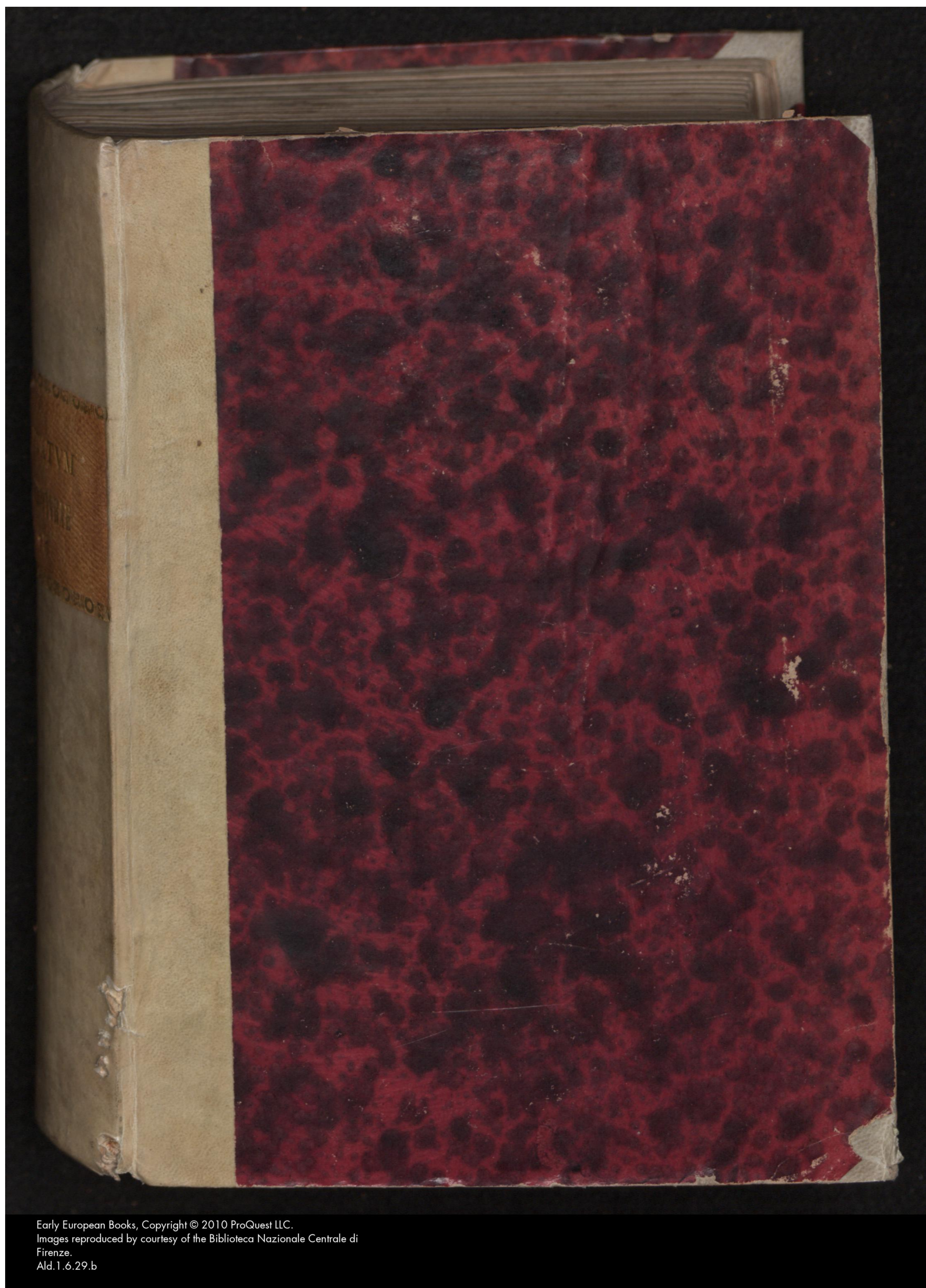
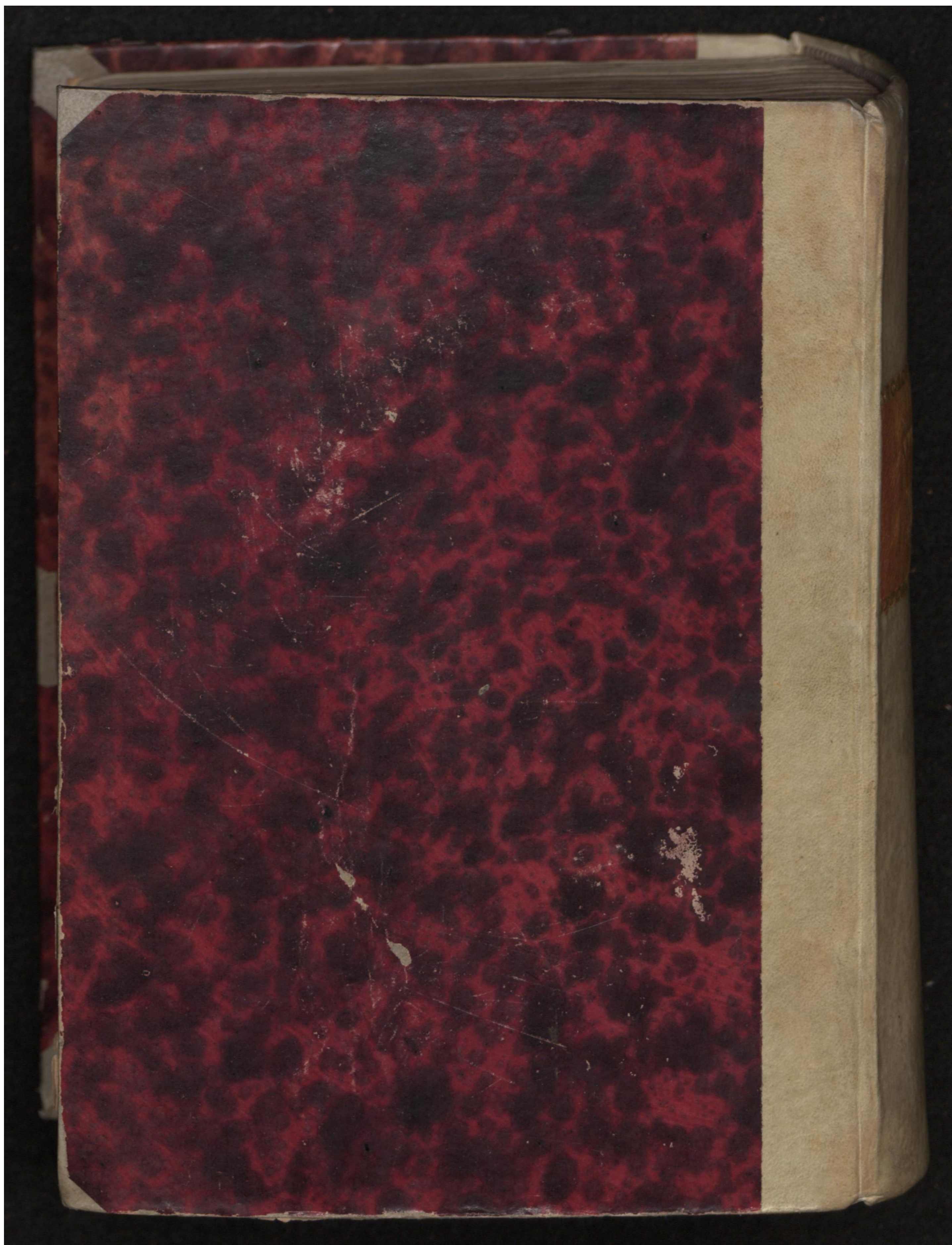
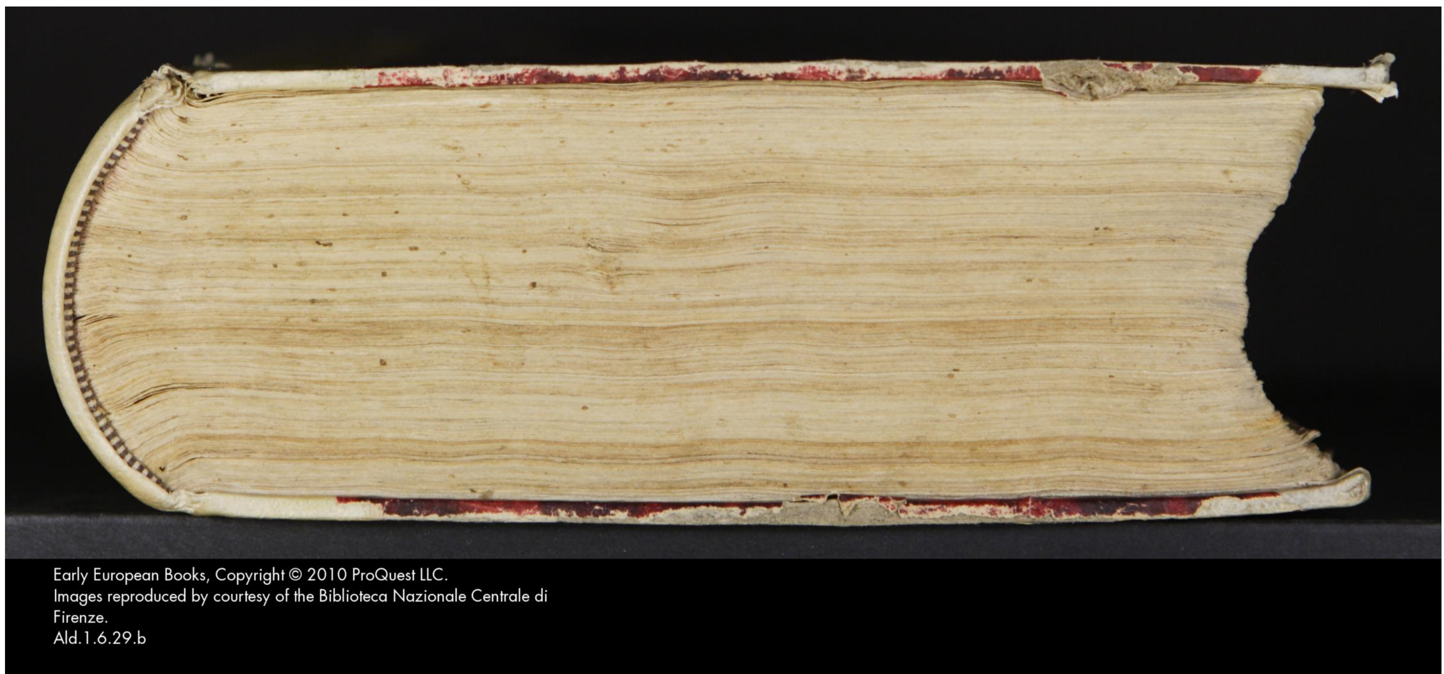

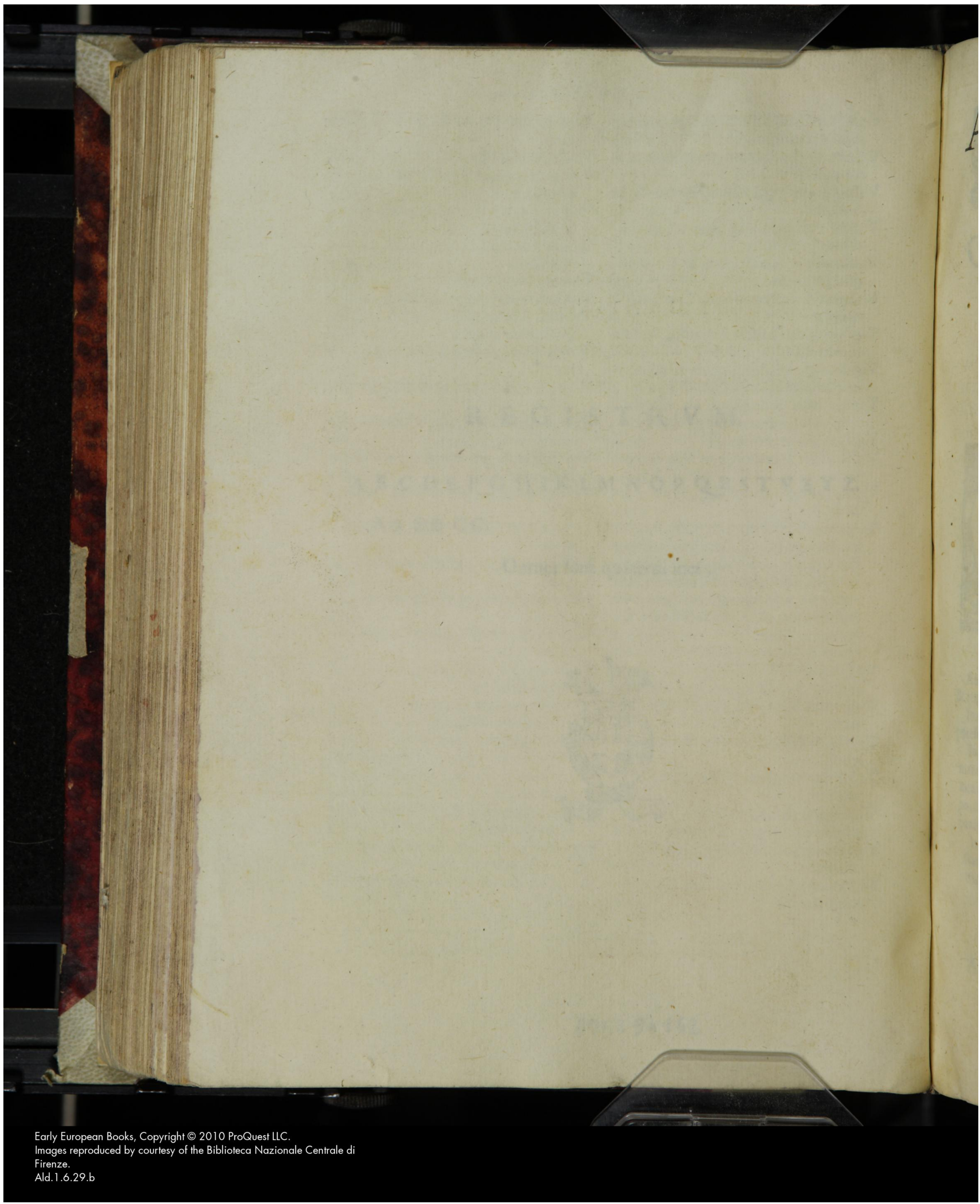

AVTHORITATVM
SACRAE SCRIPTVRAE
1.2.3

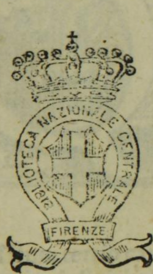

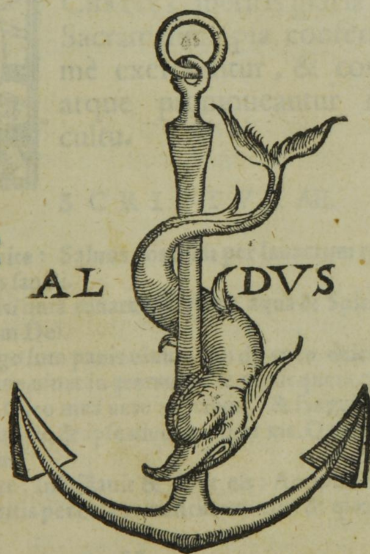
AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE, ET SANCTORVM PATRVM, QVAE IN CATECHISMO DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI

Societatis IESV *citantur, & nunc primùm ex ipsis fontibus fideliter collectæ, ipsis Catechismi uerbis subscriptæ sunt,*

PARS SECVNDA.

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE.

VENETIIS,

Ex Bibliotheca Aldina. M D LXXI.

CAPVT QVARTVM
DE SACRAMENTIS.

I

Cur de Sacramentis docendi sunt Christiani?

QVIA Sacramentorum cognitio & usus facit, ut illi accepta ex IESV CHRISTI meritis gratia, quæ per [a] Sacramenta ipsa confertur, legitimè exerceantur, & conseruentur, atque promoueantur in Diuino cultu. a Tit. 3. b Ioan. 3. a 6. f & 20. f

SCRIPTVRAE.

AD Titum tertio capite: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei.

IOANNIS sexto: Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in ęternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus, &c. Qui manducat me, & ipse uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

ITEM vigesimo capite: Insufflauit & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

II

Quid & quotuplex est Cultus Diuinus?

A. Cultus diuinus dicitur, quem Christianus tanquàm pręcipuum

[a] Aug. lib. 10. de ciuit. Dei cap. 1.
b Prou. 16. a Gene. 1. d 2. Cor. 5. c 1. Theſſ. 5. b 1. Pet. 3. b

cipuum ac ſummum [a] obſequium debet ac præſtat Creatori ac Saluatori ſuo Deo opt. Max.

B. Neque enim eſt dubium, hominem ea potiſſimùm [b] cauſa, ut Deum purè integreque colat, & initio conditum, & poſteà redemptum, atque ad id omninò deſtinatum eſſe.

c Aug. in Enchir. c. 2. & 3.
d Matth. 5. b Rom. 12. d 1. Cor. 14. g
e Pſal. 15. a 1. Tim 6. d Matth. 5. g Gene. 2. b
f Prouer. 16. a Lucæ 10. e Matth. 22. d
g 1. Cor. 6. d Pſal. 83. a

C. Diuinus autem cultus eſt duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectum & affectum Deo [c] coniungimur, Fide, Spe & Charitate, ut anteà dictum eſt perficitur. Exterior eſt profeſſio quædam cultus interioris, quem [d] externis quibuſdam & uiſibilibus ſignis ritibusque declaramus. Deus enim, qui bonorum noſtrorum [e] non eget, quippe beatus per ſe totusq; perfectus, tamē ſicut totum ipſe hominem tum corpore tum animo conſtare uoluit, ſic eundem [f] quoque totum, hoc eſt, ſecundùm omnem ſui partem repoſcit, à quo ſyncerè ſtudioſeque colatur, anima quidem ſecundùm interiorem, utì docuimus, corpore [g] uerò ſecundùm exteriorem cultum cum interiore coniunctum: quod multis ſanè modis; ſed uel maximè & ſaluberrimè per uſum Sacramentorum præſtatur.

a Au. in Pſal. 73. & lib. 19. cōtra Fauſtū ca. 11. Itē lib. 3. de do. Chr. c. 9. Quæſ. 84. ſuper Leuit. & 33. ſup Numeros. Tertull. de reſur. carnis. Greg. in 1. Regū li. 6. cap. 3.
b Chriſoſto. homil. 60. ad pop. Antioc.

D. Sic enim diuinæ uiſum eſt Sapientiæ, mortalium ſe imbecillitati accommodare, ſuamque uirtutem per quaſdam [a] externas res & ſigna, quæ ſenſibus percipiuntur, exercere. Animus quippe noſter immortalis, in hoc obſcuro & caduco corpore uelut carcere quodam incluſus, ſenſuum miniſterio plurimùm utitur, neque citra [b] hoc adminiculum ad diuina capeſſenda ſolet aſſurgere. Itaque tum in ueteri tum in noua lege Sacramenta multaque ad cultum externum pertinentia inſtituit Deus, ac Dei populus ſemper obſeruauit.

SCRIPTVRAE.

B. PROVERBIORVM decimoſexto cap. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui uiuunt, iam non ſibi uiuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

PRIO-

PRIORIS ad Thessalonicenses capite quinto: Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui mortuus est pro nobis ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus.

PRIORIS Petri capite tertio: In hoc uocati estis, ut benedictionem hęreditate posideatis.

C. MATTHAEI quinto: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est.

AD Romanos duodecimo: Prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

ET posterioris ad Corinthios capite octauo: Prouidemus bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honestè & secũdùm ordinem fiant in uobis.

PSALMO decimoquinto: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

PRIORIS ad Timotheum sexto: Beatus & solus potens, Rex regum & Dominus Dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem.

MATTHAEI quinto: Estote ergò uos perfecti, sicut & pater uester cælestis perfectus est.

GENESIS secundo: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animam uiuentem.

PROVERBIORVM decimosexto: Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

LVCAE decimo: Diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mente tua.

MATTHAEI uigesimosecundo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

ITEM Deuteron. sexto: Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam membra uestra, templnm sunt spiritus sancti qui in uobis est? Glorificate & portate Deum in corpore uestro.

PSALMO octogesimotertio: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum.

PATRES.

A. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate DEI, capite primo: Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, & Latinè interpretatur seruitus, sed ea qua colimus Deum, uel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem religio dicitur, sed ea quæ nobis est erga Deum: uel quam illi θεοσέβειαν, nos uerò non uno uerbo exprimere, sed Dei cultum possumus appellare: hanc ei tantùm DEO deberi dicimus, qui uerus est DEVS, facitquè suos cultores deos.

Iob.28.iuxta 70.

C. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite ſecundo: Hominis ſapientia pietas eſt. Habes hoc in libro ſancti Iob: Nam ibi legitur quòd ipſa ſapientia dixerit homini: Eccè pietas eſt ſapientia. Si autem quæras quam dixerit eo loco pietatem, diſtinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν, qui eſt Dei cultus. Dicitur enim Græcè pietas, & aliter idem εὐσέβεια, quo nomine ſignificatur bonus cultus, quanuis & hoc præcipuè referatur ad colendum Deum. Sed nihil eſt commodius illo nomine, quo euidenter DEI cultus expreſſus eſt, cùm quid eſſet hominis ſapientia, diceretur. An hoc ipſum tibi fortaſsè deſideras breuiter aperiri, atque in ſermonem colligi breuem, quonam modo ſit colendus Deus?

CAPITE tertio: Hic ſi reſpondero, Fide, Spe, Charitate colendum Deũ: profectò dicturus es, breuiùs hoc dictum eſſe quàm uelis.

Sacramẽta nouæ legis præſtantiora ſacramentis ueteris teſtam.

Dant ſalutẽ.

1. D. AVGVSTINVS in Pſalmum ſeptuageſimumtertium: Si diſcernimus duo teſtamenta, uetus & nouum, non ſunt eadem ſacramenta, nec eadem promiſſa, eadem tamen pleraque præcepta. Videamus quare præcepta eadem: quia ſecundùm hæc Deo ſeruire debemus. Sacramenta non eadem: quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui teſtamenti dant ſalutem, ſacramenta ueteris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem. Mutata ſunt Sacramenta: facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.

Vis ſacramentorum inexplicabilis. cõtẽpta Sacrilegos facit.

2. IDEM Auguſtinus libro decimonono contra Fauſtum Manichæum capite vndecimo: In nullum nomen religionis ſeu uerum ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum uel Sacramentorum uiſibilium conſortio colligentur: quorum Sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimùm: & ideò contempta Sacrilegos facit. Impiè quippè contemnitur, ſine quo non poteſt perfici pietas.

Sacramẽta nouæ legis undè profecta ſint, & quantæ dignitatis.

3. ITEM libro tertio de doctrina Chriſtiana, cap. nono: Hoc uerò tempore poſteaquam Reſurrectione Domini noſtri IESV CHRISTI manifeſtiſsimum indicium noſtræ libertatis illuxit, nec eorum quidem ſignorum quæ iam intelligimus, operatione graui onerati ſumus: ſed quædam pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu auguſtiſsima, & obſeruatione caſtiſsima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina: ſicuti eſt baptiſmi ſacramentum, & celebratio corporis & ſanguinis Domini.

Sacramentorum effectus eſt inuiſibilis gratiæ ſanctificatio.

Contemnere non licet uiſibile Sacramentum. Act.10.

4. RVRSVS quæſtione octogeſimaquarta ſuper Leuiticum: Quomodò ergò & Moyſes ſanctificat, & Dominus? Non enim Moyſes pro Domino, ſed Moyſes uiſibilibus ſacramentis per miniſterium ſuum: Dominus autem inuiſibili gratia per ſpiritumſanctum, ubi eſt totus fructus etiàm uiſibilium ſacramentorum. Nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, uiſibilia Sacramenta quid proſunt? Et poſt pauca: Proindè colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe, atque profuiſſe ſine uiſibilibus Sacramentis, quæ pro temporum diuerſitate mutata ſunt, ut alia tũc fuerint, & alia modò ſint: uiſibilem uero ſanctificationem, quæ fieret per uiſibilia Sacramenta, ſine iſta inuiſibili poſſe adeſſe, non poſſe prodeſſe. Nec tamen ideò Sacramentum uiſibile contemnendum eſt: nam contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt. Hinc eſt quòd Cornelius & qui cum eo erant, cum iam inuiſibiliter infuſo ſancto ſpiritu ſanctificati apparerent, baptizati ſunt tamen: nec ſuperflua iudicata eſt uiſibilis ſanctificatio, quam inuiſibilis iam præceſſerat.

5. IDEM

5. IDEM August. quæstione trigesimatertia super Numeros: Eadē quippe sunt in ueteri & nouo: ibi obumbrata, hîc reuelata: ibì præfigurata, hîc manifestata. Nam non solùm Sacramenta diuersa sunt, uerùm etiàm promissa ibi uidentur temporalia proponi, quibus spiritale præmium occultè significetur: hîc autem manifestissimè spiritalia promittuntur & æterna.

Discrimē Sacramētorum ueteris & nouæ legis.

6. TERTVLLIANVS in libro de resurrectione carnis: Sed & caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine CHRISTI uescitur, ut & anima de Deo saginetur.

Virtus Sacramentorum.

7. GREGORIVS libro sexto, capite tertio in primum Regum: Foris sacramenta percipimus, ut intùs sancti spiritus gratia repleamur. Foris nanq; homo, Deus intùs operatur, & non homo. Foris nanque homo surgit, intùs se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum cui ordo datur, spiritus dirigitur, ut foris sublimitatem suscipiat ordinis, & intùs robur sancti spiritus.

Per Sacramēta confertur gratia.

8. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesima ad populum Antiochenum: Nihil sensibile nobis Christus tradidit, sed res quidem sensibiles, omnes autem intelligibiles. Itidèm & in Baptismate, per rem, nempe sensibilem aquā, donum confertur: intelligibile uerò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona: sed quoniam anima corpori conserta est, in sensibilibus intelligibilia sibi præbet.

Vis spiritualis per sensibilia Sacramēta præbetur.

III

Quid est Sacramentum?

A. Est [a] diuinæ & inuisibilis gratiæ externum & visibile signum à Christo institutum, vt per id quisque Dei gratiam accipiat, atque sanctificationem.

B. Quare non quæuis signa sunt, quæ Ecclesiæ Sacramenta dicuntur, sed certa, sacrosancta & efficacia signa, Christianis ex Diuina institutione & promissione commendata.

C. Signa [b] quidem idcircò, quoniam externa quadā specie & similitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipsa Deus nobiscum inuisibiliter atque spiritualiter agit.

D. Certa [c] verò sacrosancta simul & efficacia signa, quoniam indubiè quam gratiam significant, etiam continent, cōferuntq; ad nostram sanctificationem. Sacramenta enim, quā tū in se est, (vt [d] Cyprianus loquitur) sine propria esse uirtute nō possunt, nec vllo modo diuina se absentat maiestas mysterijs, quanuis etiam ab indignis [e] administrentur.

E. Vt, exempli causa, in Sacramento Baptismi exterior ablutio, quæ sordes corporis purgat, efficax est symbolum [f] inte-

a Bern. ser. de Cœna Domini. Aug. li. 10. de Ciuit. Dei c. 5. & lib. 3. de doc. Chri. c. 9. Amb. lib. 4 de Sacram. c. 4. Conc. Floren. & Tridē. sess. 7.

b Aug. ep. 23. & de catechizandis rudib. cap. 26.

c Au. in psal. 73. & 77 & li. 19. cōtra Faustum, cap. 11. 13. & 16.

d Ser. de cœna Domini.

e Augu. lib. 3 contra Donatistas cap. 10. & li. 5. ca. 18.

f Tit 3. Rom 6.

1.Cor. 6.c Tertullian.in lib. de resur-rect.carnis.

rioris ablutionis, utpotè testimonium præbens indubitatũ quòd spiritualiter anima purificetur: Sic res aliæ uisibiles & externæ, vt oleum, panis viniq; species, quarum in Sacramentis necessarius est vsus, aptè nobis constituuntur tum ad significandum, tum ad conferendum homini diuinam gratiã, animæq; salutem, modò adhæc non indignè [g] accedatur.

g Prosper sen-ten.69. ex August. in psal. 142.
h Conc.Flor. Ioan.3. Tit.3.b Act.8.c 1.b Luc.24 g Ioan.6.f Ioan.20.f

F. Per Baptismum [h] etenim regeneramur & renouamur: per Confirmationem augemur & roboramur: per Eucharistiam nutrimur & reficimur: per pœnitentiam restituimur & sanamur in vita Spirituali: in qua per reliqua itidèm Sacraméta, pro sua cuiusque ratione iuuamur atque prouehimur, vt suo deindè loco aperiemus.

SCRIPTVRAE.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abũdè per Iesvm Christvm Saluatorem nostrum.

Ad Romanos sexto: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesv, in morte ipsius baptizati sumus. Et paulò pòst: Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.

Prioris ad Corinthios sexto: Neque fornicarij &c. regnum Dei possidebunt. Et hęc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest introire in regnum Dei.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

Actorvm octauo: Cùm audissent Apostoli qui erant in Hierosolymis, quia recepisset Samaria uerbum Dei &c. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

Actorvm primo: Accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos, & eritis mihi testes in Hierusalem & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

Lvcae vigesimoquarto: Ego mitto promissum patris mei in uos: uos autem sedete in ciuitate, quoadusquè induamini uirtute ex alto.

Ioannis sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Qui manducat me, & ipse uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Et capite vigesimo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

PATRES.

Etymològia nominis Sacramenti.

1. A. Bernardvs in serm. de cœna Domini: Sacramentum dicitur sacrum signum, siue sacrum secretum. Et paulò pòst: Appropinquans passio

ni Dominus, de gratia sua inuestire curauit suos, ut inuisibilis gratia signo aliquo uisibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia sacramenta. Diuisiones gratiarum, diuersis sunt traditæ sacramentis. Sacramenta sunt signa ad inuisibilē gratiam conferē dā instituta.

2. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite quinto: Sacrificiū uisibile inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est. Sacramētū, i. sacrū signum.

3. IDEM libro tertio, de doctrina Christiana, capite nono: Pauca quędā signa pro multis, eademq; factu facilima &c. ut suprà, quæst. 2. authoritate 3.

4. AMBROSIVS libro quarto, de Sacramentis, capite quarto: Author sacramentorum quis est, nisi Dominus Iesus? De cælo ista sacramēta uenerūt. Christus Sacramentorū author.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis ecclesiæ: Sacramenta ueteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant. Hæc uerò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientib. conferunt. Continent & conferūt gratiam Sacramenta.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone primo, de sacramentis in genere: Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia a Iesu Christo Domino nostro instituta: aut esse plura uel pauciora quàm septem, uidelicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse uerè & propriè Sacramentum, anathema sit. CANONE secūdo: Si quis dixerit ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramentis antiquæ legis nō differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit. CANONE sexto: Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant: aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ uel iustitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit. CANONE septimo: Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiam si ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit. A Christo instituta. Sunt septem. A ueteris legis sacramentis differunt. Continent & cōferunt gratiam.

ET canone octauo: Si quis dixerit, per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit. Ex opere operato.

1. C. AVGVSTINVS epistola uigesimatertia ad Bonifacium: Si sacramēta quandam similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt non haberent, omninò sacramenta non essent. Signa sunt earum rerū, quarum sunt Sacramenta.

2. IDEM Augustinus in libro de catechizandis rudibus, capite uigesimosexto: Cùm ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarū esse uisibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari &c.

1. D. AVGVSTINVS in psalmum septuagesimumtertium: Alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta ueteris testamenti promiserunt saluatorem. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora. Sacramenta nouæ legis dāt salutem.

2. IDEM in psalm. 77. Et cùm essent omnia commmunia sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ sacramentorum uirtus est. Gratia est Sacramētorum uirtus.

3. ITEM libro decimonono contra Faustum Manichæum, capite undecimo: Sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimùm. & ideò contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contēnitur, sine quo non potest perfici pietas. Vis Sacramētorum.

4. CONTRA eundem eiusdem libri capite decimotertio: Prima Sacramenta

Virtute maiora & utilitate meliora Sacramenta nouæ legis.

menta ideò ablata, quia impleta: & alia sunt instituta uirtute maiora, actu faciliora, numero pauciora.

5. Et capite decimosexto: Quid enim sunt aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quædam quasi uerba uisibilia, sacrosancta quidem, ueruntamen mutabilia & temporalia? Deus enim æternus est, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cùm baptizamus, & fit & transit, æterna est: ubi rursus etiam illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes, cùm dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt: uirtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: & donum spiritale, quod per ista insinuatur, æternum est.

Virtus Sacramentorũ manet, licèt actio & prolatio uerborũ transeat.

6. Cyprianus in sermone de Cœna Domini, ut in textu.

Ministri mali Sacramentis suam uim nõ adimunt.

7. Augustinus libro tertio contra Donatistas, capite decimo: Baptismus Christi uerbis euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quanuis illi sint impudici & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina uirtus assistit, siue ad salutem benè utentium, siue ad perniciem malè utentium. An uerò Solis uel etiam lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil indè sordium contrahit, & baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari?

Simile.

8. Idem libro quinto contra eosdem, capite decimono: Si Deus adest Sacramentis & uerbis suis, per quaslibet administrantur: & Sacramenta Dei ubiquè recta sunt, & mali homines quibus nihil prosunt, ubiquè peruersi sunt.

Sacramentis nõ nocet ministrorũ improbitas.

1. E. Tertullianus in libro de Resurrectione carnis. Caro abluitur, ut anima emaculetur, &c. ut suprà, quæstione secunda, D. authoritate 6.

Prosper sententia sexagesimanona, ex Augustino in psalmum centesimum quadragesimumsecundum desumpta: Sacramentum pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Benè enim esse non potest malè accipienti quod bonum est.

Malè utentes Sacramentis.

Singula Sacramẽta quid efficiant.

F. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis: Horum septẽ Sacramentorum, quinque prima ad spiritualem uniuscuiusque hominis in se ipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicatio nemque ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si per peccatũ ægritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur: Spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem. Per Ordinem uerò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

IIII

Quibus partibus constat unumquodque Sacramentum?

à Conci. Flo. Aug. trac. 10. in Ioannem.

A. Verbo & elemento. Per uerbum hic intellige certa quædam & determinata uerba, in quibus ipsa consistit forma, quam uocant Sacramenti. Per elementum accipe res externas, quæ uera materia sunt Sacramentorum, ut aquã, oleum,

panis, vinum, & eiusmodi.

B. Iam his partibus perfectè sumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiusque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam susceptionem spectant, uidelicet institutio Diuina,[b] minister idoneus, intentio recta in ministro. Fides in suscipiẽte, & si quæ sunt huius generis alia

b Tridẽt. syn. sess. 7. canon. 10. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

PATRES.

1. A. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis: Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, uidelicet rebus tanquàm materia, uerbis tanquàm forma, & persona ministri conferẽtis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorũ si aliquod desit, nõ perficit Sacrm̃.

Materia, Forma, Minister, Intentio, necessaria sunt ad vnũquodque Sacramẽtum.

2. Augustinus tractatu octogesimo in Ioannem: Detrahe uerbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tanquàm uisibile uerbum: Vndè ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente uerbo? nõ quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso uerbo aliud est sonus transiens, aliud uirtus manens.

Ex uerbo & elemẽto constat Sacramẽtum.

Ioan. 13.

Virtus manẽs

1. B. Tridentina Synodus sessione septima, canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Christianos omnes in uerbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.

Non quiuis Christianus ẽ Sacramentorũ minister.

2. Et canone undecimo: Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.

In ministris requirit intẽtio faciendi quod facit Ecclesia.

3. Florentinum, ut suprà A. V

Quot sunt Sacramenta?

A. Septem,[a] quæ à Christo per Apostolos accepta conseruauit, ac fideliter dispensauit hucusq; Christi [b] sponsa, & colũna veritatis Ecclesia. Sunt aũt hæc; Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pnĩa, Extrema vnctio, Ordo, & Mrĩmoniũ.

a Conc. Flor. Const. ses. 15. Et Tridenti. sess. 7. can. 1. b Cantic. 4. c 1. Tim. 3. d c Mat. 28. d Act. 8. r Matt. 26. c Ioan 20. f Iacob. 5. c 1. Tim. 4. d Eph. 5. g

B. Nec refert sanè, si eiusmodi vocabula in scripturis non extent omnia, modò de re ipsa constet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis testimonijs approbetur. Quãquàm [d] ea quæ vniuersalis Ecclesia ex Apostolorũ traditione retinet, atq; conseruanda commendat, etiamsi in scriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fidem, vt anteà docuimus, habere merentur. Ac de singulorũ quidem Sacramentorum institutione posteà suo loco.

d Aug. lib. 4. cõtra Donat. ca. 24. Et li. 2. c. 7. lib. 5. ca. 23. Itẽ episto. 118. c. 1. Chrysosto. in 2. ad Thess. ho. 4.

C. Vis autem eorum, vt fidissimus Scripturæ interpres Augustinus [e] inquit, inenarrabiliter valet plurimùm, & ideò cõtempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo nõ potest perfici pietas. Atque ut idẽ alibi [f] docet: Contemptor

e Lib. 19. contra Faust. ca. 11. & 16. Itẽ tract. 80. in Ioannem. f Super Leui. quæst. 84 & lib. 12. contra Faust. c. 14.

ptor uiſibilis Sacramenti, inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.

SCRIPTVRAE.

A. CANTICORVM quarto: Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa.

PRIORIS ad Timotheum tertio: ut ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt in Eccleſia DEI uiui, columna & firmamentum ueritatis.

MATTHAEI vigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Accepit IESVS panem, & benedixit, ac fregit: deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum.

IOANNIS vigeſimo: Accipite Spiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

IACOBI quinto: Infirmatur quis in uobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.

AD Epheſios quinto: Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in CHRISTO & in Eccleſia.

PATRES.

Septem ſunt Sacramenta.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis Eccleſiæ: Nouæ legis ſeptem ſunt Sacramenta, uidelicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium.

Sacerdotes catholici quā uis mali, fideliter ſentiunt de 7. Sacramētis Eccleſiæ.

2. CONCILIVM Conſtantienſe Seſsione decimaquinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit Sacerdotes quomodolibèt criminosè uiuētes, ſentiunt fideliter de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ.

Nō plura nec pauciora quā ſeptē, ſunt verè & propriè Sacramenta nouæ legis à Chriſto inſtituta

3. CONCILIVM Tridentinum Seſsione ſeptima, canone primo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à IESV CHRISTO Domino noſtro inſtituta, aut eſſe plura aut pauciora quàm ſeptem, uidelicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe uerè & propriè Sacramentum, anathema ſit.

1. B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: 2. Item libro ſecundo, capite ſeptimo. 3. Et libro quinto, capite vigeſimotertio. 4. Item in epiſtola centeſima decimaoctaua, capite primo, quæ habeat, uide ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſtione quarta, A.

5. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in ſecundum caput poſterioris ad Theſſalonicenſes, ut ſuprà ibidèm, quæſtione ſecunda, C. 3.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauſtum, capite vndecimo: 2. & decimoſexto: ſuprà, quæſtione tertia, D.

3. IDEM

3. Idem tractatu octogesimo in Ioannem: Vndè ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?

4. Item super Leuiticum quęstione octogesimaquarta, ut suprà, quęstione 2. de Sacramentis, D.4.

5. Idem libro trigesimosecundo contra Faustum, capite decimoquarto: Quisquis illa tunc etiam opera, quę ad significandum agi iubebantur, non obseruabat, pœnas diuinitus constitutas rectissimo iudicio persoluebat, sicut nunc si quis Sacramenta noui testamenti pro temporis ratione distincta, fuerit ausus sacrilega temeritate uiolare. Sacramẽtorũ uiolatores pęnas luent.

VI

Quare instituta sunt Sacramenta?

A. Primùm, ut sint præsentissima remedia contra peccatum, quod lethalis est [a] animæ morbus, ac nisi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè [b] præstant legis antiquæ Sacramentis, uirtute utiquè maiora, utilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, obseruatione faciliora, significatione præstantiora, quę præterquàm quòd significant, etiam sanctificant ac salutem dant: ut è Scripturis Augustinus [c] optimè colligit.

a Sapien. 16.b Ecclesi. 21.a Roma. 6.d b Florẽ. Cõc. Tridẽt. Se s.7

c Li. 19. cõtra Faust. c. 13. li. 3. de Doctrin. Christiã. c. 9. Epi. 118. c. 1.

B. Secundò, ut habeamus certa efficaciaque signa Diuinæ erga nos gratiæ & uoluntatis, quæ dum in sensus externos incurrunt, non solùm excitant fidem in Christvm, Deique [d] misericordiam & bonitatem, uerumetiam uiuifica sunt instrumenta, per quæ visum est Deo, [e] salutem nostram efficaciter operari. Vt præclarè dictum sit [f] iam olìm, per seipsum quoquè Sacramentum multùm ualere.

d Rom. 9.e

e Ti. 3.b Ioã. 6.f & 20.e. f Au. li. cõtra Donat. ca. 24.

C. Tertiò, ut [g] extent velut symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuò agnoscant: utque in unione, humilitate & obedientia se fructuose exerceant & contineant, atque ità unius religionis necessarijs quasi nexibus & fœderibus inter se inuicèm maneãt colligati. Alioquin sine Sacramentis nec constare, nec discerni satìs ulla religio potest.

g Idem li. 19. cõtra Faustũ ca. 11. & c. 17. de uera religione. Basili. ho. 13. in exhortatiõe ad Baptismum.

SCRIPTVRAE.

Sapientiae decimosexto: Homo per malitiam occìdit animam suam.

Ecclesiastici vigesimoprimo: Quasi à facie colubri fuge peccatum.

Ad Romanos sexto: Stipendia peccati mors.

Ad Romanos nono: Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordię quæ præparauit in gloriam.

Ad

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.
Ioannis sexto: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.
Ioannis vigesimo: Quorum remiseritis peccata, &c.

PATRES.

Præstāt Sacramētis ueteris legis.

1. A. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramēta ueteris legis non causabant gratiam, sed eam solùm per passionē Christi dandam figurabant: Hæc uerò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

Inter se quid differant.

2. Concilium Tridentinum Sessione septima, canone secundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipsa nouæ legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremonię sunt alię, & alij ritus externi, anathema sit.

Ad salutē necessaria quomodò sunt.

3. Et canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua: & sine eis aut eorum uoto per solam fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licèt omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.

4. Augustinus libro decimonono contra Faustum Manichæum, capite decimotertio, ut suprà, quæst. 3. D.

5. Idem libro tertio de Doctrina Christiana, cap. nono, ut suprà quæst. secunda, D. authorit. 3.

Præstantiora Sacramentis ueteris legis.

6. Item in epistola centesima decimaoctaua, capite primo: Dominus noster Iesus Christus Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis societatem noui populi colligauit: sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, Communicatio Corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in scripturis, canonicis commendatur.

B. Augustinus libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto, uolens ex circuncisione ostendere quid ualeat in paruulis Baptismus: Cur, inquit, præceptum est Abraham, ut omnem deindè infantem masculum octauo die circuncìderet, qui nondùm poterat corde credere, ut ei deputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum per seipsum sacramentum multùm ualebat? &c.

1. C. Augustinus libro decimonono contra Faustum, capite undecimo: In nullum nomen religionis &c. ut suprà, quæstione secunda, D. authorit. 2.

Vinculum fidelium.

2. Idem in libro de uera religione, capite decimoseptimo: Vbi uenit gratia Dei quæ per prophetas uentura canebatur, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis continerent.

Signa Christianorum. Psal. 4.

3. Basilius in exhortatione ad baptismum, quæ est homilia decima tertia ex homilijs uariorum argumentorum ad populum: Tesseram duces sub se militantibus dant, ut amici faciliùs inuicèm se noscentes exhortentur, & si cum hostibus commisceantur, eo faciliùs discerni ac separari possint. Quòd si fortè commilitonum separatio fiat, nemo te, quarum, nostrarum an aduersarij, partium sis nouerit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras, nisi signatum sit super te lumen uultus Domini: nisi characterē in te agnoscat angelus, quonā mō pro te pugnabit, aut ab inimicis uindicabit?

bit? Quomodò, inquam, dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras quemadmodùm signatas domos in Aegypto exterminator præterijt, in non signatis uerò primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus, furibus facilè patebit.

VII

Quid uerò sentiendum de Sacramentorum Ministris?

A. Ità planè sentiendum est de illis, tanquàm [a] ministris CHRISTI & dispensatoribus mysteriorum Dei, qui [b] portant uasa Domini, Tabernaculoque deseruiunt, qui & sacris ex professo præsunt, eaque iure quodam administrant. Non enim omnibus [c] indifferenter, sed sacerdotibus & Episcopis incumbit, ac diuinitùs iniunctum est, Sacramenta conficere, dispensare vel administrare.

B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate ministrorũ [d] Sacramenta pendere, hanc nobis regulam præscribit [e] August. Non ideò veriora & sanctiora sunt Sacramenta, quia per meliorem ministrantur: illa nanque per se ipsa vera & sancta sunt, propter verum & sanctum Deum cuius sunt. Et rursùs. [f] Memento Sacramentis Dei obesse nihil mores malorum hominum, quo illa vel omninò non sint, uel minùs sancta sint. Suffragatur his [g] Ambrosij illa sententia: Non merita personarum consideres, sed officia Sacerdotum: putà in administratione Sacramentorum. Nam & per [h] indignos consueuit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis uitam Sacramenti gratia læditur, Chrysostomo [a] teste.

a 1. Cor. 4. a
b Esa. 52. c Num. 1. g. 3. Reg. 8. a
c Num. 16. a 2. Reg. 6. b 2. Paral. 26. c Conci. Nicenum cap. 14. Trident. Sess. 7. de Sacram. in genere.
d 1. Co. 1. b 3. b Con. Trid. de Sac. cã. 12.
e Cõtra Cresc. lib. 4. cap. 20. Et lib. 4. cõt. Donatist. c. 4.
f Cõtra literas Petiliani lib. 2. cap. 47. Idem tractatu 5. in Euan. Ioan.
g De his qui mysterijs initiantur, ca. 5.
h Ioan. 11. h Matt. 23. a
a Homil. 8. in 1. Corinth.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios capite quarto: Sic nos existimet homo ut ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei.

ESAIAE quinquagesimosecundo: Mundamini qui fertis uasa Domini.

NVMERORVM primo: Cuncta uasa Tabernaculi, & quicquid ad cæremonias pertinet, Leuitæ portabunt. Cùm proficiscendum fuerit deponent Leuitæ tabernaculum. Quisquis externus accesserit, occidetur.

TERTII Regum octauo capite: Tulerunt arcam sacerdotes, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia uasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitæ.

NVMERORVM decimosexto: Cùm stetissent aduersùs Moysen, (Core, Dathan atque Abiron) dixerunt: Sufficiat uobis quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus &c. Dixitque Moyses ad Core: Audite filij

filij Leuij: Num parùm eſt, quòd ſeparauit uos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, ut ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei?&c.

SECVNDI Regum ſexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusq́ue eſt indignatione Dominus contra Ozam,& percuſsit eum ſuper temeritate qui mortuus eſt ibi iuxta arcam Dei.

SECVNDI Paralipomenon vigeſimoſexto capite: Sed cùm roboratus eſſet Ozias, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum,& neglexit Dominũ Deum ſuum: ingreſſusq́ue templum Domini, adolere uoluit incenſum ſuper altare thymiamatis,ſtatimq; ingreſſus poſt eũ Azarias ſacerdos,& cùm eo ſacerdotes Domini octoginta uiri fortiſsimi, reſtiterunt Regi atque dixerunt: Non eſt tui officij Ozia, ut adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum,hoc eſt,filiorum Aaron,qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium.Egredere de ſanctuario,nè contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.Iratusq́ue Ozias & tenens in manu thuribulum,ut adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimq́ue orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo Domini ſuper altare thymiamatis.Cumq́ue reſpexiſſet eum Azarias pontifex & omnes reliqui ſacerdotes,uiderunt lepram in fronte eius,& feſtinato expulerunt eũ, ſed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eo quòd ſenſiſſet ilicò plagam Domini.Fuit igitur Ozias rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

PRIORIS ad Corinthios primo capite: Nunquid Paulus crucifixus eſt pro uobis,aut in nomine Pauli baptizati eſtis?

ET capite tertio: Quid igitur eſt Apollo? quid uerò Paulus? Miniſtri eius cui crediditis,& unicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantaui,Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit.Itaque neque qui plantat eſt aliquid,neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus.

IOANNIS undecimo: Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet pontifex anni illius,dixit eis: Vos neſcitis quicquam, &c. Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente &c.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera uerò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

PATRES.

Sacramenta miniſtrare nõ eſt omnium.

1. A. PRIMA ſynodus Nicena canone decimoquarto: Peruenit ad ſanctum Concilium,quòd in locis quibuſdam & ciuitatibus,presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant.Hoc neque regula,neque conſuetudo tradidit ut hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem,his qui offerunt, corpus CHRISTI porrigant,&c.

2. TRIDENTINA ſynodus ſeſsione ſeptima de Sacramentis in genere,canone decimo: Si quis dixerit,Chriſtianos omnes in uerbo & omnibus Sacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem,anathema ſit.

Miniſtrorum improbitas nihil derogat Sacramentis.

1. B. EADEM ſynodus ibidem canone duodecimo: Si quis dixerit,miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad ſacra-

ſacramentum conficiendum aut conferendũ pertinent ſeruauerit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit.

2. AVGVSTINVS contra Creſconium Grammaticum libro quarto, capite vigeſimo: Non ideò ueriora &c. ut in textu. Et ideò fieri poteſt, ut accedens ad ſocietatem populi Dei, alium inueniat à quo facilè baptizetur, aliũ eligat quem ſalubriter imitetur. Certus eſt enim ſanctum eſſe Sacramentũ CHRISTI, etiàm ſi per minùs ſanctum uel non ſanctum hominem miniſtratum eſt: ſe autem eiuſdem ipſius ſacramenti ſanctitate puniri, ſi indignè acceperit, ſi malè uſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congruè uixerit.

3. IDEM libro quarto contra Donatiſtas, capite quarto: Si per uim Sacramenti Dei auarus dimittit peccata, etiam hæreticus: Si per uitæ meritum, nec iſte nec ille.

4. ITEM libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite quadrageſimoſeptimo: Memento Sacramenti Dei &c. ut in textu.

5. ET tractatu quinto in Euangelium Ioannis: Aliud eſt baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille in cuius poteſtate datur: non qualis eſt ille per cuius miniſterium datur. Quid tibi facit miniſter malus ubi bonus eſt Dominus? Sint miniſtri iuſti, ſi uolunt: ſi autem noluerint, ſecurum me facit magiſter meus, de quo ſpiritus eius dixit: Hic eſt qui baptizat. Quos baptizauit Iudas, quos ebrioſus aut adulter, ſi baptiſma CHRISTI erat, CHRISTVS baptizauit.

6. AMBROSIVS in libro de his qui myſterijs initiantur, capite quinto: Nõ merita perſonarum &c. ut in textu.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octaua in priorem ad Corinthios: Nihil propter ſacerdotis uitam &c. ut in textu.

VIII

Quid iudicandum de cæremonijs, præcipuè quarum ſolennis eſt uſus in Sacramentis?

CAEREMONIAE ab Eccleſia probatæ ritus [a] quidam ſunt externi religioſe ac decenter inſtituti: Primum, ut ſigna, teſtimonia & exercitia ſint cultus interioris, quem [b] Deus in primis requirit.

B. Deindè, vt uiua extent religionis incitamenta, quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad ſacra myſteria tum capeſſenda, tum retinenda veluti manu ducatur.

C. Poſtremò, vt quæ ad cultum diuinum promouendum, & ad diſciplinam [c] concordiamque conſeruandam publicã pertinent, honeſtè ac decenti quodam [d] ordine, ſicutì Apoſtolus iubet, in Eccleſia peragantur.

D. Eæ uerò cæremoniæ quarum eſt uſus in Sacramentorũ adminiſtratione, quaſque veluti per manus traditas & commendatas nobis [e] à patribus [f] accepimus, ingenti præcipuè

a Ioan. 9. a 11. d e f 20. e Luc. ult. g. Marc. 7. d 8. c 10. b. Mat. 8. a 14. b
b Ioan. 4. c Matt. 15. b Eſa. 1. c
c Leo epi. 81. ad Dioſcor. Innoc. ad Decent. Eugubi. epiſtola 1. Conci. 4. Tolet. can. 2.
d 1. Cor. 14 g Philip. 4. a b
e Hiere. 6. d Prouer. 22. d
f Baſil. de ſpiritu ſan. c. 27. Tridẽ. Cõcil. ca. 13. de Sacr.

ſtudio retineri & obſeruari debent. Nam præterquam quòd decorem illæ Sacramentis afferunt, & reuerentiam quãdam conciliant, ſingulari quoquè g antiquitatis commendatione nobis ſunt venerandæ.

E. Tvm præter inſtitutionem vetuſtiſſimam & apoſtolicã, habent fœcunditatem myſteriorum grauitate atque dignitate plenam, vt ſanctiſſimi doctiſſimique h Patres annotarunt. De his demùm alijsque id genus pręclarè ità a Damaſcenus: Quæ Chriſtiana religio erroris neſcia ſuſcipit, & in tot ſecula ſeruat inconcuſſa, minimè vana ſunt ſed vtilia, Deo placita, ſalutique noſtrę conducibilia plurimùm.

F. Rident interìm Sectarij cęremonias, quę Sacramentis adhibentur: ſed ipſi magìs ridendi, aut potiùs deplorandi, quòd cęco iudicio & hoſtili odio (peſſimis conſultoribus) freti, aduersùs ueritatem clariſſimã bellum gerant. Certè de baptiſmi Cęremonijs uel antiquiſſimi Theologi nobis teſtantur, b Dionyſius, c Clemẽs, d Tertullianus, e Origenes, f Cyprianus, g Baſilius, h Chryſoſtomus, a Cyrillus.

G. Nugentur licet ac blaſphement impij: magno quidem Patres illi conſenſu commendant abrenunciationem, exorciſmos, aquam benedictam, ſacrum chriſma, crucis ſignaculum. Ante annos bis ſexcentos ferè ſcripſit Baſilius b in hũc modum: Conſecramus aquam baptiſmatis & oleum vnctionis, & prætereà eum qui baptiſmum accipit.

H. Vervm de Cęremonijs, quę Sacramentis omnibus adiunguntur, ſigillatim admonere, vt longum eſt, ità difficile, & huic quidem inſtituto haud neceſſarium. Quin & apertè fatetur Origenes, in c eccleſiaſticis huiuſmodi obſeruationib. eſſe nonnulla, quę omnibus quidem facere neceſſe ſit, rõnem autem eorũ, cur ità fiant, nondum ſatìs eſſe compertam.

g Tertulli. de corona militis. Dionyſius de eccleſ. Hierarch. & totum.
h Ambro. de initiãd. myſt. Augu. & alij paſsim. Vide Iſidorũ de offic. eccleſ. & plures alios.
a In ſermone de defunctis.
b Diony. c. 2. eccle. hierar.
c Clem. ep. 3.
d Tertull. de corona mili.
e Orig. hom. 12. in Nume.
f Cypria. lib. 1. epiſt. 12.
g Baſi. de ſpiritu ſan. c. 27.
h Chryſ. ho. de Edã & Eua.
a Cyril. Hier. Catech. 1. 2. 3 & 4. myſtago.
b Baſili. ibid. Vide Rabanũ de inſtit. cle. li. 1. c. 27. & Iſido. lib. 2. de offi. eccle. c. 20. Amb. li. 1. 2. & 3. de Sacramentis. de ijs qui myſt. initiant. Auguſt. lib. 1. de nup. ca 20. & li. 2. cap. 18. & 29.
c Homil 5. in Numer. Item Diony cap. 1. & ult. eccleſ. hierarch. & Auguſt. lib. 3. de doc. Chri. cap. 9.

SCRIPTVRAE.

Ioannis nono capite: Liniuit lutum ſuper oculos eius, & dixit ei: Vàde, laua in natatoria Siloe, quod interpretatur, Miſſus. Abijt ergò, & lauit: & uenit uidens.

Idem vndecimo capite: Iesvs ergò ut uidit Mariam plorantem, & Iudæos qui uenerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & dixit &c. Et paulò pòſt: Iesvs ergò rurſùm fremens in ſemetipſo, uenit

ad

ad monumentum &c. Et rursùm pòst: Iesvs autem eleuatis sursùm oculis, dixit &c. Hæc cùm dixisset, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire.

Item uigesimo: Hæc cùm dixisset, insufflauit: & dicit eis, Accipite spiritum sanctum.

Lvcae ultimo: Eduxit autem eos foràs in Bethaniam, & eleuatis manibus suis benedixit eis.

Marci septimo: Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum ut imponat illi manum. Et appræhendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens tetigit linguam eius: & suspiciẽs in cælum, ingemuit, & ait illi &c.

Item octauo capite: Adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tãgeret. Et appræhensa manu cæci, eduxit eum extra uicum: & expuens in oculos eius, impositis manibus suis, interrogauit eum, si quid uideret, &c. Deindè iterùm imposuit manus super oculos eius, & cœpit uidere.

Ibidem capite decimo: Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

Matthaei octauo: Extendens Iesvs manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare.

Ibidem decimoquarto: Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

Ioannis quarto: Sed uenit hora, & nunc est, quandò ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare.

Matthaei decimoquinto: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.

Esaiae primo: Solennitates uestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et cum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos à uobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim uestræ sanguine plenæ sunt.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honestè & secũdùm ordinem fiant in uobis.

Ad Philippenses quarto: Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Et paulò pòst: De cætero fratres, quæcunque sunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua uirtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

Hieremiae sexto: Hæc dicit Dominus: State super uias & uidete, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus uestris.

Proverbiorvm uigesimosecundo: Nè trãsgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

PATRES.

Cõcordia in diuino cultu, Romæ & Alexandriæ.

1. C. Leo magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum: Non ergò patimur, ut cùm unius nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo di-

screpemus,& alia doctoris,alia discipuli instituta uideantur, Petri scilicet Apostoli,& euangelistæ Marci.

1. INNOCENTIVS primus ad Decentium Eugubinum epistola prima: Si instituta ecclesiastica, ut sunt a beatis Apostolis tradita, integra uellent ser uare Domini sacerdotes,nulla diuersitas,nulla uarietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque non quod traditum est, sed quod sibi uisum fuerit,hoc æstimat esse renendum,indè diuersa in diuer sis locis uel ecclesijs aut teneri aut celebrari uidentur, ac fit scandalum populis: qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas,putent sibi aut ecclesias conuenire,aut ab Apostolis uel ab Apostolicis uiris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat aut non aduertat id quod à principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur,ab omnibus debere seruari?

B. Petri instituta & Rom. ecclesiæ obseruantia.

3. CONCILIVM quartum Toletanum canone secundo: Vnus ordo orandi atque psallendi à nobis per omnem Hispaniam atque Galliciam conseruetur: vnus modus in Missarum solennitatibus,unus in uespertinis officijs, nec diuersa sit ultrà in nobis ecclesiastica consuetudo, quia in una fide continemur & regno.

Cōcordia in diuinis officijs celebrandis.

1. D. BASILIVS de Spiritu sancto, capite uigesimoseptimo: Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur,quædam habemus è doctrina scripto prodita,quædam rursùs ex Apostolorum traditione in mysterio,id est, in occulto tradita recepimus. Quorum utraque parem uim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè uel tenuiter expertus est, quæ sint iura ecclesiastica. Reliqua uide suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda,A.

2. TRIDENTINVM Concilium canone decimotertio de Sacramentis in genere, sessione septima: Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus,in solenni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit.

Cæremoniarū obseruatio pręcipitur.

3. TERTVLLIANVS de corona militis: Habentes obseruationem inueteratam,quæ præueniendo statum fecit &c. ut suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda,A.

4. DIONYSIVS Areopagita de ecclesiastica hierarchia, in singulis propè capitibus tractat de cæremonijs in antiqua Ecclesia usitatis. Et primùm qui dem in secundo capite,de cæremonijs Baptismi: in tertio de cęremonijs circa Sacrificium Missæ & sacram synaxim obseruari solitis:in quarto circa cōsecrationem Chrismatis & unguenti:in quinto de ritu sacrorum ordinum:in sexto de consecratione monachorum:in septimo deniquè de ijs cæremonijs quæ circa mortuos adhibentur.

DAMASCENVS,ut in textu.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

Baptizandus susceptorem eligit.

1. F. DIONYSIVS Areopagita capite secundo Ecclesiasticę hierarchię: Porrò qui tam sublimium ac tam cælestium munerum sacro fuerit desiderio & amore captus,accedit ad aliquem ex fidelium numero, oratque ut se ad Pontificem ducat: sequuturum omnia quæcunque sibi tradentur, penitùs atque ex toto animo spondens: precaturq; tum ut se adducat,tum ut re-

liquæ

liquæ deincèps regendæ uitæ ſuę ſuſcipiat curam. Illum,etſi ſalutis eius ſa-
cro amore ſuccenditur,celſitudinem tamen rei, humanamque infirmitatem
metientem continuò horror & anguſtia difficultatis inuadit. Poſtremò ta-
men facturum quod ille poſtulat,benigniſsimè pollicetur. aſſumensq; homi
nem ad Pontificem ducit. ille magna cum lætitia (non ſecùs quàm ouē per- Luc. 15.
ditam) in humeris uirum ſuſcipiens, primum quidem ſecretiùs ex corde gra
tias agit,tum in orantis quoque habitum ſternitur, adoratq; ſupplex, atque
ueneratur ſummum illud beneficumque principium, à quo & uocanda uo-
cantur,& ſaluanda ſaluantur. Deinde ſacros omnes gradus, ut ſibi coope- Rom. 9.
rentur,ac pro ſalute uiri ſimul congaudeant,agantque diuinæ clementię gra
tias,in ſanctam eccleſiam cogit: atque initiò quidem hymnum aliquem ſa-
cris libris inſertum,ſin ul cum omnibus eccleſiæ ordinibus canit. Poſt hæc Interrogatio Epiſcopi.
deoſculatis ſanctis altaribus, ad uirum adſtantem proficiſcitur, perconta-
turq; ab eo,quidnam uolens eò uenerit. Illo autem (iuxta quod à ſuſcepto
re ſuo fuerat edoctus) impietatem & ueri boni ignorantiam accuſante,ac di-
uinæ uitæ opere tam diù ſe fuiſſe deſtitutum ingemiſcente, atque orante, ut
eius ſacratiſsimo munere ac prece Deo diuiniſq; myſterijs frui mereatur:
conteſtatur ei, oportere ex integro totoque corde accedere ad Deum, per Hebr. 6.
cuncta perfectum & immaculatum. Tum diuinæ quoquè conuerſationis ac Catechiſmus
uitæ illi explicans rationem,an ità uelit deincèps uiuere ſciſcitatur. Quod Manus impoſitio.
ubi ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manum, conſignanſque illum Conſignatio.
ſacerdotibus mandat, ut uirum ſuſceptoremque deſcribant. Poſteà uerò Nominũ inſcriptio.
quàm illi deſcripſere,ſacram effundit precem, quam cùm omnis ſecum Ec-
cleſia terminauerit,diſcingit quidem ipſum ac miniſtrorum manibus exuit:
deindè Occidentem uerſùs illum ſtatuens intendentem,manuſq; impingē- Ad occidētē conuerſio.
tem ad eandem regionem conuerſas, inſufflare illum ter Satanam iubet, ac Exorciſmus.
præterea abrenunciationem profiteri. Et cùm poſt trinam abrenũciationis Abrenunciatio.
conteſtationem tertiò ſe ille abrenunciare profeſſus fuerit,ad Orientem il-
lum traducit,aſpicientemque in cęlum,atque intendentem manus, CHRI- AdOrientem conuerſio
STO,ſacriſque omnibus diuinitùs traditis conſentire iubet. Poſtquàm ue- Fidei profeſſio.
rò & hoc ille fecerit,rurſùs ter illum profiteri monet. Trina uerò ea confeſ-
ſione peracta,rurſùs ille orans benedicit,eique manus imponit. Et cùm illũ Manuum impoſitio.
miniſtri perfectè exuerint, deferunt ſacerdotes ſanctum unctionis oleum.
At uerò Pontifex trino crucis ſanctæ ſignaculo unctionem inchoans, inun- Inunctio cum ſigno Crucis.
gendum iam ſacerdotibus toto corpore hominem tradit: ipſe ad adoptio- Fotis benedictio cũ infuſiõne ſacri vn gũeti ad crucis formam.
nis matrem proficiſcitur,eiuſque aquas ſancta prece ac inuocatione ſancti-
ficans, terque in eas ad crucis effigiem ſanctiſsimum fundens unguentum,
illaſque hoc ritu perficiens, terque ad numerum ſacræ effuſionis carmen
(quod prophetæ Dei pleni diuinitusq; afflati cecinere) pronuncians, ſemel
ſcilicet per angelos ſancti unguinis iactus, iubet adferri hominem, & cùm
illum eiuſq; ſuſceptorem quiſpiam ſacerdotum ex deſcriptione celſa uoce
prædicauerit ille quidem à ſacerdotibus ſe tenentibus in aquam ducitur ad
Pontificis manum. Pontifex autem ſupernè adſtans, cùm rurſus per aquas
ſub pontificis manu ſacerdotes eius qui initiatur, inclamauerint nomen, ter Citatio noīs.
illum pontifex mergit,hac trina illius merſione & emerſione tres beatitudi Trina immerſio in aquam.
nis diuinæ perſonas inclamans. Aſſumentes autem illum ſacerdotes, ſu- Suſceptor vel patrinus.
ſceptori ſuique acceſſus duci conſignant, & unà cum ipſo illum ueſtem
baptizati munditiæ congruam induunt: ſicque indutum rurſum ad Ponti-

Candida ueſtis.
ficem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs unguento uirum ſignans ſacra-
Inunctio epiſcopalis poſt baptiſmum.
tiſsimæ communionis participem facit. Iſta quidem uelutì inſignis, ſanctæ
ac diuinæ regenerationis conſummatio eſt. Quæ profectò nihil habet in ſe
Communio.
indecens, nihil uel ex ipſis carnalibus imaginibus fœdum: ſed adſunt illi
dignißimæ intelligentiæ ſigna, naturalibus & humanis & decentißimis ſpe
culis informata. Subiungit uerò paulò pòſt ſingularum cæremoniarum &
rituum prædictorum explicationem myſticam.

2. CLEMENS in epiſtola tertia ad uniuerſos, de officio ſacerdotis & cle-
ricorum: Si quis ergò fidelis uoluerit exiſtere, & deſiderat baptizari, exutus
prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cæleſtium
Dare nomen Catechiſmis.
ex geſtis proprijs fiet. Accedat autem qui uult ad ſacerdotem ſuum, & ipſi
det nomen ſuum, atque ab eo audiat Myſteria regni cælorum, ieiunijs frequé
tibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus men-
Baptiſmus in nomine Trinitatis.
ſibus iam conſummatis, in die feſto poſsit baptizari. Baptizetur autem unuſ
quiſque in aquis perennibus, nomine Trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe,
Inunctio.
perunctus primò oleo per orationem ſanctificato, utità demùm per hæc cō
ſecratus, poſsit percipere locum cum ſanctis.

Abrenunciatio.
3. TERTVLLIANVS de corona militis: Aquam adituri, ibidèm, ſed & ali
Immerſio triplex.
quanto priùs in Eccleſia ſub antiſtitis manu cōteſtamur nos renunciare dia-
bolo & pompæ angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpō
dentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Indè ſuſcepti lactis
& mellis concordiam prægustamus.

4. ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recordetur unuſquiſq;
fidelium, cùm primùm uenit ad aquas baptiſmi, cùm ſignacula fidei prima
Abrenunciatio.
ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibì tunc uſus ſit uerbis, &
quid denunciauerit & diabolo, non ſe uſurum pompis eius, neque operi-
bus eius, neque ullis omninò ſeruitijs eius ac uoluptatibus pariturum.

Aquæ ſanctificatio.
5. CYPRIANVS libro primo, epiſtola duodecima ad Ianuarium & cæte-
ros: Oportet uerò mundari & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, ut poſ-
Fidei profeſſio.
ſit baptiſmo ſuo peccata hominis qui baptizatur, abluere. Et paulò pòſt:
Sed & ipſa interrogatio quæ fit in Baptiſmo, teſtis eſt ueritatis. Nam cùm
Inūctio poſt baptiſmum.
dicimus, Credis in uitam æternam, & remiſsionem peccatorum per ſanctā
Eccleſiam? intelligimus remiſsionem peccatorum non niſì in Eccleſia da-
ri. Vngi quoque neceſsè eſt eum, qui baptizatus ſit.

Aquæ ſanctificatio.
6. BASILIVS de Spiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo: Conſecramus
Inunctio.
autem aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis, prætereà ipſum qui Baptiſ-
Trina immerſio.
mum accipit, ex quibus ſcriptis? Nonne à tacita ſecretaque traditione? Ip-
Abrenunciatio.
ſam porrò olei inunctionem, quis ſermo ſcripto proditus docuit? Iam ter im
mergi hominem, undè eſt traditum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptiſmo,
uelutì renunciare Satanæ & angelis eius, ex qua ſcriptura habemus? Non
ne ex priuata & arcana hac traditione? Nonne ex doctrina quam patres no
ſtri ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſubmouet, ſeruarunt?

7. CHRYSOSTOMVS in homilia de Adam & Eua: Illud etiam quod circa
baptizandos in uniuerſo mundo ſancta Eccleſia, ſiue ſint paruuli, ſiue iuue-
Exorciſmus.
nes, uniformiter agit, non ocioſo contemplemur intuitu: Quòd cùm ad re
generationis ueniunt Sacramentum, non priùs fontem uitæ ingrediuntur,
quàm exorciſmis & exufflationibus clericorū ſpiritus ab eis immundus abi
Pſal. 67.
gatur, & deincèps uaſa eius eripiantur, in poſſeſsionem translata illius uicto
ris, qui

ris,qui captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus.

8. Cyrillvs Hierosolymitanus Catechesi prim. mystagogica: Primùm ingressi estis in porticũ domus baptisterij,& stantes uersùs Occidentem,mãdari uobis audistis, ut protensa manu, tanquam præsenti Satanæ renunciaretis. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquam ad præsentem dicitur: Renuncio tibi Satana. Doceris mox & alteram renunciationis partem addere, Et omnibus tuis operibus. Posteà dicis, Et omni pompæ illius. Dicis prætereà Et omni tuo cultui. Cùm itaque Satanę renunciaueris, & omne cum illo pactum rescideris, aperitur tibi paradisus Dei, quẽ ipse ad Oriẽtem plantauit. Et huius rei symbolum est, cùm ab occasu conuerteris ad ortum, quę lucis est regio. Tum admonebaris ut diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & in baptisma pœnitentię. Et hęc quidem in exteriori domo gesta sunt: in sequentibus uerò mysticis instructionibus, in sancta sanctorum ingrediemur.

Ephe.4.
Versùs Occidentem fit renunciatio.
Ad Orientem conuersio.
Professio fidei.
Inunctio.

9. Idem Catechesi secunda mystagogica: Statim igitur, ut ingressi estis uestem exuistis: Deindè uerò iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis, ad infimos usque peruncti estis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ Iesv Christi. Illud ergò exorzitatum oleum, symbolum est pinguedinis Christi nobiscum communicatæ, & quòd omne uestigiũ diabolicę operationis in nobis deletum sit. Nam ut insufflationes sanctorum & nominis Dei inuocatio, tanquàm uehementissima quędam flamma urit dęmones, & in fugam conuertit: sic & exorcizatum hoc oleum per orationem Deique inuocationem, tantam uirtutem consequitur, ut non modò ardentia peccatorum uestigia expurget, uerumetiam omnes inuisibiles dęmones repellat. Posteà deducebamini ad sanctum diuini Baptismi lauacrum: atque tunc unusquisque interrogabatur, an crederet in nomen Patris & Filij, & Spiritus sancti: & confessi estis salutarem confessionem, & mersi ter in aqua, rursùs emersistis.

Vis exorcismi & insufflationis.
Olei exorcizati uirtus.
Professio fidei.
Trina immersio.

10. Item Catechesi tertia mystagogica: Nobis postquam ex aquis sacri lauacri ascendimus, datum est chrisma, quod imaginem gerit illius, quo unctus est Christvs. De quo & beatus Esaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus est: Spiritus Domini super me, quapropter unxit me: euangelizare pauperibus misit me. Cæterum uide, nè illud esse putes unguentũ tantùm. Quemadmodùm enim panis Eucharistię, post sancti spiritus inuocationem, non ampliùs est panis communis, sed est Corpus Christi: sic & sanctum hoc unguentum non ampliùs est unguentum nudum, neque (si quis ità appellare malit) commune, postquàm iam consecratum est: sed est Charisma Christi, quod aduentu spiritus sancti, per ipsius diuinitatẽ, energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolice iunguntur, & corpus quidem isto uisibili unguento perungitur, anima uerò sancto uiuificoque spiritu sanctificatur. Ac primùm quidem fronti illinitur, ut eum abstergat a uobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuò circunferebat: simulque efficiat, ut possitis uultu non uelato gloriam Domini intueri. Deindè uerò aures unguntur, ut ad audiendũ diuina mysteria aures accipiatis: de quibus dicebat Esaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Posteà nares: Vt diuinum recipientes unguentum, dicatis: Christi gratus odor est Deo in his qui saluantur. Tum uerò & pectus inungi-

Chrismatis inunctio post baptismum.
Esa. 16.
Luc.4.
Transsubstantiatio.
Chrismatis dignitas & uirtus.
Frontis inunctio.
Aurium.
Esa.50.
Matt.13.
Narium.
2.Cor. 2.
Pectoris.

tur: ut induti thoracem iustitiæ fortiter aduersùs insultus diaboli consistatis. Vt enim saluator post Baptismum, & illum sancti spiritus aduentum, egressus in prælium deuicit aduersarium: sic & uos post sacrum baptisma & Chrisma mysticum, induti armis sancti spiritus, aduersùs oppositam uobis potestatem consistitis, & præliamini dicentes: Omnia possum in eo qui me confortat, CHRISTO, &c.

Matt. 4.

Philip. 4.

Candida uestis.

11. DENIQVE Cathesi quarta mystagogica: Exutis uestibus antiquis, & ijs quæ sunt secundùm spiritū albæ, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideò dicimus, quasi alba te semper uestimenta habere sit necesse, sed quòd his quæ uerè alba, splendida & spiritualia sunt, uestiri te oporteat.

Ordo catechizandi.

Abrenunciatio.

Ephe. 4.

Tit. 2.

Professio fidei.

Ephe. 4.

1. G. RABANVS Maurus Moguntinensis Archiepiscopus libro primo de institutione clericorum, capite uigesimoseptimo: Catechizandi ordo hic est: Primum interrogatur paganus, si abrenunciat diabolo & omnibus dānosis eius operibus, atque fallacibus pompis: ut primùm respuat errorem, & sic appropinquet ad ueritatem, possitque iuxta Apostolum, deponere ueterem hominem secundùm pristinam conuersationem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris, abnegans impietatē & secularia desideria: Deindè apostolicæ fidei ostenditur ei symbolum, & exquiritur ab eo, si credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum, & in spiritum sanctum, unum Deum in Trinitate & Vnitate: si confiteatur unam esse sanctam ecclesiam catholicam, & si credat remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem. Hæc ergò omnia si se uerè profitetur credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate ueritatis: quo tamen plenè induitur, quandò per Baptismi lauacrum regeneratur. At postquam se per confessionem ueræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenunciationem à prioris possessoris se alienauerit seruitio, exufflatur ab eo sæua potestas, ut per pium sacerdotis ministerium spiritusancto credat fugiens spiritus malignus: signaturque in se homo signaculo crucis tam in fronte, quàm in corde, ut ipse apostata diabolus, in uase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signum, iam sibi deincèps sciat illud esse alienū. Exindè iam dicuntur super eum orationes, ut fiat catechumenus. Tunc datur ei sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientiæ sale conditus, fœtore careat iniquitatis, & nec à uermibus peccatorum ultrà putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendā. Dehinc iterùm exorcizatur diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & iustum super se iudicium Dei timens, recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subuertere, nè Baptismum consequatur, sed magìs honorem Deo creatori suo exhibēs, reddat opus factori suo. Posteà tanguntur ei nares & aures cum saliua, & dicitur ei illud uerbum euangelicum, quod IESVS quandò surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos suos in auriculas eius, dixit, Epheta: quod est, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, ut per saliuam typicam sacerdotis & tactum, & sapientia & uirtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur illi aures & ad audiendum mandata Dei sensuque intimo cordis reponendum. Deindè in benedictione sacerdotali munitur, ut ad sacrum Baptismum cum fide accepta custodiatur.

Exufflatio.

Consignatio.

Sal benedictum.

Exorcismus.

Narium & aurium attactus cum saliua.

Mar. 7.

custodiatur. Vngetur illius tunc pectus de oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Vngetur & inter scapulas de eodem oleo, ut undiq; muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gloriam roboretur. Olei sanctificati inunctio in pectore & inter scapulas.

2. ISIDORVS Hispalensis episcopus libro secundo de officijs ecclesiasticis, capite uigesimo: Exorcizantur autem catechumeni primùm, deindè salem accipiunt, & unguntur. Exorcismus autem sermo increpationis est contra immundum spiritum, in energumenis siue catechumenis factus, per quẽ ab illis diaboli nequissima uirtus, & inueterata malitia uel uiolenta incursio, expulsa fugetur. Quod significabat lunaticus ille, quem increpauit Dominus IESVS, & exiit ab illo dæmonium. Potestas autem diaboli exorcizatur, & insufflatur in eis, ut ei renuncient, atque eruti à potestate tenebrarum in regnum sui Domini per Sacramentum baptismatis transferantur. Quod quia paruuli per se renunciare non possunt, per corda & ora gestantium adimpletur. Salem autem in † ministeriis catechumenis dandum, à patribus est institutum, ut eius gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque desipiant à sapore CHRISTI: nec sint fatui, & retrò respiciant sicut uxor Loth. Exorcismus quid. Matt. 17. Paruuli p ora gestantiũ renunciant. † aliàs mysterio. Sal cur adhibeatur. Gen. 19.

3. AMBROSIVS libro primo de Sacramentis, capite primo: Ergò quid egimus sabbato? nempe apertionem: Quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quandò tibi aures tetigit sacerdos & nares. Quod significat in Euangelio Dominus noster IESVS CHRISTVS, cùm ei oblatus esset surdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Aures, quia surdus erat: os, quia mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum uerbum est, & Latinè dicitur, adaperire. Ideò ergò tibi sacerdos aures tetigit, ut aperirentur aures tuæ ad sermonẽ, & ad eloquium sacerdotis. Nares, ut bonum odorem accipias pietatis æternæ, & sit in te fidei deuotionisque plena fragrantia. Deindè capite secundo: Venimus ad fontem, ingressus es. Occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: unctus es quasi athleta CHRISTI. Quandò te interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & uoluptatibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui &c. Capite tertio: Deindè accessisti propiùs, uidisti fontẽ, uidisti & sacerdotem supra fontẽ. Deindè capite quinto: Forma Baptismatis & usus hoc habet, ut antè fons consecretur, & tunc descendat qui baptizandus est. Nam ubi primùm ingreditur sacerdos, exorcismum facit, secundò super creaturã aquæ inuocationem, posteà & precem defert, ut sanctificetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ. Aurium & narium attact°. Mar. 7. Inunctio. Abrenunciatio. Fontis consecratio. Exorcismus.

4. IDEM Ambrosius libro secundo de Sacramentis, capite quinto: Venit sacerdos, precem dicit ad fontem, inuocat Patris nomen, præsentiam Filij & spiritus sancti, utitur uerbis cælestibus. Cælestia uerba quæ sunt? quòd baptizemur in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. ET capite septimo: Interrogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentem? dixisti, Credo. Et mersisti, hoc est, sepultus es. Iterùm interrogatus es, Credis in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & in crucem eius? dixisti, Credo. & mersisti. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum sanctum? Dixisti, Credo: Tertiò mersisti. Ergò mersisti, uenisti ad sacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater omnipotẽs, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, con- Forma baptismi. Fidei professio. Inunctio post baptismũ qua uerborũ forma fiat, & in qua parte.

concesſitque tibi peccata tua, ipſe te ungat in uitam ęternam.

5. PRAETEREA libro tertio de Sacramentis, capite primo: Accipis autē myſterium, hoc eſt, unguentum ſupra caput. Aſcendiſti de fonte, quid ſecutū eſt? Audiſti lectionem, ſuccinctus eſt ſummus ſacerdos. Licèt enim & presbyteri fecerint, tamen exordium miniſterij à ſummo eſt ſacerdote. Succinctus inquam ſummus ſacerdos, pedes tibi lauit. Non ignoramus quòd Eccleſia Romana hanc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Vide ergo ne fortè propter multitudinē declinarit. ET ſecundo capite: Sequitur ſpiritale ſignaculum, quia poſt fontem ſupereſt, ut perfectio fiat &c. Poſt hæc quid ſequitur? uenire habes ad altare &c.

Lotio pedum ī Eccleſia Mediolanen.

6. IDEM Ambroſius in libro de iis qui myſterijs initiantur, capite primo: Aperite aures, & bonum odorem uitæ æternæ inhalatum uobis munere Sacramentorum carpite: quod uobis ſignificauimus, cùm apertionis celebrantes myſterium, diceremus: Effeta, quod eſt, Adaperire. Hoc myſterium, celebrauit CHRISTVS in Euangelio, ſicut legimus, cùm mutum curaret & ſurdum. CAPITE ſecundo: Poſt hæc reſerata tibi ſunt ſancta ſanctorum: ingreſſus es regenerationis ſacrarium. Repete quid interrogatus ſis, recognoſce quid reſponderis. Renunciaſti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac uoluptatibus. Vidiſti illic Leuitam, uidiſti ſacerdotem, uidiſti ſummum ſacerdotem. Ingreſſus ut aduerſarium tuum cerneres, cui renunciandum mox putares, ad Orientem conuerteris. Qui enim renunciat Diabolo, ad CHRISTVM conuertitur, illum directo cernit obtutu. DEINDE capite tertio: Aqua ſine prædicatione Dominicæ crucis, ad nullos uſus futuræ ſalutis eſt. Cùm uerò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad uſū ſpiritalis lauacri & ſalutaris poculi temperatur. CAPITE ſexto: Poſt hęc utiquè aſcendiſti ad ſacerdotem: conſidera quid ſecutum ſit. Nonne illud quod ait, Sicut unguentum in capite? Omnes enim in regnum DEI & in ſacerdotium ungimur gratia ſpiritali. Aſcendiſti de fonte, memento euangelicæ lectionis. Etenim Dominus noſter IESVS in Euangelio lauit pedes diſcipulis ſuis &c. CAPITE ſeptimo: Accepiſti poſt hæc ueſtimenta candida, ut eſſet indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentię caſta uelamina. Et in fine capitis: Repete quia accepiſti ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ & intellectus &c. DENIQVE capite octauo: His abluta plebs diues inſignibus, ad CHRISTI contendit altaria &c.

Aurium attactus. — Marci 7. — Abrenunciatio. — Ad Orientem conuerſio. — Aquæ baptiſmalis benedictio. — Inunctio. Pſal. 132. — Ioann. 13. Lotio pedū. — Candida ueſtimenta. — Confirmatio. Eſaiæ 11. — Communio.

7. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite uigeſimo: In ueritate, non in falſitate, poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis: eique renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantium, ut eruti à poteſtate tenebrarum, in regnum ſui Domini transferantur. Quid ergò in eis eſt, per quod in poteſtate diaboli teneantur donèc eruantur indè per Sacramentum Baptiſmatis Chriſti, quid eſt niſi peccatum?

Exorciſmus quid facit in paruulis.

8. IDEM Auguſtinus libro ſecundo de nuptijs & concupiſcentia, capite decimooctauo: In Eccleſia toto orbe diffuſa ubique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, niſi ut ab eis princeps mundi mittatur foràs, à quo neceſsè eſt uaſa iræ poſsideantur.

Cur exufflantur in toto orbe paruuli baptizandi.

9. ET capite uigeſimonono: Hos iſte audeat dicere Manichęos, (Ambroſium & Cyprianū intelligit) & antiquiſsimā Eccleſiæ traditionē iſto nefario crimine adſpergat, qua exorcizant & exufflantur paruuli, ut in regnū Chriſti à ptāte tenebrarum, hoc eſt, diaboli & angelorum eius, eruti transferantur.

Exorciſmus & exufflatio paruulorum, antiquiſsima Eccleſiæ traditio.

1. H. ORI-

I. H. Origenes homilia quinta in librum Numerorum: Sed & in Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ omnibus quidē facere necessè est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (uerbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conuersi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum. Sed & Eucharistiæ siue percipiēdæ, siue in eo ritu quo geritur explicandæ, uel eorum quæ geruntur in baptismo uerborum, gestorūque, & ordinum atque interrogationum ac responsionum, quis facilè explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & uelata portamus super humeros nostros, cùm ità implemus ea & exequimur, ut à magno pontifice atque eius filijs tradita & commendata suscepimus. Cuncta hæc ergò & horum similia congerimus, nec tamen eorum assequimur rationem: leuamus humeris nostris, & portamus adoperta & obtecta diuina mysteria: Nisi quis sit inter nos Aaron aut filius Aaron, quibus ista conceditur nuda & reuelata perspicere. Ità tamen conceditur, ut sciant sibi uelanda hæc & operienda, ubi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio poposcerit.

Rō multarū cęremoniarū obscura est.

Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia capite primo: Necessariò itaque primi illi nostri sacerdotalis muneris duces, cùm ex summa supersubstantialique deitate ipsi sancti muneris plenitudinem percepissent, & idipsum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate missi essent, ipsique (ut qui transissent in Deum) pòsteros ad diuina prouehere affatim cuperent, uisibilibus signis cælestia Sacramenta texerunt, uarietateque ac multitudine quod unicum est collectum, tradiderunt: & in humanis imaginibus res diuinas, materialibusque figuris spiritualium maiestatem, atque in ijs quæ nobis sunt familiaria, summa illa & supersubstantialia partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacræ definiunt leges) nobis tradiderunt: non modò profanæ multitudinis causa, cui ne ipsa quidem fas est signa contingere, uerùm ob id quoquè, quòd hæc nostra sacratissima functio significatiua est, plenaque (ut dixi) signis pro modo & ratione captus nostri, indigetque uisibilibus figuris, quibus ueluti adminiculis ad eorum augustiorem intelligentiam subuehamur.

Apostoli cur signis uisibilibus & externis cæremonijs usi.

Ibidem capite vltimo: Plurima ex his quæ ignoramus, causas habent dignissimas, nobis quidē ignoratas, uerùm præstantiorib. ordinibus cognitas. Complura item summas illas altissimasque substantias latent: solique sapientissimæ, ac sapientiæ doctori, diuinitati nota sunt.

Multarum cęremoniarū & rituū significatio nobis obscura.

Augustinus libro tertio de Doctrina Christiana, capite nono: Sub signo seruit, qui operatur aut ueneratur aliquam rem significantem, nesciens quid significet. Qui uerò aut operatur, aut ueneratur utile signum diuinitùs institutum, cuius vim significationemque intelligit, non hoc ueneratur quod uidetur & transit, sed illud potiùs, quò talia cuncta referenda sunt. Qui autem non intelligit quid significet signum, & tamen signum esse intelligit, nec ipse premitur seruitute. Melius autem uel premi incognitis, se utilibus signis, quam inutiliter ea interpretando, à iugo seruitutis eductam ceruicem laqueis erroris inserere.

Signorū ignotorum ueneratio.

DE

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

I

Quid est baptismus, & an cunctis necessarius?

Act. 2. f Mar. 16. d Ioan. 3 c 4 a Tit. 3. b Matth. 28. d Ephes. 5. f 1 Petri 3. d

A. Est hoc nouæ legis primum & maximè necessarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborũ enunciatione, iuxta Christi institutionem, consistens.

a Trident. sess. 6. cap. 4. & sess. 7 canon. 5. de baptismo. August. tract. 13. in Ioan. Ambrosi. de myster. init. capi. 4. Clemens epist. 4 ad Iulium.
b Concil. Lateran. can. 1. & Mileuit. canon. 2. Dionys. Ecclesiast. hierar. cap. 7. Cyprian. lib. 3. epistola 8. Chrysost. homil. de Adã & Eua.
c Ephes. 2. a Trident. sess. 5.
d Augustin. epist. 28. & lib. 3. de anima & eius orig. ca. 9. Item lib. 1. de pec. mer. cap 23.
e Ioann. 3. b Augustin. lib. 3. de pec. mer. cap. 4. & 12.
f Matt. 18 b Bernar. serm. 66. in cantic. & epist. 240. ad Hildefons.
g August. de nupt. & concup. lib. 1. cap. 20. & lib. 2. cap. 17 Item ser. 14 de uerbis Apostol.
h Genesis 17. b

B. Necessarium inquam Sacramentum, non solùm [a] adultis, sed etiam [b] paruulis, ac simul eis efficax ad salutem æternam cõsequendam. Nascuntur omnes iræ [c] filij: opus igitur habent etiam paruuli emundatione peccati, nec possunt absque [d] hoc Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari. nam & generatìm legislator edixit: [e] *Nisì quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Alibì verò: [f] *Non est uoluntas ante Patrem, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis*. Perirent [g] autem nõ baptizati etiàm paruuli, sicut olìm in Synagoga Hebræorum pueri [h] incircuncisi.

a Ephe. 4 a Basil de Spir. sanct. cap. 15.
b Hebr. 6. a Clemens constit. apost. l. 6 cap. 15. Damasc. l. 4. c. 10.
c in Conc. Carth. 1. can. 1. & Viennen. Trident. sess. 7. can. 9 de Sacramé. & 13. de Baptis. Aug. tract. 11. in Io. Beda in 3 c. Ioan.
d In Symbolo fidei.
e Epist. 203. & in lib. de unico bapt. cont. Petil. c. 13. Leo epist. 79 ad Nicetam. & 37. ad Leonem Rauen.
f C. lib. 1. Nè sanctum bapt. iteret.

C. Iam cùm sit unum [a] Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum, nefariũ est [b] prorsus iterare, quicquid demùm prætexant iam olim [c] damnati Anabaptistæ: Cũ synodo Constantinopolitana dicendũ est: Confiteor [d] vnum baptisma in remissionẽ peccatorum. Et cum Augustino: [e] Rebaptizare hæreticum hominem, omninò peccatum est: rebaptizare autem Catholicũ, immanissimum scelus est: quod idcircò Cæsareis etiam [f] legibus prohibetur.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM secundo: Petrus uerò ad illos, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine IESV CHRISTI, in remissionem peccatorum uestrorum: & accipietis donum spiritus sancti.

MARCI decimosexto capite: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

IOANNIS tertio: Post hæc uenit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

ET capite quarto: Quanquàm Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abūdè per IESVM CHRISTVM saluatorem nostrum: ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem uitæ æternæ.

MATTHAEI vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui uobis.

AD Ephesios quinto: Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

PRIORIS Petri tertio capite: In arca pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & uos nūc similis formæ saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem IESV CHRISTI.

AD Ephesios secundo: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.

IOANNIS tertio, & Matthæi decimooctauo, ut in textu.

GENESIS decimoseptimo: Masculus cuius præputij caro circuncisa nō fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritū fecit.

AD Ephesios quarto: Vnus dominus, una fides, unum baptisma.

AD Hebræos sexto: Impossibile enim est, eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiàm donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominùs bonum Dei uerbum, uirtutesque seculi uenturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

PATRES.

1. B. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite quarto: Iustificatio est translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Iesum Christū saluatorem nostrum: quæ quidem translatio post Euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis aut eius uoto fieri non potest, sicut scriptū est: Nisi quis renatus fuerit &c. Iustificatio non fit sine baptismo aut eius uoto. Ioan. 3.

2. ITEM sessione septima, canone quinto de Baptismo: Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. Baptismus necessar.⁹ ad salutem.

3. AVGVSTINVS tractatu decimotertio in Ioannem: Quantūcunque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cùm uenerit ad Baptismum. Baptismi necessitas.

4. AMBROSIVS in libro de ijs qui mysterijs initiantur, capite quarto: Credit

dit catechumenus in crucem Domini Iesu, qua & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritalis gratiæ munus haurire.

Quã necessarius baptismus.

5. CLEMENS epistola quarta ad Iulium & Iulianum: Nec putetis, quod etiam si omnem pietatem colatis, omnemque iustitiam, baptismum uerò nõ accipiatis, spem possitis habere apud Deum: immò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non benè operati estis. Confertur enim meritum homini ex bonis, sed si ita gerantur, sicut DEVS iubet, DEVS autem iussit omnem colentem se, Baptismo consignari. Quod si uos renueritis, ut uestræ uoluntati magis quàm DEI obtemperetis, cõtrarij sine dubio & inimici estis uolũtati eius. Sed dicitis fortassè: Quid confert aquę baptismus ad DEI cultum? Primò quidem, quia quod DEO placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis & DEO renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ uobis per hominem facta est, amputatur, & ità demùm peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est. Sic enim nobis cum sacramento uerus Propheta testatus est, dicens, Amen amen dico uobis, nisi quis denuò renatus fuerit ex aqua uiua, non introibit in regnum cælorum. Et ideò accelerate. Est enim in aquis istis misericordia eius, quædam, quæ ex initio ferebatur super eas: & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de supplicijs futuris, quasi donum quoddam offerens DEO animas per baptismum consecratas. Confugite ergò ad aquas istas: solæ sunt enim quæ possint uim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis idolum permanere, & ab ipso prohiberi ad aquas properare, quæ salutem conferunt. Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est: Iusto quidẽ, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur DEO: iniusto uerò, ut peccatorũ quę gessit, remissio concedatur.

Ioan. 3. Matth. 28. Ioan. 3.

Paruuli baptizãdi propter peccatũ Originale.

6. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, canone primo: Sacramẽtum Baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis cõsecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma ecclesiæ à quocunq; ritè collatum, proficit ad salutem &c.

Paruulis & adultis necessarius Baptismus.

7. CONCILIVM Mileuitanum canone secundo: Item placuit, ut quicunque paruulos recentes ab uteris matrum, baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, undè fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non uerè, sed falsè intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt, nisì quemadmodùm ecclesia catholica, ubiquè diffusa semper intellexit: propter hanc enim regulam fidei, etiàm paruuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem ueraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Eundem canonem repetiuit Concilium Tridentinum sessione quinta.

Rom. 5.

Apostoli uoluerunt paruulos baptizari.

8. DIONYSIVS Areopagita de ecclesiastica hierarchia capite septimo, Verùm ea de re ista quoquè dicimus, quæ sancti præceptores nostri ex pristina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Aiunt enim quod est uerissimum, infantes

infantes (si sancta lege formentur) ad sacrum peruehendos habitum, omni errore liberos & uitæ exortes impuræ. Istud cùm pijssimis ducibus nostris in mentem uenisset, uisum est admittere infantes hoc modo, ut naturales ob lati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer sit quasi sub patre diuino, sanctæque salutis alumno. Hunc itaque præsul spondentem, puerum iuxta sanctam educaturum uitam, requirit ut abrenunciationem profiteatur: fidemque confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit sacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramenta profiteor. sed ità puer renunciat & profitetur, id est, spondeo puerum inductur ũ, cùm ad sacram intelligẽtiam uenerit, sedulus adhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (ut reor) indignum est, si ad diuinum institutũ puer adducitur, sanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumque seruet immunem.

Patrinus seu susceptor & sponsor paruuli.

Quò puer per susceptorẽ ab renunciat & fidem profitetur.

9. Cyprianus libro tertio, epistola octaua ad Filium: Quantùm uerò ad infantium pertinet, quos dixisti intra secundum uel tertium diem quo nati, constitutos baptizari non oportere, & considerandam esse legem circuncisionis antiquæ, ut intra octauum diem eum qui natus est, baptizandum & sanctificandum non putares, longè aliud in Concilio nostro omnibus uisum est. In hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed uniuersi potiùs iudicauimus nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nã cũ Dominus in euangelio suo dicat, Filius hominis non uenit animas hominum perdere, sed saluare: quantùm in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Et paulò pòst: Deus ut personam non accipit, sic nec ætatem, cùm se omnibus ad cælestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Quòd autem in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentum est in umbra atque in imagine antè præmissum, sed ueniente Christo ueritate completum. Quę imago cessauit superueniente postmodùm ueritate, & data nobis spiritali circuncisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impeditum esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritalem circuncisionem impediri carnali circuncisione debere, sed omnem omninò hominem admittendum esse ad gratiam Christi, quandò & Petrus in Actibus Apostolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit, neminem communem dicendum & immundum. Cæterùm si homines impedire ali quid ad cõsecutionẽ gratiæ posset, magìs adultos prouectos & maiores natu possent impedire peccata grauiora. Porrò autem si etiàm grauissimis delictoribus, & in Deũ multùm antè peccantibus, cùm posteà crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo atque à gratia nemo prohibetur, quantò magìs prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi quòd secundùm Adã carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remissam peccatorum accipiendam hoc ipso faciliùs accedit, quòd illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et idcircò frater clarissime, hæc fuit in concilio nostra sententia, à baptismo atque à gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi, quod cùm circa uniuersos obseruandum sit atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos obseruandum putamus, qui hoc ipso de ope

Gen. 17.

Paruulos primũ natos baptizari posse.

Luc. 9.

Galat. 2.

Actor. 10.

Originale peccatum in infantibus.

Cõcilij Carthaginẽsis sẽtẽtia de non arcendis à baptismo infantibus.

ope nostra, ac de diuina misericordia plus merentur, quòd in primo statìm natiuitatis suæ ortu plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt, quã deprecãtur.

Paruulos baptizãdos propter originale peccatum Ecclesia Catholica prædicat.

Exorcismi & exufflatiões.

10. Chrysostomus homilia de Adam & Eua: Prædicat Ecclesia Catholica ubiquè diffusa, debere paruulos baptizari propter originale peccatum. Et paulò pòst: Quia ipsa conceptio sine carnis cupiditate non fit, ideò dixi de transgressione peccati: uenio in originale cupiditatis, ut baptismus paruulorum abluat omne originale peccatum. Et post nonnulla: Illud etiàm quod circa baptizandos in uniuerso mundo sancta ecclesia, siue sint paruuli, siue iuuenes, uniformiter agit, non ocioso contemplemur intuitu: quòd cũ ad regenerationis ueniunt, sacramentum, non priùs fontem uitę ingrediuntur, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum &c. ut suprà, quæstione octaua, F. authoritate 7.

Paruuli baptizãdi propter originale peccatum.

Ex Apostolorũ traditioe. Rom. 5.

11. Concilium Tridentinum sessione quinta, in decretò de peccato originali: Si quis paruulos recentes uteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti: aut dicit in remissionem quidẽ peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro necessè sit expiari ad uitam æternam consequendã: undè fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorũ, non uera, sed falsa intelligatur, anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id quod dicit Apostolus, Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ità in oẽs homines mors petransijt, in quo omnes peccauerunt: nisì quemadmodum Ecclesia Catholica ubiquè diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulã fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli &c. ut Concilium Mileuitanum suprà.

Sine baptismo non saluantur paruuli.

Rom. 5.

12. Augustinus epistola vigesimaoctaua ad Hieronymum: Item quisquis dixerit quòd in Christo viuificabantur etiàm paruuli, qui sine sacramẽti eius participatione de uita exeunt: hic profectò & contra Apostolicam prædicationem uenit, & totam condemnat ecclesiam, ubì histoireà cũ baptizãdis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur aliter in eos in Chisto uiuificari omninò non posse. Qui autẽ non uiuificatur in Christo, restat ut in eadem dãnatione maneat, de qua dicit Apostolus: Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem.

Ante baptismum decedẽtes paruuli, non liberantur à peccato originali.

13. Idem libro tertio, de anima & eius origine, capite nono: Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si uis esse catholicus.

Solo baptismo saluantur paruuli.

14. Idem de peccatorum meritis & remissione libro primo, capite vigesimotertio: Nulla ex nostro arbitrio præter baptismum Christi, salua æterna promittatur infantibus, quam non promittit scriptura diuina, humanis omnibus ingenijs præferenda.

Per baptismũ incorporãtur Ecclesiæ.

Ad dãnationem ptinent, nisi baptizentur.

15. Et libro tertio, capite quarto: Vndè fit consequens, ut quoniam nihil agitur aliud cùm paruuli baptizantur, nisì ut incorporentur Ecclesiæ id est, Christi corpori membrisque socientur: manifestum fit, eos ad damnationem, nisì hoc eis collatum fuerit, pertinere: nõ autem damnari possent, si peccatum utique non haberent.

16. Capite duodecimo ea uerba exponens prioris ad Corinthios septimo: Alioquin filij uestri immundi essent, nunc autem sancti sunt: Illud tamen (inquit) sine dubitatione tenendum est, quæcunque illa sanctificatio sit,

non ua-

non ualere ad Christianos faciendos, atq; ad dimittenda peccata, nisi Christiana & ecclesiastica institutione & sacramentis efficiantur fideles. Nam nec coniuges infideles, quamlibèt sanctis & iustis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei separatos in damnationem uenire compellit: nec paruuli de quibuslibet sanctis iustisque procreati, originalis peccati reatu absoluuntur, nisi in Christo fuerint baptizati: pro quibus tanto impensiùs loqui debemus, quanto pro se ipsi minùs possunt.

Propria institum sanctificatio fit p Baptismum.

17. BERNARDVS sermone sexagesimosexto, super Cantica: Videte detractores, uidete canes. Irrident nos, quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd sanctorum suffragia postulamus. In omni genere hominum atque in utroque sexu festinant proscribere Christum in adultis & paruulis, in uiuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex imposibilitate naturæ, indè uerò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo uox sanguinis fratris sui & talis fratris clamat ad Deum de terra? Adstat & clamat nihilominùs mater ecclesia. Quid tamen infans? Nonne & ipse uidetur tibi inhiare quodammodò de fontibus saluatoris uociferari ad Deum, suisque uagitibus clamitare, Domine uim patior, responde pro me? Flagitat auxilium gratiæ, quia uim patitur ab origine. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ità ergò clamant hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad patrem. Porrò pater seipsum negare non potest, pater est. Nemo mihi dicat quia non habet fidem, cui mater impertit suam inuoluens illi in sacramento, quousquè idoneus fiat proprio non tantùm sensu, sed assensu euolutam puramque percipere. Nunquid breue pallium ut non possit ambas cooperire? Magna est Ecclesiæ fides. Nunquid minor fide Chananææ mulieris, quam constat & filiæ sufficere potuisse & sibi? ideò audiuit: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi, sicut petisti. Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi simul & corporis obtinuere salutem? Denique habes: Quorum fidem ut uidit, ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulò pòst: Tolle grabatum tuum, & ambula. Qui hæc credit, facilè huic persuadebitur, meritò ecclesiam præsumere non solùm paruulis baptizatis in sua fide salutem, sed etiam interfectis pro CHRISTO infantibus coronam martyrij. Quæ cùm ità sint, nullum præiudicium sustinebunt regenerati de eo quod dictum est, Sine fide imposibile est placere Deo: cùm sine fide non sint, qui in testimonium fidei baptismi gratiam perceperunt. Sed neque de eo quod item dictum est: Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere? Itaque & mulier saluabitur per generationem filiorum, si permanserit in fide cum lenitate, & infantibus per lauacri regenerationem succurretur, & adulti qui cõtinere non po terunt, coniugij tricesimo fructu se rediment. Christus propter hoc mortuus est, & resurrexit, ut uiuorum dominaretur & mortuorum. Propter hoc quoque & infans natus est, & per singulos ætatum gradus profecit in uirũ, ut nulli deesset ætati.

Hæretici Catholicos irridẽt propter infantum baptismum.

Gen.4.

Esa.38.

Mater Ecclesia fidem suã paruulo communicat.

Fides aliena alijs prodest.

Matt.15.

Matt.9.

Heb.11.

Paruuli baptizati non sunt omninò sine fide.

Marc.16.

1.Tim.2.

Rom.14.

18. IDEM in epistola ducentesima quadragesima ad Hildefonsum comitem, de Henrico hæretico scribens: Paruulis Christianorum, Christi intercluditur uita, dum baptismi negatur gratia: nec saluti propinquare sinũtur, saluatore licèt piè clamante pro eis: Sinite, inquit, paruulos uenire ad me.

Matt.19.

Ergone qui homines & iumenta saluauit, quemadmodùm multiplicauit misericordiam suam Deus, ad solos tamen innocentes non patitur eandẽ tam multam misericordiam peruenire? Quid, quæso, quid inuidet paruulis saluatorem paruulum qui natus est eis? Inuidia hæc diabolica est: inuidia hac mors intrauit in orbem terrarum. An putat paruulos saluatore non egere, quia paruuli sunt? Si ità est, ergò gratis magnus Dominus factus est paruus: ut omittam quòd flagellatus est, quòd sputis illitus, quòd cruci affixus, quòd denique mortuus est. Non est hic homo à Deo, qui sic contraria Deo & facit & loquitur. Pro dolor: auditur tamen à pluribus, & populum qui sibi credat, habet. O infelicissimum populum. Ad uocem unius hæretici siluerunt in eo omnes propheticæ & apostolicæ uoces, quæ de conuocando in una Christi fide è cunctis nationibus Ecclesia, uno ueritatis spiritu cecinerunt. Ergò fefellerunt diuina oracula, fallũtur omnium oculi & animi: qui quod legunt prædictum, inueniuntur impletum. Quam certè manifestam omnibus ueritatem solus iste, stupẽda & prorsus Iudaica cæcitate, aut non uidens, aut inuidens adimpletam, simul nescio qua arte diabolica persuasit populo stulto & insipienti, de re manifesta nec suis credere oculis, fefellisse priores, errare posteros, totum mundum etiam post effusum CHRISTI sanguinem per ditum iri, & ad solos quos decipit, totas miserationum Dei diuitias & uniuersitatis gratiam peruenisse. Et nunc huius rei gratia, licèt in multa corporis infirmitate, iter arripui ad has partes, quas potissimum singularis ferus depascitur, dum non est qui resistat, neque qui saluum faciat. Quippe de tota Francia pro simili effugatus malitia, has solas sibi inuenit expositas, in quib. fiducialiter sub tuo dominatu in gregem CHRISTI toto furore bacchatur. Quod tuo'ne honori congruat, princeps illustris, ipse iudicato. Nec mirum tamen, si serpens ille callidus decepit te, quippe speciem pietatis habens, cuius uirtutem penitùs abnegauit.

Inuident hæretici salutem paruulis.

Per baptismũ eruũtur à potestate dæmonis.

19. AVGVSTINVS de nuptijs & concupiscentia libro primo, capite uigesimo: Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, à potestate diaboli & angelorum eius quisquis erui, cùm baptizantur, negauerit paruulos, ipsorum Ecclesiæ sacramentorum ueritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia CHRISTI auferre uel mutare permittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus suum, pusillos cum magnis. In ueritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, ut eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui domini transferantur. Quid ergò in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur, donèc eruantur indè per sacramentum baptismatis CHRISTI, quid est nisì peccatum?

Exorcismi ueritas in paruulis.

Abrenunciãt per ora gestãtium.

20. ITEM libro secundo de nuptijs & concupiscentia, capite decimoseptimo: Inquantùm homines sunt paruuli, bonum est naturæ, cuius author est Deus: inquantùm autem cum peccato nascuntur, perituri, si non renascantur, ad semen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ inobedientiæ uitio. Ab hac fide Apostolica atque Catholica uerissima atque fundatissima, cum Pelagianis iste Iulianus discedens, non uult nascentes esse sub diabolo, nè paruuli portentur ad CHRISTVM, ut eruantur à potestate tenebrarum, & in regnum ipsius transferantur.

Perituri, si nõ renascantur.

Sine baptismo non saluantur.

21. IDEM Augustinus prætereà sermone decimoquarto de uerbis Apostoli: Nos dicimus paruulos aliter salutem & uitam æternã non habituros, nisì

nisì baptizentur in CHRISTO. Ibidèm: Vbì ponis paruulos baptizatos? Profectò in numero credentium. Nam ideò & consuetudine Ecclesiæ antiqua canonica fundatissima, paruuli baptizati fideles uocantur. Et sic de his quærimus, Iste infans Christianus est? Respondetur, Christianus. Catechumenus, an fidelis? Fidelis utiquè à fide. fides à credendo. Inter credentes igitur, baptizatos paruulos numerabis, nec iudicare ullo modo aliter audebis, si non uis esse apertus hæreticus. Ergò ideò habent uitam æternam, quia qui credit in filium, habet uitam æternam. Noli eis sine ista fide, & sine isto sacramento huius fidei promittere uitam æternam. Et post nonnulla: Absit ut ego dicam non credentes infantes. Iam superiùs disputaui, credit in altero, qui peccauit in altero. dicitur, credit & ualet, & inter fideles baptizatos computatur. Hoc habet authoritas matris Ecclesiæ, hoc fundatus ueritatis obtinet canon: contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murũ quisquis arietat, ipse confringitur. Ergò prodest CHRISTVS aliquid infantibus baptizatis, & sicut ego doceo, & sicut mecum tota Ecclesia dicit, credẽtibus prodest. Et post pauca: Credunt & infantes. Vndè credunt? Quomodò credunt? Fide parentum. Si fide parentum purgantur, peccato parentũ polluti sunt. Posteà uerò: Multi modi sunt sanctitatis, & multi modi sunt sanctificationis. Quomodò ergò sanctificatur uir infidelis in uxore, & tamẽ perit nisì baptizetur: sic filij fidelium, etsi ad quendam modum sanctificati sunt, pereunt tamen, si non fuerint baptizati.

Paruuli baptizati, in numero fideliũ & credentiũ ponuntur.

Credit in altero, qui peccauit in altero.

Ab ecclesiæ authoritate.

1. Cor. 7.
Pereunt fideliũ filij, si nõ fuerint baptizati.

1. C. BASILIVS in libro de spiritusancto, capite decimoquinto: Vnum nouimus salutiferum baptisma, quandoquidem una est pro mundo mors, & una ex mortuis resurrectio, quarum figura est Baptisma.

Vnicũ Baptisma.

2. CLEMENS pontifex & martyr libro sexto constitutionum apostolicarum, capite decimoquinto: Veruntamen initiatos iterùm baptizare tentantes, crucifigunt Dominum iterùm eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum ueluti communem contemnũt, peccant in mittentem, in passum, & in testificantem. Et paulò pòst: Baptizate quoq; puerulos uestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos uenire ad me, & nolite eos prohibere.

Rebaptizãtes crucifigũt Dominum.
Paruulorum baptismus.
Marc. 10.

3. IOANNES Damascenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo: Confitemur autem unum baptisma in remissionem peccatorum, & in uitam æternam. Baptisma siquidem Domini mortem insinuat: consepulti enim sumus Domino per baptisma, ut inquit diuinus Apostolus. Quemadmodùm igitur semel completa est Domini mors, sic semel oportet baptizari iuxta Domini uerbum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, instructos confessione Patris, & Filij, & Spiritussancti. Quicunque igitur in Patre, & Filio, & Spiritu sancto baptizati sunt, & unam naturam diuinitatis in tribus hypostasibus edocti, & rursus rebaptizantur, illi iterùm crucifigunt CHRISTVM, ut inquit diuinus Apostolus: Impossibile nanque est, eos qui semel illuminati sunt, renouari in pœnitentiam, iteratò crucifigentes sibijpsis CHRISTVM, & ludibrio subijcientes. Quicunque uerò in sancta Trinitate baptizati non fuerint, illos rebaptizari oportet.

Vnum Baptisma.

Heb. 6.

Rebaptizati iterùm crucifigunt Christum.

4. PRIMVM concilium Carthaginense canone primo: Illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satis esse alienum à syncera fide & catholica disciplina.

Dãnatur anabaptismus.

6. CONCILIVM Viennense sub Clemente quinto: Baptisma unicum ba-

Vide in Clementinis, tit. de summa Trini. & fide Catholic.

tizatos omnes in Christo regenerans, est (sicut unus Deus & fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, credimus esse tam adultis quàm paruulis communiter perfectum remedium ad salutem.

Character Baptismi, Confirmatiõis, & Ordinis.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone nono, de sacramentis in genere: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, nõ imprimi characterem in anima, hoc est, signũ quoddam spirituale & indelebile, undè ea iterari non possunt, anathema sit.

Paruuli inter fideles numerandi.
Paruuli baptizati, non rebaptizãdi postea.

7. ITEM in eadem sessione, canone decimotertio de baptismo: Si quis dixerit paruulos, eo quòd actum credendi non habent, suscepto baptismo inter fideles cõputandos non esse, ac propterea cùm ad annos discretionis peruenerint, esse rebaptizandos: aut præstare omitti eorũ baptisma, quàm eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.

Baptismus repeti nõ potest, ut nec carnalis natiuitas.

Gen. 21.

Anabaptistæ sũt illusores.
Rectè persequuntur hæreticos catholici principes

Pro mortib. sempiternis, mortem temporalem patiuntur.

8. AVGVSTINVS tractatu vndecimo in Ioannem: Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem spiritus. Quicũque tibi dixerit, ut spiritaliter iterùm nascaris, responde quod dixit Nicodemus: Nunquid potest homo iterùm in uentrem matris suæ intrare, & nasci? Iam natus sum de Adam, non me potest iterùm generare Adam: iam natus sum de CHRISTO, non me potest iterùm generare CHRISTVS. Quomodò uterus non potest repeti, sic nec baptismus. Ibidèm: Plùs uos persequuntur (Donatistæ) qui uos illudendo seducunt, Veni veni, baptizare hic, hic habes baptismum. noli ludere, unus est uerus. Ille lusus est, seduceris, & ista persecutio grauis tibi erit. Isti etiam audent dicere, quia persecutionem solent pati à catholicis regibus, aut à Catholicis principibus. Quam persecutionem tolerant? afflictionem corporis. Quomodò passi sunt persecutionem, quam faciunt grauiorem? Caue quandò uult ludere Ismael cum Isaac, quandò tibi blanditur, quandò offert alterum baptismum: responde, habeo iam baptismum. Si enim uerus est iste baptismus, quisquis uult alterũ dare, illudere uult. Caue animæ persecutorem. Et paulò pòst: Mirantur quia commouentur potestates Christianæ aduersùs detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergò mouerentur, & quomodò redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas uestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, ut temporibus suis pacatam uelint matrem suam Ecclesiam habere, undè spiritaliter nati sunt. Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.

Non magis repeti potest spiritalis, quã carnalis natiuitas.

9. BEDA in caput tertium euangelij secundùm Ioannem: Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiam de spiritali est regeneratione sentiendum: nequaquàm uidelicet eam, postquàm semel expleta fuerit, posse repeti. Siue enim hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non ualet ille quidem qui ità baptizatus est, à nobis Catholicis baptizari, nè confessio uel inuocatio tanti nominis uideatur annullari.

10. SECVNDA synodus generalis, quæ est prima Constantinopolitana, in Symbolo: Confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum.

11. AVGVSTINVS epistola ducentesimatertia ad Maximinum episcopũ: Rebaptizare igitur hæreticum hominem &c. ut in textu.

12. IDEM in libro de unico baptismo contra Petilianum, capite decimotertio:

tertio: Ego autem ut quod de hac re sentio breuiter dicam, rebaptizare hæreticos, quod illi (Cyprianus scilicet & eius socij) fecisse dicuntur, tunc fuit humani erroris: rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc isti faciant, semper est diabolicæ præsumptionis.

Anabaptismus est diabolicæ præsumptionis.

13. Leo Magnus epistola septuagesimanona ad Nicetam episcopum Aquileiensem, capite septimo: Hanc regulam (ut scitis) seruandam in omnibus ecclesiis prædicamus, ut lauacrum semel initum nulla iteratione uioletur, dicente Apostolo: Vnus Dominus, una fides, unum baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est, sed (ut diximus) sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis sacerdotibus consequatur.

Baptismus nō iterandus.

Ephe. 4.

14. Idem epistola trigesimaseptima ad Leonem Rauennatem Episcopū: Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quotiès iuxta hæreticorum damnata à sanctis patribus instituta, cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante doctrina, quæ nobis unicam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confessionem, unum in baptismate Sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen deuenire, quod factum esse omninò nescitur.

Inexpiabile facinus ē rebaptizatio.

Ephe. 4.
Agit de eorū baptismo, de qbus non cōstat an sint baptizati.

15. Ivstinianvs in Codice, libro primo, titulo sexto, Nè sanctum baptisma iteretur, L. secunda Imperatorum Honorij & Theodosij: Si quis rebaptizare quempiam de ministris Catholicæ sectæ fuerit detectus, unà cum eo qui piaculare crimen commisit, (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hic, cui persuasum sit, ultimo supplicio percellatur.

Vltimū suppliciū in anabaptistas constitutum.

II

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè sunt notanda?

A. Elementum abluens, eiusque significatio, verbum, minister, & effectus Baptismi.

B. Elementum est [a] aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quæ natura sua sordes corporis abluere solet. Cui hæc pulchrè respondet significatio, Baptismo animam [b] emundari peccatis, & hominem, utì dicemus, iustum effici.

C. Verbum quo [c] Sacramenti forma consistit, ex Christi præcepto sic habet: [d] *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

D. Et quanquàm sit Sacerdotum munus, baptismū administrare, tamen ubì necessitas uehementer urget, baptizare possunt alij [e] quoq; ne impijs quidē & hæreticis exceptis, modò à forma Ecclesiæ & eius uerbis conceptis non recedatur.

a Ioan. 3 b Ephes. 5 f Act 8 g 10 g Tridēt. can. 2. de Baptis. & Florēt. Chrysosto. homil. 24. in Ioann. b Tit. 3. b Act. 2. f 1. Cor. 6 c c Cōci. Latera. & Florēti. Au. li. 6. cōtra Donat. ca 25. Didymus l 2. de spirit. san. d Matth. 28. d Amb. de iis q myst. init. c 4. e Au. cōt. Parmenia. li. 2. c. 13. Et de vnic. bapt. c. 9 Cōt. Donat. li. 3. c. 15 & li. 7. c. 53 Hilar. in psal. 67 Conc. Later. cap. 1. Florēt. & Tridēt. can. 4. de bap.

SCRIPTVRAE.

Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Ad Ephesios quinto: Vt Ecclesiam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

Actorvm octauo: Dum irent per uiam, uenerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Eccè aqua, quid prohibet me baptizari? Et iussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

Actorvm decimo: Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

Actorvm secundo: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesv Christi in remissionem peccatorum uestrorum: & accipietis donum spiritus sancti.

Prioris ad Corinthios sexto: Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesv Christi, & in Spiritu Dei nostri.

Matthaei vigesimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

PATRES.

1. B. Tridentinvm concilium sessione septima, canone secundo de Baptismo: Si quis dixerit, aquam ueram & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideò uerba illa Domini nostri Iesv Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit. *¶ Materia baptismi. Ioan.*

2. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis Ecclesiæ: Materia huius Sacramenti, est aqua uera & naturalis: nec refert, frigida sit an calida.

3. Chrysostomvs homilia vigesimaquarta in Ioannem: Nam quòd per necessaria sit aqua, uel indè perspicuum est, quòd cùm antè aquam spiritus inspirasset, in hoc tamen non quieuit Apostolus, sed ad aquæ necessitatem ostendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Quænam ergò aquæ necessitas? Iam absconditum uobis mysterium aperiam. Sunt & alia, nunc uerò ex omnibus unum exposuisse sufficiat. Primùm diuina in hoc consummantur indicia, sepultura, mortificatio, resurrectio, uita, & hęc simul omnia. In aqua enim tanquàm in sepulcro caput immergentibus uetus homo sepelitur & submergitur, deindè nobis emergentibus nouus resurgit indè. Vt facile nobis est immergi & emersos respirare, ità Deo ueterem sepelire hominem, & nouum induere. Prætereà ter istud fit, ut hinc Patris & Filij & Spiritus sancti uirtutem hæc omnia implere intelligas. Quod nè coniectura à me, sed uero sensu dictum intelligas, audi Paulum: Consepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum in mortem. Et iterùm: Noster uetus homo simul crucifixus est. Et iterùm: Complantati facti sumus similitudini mortis eius. *Aqua ad baptismũ pficiendũ necessaria. Actor. 10. — Ter repetita ablutio. — Coloss. 2. Rom. 6. Ibidem.*

1. C. CONCILIVM Lateratense magnum canone primo: Sacramentũ baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, uidelicet Patris & Filij & Spiritus sancti, cõsecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum, proficit ad salutem.

2. ET concilium Florentinum: Forma huius Sacramenti est: Ego te baptizo in noie Patris, & Filij, & Spiritussancti. Non tñ negamus, quin & per illa uerba Baptizetur talis seruus CHRISTI in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, uel Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, uerum perficiatur baptisma: quoniam cùm principalis causa, ex qua baptismus uirtutem habet, sit sancta Trinitas: instrumentalis autem sit minister, qui tradit exteriùs Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur sacramentum.

Forma Baptismi Latinorũ & Græcorũ.

3. AVGVSTINVS de baptismo contra Donatistas libro sexto, capite vigesimoquinto: Certa illa euangelica uerba, sine quibus non põt baptismus consecrari, tantum ualent, ut per illa sic euacuentur, quæcunque in prece uitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium CHRISTI nomine excluditur. Et paulò pòst: Si autem ipse malus est atque peruersus, si precem integrã dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduersam, nõ ideò ipse rectus est, quia illa recta est: & si in aliquibus peruersam precem afferat, Deus adest uerbis euangelicis suis, sine quibus baptismus CHRISTI consecrari non potest, & ipse sanctificat Sacramentum suum, ut homini siue antequàm baptizetur, siue cùm baptizatur, siue postea quandoquè ad se ueraciter conuerso, idipsum ualeat ad salutem, quod ad perniciem, nisì conuertere tur, ualeat. Cæterùm quis nesciat non esse baptismum CHRISTI, si uerba euãgelica quibus symbolum constat, illic defuerint? Sed faciliùs inueniũtur hæretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis uerbis baptizent.

Certa Baptismi forma necessaria.

4. DIDYMVS Alexandrinus libro secundo de Spiritu sancto: Quis nõ ex ipsa cogetur ueritate suscipere indifferentiam sanctæ Trinitatis, dum una sit fides in Patre, & Filio, & Spiritu sancto: & lauacrum detur atque firmetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti? Non arbitror quenquam tam uecordem atque insanum futurum, ut perfectum baptisma putet id, quod datur in nomine Patris & Filij, sine assumptione Spiritus sancti: aut rursùs in nomine Patris & Spiritus sancti, filij uocabulo prætermisso: aut certè in nomine Filij & Spiritus sancti, nõ præposito uocabulo Patris. Licèt enim quis posset existere saxei (ut ità dicam) cordis, & penitùs mentis alienæ, qui ità baptizare conetur, ut unum de præceptis nominibus prętermittat, uidelicet contrarius legislator Christi, tamen sine perfectione baptizabit: immò penitùs à peccatis liberare non poterit, quos à se baptizatos existimauerit.

Forma mutilata esse non debet. Singularũ personarũ S. Trinitatis noĩa exprimenda sunt.

5. AMBROSIVS in libro de ijs qui mysterijs initiantur, capite quarto: Catechumenus nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & filij & Spiritussancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritalis gratię munus haurire.

1. D. AVGVSTINVS libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Si laicus aliqua pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cùm ipse acciperet, dandum esse addidicit, nescio an piè quisquam dixerit esse repetendu. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est: si autem necessitas urgeat, aut nullum aut ueniale delictũ

Laicus in necessitate baptizare põt.

Non baptizati, an baptizare posſint. Hæretici uerũ baptiſmũ conferunt.

eſt. Et paulò pòſt: Et hæc quidem alia quæſtio eſt, utrùm & ab ijs qui nunquàm fuerunt Chriſtiani, poſsit baptiſmus dari: nec aliquid temerè indè affirmandum eſt ſine authoritate tanti concilij, quantum tantæ rei ſufficit. De ijs uerò qui ab Eccleſiæ unitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſsint, & quin perniciosè habeant, pernicioſeque tradant extra uinculum pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis unitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque firmatum eſt.

Verus baptiſmus ẽt extra Eccleſiã confertur.

2. Idem in libro de vnico baptiſmo, capite nono: Quiſquis extra eccleſiam fuerit ab hæreticis uel ſchiſmaticis, tamen Chriſti baptiſmate conſecratus, cùm ad Eccleſiam uenerit, non eſt negandum ſacramentũ ueritatis quo imbutus eſt, ſed adijcienda eſt pietas unitatis, à qua ſeparatus eſt, & ſine qua illud ineſſe illi poſsit, prodeſſe non poſsit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in Catholica Eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, contra omnes falſitatis nebulas cuſtodimus.

Hęreticorum baptiſmus verũ eſt Sacramẽtum, ſi debitã formam ſeruãt.

3. Idem Auguſtinus libro tertio contra Donatiſtas, capite decimoquinto: Quamobrem ſi euangelicis uerbis, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum, quanuìs eius fides ſub ijſdem uerbis aliud opinantis quàm catholica ueritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata. Nam ſub ijſdem uerbis, id eſt, in nomine Patris & Filij & ſpiritusſancti, non ſolùm Marcion aut Valentinus, aut Arrius, aut Eunomius, ſed ipſi carnales paruuli Eccleſię, quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui uobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, ſi poſſent ſinguli diligẽter interrogari, tot diuerſitates opinionũ fortaſsìs, quot homines, numerarentur. Animalis enim homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Nunquid tamen ideò non integrum ſacramẽtum accipiunt?

1.Cor.3.

1.Cor.2.

4. Et libro ſeptimo, capite quinquageſimotertio contra Donatiſtas: Veruntamen ſi quis fortè me in eo concilio conſtitutum, ubi talium rerum quęſtio uerſaretur, non præcedentibus talibus quorum ſententias ſequi mallẽ, urgeret ut dicerem, quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem quo eram cùm iſta dictarem, nequaquàm dubitarem habere eos baptiſmum, qui ubicũque & à quibuſcunque illud uerbis euangelicis conſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quanquàm eis ad ſalutem ſpiritalem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, qua catholicæ inſererentur Eccleſiæ. Si enim habeam, inquit, fidem ut montes transferam, charitatem autem nõ habeam, nihil ſum: ſicut iam præteritis Maiorum ſtatutis, non dubito etiàm illos hr̃e baptiſmũ, qui quãuìs fallaciter id accipiãt, in eccleſia, tã accipiũt uel ubi putãt eſſe Eccleſia ab eis, in quorũ ſocietate id accipiũt, de quib. dictũ eſt, Ex nobis exierunt. Vbi autem neque ſocietas ulla eſſet ità credentium, neque ille qui ibi acciperet, ità crederet, ſed totum ludicrè & mimicè & ioculariter ageretur, utrùm approbandus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, diuinũ iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorãdum eſſe cenſerem, ità ſane, ut poſt me dicturos ſententias, nè quid iam exploratum & cognitum adferrent, humiliter expectarem: quanto magis ergò nunc, ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis uel maioris authoritatis, iſtud dixiſſe accipiendus ſum?

1.Cor.13.

1.Ioan.2.
Per ludum & iocum baptizati.

Actor.8.
Apoſtolorum officium erat baptizare.

5. Hilarius Pictauorum epiſcopus in Pſalmum ſexageſimumſeptimũ, loquens de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum: Eccè aqua, inquit, quis

prohibet

prohibet me baptizari? ſacramentum ipſum baptiſmi adeò impatientis deſiderij cupiditate præueniens, ut a diacono miniſterium Apoſtolici officij ſalutis ſuæ cupidus exigeret.

6. Lateranense concilium magnum ſub Innocentio tertio celebratũ, canone primo: Sacramentum baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis conſecratur in aqua, tam paruulis quàm adultis in forma Eccleſiæ à quocunquè ritè collatum, proficit ad ſalutem.

A quocunq pôt conferri.

7. Concilium Florentinum: Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare: in cauſa autem neceſsitatis, non ſolùm ſacerdos uel diaconus, ſed etiàm laicus uel mulier, immò etiàm paganus & hæreticus, baptizare poteſt, dummodò formam ſeruet eccleſiæ, & facere intendat quod faciet eccleſia.

Miniſter ordinarius Baptiſmi, eſt ſacerdos.
In cauſa neceſsitatis qui uis homo.

8. Concilium Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone quarto de baptiſmo: Si quis dixerit baptiſmum, qui etiàm datur ab hæreticis in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, cũ intentione faciẽdi quod facit eccleſia, nõ eſſe uerbum baptiſma, anathema ſit.

Ab hæreticis collatus baptiſmus quãdò uerus.

III

Quem fructum & effectum præſtat Baptiſmus?

A. Eum planè, quem docente Chriſto [a] ac teſtibus Apoſtolis Petro & Paulo diſcimus, nimirùm per Baptiſmum & peccata remitti, & ſpiritum dari, quo & uetus homo aboleatur, & noua fiat in Chriſto creatura. Quippe ſuſceptus ritè baptiſmus non hoc modò largitur, vt impio plenè peccata omnia condonentur atq; tollantur, ſed etiam ut baptizatus planè innouetur, ac verè innocens, iuſtus, ſanctus & cæleſti gloria dignus in Chriſto efficiatur: ut iure à Paulo dictum ſit omnibus baptizatis: [b] *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis ĩ noĩe Domini noſtri* Iesv *Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri.* Atque alibi teſtatur [c] idem, baptiſmum eſſe lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti: [d] Lauacrum etiam aquæ in verbo uitæ. Et rurſus ille ſcribit: [e] *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

B. Scite [f] Bernardus ac breuiter ſacramenti huius effectus præcipuos complectitur: Lauamur in baptiſmo, inquit, quia deletur chirographum

a Marc. 16. d Act. 2. f 22. d 1. Pet. 3. d Eze. 36. e 1. Cor. 6. c Ro. 6. a b. Baſi. hom. 15. in exhort. ad bapti. & lib. de Spir. ſanc. cap. 15. Augu. lib. 1. contra 2. epiſto. Pelag. cap. 13. & lib. 3. c. 3. In Enchi. c. 64. Beda in c. 3. Io. Damaſ. lib. 4. cap. 10. Greg. li. 9. epiſt. 39. Hierony. ad Ocean. Naziã. ĩ sã. Lauacrũ. Clem. Alexand. lib. 1. pædagog. cap. 6. Chryſo. ad Neoph. & ad baptizandos.
b 1. Cor. 6. c Amb. lib. 1. de ſacrament. cap. 4. Conc. Floren. & Trid. ſeſſ. 5. can. 5.
c Tit. 3. c Aug. epi. 23. & quæſ. ſuper Num. li. 4. cõſ. cap. 4. Lactan. lib. 3. diuinarum inſt. c. 26. Cyp. lib. 2. epiſt. 2.
d Ephe. 5. f
e Gal. 3. d Rom. 6. a
f Ser. in Cę. Domini. Vide Cypr. de bapt. Chriſti, & ablu. ped. Orig. in c. 6. ad Ro. Reticiũ Auguſtodu. apud Auguſtinũ li. 1. contra Iulianum. cap. 2.

phum damnationis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis cócupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus.

g Iac. 1. b Ro. 6. b 7. b Triden. sess. 5. can. 5. Aug. lib. 1. de nupt. & concup. cap. 23. & 25. & lib. 1. con. 2. epist. Pela. c. 13. Itē lib. 1. retract. 15. & lib. 13. de Trin. c. 16. de pec. mer. lib. 1. c. 39. & lib. 2. c. 33. & 34.

h Rom. 8. a

a Col. 3. b Eph. 4. e

b 2. Cor. 4. d

c Rom. 6. a

C. Quæ [g] concupiscentia in renatis manens, non per se peccatum est, sed ut Theologi appellant, fomes peccati, ad agonem relictus, vt baptizati hac occasione vigilantiùs Dei gratiam quærant, virtutes studiosiùs exerceant, fortiusque certando maiorem sibi gloriam parent. Itaque vt Paulus docet, [h] *Nihil damnationis est ijs, qui in Christo Iesu, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant,* [a] quique secundùm Pauli doctrinam & exemplum, veterem hominem exuentes, de die in diem secundùm [b] interiorē hominem renouantur: id quod proprium est [c] baptizatorum.

SCRIPTVRAE.

A. Prioris ad Corinthios sexto, Ad Galatas tertio, Ad Romanos octauo, ut in textu.

Marci decimosexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

Actorvm secundo: Baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesv Christi in remissionem peccatorum uestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

Actorvm vigesimosecundo: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius, inquit Ananias ad Paulum.

Prioris epistolæ Petri capite tertio: Cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & uos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed consciētiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesv Christi.

Ezechielis trigesimosexto: Et effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris, & ab uniuersis idolis uestris mundabo uos. Et dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum &c.

Ad Romanos sexto: An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesv, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodò Christvs surrexit à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultrà non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Et paulò pòst: Ità & uos existimate, uos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu.

Ad Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

Ad Ephesios quinto: Christus dilexit ecclesiam,& semetipsum tradidit pro ea,ut illam sanctificaret,mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ.

C. Iacobi primo: Vnusquisque uerò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.Deindè cócupiscentia cùm conceperit,parit peccatum: peccatum uerò cùm consummatum fuerit,generat mortem.

Ad Romanos sexto: Non ergò regnet peccatum in uestro mortali corpore,ut obediatis concupiscentijs eius.

Et capite septimo: Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.

Ad Colossenses tertio: Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis,& induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secundùm imaginem eius qui creauit illum.

Ad Ephesios quarto: Deponite uos, secundùm pristinam conuersationẽ ueterem hominem,qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ: & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis.

Posterioris ad Corinthios quarto: Propter quod non deficimus: sed licèt is qui foris est,noster homo corrumpitur,tamen is qui intùs est renouatur de die in diem.

Ad Romanos sexto: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem &c.ut suprà.

PATRES.

1. A. Basilius Magnus in exhortatione ad baptismum,quæ est decimatertia inter homilias uariorum argumentorum: Baptismus est captiuorum & æris alieni remisio, peccati mors,animæ regeneratio,amictus splendens,character indepræhensibilis,cæli iter, regni cælestis conciliatio, adoptionis gratia. Effectus baptismi.

2. Idem in libro de spiritusancto,capite decimoquinto: Tribus demersionibus,ac totidem inuocationibus, magnum baptismatis mysterium peragitur,ut & mortis figura adumbretur, & per traditionem diuinæ cogitationis animus repurgetur eorum qui baptizantur. Purgatur animus.

3. Augustinus libro primo contra duas epistolas Pelagianorum,capite decimotertio: Dicimus baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum,& auferre crimina,non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur,quasi rasorum in capite capillorum,undè crescant iterùm resecanda peccata. Omniũ peccatorũ indulgentia in baptismo. Aufert crimina,& non radit.

4. Item libro tertio,capite tertio: Baptismus abluit quidem peccata omnia,prorsùs omnia,factorum,dictorum,cogitatorum,siue originalia, siue addita,siue quæ ignoranter,siue quæ scienter admissa sunt, sed non aufert infirmitatem cui regeneratus resistit,quando bonum agonem luctatur. Abluit prsùs oĩa peccata.

5. Idem Augustinus in Enchiridio ad Laurẽtiũ,c.sexagesimoquarto: Excepto baptismatis munere,quod contra originale peccatum donatum est,ut quod generatione attractum est,regeneratione detrahatur,& tamen actiua quoquè peccata quæcunque corde,ore,opere,cõmissa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgentia,undè incipit hominis renouatio,in qua soluitur omnis reatus & ingeneratus & additus &c. Baptismus & originale peccatũ & actiua omnia tollit.

6. Be

Effectus baptismi inuisibilis.

6. BEDA in caput tertium Ioannis: Spiritalis generatio tota inuisibiliter agitur. Nam uidetur quidem qui baptizatur, in fontem descendere, uidetur aquis intingi, uidetur de aquis ascendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè potest uideri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit. Sola hoc ecclesia mater, quæ generat, nouit. Cæterùm oculis insipientium uidetur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumq́ue ludus esse quod agitur.

Remissio peccatorũ æqualis, gratia nõ item.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo: Peccatorum remissio omnibus ęquè per baptismum donata est, gratia uerò spiritussancti, secundùm proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per baptisma primitias spiritus sancti accipimus: & initium alterius uitæ fit in nobis, id est, primitiæ regenerationis, & signaculum, & tutela, & illuminatio, & sanctificatio.

Peccata prorsùs dimitti in baptismo.

8. GREGORIVS Magnus libro nono, epistola trigesimanona ad Theotistam patritiam: Si qui sunt qui dicunt peccata in baptismate superficietenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius, in qua ipsum fidei sacramẽtum festinant soluere? in quo principaliter ad cælestis munditiæ mysterium anima ligatur: ut absoluta radicitùs à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo psalmista ait: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Certè enim maris rubri transitus figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij contra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in sancto baptismate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis uelut Aegyptij hostes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dum in hac uita uiuimus, priusquàm ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram uiuentium tendentibus iter intercludere festinant. Qui ergò dicit peccata in baptismate funditùs non dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non ueraciter mortuos. Si autem fatetur Aegyptios ueraciter mortuos, fateatur necesse est peccata in baptismate funditùs mori: quia nimirum plus ualet in absolutione nostra ueritas, quàm umbra ueritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in baptismate funditùs minimè dimittuntur, quomodò is qui lotus est, mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit. Sed nemo resistit uoci ueritatis, quæ ait: Qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergò ei de peccati sui contagione remanet, quẽ totum fatetur mundum ipse qui redemit.

Psalm.72.

Exod.14.

Ioan.13.

Omnia crimina cõdonata.

1.Corinth.6.

9. HIERONYMVS in epistola octogesimatertia ad Oceanum: Omnia, inquit, nobis in baptismate condonata sunt crimina: nec post indulgentiam, iudicis est metuenda seueritas, dicente Apostolo: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Omnia peccata donata sunt: bene & fideliter. Et paulò pòst: Quantam uim habeat baptisma & aqua in CHRISTO sanctificata gratiam, docebo: Rudis mundus, necdùm sole rutilante, nec pallente luna, nec astris micãtibus, incompositam & inuisibilem materiam, abyssorum magnitudine & deformibus tenebris opprimebat. Solus spiritus Dei in aurigæ modum super aquas ferebatur, & nascentem mundum in figura baptismi parturiebat &c. Peccatmudus & sine aquarum diluuio non purga-

Genes.1.

Figuræ baptismi.

Gen.7 & 8.

purgatur. Statimque columba spiritus sancti, expulso alite teterrimo, ità ad Noe quasi ad Christum in Iordane deuolat: & ramo refectionis ac luminis, pacem orbi annunciat. Pharao cum exercitu suo, nolens populum Dei exire de Aegypto, in typo baptismatis suffocatur. Et plura alia ex scripturis copiosè. Exod. 14.

10. Gregorius Nazianzenus in oratione in sanctum Lauacrum: Illuminatio splendor est animarum, uitæ translatio, inquisitio per quam ad Deũ conscientia attollitur: illuminatio adiutorium nostræ est imbecillitatis. illuminatio carnis est abiectio, spiritus asecla, rationis participatio, creationis emendatio, peccati diluuium, luminis communicatio, tenebrarum dissolutio: illuminatio ad Deum est uehiculum, Christi peregrinatio, fidei sustentaculum, mentis perfectio, regni cælorum gloria, uitæ permutatio, seruitutis ablatio, uinculorum solutio, fœderis commutatio: illuminatio, (quid necessè est plura enumerare?) ex Dei donis est pulcherrimum & magnificentissimum. Quemadmodùm quædam sancta appellantur sanctorum, aut quod excellentiùs & magis proprium est, cantica canticorum: ità & illa omnibus reliquis, qui apud nos sunt splendoribus, est sanctior. Vocatur autem donum hoc, quemadmodùm & dator eius Christus, multis ac uarijs nominibus: siue id nobis ob exuberantem rei accidat lætitiam, (delectantur enim qui alicuius rei magno tenentur amore, iucundè circa illius uersari nomina) siue quòd beneficia innumera nobis denominationum multitudinem struant. Donum igitur appellamus, beneficium, baptisma, unctionem, illuminationem, incorruptionis indumentum, regenerationis lauacrum, signaculum, omne quodcunque preciosum est: donum quidem, quoniam cũ nihil contulerimus, nobis datum sit: beneficium tanquàm debentibus: baptisma, tanquàm peccata in unda pariter sepeliantur: unctionem uerò, tanquàm sacra sit & regia, siquidem hæc erant uncta: illuminationem autem, tãquàm splendorem: indumentum, ueluti turpitudinis tegumentum: lauacrum uerò, tanquàm ablutionem: at sigillum, tanquàm conseruationem & dominationis designationem. Et paulò pòst: Ipsa baptismatis gratia ac uis, non mũ di diluuium, ut olim, sed uniuscuiusque peccati continet purgationem, & omnimodam fęditatum & inquinationum, quæ à prauitate ingressæ sunt, reiectionem. Proindè cùm duplices simus, ex anima dico & corpore, illudq; uisibilis, ista uerò inuisibilis sit naturæ: ità & duplex est purgatio, per aquã inquã & spiritũ: & hæc quidẽ uisibiliter ac corporaliter suscipit, at illa incorporaliter & inuisibiliter cõcomitatur: ac una quidem est figuralis, sed altera uera, quæ & profunda expurgat, prioris generationis adiutorium existens. nouos pro ueteribus, ac Dei similes, pro eo quod nunc sumus, efficit, absq; igni conflans, & sine confractione irradians. si enim breuiter dicere oportet, baptismatis uis, cum Deo uitæ secundæ, ac purioris conuersationis est pactũ censendum. Ibid. Exiuit à te impurus ille & materialis spiritus, baptismate expulsus. non fert persecutionem, non sustinet absque domo & lare degere. Matt. 12. pergit per loca inaquosa, & diuinæ irrigationis arida. ibi uersari cupit, circumerrat, quærens, nec inuenit: in baptizatas incidit animas, quarum prauitatem lauacrum eluerat: timet aquam, purgatione suffocatur, quemadmodũ legio mari. Matt. 8.

Vis baptismi admirabilis.

Baptismi nomina uaria.

Vis baptismi.

11. Clemens Alexandrinus libro primo pædagogi, capite sexto: Qui tingimur, absterfis peccatis, quæ diuino spiritui instar caliginis tenebras offundebant

Effectus baptismi.

fundebãt,liberum,ab omniq; impedimento uacuum, & lucidum habemus spiritus oculum: quo quidem solo quod diuinum est intuemur, cælitùs influente nobis sancto spiritu. Et paulò antè: Tincti,illuminamur: illuminati,in filios adoptamur: adoptati,perficimur:perfecti,immortales reddimur.

Psal.81. Nomina baptismi.

Ego,inquit,dixi: Dij estis,& filij excelsi omnes. Multis autem modis uocatur hoc opus,Gratia,Illuminatio,Perfectum,& Lauacrum. Lauacrum quidem,per quod peccata abstergimus. Gratia autem, qua remittuntur pœnæ quæ peccatis debentur. Illuminatio autem,per quam sanctam illam & salutarē lucem intuemur, hoc est,per quam id quod est diuinum perspicimus. Perfectum autem dicimus,cui nihil deest. Quid enim ei desit qui Deum nouit? Est enim reuerà absurdum Dei uocari gratiam,quæ non sit perfecta, & undequaquè plena. Qui est autem perfectus, perfecta utiquè largietur. Nec longè pòst: Illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ autē sunt ignoratio,per quam in peccata incidimus,circa ueritatem hallucinantes. Cognitio ergò est illuminatio,quæ delet ignorationem, & perspicacē uidendi facultatem infert. Quinetiam eorum quæ sunt deteriora,reiectio, est meliorum reuelatio. Quæ enim malè colligauit ignoratio, ea pulchrè resoluit agnitio. Hæc autem uincula quàm celerrimè remittuntur,humana quidem fide,diuina uerò gratia,cùm remittuntur peccata uno medicamento Pæonio,nempe uerbali baptismo. Omnia ergò peccata eluimus,& euestigiò mali nō sumus ampliùs. Vna est hæc gratia illuminationis,quòd non sint ijdem mores,qui erant antequàm lauaremur.

12. CHRISOSTOMVS in homilia ad neophytos: Eccè libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebātur pauloantè captiui: & ciues ecclesiæ sunt,qui fuerunt in peregrinationis errore: & iustitiæ in sorte uersantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim sunt tantùm liberi, sed & sancti: non tantùm sancti,sed & iusti: nec solum iusti,sed & filij: nec solùm filij,sed & hæredes: nec solùm hæredes,sed & fratres CHRISTI: nec tātùm fratres CHRISTI, sed & cohæredes: non solùm cohæredes, sed & membra: non membra tantùm,sed & templum: nec tantùm templum,sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Sed multis quidē uidetur,cælestē gratiam in peccatorum tantùm remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Hac de causa & iam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato,ut eis addatur sanctitas,iustitia,adoptio,hæreditas,fraternitas CHRISTI,ut eius membra sint omnes,ut spiritus habitatio fiat.

Decem baptismi munera.

Non sola peccatorū remissio.

Paruuli cur baptizantur.

Mundat oīa Baptismus.

13. IDEM in homilia ad baptizandos: Nunc sordes corporis Iudaicum lauacrum emundabat. Diuinæ autem gratiæ lauacrum non corporis, sed animæ maculam sordesque mundare consueuit. Non enim eos qui mortua corpora tetigerunt,sed eos qui operibus mortuis prægrauantur,efficit mundos. Etsi mollis,etsi fornicator,etsi idolis seruiens, etsi quid aliud huiusmodi gerens quispiam reperiatur,etsi omni humana detestabilitate fuerit prægrauatus,etsi totius malitiæ nodis adstrictus: cùm ad illam natatoriam uenerit, cùm illius fontis diuinos senserit riuos, Solis radijs mundior eleuatur. Et nè putes ambitionis gratia hæc uerba proferri,audi Paulum de huius lauacri uirtute dicentem: Nolite errare, nec hi qui idolis seruiunt, nec fornicatores, nec adulteri, &c. Et hæc, inquit, quidem eratis &c. Nos quidem pollicemur nobis ostendere totius malitiæ uinculis absolui, & omni immunditia liberari eos, qui hoc lauacrum promerentur: Verum ratio

Solis radijs mundior recens baptizatus.

1.Cor.6.

longe

longè maiora declarat. Non enim mundos tantùm, sed & sanctos & iustos effectos ostendit. Non enim dixit, lauati estis tantùm, sed & sanctificati & iustificati. Nec multò post: Vt statuam auri metallo cōfectam, aliquanti temporis meti fumo & puluere & æruginis sordibus coinquinatam, cùm artificis manus acceperint, renouant fornacis ardore, & splendidam nobis lucidamque demonstrant: ità & nostram naturam Deus æruginatam mole peccati, & malorum gestorum fumo uiolatam, & omni pulchritudine quam primò ei donauerat, denudatam, in illos aquarum fontes, tanquàm in purgatorium mittit: & pro flamma spiritus gratiam subministrat, & exindè rudes effectos, etiam Solis radijs eleuat clariùs lucentes, ueterem hominem conterens, nouum autem ostendens longè meliorem.

Simile.

14. Ambrosivs libro primo de sacramentis, capite quarto: Cæterùm qui per hunc fontem transit, transit à terrenis ad cælestia: hoc est enim Pascha, id est, transitus eius, transitus à peccato ad uitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit.

Quid præstat baptismus.

15. Concilivm Florentinum, in doctrina de sacramentis: Huius sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis: omnis quoquè pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda est satisfactio: sed morientes antequàm culpā aliquam committant, statim ad regnum cælorum & Dei uisionē perueniūt.

Effectus Baptismi.

16. Concilivm Tridentinum sessione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Si quis per Iesv Christi Domini nostri gratiā, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiàm asserit non tolli totum id, quod ueram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantùm radi aut non imputari, anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis ijs, qui uerè consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant: sed ueterem hominem exuentes, & nouum qui secundùm Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidē Dei, cohæredes autem Christi, ità ut nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur.

Gratia baptismi omnò tollitur quicquid ꝓpriā peccati rationē habet.
Rom. 8. 6.
Colos. 3.
Ephe. 4.
Rom. 8.

17. Avgvstinvs ad Bonifacium epistola uigesimatertia: Aqua exhibēs forinsecùs sacramentum gratiæ, & spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, soluens uinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Christo, ex uno Adam generatum.

Sacramentū baptismi q̄d operetur.

18. Idem super Numeros quæstione trigesimatertia: Qui sacramento baptismi rectè abluitur, quod illa aspersionis aqua figurabatur, mundatur spiritaliter, id est, inuisibiliter in carne & in anima, ut sit mundus & corpore, & spiritu.

Num. 19.
Mundat baptismus.

19. Idem libro quarto confessionum, capite quarto, de quodam suo amico loquens: Cùm laboraret ille febribus, iacuit diù sine sensu in sudore lethali: & cùm desperaretur, baptizatus est nesciens, me non curante, & præsumente id retinere potiùs animam eius quod à me acceperat, non quod in nescientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus est & saluus factus. Statimque ut primum cum eo loqui potui: potui autem mox ut ille potuit, quoniam non discedebam, & nimìs pendebamus ex inuicèm, tentaui apud illum irridere tanquàm & illo irrisuro mecum baptismum

Baptismus ægri mentem mutat.

quem acceperat, mente atque sensu absentissimus: sed tamen se iam accepisse didicerat. At ille ità me exhorruit ut inimicum, admonuitque mirabili & repentina libertate, ut si amicus esse uellem, talia sibi dicere desinerem. Ego autem stupefactus atque turbatus, distuli omnes motus meos &c.

20. LACTANTIVS libro tertio diuinarum institutionum, capite uigesimo sexto: Dei præcepta quia & simplicia & uera sunt, quantùm ualeant in animis hominum, quotidiana experimenta demonstrant. Da mihi uirum qui sit iracundus, maledicus, effrenatus: paucissimis Dei uerbis tam placidum, quã ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacem: iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam suam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes, & pericula & Phalaridis taurum contemnet. Da libidinosum, adulterum, ganeonem: iam sobrium, castum, continentem uidebis. Da crudelem & sanguinis adpetentem, iam in ueram clementiam furor ille mutabitur. Da iniustum, insipientem, peccatorem: continuò & æquus, & prudens, & innocens erit: uno enim lauacro malitia omnis abolebitur. Tanta diuinæ sapientiæ uis est, ut in hominis pectus infusa, matrem delictorum stultitiam uno semel impetu expellat. Ad quod efficiendum non mercede, non libris, non lucubrationibus opùs est. Gratis ista fiunt, facilè, citò, modò pateant aures, & pectus sapientiam sitiat. Nemo uereatur nos: aquam non uendimus, nec solem mercede præstamus. Dei fons uberrimus ac plenissimus patet cunctis, & hoc cæleste lumen uniuersis oritur, qui cunque oculos habent. Num quis hæc philosophorum aut unquàm præstitit, aut præstare potest?

Lauacro Baptismi omnis malitia aboletur.

21. CYPRIANVS libro secundo, epistola secunda ad Donatum: Cùm in tenebris atque in nocte cæca iacerem, cùmque in salo iactantis seculi nutabundus ac dubius uestigijs oberrantibus fluctuarem, uitæ meæ nescius, ueritatis ac lucis alienus difficile prorsùs ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuò posset: utque in nouam uitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat exponeret: corporis licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, aiebam, est tanta conuersio, ut repentè ac perniciter exuatur, quod uel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, uel usurpatum diù senio uetustatis inoleuit? alta hæc & profunda penitùs radice sederunt.

Baptismus hominẽ animo ac mente mutat.

1. B. BERNARDVS in sermone de Cœna Domini: Dixi uobis sæpiùs, nec mente excidere debet: quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super aceruum lapidum & in luto: Vndè non solùm inquinati, sed etiàm uulnerati & grauiter quassati sumus. Lauari quidẽ citò possumus, ad sanandum uerò opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiscentia noceat: si tamen à cõsensu abstineamus: atque ità tanquàm sanies inueterati hulceris remouetur, dum tollitur damnatio & responsum mortis, quod priùs indè manabat.

Lauamur, à dãnatione liberamur, & gratiam accipimus.

2. CYPRIANVS in sermone de baptismo CHRISTI, & manifestatione Trinitatis: Bonis sæpè malorum ministeria suffragantur. Supponit itaque ceruicem sanctam manibus hominis humilitas redemptoris, & licet plenam nõ habeat uirtutem, suscipit tamen CHRISTVS baptisma Ioannis. Præparabat uiam Domino Ioannes lauando exteriùs corpora, ut præcederet exterius

Baptismus Ioannis, alius à baptismo Christi.

rius lauacrum ſequuturum baptiſma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remiſsio. Præceſsit quod erat ex parte, ut conſummatio ſequeretur. Animarũ ablutio & remiſſio peccatorum.

3. IDEM de ablutione pedum: Ornata & honorata eſt Eccleſia quaſi paradiſus, in amplitudinis ſuæ umbilico fontem continens gratiæ ſingularis, flumina creans in uitam æternam ſalientia, uiuam habens originem & decurſum perennem. Hinc egredientia quatuor euangelij flumina per uniuerſum mundum ſecum regenerationis euehunt lauacrum, & de abdito & ſecretiſſimo Spiritus ſancti munere huius gratiæ liquor emanat, ſic lauans quos parentalis labes infecerat, ut nec actualis nec originalis macula, aliqua ſui poſt ablutionem illam ueſtigia derelinquat. Præteritis lotis, uita deinceps arbitrio eſt proprio deducenda, ità tamen, ut actualibus aliquandò recrudeſcentibus iam non imputẽtur originalia, nec propter illa damnationi obnoxius ſit, cui ſemel illa ſunt in baptiſmo indulta. In originalibus enim corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat: ſed quia non erat uoluntas in culpa, prouidit Deus generali damnationi remedium, & ſuæ ſententiam iuſtitiæ temperauit, hæreditarium onus à ſobole remouens, & miſericorditer ablutione & unctione medicinali, corruptionis primitiuæ fermentum, expurgans.

Gen. 3. Ioan. 4. Originale & actualia peccata planè tollit.

4. ORIGENES in caput ſextum epiſtolæ ad Romanos: De hoc etiam paruulorum peccato Dauid dixiſſe credendus eſt illud, quod ſuprà memorauimus, quia in peccato concepit me mater mea. Secundùm hiſtoriam enim nullum matris eius declaratur peccatum. Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam paruulis baptiſmum dare. Sciebant enim illi quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent.

Pſal. 50. Traditio Apoſtolica. Paruuli per baptiſmũ ab originali peccato liberantur.

5. RETICIVS Auguſtudunenſis Epiſcopus de baptiſmo loquens, apud Auguſtinum libro primo contra Iulianum, capite ſecundo: Hanc eſſe principalem in Eccleſia indulgentiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantię noſtrę facinora priſca delemus, ubi & ueterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis (ſubiungit Auguſtinus) antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem ueterem: & audes aduersùs hæc ruinoſam conſtruere nouitatem?

Omne pondus antiqui criminis exponimus.

1. C. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Manere in baptizatis concupiſcentiam uel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit, quæ cùm ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, & uiriliter per IESV CHRISTI gratiam repugnantibus non ualet: quinimmò qui legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiſcentiam, quam aliquandò Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat Eccleſiam Catholicam nunquàm intellexiſſe, Peccatum appellari, quòd uerè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.

Cõcupiſcẽtia cur in baptizatis manet. 2. Timo. 2. Rom. 7. Impropriè uocat peccatum.

2. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiſcentia, capite uigeſimotertio: Concupiſcentia quæ ſolo Sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati uinculum generatione traijcit in poſteros, niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem concupiſcentia iam non eſt

Cõcupiſcẽtia nõ eſt peccatũ in regeneratis.

peccatum in regeneratis, quandò illi ad illicita opera non consentitur, atq; ut ea perpetrent, à regina mente membra non dantur, ut si non fit quod scriptum est, Non concupiscas: fiat saltem quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum uocatur, quòd peccato facta est, & peccatum, si uicerit, facit reum, reatus eius ualet in generato. Quem reatum CHRISTI gratia per remissionem omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodammodò iubenti non obediat, ualere non finit. Sic autem uocatur peccatum, quia peccato facta est, cùm iam in regeneratis non sit ipsa peccatum, sicut uocatur lingua locutio, quam facit lingua, & manus uocatur scriptura, quam facit manus. Itemque sic uocatur peccatum, quia peccatum, si uincit, facit: sicut uocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, sed quòd pigros faciat.

Exodi 20. Ecclesi.18.

Quō peccatū appelletur.

3. ET capite uigesimoquinto: Si quæritur, quomodò ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo uniuersorum facta est remissio peccatorum, quandoquidem per ipsam seminatur, & cùm ipsa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati: aut certè si in parente baptizato potest & esse, & peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: Ad hęc respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Quamuis autem reatu suo iam soluto, manet tamen donèc sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cùm exterior induerit incorruptionem: non enim substantialiter manet, sicut aliquid corpus aut spiritus, se i affectio est quædam malæ qualitatis sicut languor. Non ergò aliquid remanet, quod non remittatur cùm fit, sicut scriptum est, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus nostris, sed donèc fiat & quod sequitur: Qui sanat omnes lāguores tuos, qui redimet de corruptione uitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis concupiscentia. Cuius uitiosis desiderijs ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, nè regnet peccatum in nostro mortali corpore. Quæ tamen concupiscentia quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus: accedente autem senectute, multò maximè. Qui uerò ei nequiter seruiunt, tantas in eis uires accipit, ut plerunquè iam ætate deficientibus membris, ijsdemque partibus corporis ad illud opus iam moueri minùs ualentibus, turpiùs & procaciùs insanire non desinat.

Quō concupiscentia dimittitur in Baptismo.

2.Cor.4.

Psal. 102.

Rom.6.

4. IDEM libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimotertio: Concupiscentia carnis, etiamsi uocatur peccatum, non utiq; quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic uocatur, sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quòd manus eam fecerit: peccata autem sunt, quæ secundū carnis concupiscentiam uel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, ut quanquàm tracta sit à nascentibus, nihil noceat renascentibus. Ex quibus tamen si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur, rursusque & nocitura nascentibus, nisi eadem forma renascentibus remittatur, & insit nihil obfutura uitæ futuræ, quoniam reatus eius generatione tractus, regeneratione dimissus est. Et ideò iam non sit peccatum, sed sic uocetur, siue quòd peccato facta sit, siue quòd peccandi delectatione moueatur, etsi ei, uincente delectatione iustitiæ, non consentiatur. Nec propter ipsam cuius iam reatus lauacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut

Cur aliquādò peccatum appelletur.

Peccati descriptio.

Matt.6.

ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſed propter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus cùm ab eo quodlibet uincitur quod placet, ſiue cùm per ignorantiam malum quaſi bonum placet.

5. ITEM libro primo Retractationum, capite decimoquinto: Sed hoc peccatum, de quo locutus Apoſtolus, ideò peccatum uocatur, quia peccato factum eſt, & pœna peccati eſt: quandoquidem hoc de concupiſcentia carnis dicitur, quod aperit in conſequentibus, dicens: Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum: uelle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Perfectio quippe boni eſt, ut nec ipſa concupiſcentia peccati ſit in homine, cui quidem quandò bene uiuitur, non conſentit uoluntas, ueruntamen non perficit bonum, quia ineſt adhuc concupiſcentia, cui repugnat uoluntas, cuius concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet, cui donèc ſanetur, omnis fidelis qui bene proficit, ſtudioſiſsimè reluctatur.

Rom. 7.
Cur ab Apoſtolo peccatũ appelletur.

Reatus ſoluitur, infirmitas manet.

6. ET libro decimotertio de Trinitate, capite decimoſexto: Quanuis & ipſa mors carnis de peccato primi hominis originaliter uenerit, tamen bonus eius uſus glorioſiſsimos martyres fecit. Et ideò non ſolùm ipſa, ſed omnia ſeculi huius mala, dolores laboresque hominum, quanquàm de peccatorum & maxime de peccati originalis meritis ueniāt, undè facta eſt & ipſa uita uinculo mortis obſtricta, tamen & remiſsis peccatis remanere debuerunt, cum quibus homo pro ueritate certaret, & unde exerceretur uirtus fideliũ: ut nouus homo per teſtamentum nouum, inter mala huius ſeculi nouo ſeculo præpararetur, miſeriam quam meruit uita iſta damnata, ſapienter tolerãs, & quia finietur prudenter gratulans: beatitudinem uerò, quam liberata uita futura ſine fine habitura eſt, fideliter & patienter expectans.

Remiſſo originali peccato, multæ infirmitatesq̃ uè maneant.

7. IDEM Auguſtinus libro primo de peccatorum meritis & remiſsione, capite trigeſimonono: In paruulis certè gratia Dei per baptiſmum eius, qui uenit in ſimilitudine carnis peccati, id agitur, ut euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non ut in ipſa uiuente carne concupiſcentia conſperſa & innata, repentè abſumatur & non ſit, ſed nè obſit mortuo, quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum uixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, eamque adiuuante Deo ſuperet, ſi non inuacuum gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili omnipotentiſſimi creatoris, ut lex peccati, quæ ineſt in membris repugnas legi mentis, penitùs extinguatur & non ſit, ſed ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, cùm eidem concupiſcentiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur, ac uelut factum non fuerit habeatur. Ipſa uero ſoluto reatus uinculo, quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione deſtructa, quæ hominem à ſuo creatore ſeparabat, maneat in certamine, quo corpus noſtrum caſtigamus, & ſeruituti ſubijcimus, uel ad uſus licitos & neceſſarios relaxanda, uel continentia cohibenda.

Baptiſmus, q. quid ꝓpriè peccati rõnẽ habet, tollit.

8. ITEM libro ſecundo, capite trigeſimotertio: Non intelligunt quomodo res, quarum reatum, nè poſt hanc uitam obſint, Deus ſoluit, tamen eas ad certamen fidei ſinit manere, ut per illas erudiantur & exerceantur, proficiẽtes in agone iuſtitiæ.

9. ET capite trigeſimoquarto: Verùm quia & tales non deſunt, quem admodùm eis hac quæſtione propoſita reſpondemus, dicentes, ante remiſsio-

Remiſſo originali peccato, multæ pœnæ relinquuntur.

nem esse illa supplicia peccatorum, post remissionem autem certamina exercitationesque iustorum: itá & illis, quos de morte corporis similiter mouet, respondere debemus, ut eam & peccato accidisse fateamur, & post peccatorum remissionem, ut magnus timor eius à proficientibus superetur, ad certamen nobis relictum esse non dedignemur. Et paulò pòst: Mirandum non est, & mortem corporis non fuisse euenturam homini, nisi præcessisset peccatum, cuius etiam talis pęna consequeretur, & post remissionem peccatorum eam fidelibus euenire, ut in eius timore uincendo exerceretur fortitudo iustitiæ. Et infrà: Sicut illi primi homines posteà iustè uiuendo, undè meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa uita meruerunt ad paradisum reuocari: sic & caro peccati, etiamsi remissis peccatis homo in ea iustè uixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorum, ad quē propheta cùm missus esset, eique propter peccatum quod commiserat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati ueniam meruit, respondente propheta, quòd illud ei flagitium facinusque remissum sit, & tamen consecuta sunt quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. Quarè & hic non dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat cōminatus, cur dimisso peccato, quod erat minatus impleuit, nisì quia rectissimè, si sic dictum fuerit, respondebitur remissionem illam peccati factam, nè homo à percipienda uita impediretur æterna: subsecutum uerò illius cōminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & post peccatorum remissionem propter exercendam iustitiam non ademit.

2.Reg.12. Pœna post dimissam culpā luenda restat nōnunquàm.

IIII

Quid à nobis requirit acceptum tanti sacramenti beneficium?

A. Primùm à nobis summam postulat & assiduam animi gratitudinem, ut prædicemus, amemus & celebremus eum [a] *qui secundùm suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum hoc regenerationis & renouationis Spiritus sancti: quem effudit in nos abundè per Iesum Christum dominum nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.*

B. Deindè sic huius sacramenti mysterium [b] rememorandum est, ut identidèm seipsum quisque admoneat præclaræ illius suæ sponsionis & Christianæ professionis, quam in sacro lauacro per [c] sponsores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex iræ filio & Satanæ seruo, [d] Dei filium Christique membrum & cohæredem, uiuumque [e] templum Spiritus sancti factum esse.

a Tit. 3.b
b Orig. hom. in 2. In Numeros.
c Dionys. Areop. c.7. ecc. Hierarc. Aug. de nup. cōc. li.1.c.20. Itē lib.1. de pec. mor. c.19. & li.4. cōtra Donat. c.24.
d Rom. 8. a c Gala. 4. a d
e 1. Cor. 6. d

C. Ingressu

C. INGRESSVS es regenerationis sacrarium, inquit [f] Ambrosius: repete quid interrogatus sis, recognosce quid respõderis. Renunciasti diabolo & operib. eius, mundo & luxuriæ eius ac uoluptatibus. [g] Memor esto sermonis tui, & nunquã tibi excidat tuæ series cautionis. Et præclara Pauli baptizatos omnes adhortantis uox est: [h] *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate uitæ ambulemus.*

f Amb. de initian. myst. c. 3. Chrys. hom. 21. ad pop. Antioch. g Amb. lib. 1. de sacramẽ. c. 2. Cyrill. Hierosol. catech. 1. mystago. h Rom. 6. a Galat. 3. d Augu. de fide & opib. c. 26.

SCRIPTVRAE.

AD Titum te tio, & ad Romanos sexto, ut in textu.

AD Romanos octauo: Nihil ergo nunc damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. Et paulò pòst: Quicunque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterùm in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, (Pater) Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

AD Galatas quarto: Vbi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem: Abba, pater. Itaque iam non es seruus, sed filius: quòd si filius, & hæres per Deũ. Ibidèm. Nos autem fratres, secundùm Isaac promissionis filij sumus. Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate CHRISTVS nos liberauit.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam membra uestra, tẽplum sunt Spiritussancti qui in uobis est, quem habetis à Deo, & non estis uestri?

AD Galatas tertio: Quicunque in CHRISTO baptizati estis, CHRISTVM induistis.

PATRES.

1. B. ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recordetur unusquisque fidelium, cùm primùm uenit ad aquas baptismi, cùm signacula fidei prima suscepit, & ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tũc usus sit uerbis, & quid denunciauerit diabolo: non se usurum pompis eis neque operibus eius, neque ullis omninò seruitijs eius ac uoluptatibus pariturum.

Memoria abrenũciationis factæ in baptismo.

2. DIONYSIVS Areopagita capite septimo Ecclesiasticæ Hierarchiæ: Cũ pijssimis ducibus nostris in mentem uenisset, uisum est admittere infantes hoc modo, ut naturales oblati paruuli parentes, puerum uni ex fidelibus tradant, præclaro diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino, sanctęque salutis alumno. Hanc itaque præsul spondentem, pue

rum iuxta sanctam educaturum uitam, requirit ut abrenunciationem profiteatur, fidemque confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuit sacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer renũciat & profitetur, id est, spondeo puerum inductŭrum, cùm ad sacram intelligentiam uenerit, sedulis abhortationibus meis, ut abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturque & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur, (ut reor) indignum est, si ad diuinum institutum puer adducitur, sanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerum habitum tradat, malorumque seruet immunem.

Puer in baptismo abrenunciationes facit per sponsores.

3. Avgvstinvs libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite vigesimo: In ueritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis: eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantiũ, ut eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui domini transferantur.

Per corda & ora gestantiũ renunciant.

4. Idem libro primo de peccatorum meritis & remissione, capite decimonono: Si propterea rectè fideles uocantur, quoniam fidem per uerba gestantium quodammodò profitentur, cur non priùs etiam pœnitentes habentur, cùm per eorundem uerba gestantium diabolo & huic seculo renunciare monstrantur? Totum hoc in spe fit ui sacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.

Per uerba gestantium fidẽ profitẽtur, & diabolo ac mundo renũciant.

5. Item libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto: Cùm alij pro infantibus respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, ualet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidèm ualet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet: Aetatem habet, ipse pro se loquatur.

Respõsio aliorũ pro infantibus ualet.

Ioan. 9.

1. C. Ambrosivs in libro de his qui mysterijs initiantur, capite secundo: Ingressus es regenerationis sacrarium &c. ut in textu.

2. Chrysostomvs homilia vigesimaprima ad populum Antiochenum: Vocis illius recorderis, quam, dum sacris initiareris, emisisti: Abrenuncio tibi satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarum enim cultum insania, est pompa satanica. Aurum enim cepisti, non ut corpus uincias, sed ut pauperes soluas & enutrias. Dic igitur continuè, Abrenuncio tibi Satana. Nihil hac tutius uoce, si ipsam per opera exhibeamus: hanc & uos, initiandi, discere censeo. Et sub finem: Sicut fine calceamentis uel uestimẽtis, uestrum nemo in forum descendere eligeret: ità fine uerbo hoc nũquàm in forum prodeas, sed cùm es ianuæ uestibula transgressurus, hoc priùs loquere uerbum: Abrenuncio tibi Satana, & coniũgor tibi Christe. Ne unquàm absque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantùm homo occurrens, uerùm nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem.

Abrenunciationis voce frequẽter utẽdum.

3. Ambrosivs libro primo de sacramentis, capite secundo: Quandò te Leuita interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & uoluptatibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquàm tibi excidat tuæ series cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, ut pecuniam eius accipias: teneris adstrictus, & reluctantem te fœnerator adstringit: si recusas, uadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris,

Abrenunciatio quæ fit in baptismo, in mentem reuocanda.

promiſeris, conſiderà, uel quibus promiſeris. Leuitam uidiſti, ſed miniſter eſt Chriſti. Vidiſti illum ante altaria miniſtrare. Ergò chirographũ tuum tenetur non in terra, ſed in cælo.

4. CYRILLVS Hieroſolymitanus Archiepiſcopus catecheſi prima myſtagogica, de abrenunciatione baptizandorum agens: Iſtud, inquit, non ignores, quòd quæcunque dicis, illa præſertim formidabili hora, ſcripta ſunt in libris Dei abſconditis: ut ſi quid deincèps aduersùs illa pronunciata patraueris, tanquàm præuaricator iudiceris.

5. AVGVSTINVS de fide & operibus, capite uigeſimoſexto: Sanctò baptiſmò conſona ſit uita Chriſtiana, nè cuiquam homini, ſi utrumlibet defuerit, uita promittatur æterna. Qui enim dixit, Niſi quis renatus fuit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cælorum: ipſe etiàm dixit, Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra ſuper Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. De illis quippe ait: Scribæ & Phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Ergò iuſtitia eorum eſt, dicere & non facere: ac per hoc noſtrã eſſe uoluit abundantem ſuper illorum, dicere & facere: quæ ſi non fuerit, nõ intrabitur in regnum cęlorum.

Poſt baptiſmũ bona uita eſt neceſſaria. Ioan. 3. Matt. 5. Mat. 23.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I

Quod eſt alterum à Baptiſmo Sacramentum?

CONFIRMATIO, quæ Sacramentum eſt nouæ legis æquè ſacroſanctum, ut Auguſtinus [a] inquit, ac ipſe Baptiſmus: quod baptizatis confertur cum impoſitione manuum Epiſcopalium, & ſacri chriſmatis inunctione.

a Li. 2. cõ. lit. Petil. c. 104. Cõc. Elib. ca. 38. Aurel. c. 3. Laod. ca. 48. Mel. c. 6. Floren. Conſtantiẽ. ſeſ. 7. Ber. in uita Malach. epiſc. Pet. Damia. ſer. 1. de dedicatione Eccleſiæ. Iſido. de ecc. offi. li. 2. cap. 25. & 26. Raba. de inſt. cle. li. 1. c. 30.

PATRES DE SACRAMENTO confirmationis.

1. AVGVSTINVS libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite centeſimoquarto: Caput eſt ipſe ſaluator corporis. Per barbam non incõgruè fortitudo intelligitur. Ergò ad eos qui ſunt fortes in eccleſia eius, & adhærent oræ eius ut ſine timore prædicent ueritatem, ab ipſo Chriſto tanquam à capite ſanctum deſcendit unguentum, id eſt, ſanctificatio ſpiritalis. Per oram ueſtimenti, ſignificantur perfecti fideles in Eccleſia. Et poſt pauca: In hoc unguento ſacramentum chriſmatis uult interpretari, quod quidẽ in genere uiſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt ſicut ipſe Baptiſmus.

2. CONCILIVM Elibertinum uel Eliberinum canone trigeſimooctauo: Peregrè nauigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem (qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus) baptizare in neceſsitate infirmitatis poſitum catechumenũ, ità ut ſi ſuperuixerit, ad Epiſcopum eum perducat, ut per manus impoſitionem perfici poſsit.

Qūò ad hoc sacramentum sit accedendum.

3. AVRELIANENSE concilium canone tertio, teste Gratiano de consecratione distinctione quinta: Vt ieiuni ad Confirmationem ueniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere priùs, ut mundi donum spiritussancti ualeant accipere: & quia nunquàm erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit chrismatus.

4. CONCILIVM Laodicenum canone quadragesimooctauo: Oportet baptizatos post baptismum sacratissimum chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri.

5. CONCILIVM Meldense canone sexto, apud Gratianum de consecratione distinctione quinta: Vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum spiritumsanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, pascha uidelicet & pentecoste, à ieiunis celebrari debet baptismus: ità etiam traditionem spiritussancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

6. CONCILIVM Florentinum: Secundum Sacramentum est Confirmatio &c.

7. CONCILIVM Constantiense sessione decimaquinta, in condemnatione octaui articuli Ioannis Hus, meminit septem sacramentorum.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone primo de Confirmatione: Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum ociosam cæremoniam esse, & non potiùs uerum & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesin quandam, qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit.

Cōfessionis, Confirmationis, & Coniugij sacramentum.

9. BERNARDVS in uita Malachiæ Episcopi Hiberniæ: Malachias usum saluberrimum Confessionis, sacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, de nouo constituit. Cùm autem esset illi studium & zelus maximus circa cultum diuinorum, & uenerationem sacramentorum: nè fortè de his aliquid constitueret uel doceret secùs quàm ritus haberet uniuersalis Ecclesiæ, subijt animum, adire episcopum Malchum, qui se pleniùs de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & uirtutum: & sapientia Dei erat in illo. Is puerum mente captum ex his quos lunaticos uocant, inter confirmandum sacra unctione sanauit.

Miraculum per Confirmationem.

Differētia baptismi & Cōfirmationis.

10. PETRVS Damianus sermone primo de dedicatione ecclesiæ: Secundum est sacramentum Confirmationis. In baptismate spiritus datur ad ueniam, hic ad pugnam: ibì mundamur ab inquitatibus, hic uirtutibus præmunimur. Nonne in superliminari fronte domus nostræ terrestris, consecrata manus sacri chrismatis imprimit unctionem? Nec quilibet tanti mysterij legitur executor, sed solus episcopus, super cuius caput fusum est unctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Baptismi gratiam omni homini, uel omni sexui tradidit authoritas antiquorum: Confirmationis autem insigne, sola pontificalis persona suæ uendicat dignitati. Indè est, quòd decretales paginæ & sanctorum patrum instituta decernunt, non esse differendam post baptismum sacramenti huius uirtutem, nè nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo unquàm nocendi inducias extorsit. Delibuti igitur utriusque roris unguento, illo sanati, confortati isto, securiùs descendamus ad singulare certamē. Nec nos deterreant arma Goliæ, uel magnitudo moueat staturalis, qua nobiscum est magnus

Episcopus huius sacramenti minister

Cur nō sit facilè differenda huius sacramenti susceptio.

1. Reg. 17.

Dominus

Dominus Deus noster,& magna uirtus eius,apprehendens arma & scutum ut exurgat in adiutorium nobis. Psal.34.

11. ISIDORVS Hispalensis libro secundo de ecclesiasticis officijs, capite vigesimoquinto: Chrismatis unguentum Moyses primum in Exodo iubente Domino composuit & confecit, quo primi Aaron & filij eius in testimonium sacerdotij & sanctitatis peruncti sunt. Deindè quoquè & reges eodē chrismate sacrabantur: undè & Christi nuncupabantur, sicut scriptum est: Nolite tangere Christos meos. Erat; eodē tempore in regibus & sacerdotibus tantùm mystica unctio, qua CHRISTVS figurabatur: undè & ipsum nomen à chrismate ductum est. Sed postquàm Dominus noster uerus & sacerdos æternus,à Deo patre cælesti mystico unguento est delibutus, iam non soli pontifices & reges, sed omnis Ecclesia unctione chrismatis consecratur,pro eo quòd membrum est æterni sacerdotis & regis. Ergò quia genus regale & sacerdotale sumus,ideò post lauacrum ungimur, ut CHRISTI nomine censeamur. Exod.30. Chrisma. Psal.104. 1.Pet.2.

12. ET capite vigesimosexto: Sed quoniam post baptismum per Episcopos datur spiritus sanctus cum manuum impositione, hoc in Actibus Apostolorum fecisse meminimus Apostolos. Sic enim legitur: Factum est dum Apollo esset Corinthi, Paulus peragratis superioribus partibus &c. Item alio in loco:Cùm audissent qui erant Hierosolymis Apostoli &c. Spiritum autem sanctū accipere possumus,dare autē non possumus:sed ut detur,Deū inuocamus.Hoc autē à quo potissimùm fiat, (quemadmodùm Papa sanctus Innocentius scribit)subijciam:dicit enim non ab alio quàm ab episcopo fieri licere: Nam presbyteri licèt sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi, ut uel consignent,uel paracletum spiritum tradant, quod non solùm ecclesiastica consuetudo demonstrat, uerùm & superior illa lectio Apostolorum, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent spiritum sanctum. Act.19. Actor.8. Innocē. 1.ad Decentium. Minister huius sacramenti. Actor.8.

13. RABANVS Archiepiscopus Moguntinus de institutione clericorum libro primo,capite trigesimo: Nouissimè autem à summo sacerdote per impositionem manus,paracletus traditur baptizato spiritus sanctus,ut roboretur per spiritum sanctum ad prædicandū alijs idē donū, quod ipse in baptismate consecutus est, per gratiam uitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate, per pontificem uerò in fronte, ut priori unctione significetur spiritussancti super ipsum descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoquè, ut eiusdem spiritussancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & uirtutis,uenire in hominē declaretur. Tunc enim ipse spiritus sanctus post mundata & benedicta corpora atque animas,libēs à patre descendit,ut uas suum sua uisitatione sanctificaret & illustraret: & nūc in hominem ad hoc uenit,ut signaculum fidei quod in fronte suscepit,faciat eum donis cælestibus repletum:& sua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram regibus & potestatibus huius seculi portare, ac nomen CHRISTI libera uoce prædicare. Et paulò pòst: Bene quippe conuenit, ut per sacrum chrisma & per pinguedinē oliuæ gratia spiritussancti tribuatur: quia in psalmo scriptum est de ipso saluatore, quòd unxerit eū Deus pater oleo lætitiæ præ consortibus suis. & item de nobis, quòd exhilaret faciem nostram in oleo. χρίσμα Græcè,Latinè unctio nominatur, ex cuius nomine & Chrismate cur & à sacerdote in summitate capitis,& ab episcopo in frōte baptizati signentur. Confirmationis effectus. Materia huius sacramenti. Ps.44. & 103. Chrisma.

CHRISTVS

Christvs dicitur,& ex ipso homo post lauacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismate peccatorum remissio datur ad ueniam,ità per unctionem sanctificatio spiritus adhibetur ad gloriam. Et hoc de pristina unctione tractũ est exemplum, qua ungi in sacerdotium & regnum solebant antiqui: undè & Aaron & filij eius post lauacrum à Moyse uncti sunt,ut sacerdotes Domini fierent. Et Dauid & Salomon & cæteri reges per prophetas & sacerdotes perfusi sunt cornu olei,ut regni gubernacula tenerent. Quod dum carnaliter fit,spiritualiter proficit,quomodò & ipsa baptismi gratia uisibilis actus est, quòd in aqua mergimur: sed spiritalis effectus, quòd à delictis mundamur. Videamus ergò & ipsam olei naturam, si quid in ea huic significationi conueniens possit intelligi. Oleum nanque ardens illuminat, & medicans sanat, & aquis infusum perspicuas eas reddit: quod bene gratiam spiritussancti potest demonstrare. Ipse enim flamma charitatis & splendore sapientiæ animas illuminat. Ipse medicamine clementiæ suæ, per ueniam peccatorum uulnera sanat. Ipse admixtione uirtutis suæ, aquas baptismi ad effugandas peccatorum tenebras ueraciter illustrat.

Exod.29.

Olei proprietates.

II

Vndè nobis comprobatur hoc Sacramentum?

A. Testimonium habet à diuina scriptura secundùm patrũ & [a] Ecclesiæ concordem sententiam atque interpretationẽ. Huc enim spectat quod Lucas [b] Euangelista semel atque iterùm scribit de Apostolis,qui super baptizatos manus imposuerunt: hoc signo utentes visibili, diuinitusque instituto, quòd Christo iã initiatis noua & amplior Spiritussancti gratia conferretur. Quare cùm Apostoli manus illis imposuissent,acceperunt,vt Lucas [c] de ijsdem baptizatis refert, spiritumsanctum, cũ accessione scilicet ac exuberantia quadam gratiæ spiritualis.

B. Nunc verò vbi Apostolorum vicem Episcopi gerunt,& locum tenent,non fraudat Deus Ecclesiam suam hac tam salutari gratia,sed per eosdem episcopos [d] in hoc Sacramento efficaciter operatur, vt adsit, Cypriano [e] teste, & veritas signo,& spiritus Sacramento.

C. Atque huc pertinet veteris Ecclesiæ canon: [f] Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent,ut plenè Christiani inueniantur,quia cùm Spiritussanctus infunditur,cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

a Cypri.lib.1. epist.12.Aug. lib.5. contra Donat. c.19. & 20 Itẽ tra. 6.in ep.Ioan. b Acto.8.c & 19 a Cypr.ad Iubaianum.

c Ibidèm.

d Hier. cõtra Luciferianos e Serm.de unctione chrismatis.

f Vrban. põt & marty. qui anno 227 uixit,in epi. ad omnes Christianos.

SCRIPTVRAE.

Actorvm octauo: Cùm audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quòd

quòd recepisset Samaria uerbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannẽ. Qui cùm uenissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum: non dum enim in quenquam illorum uenerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini IESV. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebãt Spiritum sanctum.

ACTORVM decimonono: His auditis, baptizati sunt in nomine Domini IESV. Et cùm imposuisset illis manus Paulus, uenit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

PATRES.

1. A. CYPRIANVS libro primo, epistola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Vngi quoquè necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrisma te, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam CHRISTI possit. Porrò autem eucharistia est, & undè baptizati unguntur, oleum in altari sanctificatum.

Baptizati chrismate in ungendi. Oleũ i altari sanctificatũ. Olei benedictio.

2. AVGVSTINVS libro quinto de baptismo contra Donatistas, capite decimonono: Quomodò aquam mundat, & sanctificat homicida? quomodò benedicunt oleum tenebræ? si autem DEVS adest Sacramentis & uerbis suis, per qualeslibet administrentur, & Sacramenta Dei ubique recta sunt, & mali homines quibus nihil prosunt, ubique peruersi sunt.

Sacramentis Deus adest, etiamsi p malos ministrẽtur.

ET capite uigesimo: Cur autem ad uerba quæ procedunt ex ore homicidæ, possit tamen Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posue runt, non possit, nescio: nisi fortè cor hominis quem fallaciter conuersum intùs non impedit, lignum fallaciter positum impedit foris, quo minùs sacramentis suis adesse dignetur, nullis hominum falsitatibus impeditus. Si ergò ad hoc ualet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit: ut per peccatorem sacramenta non celebrentur: quomodò exaudit homicidam deprecantem, uel super aquam baptismi, uel super oleum, uel super eucharistiam, uel super capita eorum quibus manus imponitur? Quę omnia tamen & fiunt & ualent, etiam per homicidas, id est, per eos qui oderunt fratres etiã in ipsa intùs Ecclesia. Cùm dare nemo possit quod non habet, quomodò dat homicida Spiritum sanctum? Et tamen ipse intùs etiam baptizat. Deus ergò dat etiam ipso baptizante, Spiritum sanctum.

Ioan. 9.

Sacramenta quatuor com memorat.

3. IDEM tractatu sexto in epistolam beati Ioannis: Primis temporibus cadebat super credentes spiritus sanctus: loquebantur linguis quas non didicerant, quomodò Spiritus dabat eis pronunciare. Signa erant tempori oportuna. Oportebat enim ità significari in omnibus linguis spiritum sanctum, quia Euangelium DEI per omnes linguas cursurum erat toto orbe terrarum: significatum est illud, & transit. Nunquid modò quibus imponitur manus ut accipiant Spiritum sanctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? Aut quandò imposuimus manum istis infantibus, attendit unusquisque uestrum utrùm linguis loquerentur? Et cùm uideret eos linguis nõ loqui, ità peruerso corde aliquis uestrùm fuit ut diceret, Non acceperunt isti spiritum sanctum: nam si accepissent, linguis loquerentur quemadmodùm tunc factum est? Si ergò per hæc miracula modò testimonium præsentiæ spiritus sancti non fit, undè cognoscit quisque accepisse se spiritum sanctum? Interroget cor suum: si diligit fratrem, manet Spiritus DEI in illo: uideat, probet seipsum coram oculis DEI: uideat si est in illo dilectio pacis & unitatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ.

Manuum Episcopaliũ impositionẽ infantes & alij accipiunt Spiritũ sanctum, licèt linguis nõ loquãt.

4. CYPRIA-

Actor. 8.

4. Cyprianvs in epiſtola ad Iubaianum de hæreticis baptizandis. Idcircò quia Samaritani legitimum & Eccleſiaſticum baptiſmum cōſecuti fuerant, baptizari eos ultrà non oportebat: ſed tantummodò quod deerat, id à Petro & Ioanne factum eſt, ut oratione pro eis habita, & manu impoſita, inuocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritusſanctus. Quod nunc quoquè apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem & manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.

Manuum Epiſcopaliū impoſitione Spiritū ſanctum cōſequuntur baptizati.

1. B. Hieronymvs aduersùs Luciferianos: An neſcis (inquit Luciferianus) etiàm Eccleſiarum hunc eſſe morem, ut baptizatis poſteà manus imponantur, & ità inuocetur Spiritus ſanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpauerunt: uelut in lauacro ter caput mergitare, &c. Orthod. Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem Sancti ſpiritus manum impoſiturus excurrat. Sed quale eſt, ut leges Eccleſiæ ad hæreſim transferas, & uirginis integritatem, per meretricum lupanaria patiaris ſpurcari? Epiſcopus ſi imponit manum, ijs imponit qui in recta fide baptizati ſunt: qui in patre & filio & Spiritu ſancto tres perſonas unam ſubſtantiam crediderunt. Arrianus uerò cùm aliud nihil crediderit, (claudite quæſo aures qui audituri eſtis, ne tantæ impietatis uocibus polluamini) niſi in patre ſolo uero Deo, & in Iesv Chriſto Saluatore creatura, & in ſpiritu ſancto utriuſque ſeruo: quomodò ſpiritum ſanctum ab Eccleſia recipiet, qui necdùm remiſsionem peccatorum conſecutus eſt? Spiritus quippe ſanctus, niſi mundam fidem non incolit: nec habitator eius templi efficitur, quod antiſtitem non habet ueram fidem. Quòd ſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus niſi per manus Epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in uero baptiſmate tribui: diſce hanc obſeruationem ex ea authoritate deſcendere, quòd poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit.

Act. 8. & 19.

Miniſter Cōfirmationis Epiſcopus.

Actor. 2.

In die cœnæ Domini Chriſma conficit.

2. Cyprianvs de unctione chriſmatis & alijs Sacramentis: Hodiè in Eccleſia cum cæteris unctionibus ad populum acquiſitionis ſanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, ſacrum chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum regiæ & ſacerdotalis gloriæ exprimit unitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitùs eſt unctio inſtituta. Et paulò pòſt: Hodiè, ut diximus, unguentum ad ſanctificationem paratur, cuius fragrantia adoleſcentulæ & nouellæ animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & exinanitionis eius ſuauitate delibutæ, diligunt & ſequuntur aromatū largitorem, & uſque ad regis accubitum ſpiramine illo trahuntur, & poſt odorem illum ubiquè deſiderio ſancto perurgente ſitibundæ diſcurrunt. Nihil hoc oleum commune habet cum liquoribus, qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec uis eius eſt ex craſsitudine penetratiua, quæ ſecundùm quaſdam naturales rationes emollit & temperat ſpiſſamenta humorum, quos ſolet intrinſecùs adſtringere ſiccitas aliqua, uel corruptio conglobare. Non hæc medendis corporibus eſt unctio inſtituta: quia ſanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, ſed uirtus diuina poten-

Chriſma undè conficiat.

Chriſma quātū ab alijs liquorib. diſtet.

Effectus unctionis.

tiùs

tiùs operatur, sed adest ueritas signo, & spiritus sacramento, ut & ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, & interiori homini, quanta ex his detur authoritas, deiformi conuersatione & cælestibus moribus innotescat. Hoc oleo antiquitùs sacerdotes sacrabantur & reges, & ipsi altarium lapides delibuti, spiritalem intelligi uolebant sacris mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ità excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis secundùm formam Dei & CHRISTI sub se omnia continens, regimen & munimen tam actiuæ, quàm contemplatiuæ uitæ obtinet: & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout uult, singulis distribuit & largitur. Ex huius unctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitùs datur, consiliū & fortitudo cælitùs illabitur, scientia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo uncti, cum spiritalibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus spurijs imbui possumus, qui balsami spiritalis odore fragramus. Hoc oleum &c. Et quibusdam interiectis: Nec tamen cessantibus his quæ ritu antiquo inoleuerant, cùm iam in populo Christiano circuncisio uideretur damnabilis, & sacrificia idololatriæ imputarentur, unctionis mysterium religio Christiana contempsit: sed cæteris generali sanctorum consensu damnatis, non solùm in regibus & sacerdotibus unctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo: ut sicut CHRISTVS a chrismate dictus est, eo quòd singularis excellentiæ oleo unxerit eum Deus, ità & participes eius quotquot sunt, consortes sint tā unctionis quàm nominis, & dicantur à CHRISTO Christiani, ut sint sui CHRISTO duce rectores & duces, & offerant DEO quotidianum sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniæ sacerdotes.

Actor. 2.

Septem dona Spiritus sancti. Esa. 11.

Christus à chrismate dictus. Psal. 44.

III

Quæ necessaria sunt ad conficiendum hoc sacramentum?

A. Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & minister idoneus.

B. Materia ex oleo & [a] balsamo mixta est, quæ ab episcopo consecrata, sacri [b] Chrismatis nomen iam olim obtinuit, & in hoc Sacramento fronti solenni ritu illinitur.

C. Forma verborum hæc præscripta est, [c] Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

D. Minister Sacramēti huius solus est Episcopus, [d] vt Apostolorum exemplum, forma & traditio retineatur. Qua de re iam olìm ità sancitū accepimus: [e] Manus impositionis Sacramentū magna veneratione tenendū est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab alijs, quàm ab ipsis [f] Apostolis legitur aut scitur esse peractum.

a 2. Côc. Bracar. c. 4. Cypr. de unc. chris. Greg. in 1. ca. Canti. Fabia & Côc. Florē. b Cyprian. v supr. & l. 1. ep 12. Basil. de Spiritu sancto c. 27. Fabian. q. uixit anno 241. epist. 2. c Côc. Florē. d Actor. 8. c Clemēs ep. 4. Vrban. Melchiad. Dama. epi. 4. Leo ep. 88. ad Episco. Ger. & Gall. Côc. Vuorm. Florēt. & Tri. e Euse. Pōt. & marty. q. vixit anno 310. epi. ad Episc. Tusciæ & Cāpaniæ. Innoc. 1. epi. 1. ad Decent. cap. 3. f Actor. 8. c & 19. a

SCRIPTVRAE.

Actorvm octauo: Miserunt ad eos Petrum & Ioannem, &c. ut suprà, quæst. præcedenti.

Et decimonono: Et cùm imposuisset illis manus Paulus, uenit Spiritussanctus super eos.

PATRES.

Balsamum pro salute animarum per sancti spiritus inuocationē cōsecratur. Act. 8.

1. B. Concilivm secundum Braccarense canone quarto: Placuit ut modicum balsami, quod benedictum pro baptismi sacramento per Ecclesias datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil ulteriùs exigatur: ne fortè quod pro salute animarum per inuocationem Sancti spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia uoluit emere, ità nos uenundantes, damnabiliter uenundemur.

2. Cyprianvs in sermone de unctione Chrismatis & alijs Sacramentis, ut suprà, quæst. præcedenti, B. 2.

Chrisma ex oleo & balsamo constat.

3. Gregorivs Magnus in caput primum Canticorum: In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti spiritus exprimuntur.

Chrismatis renouatio singulis annis fieri debet.

Christus in ultima cœna Chrisma conficere docuit.

Vetus chrisma cremandum.

Apostolica traditio.

4. Fabianvs epistola secunda ad omnes Orientales Episcopos, capite primo: Literis uestris inter cætera insertum inuenimus, quosdam regionis uestræ Episcopos à uestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrisma conficere, sed duos aut tres annos confectionem sancti chrismatis semel actam conseruare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperiri, nec necessè fore per singulos annos chrisma conficere: sed dum una confectio chrismatis abundat, aliam fieri necessè non habere. Errant enim, qui talia excogitant, & mente uesana potiùs quàm recta sentientes, hæc dicunt. In illa n. die Dominus Iesvs, postquàm cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes, (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt) chrisma conficere docuit. Ipsa enim lauatio pedum nostrum significat baptismum, quando sancti chrismatis unctione perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ità ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & uetus in sanctis Ecclesijs cremandum. Ita à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, uobisque tenēda mandamus. Hæc sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorum custodit: Hæc Hierosolymorum & Ephesianorum tenet. In quibus Apostoli præsidentes, hæc docuerunt, & uetus chrisma incendi, & non amplius quàm uno anno uti permiserunt, atque deincèps nouo frui, & non ueteri, iubentes docuerunt.

Materia Confirmationis.

5. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Materia Cōfirmationis est Chrisma, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ: & balsamo, quod odorē significat bonæ famæ, per Epm bndictum.

6. Cyprianvs de unctione chrismatis, ut suprà, quæstione secunda, B. 2.

7. Et epistola duodecima libri primi, ibidèm. A. 1.

8. Basilivs Magnus in libro de spiritu sancto, capite uigesimoseptimo, ubi enumerat Traditiones non scriptas: Benedicimus aquam baptismatis & oleū unctionis &c. uide suprà de præceptis Ecclesiæ, quæst. secunda, A. 2.

9. Fabianvs

9. Fabianvs pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad Orientales, ut ſuprà in hac eadem quæſtione.

C. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Forma autem eſt, Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in noie patris &c.

1. D. Clemens pontifex & martyr in epiſtola quarta ad Iulium & Iulianum. Vide infrà, quæſt. quinta, A. 3.

2. Vrbanvs ut ſuprà, quæſt. ſecunda, C.

3. Melchiades, ut infrà quæſt. quinta, A. 1.

4. Damasvs epiſtola quarta de Chorepiſcopis: Quòd uerò eis non liceat Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare &c. quæ omnia ſolis pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus quam ex alijs patrum conſtitutis aut ſacris canonibus edocti eſtis.

Soli Pontifices Chriſmate frontes baptizatorũ ungunt.

5. Leo Magnus epiſtola octogeſimaoctaua ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ: Nec erigere eis altaria &c. nec Chriſma conficere, nec Chriſmate baptizatorum frontes ſignare licet. Hæc enim omnia illicita ſunt Chorepiſcopis, & ſolis deberi ſummis põtificibus authoritate canonum præcipitur, ut per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummi pontificis demonſtretur.

Solis pontificibus licet.

6. Concilivm Vormatienſe canone octauo, eadẽ habet uerba, quæ Leo.

7. Concilivm Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus. Et cùm cæteras unctiones ſimplex ſacerdos ualeat exhibere, hanc non niſi Epiſcopus debet conferre, quia de ſolis Apoſtolis legitur (quorum uicem tenent epiſcopi) quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant, quemadmodùm Actuum Apoſtolorum lectio manifeſtat. Loco autem illius manus impoſitionis datur in Eccleſia confirmatio. Legitur tamen aliquandò, per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & urgente admodum cauſa, ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum.

Ordinarius miniſter.

Acto. 8.

8. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſeptima, canone tertio de Confirmatione: Si quis dixerit ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum, non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit.

Miniſter ordinarius.

9. Evsebivs pontifex & martyr epiſtola tertia ad Epiſcopos Tuſciæ & Campaniæ: Manus impoſitionis ſacramentum magna ueneratione &c. ut in textu: neque ab alijs quàm ab illis qui eorum locum tenent, unquam perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur & uacuum, nec inter eccleſiaſtica unquàm reputabitur Sacramenta.

Apoſtolorum locum tenentes, ſoli miniſtri ſunt. Inter Eccleſiaſtica ſacramenta.

10. Innocentivs primus epiſtola prima ad Decentium Eugubinum, capite tertio: De conſignandis uerò infantibus manifeſtum eſt, non ab alio, quam ab epiſcopo fieri licere. Nam presbyteri licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hæc pontificibus ſolis deberi, ut uel cõſignent, uel paracletum ſpiritum tradant, non ſolum conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat uerum & illa lectio Actuum Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrũ & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Nam presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo baptizant, Chriſmate baptizatos ungere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratũ, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, cũ tradunt Spiritum paracletum. Verba uerò dicere non poſſum, nè magis prodere uidear, quàm ad conſultationem reſpondere.

Acto. 8.

Baptizatos chriſmate vngũt p̄sbyteri, ſed nõ in frõte. quod ſolis ep̄is debetur. Formã prodere non uult.

IIII

Cur autem baptizati sacro chrismate inunguntur?

Basil. de Spiritusancto, cap. 27.

a Epist. 4. ad Iulium & Iulian.
b De eccl. hierar. c. 4. & 2.

c In epist. ad Orientales Episcopos.

d Synod. Laod. can. 48 Corn. ad Fabium Antioch. apud Eus. li. 6. hist. c. 35. Theodoret. de hære. Fab. in Nouato.

e lib. 1. epist. 12. & de unction. chrism. Cyril. li 9. in Leuit. Cyril. Hierosl. catec. 3. mystag.

f Li. 15. de Tri. c. 26. Pacianus Barcilonen. de Baptism. & episto. 1. ad Sympronian.
g In sententijs Prosperi 342. ex Augu. tract. 34 in Ioan. & ser. 47. de uerb. Domini.
Rabanus lib. 1. c. 30. Isidor. lib. 2. ca. 25.
h lib. de carnis resurrect. Item in lib. de baptism. Theodore. in cap. 1. Canticorũ.

Dionys. Clemens, Tertul. Fabian. Corne. Cyprian. Cyillus uterque, Basi. Pacian. Amphiloch. Optat. &c. Côci. Ro. sub Syluest. Item 2. 3. & 4. Carthag. 1. Tole. 1. Vasense. Trident.

A. Quia per spiritum sanctum sic nobis Apostoli tradiderunt, sicuti [a] Clemens & [b] Dionysius, Petri Paulique Apostolorum discipuli probant. Tradiderunt autem illi quod à Domino ipso vtique acceperant, de Chrismate conficiendo, vt grauis est testis [c] Fabianus, idem & Christi martyr & pontifex Ecclesiæ.

B. Sacrosanctæ etiam [d] Synodi præceptum de hoc tale extat: Oportet baptizatos post Baptismum sacratissimum Chrisma percipere, & cælestis Regni participes fieri. Rationem Cyprianus [e] reddit hanc, ut accepto Chrismate, id est, unctione, Christianus esse vnctus Dei, & habere in se Christi gratiam possit, teneatq; sanctitatem.

C. Atque vnguentum hoc uisibile, quo Ecclesia baptizatos vngit, vt [f] Augustinus docet, significat inuisibilis gratiæ donum, quo Spiritus sanctus Christum inprimis, qui & à [g] Chrismate nomen suum trahit, ac deindè Christianos omnes interna vnctione imbuit atque confirmat. Vndè pulchrè [h] Tertullianus, veluti ad olei naturam alludens, ità de hoc Sacramento scripsit: Caro ungitur, vt anima consecretur: Caro signatur, ut & anima muniatur: Caro manuum impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

D. Vndè qui sacrum Chrisma reijciunt, magnum illi imperitiæ suæ argumentum præbẽt, ut qui apertè antiquissimam & vetustissimã Apostolorum institutionem negent, ac perpetuum Ecclesiæ vsum ac traditionem temerè damnent.

PATRES.

PATRES.

1. A. BASILIVS Magnus in libro de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo. Consecramus aquam baptismatis & oleū unctionis &c. ut suprà de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A.2.

2. CLEMENS pontifex epistola quarta ad Iulium & Iulianum discipulos suos, ut intrà quæstione quinta. A.3.

3. DIONYSIVS Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quarto: Sed enim alia est huius finitima ueneranda confectio unguenti: consecrationem eam uocant præceptores nostri. Huius itaque partes &c. Deindè docens mysterium confectionis unguenti, Iuxta eundem (inquit) synaxis modum, eorum qui necdùm initiati sunt, absoluuntur ordines, ubi scilicet præcessit Pontificis circùm omnem phani ambitum redolens thure profectio, psalmorumque modulatio, & lectio scripturarum diuinarum. Sumptum deindè unguentum pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis circunctectum, resonantibus omnibus uoce sanctissima melos sacrū, quod diuinitùs afflati prophetæ didicerunt. Completaque oratione super eo solenni in sanctissimis eorum, quæ sacrantur, consummationibus, eo utitur ad omnem fermè sacerdotalis officij functionem. Et paulò pòst: Est igitur, ut dixi, quod nunc laudatur à nobis sacrosanctum mysterium eius ordinis atque uirtutis, ut sacerdotalia cuncta perficiat. Atque ideò sancti præceptores nostri istud quasi æquali ordine atque officio sacro synaxes coniunxere mysterio, eisdem imaginibus ut plurimum & distinctionibus mysticis, & eloquijs subnixum sacris. Ibidèm: Dicimus unguenti compositionem collectionem esse quandam spirantium suauiter materiarum, habentem in se affatim odoratas qualitates, cuius qui participes sunt, pro quantitate eius, quæ in illis fit, fragrantis participationis, odoris suauitate replentur. Nec longè à fine: Sed & ipsi qui sacratissimo regenerationis mysterio consecratur, aduentum sancti spiritus consummans inunctio largitur unguenti &c. Vndè, ut opinor, iuxta sacratiorem sensum, traditione diuina sancti nostræ sacerdotalis functionis duces, honestissimum illud unguenti consecrandi munus, teleten ab effectu rei, quæ in eo perficitur, nominant.

Vnguenti confectio in primitiua Ecclesia.

Chrisma adhibetur in omni ferè episcopali functione.

Chrismatis excellentia.

Materia compositionis unguenti.

Chrismatis inunctio post baptismū quid conferat.

Apostoli perfectionem uocarunt.

4. ET capite secundo, ut infrà, quæst. quinta, B.

5. FABIANVS ut suprà quæst. tertia, B.4.

1. B. SYNODVS Laodicena canone quadragesimooctauo: Oportet baptizatos &c. ut in textu.

2. CORNELIVS pontifex & martyr in epistola ad Fabium Antiochenum, teste Eusebio Cæsareensi libro sexto historiæ ecclesiasticæ, capite trigesimoquinto, de Nouato loquens: Vbi Exorcistarum (inquit) præsidio spiritu illo malo esset liberatus, & pòst in tam grauem morbum, ut iam fermè mori putaretur, incidisset, in lecto in quo decumbebat, aqua circunfusus baptismum accepit, si modò talem hominem baptismum accepisse dicendum sit: uerùm morbo tandem elapsus, neque cætera quibus post baptismum secundùm Ecclesiæ canonem imbui oportuerat, acquisiuit, neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit. Quo quidem neutiquàm potitus, quo modo quæso Spiritum sanctum adeptus est?

Secundū Ecclesiæ canonē ab Epō baptizati consignātur.

3. THEODORETVS in compendio hæreticarum fabularum libro tertio de Nauato, quem alij Nouatum appellant: Pœnitentiam à suo conuentu arcent penitùs, ijsque qui ab ipsis tinguntur, sacrum Chrisma non præbent.

Nouatiani sacrū chrisma baptizatis nō præbent.

Quocircà eos etiàm qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ coniunguntur, benedicti Patres ungi iusserunt.

4. CYPRIANVS libro primo epistola duodecima, ut suprà, quæst. 2. A. 1.

5. IDEM in sermone de unctione Chrismatis, ut suprà eadem quæstione secunda, B. 2.

Chrismatis unguentum. 1. Petr. 2.

6. CYRILLVS Alexandrinus libro nono in Leuiticum: Quicunque unguento sacri Chrismatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut Petrus ad omnem dicit Ecclesiam: Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.

Chrisma dat post baptismum.

Esa. 16.

Transubstantiatio.

Chrismatis dignitas.

7. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi tertia mystagogica: Et nobis postquàm similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, datum est Chrisma, quod imaginem gerit illius, quo unctus est Christus. De quo & B. Isaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus est: Spiritus Domini super me: quapropter unxit me: euangelizare pauperibus misit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Christus ab hominibus unctus non est: sed pater saluatorem illum mundi totius constituens, unxit eum sancto spiritu. Cæterùm uide nè illud esse putes unguentum tantùm: quemadmodùm enim panis Eucharistiæ, post sancti spiritus inuocationem, non ampliùs est panis communis, sed est corpus CHRISTI: sic & sanctum hoc unguentum, non ampliùs est unguentum nudum, neque (si quis ità appellare malit) commune, postquā iam consecratum est: sed est Charisma CHRISTI, quod aduentū Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inūguntur: & corpus quidem isto uisibili unguento perungitur: aīa uerò, sancto uiuificoq; spiritu sanctificat. Huius sancti chrismatis dono accepto, meritò appellamini Christiani: ueram efficiens appellationē in ipsa regeneratione: antequàm enim hæc gratia uobis donata esset, non eratis propriè digni eo nomine, sed pergentes eò usque progressi estis ut efficeremini Christiani. Nè ignoretis, in ueteri lege huius Chrismatis symbolum præcessisse. Moyses enim &c. Sed hæc quidem in figura contingebant illis, nobis uerò non in figura, sed in ueritate. Est enim hoc sanctum, ad protegendum corpus spiritualiter, & ad salutem animæ.

Propter acceptū chrisma Christiani ꝓ prædicimur.

Acto. 8.

Episcoporū munus, imponere manus baptizatis.

1. C. AVGVSTINVS libro decimoquinto de Trinitate, capite uigesimo sexto: Neque aliquis discipulorum eius dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe ut ueniret in eos quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis præpositis etiam nunc seruat Ecclesia. Deniquè & Simon Magus offerens Apostolis pecuniam, non ait: Date & mihi hanc potestatem, ut dem Spiritum sanctum: sed cuicunque, inquit, imposuero manus, ut accipiat Spiritum sanctum. Quia neque scriptura superiùs dixerat, Videns autem Simon quòd Apostoli darent Spiritum sanctum: sed dixerat, Videns autem Simon quòd per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus. Propter hoc & Dominus ipse Iesus Spiritum sanctum, non solùm dedit ut Deus, sed etiam accepit ut homo, propterea dictus est plenus gratia. Et manifestiùs de illo scriptum est in Actibus Apostolorum: Quoniam unxit eum Deus spiritu sancto. Non utiquè oleo uisibili, sed dono gratiæ, quod uisibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia. Nec sanè tunc unctus est CHRISTVS Spiritu sancto, quandò super eum baptizatum uelut columba descendit: tunc enim corpus suum, id est, Ecclesiam suā pfigurare dignatus est, in qua præcipuè baptizati accipiūt Spiritū sanctū.

Act. 10.

Visibile unguentū significat donum gratiæ.

2. PACIA-

2. Pacianvs Barcilonensis Episcopus de Baptismo: Recipiendus est Christus,ut generet:quia sic Ioannes Apostolus dicit: Quotquot eum receperunt,dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hæc autem compleri aliàs nequeunt,nisi lauacri,& chrismatis,& Antistitis sacramẽto.lauacro enim peccata purgantur,Chrismate sanctus spiritus superfunditur:utraque uerò ista, manu & ore Antistitis impetramus. Ioan.1. Chrismate spiritus sanctus perfunditur.

3. Idem in epistola prima ad Sympronianum:Si ergò & lauacri & Chrismatis potestas, maiorum longè charismatum, ad Episcopos ex Apostolorum forma & potestate descendit, & ligandi quoque ius adfuit atque soluendi. Chrismatis cõferendi potestas.

4. Prosper in sententijs Augustini,sententia trecentesima quadragesima secunda: Christi nomen à chrismate est,id est,ab unctione: Quia ideò omnis Christianus sanctificatur, ut intelligat se non solùm sacerdotalis & regiæ dignitatis esse consortem,sed etiàm contra Diabolum fieri luctatorem. Christi nomẽ à chrismate.

5. Avgvstinvs tractatu trigesimotertio in Ioannem: Christi nomen à chrismate dictum est. Chrisma autem Græcè, Latinè unctio nuncupatur. Ideò autem nos unxit,quia luctatores contra diabolum fecit. Ad luctã Christiani unguntur.

6. Sermone quadragesimoseptimo de uerbis Domini, eadem habet ad uerbum.

7. Rabanvs Archiepiscopus Moguntinus libro primo de institutione clericorum, capite trigesimo. uide suprà, quæstione prima de Confirmatione,authoritate 13.

8. Isidorvs Hispalensis libro secundo de officijs Ecclesiasticis, capite uigesimoquinto,ut suprà ibidèm,authorit.11.

9. Tertvllianvs in libro de carnis resurrectione,ut in textu.

10. Idem in libro de baptismo: Exindè egressi de lauacro, perungimur benedicta unctione de pristina disciplina, qua ungi oleo de cornu in sacerdotio solebant. Ex quo Aaron à Moyse unctus est, undè Christus dicitur à chrismate,quod est unctio,quæ Domino nomen accommodauit, facta spiritalis,quia spiritu unctus est à Deo patre, sicut in Actis: Collecti sunt enimuerò in ista ciuitate aduersùs sanctum filium tuum,quem unxisti. Sic & in nobis carnaliter currit unctio,sed spiritaliter proficit:quomodò & ipsius baptismi carnalis actus,quòd in aqua mergimur:spiritalis effectus, quòd delictis liberamur. Dehinc manus imponitur,per benedictionem aduocans & inuitans spiritum sanctum. Exod.29. Christus à chrismate. Act.4. Visibilis unctio spiritualiter operatur.

11. Theodoretvs in primum caput Canticorum: Sacri baptismatis recordare: in quo qui initiantur,post Satanæ abnegationem & Dei confessionem, ueluti signo ac nota quadam regia spiritalis unguenti Chrismate inuncti, sub ea uisibili unguenti specie inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiã suscipiunt.

D. 1. Dionysivs Areopagita, 2. Clemens, 3. Tertullianus, 4. Fabianus, 5. Cornelius, 6. Cyprianus, 7. Cyrillus Hierosolymitanus, & 8. Alexandrinus, 9. Basilius, 10. Pacianus, ut suprà tum in hac,tum in superioribus quæstion. Inuisibilẽ SS. gratiam suscipiunt inuncti Chrismate.

11. Amphilochivs Iconiensis Eps in uita D.Basilij Magni: Admiratus quoq; Maximinus Eps Basilij in Deum dilectionẽ, oransque uestiuit eũ resurrectionis Christi indumento.Baptizauit autem & Eubulum, atq; ungens eos sancto chrismate,tradidit illis uiuificam communionem. Chrismate inũctus Basilius ab Epo.

Miraculũ factũ in ampulla chrismatis

12. OPTATVS Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Ampullam quoquè Chrismatis per fenestram, ut frangerent Donatistæ iactauerunt. Et cùm casum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam spiritali subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit. Deo muniente, illæsa inter saxa consedit.

Chrisma cõficere solus Ep̃s debet.

13. CONCILIVM Romanum sub Syluestro canone quinto: Constituit etiàm clara uoce Syluester Episcopus urbis Romæ, ut nemo presbyterorũ Chrisma conficeret, dicens: quoniam Christus à Chrismate uocatur.

Chrismatis cõfectio quorum non sit.

14. CONCILIVM secundum Carthaginense canone tertio: Ab uniuersis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiant.

15. CONCILIVM tertium Carthaginense canone trigesimosexto: Vt presbyter inconsulto Episcopo uirgines non consecret: Chrisma uerò nunquàm conficiat.

Chrisma undè petẽdum.

16. CONCILIVM quartum Carthaginense canone trigesimosexto: Presbyteri qui per diœceses ecclesias regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed à suis: nec per iuniorem clericum, sed aut per seipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem Chrisma petant.

Chrismatis confectio.

17. CONCILIVM primum Toletanum canone uigesimo: Quanuis penè ubique custodiatur ut absque Episcopo Chrisma nemo conficiat, tamẽ quia in aliquibus locis uel prouincijs presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diœcesin destinare, ità ut de singulis Ecclesiis ad Episcopum ante diem Paschæ diaconi destinentur aut subdiaconi, qui confectum Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ possint ad tempus deferre.

Vndè petẽdũ

18. CONCILIVM primum Vasense canone tertio: Per singula territoria presbyteri uel ministri ab Episcopis, nõ prout libitum fuerit, à uicinioribus, sed à suis proprijs per annos singulos petant chrisma, appropinquante solẽnitate paschali: nec per quemcunque ecclesiasticum, sed si qua necessitas, aut ministrorum occupatio est, per subdiaconum, quia inhonorum est, inferioribus summa committi.

Chrismati uirtutem adimentes.

19. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, de Confirmatione canone secundo: Si quis dixerit iniurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Cõfirmationis chrismati uirtutem aliquam tribuunt, anathema sit.

V

Quis Sacramenti huius est usus & fructus?

Ioan. 3.b
a Melchiades ad Hisp. Episcopos. uixit anno 311. Cõcil. Florenti.
b Epist. 4. ad Iuliũ & Iulianũ. vixit Apostolorũ tẽpore. Amb. li. 3. de sacra. ca. 2. & de ijsq̃ my. initian. ca. 7.

A. In Baptismo [a] regeneramur ad uitam: post baptismum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur, hoc uerò post Baptismum roboramur, ut regeneratis custos & consolator & tutor adsit Spiritus sanctus. Hæc summi & Pontificis & martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo quod [b] Clemens testatur, se ab Apostolis ipsis accepisse: Cùm regeneratus, inquiens, quis fuerit per aquam, postmodùm septiformis Spiritus gratia ab Ep̃o

confir-

confirmetur, quia aliter perfectus Christianus esse nequaquã poterit.

B. Prodest igitur hoc [c] sacramentum mirificè, ut qui fidei mysterijs initiati sunt, sicut geniti [d] modò infantes & adhuc imbecilles, in CHRISTO adolescant atque corroborentur. c Diony. de eccl.hier.c.2. d 1.Pet.2.c

C. Hos ceu Christianæ militiæ tyrones Episcopus admonet inunctione, ut aduersùs tot hostes & quotidiana pericula [e] Spiritu principali confirmentur. Consignat illis Cruce [f] frontem, quæ pudoris est sedes, ut constanter & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, ut Christianã militiam inuicta patientia exercendam & ornandam esse, sibi perpetua memoria retineant. e Psal.50.e f August. in psal 141. Luc 9.c Matth.10.d 1.Pet.2.d Luc.21.d Matt.5.f Act.4.& 5.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit, &c.

PRIORIS Petri secundo: Sicut modò geniti infantes, rationabiles & sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.

PSALMO quinquagesimo: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

LVCAE nono: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm uenerit in maiestate sua & patris & sanctorum angelorum.

MATTHAEI decimo: Omnis ergò qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cælis est.

PRIORIS Petri secundo: Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim uocati estis, quia & CHRISTVS passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius: qui peccatum non fecit, &c.

LVCAE vigesimoprimo: Ego dabo uobis os &c. Trademini autem à parentibus &c. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

MATTHAEI quinto: Ego dico uobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, & cæ.

ACTORVM quarto: Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & Seniores, si nos hodiè dijudicamur in benefacto hominis infirmi & cæ. notum sit omnibus uobis &c. Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis &c. Ibidem: Si iustũ est in conspectu Dei uos potiùs audire &c. At illi comminantes dimiserunt eos. Et paulò pòst: Et cùm orassent, motus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur uerbum Dei cum fiducia. Et uirtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis IESV CHRISTI Domini nostri.

ACTORVM quinto: Et iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica &c. Et paulò pòst: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit IESVM quẽ uos interemistis &c.

&c. Et conuocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt, nè omninò loquerentur in nomine IESV: & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à cõspectu Concilij, quia digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati.

PATRES.

1. A. MELCHIADES Pontifex & martyr, quem alij Melciadem, nonnulli Miltiadem uocant, in epistola ad Hispaniæ Episcopos: De his uerò, super

Collatio Baptismi cum Cõfirmatiõe.

quibus rogitastis uos informari, id est, utrùm maius esset Sacramentum manus impositio Episcoporum, aut baptismus: scitote utrunque magnum esse sacramentum. Et sicut unum à maioribus fit, id est, à summis pontificibus, quod à minoribus perfici non potest, ità & maiori ueneratione uenerandum & tenendum est. Sed ità coniuncta sunt hæc duo sacramenta, ut ab inuicèm, nisi morte præueniente, nullatenùs possint segregari, & unum sine altero ritè perfici non potest. Nam unum (præueniente morte) saluare sine altero potest, aliud autem non potest. Vndè scriptum est: in diebus illis, dicit Dominus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem.

Ioel.2.

Aduertamus summas diuitias bonitatis Dei. Quod in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc spiritussancti descensio in credentium populos, donauit uniuersis. Sed quia diximus, quòd manus impositio & cõfirmatio, ad Baptismi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in CHRISTO est, confirmare aliquid possit, fortè cogitat sibi aliquis: Quid mihi prodest post mysterium baptismatis, mysterium Confirmationis? Aut quantùm uideo, non totum de fonte suscepimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Non ità dilectissimi. Attendat charitas uestra: Sicut exigit militaris ordo, ut cùm Imperator, quemcunque in militum receperit numerũ, non solùm signet receptum, sed etiàm armis competentibus instruat pugnaturum: ità in baptizato benedictio illa munitio est. Dedisti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodest si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in CHRISTO, custos & consolator & tutor est. Ideò dicit sermo diuinus: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam.

Psal 126.

Effectus confirmationis & baptismi quomodò differant.

Ergò Spiritussanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate uicturis, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. At si continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace beati seculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instruit, ad agones huius mundi & prælia, reseruandos. Qui autem post Baptismum cum acquisita innocentia, immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non potest peccare post mortẽ. Hic, si fortè illud etiam requirere uelimus, post passionem & resurrectionem CHRISTI, quid Apostolis profuerit aduentus spiritus sancti, ipse Dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, uobis, non potestis ea portare modò: Cùm autem uenerit ille spiritus ueritatis, ipse docebit uos omnem ueritatem.

Ioan.16.

Vides, quia cum spiritussanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam

& con-

& constantiam dilatatur? Itaque ante descensionem spiritussancti, usque ad negationem Apostoli deterrentur: post uisitationem uerò eius, usque ad martyrium contemptu salutis armantur. Secundùm hoc per CHRISTVM redimimur, per spiritum uerò sanctum, dono sapientiæ spiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, instruimur, consummamur, ut illam spiritus sancti uocem audire possimus. Intellectum tibi dabo, & instruam in uia hac, qua gradieris. De spiritu sancto accipimus, ut spirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus DEI. De spiritu sancto accipimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respuere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ ac diuersis illecebris, & fœdis indignisque cupiditatibus, resistamus. De spiritu sancto accipimus uitæ amorem, & gloriæ ardorem, ut succensi diuinitùs, erigere à terrenis mentem ad superna & diuina ualeamus.

Spiritussanctus quid conferat nobis.

Psal. 31.

1. Cor. 2.

2. CONCILIVM Florentinum: Effectus autem huius Sacramenti est, quia in ea datur spiritussanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut Christianus audacter CHRISTI confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi uerecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, nè CHRISTI nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem eius quæ Iudæis est scandalū, gentibus autem stultitia, propter quod signo crucis signatur.

Confirmationis effectus. Actor. 2. Cur in fronte ungamur. 1. Cor. 1.

3. CLEMENS pontifex & martyr epistola quarta ad discipulos suos Iuliū & Iulianum: Omnibus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demùm consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritussancti percipere, quia incertus est uniuscuiusque exitus uitæ. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodùm septiformi spiritus gratia ab Episcopo (ut memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquàm poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut uoluntate remanserit, (ut à B. Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt) & demùm ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit, patris.

Septiformis gratia in Cōfirmatione percipitur. Perfectus Christianus non est, qui confirmatus non sit. B. Petri & Apostolorū doctrina.

4. AMBROSIVS libro tertio de sacramentis, capite secundo: Sequitur spiritale signaculum quod audistis hodiè legi, quia post fontem superest ut perfectio fiat, quandò ad inuocationem sacerdotis spiritus sanctus infunditur, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij atque uirtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus sancti timoris. Septem quasi uirtutes spiritus. Et omnes quidem uirtutes ad spiritum pertinent, sed istæ quasi cardinales sunt, quasi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm uirtus? Quid tam principale, quàm consilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ità timor Dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem uirtutes quandò consignaris. Nam ut ait Apostolus sanctus, Quia multiformis est, inquit, sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei, ita multiformis est spiritussanctus, qui habet diuersas uariasque uirtutes. Vndè & Deus uirtutum dicitur: quod aptari potest patri & filio & spiritui sancto.

Spiritussancti dona conferentur.

1. Cor. 12.

5. IDEM de ijs qui mysterijs initiantur, capite septimo: Vndè repete quia recepisti signaculum spiritale, spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum cōsilij atque uirtutis, spiritum cognitionis & pietatis, spiritum sancti timoris: & serua quod accepisti. Signauit te Deus pater, confirmauit te CHRISTVS

Dona spiritussancti. Esa. 11.

2.Cor.5. Dominus,& dedit pignus spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.

B. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite secũdo: Assumentes autem baptizatum sacerdotes, susceptori suique accessus duci consignant, & unà cum ipso illum uestem baptizati munditiæ congruã induunt: sicque indutum, rursùs ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsùs unguento uirum signans, sacratissimæ communionis participẽ facit. Et sub finem capitis: Enimuerò illa perficiens unctio facit ità perfectũ fragrantia suauissimi odoris insignem, quippe diuinæ generationis sacrosancta perfectio, diuino spiritui quæ fuerint perfecta, coniungit. Porrò aduentum illum secretissimum spiritus, qui intelligibiliter odore suaui fragrantes facit ac perficit, cùm sit prorsùs ineffabilis, spiritaliter intelligendum dimitto, qui diuini spiritus sanctam ac deificam societatem in anima sua percipera meruerunt. In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad sacratissimam eucharistiam uocat, atque consummantium illi sacramentorum communionem deificam tradit.

Confirmatio baptizati per inũctionem.

Perficiẽs unctio.

C. AVGVSTINVS in Psalmũ centesimum quadragesimumprimum: Vsqueadeò de cruce non erubesco, ut non in occulto loco habeam crucem CHRISTI, sed in fronte portem. Multa sacramenta aliter atque aliter accipimus. Quædam, sicut nostis, ore accipimus: quædam per totum corpus accipimus. Quia uerò in fronte erubescitur, ille qui dixit: Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam eum coram patre meo qui in cælis est, ipsam ignominiam quodãmodò & quã Pagani deridẽt, in loco pudoris nostri constituit. Audis hominem insultare impudenti & dicere frontem non habet. Quid est, frontem non habet? Impudens est: non habeam nudam frontem, tegat eam crux Domini mei.

In fronte cur consignamur cruce.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO.

I

Quid significat nomen Eucharistiæ?

SVMMVM illud [a] & longè sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubrius've, hoc vno nomine designatur.

B. ET rectè quidem Eucharistia, tanquàm bona [b] gratia, seu gratiarum actio dicta est, quia præcipuum & maximum [c] Dei donum, ipsumq; omnis gratiæ fontem & authorem continet: summorumq; nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem

a Diony. Ecc. hier. c. 2. & 3. Concil. Trid. ses. 13. c. 2. & 3
b Amb. lib. 5. de Sacra. c. 3. Cyp. de lapsis Orig. contra Celsum li. 8.
c Chryso. ho. 60. ad pop. & 83. in Matth. Itẽ 45. in Io. & 61. ad pop. Antiochenũ.
d Chry. li. 3. de sacerdotio. & ho. 2 ad pop. Antioc. & 3. ad Ephe.

laudem & gloriam summam Deo summo debemus. Maius enim beneficium optare non potuissemus, quàm quòd Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam [d] assumptus, se nobis totum ità largiatur, ut etiam nunc corpus eius sanguinemq; uerè sumamus, illiq; per hoc diuinum Sacramentum prorsùs [e] incorporemur.

e Cyril. in Io. li.4.c.16.&17. li.10.c.13.li.11.c.26.&27. Hilarius de Tri.li.8.Iren. li.5.Cyr. Hiero. catech.4. mysta.Chrys. ho.45.in Ioã. & 61.ad pop. Antiochenũ.

PATRES.

1. A. DIONYSIVS Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia capite secundo: In fine autem omnium, pontifex ità perfectum ad sacratissimam Eucharistiam uocat, atque consummantium illi sacramentorum communionem Deificam tradit.

2. IBIDEM capite tertio: Est enim iuxta inclytum præceptorem nostrum Sacramentorum consummatio. Et paulò pòst: Neque enim fermè fas est, sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiæ augustissimumq; sacramentum compleat. In eodem capite uocat sacrosancta & augustissima mysteria.

Eucharistia Sacramentorum consummatio.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secundo: Ergò Saluator noster discessurus, ex hoc mundo ad patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris uelut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annunciare mortem, donèc ipse ad iudicandum mundum ueniat. Sumi autem uoluit sacramentum hoc tanquàm spiritalem animarum cibum, quo alantur & confortentur uiuentes uita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse uiuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus præterea id esse uoluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoq; symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuiq. nos tanquàm membra arctissima fidei, spei & charitatis connexione adstrictos esse uoluit, ut idipsum omnes diceremus, neque essent in nobis schismata.

Eucharistię donum quàm excellens. Psal.110. 1.Cor.11. Cibus animæ Ioan.6. Antidotum. Pignus. Ephes. 2. Symbolum unitatis. Rom.12. 1.Cor.1.

4. IBIDEM capite tertio: Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & inuisibilis gratiæ formam uisibilem: uerùm illud in ea excellens & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi uim habent, cum quis illis utitur. At in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est: nondùm enim Eucharistia de manu Domini Apostoli susceperant, cùm uerè tamen ipse affirmaret, corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statìm post consecrationem, uerum Domini nostri corpus uerumq; eius sanguinem sub panis & uini specie unà cum ipsius anima & diuinitate existere: sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub uini specie ex ui uerborum: Ipsum autem corpus sub specie uini, & sanguinẽ sub specie panis, animamque sub utraque, ui naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes CHRISTI Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur. Diuinitatem porrò propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypostaticam unionem. Quapropter uerissimum est, tantundem sub altera specie, atquè sub utraque contineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie & sub quauis ipsius

Excellit reliqua Sacramẽta, quòd ante usum cõtineat authorem sanctitatis. Cõcomitãtia Rom.6. Totus Christus sub utra

ipſius ſpeciei parte:totus item ſub uini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.

[margin: ...ibet ſpecie & ſub quauis parte continetur.]

1. B. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite tertio: Veniſti ad altare,accepiſti gratiam Chriſti.

[margin: Euchariſtia dicitur gratia Chriſti. Euchariſtia uocatur gratia ſalutaris.]

2. CYPRIANVS de lapſis cùm retuliſſet nonnulla miracula de Euchariſtia: Documento,inquit,unius oſtenſum eſt,Dominum recedere cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, quando gratia ſalutaris in cinerem,ſanctitate fugiente,mutetur.

[margin: Per precationem panis fit corpus Chriſti.]

3. ORIGENES libro octauo contra Celſum: Nos qui rerum omnium cõditori placere ſtudemus,cum precibus & gratiarum pro beneficijs acceptis actione oblatos panes edimus, corpus iam per precationem factos ſanctum quoddam & ſanctificans, utentes eo cum ſano propoſito. Ibidem poſteà: Hoc cauemus nè ingrati erga Deum habeamur.Habemus etiàm eius gratiarum actionis ſymbolum,panem qui Euchariſtia uocatur.

[margin: Symbolũ gratiarũ actiois.]

4. CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſima ad populum Antiochenum, & octogeſimatertia in Matthæum. Credamus ubiquè Deo, nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe uideatur quod dicit: ſuperet & ſenſum & rationem noſtram ſermo ipſius: quod in omnibus & præcipuè in myſterijs faciamus,non illa quæ ante nos iacent,ſolummodò adſpicientes,ſed uerba quoquè eius tenentes. Nam uerbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus uerò noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt,hic ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meum,nulla teneamur ambiguitate,ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus. Nihil enim ſenſibile traditum nobis à Chriſto, ſed rebus quidem ſenſibilibus: omnia uerò quæ tradidit,inſenſibilia ſunt.Sic & in baptiſmo per aquam,quæ res ſenſibilis eſt,donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur,regeneratio ſcilicet ac renouatio, intelligibile quiddã eſt:nam ſi tu incorporeus eſſes, undè ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi? quoniam uero corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt,uellem formam & ſpeciem eius,uellem ueſtimenta ipſa,uellem calceamenta uidere. Ipſum igitur uides,ipſum tangis,ipſum comedis. Veſtimenta eius deſideras uidere,ipſe uerò ſeipſum tibi tradit,non ut uideas ſolùm,uerumetiam ut tangas & in te habeas.Et paulò poſt: Veniat in mentem tibi quo ſis honore honoratus, qua menſa fruaris. Et nanque re nos alimur,quam angeli uidentes,tremunt,nec abſque pauore propter fulgorem qui indè reſilit,adſpicere poſſunt, & nos in unam cũ illo maſſam reducimur. Chriſti corpus unum,& caro una facti ſumus. Quis loquetur potẽtias Domini,auditas faciet oẽs laudes eius? quis paſtor unquã membris ſuis oues ſuas nutriuit? Multæ matres poſt partum alijs nutricibus infantes dederunt,quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi coniungit atq; conglutinat. Conſideremus autem, ex noſtra generatus eſt ſubſtantia. Sed nihil hoc,inquies,ad omnes pertinet. Immò ad oẽs. Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit,patet quoniam ad omnes: quòd ſi ad omnes,& ad unumquenq; profectò.Sed quomodò non oẽs indè lucrum conſecuti ſunt,inquies? id certè non illius cauſa, qui maximè hoc optat, accidit: ſed eorum culpa qui eum ſuſcipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe coniungit:& quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſsimè alit,hac etiàm re tibi perſuadens carnem illam tuam aſſumpſiſſe. tanta igitur charitate atque honore affecti,non torpeamus. Non uidetis quanta

[margin: Simpliciter & ſine ambiguitate credẽdum corpus Chriſti in Euchariſtia.]

[margin: Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. 2.Cor. 11.]

[margin: Ipſum uides, tangis, comedis.]

[margin: Ea re alimur, quam tremũt angeli. In unam cum illo maſſam reducimur. Pſal. 105. Oues ſuis mẽbris nutrit. Proprio corpore alit.]

[margin: Singulis per Euchariſtiam ſe coniungit.]

quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua passione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hac mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: immò uerò maiore desiderio quasi lactentes pueri, gratiam spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, una mœstitia, si hoc alimento spiritali priuamur.

Quãto desiderio ad cõmunionem accedendum.

5. IDEM homilia quadragesimaquinta in Ioannem, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: Vt autem non solùm per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertamur: per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cùm enim suum in nos amorem indicare uellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum capite uniretur. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Iob significabat de seruis, à quibus maximè amabatur, qui suum amorem præ se ferentes dicebant: Quis daret nobis ut eius carnibus impleremur? Quod Christus fecit, ut maiori nos charitate adstringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantum uideri permittens desiderantibus, sed & tangi & manducari, & dentes carni suæ infigi, & desiderio sui omnes impleri. Et post paululum: Parentes sæpenumerò liberos suos alijs alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me uobis exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui in hac uita ità se nobis exhibet, multò magis in futura. Vester ego frater esse uolui, & communicaui carnem propter uos & sanguinem: & per quæ uobis coniunctus sum, ea rursùs uobis exhibui. Hic sanguis facit, ut imago in nobis regia floreat: hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat & nutrit, languescere non finit. Sanguis enim à cibo fit repentè, sed priùs aliud quiddam: hic quam primùm irrigat animam, eamque ui quadam magna imbuit. Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, angelos & angelorum dominum ad nos allicit. Dæmones enim cùm Dominicum sanguinem in nobis uident, in fugam uertuntur, angeli autem concurrunt. Hic sanguis effusus, uniuersum abluit orbem terrarum, de quo multa Paulus ad Hebræos prosecutus est. Hic sanguis abdita & sancta sanctorum purgabat. Quòd si eius figura tantam habuit uim in templo Hebræorum, in media Aegypto liminibus adspersus, longè magis ueritas.

Per Eucharistiã re ipsa in Christi carnẽ cõuertimur. Singularis in nos amor hic relucet.

Iob 31.

Permittit se tangi manducari, & dentes carni suæ infigi.

Sua carne nos alit.

Sanguis Christi quem in sacro sumimus, quã efficaciã habeat.

Exod. 12.

6. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio: O miraculum, ò Dei benignitatem: qui cum patre sursùm sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se ipse tradit uolentibus ipsum excipere ac complecti. Fit autem id nullis præstigijs, sed apertis ac circunspicientibus circunsistentium omnium oculis. Num tibi ista contemptu ac despectu digna esse uidentur? aut eiusmodi, ut possit quis contra ea attolli atque insurgere? Ponito ob oculos Heliam illum &c. Hoc ergò mysterium omnium maximè horrendum uerendumq́; , quis tandem qui insanus idem minimè sit, quique è potestate non exierit, fastidire ac despicere poterit?

Qui sursũ sedet, hic à nobis eodẽ temporis articulo pertractatur.

Sacrificium Missæ mysteriũ maximè horrendũ uerendũq́; non nisi ab insanis despicit.

7. IDEM Chrysostomus homilia secunda ad populum Antiochenum: Tanquàm maximam hæreditatem Helisæus meloten suscepit: etenim uerè maxima fuit hæreditas, omni auro preciosior. Et erat posthàc duplex Helias ille, & erat sursùm Helias, & deorsùm Helias. Noui quòd iustum illum beatum putatis, & uelletis quisque esse ut ille. Quid igitur, si uobis demonstrauero quid aliud, quod illo multò maius omnes sacris mysterijs imbuti recepimus? Helias nempe meloten discipulo reliquit. Filius autem Dei ascendens, suam nobis carnem dimisit: sed Helias quidem exutus, Christus autem

& nobis

Carnem suã nobis dimisit, quã eãdẽ habens ascendit.

& nobis reliquit, & ipsam habẽs ascẽdit. nè igitur animo concidamus, neq; lamentemur, neque temporum difficultatem timeamus. Qui enim sanguinem suum pro nobis effundere non recusauit, & carnem suam, & rursùm ipsum sanguinem nobis communicauit, nihil pro salute nostra recusabit.

Eius corpus degustamus, qui in cęlestibus sedet, & ab angelis adoratur.

8. Idem homilia tertia in epistolam ad Ephesios, & sexagesimaprima ad populum Antiochenũ: De corpore nobis sermo est, & quidem de eo, quod ab isto nihil differat, nec distet. Quotquot in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus quòd illius corpus & sanguinem gustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab angelis adoratur, proximè consistit immortali Dei potentiæ. Hei, quot nobis ad salutẽ uiæ sunt? Corpus suum nos fecit, corpus suum nobis tradidit, & tamen nihil horum à malis nos auertit. ò tenebras, & multam profunditatem, ò stupiditatem omni dolore uacuam.

Præfert hoc Sacramẽtum mannæ & aquæ de petra fluenti.

9. Cyrillvs Alexandrinus libro quarto in Ioannem capite decimosexto: Mannæ alimentum non æternam uitam, sed breue famis remedium adferebat. Non ergò erat cibus uerus, id est, panis de cælo. Sanctum uerò Christi corpus, ad immortalitatem & uitam æternam nutriens cibus est: ità inquit, Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur indè lucrati sunt, qui mortui fuerunt? non erat igitur potus ille uerus, sed uerus potus est sanguis Christi, quo radicitùs mors euertitur atque destruitur. Non enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui naturali uitæ coniunctus, uita effectus est. Propterea corpus & membra Christi sumus, quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filium Dei suscipimus.

In Eucharistia ipsum filium Dei suscipimus.

10. Et capite decimoseptimo: Quoniam res ardua est, & fide magis, quàm alio modo recipitur: ideo multis atque uarijs modis mirabilem eius utilitatem exponit, fundamentum & basim fidem esse confirmans, Qui mãducat, inquit, carnem meam, & bibit sanguinem meum: in me manet, & ego in illo. Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat: necesse est, si quis carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ità cõiungatur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodò apud Matthæum comperies: Simile est, inquit, regnum cælorum fermento, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Quid igitur fœmina sit, & quæ satorum trinitas, aut omninò satum quid sit, loco suo dicetur: nunc autem de fermento solum dicamus. Sicut parùm (ut Paulus ait) fermenti totã massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominẽ in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Verè enim totum fermentum in totam massam pertransit.

Ioan. 6.

Simile.

Christo per Eucharistiam cõiungimur.

Matt. 13.

1. Cor. 5.

Non tantùm fide & charitate cũ Christo coniungimur, sed etiã secundũ carnem.

Ioan. 15.

1. Cor. 1.

Idem libro decimo in Ioannem, capite decimotertio: Non tamen negamus recta nos fide, charitateque sincera Christo spiritaliter] coniungi. Sed nullam nobis coniunctionis rationem secundùm carnem cum illo esse, id profectò pernegamus, idque à diuinis scripturis omninò alienum dicimus. Quis enim dubitauit Christum etiàm sic uitem esse, nos uerò palmites, qui uitam indè nobis acquirimus? audi Paulum dicentem: Quia omnes unum corpus sumus in Christo. Quia etsi multi sumus, unum tamen in eo sumus. Omnes enim uno pane participamus. An fortassis putat (aduersarius Christi) ignotam nobis mysticæ benedictionis uirtutem esse? Quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi, Christum in

Incorporamur Christo per hoc Sacramentum.

ſtum in nobis habitare? cur enim membra fidelium membra Chriſti ſunt?
Neſcitis,inquit,quia membra ueſtra, membra ſunt Chriſti? membra igitur 1.Cor.6.
Chriſti,meretricis faciam membra? abſit. Saluator etiam: Qui manducat Ioan.6.
carnem meam,ait,& bibit ſanguinem meum,in me manet & ego in eo. Vndè conſiderandum eſt,non habitudine ſolum, quæ per charitatem intelligitur,Chriſtum in nobis eſſe, uerumetiam & participatione naturali. Nam quemadmodùm ſi quis igne liquefactam ceram, aliæ ceræ ſimiliter liquefactæ ità miſcuerit,ut unum quid ex utriſque factum uideatur:ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt,& nos in ipſo.Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem & uitam traduci,niſi naturalis uitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hęc dicenti:Chriſto(obſecro te)fidem prębe.Amen amen,inquit,dico uobis,niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis.Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum,habet uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Audis apertè clamantem non habituros uitam, niſi ſanguinem eius biberimus,& carnem manducauerimus.In uobis autem ipſis dicit,id eſt,in corpore ueſtro. Vita autem, iurè ipſa uitæ caro intelligi poteſt: hæc enim nos in nouiſsimo die ſuſcitat.Et quo modo,dicere non grauabor. Caro uitæ facta unigeniti caro, ad uirtutem uitæ traducta non eſt:non poteſt igitur morte ſuperari. Propterea in nobis facta,interitum à nobis expellit.Non enim ab eſt ab ea unigenitus Dei filius.Vndè quia unus eſt cum carne ſua:ego,inquit, ſuſcitabo eum.Cur igitur ſecundùm carnem palmites nos dici pernegat? An non conuenienter dici poteſt, uitem, humanitatem eius eſſe,& nos palmites propter identitatem naturę?eiuſdem enim naturę uitis & palmites ſunt. Ita & ſpiritaliter & corporaliter nos palmites, & Chriſtus uitis.

Participatio ne naturali in nobis eſt.

Ibidem.

12. IDEM Cyrillus libro undecimo in Ioannem,capite uigeſimoſexto: Cōſiderandum eſt,ſi ad unitatem conſenſus & uoluntatis, naturalem etiam inuenire poſſumus,per quam nos inter nos,& omnes Deo colligemur:fortaſsis enim etiam corporali unione coniungimur,licèt adeò diſſeparati ſimus, ut unuſquiſque ſeorsùm & ſubſiſtat, & circunſcribatur. Nam ſi Petrus & Paulus unum unitate in Chriſto ſint,Petrus tamen Paulus non eſt. Age igitur cum Trinitas unum natura ſit, conſideremus quomodò etiàm nos ipſi inter nos corporaliter, & cum Deo ſpiritaliter unum ſumus. Ex DEI Patris ſubſtantia unigenitus prodiens,& totum in ſua natura genitorē poſſidens,caro factus ſecundùm ſcripturam eſt, ſeque ipſum naturæ noſtræ ineffabiliter coniunxit atque uniuit.Qui enim natura Deus eſt, uerè homo factus eſt, non theophorus, id eſt, Deum in ſe per gratiam habens, ut myſterij uim ignorantes contendunt: ſed uerus Deus ſimul & homo eſt. Sic quæ inter ſe plurimum ſecundùm naturam diſtant, in uno ſeipſo coniunxit, & diuinæ naturæ participes nos effecit: Communicatio enim ſpiritus, & (ut ità dicam) manſio, primùm in Chriſto fuit, & ab eo in nos penetrauit: cum homo factus, ipſe templum ſuum proprio ſpiritu perunxit atque ſanctificauit. Origo igitur & uia,qua ſpirituſancto participamus,& DEO uniti ſumus, Chriſti myſterium eſt. Omnes enim in illo ſanctificamur.Vt igitur inter nos & Deū ſingulos uniret,quanuis corpore ſimul & anima diſtemus,modum tamen adinuenit,conſilio patris & ſapientiæ ſuæ congruentem: ſuo enim corpore credentes,per communionem myſticam benedicens,

Ioan.15.

dicens,& ſecum & inter nos unum nos corpus efficit. Quis enim eos, qui unius ſancti corporis unione in uno Chriſto uniti ſunt, ab hac naturali unione alienos putabit? Nam ſi omnes unum panem manducamus, unum omnes corpus efficimur: diuidi enim atque ſeiungi Chriſtus non patitur. Idcircò etiam eccleſia corpus Chriſti facta eſt, & nos ſinguli membra Chriſti ſecundùm Paulum. Vni enim Chriſto per corpus ſuum coniuncti, quoniam in nobis illum qui eſt inuiſibilis, accepimus, ipſi potiùs quàm nobis membra noſtra accommodantur. Quòd autem Eccleſia corpus à ſingulis hominibus tanquàm membris compoſitum, ſaluator uerò caput ſit, Paulus oſtendit, dicens: Vt in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſuram uniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate. Quòd autem corporalis hæc unio ad Chriſtum participatione carnis eius acquiritur, ipſe rursùs Paulus de myſterio pietatis diſſerens, teſtatur: Quod alijs, inquit, generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu, eſſe gentes cohæredes & concorpores & comparticipes promiſsionis in Chriſto. Si autem omnes inter nos in CHRISTO unum ſumus corpus, nec inter nos ſolùm, uerùm etiam cum eo qui per carnem ſuam ad nos tranſiuit: quomodò uniuerſi & inter nos, & in CHRISTO unum non erimus? CHRISTVS enim eſt huius unionis uinculum, qui Deus ſimul & homo eſt. Sed de unione corporali ſatis.

Per coĩonem myſticã unũ nos corpus ſecum efficit.

Ephe. 5.

Ephe. 4.

Corporalis unio ad Chriſtum.

Ephe. 3.

ET capite vigeſimoſeptimo: Corporaliter filius per benedictionem myſticam nobis ut homo unitur, ſpiritaliter autem ut Deus, ſui ſpiritus gratia, noſtrum ad nouam uitam, & diuinæ naturæ participationem, ſpiritum redintegrans. Nexus igitur unionis noſtræ ad Deum patrem Chriſtus eſt: nobis quidem ut homo, Deo autem patri ut Deus naturaliter unitus. Non erat enim poſsibile, corruptioni ſubiectam hominis naturam ad immortalitatem conſcendere, niſi natura immortalis atque incommutabilis ad eam deſcendiſſet, ac communione participationeque ſui à mortalitatis noſtræ terminis ad ſuum bonum reformatos eleuaret. Conſummati ergò ſumus, reductique ad unionem Dei patris mediatione ſaluatoris, id eſt, Chriſti. Filium enim Dei natura patri unitum, corporaliter ſubſtantialiterque (ut dictum eſt) accipientes, clarificamur glorificamurque ſupremæ facti naturæ participes.

Corporaliter nobis unitur per coĩonem myſticam.

Corporaliter ſubſtãtialiterque accipientes filiũ Dei.

14. HILARIVS Pictauienſis epiſcopus libro octauo, de Trinitate: Eos nunc qui inter patrem & filium uoluntatis ingerunt unitatem, interrogo, utrùmne per naturæ ueritatem hodiè Chriſtus in nobis ſit, an per concordiã uoluntatis? Si enim uerè uerbum caro factum eſt, & nos uerè uerbum carnem cibo dominico ſumimus, quõ non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? Ità enim omnes unum ſumus, quia & in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt. Quiſquis ergò naturaliter patrem in Chriſto pater eſt, & Chriſtus in nobis eſt. Quiſquis ergò naturaliter patrem in Chriſto negabit, neget priùs non naturaliter uel ſe in Chriſto, uel Chriſtum ſibi ineſſe, quia in Chriſto pater, & Chriſtus in nobis, unum in his eſſe nos faciunt. Si uerè igitur carnẽ corporis noſtri Chriſtus-

Per naturæ ueritatẽ Chriſtus in nobis eſt quia uerè uerbũ carnẽ cibo Dominico ſumimus.

stus assumpsit,& uerè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est,nosque, uerè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus,quia pater in eo est,& ille in nobis, quomodò uoluntatis unitas asseritur, cùm naturalis per sacramentum proprietas, perfectæ sacramentum sit unitatis?

Sub mysterio uerè sumim[a] carnem corporis Christi

15. IRENAEVS libro quinto aduersùs hæreses Valentini & similium. Vani sunt omnimodò,qui uniuersam dispositionem contemnunt,& carnis salutem negant,& regenerationem eius spernunt,dicentes non capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundum hæc, uidelicet,nec dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius, neque panis quem frangimus,cõmunicatio corporis eius est. Sanguis enim non nisi à uenis & carnibus,& à reliqua quæ est secundùm hominem substantia,qua uerè factum uerbum Dei sanguine suo redemit nos. Quemadmodùm & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per creatorem nutrimur. Creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodùm uult.eum calicem qui est creatura, suum corpus confirmauit, ex quo nostra auget corpora. Quandò ergò & mixtus calix, & factus panis percipit uerbum Dei,fit Eucharistia sanguinis & corporis CHRISTI, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodò carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est uita æterna, quæ sanguine & corpore CHRISTI nutritur, & membrum eius, quemadmodùm & Apostolus ait in ea quæ est ad Ephesios epistola: Quoniam membra sumus corporis eius,de carne eius,& de ossibus eius: non de spiritali aliquo & inuisibili homine dicens hæc. Spiritus enim neque ossa neque carnes habet: sed ea dispositione quæ est secũdùm hominem,quæ ex carnibus & neruis & ossibus consistit,quæ de calice, qui est sanguis eius,nutritur,& de pane qui est corpus eius,augetur.

Resurrectio probatur per uerã participationẽ carnis & sanguinis Christi. 1.Cor.10.

Ephe.1. & 5.

Ephe. 5. Luc.24.

16. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogica: Sub specie panis datur tibi corpus,& sub specie uini datur sanguis,ut sumpto corpore & sanguine CHRISTI,efficiaris ei comparticeps corporis & sanguinis. Χριςόφοροι γινόμεθα. Sic Christophori erimus, hoc est,CHRISTVM ferentes, cùm eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus: atque ità,ut B.Petrus dicit,diuinæ naturæ consortes efficiemur.

Comparticipes corporis & sanguinis.

Diuinæ consortes naturæ 2.Pet.1.

17. CHRISOSTOMVS homilia quadragesimaquinta in Ioannem,& sexagesimaprima ad populum Antiochenum,ut suprà.

II

Quæ in hoc sacramento præcipuè continentur?

A. Tria [a] continet Eucharistia, species uisibiles,ueritatem [b] corporis & sanguinis Dominici,& spiritualis gratiæ uirtutem.

B. Quod enim oculis nostris apparet, [c] species sunt uisibiles,panis uidelicet ac uini. Quod autem sub speciebus ijsdem Fides nostra, non

a Cyrill. Hierosol. catech.4 myst.
b Matth. 26 c. Mar. 14 c. Luc. 22 b. 1. Corin.11.
c Theophila.i Mar. 14.ca. & Matth. 26 ac in Ioan.6.Cyrill. ad Calos. Amb. lib. 4.de Sacram.c.4.&

sensus

lib. 6. cap. 1.
d Damascen. lib. 4. cap. 14.

d sensus ac ratio compræhendit, id uerum corpus & sanguis est Christi Saluatoris.

e Augus. tract. 26. in Ioan. & alij posteà citandi.

C. Cæterùm quod participatione Sacramēti huius consequimur, e eximia quædam est spiritus sancti gratia, fructus nimirùm & effectus, ut ostendemus, salutaris Eucharistiæ.

SCRIPTVRAE.

Matthaei vigesimosexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamēti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Marci decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite. Hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis. & biberunt ex illo omnes. Et ait illis. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur.

Lucae vigesimosecundo: Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquàm cœnauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro uobis fundetur.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniam Dominus Iesvs in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquàm cœnauit, dicens. Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunquè enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donèc ueniat. Itaque quicunque manducauerit panem hunc, uel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideò inter uos multi infirmi, &c.

PATRES.

Contra negātes ueritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia.
Ioan. 2.

1. A. Cyrillvs Hierosolymitanus Catechesi quarta mystagogica: Cū igitur Christvs ipse sic affirmet atq; dicat de pane, Hoc est corpus meū: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodem quoquè confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquandò mutauit in uinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola uoluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd uinum in sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculum operatus est, & non multo magis corpus & sanguinē suum filijs sponsi dedisse illum confitebimur? Quarè omni cum certitudine

corpus

corpus & sanguinem Christi sumamus: Nam sub specie panis datur tibi corpus: & sub specie uini datur sanguis. Et paulò post: Nè ergò consideres tanquàm panem nudum & uinum nudum: corpus enim est & sanguis Christi, secundùm ipsius Domini uerba. Quanuis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem iudices, quin potiùs habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem. Et pòst pauca: Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hûc qui uidetur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et uinum quod à nobis conspicitur, tametsi sensui gustus uinum esse uideatur, non tamen uinum, sed sanguinem esse Christi.

Sub specie panis datur corpus, & sub uini specie sanguis.

Nullo modo dubitandũ de ueritate, etiã si sensus aliter iudicet. Nõ esse panẽ nec uinũ, sed corpus & sanguinem.

1. B. Theophilactvs in Marci decimumquartum caput: Hoc est corpus meum, hoc inquam, quod sumitis. Non enim figura & exemplar quoddam Dominici corporis panis est, sed in illud ipsum cõuertitur corpus Christi. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est: non dixit, figura est carnis meæ, sed caro mea est. Et iterùm: Nisi ederitis carnem filij hominis. Et quomodò, inquis, caro non uidetur? O homo, propter nostrã infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & uinum ex his sunt, quibus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem uerò propositum & carnem uidentes, non ferremus, sed abhorreremus: idcircò misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis & uini seruat, in uirtutem autem carnis & sanguinis transelementat. Sanguinem uerò noui testamenti dixit, opponendo ueteri. Habebat enim & uetus testamentum sanguinẽ, quo adspergebantur & populus & liber legis.

Panis nõ figura est corporis Christi, sed in Christi corpus cõuertitur.

Ioan. 6.

Cur Christi caro nobis sub aliena spẽ præbeatur.

Transelementatio.

Exo. 23.

2. Item in Matthęi caput uigesimumsextum: Porrò dicens, Hoc est corpus meum, ostendit quòd ipsum corpus Domini est panis qui sanctificatur in altario, & non respondens figura: Non enim dixit, Hoc est figura: sed, Hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamsi nobis uideatur panis: quoniam infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem: & ideò panis quidem apparet, sed reuerà caro est. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Sicut uetus testamentum immolationẽ habebat & sanguinem, ità & nouum testamentum sanguinem habet ac immolationem.

Non figura, sed corpus & caro Domini est, etiã si uideat esse panis.

Transformatur.

Cur sub aliena specie.

Immolatio.

3. Item in Ioannis caput sextum: Attende autem quòd panis, qui à nobis in mysterijs manducatur, non est tantùm figuratio quædam carnis Domini, sed ipsa caro Domini: non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura est carnis: sed, Caro mea est. Transformatur enim arcanis uerbis panis ille per mysticam benedictionem & accessionem sancti spiritus, in carnem Domini. Et nè quem conturbet, quod credendus sit panis caro. Etenim & in carne ambulante Domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum & sustentationem conferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodò (inquit) non apparet nobis caro, sed panis? Vt non abhorreamus ab eius esu. Nam si quidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendẽte Domino nr̃æ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus, qualibus alioquin assueti sumus.

Nõ figura tãtũ carnis, sed ipsa caro Domini.

Transformatur panis.

Cur sub specie aliena.

F 4. Cyril-

Non dubitandũ de ueritate corporis Christi in Eucharistia. Insania eorũ qui eucharistiæ sanctitatẽ in solo vsu constituunt.

4. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium episcopum Arsinoitam: Nec dubites an hoc uerum sit, eo manifestè dicente, Hoc est corpus meum: sed potiùs suscipe uerba saluatoris in fide: Cùm enim sit ueritas, nõ mentitur. Insaniunt igitur dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiæ remanserint eius in diem subsequentem: Nõ enim mutabitur sacrosanctum corpus CHRISTI, sed uirtus benedictionis & uiuificatiua gratia iugis in eo est. Virtus enim viuificatiua Dei patris, unigenitum uerbum est, quod caro factum est, non desinens esse uerbum, sed efficiẽs carnem uiuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modicum panis immiseris, reperies hunc imbibitum qualitate illius. Igitur uiuificatiuum Dei uerbum vniens seipsum propriæ carni, fecit eam uiuificatiuam. Nunquid ergò & quoniam in nobis uita Dei est, DEI uerbo existente in nobis, uiuificatiuum erit nostrum corpus? Sed aliud est, secundùm participationis habitudinem nos habere in nobis DEI filium: aliud, ipsum fuisse factum carnem, id est, corpus sumptum ex alma uirgine, proprium corpus effecisse. Decebat ergò eũ nostris quodammodò uniri corporibus, per sacram eius carnem & preciosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione uiuificatiua, in pane & uino. Nè enim horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblatis uim uitæ, conuertens ea in ueritatem propriæ carnis, ut corpus uitæ quasi quoddam semen uiuificatiuum inueniatur in nobis: undè subdit, Hoc facite in meam commemorationem.

Vnitur corporibus nostris ꝑ Eucharistiæ cibum. Cur in aliena specie. Conuersio in ueritatem ꝓpriæ carnis.

5. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Didicisti quòd ex pane corpus fiat CHRISTI, & quòd uinum & aqua in calicem mittitur: sed fit sanguis consecratione uerbi cælestis. Sed fortè dicis: Speciẽ sanguinis non uideo. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinẽ sumpsisti, ità etiàm similitudinem preciosi sanguinis bibis, ut nullus horror cruoris sit, & precium tamẽ operetur redemptionis. Didicisti ergò quia quod accipis, corpus est CHRISTI.

Cur sub aliena specie.

6. IDEM libro sexto de Sacramentis, capite primo: Sicut uerus est Dei filius Dominus noster IESVS CHRISTVS, non quemadmodùm homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ità uera caro sicut ipse dicit, quã accepimus: & uerus eius sanguis est potus. Sed fortè dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam discipuli CHRISTI audientes dicentem: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non manebit in me, nec habebit uitam æternam. Fortè dicas: Quomodò uera? Qui similitudinem uideo, non uideo sanguinis ueritatem. Primò omnium dixi tibi de sermone CHRISTI, qui operatur ut possit mutare & conuertere genera instituta naturæ. Deindè ubi non tulerunt sermonem CHRISTI discipuli eius, sed audientes quòd carnem suam daret manducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant: solus tamen Petrus dixit, Verba uitæ æternæ habes, & ego à te quò recedam? Nè igitur plures hoc dicerent, ueluti quidã esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis, ideò in similitudinem quidem accipis sacramentum, sed ueræ naturæ gratiam uirtutemque consequeris. Ego sum, inquit, panis uiuus qui de cælo descẽdi. Sed caro nõ descendit è cælo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodò ergò descendit panis è cælo & panis uiuus? Quia idem Dominus noster IESVS CHRISTVS consors est & diuinitatis & corporis: & tu qui accipis eius carnem

Ioan. 6.

Sermone Christi conuertuntur & mutant instituta naturæ. Ioan. 6.

Cur tribuantur corpus & sanguis sub aliena specie, ea tamẽ quæ rei contineat similitudinẽ.

nem, diuinæ eius ſubſtantiæ in illo participaris alimento.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoquarto: Si igitur uerbum Dei uiuens eſt, & efficax, & oĩa quæcunq; uoluit Dñs fecit: ſi dixit, fiat lux, & facta eſt: fiat firmamentum, & factum eſt: ſi uerbo Dei cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum: ſi cælum & terra, aqua, ignis & aer, & omnis ornatus eorum, uerbo Domini perfecta ſunt, & homo ipſe ubiquè diuulgatum animal: ſi uolens ipſe Deus uerbum, factus eſt homo, & ex ſanctæ virginis puriſsimis & illibatiſsimis ſanguinibus in ſeipſo ſine ſemine carnem ſuſtentauit, non poteſt panem ſui ipſius corpus facere, & uinum & aquam ſanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbam uirentem: & uſque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & uigorata præcepto. Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum: &, Hic meus eſt ſanguis: &, Hoc facite in meam commemorationem: & omnipotenti eius præcepto donèc ueniat, efficitur. Sic enim dixit, Donèc ueniat: & fit pluuia nouæ huic agriculturæ per inuocationem Spiritus ſancti, obumbrans uirtus. Nã quemadmodùm omnia quæcunq, fecit Deus, ſpiritu ſancto operante fecit: ſic & nunc ſpiritus ſancti operatione hæc ſuper naturam operatur, quæ non poteſt capere niſi ſola fides. Quomodò fiet mihi iſtud, dicit ſancta Virgo, quoniam uirum non cognoſco? Reſpondet Gabriel Archangelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi: & nunc interrogas, quomodò panis fit Corpus CHRISTI, & uinum & aqua ſanguis CHRISTI? Reſpondeo tibi & ego: Spiritus ſanctus obumbrat, & hæc operatur ſuper ſermonem & intelligentiam: panis aũt & uinum * tranſſumuntur: nouit enim Deus humanam infirmitatem, quòd complura uſu non trita auerſatur moleſtè ferens. Aſſueto igitur condeſcenſu uſus, per conſueta naturæ ea facit, quæ ſunt ſuper naturam. Et quemadmodùm in Baptiſmate, quia conſuetudo hominibus eſt aqua lauari, & oleo ungi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritusſancti, & fecit illud lauacrum regenerationis, hunc in modum, quia mos hominibus eſt panem manducare, & uinum & aquam bibere, coniũxit his ipſis ſuam diuinitatem, & fecit hæc ſuum corpus & ſanguinem, ut per aſſueta, & quæ ſunt ſecundùm naturam, in ijs quæ ſunt ſuper naturam, collocemur. Corpus enim ſecundùm ueritatem coniunctum eſt diuinitati, quod ex ſancta virgine corpus eſt: non quod ipſum corpus aſſumptũ, ex cælo deſcenderit, ſed quòd ipſe panis & uinum * transſmutatur in corpus & ſanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat: ſat ſit tibi audire quoniam per Spiritum ſanctum, quemadmodùm ex ſancta Deipara, ſeipſo & in ſeipſo Dominus carnem ſuſtentauit. Et nihil ampliùs cognoſcimus, quàm quòd uerbum Dei uerum eſt & efficax & omnipotens, modus autem inſcrutabilis. Neque & hoc etiam dictu promptum, quomodò naturaliter per comeſtionem panis, & uinum & aqua per potionem, in corpus & ſanguinem comedentis & bibentis tranſmutatur, & non fit aliud corpus præter id quod priùs erat ipſius: Sic & propoſitionis panis, uinumq́ue & aqua per inuocationem & aduentum Spiritusſancti ſupernaturaliter * tranſmutatur in corpus & ſanguinem CHRISTI, & non ſunt duo, ſed unum & idem. Fit igitur ijs qui fide dignè aſſumunt, in remiſsionem peccatorum, & in uitã æternam, & in cuſtodiam animæ & corporis: ijs autẽ qui in infidelitate indignè participant, & in punitionem & ſupplicium. Quemadmodùm & Chriſti mors, credentibus facta eſt uita & incorruptibilitas in fruitionem ſempi-

Diuinitatis participes efficimur.

Verbi Dei efficacia in rerum productione & cõmutatione.

Geneſis 1.

Ioan. 1.

Geneſis 1.

Verba conſecrationis ex iſtitutione & pcepto uim habent.

Non niſi fide capitur Trãſubſtãtiatio.

Lucæ 1.

* παραλαμβάνεται

Cur ſub ſpecie panis & uini inſtitutum hoc Sacramentum.

* μεταποιεῖται

Panis & uinũ tranſmutatur in corpus & ſang. Domini.

Modus iſcrutabilis.

Simile.

* μεταποιεῖται

ternæ beatitudinis: fidelibus autem & Domini interfectoribus, in suppliciũ & pœnam sempiternam. Non est figura panis & uinum, corporis & sanguinis CHRISTI: absit enim hoc: sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: Hoc est meum (non figura corporis, sed) corpus: & nõ figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc, ipsis Iudæis: quoniam nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam æternam. Caro mea uerus est cibus, & sanguis meus uerus est potus. Et rursùs: Qui manducat me, uiuet. Proindè omni cum timore & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omninò fiet nobis quemadmodùm credimus non dubitantes, & ueneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus ei desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes oculos & labia & frõtem, diuinum carbonem concipiamus, ut ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonem uidit Esaias: carbo autem simplex non est, sed unitus igni. Sic panis communionis, non panis simplex est, sed unitus diuinitati. Et corpus unitum diuinitati, non una ac eadem illi natura est, sed una corporis, & unitæ diuinitatis altera. Quare amborum simul non una natura est, sed duæ. Pane & uino suscepit Melchisedec Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam: uelut & sacerdos ille, CHRISTI ueri sacerdotis figuram præ se ferebat & imaginem. Tu es (inquit) sacerdos in æternum, secundùm ordinẽ Melchisedec. Hunc panem, panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab ortu usque ad occasum ipsi offerri & per prophetam Dominus loquitur, corpus uidelicet & sanguis CHRISTI, in stabilimentum animæ nostræ & corporis, inconsumptum & incorruptum, non in secessum iens, (absit enim) sed in nostram substantiam & conseruationem, omnimodi nocumenti reparatio, sordis omnis purgatio. Si quidem aurũ offendat adulteratum, per iudicialem correptoriamque ignitionem purgat, ut non in futuro cum mundo condemnemur. Curat enim morbos & omnimoda damna, quemadmodùm dicit Apostolus: Si nosipsos iudicaremus, non utique iudicaremur: cùm iudicamur autem, à Deo corripimur, ut non cum mundo condemnemur. Et hoc est quod dicit: Quare qui participat corpus & sanguinem CHRISTI indignè, iudicium sibijpsi manducat & bibit. Per illud purgati, unimur corpori Domini & spiritui eius, & efficimur corpus CHRISTI. Iste panis est primitiæ futuri panis, qui est Supersubstantialis. Supersubstantiale enim ostendit aut eum qui futurus est, id est, uenturi seculi: aut eũ qui ad conseruationem nostræ sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, CHRISTI corpus accommodatè dicetur. Nam spiritus uiuificans est caro Domini, quia ex uiuificante spiritu concepta est: Quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, sed uiuificationem & diuinitatem eius ostendere uolens. Et si quidam * exemplaria corporis & sanguinis Domini, panem & uinum uocauerunt, ut deifer uocauit Basilius, non tamen post sanctificationem dixit, sed priusquàm sanctificaretur ipsa oblatio, ità uocabant. † Participatio etiàm dicitur: nam per ipsam, Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & † communio, & est re uerà: quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carne & diui-

Non sunt nuda figura corporis & sang. Christi, sed corpus & sanguis.
Ioan. 6.
Quomodò ad Comunionem accedendum.
Effectus.
Esa. 6.
Genesis 14.
Figuræ sanctissimi Sacramenti.
Psal. 109.
Leuit. 24.
Malach. 1.
1. Cor. 11.
Panis supsubstantialis.
Ioan. 3.
* ἀντίτυπα
Noia aliquot Eucharistiæ.
† μετάληψις
† κοινωνία.

& diuinitate: & quia communicamus & unimur inuicèm per illam. Nam quia ex uno pane participamus omnes, unum corpus Christi, & unus sanguis, & inuicèm membra efficimur, incorporati Christo existentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non ut non existentia uerè corpus & sanguis Christi, sed quoniam nunc quidem per ipsa participamus Christi diuinitate, tunc autem intellectualiter per solam uisionem.

C. AVGVSTINVS tractatu vigesimosexto in Euangelium Ioannis: Et nos hodiè accepimus uisibilem cibum: sed aliud est sacramentum, aliud est uirtus sacramenti. Quàm multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo moriuntur. Vndè dicit Apostolus: Iudicium sibi manducat & bibit. Nonne buccella Dominica uenenum fuit Iudæ? & tamen accepit: & cùm accepit, in eum inimicus intrauit: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malus accepit.

1. Cor. 10.
Concorporati Christo.
Cur dicantur futurorum ἀντίτυπα, hoc est, exẽplaria, cùm tamen adsit ipsa ueritas.
Aliud est Sacramentum, aliud virtus uel effectus sacramenti.
1. Cor. 11.
Ioann. 13.

III

Quæ sunt præcipua de hoc Sacramento capita scitu necessaria?

EA quinque potissimùm esse offerunt: Primum [a] de veritate Eucharistiæ. Alterum de panis & uini transsubstantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiusdem oblatione & sacrificio. Postremum de sumptione ipsius sub altera uel utraque specie. De his enim præcipuè hac quidem tempestate scire, magnum est operæprecium.

a De ueritate Eucharistiæ extant patrum testimonia, apud Roffensem. Libro 4. aduersùs Oecolampadium. Item apud Tostallum, Gropperum & Garetium.

IIII

Quid igitur de ueritate Eucharistiæ sentiendum?

A. Id planè, vt cum tota Ecclesia contra omnes [a] Capharnaitas certò credamus, sub speciebus panis & uini veram Iesu Christi [b] carnem, ac uerum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi, ministerio quidem Sacerdotis, virtute autem ac potentia Domini nostri Iesu Christi, apud quem impossibile [c] nõ est omne verbum. [d] *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.*

B. Dixit autem in cœna illa pridiè quã pateretur, instructa, cùm panem primùm [e] ac deindè

a Ioan. 6. f & ibid. Cyrill. August. tract 27. in Ioan.
b Concil. Ephes. Nicenum 2. actione 6. Lateranens. can. 1. Constantiens. sess. 8. Florent. Trident. sess. 13. Ignatius ad Smyrnẽse, teste Theodo. in dial. 3.
c Luc. 1. d Marc. 10. d
d Psalm. 148 a Damasc. lib. 4 de Ortho fide c. 14. Amb. lib. 4. de Sacramen. cap. 4 & 5.
e Luc. 22. b Marc. 14. c Matt. 26. c 1. Cor. 11. e Iustin. Apol. 2. Irenæus li 4. c. 32. & 34.

indè calicem ſuis manibus appræhendiſſet, cumque de huius Sacramenti tum inſtitutione, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planiſsimè: [f] *Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur*. Dixit: [g] *Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur*. De qua inſtitutione dixit & antea: [h] *Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus*. Dixit: [a] *Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* [b] *Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita.*

f Luc. 22. b

g Mar. 14 c Matt. 26. c

h Ioan. 6. f Vide Hilar. 8. de Trinit. Cyrill. in Ioan. libr. 4. cap. 16.

a Ibi. Vide Cyril. li. 4. in Ioan. ca. 15.

b Ibid. vide Cyrill. lib. 4. c. 12. & Theophyla. in cap. 6. Ioan. & in 14. Marci.

C. Nec obſcura ſunt alia tum Euangeliſtarum, tum [c] Apoſtoli Pauli teſtimonia, quæ nobis hanc fidem euidenter adſtruunt, nè quis [d] dubitare poſsit, Chriſtum in Euchariſtia totum ſecundùm diuinam humanamq; naturam exiſtere, & nobiſcum manere uſq; ad [e] ſeculi conſummationem.

c 1. Cor. 10. 11. e

d Epiphan. in Ancorato. Cyrill. Hieroſ. cat. 4. myſtag. Cyril. Alexã ad Caloſyr. Chryſo. 83. in Matt. Leo ſer. 6. de ieiun. 7 menſ.

e Matth. 28 d Cõc. Viennen. in Clementin. tit. de reliq. & uenerat. San.

D. Igitur [f] eandem planè Chriſti carnem in templis habemus & ſumimus, quæ olìm in Palæſtina coram [g] cernebatur: ſed ea nec ſenſibus hic patet, nec tranſmutationi & corruptioni eſt obnoxia: vtpotè inuiſibilis, impaſsibilis, immortalis, ſumma & diuina reſplendens gloria, quam ſolis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perſpiciunt incredibili cum uoluptate.

f Auguſti. in Pſal. 98. & 33. Proſper de promiſ. & prædict. p. 2. ca. 25. Chryſo. hõ. 2. in poſte. ad Timo. & 24. in 1. Co. Prebyteri Achaiæ in hiſtor. S. Andreæ.

E. Et ſunt adhuc Sacramentarij, (ò horrendam [h] ſæpeque damnatam impietatem) qui adorandum hoc magìs, quàm inueſtigandũ myſterium, dum ſenſu ſuo ſequi nõ poſſunt, etiam negare audent, Euangelij uerba quanuìs luculenta mirè deprauantes. Quod nihil eſt aliud ſanè, quàm uelut è mundo ſolẽ tollere, ſummoque ſponſi theſauro ſponſam Ec-

h 2. ſyno. Nice. acti. 6. tomo. 3. Ro. Vercel. ſub Leone 9. Turon. ſub Victo. 2. Ro. ſub Nicol. 2. Roman. ſub Gre. 7. Cõſtantien. ſeſſ. 8. in articul. 3. Ioann. Vuicleff. Tridẽ. ſeſſ. 13. can. 1.

clesiam ſpoliare, & panem uitæ fidelibus eripere: nè ſit demum, undè exules illi in hoc mundi deſerto paſcantur atque ſuſtententur.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS ſexto: Litigabant ergò Iudæi ad inuicèm, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Dixit ergò eis Ieſus &c. Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergò audientes ex diſpulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

LVCAE primo: Non erit impoſsibile apud Deum omne uerbum.

MARCI decimo: Omnia poſsibilia ſunt apud Deum.

PSALMO centeſimo quadrageſimooctauo: Ipſe dixit, & facta ſunt, &c. ut in textu.

LVCAE vigeſimoſecundo, MARCI decimoquarto, MATTHAEI vigeſimoſexto, PRIORIS ad Corinthios vndecimo, ut ſuprà, quæſtione ſecunda.

IOANNIS ſexto: Caro mea &c. ut in textu.

PRIORIS ad Corinthios decimo. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, † omnes qui de uno pane ‡ participamus. Et paulo pòſt: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.

† nam oēs de ‡ & de uno calice.

MATTHAEI vigeſimooctauo, Et eccè ego uobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi.

PATRES.

I. A. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite vigeſimoſecundo, ſuper ea uerba, Hoc uos ſcandalizat? Si ergò uideritis filium hominis aſcendētem ubi erat prius: Ex imperitia, inquit, multi qui Chriſtum ſequebantur, uerba ipſius non capientes perturbabanī. nā cùm audiſſent, Amen amē dico uobis, niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis: ad immanes ferarum mores uocari ſe à Chriſto arbitrabantur, incitarique ut uellent crudas hominis carnes manducare, & ſanguinem bibere: quæ uel auditu horribilia ſunt. Nondùm enim myſterij huius formam & diſpenſationem pulcherrimam cognouerant. Illud etiàm adhæc cogitabant, quomodò caro huius hominis æternam nobis uitam largietur? aut quomodò ad immortalitatem adducere poterit? Quæ quum intelligeret is, cuius oculis omnia nuda ſunt atque aperta, alia eos re mirabili ad fidem impellit: Fruſtrà, inquit, ò uos, propter uerba mea conturbamini: Quòd ſi credere non uultis uitam uobis à meo corpore dari: quid facietis, quandò in cælum uolare me conſpicietis? Non enim aſcenſurum me ſolummodo in cælum profiteor, nè rursùs quomodò id fieri poſsit, quæratis: ſed oculis etiá ita fieri vr̄is cernetis. Quid igiī hoc uidentes, dicetis? An non erit hoc magnum dementiæ ueſtræ argumentum? ſi enim putatis carnem meam uitam uobis adferre non poſſe, quomodò tanquàm uolucris in cælum aſcendet? quomodò per aera uolabit? hoc enim ſimiliter gene

Ioan. 6.

Capharnaitæ q̄ craſſè Chriſti uerba intellexerint.

ri humano impoſsibile eſt. Quòd ſi præter naturam caro mea in cælum cõſcendet, quid prohibet, nè ſimiliter præter naturam uiuificet? Nam qui terreſtre hoc corpus cæleſte confecit, is etiàm uiuificum reddidit, quanuis natura ſui corruptibile fuerit.

Capharnaitarũ et diſcipulorũ quorundã craſſa imaginatio de edẽda Chriſti carne.

2. AVGVSTINVS tractatu vigeſimoſeptimo, in euangelium Ioannis: Caro non prodeſt quicquam: ſed quomodò illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur, non quomodò ſpiritu uegetatur. Vide eundem Aug. in pſalmum 98. hac eadem quæſt. D. I.

Incruentum ſacrificium.

3. CONCILIVM Epheſinum primum in epiſtola ſynodica ad Neſtorium: (quam Alexandrino Concilio tribuunt, lectam tamen & approbatam in Epheſina ſynodo:) Neceſſariò igitur & hoc adijcimus: Annunciantes enim ſicut ſecundùm carnem, mortem unigeniti filij Dei, id eſt, Ieſu Chriſti, & reſurrectionem eius & in cælos aſcenſionem pariter confitentes, incruentã celebramus in Eccleſijs ſacrificij ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur, participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti omnium noſtrum redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes, (quod abſit) nec ut uiri ſanctificati, & uerbo coniuncti ſecundùm dignitatis unitatem, aut ſicut diuinam poſsidentis habitationem, ſed ut uerè uiuificatricem, & ipſius uerbi propriam factam. Vita enim naturaliter, ut Deus exiſtens, quia propriæ carni unitus eſt, uiuificatricem eam eſſe profeſſus eſt. Et ideò, quanuìs dicat ad nos: Amen amen dico uobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem: non tamen eam, ut hominis unius ex nobis, exiſtimare debemus: quomodò enim iuxta naturam ſuam uiuificatrix eſſe caro poterit hominis? Sed ut uerè propriam eius factã, qui propter nos filius hominis eſt factus & uocatus.

Percipimus uerè uiuificatricem carnẽ. Ioan. 6.

Nec Apoſtoli nec Patres dixerũt Euchariſtiã eſſe imaginem corporis Chriſti, ſʒ ipſum uerum corpus. Ioan. 6.

4. SECVNDA ſynodus Nicena actione ſexta, tomo tertio: Nemo unquã ſanctorum Apoſtolorum, qui tubæ ſunt Spiritus ſancti, aut glorioſorum patrum noſtrorum, incruentum noſtrum ſacrificium in memoriam paſsionis Chriſti Domini Dei noſtri, & totius ſuæ diſpenſationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nam is qui accepit à Domino, ſic non dicit aut confitetur, ſed audiunt eum ſic dicentem Euangelicè: Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non intrabitis &c. & qui manducat &c. Et cum accepiſſet panem & gratias egiſſet, fregit & dedit diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite & edite: Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice cùm gratias egiſſet &c. Non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apoſtolus, è ſacris Domini uerbis hauriens, dixit: Ego accepi à Domino quod & tradidi &c. Legas quouſque uoles, nũquàm inuenies, neque Dominum, neque Apoſtolos, neque Patres, incruentum illud ſacrificium, quod à ſacerdote offertur, imaginem dixiſſe, uerùm ipſum corpus & ipſum ſanguinem. Attamen ante ſanctificationis conſecrationem quibuſdam patribus piè ſanè uiſum eſt, ἀντίτυπον, hoc eſt, exemplar ſimilis formæ nominare, quorum de numero Euſtathius, conſtãs is propugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ inſaniæ expugnator clarus, item Baſilius eiuſdem ſuperſtitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum uiam docentes, uno ore & ſpiritu loquuntur: hic quidem, exponens dictum illud in Prouerbijs Salomonis: Edite meum panem & bibite uinum, quod commiſcui uobis, hæc inquit: Per pa-

Matth. 26.

Exẽplar ſiue ἀντίτυπον, nonnulli appellarunt, ſed ante cõſecrationem.

Prouer. 6.

nem

nem & uinum ἀντίτυπα membrorum corporalium Christi prædicat. Ille uerò ex eodem fonte hauriens, ut omnes sacerdotij mystæ cognoscunt, in precatione diuinæ anaphoræ (ita Græci Missæ partem uocant) sic alibi legit: Confidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponentes ἀντίτυπα sancti corporis & sanguinis Christi tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deinceps sequũtur, sententiã patris ampliùs confirmãt, quòd ante sanctificationẽ ἀντίτυπα, uocauerint: post consecrationem aũt corpus Domini & sanguinẽ Christi, atq; ità esse credũtur. Sed generosi isti, sacrarũ imaginum cupientes cõtemplationẽ obscurare, aliã scilicet imaginẽ introduxerũt, quæ sanè nõ imago est, sed corpus & sanguis. Verũ uafritia & improbitate cõfusi, falsò sophismate seipsos subuertũt, hãc sacram oblationem positione fieri dicentes. Verùm quemadmodùm istud dicere, aperta insania est: sic & imaginem asserere corpus & cruorẽ Domini, eiusdem est demẽtiæ. Et præter id quod est singularis ruditatis opus, impietatem quoquè admixtam habet.

Iconoclastas intellige.

Insania, dementia & impietas ẽ, corpus Domini imaginẽ asserere.

5. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, cap. 1. Vna est fidelium uniuersalis Ecclesia, extra quã nullus omninò saluatur, in qua idem ipse sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius & corpus & sanguis in Sacro altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem potestate diuina, ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest cõficere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundùm claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus Iesus Christus.

Veritas corporis & sanguinis sub speciebus panis & uini.

Transubstantiatio.

Soli sacerdotes possunt consecrare.

6. CONCILIVM Cõstantiẽse sess. 8. dãnat hos tres primos articulos Ioã. Vuicleff. Substãtia panis mr̃ialis et similiter substãtia uini mr̃ialis, manet ĩ Sacr̃o altaris. 2. Accidẽtia panis nõ manẽt sine subiecto in eodẽ Sacr̃o: 3. Christus non est in eodẽ Sacr̃o identicè, & realiter in propria præsentia corporali.

Transubstantiatio.

Accidentia sine subiecto. Christi præsentia in sacramento.

7. CONCILIVM Florentinũ: Forma Sacr̃i Eucharistiæ sunt uerba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacr̃m: Sacerdos. n. in persona Christi loquẽs, hoc conficit Sacr̃m. Nã ipsorũ uerborũ uirtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia uini in sanguinẽ conuertuntur, ità tamen, quòd totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie uini, sub qualibet quoq; parte hostię cõsecratæ, & uini cõsecrati, separatione facta, totus est Christus.

Verbis Christi conficit à sacerdote.

Transubstantiatio.

Totus sub utralibet specie & particulis.

8. CONCILIVM Tridentinũ, sess. 13. ca. 1. Principiò docet sancta synodus, & apertè ac simpliciter profitet̃, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacr̃o post panis & uini cõsecrationẽ, Dñm nr̃m Iesum Christum uerum Deum atque hominẽ uerè, realiter, ac substãtialiter sub specie illarũ rerũ sensibiliũ cõtineri. Neq;. n. hæc inter se pugnant, ut ipse Saluator nr̃ semꝑ ad dexterã pr̃is in cælis assideat, iuxta modum existẽdi naturalem, & ut multis nihilominùs alijs in locis Sacramẽtaliter p̃sens sua substãtia nobis adsit, ea existẽdi rõne, quã etsi verbis exprimere uix possumus, possibilẽ tñ esse Deo cogitatione ꝑ fidẽ illustrata assequi possumus, & cõstãtissimè credere debemus. Ità. n. Maiores nr̃i oẽs quotquot in uera Christi Ecclesia fuerũt, qui de sanctissimo hoc Sacr̃o disseruerũt, apertissimè professi sunt, hoc tã admirabile Sacr̃m in ultima cœna redẽptorẽ nr̃m instituisse, cũ post panis uiniq; bñdictionẽ se suũ ipsius corpus illis p̃bere, ac suũ sanguinẽ, disertis ac perspicuis uerbis testatus est. Quæ uerba à sanctis Euangelistis commemorata, & à D. Paulo posteà repetita, cùm propriam illam & apertissimam significationem præ se

Quò Christ⁹ in Eucharistia præsens. In cælis esse, & nihilominùs in altari.

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Apta est uerborũ Christi significatio.

ferant,

ferant,ſecundùm quam à Patribus intellecta ſunt, indigniſsimum ſanè flagitium eſt, ea à quibuſdam contentioſis & prauis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos,quibus ueritas carnis & ſanguinis Chriſti negatur, contra uniuerſum Eccleſiæ ſenſum detorqueri:quæ tanquàm columna & firmamentum ueritatis,hæc ab impijs hominibus excogitata commenta,uelut Satanica deteſtata eſt, grato ſemper & memore animo præſtantiſsimum hoc CHRISTI beneficium agnoſcens.

Cōmentitij & imaginarij tropi hæretìcorum.
1.Tim.3.

ET capite tertio: Et ſemper hæc fides in Eccleſia Dei fuit, ſtatìm poſt conſecrationem uerum Domini noſtri corpus, uerumq́ue eius ſanguinē ſub panis & uini ſpecie unà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere, ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub uini ſpecie ex ui uerborum: Ipſum autem corpus ſub ſpecie uini,& ſanguinem ſub ſpecie panis,animamq; ſub utraque, ui naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini,qui iam ex mortuis reſurrexit, non ampliùs moriturus, inter ſe copulantur. Diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam unionem. Quapropter ueriſsimum eſt tantundem ſub alterutra ſpecie,atquè ſub utraque contineri. Totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis ipſius ſpeciei parte: totus item ſub uini ſpecie & ſub eius partibus exiſtit.

Et ui uerborum quid adſit,& quid ex concomitantia naturali.
Rom. 6.

Totus ſub utralibet ſpecie & quauis eius parte.

9. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnenſes,teſte Theodoreto in dialogo tertio Eraniſtis ſeu Polymorphi: Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris noſtri IESV Chriſti,quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt,quam pater ſua benignitate ſuſcitauit.

Euchariſtia eſt caro Seruatoris noſtri.

10. DAMASCENVS libro quarto de orthodoxa fide, capite decimoquarto: Si igitur uerbum Dei uiuens eſt & efficax, & omnia quæcunque uoluit Dominus fecit &c.ut ſuprà,quæſtione ſecunda,B.7.

11. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis,capite quarto: Tu fortè dicis: Meus panis eſt uſitatus: ſed panis iſte panis eſt ante uerba ſacramentorum: ubì acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hic igitur adſtruamus. Quomodò poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio igitur quibus uerbis eſt,cuius ſermonibus? Domini IESV. Nā reliqua omnia quæ dicuntur,laus Deo defertur: oratione petitur pro populo,pro regibus,pro cæteris: ubì uenitur ut conficiatur uenerabile Sacramentum,iam non ſuis ſermonibus ſacerdos,ſed utitur ſermonibus CHRISTI. Ergò ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum. Quis ſermo CHRISTI? nempe is quo facta ſunt omnia. Iuſsit Dominus,& factum eſt cælum: iuſsit Dominus,& facta eſt terra: iuſsit Dominus, & facta ſunt maria: iuſsit Dominus,& omnis creatura generata eſt. Vides ergò, quàm operatorius ſit ſermo CHRISTI? Si ergò tanta uis eſt in ſermone Domini IESV, ut inciperent eſſe quæ non erant: quanto magis operatorius eſt,ut ſint quæ erant,& in aliud commutentur? Cælum non erat,mare non erat,terra non erat. Sed audi dicentem: Ipſe dixit,& facta ſunt: ipſe mandauit,& creata ſunt. Ergò tibi ut reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem: ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt CHRISTI. Ipſe dixit,& factum eſt: ipſe mandauit,& creatum eſt. Tu ipſe eras,ſed eras uetus creatura: poſteaquàm conſecratus es,noua creatura eſſe cœpiſti. Vis ſcire quàm noua creatura? Omnis,inquit,in CHRISTO noua creatura. Accipe ergò quēadmodùm

Ante cōſecrationem panis eſt, poſt eam uerè caro eſt Chriſti.

Conſecratio fit verbis Xpi. for. ⁊ Nā per

Geneſis 1.

Quàm efficax ſit ſermo Chriſti tū in pducēdis tū in trāſmutandis rebus.

Pſal. 148.

admodùm

admodùm sermo CHRISTI creaturam omnem mutare consueuerit, & mutat quandò uult instituta naturæ. Quomodò requiris? Accipe, & primò omnium de generatione eius sumamus exemplum. Consuetudo est, ut non generetur homo, nisi ex uiro & muliere, & consuetudine coniugali. Sed quia uoluit Dominus, qui hoc elegit sacramentum, & de Spiritu sancto & uirgine natus est Christus, hoc est, mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus. Vides ergò quia contra instituta & ordinem homo est natus ex Virgine. Accipe aliud: Vrgebatur populus Iudæorum ab Aegyptijs, interclusus erat mari, diuino imperio uirga Moyses tetigit aquas, & se unda diuisit: nõ utique secundùm suæ naturæ consuetudinem, sed secundùm gratiam cœlestis imperij. Accipe aliud: Sitiebat populus, ueniebat ad fontem, amarus erat fons. Misit lignum sanctus Moyses in fontem, & factus est dulcis fons qui amarus erat, hoc est, mutauit consuetudinem naturæ suæ, accepit dulcedinẽ gratiæ. Accipe & quartum exemplum: Ceciderat ferrum securis in aquas: quasi ferrum, sua consuetudine demersum est. Misit lignum Helizæus, statìm ferrum eleuatum est, & aquis supernatauit, utique contra consuetudinem ferri. Est enim materies grauior, quam aquarum est elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quantum operetur sermo cælestis? Ergò didicisti &c. ut suprà quæstio. 2. B. 5.

Adhibet exẽpla. Primum.

Secundum, Exodi 14.

Tertium, Exodi 15.

Quartum, 4. Reg. 6.

ET capite quinto: Vis scire quia uerbis cælestibus consecratur? Accipe quæ sunt uerba. Dicit sacerdos. Fac nobis hanc oblationem asscriptam, rationabilem, acceptabilem: quòd est figura corporis & sanguinis Domini nostri IESV CHRISTI. Qui pridiè quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, fregit, fractumque Apostolis suis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc omnes: Hoc est enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicẽ, postquàm cœnatum est, pridiè quàm pateretur, accepit, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes. hic est enĩ sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequàm consecretur, panis est: ubi autem uerba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem. Accipite & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante uerba CHRISTI, calix est uini & aquæ plenus. Vbi uerba CHRISTI operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. Ergò uidete quantis generibus potens est sermo CHRISTI uniuersa conuertere. Deindè ipse Dominus IESVS testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus, & sanguinem. Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Iam redi mecum ad propositionem meam. Magnum quidem & uenerabile, quòd manna Iudæis pluit è cælo. Sed intellige: Quid est amplius? manna de cælo, an corpus CHRISTI? Corpus CHRISTI utiquè, qui author est cæli. Deindè manna qui manducauit, mortuus est. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergò non ociosè cùm accipis, tu dicis, Amen: iam in spiritu confitens quòd accipias corpus CHRISTI. Dicit tibi sacerdos, corpus CHRISTI. Et tu dicis, Amen: hoc est uerum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.

Adducit uerba Canonis Missæ.

Ante Cõsecrationẽ panis est, post non item.

Efficacitas uerborũ Xpi.

Nõ est dubitãdum de ueritate corporis Christi.

Præfertur Mannæ.

1. B. IVSTINVS philosophus & martyr in apologia secunda pro Christianis,

ſtianis, ad Antoninum Pium Imperatorem: Nos autem poſteà quàm ità abluimus,expiauimuſque eum,qui credidit & aſſenſus eſt, eum ad eos qui fratres dicuntur,ducimus eum in locum,quo conuenerant comprecandi cauſa,contentis animis & pro ſe & pro eo qui illuſtratus eſt, omnibuſque alijs qui ubique ſunt,ut & ueritatis diſcipuli,& re ipſa bonæ ſanctæque uitæ cultores,& præceptorum cuſtodes poſsimus inueniri, ut æternam ſalutem adipiſcamur. Sub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus: deindè ei qui præpoſitus eſt fratribus,panis offertur, & poculum aqua & uino temperatũ, quæ cùm accepit,laudem & gloriam omnium Parenti Filij Spiritusque ſancti nomine tribuit, gratiasque diù agit, quòd ab eo his dignus ſit habitus: quibus ritè perfectis,precibus & gratiarum actioni, populus omnis qui adeſt,benedicit,dicens: Amen. Amen autem Hebraico ſermone, idem quod fiat,ſignificat. Poſteà quàm & is qui præeſt,gratias egit, & populus omnis benedixit,ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adſunt,percipiendum panem,uinum & aquam,quę cum gratiarum actione cõſecrata ſunt,& ad eos qui abſunt,perferunt. Atque cibus hic apud nos Euchariſtia nominatur,qua nemini alij participare licet,niſi ei qui & uera eſſe credit,quæ nos dicimus,& expiatus eſt lauacro, quod in remiſsionem peccatorum regenerationemque datur,& ità uiuit,ut CHRISTVS tradidit. Neque enim hæc communem uſitatumque panem,uſitatamque potionem capimus, ſed quemadmodùm per Dei Verbum homo factus IESVS CHRISTVS conſeruator noſter,& carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit:ſic etiã cibum qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt,& quo ſanguis carneſque noſtræ communione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus eſt,& carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim in commentarijs ſuis,quæ Euangelia dicuntur, ità ſibi Chriſtum præcepiſſe tradiderunt,eum accepto pane cùm gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in memoriam mei,Hoc eſt corpus meum: dixiſſe etiam accepto poculo cùm egiſſet gratias: Hic eſt ſanguis meus, ſibique ſolis dediſſe. Nos autem poſteà deincèps hæc inter nos ſemper recolimus & admonemus, & qui opes habemus,egentibus omnibus ſubuenimus,& unà ſemper ſumus. In omnibus quibus utimur, Parentem omnium per filium ſuum IESVM Chriſtum, Spiritumque ſanctum laudamus. Die qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis uel agris morantur,unum in locum conueniunt,commentariaque Apoſtolorũ uel Prophetarũ ſcripta leguntur quandiù hora patitur: deindè ubi is qui legit,deſtitit,is qui præeſt, admonet & hortatur, ut ea quæ lecta ſunt, bona imitemur: tum ſurgimus omnes & comprecamur, concluſisque noſtris precibus,panis,iam ut dixi, uinumque & aqua offeruntur, tumque is, qui primum locum tenet,eodem modo preces gratiarumque actionem pro uirili mittit,populuſque benedicit, dicens, Amen. & ijs quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt,unuſquiſque participat, eademque ad eos qui abſunt,diaconis dantur perferenda. Quibus copiæ ſuppetunt,ij ſi uolunt, ſuo quiſque arbitratu quod uult largitur: quodque colligitur & cogit.apud eum qui præeſt,reponitur: iſque pupillis & uiduis,ijſque quos morbus alia ve cauſa inopes fecit,& ijs qui in uinculis ſunt,& hoſpitibus,omninoq; omnibus qui aliqua indigentia premuntur,ſubuenit. Die autem Solis omnes publicè conuenimus,quòd is primus eſt dies,in quo Deus tenebras & materiam cùm mutaſſet, mundum effecit: & quod eodem die IESVS CHRISTVS conſer-

Modus celebrãdi officiũ Miſſæ Iuſtini tempore.

Gratiarum actio.

Poſt Conſecrationẽ factam cõmunicabant.

Deferebatur ad abſentes Euchariſtia.

Euchariſtia dicitur hoc Sacramentũ.

Non eſt panis communis.

Eſt caro & sãg. Chriſti.

Luc. 22.
1. Cor. 11.
Matth. 26.
Mar. 14.

Diebus Dominicis cõueniebãt Xpiani ad lectiones Scripturarũ & cõciones audiendas.

Ad orãdum.

Ad audiẽdũ officiũ Miſſæ.

Ad communicandum.

Diaconi pfe rũt cõmunionẽ abſẽtibus.

Ad colligendas eleemoſynas.

conseruator noster à mortuis excitatus est. Pridiè enim Saturni eum in crucem sustulerunt,& postridiè Saturni, qui Solis dies est,cùm Apostolis discipulisque suis apparuisset,hæc illis tradidit,quæ uobis quoque consideranda permittimus.

2. IRENAEVS libro quarto aduersùs hæreses, capite trigesimosecundo: Sed & suis discipulis dans consilium,primitias DEO offerre ex suis creaturis,non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est,accepit: & gratias egit,dicens: Hoc est meum corpus. Et calicem similiter,qui est ex ea creatura,quæ est secundùm nos, suum sanguinem confessus est: & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens,in uniuerso mundo offert Deo,ei qui alimēta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamento, de quo in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Non est mihi uoluntas in uobis,dicit Dominus omnipotens,& sacrificium non accipiam de manibus uestris: Quoniam ab ortu Solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offert̄ noi meo & sacrificiū purum: Quoniam magnum est nomen meum in gētibus,dicit Dominus omnipotens: manifestissimè significans per hæc,quoniam prior quidem populus cessauit offerre DEO: omni autem loco sacrificium offertur ei,& hoc purum:nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Id quod anteà panis erat, cōfitetur esse corpus suum.

Noui testamēti noua oblatio.

Malach.1.

3. IDEM libro quarto,capite trigesimoquarto: Quomodò autem constabit eis,eum panem in quo gratiæ factæ sint,corpus esse Domini sui, & calicē sanguinis eius,si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant,id est,uerbum eius,per quod lignum fructificat,defluunt fontes,& dat primùm quidē fœnum,pòst deindè spicam,deindè plenum triticum in spica. Quomodò autem rursùs dicunt carnem in corruptionem deuenire,& non percipere uitam,quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergò aut sententiam mutēt, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursùs confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei,quæ sunt eius,congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodùm enim qui est à terra panis percipiens uocationem Dei,iam non communis panis est, sed Eucharistia,ex duabus rebus constans,terrena & cælesti: Sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam,iam non sunt corruptibilia,spem resurrectionis habētia. Offerimus autem ei non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius,& sanctificantes creaturam.

Veritas corporis Dominici & sāguinis in Sacramento.

Caro nostra alitur corpore & sanguine Domini.

Non est communis panis post cōsecrationem,sed licèt specie terrena constet, cōtinet tamē rem cælestē, scilicet corpus Domini.

4. HILARIVS Pictauensis libro octauo de Trinitate: Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus loquendum,neque per uiolentam atque imprudentem prædicationem cælestium dictorum sanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt legamus, & quæ legerimus intelligamus,& tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis CHRISTI ueritate quæ dicimus, nisi ab eo discimus,stultè atque impiè dicimus: ipse enim ait: Caro mea uera est esca, & sanguis meus uerè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinē meū,in me manet & ego in eo. De ueritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra uerè caro est,& uerè sanguis est. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt,ut & nos in CHRISTO,& CHRISTVS in nobis sit. Anne hoc ueritas non est? Contingat

De ueritate carnis & sanguinis nō est relictus ambigendi locus.

tingat planè his uerum non esse, qui CHRISTVM IESVM uerum esse Deum negant. Est ergò in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in Deo est.

Eucharistia à mãna differt.

5. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimosexto: Caro mea uerè est cibus &c. Distinguit rursùs inter mysticam benedictionem & manna, & aquarum fluenta ex lapide, & calicis sancti communicationem.

Resuscitabimur uirtute corporis Xpi quod in sacramento manducamus.

6. ITEM capite decimoquinto: Ego resuscitabo eum in nouissimo die. Ego enim, dixit (id est, corpus meum quod comedetur) resuscitabo eum. Nõ enim alius ipse est quàm caro suá: non id dico, quia natura non sit alius, sed quia post incarnationem in duos se diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnem in nouissimo die comedentes resuscitabo. Et paulò pòst: Et quemadmodùm si quis scintillam ignis in fœno aut palea occultauerit, totum indè ignitum necessariò fiet: sic Verbum Dei tanquàm scintilla in naturam nostram immissum, totam indè inflãmauit, atque ad uitam, interitu penitùs destructo, reduxit.

Simile.

7. ET capite duodecimo, in ea uerba, Panis quem ego dabo &c. Dedit pro uita omnium corpus suum Dominus, & per illud rursùm uitam in nobis immittit: & quomodò, dicam breuiter pro uiribus meis. Nam quum uiuificans Dei filius in carne habitauerit, ad suum bonum eam, id est, ad uitã reformauit, & totus (ut ità dicam) toti, ineffabili modo unionis coniunctus, uiuificantem ipsam effecit: quia natura uiuificans est, propterea participantes hæc caro uiuificat: eijcit enim mortem ab eis, & interitum penitùs expellit.

Participãtes hæc caro uiuificat.

8. THEOPHYLACTVS in caput sextum Ioannis, & in caput 14. Marci, ut suprà quæst. secunda, B. 3. & 1.

1. C. EPIPHANIVS in Ancorato: Videmus quòd accepit Saluator in manus suas, ueluti Euangelium habet, quòd surrexit in cœna, & accepit hęc, & ubi gratias egisset, dixit: hoc meum est, hoc & hoc. Et uidemus quòd nõ æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ, & insensibile, quantùm ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum est: hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum uerum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute: Quod autem audiuimus, id credimus quod est ipsius. Dominum uerò nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuum, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incompræhensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

Eucharistiæ forma rotunda.

A gratia & salute excidit, qui nõ credit in Eucharistia uerũ corpus Christi contineri.

2. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogica: Cùm igitur CHRISTVS ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corpus meum: quis deincèps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquam, dubitet & dicat non esse illius sanguinẽ?

Quis audeat dubitare?

3. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium Episcopum Arsinoitem: Nec dubites an hoc uerum sit, eo manifestè dicente, Hoc est corpus meum: sed potiùs suscipe uerba Saluatoris in fide: cùm enim sit ueritas, non mentitur. Insaniunt igitur dicentes, mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiæ remanserint eius in diem subsequentem: Non enim mutabitur &c. ut suprà quæst. secunda, B. 4.

Nõ dubitandũ de ueritate corporis.

4. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimatertia in Matthæum, & sexagesima ad

ma ad populum Antiochenum: Credamus itaque ubiquè Deo, nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe uideaẗ quod dicit: ſuperet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius: quod in omnib. & præcipuè in myſterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent, ſolummodò adſpicientes, ſed uerba quoque eius tenentes. Nam uerbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus uerò noſter deceptu facilimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpiùs atque ſæpiùs fallitur: quoniam ergò ille dixit, Hoc eſt corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus, &c. ut ſuprà quæſtione prima, B.4.

Credendum dicenti, Hoc eſt corp⁹ meum, etiãſi ſenſui abſurdum uideatur. Mar.14.

5. LEO Magnus ſermone ſexto de ieiunio ſeptimi menſis: Dicente Domino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis, ſic ſacræ menſæ communicare debetis, ut nihil prorsùs de ueritate corporis CHRISTI & ſanguinis ambigatis: Hoc enim ore ſumitur quod fide creditur. & fruſtrà ab illis Amen reſpondetur, à quibus contra id quod accipitur, diſputatur.

Ioan.6. Nihil ꝓrsùs de ueritate corporis & sãguinis ambigendum.

6. CONCILIVM generale Viennenſe ſub Clemente quinto celebratum, approbauit Clementinas conſtitutiones. In una uerò earum Conſtitutionum, quæ habetur titulo de Reliquijs & ueneratione Sanctorum, recitantur & approbantur literæ Apoſtolicæ Vrbani quarti de celebratione feſti corporis CHRISTI: ubi inter cætera quæ pulcherrimè de uenerabili Euchariſtiæ Sacramento ab Vrbano diſſeruit, ita dicitur: In hac uerò ſacramentali CHRISTI commemoratione IESVS CHRISTVS præſens ſub alia quidem forma, in propria uerò ſubſtantia eſt nobiſcum. Aſcenſurus enim in cælum, dixit Apoſtolis, & eorum ſequacibus: Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad cõſummationem ſeculi, benigna ipſos promiſsione cõfortans, quòd remaneret & eſſet cum eis etiàm præſentia corporali.

Chriſtus corporalem præſentiã promiſit Eccleſiæ uſq; ad conſummationẽ ſeculi.

1. D. AVGVSTINVS in Pſalmum nonageſimumoctauum: Suſcepit de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi priùs adorauerit. Et paulò pòſt: Durum illis uiſum eſt quod ait: Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit uitam æternam: acceperunt illud ſtultè, carnaliter illud cogitauerunt, et putauerunt quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo et daturus illis, et dixerunt: Durus eſt hic ſermo. Ipſi erant duri, non ſermo.

Caro in qua ambulauit, nobis ad mãducandũ data eſt. Adoratio Euchariſtiæ. Ioan.6. Capharnaitarũ ſententia.

2. IDEM in Pſalmum trigeſimumtertium, concione prima, myſticè de CHRISTO exponens illud, quod primi Regum uigeſimoprimo ſcriptum eſt de Dauid, Immutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum etc. pro quo ipſe legit, Et ferebatur in manibus ſuis. Ait igitur Auguſtinus: Hoc uerò, fratres, quomodò poſſe fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. Quomodò intelligatur in ipſo Dauid ſecundùm literam, non inuenimus: in CHRISTO autem inuenimus. Ferebatur enim CHRISTVS in manibus ſuis, quandò commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis.

Chriſtus in ultima cœna tulit ſeipſum manib. ſuis.

ET concione ſecunda, Quomodò ferebatur in manibus ſuis? Quia cùm commendaret ipſum corpus ſuum et ſanguinem ſuum, accepit in manus

ſuas,

ſuas, quod norunt fideles, et ipſe ſe portabat quodammodò, cùm diceret, Hoc eſt corpus meum.

Gestauit ſe manib. ſuis. 1. Cor. 11.

2. Reg. 6.

PROSPER Regienſis Epiſcopus in parte ſecunda, capite uigeſimoquinto, de promiſsionibus et prædictionibus: Portatus eſt quippe et IESVS Dominus in manibus ſuis, dum ſuum corpus in ſanctificato pane geſtans manibus ſuis, dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis tradetur. De quibus myſterijs, qui etiam illud noſſe deſiderat, quomodò ſit Dauid ſaltans ante arcam nudatus coram ſeruis & ancillis ſuis, ut CHRISTVM crucifixum præſentibus uiris et fœminis demonſtraret, uenerandæ memoriæ Auguſtini Epiſcopi dicta inſpiciat, quibus latiùs in his peruagatus penè omnia compræhendit.

Eadē oblatio hodiè cū ea quā Chriſtus dedit diſcipulis in ultima cœna. Iiſdē verbis fit cōſecratio quibus uſus eſt Chriſtus.

CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in poſteriorem epiſtolam ad Timotheum: Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue illam Paulus, ſiue cuiuſuis meriti ſacerdos offerat, eadem eſt, quam dedit CHRISTVS ipſe diſcipulis, quamq; ſacerdotes modò quoquè conficiunt. Nihil habet iſta, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed CHRISTVS qui illam antè ſacrauerat. Quemadmodùm enim uerba quæ locutus eſt CHRISTVS, eadem ſunt quæ ſacerdotes nunc quoque pronunciant: ità et oblatio eadem eſt.

IDEM Chryſoſtomus homilia vigeſimaquarta in priorem epiſtolam ad Corinthios, de communione corporis Chriſti loquens: Cum honore & mūditia omni ad Deum accedamus: & quandò id propoſitum uideris, dic tecum: Propter hoc corpus non ampliùs terra & cinis ego ſum: non ampliùs captiuus, ſed liber. Propter hoc, cælum & quæ in eo bona ſunt, me acceptu-

Idem corpus quod à nobis ſumitur, crucifixum fuit &c. Matth. 27.

rum ſpero: Propterea immortalem uitam, angelorum ſedem, Chriſti conſuetudinem, Hoc corpus affixum, uerberatum, morte uictum non eſt. Hoc corpus ſol crucifixum uidens, radios auertit. Propter hoc & uelum templi ſciſſum eſt & petræ, & terra uniuerſa tremuit. Hoc idem corpus cruentatū, lancea uulneratum, fontes ſanguinis & aquæ uniuerſo orbi ſalutares ſcaturiuit. Et paulò pòſt: Chriſtus medio draconis uentre rupto atque diſcerpto, ex adytis clariſsimus euaſit, & radios non ad hoc uſque cælum, ſed ad ipſum ſupernum thronum dimiſit. Illuc nanque ipſum extulit quod etiam nobis exhibuit, & ut teneremus, & ut manducaremus: quod maximum dilectionis ſignum eſt. Quos enim amamus, nonnunquàm etiam morſu petimus. Quare Iob ut ſeruorum in ſe amorem oſtenderet, dicebat illos ſæpenumerò nimio in ſe amore dixiſſe, Quis det de carnibus eius, ut ſaturemur? Ità & Chriſtus ſuam carnem dedit nobis, ut ea ſaturaremur, quo nos in plurimum ſui amorem allexit. Hoc corpus in præſepi reueriti ſunt Magi, & uiri impij & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Tu uerò non in præſepi id, ſed in altari: non mulierem, quæ in ulnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & Spiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio uides. Et poſt pauca: Neque angelos, neque archangelos, non cælos, non cælos cælorum, ſed ipſum horum omnium tibi Dominum oſtendo. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum eſt atque præcipuum in terra, non conſpicaris tantùm, ſed tangis: neque ſolùm tangis, ſed comedis, & eo accepto domum redis.

In cælū ſuſtulit idē illud quod nobis exhibet. Singularis in nos amor. Iob 31.

Nota.

Nota.

Agnus immaculatus quotidiè immola

PRESBYTERI Achaiæ, in hiſtoria ſancti Andreæ Apoſtoli: Omnipotenti Deo (inquit Andreas) ego omni die ſacrifico, non thuris fumum, nec hircorum

corum ſanguinem, nec taurorum mugientium carnes, ſed immaculatum agnum quotidiè in altari crucis ſacrifico: cuius carnes poſteaquàm omnis populus credentium manducauerit, & eius ſanguinem biberit, agnus qui ſacrificatus eſt, integer perſeuerat & uiuus, & cùm uerè ſacrificatus ſit, & uerè carnes eius manducatæ ſint à populo, & uerè ſanguis eius ſit hauſtus, tamen (ut dixi) integer permanet, & immaculatus & uiuus.

tur & ſumit, nec ſumptus conſumitur.

Verè manducantur eius carnes.

1. E. SECVNDA ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio: ut ſuprà, in eadem hac quæſtione.

2. DE Synodo Vercellenſi ſub Leone nono, item de Turonenſi ſub Victore ſecundo, & Romana ſub Nicolao ſecundo, in quibus hæreſis Berengarij damnata eſt, ità ſcribit Guitmundus Archiepiſcopus Auerſanus, in lib. primo de ueritate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia: Aucupatis ergo nonnullis uelut ratiunculis, (neque enim ulla unquàm hæreſis ſine aliqua ueriſimilitudine rationis inualeſcere potuit) adhibitis quoque paucis malè intellectis à ſe capitulis ſcripturæ ſacræ, quæ multis errantibus laqueus eſt mortis, per egenos ſcholaſticos iam per alimoniam qua ſuſtentabat eos, & per ſuos dulces ſermones corruptos, quaquauerſùm potuit, clanculò huius tanti mali nefandiſsimum uirus effudit. Si qui autem prætereà aliquo modo receperint eum, hi ſunt qui ex Apoſtolorum ſententia territi, (qua dicitur, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit) communionem ſacram, quam pro Eccleſiaſtico more ſumere coguntur, mallent aut nullam, aut non tantam eſſe, quàm eius metu ſe à flagitijs aliquatenus tẽperare. Ità igitur & per tales execranda peſtis paululùm adoleuit. Mox ergò incipientibus his palàm audiri, catholici uiri grauiter commoti, atque intolerabiliter ferentes, præſidente per ſemetipſum beatiſsimæ memoriæ domino Papa Leone, Vercellis Concilium ponunt. In quo poſt diligentiſsimam de corpore & ſanguine Domini rationem, Berengarium & omnes eius in hac hæreſi fautores perpetuo anathemate, niſi reſipiſcerent, damnauerunt. Cumque iam defunctum ſanctum Leonẽ Papam, & ſanctos uiros qui interfuere Concilio, maledicis uerbis & ſcriptis laceſſere non deſineret, ſanctiſsimum illud ac reuerendiſsimum Eccleſiæ Dei ſpeculum, ſummum non Pontificem, ſed pompificem atque pulpificem uocans, eumque infatuatione Lanfranci infatuatum, concilium uanitatis adunaſſe blaſphemans: Turonis item generali aggregato concilio, præſenti uenerabili nunc Papa Gregorio, Romano tunc Archidiacono, panem & uinum in ſacrificio Domini non umbratice, ſed uerè Chriſti carnem & ſanguinem fieri, dato propriæ manus ſacramento, confirmauit. Indè poſtmodum deſipiſcens, itidèm Romæ in generali Concilio conflictu rationis reuictus, libellos ſuos propria manu ſub præſentia felicis memoriæ Papæ Nicolai, coram omni ſynodo cremauit, errorem anathematizauit, confeſsionemque bonam, quam Turonis fecerat, præſtito identidem propriæ manus ſacramento, renouauit his uerbis: Ego Berẽgarius indignus Diaconus eccleſiæ S. Mauritij Andagauenſis, cognoſcens ueram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipuè eam de qua hactenùs infamatus ſum, quæ adſtruere conatur, panẽ & uinum quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodò Sacramentum & non uerum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe: nec poſſe ſenſualiter niſi in ſolo Sacramento manibus ſacerdotum tractari, uel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctæ Ro

Ex Guitmundo.

Berẽgarianæ hæreſis principium.

1. Cor. 11.

Vercellenſe cõciliũ cõtra Berengariũ. ſub Leone 9.

Nota ueterẽ hæreticorum morem.

Turonenſe Conciliũ ſub Victore 2.

Palinodia Berengarij.

Romanũ ſub Nicolao 2.

Rursùs palinodiã cantat & ſuos libros comburit.

Confeſſio Berengarij Catholica.

Eandẽ iiſdem verbis refert Lanfrãcus in libro contra Berẽgariũ, & Gratianus de Confecratio. diſt. 2.

Fides ecclesiæ Ro. & sedis Apostolicæ de uenerabili Sacramento.

Sacramentarii nostri à proprio patre anathemate æterno digni pronunciant. Ex Lanfrãco. Romana synod⁹ sub Leone nono aduersùs Berengarium.

manæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi,& ore & corde profiteor, de sacramentis Dominicæ mensæ,eam fidem me tenere,quam Dominus & uenerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta synodus authoritate Euangelica & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmauit: scilicet panem & uinum quæ in altari ponuntur,post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiàm uerum corpus & sanguinem Domini nostri Iesv Christi esse: & sensualiter non solùm sacramento, sed in ueritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: iurans per sanctam & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos uerò qui contra hanc fidem uenerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio.

3. De ijsdem synodis iam dictis,& primùm de Romana quæ sub Leone nono celebrata est,ità scribit Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis in libro de Eucharistiæ sacramento aduersùs Berengarium: *Tempore sancti Leonis Papæ delata est hæresis tua ad Apostolicam sedem. Qui cùm synodo præsideret,ac resideret secum non parua multitudo Episcoporum, Abbatum, diuersique ordinis à diuersis regionibus religiosarum personarum: iussum est in omnium audientia recitari,quas mihi de corpore & sanguine Domini literas transmisisti. Portitor quippe earum legatus tuus, me in Normannia non reperto, tradidit eas quibusdam clericis. Quas cùm legissent, & contra usitatissimam Ecclesiæ fidem scriptas animaduertissent: zelo Dei accensi, quibusdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias uerbis exposuerunt. Itaque factum est,ut non deterior de te,quàm de me fuerit orta suspicio,ad quem uidelicet tales literas destinaueris: putantibus multis me fouere ac fauere quæ à te dicerentur, uel gratia qua te diligerem, uel fide qua reuerà ità esse indubitanter tenerem. Igitur cùm à quodam Rhemensi clerico Romam perlatas recitator legeret, intellecto quòd Ioannem Scotum extolleres, Paschasium damnares, communi de Eucharistia fidei aduersa sentires: promulgata est in te damnationis sententia, priuans te communione sanctæ Ecclesiæ, quam tu priuare sancta eius communione satagebas. Post hæc præcepit Papa ut ego surgerem, praui rumoris à me maculam abstergerem, fidem meam exponerem: expositam, plùs sacris authoritatibus quàm argumentis probarem. Itaque surrexi, quod sensi dixi, quod dixi probaui, quod probaui omnibus placuit, nulli displicuit. Dehinc declarata est synodus Vercellensis, quæ tunc proximo Septembri, eodem præsidente Pontifice, est celebrata Vercellis: Ad quam uocatus nõ uenisti. Ego autem præcepto ac precibus præfati Pontificis usque ad ipsam synodum secum remansi. In qua in audientia omnium qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Eucharistia lectus est ac damnatus, sententia tua exposita ac damnata: fides sanctæ Ecclesiæ, quam ego teneo ac tenendam adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata. Duo clerici qui legatos tuos se esse dixerunt, uolentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt & capti sunt. Ab hac sententia nunquàm discessit S. Leo in omnibus suis Concilijs, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu quæ per legatos suos in diuersis prouincijs congregari instituit. Quæ sententia non effugit successorem quoquè suum felicis memoriæ Papam Victorem. Sed quicquid de hac re seu cæteris ipse statuit, statuive præcepit: hoc etiam iste sua atque omnium Conciliorum suorum*

Vercellensis synodus sub Leone nono cõtra eũdem Berẽgarium. Non illius Franciscani, q pòst uixit

authoritate firmauit. Deniq; in cõcilio Turonẽsi, cui ipsius interfuere ac p̄fuere legati, data est tibi optio defendendi partem tuã. Quã cùm defendendam suscipere non auderes, confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, iurasti te ab illa hora ità crediturum, sicut in Romano Concilio te iurasse (posteà) est superiùs compræhensum. Porrò quid de hac re tempore Nicolai gestum sit, breuiter suprà reseraui. Et cætera quidem (inquit paulò antè Lanfrancus) à beatæ memoriæ Nicolao totius Christiani nominis summo Pontifice, & à centum tredecim episcopis Romæ audita, examinata atque damnata sunt. Tu quoquè inclinato corpore, sed non humiliato corde, ignem accendisti, librosque peruersi dogmatis in medio sancti Concilij in eũ coniecisti: iurans per id, quod rebus omnibus incomparabiliter maius est, fidem à patribus qui præsentes erant, traditam, inuiolabiliter te seruaturum, ueteremque doctrinam tuã de corpore & sanguine Domini ab illa die alijs non prædicaturum. Huius propositi sacrilegus uiolator, contra præfatam synodum, contra catholicam ueritatem, contra omnium Ecclesiarum opinionem scriptum posteà condidisti.

Turonensis synodus sub Victore 2 aduersùs Berengarium. Palinodia prima Berengarij. Synodus Romana sub Nicolao 2. Cõburit Berengarius libros suos, & secũdò & tertiò suam hæresim abiurat. Inconstantia Berengarij.

4. De Romana synodo celebrata sub Gregorio septimo aduersùs Berengarium, ità scribit Thomas Vualdẽsis tomo secundo de Sacramentis, capite quadragesimotertio: Berengarius sub Leone accusatus condemnatur: reciduat: sub successore eius Victore accusatus, condemnatur. Succesit Victori Stephanus, Stephano Benedictus, Benedicto Nicolaus, sub quo Romæ uincitur, condemnatur coram Concilio generali celebrato Romæ in Ecclesia Constantiniana. Iterùm desipit: succedit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius septimus: qui anteà dictus est Hildebrandus, qui priùs deuicit Turonis cùm fungeretur ibi legatione Papæ Victoris, & iam ultimatè confutauit eum Romæ in Ecclesia Saluatoris, sicut acta formata declarant eiusdem concilii: & ea repperi in annoso libro Decretorũ Pontificum sub Decreto eiusdem. In quibus sic scriptum: Anno ab incarnatione sempiterni principij millesimo septuagesimonono, mense Februarij, indictione secunda, pontificatus uerò domini Gregorij Papæ septimi sexto anno, ad honorẽ Dei & ædificationem Ecclesiæ sanctæ, salutem quoquè tam corporum quam animarum, ex præcepto sedis Apostolicæ conuenerunt finitimi & diuersarũ prouinciarum Archiepiscopi, Episcopi, religiosęque personæ, ut sanctam synodum celebrarent: Omnibus igitur in Ecclesia Saluatoris congregatis, habitus est sermo de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi: Et paulò pòst: Deniquè Berengarius huius erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem errasse se coram Concilio frequenti confessus, ueniamque postulans & orans, ex Apostolica clementia meruit. Iurauitque sicut nunc in sequentibus continetur: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & uinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis & uerba nostri redemptoris, substantialiter conuerti in uerã ac propriam & uiuificatricem carnem & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi. Et post consecrationem esse uerum Christi corpus, quod natum est de uirgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit: & quod sedet ad dexteram Patris: & uerum sanguinem Domini nostri Iesv Christi, qui de latere eius non tantùm per signum & uirtutem Sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ & ueritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur: & ego legi, & uos intelligitis: sic credo. Nec contra hanc fidem ulteriùs do-

Ex Thoma Vualdensi. Inconstantia Berengarij. Synodus Roma. sub Gregorio 7. Secunda Cõfessio Berẽgarij in synodo Romana sub Gregorio 7. Substantialiter cõuerti in uerã & uiuificatricẽ carnẽ

cebo: sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia.

5. CONCILIVM Constantiense sessione octaua damnauit hunc articulum tertium Ioannis Vuicleff: CHRISTVS non est in Sacramento altaris identicè & realiter propria præsentia corporali.

Adest identicè & realiter propria pſentia corporali

6. CONCILIVM Tridentinũ sessione decimatertia, canone primo. Si quis negauerit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri uerè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem unà cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proindè totum Christum: sed dixerit tantummodò esse in eo ut in signo, uel figura, aut uirtute, anathema sit.

Non adest ut in signo uel figura aut virtute.

V

Quid uerò de transubstantiatione?

A. HIC duo in primis animaduertenda, eaque apertè profitenda sunt: alterum, sacerdotem [a] qui conficiat Eucharistiam, legitimè ordinatum esse oportere: alterum, tantam inesse uim in [b] uerbis illis arcanis & consecratoriis, quibus idem Sacerdos Christi uice panem & uinum in altari consecrat, ut panis quidem in Corpus, uinum autem in Sanguinem Domini subitò [c] transmutetur.

B. Verè stupenda, solaque fide metienda transmutatio, quæ omnipotente Christi uirtute per ea ipsa uerba operante fit: nec immeritò à sancta Catholica Ecclesia [d] Transubstantiatio appellata est, quòd panis uinique substantia in Corpus & Sanguinem Christi certò conuertatur.

C. Si enim ualuit tantum sermo Eliæ, ut ignẽ de cælo deuocaret, non ualebit Christi sermo (sic enim colligit [e] Ambrosius) ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, [f] *Ipse dixit & facta sunt: Ipse mandauit & creata sunt*: Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nõ potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quã mutare naturas. Atquì Christi sermone nihil apertius, dum ait,

a Concil. Laterañ. can. 1. Chrysost. lib. 3. de sacerd. Hiero. ad Heliod. & ad Euagrium.
b Iustin. apolog. 2. Amb. lib. 4. de sacramen. c. 4. Chrysost. homi. 2. in 2. ad Timoth. & de prod. Iudæ. Vide Bessarionẽ hac de re. & Nys. in serm. Cateche.
c Eus. Emiss. hom. 5. de pasch. Cyprian. serm. de Cœna do. Cyril. Hiero. Cate. 1. 3. & 4. mystag. Cyril. Alex. ad Calosy. Amb. lib. 5. de sacramen. c. 4. & lib. 4. c. 4. & 5. Item lib. 4. de fide cap. 5. Chrysost. in Matth. ho. 83. & de Encæn. Damas. lib. 4. c. 14.
d Concil. Lateran. can. 1. Trident. sess. 13. cap. 4. & Can. 2. Vide & Roma. sub Greg. 7. Cõstã. ses. 8. art. 1. & 2. Item Floren. Concilium. Et Lanfran.
e Ambro. de ijs qui myst. initian. cap. 9. Et lib. 4. de sacram. cap. 4.
f Psalm. 148. a

Hoc

g *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*: vt nullus omninò relictus sit locus suspicandi, post consecrationem panem & uinum in Eucharistia manere.

g Matt. 26.c Marc. 14.c & ibidē Theophylac. atq; in 6.ca. Ioānis. Vide et Gre. Nysse.ser.catech. de diuinis Sacramētis. Guitmundum li. 3.

SCRIPTVRAE, ut suprà.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Lateranense magnum capite primo: Hoc Sacramē tum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundū claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus IESVS CHRISTVS.

Sacerdos ritè ordinatus, solus hoc Sacramentum conficit.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Si quis consideret quantū id sit mysterium, ut is scilicet qui homo ipse sit, carne ac sanguine etiamnum constans, ijsque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget quāto sacerdotes honore, quanta dignitate Spiritussancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, initiant perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant.

Operantibus sacerdotib. g ficiuntur sacræ Eucharistiæ mysteria.

3. HIERONYMVS epistola prima ad Heliodorum: Absit ut de his quidquā sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, CHRISTI corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus.

Presbyteri Christi corpus sacro ore conficiunt.

4. IDEM epistola octogesimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur mensarum & uiduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur?

Ad preces presbyteri corpus sanguisque Christi conficitur.

5. IVSTINVS Apologia secūda pro Christianis ad Antoninum Pium: Cibum qui per preces sermonis, quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesq; nostræ communione aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus est, & carnem & sanguinem esse accepimus &c. ut suprà quæstione quarta, B.1.

Eucharistia uerbis Christi consecrat.

6. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Consecratio igitur quibus uerbis est, & cuius sermonibus? Domini IESV. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: Oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: ubi uenitur ut conficiatur uenerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergò sermo CHRISTI hoc conficit Sacramentum. Vide suprà quæstione quarta, A.11.

for. † Nā per Verba Christi fit consecratio.

7. CHRYSOSTOMVS homilia secunda in secundam epistolam ad Timotheum: Quemadmodùm uerba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant, ità & oblatio eadem est. Reliqua uide suprà quæst. quarta, D.4.

Iisdem verbis nūc cōsecrāt quibus Christus.

8. IDEM Chrysostomus in homilia de proditione Iudæ: Et nunc ille præstò est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse illam quoque consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensę Domini corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore uerba proferuntur, & Dei uirtute consecrantur & gratia. Hoc est, ait, corpus meum: hoc uerbo proposita consecrantur. Et sicut illa uox

Christus consecrat.

Quibus Christi uerbis cōsecratio fiat.

quæ dicit, Crescite & multiplicamini & replete terram: semel quidem dicta est sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: ità & uox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ usque ad hodiernam diem, & usque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatē.

Quod solis verbis Christi fiat consecratio, multis argumētis ꝓbat.

9. Bessarion Archieps Cōstātinop. in libro de Sacro Eucharistiæ, & uerbis quib. cōsecratio pagit: Enimuerò nemo est, quem lateat, quemadmodùm panis & uini in corpus & sanguinē Christi in instanti facta trāsubstātialitas humanam omnem facultatem excedit, ingensque opus est & certè diuinum, ità etiàm huius sacramenti efficientia uerba instar ipsius Sacramenti, eximiæ cuiusdam uirtutis esse debere. Christi uerò diuinis uerbis nihil esse

Primum.

potentiùs, nihil efficacius esse posse manifestum est. Quamobrem fateri necessè est, dominicis illis uerbis, & nullis alijs, diuinum hoc Sacramentum cōfici posse. Nec enim diuinissima per diuinam potentiam confici negauerit quispiam, nec uerbis Christi nihil omninò efficacius esse, cùm nō modò homo, uerùm etiam Deus sit, creatorque omnium, qui solo nutu cuncta produxit, qui uerbo ægros curauit, mortuos suscitauit, cæteraque miracula fecit,

Secundum.

quæ in Euangelijs recitantur. Præterea humanæ preces tunc facilimè quod orant consequuntur, cùm id meritæ sint, & à bene meritis effundantur. Atquì panis & uini in corpus & sanguinē trāsmutatio, non potentium meritis, sed eius potentia qui ex nihilo cuncta produxit, per sacerdotem, tanquā per instrumentum quoddam efficitur. Vndè non minùs ab indignis sacerdotibus atque peruersis, quàm à bonis sanctisque consecratur. Ex quo manifestum

Tertium.

est, non orantis sanctitatem, sed ipsum Dominum proprijs suis uerbis à sacerdote prolatis, panem & uinum in proprium corpus transmutare. Nam si humanæ preces hoc possent, potiùs bonorum uirorum preces, etsi non sacerdotum, quàm prauorum sacerdotum, hoc diuinum opus efficerent. At-

Quartum.

qui indecens esset, atque ab humana salute alienum, existimare tantum Sacramentum à re dubia dependere: quippe dubium atque ambiguum est, an preces & supplicationes nostræ Deo acceptæ sint futuræ: ex quo fieret, ut & salus à nobis uirtute huius mysterij expectata, dubia foret. Quod nè accidat, immò salus nostra, quam dignè participantibus hoc Sacramentum præbet, certa atque indubia sit, necessè est Dominicis uerbis duntaxat, & nullis alijs, tantum confici sacramentum &c. Panis & uini substantia in sua permanet natura, donèc omnia illa, quæcunque sunt quæ Sacramentum perficiunt, uerba dicuntur. Quibus dictis mox consecratio fit, transubstantialitas perfi-

Nouum.

citur, consummatur Sacramentum. Præter hæc omnia, cùm hoc immaculatum sacrificium in sui memoriam fieri iusserit Dominus. Hoc enim, inquit, facite in meam commemorationem: certè expressior eius memoria fit, cùm illius uerba ex sacratissimo illo ore prolata reperimus, quàm si alia quæcun-

1. Cor. 11.

que referamus. Quod confirmat Apostolus Paulus, dum dicit, Domini mortem in hoc sacrificio annunciari. Quo enim modo annunciari expressiùs potest, quàm dum corpus & sanguis eius, proprijs eius uerbis quàm quibusuis alijs, tantum conficitur Sacramentum? Veruntamen concurrere Patrem ac Spiritumsanctum Filio, in hoc diuino opere transubstātialitatis panis & uini in corpus & sanguinem Christi, fas est à fidelibus credi. Omnia enim opera in creaturis Trinitati communia sunt, nihilque fit omnino, ni-

Vndecimum.

si creante Filio, beneplacito Patris, & Spiritussancti uoluntate. Est autem adhæc necessarius, & idoneus, & sufficiens minister. Sufficiens autem est, qui

pote-

potestatem per consecrationem habuit,& sacerdos factus est. Nec enim à quocunque prolata eiusmodi uerba efficere possunt quod quæritur: immò uerò nihil oīnò possunt,nisi à sacerdote proferanť. Eius rei rō est,ꝙ ità Deo placitū,ità ordinauit,hāc tulit legē. Trāsgressori igiť legis & uolūtatis eius, dignum paratum est meritum,nè quid facere possit. Oportet euim sacerdotem cum debita intentione ad ea quæ Dominus mandauit,accedere. Siquidem mandauit nobis,ut in eius commemoratiouem hæc ageremus, ut sciamus eius & sanguinem (instrumentaliter ipsi facientes cùm hæc operamur) mortem eius annunciare. Si quis enim uel uerba Domini,uel alia quælibet, quibus existimet huiusmodi Sacramentum confici, pronunciet, non ad ea quæ dicta sunt intendens,seque id agere,quod ille iussit,arbitretur,nihil omninò agit: sed suo frustratus desiderio,fallitur. Materiam prætereà ad hæc aptam & conuenientem esse necessè est: oportet enim panem ex frumento,uinum ex uite fieri. Quòd si aliter sacerdos, etiàm cum debita attentione,uel ipsa uerba Domini,& alia quæcunque pronunciet,uanus est omnis labor: nec enim unquàm ex hordeo miliove, aut alio seminum genere panis factus, neque sicera aut lac aut mel, in corpus & sanguinem Domini transmutaretur. Hoc canones Apostolorum, hoc posteriores Doctores affirmant. Quamobrem hoc? Quoniam ille opifex rerum ità uoluit,ità cōstituit: transgredi autem,& uitare quicquam eorum,quæ ille ordinauit,nefas est. Hæc ergò ad sacri mysterij consummationem necessaria prorsùs sunt, & sine quibus nihil omninò fieri potest. Vide alia multa copiosius ibidèm.

10. Gregorivs Nyssenus in oratione catechetica de transmutatione Dominici corporis & sanguinis,teste Euthymio in Panoplia, titulo vigesimoprimo: Hic panis,ut ait Apostolus, per uerbum Dei & orationem sanctificatur, non comeditur, eò progrediens, ut uerbi corpus euadat,sed statim per uerbum in corpus mutatur,ut dictum est,à uerbo, quoniam,Hoc est corpus meum.

1. Timoth. 4.
Non fit corpus Christi sūptione nostra, sed uerborum Christi uirtute.

11. Evsebivs Emisenus homilia quinta de Paschate: Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessariū erat ut nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium: ut quia quotidiaua & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiàm redemptionis oblatio,& perennis illa uictima uiueret in memoria,& semper præsens esset in gratia. Verè unica & perfecta hostia, fide æstimanda,non specie: nec exteriori censenda uisu,sed interiori affectu. Vndè meritò cælestis confirmat authoritas: Quia caro mea uerè est cibus,& sanguis meus uerè est potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum,quādoquidem qui author est muneris, ipse etiàm testis est ueritatis. Nam inuisibilis sacerdos,uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, uerbo suo secreta potestate conuertit,ità dicens: Accipite & edite: hoc est enim corpus meum: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite: hic est sanguis meus. Ergò sicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo substiterunt excelsa cælorum,profunda fluctuum,uasta terrarum,pari potētia in spirtualibus Sacramentis uerbo præbetur uirtus, & rei seruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda beneficia uis diuinæ Benedictionis operetur,attende: & ut tibi nouum & impossibile non debeat uideri, quòd in

Ioan. 6.
Recedat omne infidelitatis ambiguū.

Conuertit in substātiā corporis & sanguinis sui.
Matt. 26.

Vis diuinæ bn̄dictionis.
In Christi substātiā commutantur.

Pani in carnē & ſanguinē mutatus.

Chriſti ſubſtantiam terrena & mortalia commutantur, teipſum, qui iam in Chriſto es regeneratus, interroga.

12. Cyprianus in ſermone de cœna Domini: Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus, procurat uitā & incrementum corporibus: ideoque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas, ſenſibili argumento edocta eſt, uiſibilibus Sacramentis ineſſe uitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm ſpiritali tranſitione Christo nos uniri. & paulò pòſt: Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus eſt caro: & ſicut in perſona Chriſti humanitas uidebatur, & latebat diuinitas: ità Sacramento uiſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia.

Viſibilibus Sacramētis in eſt uitæ æternæ effectus.

Panis nō effigie, ſed natura mutatus, factus eſt caro.

13. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica prima: Panis & uinum Euchariſtiæ, ante ſacram inuocationem adorandæ Trinitatis, panis erat & uinum merum: peracta uerò inuocatione, panis quidem fit corpus Christi: uinum autem ſanguis Christi.

Panis fit corpus Chriſti, & uinum fit ſanguis.

14. Et catecheſi myſtagogica tertia: Panis Euchariſtiæ poſt Sancti ſpiritus inuocationem, nō ampliùs eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti.

Nō eſt ampliùs panis.

15. Idem catecheſi myſtagogica quarta. Aquam aliquandò mutauit in uinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana Galilææ, ſola uoluntate, & non erit dignus cui credamus, quòd uinum in ſanguinem tranſmutaſſet? &c. ut ſuprà quæſtione ſecunda, A.

Vt aquam in uinū mutauit, ita & uinum in ſanguinem tranſmutat.

16. Cyrillus Alexandrinus in epiſtola ad Caloſyrium: Nè horreremus carnem & ſanguinem appoſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris fragilitatibus, influit oblatis uim uitæ, conuertens ea in proprietatem propriæ carnis. Reliqua, ut ſuprà quæſtione ſecunda, B.4.

Conuertens appoſita in ꝓprietatē ꝓpriæ carnis.

17. Ambrosius libro quinto de Sacramentis, capite quarto: Dixi uobis quòd ante uerba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: ubi Chriſti uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.

Poſt cōſecrationē nō eſt ampliùs panis.

18. Idem libro quarto de ſacramentis, capite quarto: Vbi acceſſerit cōſecratio, de pane fit caro Chriſti. Et poſt pauca: Si tanta uis eſt in ſermone Domini Iesv, ut inciperent eſſe quæ non erant, quanto magìs operatorius eſt ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur? &c. ut ſuprà quæſt.4.A.11.

Per conſecrationem de pane fit caro Chriſti.

19. Et capite quinto: Vis ſcire quia uerbis cæleſtibus &c. ut ſuprà quæſtione quarta, A.12.

20. Idem Ambroſius libro quarto de fide ad Gratianum Auguſtum, capi pite quinto: Nos autem quotieſcunquè ſacramenta ſumimus, quæ per ſacræ orationis myſterium in carnem transfigurantur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.

Sacramenta transfigurantur in carnem & ſanguinē.

21. Chrysostomvs homilia octogeſimatertia in Matthæum, & homilia ſexageſima ad populum Antiochenum: Non ſunt humanæ uirtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit: ipſe nunc quoquè operatur, ipſe perficit: miniſtrorum nos ordinem tenemus: qui uerò hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt. Latiùs ſuprà quæſtione prima, B.4.

Nō humanæ uirtutis opa.

Chriſtus eſt qui tranſmutat.

22. Idem Chryſoſtomus in ſermone de Euchariſtia in encænijs: Num uides panem? num uinum? num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum uadunt? Abſit. Nè ſic cogites. Quemadmodùm enim ſi cera igni adhibita, illi aſsimilatur, nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantia.

Myſteria con ſumūtur corporis ſubſtantia.

23. Ioannes Damascenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto, ut suprà, quæstione secunda, B.7. ubi hos habet loquendi modos: Panis & uinum transumuntur. Fecit hæc corpus & sanguinem suum. Panis & uinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Panis uinumque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi.

Trãsmutãtur in corpus & sang. Domini.

1. B. Concilivm Lateranense magnum canone uel capite primo: Iesu Christi corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem potestate diuina, &c.

Transubstantiationis nomen.

2. Concilivm Tridentinum sessione decimatertia, capite quarto: Quoniam autem Christus redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, uerè esse dixit, ideò persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & uini, conuersionem fieri totius substantiæ panis, in substantiã corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ uini in substantiam sanguinis eius: quæ conuersio conuenienter & propriè a sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.

Cõuersio, totius substãtię panis & vini.

Transubstantiatiõis nomẽ cõueniẽs est.

3. Item canone secundo: Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & uini unà cum corpore & sanguine Domini nostri Iesv Christi: negaueritque mirabilem illam & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ uini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & uini: quam quidem conuersionem Catholica Ecclesia aptissimè transubstantiationem, anathema sit.

Cõuersio mirabilis totius substantię panis & uini.

Aptissimum transubstãtiãtionis nomẽ.

4. Concilivm Romanum sub Gregorio septimo in confessione Berengarij, ut suprà quæstione quarta, E.4. ubi hac uerborum forma utitur: Panis & uinum substantialiter conuertuntur in ueram & propriam ac uiuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

Substantialiter conuertũtur.

5. Concilivm Constantiense sessione octaua damnat hunc articulum Ioannis Vuitcleff: Substantia panis materialis & uini materialis manent in Sacramento altaris. Item hunc: Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento.

Substãtia panis nõ manet

6. Concilivm Florentinum: Sacerdos in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum uerborum uirtute substantia panis in corpus Christi, & substantia uini in sanguinem conuertuntur.

Substãtia panis & uini cõuertuntur.

7. Lanfrancvs in libro de Sacramento Eucharistiæ: Confitetur Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, panem & uinum ad sacrandum proponi in altari: sed inter sacrandum incompræhensibiliter & ineffabiliter in substãtiam carnis & sanguinis commutari. Et rursùs in eodem libro: Credimus igitur terrenas substantias quæ in mensa Dominica per sacerdotale ministerium diuinitùs sanctificantur, ineffabiliter, incompræhensibiliter, mirabiliter operante superna potentia, conuerti in essentiam Dominici corporis, reseruatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam alijs qualitatibus, nè percipientes cruda & cruenta horrerent, & ut credentes fidei præmia ampliora perciperent: ipso tamen Dominico corpore existente in cælestibus ad dexteram Patris immortali, inuiolato, integro, incontaminato, illæso, ut uerè dici possit & ipsum corpus quod de uirgine sumptũ est, nos sumere,

In substãtiã carnis & sanguinis cõmutari.

Conuerti in essentiã Dominici corporis.

ſumere,& tamen non ipſum : Ipſum quidem,quantùm ad eſſentiam,ueræq; naturæ proprietatem,atque uirtutem : non ipſum autem, ſi ſpectes panis ui niq; ſpeciem,cæteraque ſuperiùs compræhenſa. Hanc fidem tenuit à priſcis temporibus, & nunc tenet Eccleſia, quæ per totum diffuſa orbem, Catholica nominatur.

Fides Eccleſiæ catholicę

Euchariſtia pfertur mannæ.

1. C. AMBROSIVS in libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite nono: Conſidera nunc,utrùm præſtantior ſit panis angelorum,an caro CHRISTI, quæ utiquè corpus eſt uitæ. Manna illud è cælo, hoc ſupra cælum: illud cæli, hoc Domini cælorum: illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione : Quod quicunque religioſè guſtauerit,corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit,tibi ſanguis è CHRISTO: Illos ad horam ſatiauit aqua, te ſanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & ſitit: tu cùm biberis,ſitire non poteris. Et illud in vmbra,hoc in ueritate. Si illud quod miraris, umbra eſt: quantum iſtud eſt,cuius & umbram miraris? Audi quia umbra eſt, quæ apud Patres facta eſt. Bibebant,inquit,de conſequente eos petra: petra autem erat CHRISTVS. Sed non in pluribus eorum complacitum eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figuram facta ſunt noſtri. Cognouiſti præſtantiora? potior eſt enim lux, quàm umbra: ueritas, quàm figura: corpus authoris, quàm manna de cęlo. Fortè dicas: Aliud uideo, quomodò tu mihi aſſeris quòd CHRISTI corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis,ut probemus non hoc eſſe quod natura formauit,ſed qđ bñdictio cõſecrauit: maioreq; uim eſſe bñdictionis,q̃ naturæ,q̃a bñdictione ẽt natura ipſa mutat? Virgã tenebat Moyſes, proiecit eam,& facta eſt ſerpens. Rursùs appræhendit caudam ſerpentis, & in uirgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam & ſerpentis & uirgæ. Currebant Aegypti flumina puro aquarum meatu, ſubitò de fontium uenis ſanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuijs. Rursùs ad prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circunclusus undiquè erat populus Hebræorum, hinc Aegyptijs uallatus, indè mari clauſus. Virgam leuauit Moyſes,ſeparauit ſe aqua,& in murorum ſpeciem congelauit, atque inter undas uia pedeſtris apparuit. Iordanis retrorſum conuerſus, contra naturam in ſui fontis conuertitur exordium. Nonne claret, naturam uel maritimorum fluctuum,uel fluuialis fluctus eſſe mutatam? Sitiebat populus patrum, tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata eſt gratia,ut aquam uomeret petra,quam non habebat natura? Marath fluuius amariſsimus erat, ut ſitiens populus bibere non poſſet. Miſit Moyſes lignum in aquam,& amaritudinem ſuam aquarum natura depoſuit, quam infuſa ſubitò gratia temperauit. Sub Heliſæo propheta uni ex filijs Prophetarum excuſſum eſt ferrum de ſecuri,& ſtatim merſum eſt. Rogauit Heliſæum qui amiſerat ferrum, miſit etiam Heliſæus lignum in aquam, & ferrum natauit: utiquè & hoc præter naturam factum eſſe cognoſcimus. Grauior eſt enim ferri ſpecies, quàm aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris eſſe uirtutis gratiam,quàm naturam,& adhuc tamen propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd ſi tantum ualuit humana benedictio ut naturam conuerteret,quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi uerba ipſa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod

1.Cor.10.

Potior ueritas quam figura.

Exẽplis probat naturarũ mutationem.

Exod.7.

Exod.14.

Ioſue 3.

Num.20.

Exod.15.

4.Reg.6.

Benedictione diuina hoc Sacramentũ cõfic.ur.

accipis,

accipis, CHRISTI ſermone conficitur. Quòd ſi tantum ualuit ſermo Heliæ, ut ignem de cælo deponeret: non ualebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Sermo ergò CHRISTI, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare, quod non erant? Nõ enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare, naturas. Sed quoad argumentis utimur? Suis utamur exemplis, incarnationiſque exemplo adſtruamus myſterij ueritatem. Nunquid naturæ uſus præceſsit, cùm IESVS Dominus ex Maria naſceretur? Si ordinem quærimus, uiro mixta fœmina generare conſueuit. Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem uirgo generauit: & hoc q̄d cõficimus corpus, ex uirgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in CHRISTI corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Dominus IESVS partus ex virgine? Vera utiquè caro CHRISTI, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: uerè ergò carnis illius Sacramentum eſt. Ipſe clamat Dominus IESVS: Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem uerborum cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus CHRISTI ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur eſſe, poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen: hoc eſt, uerum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod ſermo ſonat, affectus ſentiat.

Species ſiue naturę elemẽtorum mutãtur.
Pſal. 148.

Corpus quod cõficimus, ex uirgine eſt.

Ante benedictionẽ noïatur alia ſpecies, panis ſcilicet, & vinũ: poſt cõſecrationẽ corpus & ſanguis appellatur.

2. IDEM libro quarto, de Sacramentis, capite quarto, ut ſuprà, quæſtione quarta A. 11.

3. THEOPHYLACTVS in decimumquartum Marci, & in ſextum caput Ioãnis, ut ſuprà, quæſtione ſecunda, B. 1. & 3.

4. GREGORIVS Nyſſenus in ſermone catechetico de tranſmutatione Dominici corporis & ſanguinis, apud Euthymium in Panoplia, titulo vigeſimoprimo. Quærebatur, quomodò unum illud CHRISTI corpus omnium hominum, in quibus eſt fides, naturam uiuificaret, & in omnes ità diſtribueretur, ut nullam imminutionem ſubiret. Haud procùl fortaſsè erimus ab huius rei intelligentia. Nam omne corpus ex nutrimento ſubſiſtit, & confirmatur, quod quidem nutrimentum ex cibo conſtat & potu. Cibus autem eſt panis, & potus eſt aqua uino miſta. Porrò DEI uerbum ità naturæ humanæ coniunctum eſt, & corpus noſtrum aſſumpſit, ut eius naturæ non aliã nouam conſtitutionem adhiberet, ſed ſolitis ipſum rebus aleret & ſuſtentaret, nempe cibo & potu. Cibus uerò erat panis, quemadmodùm & noſter, ut iam dictum eſt. Sicut autem qui panem uidet, quodammodò corpus uidet humanum, quoniam panis in corpore exiſtens, corpus euadit: ità diuinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodò erat cum illo cibo, ut diximus, in eius corporis naturam immutato. Quod enim carnis cuiuſque proprium, id etiam illi conueniſſe confitemur. Nam & corpus illud pane ſuſtentabatur. Corpus autem propterea, quòd Deus uerbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem. Quamobrem rectè nunc etiã Dei uerbo ſanctificatum panem in Dei uerbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud panis erat potentia, ſanctificatum eſt autem habitatione Verbi, quod in carne habitauit. Itaque qua ex cauſa panis in eo corpore mutatus in diuinam uirtutem tranſijt, eadem de cauſa nunc etiàm idem fit. Vt enim illic Verbi Dei gratia ſanctum efficit illud corpus, cuius firmamentum ex pane conſtabat, & ipſum etiam quodammodò panis erat: ſic etiam

Dei verbo ſanctificatus panis, in Dei verbi corpus immutatur.

1. Tim. 4.
Non quia comeditur, Ver

bi corpus euadit. Per uerbũ in corpus mutatur.

etiam hic panis,ut ait Apoſtolus, per uerbum Dei & orationẽ ſanctificatur, non quia comeditur,eò progrediens, ut Verbi corpus euadat,ſed ſtatim per uerbum in corpus mutatur, ut dictum eſt, quoniam,Hoc eſt corpus meum. Cæterùm cùm omnis caro etiam per humidum nutriatur, neque enim ſine humidi coniunctione quod in nobis humidum eſt,in uita poteſt permanere, quemadmodùm per ſolidum firmumque cibum corporis ſoliditatem confirmamus,ſic etiàm humidum ex natura ſimili adaugemus, quæ cùm in nobis eſt,à facultate alteratiua ſanguis efficitur, præſertim ſi per uinum eam accipiat uim, ut in calidum conuertatur. Quare cùm diuina illa caro partẽ etiam hanc ad ſe ſuſtentandam acceperit,Deus autem, qui nobis ſe patefecit,idcircò naturæ mortali ſeipſum coniunxerit,ut eam coniunctione ſua diuinam redderet,ideò cunctis credentibus gratiæ diſpenſatione ſeipſum impertit per carnem,quę ex uino & pane conſtituitur,fideliumque corporibus coniungitur,ut ea coniunctione cum immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. Hæc autem tribuit uirtute benedictionis, in illud, rerum quæ uidentur,naturam mutans.

Immortalitatis participes efficimur ex cõiunctione carnis Chriſti.

Natura rerũ, uirtute benedictionis mutatur.

5. GVITMVNDVS archiepiſcopus Auerſanus libro tertio de Sacramento Euchariſtiæ aduersùs Berengarium, cùm refutaſſet eorum ſententiam, qui negant ueritatem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, ſic ait: Hæc interìm contra umbraticos dicta ſunt. Nunc contra illos habenda eſt ratio,qui Eccleſiæ rationibus expugnati,iam quidem negare nequeunt ſubſtãtiam corporis CHRISTI cibo ineſſe Dominico: panem tamen & uinum per uerba Saluatoris, in carnem eius & ſanguinem uerti nequaquàm credẽtes,ſed CHRISTVM pani & uino commiſcentes, tanquàm ſubtiliori ratione hæreſim alteram condiderunt. Quos quidem alios dico,quaſi alio errore detentos: Nam alias idem ſunt. Nam primùm quidem,apud quos poſſunt, quantumcunque poſſunt,nihil de corpore & ſanguine Domini ſubſtantialiter ſacramentis ineſſe contendunt: Sed indè (ut diximus) pulſi, confugere malunt ad hanc impietatem, quàm ſynceram tenere cum alijs hominibus humiliter ueritatem. Et eorum rationibus confutatis, Quapropter,inquit, cùm & iſtæ cauſæ nihil ualeant,nec alias ipſi afferãt: quæ inſania eſt,ut CHRISTVM,ut ità dixerim,ſua authoritate impanent & inuinent? Et quidẽ CHRISTVM incarnari humanæ redemptionis ratio expoſcebat,quod futurũ Prophetæ prædixerunt,factum CHRISTVS oſtendit, Apoſtoli prædicauerunt, mundus credidit. At impanari uel inuinari CHRISTVM, nulla(ſicut oſtendimus)expetit ratio,nec Prophetæ prædixerunt, nec CHRISTVS oſtendit, nec Apoſtoli prædicauerunt,nec mũdus, exceptis his pauciſsimis hæreticis, credidit. Vndè igitur eos malus error iſte perſuaſit? Totus mundus cõcinit: Sicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ità Deus & homo unus eſt CHRISTVS. Nemo dicere audet: ità Deus & homo,& panis & uinum,unus eſt CHRISTVS. Vndè igitur iſtis hæc noua companatio? Deindè productis Patrum teſtimonijs de conuerſione panis in corpus, & uini in ſanguinem,ità ſubijcit: Hos impanatores ſuos ipſe Dominus IESVS uerbo oris ſui interficit,cùm accipiens panem,gratiasque agẽs ac benedicens,ait: Hoc eſt corpus meum. Non ait, In hoc latet corpus meum: Nec dixit, In hoc uino eſt ſanguis meus: ſed dixit,Hic eſt ſanguis meus &c. Equidem ego de hac impanatione mecum etiam atque etiam retractans,non ſatis uerbis exprimere poſſum,quantùm ſuper iſtorum ſtultiſsima audacia, & inſaniſsima præſum-

Ymbratici. Contra eos q̃ ueritatẽ Dominici corporis in Euchariſtia admittunt: ſed Tranſubſtantiationem negant.

Impanari vel inuinari Chriſtũ,quã abſurdum.

Companatio

Impanatores verbis Chriſti cõfutãtur. Stupidita negantium Trãſubſtantiationem,& tamẽ ipſam Chriſti

præſumptione admiror pariter & indignor. Nam contra diuinas authoritates humana ratione incedere, id quidem inſanum: ſine ratione autem, id longè inſanius. At uerò & ſine ratione, & contra rationem aduersùs Deũ ſemper latrare, id prorsùs ſuprà quam dici poſsit, inſaniſsimum. Iſti enim nequiores nequiſsimis, fratres ſuos umbraticos præ ſe iuſtificauerunt. Illi quippe iudicium ſenſuum tranſcendere non ualentes, tanquàm ex infirmitate erraſſe uideri poſſunt. Hi uerò neque ex ſenſibus, neque ex ulla ratione, neq; ſcriptura aliqua cauſas erroris ſui mutuantes, ſola penitus ſuperbia ueſanire uidentur, dum reclamante natura, quam tantoperè defenſitare ſolẽt (quomodò enim in ſolido corpore panis, alterum corpus latere poſsit, uideri nõ poteſt) reclamante, inquam, natura, reclamãtibus ſcripturis ſacris, nullo ſanctorum Patrum teſtimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo fulti, munitam undiquè Catholicam pietatem, beſtialiter obſtinati, ob hoc tantùm oppugnare uidentur, nè ab ea uicti eſſe uideantur.

præſentiã in Sacramento profitentiũ.

VI

Eſtne uenerandum nobis, adorandumque Sacramentum?

A. Eſt, [a] maximè ſic poſtulante à nobis officio Religionis, vt quem adeſſe in Euchariſtia credimus, cultu quoq; debito proſequamur creaturæ creatorem, ſerui Dominum, atq; Redemptorem Optimum Maximum.

B. De quo ſcriptura [b] ipſa pronunciat: *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Et rursùs, [c] *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.* Tũ alibì diuinus Propheta, cùm hoc ſacramentũ, eiusq; magnitudinem contemplatur, nõ ſat habet dicere, [d] *Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt dominum:* ſed hoc etiam addit, *Adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ familiæ gentium.* Item: *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.*

C. Laudantur ſanè [d] Magi, ſimilesq; nonnulli apud Euangeliſtas, quòd Chriſto adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eũq; adorantes. Atquì nobis idem nunc eſt Chriſtus in Euchariſtia: non [e] mortalis, ſed immortalis, omni gloria & virtute prorsùs admirabilis. Quam nos fidem religioſo corporis animiq; cultu iure teſtamur, dũ Chriſtianæ humilitatis, & debitæ gratitudinis officiũ coram tremenda illa, ſemperq; reuerenda Dei maieſtate [f] venerabundi ac ſupplices exhibemus.

a Aug. in Pſ. 98. Amb. li. 3. de ſpiritu ſancto, capi. 12. Mat. 4. Apoc. 14. b 19. b 22. b Trid. ſeſſ. 13. c. 5. & can 6.
b Hebr. 1. b Pſal. 96. b
c Pſal. 71. b
d Pſ. 21. f Vide ibidẽ Augu. expoſi. 1. & epiſt. 120. ad Honoratum.
d Matt. 2. b Ioan. 9. g Matt. 14. d 9. c & 28. d Lucæ 24. g
e Rom. 6. b Pſal. 94. a
f Chryſo. ho. 24. in 1. ad Corint. & 61. ad pop. ho. 3. in epi. ad Ephe. Item li. 6. de ſacerdot. Nazian. i Gorgoniam. Gre. 4. dial. ca. 58. Ori. ho. 5. in diuerſos euang. locos.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI quarto: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies,
APOCALYPSIS decimoquarto: Adorate eum qui fecit cælum & terram,

mare & omnia quæ in eis sunt, & fontes aquarum.

Apocalypsis decimonono & uigesimosecundo: Deum adora.

Ad Hebræos primo: Et cùm iterum introducit primogenitum in orbē terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.

Psalmo nonagesimosexto: Adorate eum omnes angeli eius, audiuit & lætata est Sion.

Psalmo septuagesimoprimo: Et adorabunt eum omnes reges terrę, omnes gentes seruient illi.

Psalmo uigesimoprimo: Edent pauperes & saturabuntur: & laudabūt Dominum qui requirunt eum, &c. Et adorabunt in conspectu eius uniuersæ familiæ gentium.

Matthaei secundo: Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes, adorauerunt eum.

Ioannis nono: Tu credis in filium Dei & cæte. & procidens, adorauit eum.

Matthaei decimoquarto: Qui autem in nauicula erant, uenerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè filius Dei es.

Matthaei nono: Eccè princeps unus accessit, & adorabat eum.

Matthaei uigesimooctauo: Vndecim autem Discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et uidentes eum adorauerunt.

Lucae uigesimoquarto: Et ferebatur in cælum, & ipsi adorantes, regressi sunt in Hierusalem.

Ad Romanos sexto: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.

Psalmo nonagesimoquarto: Venite, exultemus Domino, &c. quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus super omnes Deos, quia in manu eius sunt fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare, & cęt.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs in psalmum octogesimumoctauum, in ea uerba: Et adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον, dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed uidete fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco scriptura dicit: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergò terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quòd sit scabellum pedum Dei? Et quomodò adorabimus terram, cùm dicat apertè scriptura, Dominum Deum tuum adorabis: & hic dicit, Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autē scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, nè damnet me qui fecit cælum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedū eius. Quæro quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christvm, quia ipsum quęro hic, & inuenio quomodò sine impietate adoretur terra, sine impietate adòretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de

Esaiæ 66.

Matth. 4.
Deut. 6.

Quō adoretur scabellū pedum Dei.

ro de terra est,& de carne Mariȩ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit,& ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnē manducat,nisi priùs adorauerit, inuentum est quemadmodùm adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solùm non peccemus adorando,sed peccemus non adorando. Nūquid autem caro uiuificat? Ipse Dominus dixit, cùm de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur. Spiritus est qui uiuificat,caro autem nihil prodest. Ideò & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque prosternis,non quasi terram intuearis, sed illum sanctum,cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras:ideò & hic subiecit,Adorate scabellum pedum eius, qm̄ sanctū est.

Nemo Christi carnē manducat, nisi priùs adorauerit.
Peccamus nō adorando.
Ioan.6.

2. Ambrosivs libro tertio de Spiritu sancto, capite duodecimo: Non mediocris igitur quȩstio,& ideò diligentiùs consideremus,quid sit scabellū. Legimus enim alibi: Cȩlum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis,quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta,quam Dominus Iesvs in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi, quam hodiè quoquè in mysterijs adoramus,& quam Apostoli in Domino Iesv (ut suprà diximus) adorarunt. Neque enim diuisus Christvs, sed unus. Neque cùm adoraretur tanquàm Dei filius,natus ex Maria negabatur.

Esaiæ 66.
Carnē Christi in mysterijs adoramus.

3. Concilivn Tridentinum sessione decimatertia,capite quinto: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto latriæ cultu, qui uero Deo debetur,huic sanctissimo Sacramento in ueneratione exhibeant. Neque enim ideò minùs est adorandum,quòd fuerit à Christo Domino, ut sumatur,institutum. Nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quē Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse scriptura testatur. Declarat præterea sancta Synodus piè & religiosè admodùm in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & festo die præcelsum hoc & uenerabile Sacramentum singulari ueneratione ac solennitate celebraretur,utque in processionibus reuerenter & honorificè illud per uias & loca publica circunferretur. Aequissimum est enim,sacros aliquos statutos esse dies,cùm Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione gratos & memores testentur animos erga communem Dominum & Redemptorem,pro tam ineffabili & planè diuino beneficio, quo mortis eius uictoria & triumphus repræsentatur. Ac sic quidem oportuit uictricem ueritatem de mendacio & hæresi triumphum agere, ut eius aduersarij in conspectu tanti splendoris,& in tanta uniuersæ Ecclesiæ lætitia positi,uel debilitati & fracti tabescant,uel pudore affecti,& confusi, aliquandò resipiscant.

Latriȩ cultus huic Sacramēto debetur.
Hebr.1.
Psal.96.
Mat.2. & 28.
Festum sanctissimi Sacramenti.
Circunferenda Eucharistia in processionibus.

4. In eadem sessione canone sexto: Si quis dixerit,in sancto Eucharistiæ Sacramento Christvm vnigenitum Dei filium, non esse cultu latriæ etiam externo adorandum: atque ideò nec festiua peculiari celebritate uenerandum neque in processionibus secundùm laudabilem & uniuersalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem solenniter circungestandum,uel nō publicè,ut adoretur,populo proponendum,& eius adoratores esse idololatras,anathema sit.

Anathemate feriuntur adorationem & deportationē negantes.

1. B. AVGVSTINVS in psalmum vigesimumprimum, expositione prima: Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui etiam diuites terræ, nec sicut pauperes saturati sunt usque ad imitationem, sed tamen adorauerunt.

Adoratio.

2. IDEM Augustinus epistola centesima vigesima ad Honoratum, capite vigesimoseptimo: Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ: Diuites terræ, superbos intelligere debemus, si rectè superiùs pauperes humiles intelligebamus, de quibus in Euangelio Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Neque enim frustrà ità distincti sunt, ut de pauperibus suprà diceretur, Edent pauperes & saturabuntur: Hic uerò, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam CHRISTI, & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorant tantùm, non etiam saturantur, quoniam nō imitantur. Mãducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes: quia CHRISTVS pro nobis passus est, relinquens nobis exemplũ, ut sequamur uestigia eius. Veruntñ ꝙ humiliauit semetipsum, factus est obediens usque ad mortẽ, mortẽ autem crucis, aspernantur diuites, & similia perpeti respuunt, timore, non magnitudine: infirmitate ergò, non sanitate: Sed quia ergò Deus excitauit eum à mortuis, & donauit ei nomen quod est super omne nomen, ut in nomine IESV flectatur omne genu cęlestium, terrestrium, & infernorum, fama celsitudinis eius, & gloria nominis eius in Ecclesia usquequaquè diffusa, permoti & ipsi ueniunt ad mensam, manducant & adorant, non tñ saturantur, quia non esuriunt & sitiunt iustitiam.

Matth. 5.

Psal. 21.

1. Pet. 2.

Philip. 2.

Superbi ẽt adorant Christum in Eucharistia.

1. C. CHRYSOSTOMVS homilia vigesimaquarta in priorem ad Corinthios: Hoc corpus in præsepe reueriti sunt Magi, & uiri impij & barbari, lõgo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui cęlorum ciues sumus. Illi enim cùm id, pręsepe & tugurium tantùm, neque eorum quicquam quæ tu nunc intueris uiderent, summa accesserunt reuerentia & horrore. Tu uerò non in pręsepe id, sed in altari: non mulierem quæ in ulnis teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum perabundè super proposito diffusum sacrificio uides. Nec simplex ut illi corpus intueris, sed & eius potẽtiam & omnem cognoscis administrationem, & nihil eorum quæ per ipsum facta sunt ignoras, & diligẽter initiatus es in omnibus.

Matt. 2.

Vt Magi cum summa reuerentia adorarunt Christũ in ulnis matris, ità nobis in altari adorandus.

2. ITEM homilia sexagesimaprima ad populum Antiochenum, & homilia tertia ad Ephesios: Cogitemus quòd illum sursum sedentem, qui ab Angelis adoratur, hunc degustamus. Considera quæso, mensa regalis est apposita, angeli mensæ ministrantes ipse rex adest, & tu adstas oscitans. Sordescũt tibi uestimenta, & nihil est tibi curæ. At pura sunt, igitur adora & communica. Dum profertur sacrificium, & CHRISTVS immolatur & ouis dominica: cùm audieris, oremus omnes communiter, cùm uela uideris retrahi, tũc supernè cælum aperiri cogita, & angelos descendere.

Degustamus eũ, ꝙ sursum est & ab angelis adoratur.

Adora & cõmunica.

3. IDEM Chrysostomus libro sexto de Sacerdotio: Per id tempus & angeli sacerdoti assidẽt, & cælestium potestatum uniuersus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abundè licet, uel ex tanto illo sacrificio, quod tum peragitur. Ego uerò & commorantem olim quendam audiui, cũ diceret senem quendam uirum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitùs fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim uisione dignum habitum

Tẽpore sacrificij Missæ præsens est angelorũ multitudo magna.

bitum à Deo esse, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem conspexisse (quatenùs humanus adspectus ferre poterat) fulgentibus uestibus indutorum, altare ipsum circundantium: denique sic capite inclinatorum, ut si quis milites præsente rege stantes uideat: id quod facile mihi ipse persuadeo. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidē ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & uidisset ipse, & audijsset, quòd qui de uita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc rectà in cælum abducuntur.

Visum de angelorum præsentia.

Alterum.

4. GREGORIVS Nazianzenus in oratione funebri sororis suę Gorgonię: Laborabat soror corporis ęgritudine, & admodùm malè affecta erat morbo inconsueto, ac planè peregrino &c. Quum iam de omnibus alijs desperasset, ad omnium confugit medicum: noctisque captata solitudine, cùm illi morbus paruas concessisset inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illū quem uenerabatur, magna uoce ac omni inuocauit conamine, eique miracula cuncta, quæ olim fecerat, in memoriam reduxit. nam & uetusta & noua callebat: tandèm impudentia quadam pia & pulchra impudens facta, illam imitabatur, quæ ob tactum fimbriæ CHRISTI à fluxu sanguinis est sanata. & quidnam facit? super altare caput reclinat, ac cum simili clamore & lachrymarum profluuio, instàr illius quæ olim pedes CHRISTI rigauit, opem implorat: & non anteà se cessaturam est comminata, quàm sanitatem fuisset adepta. Indè totum corpus pharmaco illo suo perunxit, & si alicubi manus ex uenerando corporis & sanguinis CHRISTI sub exemplari quid recondiderat (prò miraculum) discessit, quum confestìm de corporis salute facta est certa, tam anima quàm corpore ac mente releuata, mercedem spei sumens id quod sperauerat, animæque sanitate, corporis etiam bonam ualetudinem nacta.

Ante altare in quo asseruabat Eucharistia, procubuit supplex Gorgonia.

5. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimooctauo: Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem cælos aperiri, in illo IESV CHRISTI mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iūgi, unum quoque ex uisibilibus atque inuisibilibus fieri?

Angelorum chori adsunt in immolationis hora.

ORIGENES homilia quinta in diuersos Euangelij locos: Quandò sanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quandò uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergò humilians temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum.

Cū Centurione dicēdum, Domine, nō sum dignus. Matt. 8.

VII

Quid porrò de altaris Sacrificio credendum est?

A. Id proculdubiò, institutam esse Eucharistiam non in eū vsum tantùm, vt à Christianis velut alimentum salutare sumatur: vndè [a] cibus, potus, viuus ac vitæ panis dicitur: sed etiàm ut tanquàm summum & proprium noui testamenti sacrifi-

a Ioan. 6. f
1. Corin. 10. c
1. Corin. 11. f
Prouerb. 9. a

crificium [b] offeratur: vt hinc iam olim nomen acceperit hostiæ, sacrificii, uictimæ, oblationis, holocausti.

B. Offertur autem in iugem passionis Dominicæ memoriam, & gratiarum actionem, atq; vt credentibus prosit ad [c] huius & futuræ vitæ mala depellenda, bonaq; impetranda: neq; solùm viuis, sed etiam defunctis prosit in remissionem peccatorum, sicut è scriptura diuina, & traditione [d] Apostolica grauissimi Patres asseuerant.

C. Hoc est eximium illud & incomparabile sacrificium, quod Christus in extrema cœna sub panis & vini speciе [e] instituens, suis Apostolis, vt primis noui Testamenti sacerdotibus, horumque successoribus, vt offerrent, his [f] verbis demandauit: *Hoc facite in meam commemorationem.*

D. Hæc est oblatio, quæ per varias sacrificiorum naturæ [g] & legis tempore similitudines [h] figurabatur, vtpotè quæ bona omnia per illa tũ significata, velut illorum omnium consummatio & perfectio complectitur.

E. Hoc illud est iuge sacrificium, quod non nisì ad finem mundi [a] abolendum, Daniel [b] testatur.

F. Ad hoc spectat Sacerdotium [c] secundùm ordinem [d] Melchisedech, quod etiam Dauid in Christo futurum & permansurum prædicat.

G. Hæc oblatio munda, quam nulla vel indignitas, vel malitia offerentium inquinare possit: quæ Iudaicæ legis [e] Sacrificijs quamplurimis vnicè [f] succedens, apud gentes in omni loco, id est, toto [g] orbe terrarum ad celebrãdum Dei & redemptoris nostri nomen offertur

tur

b Diony. Eccle. Hierarch. cap. 3. & epist. 8 Ignat. ad Smyrnē. Iustin. in dial. cum Tryph. Augu. epist. 23. & lib. 20. contra Faustum, cap. 21.

c Iacobus, Basilius & Chrysostomus in liturgijs. Augu. 22. de ciuitate, capi. 8. Chrysost. 77. in Io. & 18. in Act. Greg. 4. dial. c. 57. Beda 4. Anglic hist. cap. 22. Clemens ep. 3. Iren. lib 4. c. 32. Chry. homi. 3. ad Phil. & 69. ad popul. Damas in oratione de defun.

e Iren. li. 4. c. 32. Euseb. li. 1. c. 10. demõ. euang. Cyp. li. 2. ep. 3. Augu. 10. de ciui. c. 20. li. 20. cõ. Faust. cap. 21. in psal. 33. concione 2.

f Lucæ 22. b Chrysost. 83. in Matt. & 24. in prioré ad Corin. Martial. ad Burde. Areop. cap. 3. Eccles. hierar.

g Gen. 4 a 8. d & 14. d Exodi 12. a

h August. lib 10. de ciuit. c. 20. & lib. 6. cont. Faust. c. 5.

a Hippol. de cõsum. mundi. Chrys. hom. 49. operis imperf.

b Daniel 12. d 9. g

c Psal. 109. b Heb. 7. a b Gene. 14. d

d Cypr. lib. 2. epi 3. Euseb. lib. 5. de demõst. c. 3. Hiero. ad Marcellã & Euag. to. 3. Aug. in ps. 33. conc. 2 Epip. hæres. 55 Damas. li. 4. c. 14.

e Numer. 28. & 29.

f Aug. 17. de ci. c. 20.

g Mala 1. Vide Martial. ad Burd. c. 3. Iusti. in dial. cũ Tryp. Iren. li. 4. c. 32. 33. & 34. Chrys. in ps. 95. August. 19. de ciuit. c. 23. & li. 18. c. 35.

tur atque ſacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

H. Hæc eſt Miſſæ oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui teſtimonium omni exceptione maius præbent Canones & Traditiones [g] Apoſtolorum, ſanctæ [h] Synodi, magnus & conſenſus & vſus perpetuus totius Eccleſiæ Græcæ [a] & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

I. Quod Miſſæ [b] Sacrificium, ſi rem omnem æquè perpendimus, eſt reuerà Dominicæ paſſionis & illius cruenti Sacrificij, quod in cruce pro nobis eſt oblatum, ſancta quædam & viua repræſentatio, atque ſimul incruenta & efficax oblatio.

K. Ex qua fit primùm, vt memoria, fides & gratitudo noſtra in Redemptorem ipſum viuida quotidiè excitetur, confirmeturq́; ſecundũ illud. [c] *Hoc facite in meam commemorationem.* Quorum verborum Eccleſia tam ſedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius Sacrificij externum ornatum [d] veſtes ſacras, vaſa, ritus actionesq́; omnes ità inſtituerit, vt ob oculos circũſtantiũ nihil aliud, quàm commemoratio illa ſancta obſeruet, tantiq́; Sacrificij maieſtas magis commendet, ac mentes fidelium his tum ſignis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc Sacrificio latent, faciliùs ſuſtollantur, & veluti manu ducantur.

L. Hìnc fit etiàm, vt oblationes Chriſti in cruce factæ & redemptionis fructus, nobis, atque credentibus itidèm omnibus tam [e] defunctis, quàm viuis, applicetur.

M. Quare Cyprianus [f] hoc Sacramentum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentũ, tum holocauſtum eſſe

g can.3.& 9. Apoſt. Clemens li.6.conſtitut.apoſt.c.23.
h Nice.1.c.14. Lao. c.19.& 58. Epne.in epiſt.ad Neſto. &c. Trident.ſeſſ.22.
a Vide liturgiã Iacob.Baſi.Chry. Ambro.Greg.&c.
b Miſſæ nomen habet Alex.1. ep.1.Teleſp.Felix 1.ep.1.Higin. & Soter apud Gra.Euariſtus apud Iuo.1.in eod. decre. lib. Damaſ. in Alex. Sixto 1.Teleſ. & Felice 1. itẽ epi.4. Carth.2 c.3. Amb. epi. 33.Aug.ſer.91.237. & 251.de tẽp. itẽ in Cõcil. Mileuit.can. 12.& 4 Car. can.84. Leo epi.81. ad Dioſco.& 88.ad epiſco. Gal.& Ger.
c Lucæ 22. & 1. Corin.11.
d De cæremon. Miſſæ Diony. de Eccle. hierar.c.3.Iſidorus. Aleminus, Remig. Rabanus, Tuitiẽ.in no.3.&c.Cõc.Trid. Hiero.ad Theop.ante libros eiuspaſchales Cyril. cate.5 myſtag. Clemens ep.2. ad frat.do. Bed.l.1. hiſt.Angl.c.29.
e Cypri.lib.1.ep.9. Chryſ 41. in 1. Cor. & 21.in Act.Damaſ. Ora.de defun. Aug. de cura. c. 1. & ſer. 34. de verb. Apoſt. Itẽ lib.9. confeſ.ca. 11.12.&13. Epiph. cõt.Aeriũ hęreſi 75.
f Serm. de cœna Domini uide Iacob. in liturg.Baſi. & Chryſoſt.

g Ad Burdegal.c. 3. Vide Hiero. in c. 1. ad Titum. Ambr. 1. offic.c.18. & in psa. 38 Alex.epi. 1.& 2. Naz.orat. 1.in Iul. Aug.ser. 4.de Innocent. 3 Braccar.can. 1.Grego. ho. 37. in Euang. Triden. c.2. sess 22.

testatur. Martialis verò [g] Apostoli Petri disci pulus, ità scribit: Quod Iudæi per inuidiam im molauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, id causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugãdam. Omittimus interim eiusdem fidei & sententiæ testes patres alios, vt instituta nobis breuitas retineatur.

h Conc.Eph.in epi. ad Nestor.2.Synod. Nicen. Act. 6.to. 3. Augu. contra Faust. lib.20.c.21.
a Eph.5.a Heb.10.c
b Exo.12.a b Mar. 14.b
c Euseb.li.1.demõs. Euan.c.10.Naz. or. 2.in Iulia.& ad episcopos. Itẽ ad Constantinop.sacerd.
d Epi.10.ad Nestor. & ad Euoptium. itẽ in interp.Anat.11.
e Gen.14.d Heb.7.a Psal.109.a
Hier.in c. 26. Matt. Oecumen. in c.5.ad Hebræos.

N. Ex quibus liquidò constat, Christum dici & esse nobis Sacrificium duplici modo, cruẽto videlicet ac [h] incruento. Nam in cruce cruẽtum ille Sacrificium pro nobis obtulit [a] sese, vt typo paschalis agni, qui apud Iudæos [b] immolabatur, verus ipse agnus sine macula, id est, figuræ veritas responderet. In cœna verò, [c] sicut & in altari, modo cultuq; incruento, quemadmodùm & Cyrillus [d] vocat, idem offerri voluit, vt oblatio Melchisedech, [e] qui panem vinumque obtulit, consummationem suam acciperet, maneretque verus Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, ac eius sacerdotium esset in æternum, nullo vnquàm alio succedente.

f Heb. 9.g 10.c
g Chry.ho.17.in epi.ad Heb. Aug.epi sto.23.
Theoph. in c.5.7.& 10. ad Hebræ. Item Oec.& Photius.
h Malac.1.c

O. Illic semel [f] & vno duntaxàt in loco Iudeæ peregit Sacrificium, de quo Paulus Hebræis scribens disserit: hic [g] verò sæpiùs & omni in loco, nempe per omnem passim Ecclesiã sacrificatur, vt Malachias [h] Propheta confirmat. Illic in mortem offertur, hic in mortis illius iugem uiuamq; recordationem, & salutiferam eius, quæ indè velut à capite ad membra dimanat participationem, vt nimirùm illius in cruce oblati Sacrificij fructus ac efficiẽtia, hoc Missæ sacrificio quotidiè nobis exhibeatur atque applicetur.

SCRIPTVRAE.

Ioannis sexto: Ego sum panis uitæ. Item: Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Item: Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Rursus: Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Prioris ad Corinthios decimo: Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

Prioris ad Corinthios vndecimo: Quotiescunquè manducabitis panem hunc &c.

Proverbiorvm nono: Sapientia immolauit uictimas suas, miscuit uinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas ut uocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis. Si quis est paruulus, ueniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, & bibite uinum quod miscui uobis.

Genesis quarto: Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis sui & adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

Item capite octauo: Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & uolucribus mundis, obtulit holocausta super altare: odoratusque est Dominus odorem suauitatis.

Et decimoquarto capite: Et uerò Melchisedech rex Salem, proferens panem & uinum, (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit Abraham, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso qui creauit cælum & terram &c.

Exodi duodecimo: Decima die mensis huius tollat unusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum. Et seruabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis huius: immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad uesperam. Et sument de sanguine eius, ac ponent super utrunque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem sanguis uobis in signum in ædibus in quibus eritis: & uidebo sanguinem, & transibo uos: nec erit in uobis plaga disperdens, quandò percussero terram Aegypti.

Danielis duodecimo: Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille ducenti nonaginta.

Et capite nono: Et post hebdomadas sexagintaduas occidetur Christvs &c. Confirmauit autem pactum multis hebdomada una: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationē & finē perseuerabit desolatio.

Psalmo centesimonono: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

Ad Hebræos septimo: Hic enim Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei. Et paulò pòst: Si ergò consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundùm ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotē, & non secundùm ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necessè est ut & legis translatio fiat.

Genesis decimoquarto, ut suprà.

Numerorum vigeſimooctauo. Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidiè in holocauſtum ſempiternum: unum offeretis manè, & alterum ad ueſperum: decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſsimo, & habeat quartam partem hin. holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſsimum incenſi Domini: & libabitis uini quartam partem hin per agnos ſingulos in ſanctuario Domini. Alterumque agnum ſimiliter offeretis ad ueſperam, iuxta omnem ritum ſacrificij matutini & libamentorum eius, oblationem ſuauiſsimi odoris Domino. Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba quæ ritè funduntur per ſingula ſabbata in holocauſtum ſempiternũ &c. ubi de oblationibus ſingularum ſolennitatum agitur.

Capite vigeſimonono de oblationibus & ſacrificiis ſolennitatum ſeptimi menſis.

Matthaei primo: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra. Ab ortu enim Solis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meũ in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

Ad Epheſios quinto: Christvs dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Ad Hebræos decimo: Vna enim oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos.

Marci decimoquarto: Et primo die azymorum quandò Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli.

Ad Hebræos nono: Neque ut ſæpè offerat ſemetipſum quemadmodùm Pontifex &c. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtructionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Christvs ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

PATRES.

Ritus ſacrificii tpe Dionyſij, hoc eſt, ætate Apoſtolorum.

1. A. Dionysivs Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio: Inſpiciamus per ſingula myſterij ſanctiſsimi ritum, exactiſsimamque confectionem: & quod ſpiritaliter ſignet, indagare pergamus. Itaque Pontifex quidem ubi orationem ſanctam ſupra diuinum altare peregit, ex ipſo incenſum adolere inchoans, omnem phani ambitum circuit. Demum ad ſanctũ altare iterùm rediens, pſalmorum incipit melos, concinentibus ſecum ſacra carmina omnibus eccleſiaſtici ordinis gradibus: deindè miniſtrorum officio, ſanctarum ſcripturarum lectio ſuo ordine recitatur. Poſt hæc extra delubrum catechumeni fiunt, & cum ipſis energumeni, & ij quoque, qui in pœnitentia ſunt. Manent autem intùs ſoli, qui diuina ſpectare merentur atque percipere. Porrò miniſtrorum alij quidem pro clauſis templi foribus adſtant, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui uerò ipſius ordinis præcipui ſunt, unà cum ſacerdotibus ſanctum panem & bendictionis calicem, ſacroſanctis altaribus imponunt, cùm antè præceſſerit ab omni clero uniuerſalis laus

lis laus atque confessio. Ad hæc uenerandus Antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctam omnibus nunciat, & cum se mutuò omnes salutauerint, mystica sanctorum recitatio fit. Vbi uerò manus tum Antistes tum sacerdotes aqua lauerunt, pontifex ad medium diuini assistit altaris: circunstant autem soli cum sacerdotibus electi quique ex ministrorum numero. At uerò pontifex cùm diuina munera laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit, & quæ antè laudauerat uenerandis operta atque abdita signis, in conspectum, agit diuinaque munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos ut communicent hortatur. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, finem mysterijs imponit. Ac multi quidē sola in signa diuina prospiciunt: Ipse autem semper diuino spiritu ad excelsa signorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, munditiaque singulari diuini capaciorisque sensus, attollitur. Explicat deindè latiùs singulorum rituum causas & significationes mysticas.

Ostensio uel eleuatio Eucharistiæ.

2. IDEM in epistola octaua, ad Demophilum monachum: Cum aliquandò in Cretam uenissem, sanctus Carpus me suscepit hospitio, uir ob eximiā animi munditiam ad Dei speculationem ultra fermè omnes aptissimus. Denique nunquàm sancta mysteria celebrare cœpisset, nisi priùs inter eas preces (quæ anteà consummantur) sacra illi ac propicia uisio apparuisset.

Sanctus Carpus sācta mysteria celebrat.

3. IGNATIVS in epistola ad Smyrnenses: Non licet sine Episcopo, neq; offerre, neque † sacrificium immolare, neque Missas celebrare.

Sacrificiū immolare.

4. IVSTINVS philosophus & martyr in dialogo cum Tryphone aduersùs Iudæos: Deus ipse testis est qui ait, In omni loco in Gentibus hostias acceptas gratasque immolari. Neque uerò à quoquam hostias Deus accipit, nisi a suis sacerdotibus. Itaque omnia sacrificia quæ suo nomine facienda IESVS CHRISTVS tradidit, id est, in Eucharistia panis & poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præoccupatione usus Deus, sibi grata esse testatur. Quæ autem à uobis uestrisque illis sacerdotibus fiunt, improbat his uerbis, Sacrificiaque uestra e manibus uestris non accipiam &c.

Malach.1.

Sacrificiū Eucharistiæ suo nomine Christus faciendū tradidit. Ibidèm.

5. AVGVSTINVS epistola uigesimatertia ad Bonifacium episcopum: Non ne semel immolatus est CHRISTVS in seipso, & tamen in Sacramento non solùm per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur, nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari? Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent. &c.

In sacramēto quotidiè populis immolatur.

6. IDEM Augustinus libro uigesimo contra Faustum Manichæum, capite uigesimoprimo: Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquandò dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: ut ex ipsorum locorū admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Ibidem: Longè quippe minoris peccati est ebriū * redire à martyribus, quàm uel ieiunū sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequentissimè facimus, illo duntaxàt ritu, quo sibi sacrificari noui testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur,

Assistentes altari antistites Deo offerūt, & sacrificant in memorijs martyrum.
* desideri.
Frequētāt apud Christianos sacrificiū à Xpo institutū & pceptū.

Psal.49.

& uni Deo debetur. Sed quid agam,& tantæ cæcitati istorum hæreticorũ quandò demonstrabo,quam uim habeat.quod in Psalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me,& illic uia est, ubi ostendam illi salutare meũ? Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum CHRISTI per uictimas simi litudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam ueritatem reddebatur: post ascensum CHRISTI per sacramentum memoriæ celebratur.

Huius sacrificij caro & sanguis præfigurata.

1. B. IACOBVS, Basilius, & Chrysostomus in liturgijs suis, ut infrà, M.

2. AVGVSTINES libro vigesimosecundo de ciuitate Dei capite octauo: Vir tribunitius Hesperius,qui apud nos est, habet in territorio Fussaléſi fun dum † Cubedi appellatum,ubi cùm afflictione animalium & seruorum suorum,domum suam spirituum malignorum uim noxiã perpeti comperisset, rogauit nostros,me absente,presbyteros,ut aliquis eorum illò pergeret,cuius orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis CHRISTI,orans quantùm potuit,ut cessaret illa uexatio: Deo protinus mise rante,cessauit.

† Zubedi

Sacrificio corporis Christi dæmonis uexatio tollitur.

3. CHRYSOSTOMVS homilia septuagesimaseptima in Ioannẽ: Ideò in myste rijs inuicèm salutamus,ut multi unum efficiamur, & communes pro non ini tiatis preces effundimus,& pro infirmis,& terræ & maris, & uniuersi orbis fructibus sacrificamus.

Sacrificamus ꝑ terræ fructibus.

4. IDEM homilia decimaoctaua in Acta Apostolorum: Ac fora quidem ac balnea faciunt multi,ecclesias autem nõ item, & omnia magis quã in has. Ideò oro ac supplico,& gratiam peto,immò & legem pono, ut nullus qui habet uillam,appareat carere ecclesia. Nè mihi dixeris: propè est,in uicinia est,magnus est sumptus,non magnum commodum: si quid habes insumendũ in pauperes,illuc insume:meliùs illuc,quã ibi:educa magistrũ, educa diaconũ,& sacerdotalẽ ordinẽ. Quasi ducta uxore uel spõsa, uel data uirgine,sic erga ecclesiam affectus sis: dotẽ ascribe illi: ità tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parumne est, oro,torcular benedici: parumne est,Deum ex omnibus frugibus ac decimis priùs partem ac decimas accipere? Ad pacem agricolarum hoc utile. Venerabilis erit presbyter posteà,& ad securitatem agri conducet. Preces illic perpetuæ propter te,laudes & synaxes propter te,oblatio per singulos dies Dominicos. Quid magis mirandum, quòd alij extruunt clara sepulcra, ut posteri audiant quòd ille construxit,an quòd tu ecclesias excitas? Cogita quod usque ad Christi aduentum mercedem habiturus sis, qui altare Dei excitaturus es. Et paulò pòst: Parum est, dic oro, in sanctis oblationibus nomen tuum semper referri,& quotidiè pro uilla preces ad Deum fieri?

Oblatio per singulos dies Dominicos, pp eũ qui in uillis suis ecclesiã cõstruunt.
In sanctis oblationis.

5. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimoseptimo: Hoc quoque quod audiuimus,quendam apud hostes in captiuitate positum,& in uinculis religatum fuisse:pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre consueuerat,qui longo post tempore ad coniugem reuersus,quibus diebus eius uinculo solueretur, innotuit: eiusque coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat,recognouit. Ex alia etiam re, quæ nobis antè annos septem gesta est, certissimè confirmatur: Agathus enim Panormitanus Episcopus,sicut fideles mihi ac religiosi uiri multi testati sunt atque testantur,cùm beatæ memoriæ antecessoris mei,tem pore iussus esset ut Romam ueniret,uim nimiæ tempestatis pertulit,ità ut se ex tanto undarum periculo euadere posse diffideret. Nauta uero illius Ba-

Vi Sacrificij oblati uincula soluta.

raca

raca nomine,qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoque fune, cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè disparuit. Nauis autem cui Episcopus præerat,tandèm post multa pericula ad Osticam insulam fluctibus quassata peruenit. Cumque die tertio, Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere,uehementer afflictus,mortuum credidit,sed per obsequium charitatis uiuo unum,quod mortuo debebat,impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium uictimæ salutaris iubet: quo oblato, restaurata naue, perrexit ad Italiam. Cumque ad Romanum portum uenisset,illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum, qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuisset, inquisiuit. Qui uidelicet indicauit,quoties in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat,fuisset carabo uersatus,qualiter cum illo undis pleno natauerat,& quoties eo à superiori parte deorsùm uerso ipse carinæ eius supersederat,adiungens cùm diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamque eius uirtus funditùs ex fame simul & labore cecidisset,quo eum ordine diuina misericordia seruauerit,indicauit. Etenim quod etiam nunc usque testatur, dicens: Laborans in fluctibus atque deficiens, subitò mentis pondere sum grauatus,ità ut neque uigilare me crederem, neque depressus somno essem: & eccè in eodem medio mari me posito quidam apparuit, qui mihi panem ad refectionem detulit.Quem mox ut comedi,uires recepi, nec longè pòst nauis transiens affluit,quæ me ab illo undarum periculo suscepit, atque ad terram deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens,requisiuit diem,atque illam fuisse diem reperit,quo pro eo presbyter in Ostica insula Deo omnipotenti hostiam sacræ oblationis immolauit.

Oblatio sacrificij uictimæ salutaris pro anima nautę, & eiusdē mirabilis efficacia.

6. BEDA libro quarto Anglicanæ historiæ, capite vigesimosecundo: In præfato autem prælio, quo occisus est rex Elbuini, memorabile quoddam factum esse constat,quod nequaquàm silentio prętereundū arbitror,sed multorum saluti,si referatur,fore proficuum. Occisus est ibì inter alios de militia eius,iuuenis uocabulo Huma,qui cùm die illo & nocte sequente inter cadauera occisorum similis mortuo iaceret,tandèm recepto spiritu reuixit,ac residens, sua uulnera, prout potuit, ipse alligauit. Deindè modicum quiescens,leuauit se,& cœpit abire sicubì amicos,qui sui curam agerent, posset inuenire. Quod dum faceret,inuentus est, & captus à uiris hostilis exercitus,& ad dominum ipsorum, Comitem uidelicet Edilredi Regis,adductus. A quo interrogatus quis esset,timuit se militem fuisse confiteri, rusticum se potiùs & pauperem, atque uxorio uinculo colligatum fuisse respondit, & propter uictum militibus adferendum in expeditione se cum suis similibus uenisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam uulneribus egit, & ubì sanari cœpit,nocte eum,nè aufugeret,uinciri præcepit,nec tamen uinciri potuit. Nam mox ut abiere,qui uinxerant,eadem sunt eius uincula soluta. Habebat enim germanum fratrem,cui nomen erat Tuma, presbyterum,& abbatem monasterij in ciuitate, quæ hactenùs ab eius nomine Tumiacestir cognominatur. Qui cùm eum in pugna peremptum audiret, uenit quærere,si fortè corpus eius inuenire posset: inuentumque alium illi per omnia simillimum,putauit ipsum esse,quem ad monasterium suum deferens, honorificè sepeliuit,& pro absolutione animæ eius sæpiùs Missas facere curauit.Quarū cele-

Hostia sacræ oblatiōis immolata pro nauta.

Virtute sacrificii uincula captiui soluuntur.

Missarū celebratio ꝑ anima eius qui

defunctū putabat.

celebratione factum eſt,quod dixi, ut nullus poſſet eum uincire,quin continuò ſolueretur. Intereà comes qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit,quare ligari non poſſet,an fortè literas ſolutorias, de quibus fabulæ ferunt,apud ſe haberet,per quas ligari non poſſet? At ille reſpondit, nihil talium artium noſſe. Sed habeo fratrem, inquit,presbyterum in mea prouincia,& ſcio quia ille me interfectum putans, pro me Miſſas crebras facit,& ſi nunc in alia uita eſſem, ibì anima mea per interceſsiones eius ſolueretur à pœnis. Dumque aliquanto tempore apud Comitem teneretur, animaduertunt,qui eam diligentiùs conſiderabant, ex uultu,& habitu & ſermonibus eius,quia non erat de paupere uulgo,ut dixerat,ſed de nobilibus. Tunc ſecretè aduocans eum Comes, interrogauit intentiùs undè eſſet, promittens nihil ei mali facturum pro eo, ſi ſimpliciter ſibi quis eſſet, proderet. Quod dum ille faceret, miniſtrum ſe regis fuiſſe manifeſtans, reſpondit: Et ego per ſingula tua reſponſa cognoueram, quòd ruſticus non eras. Et nunc dignus es morte, quia omnes fratres & cognati mei in illa ſunt pugna interempti, nec tamen occidam, nè fidem, quam promiſi, præuaricem. Vt ergò conualuit, uendidit eum Londoniæ Fruſoni cuidam, ſed nec ab illo, nec cùm illuc duceretur,ullatenùs potuit alligari. Verùm cùm alia atque alia uinculorum genera hoſtes imponerent, cumque uidiſſet qui emerat, eum uinculis non potuiſſe cohiberi, donauit ei facultatem ſeſe redimendi,ſi poſſet. A tertia autem hora quandò Miſſæ fieri ſolebant,ſæpiſsimè uincula ſoluebantur. At ille dato iureiurando ut rediret,uel pecuniam illi pro ſe mitteret,uenit Canticam ad regem Lodheri,qui erat filius ſororis Edildridæ Reginæ, qui & ipſe quondàm eiuſdem Reginæ miniſter fuerat, petijtque & accepit ab eo precium ſuæ redemptionis, ac ſuo Domino pro ſe, ut promiſerat, miſit. Qui poſt hæc patriam reuerſus, atque ad ſuum fratrem perueniens, replicauit ex ordine cuncta quæ ſibi aduerſa, quæ in aduerſis ſolatia proueniſſent, cognouitque referente eo, illis maximè temporibus ſua fuiſſe uincula ſoluta, quibus pro ſe Miſſarum fuerant celebrata ſolennia. Sed & alia quæ periclitanti ei commoda contigiſſent & proſpera,per interceſsionem fraternam,& oblationem hoſtiæ ſalutaris,cælitùs ſibi fuiſſe donata intellexit. Multique hæc à præfato uiro audientes, accenſi ſunt in fide ac deuotione pietatis ad orandum, uel eleemoſynas faciendas, uel ad offerendas Domini uictimas ſacræ oblationis, pro ereptione ſuorum, qui de ſeculo migrauerant. Intellexerunt enim quòd ſacrificiū ſalutare ad redemptionem ualeret & animæ & corporis ſempiternam. Hanc mihi hiſtoriam etiàm hi,qui ab ipſo uiro,in quo facta eſt,audiere, narrarunt. Vndè eam qui aliquandò comperi,indubitanter hiſtoriæ noſtræ Eccleſiaſticæ inſerendam credidi.

Per Miſſas crebras & orationes anima ſoluitur à pœnis.

Rurſum uincula eiuſdem Sacrificij uirtute ſoluuntur.

Per oblationē hoſtiæ ſalutaris multa commoda & proſpera cōtingunt.

Sacrificiū ſalutare ualet ad redēptionē animæ & corporis ſempiternam.

7. Clemens Pontifex & martyr epiſtola tertia de officio ſacerdotum & clericorum: Hic ergò, hoc eſt,in præſenti uita poſitos, oportet nos agnoſcere uoluntatem Dei, ubì & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in alijs locis ſacrificare & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato,tenente uidelicet ciuitatem,conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda,nec ritè celebranda,docente nos nouo & ueteri teſtamento. Hæc Apoſtoli à Domino acceperunt,& nobis tradiderunt:hæc nos docemus,uobiſq; & omnibus abſque repræhenſione tenere & docere, quibus agendū eſt,mādamus.

Sacrificare & Miſſas celebrare in certis locis.

Ex Apoſtolorum traditione.

8. IRENAEVS aduersùs hæreſes libro quarto, capite trigeſimoſecundo: Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt corpus meum. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundùm nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in uniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in duodecim prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus omnipotens, & ſacrificium non accipiam de manibus ueſtris: Quoniam ab ortu ſolis uſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum: Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifeſtiſsimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre Deo: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus. Matth.16. Chriſtus noui teſtamenti nouã docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens ubiq; offert. Malach.1.

9. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epiſtolam ad Philippenſes: Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, ut in celebratione uenerandorum myſteriorum memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum utilitatis, &c. Apoſtolorũ decretum de mẽoria mortuorum in Sacrificio.

10. ITEM homilia ſexageſimanona ad populum Antiochenum, ubì eadẽ habet: ſic enim inquit: Non temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, ut in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim indè illis multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cùm enim totus conſtiterit populus extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur ſacrificium, quomodò Deum non exorabimus pro his deprecantes? Iterùm.

11. IOANNES Damaſcenus in ſermone de defunctis, ſiue, quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus & uiuorum beneficijs multùm iuuentur. Diui Apoſtoli diſcipuli ſaluatoris qui totum mundi circulum uiuum cepere prædicando uerbum, quod ſuis oculis uiderant, in tremendis & impollutis uitalibus Sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt, &c. ut infrà, L.4. Apoſtolorũ inſtitutũ de mortuorũ cõmemoratione in Sacrificio.

1. C. IRENAEVS libro quarto contra hæreſes, capite trigemoſecundo, ut ſuprà, B.8.

2. EVSEBIVS Cæſareenſis libro primo de demonſtratione Euangelica, capite decimo: Itaque poſt omnia, quaſi mirabilem quandam uictimam, ſacrificiumque eximium patri ſuo operatus pro noſtra omnium ſalute obtulit, eiusque rei memoriam, ut nos ipſi DEO pro ſacrificio offerremus, inſtituit. Hoc etiam prophetarum præcipuus Dauid, qui quod futurum erat, ſpiritu ſuo diuino præuiderat, uaticinatus eſt, ubì ait: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & exaudiuit precem meam: & ſuſtulit me de lacu miſeriæ & de luto fęcis, & ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos: & immiſit in os meum canticum nouum, carmen Deo noſtro. Quod porrò ſit hoc nouum canticum, declarat deincèps, ubì ait: Sacrificium & oblationẽ noluiſti, corpus autẽ perfeciſti mihi, holocauſta & pro peccato non probaſti, tunc dixi: Eccè uenio. In capite libri ſcriptum Chriſtus hoc Sacrificiũ inſtituit. Pſal.39.

eſt de

est de me, ut facerem Deus uoluntatem tuam, uolui & adiungit: Annunciaui iustitiam in Ecclesia magna. Sic plana docens pro antiquis sacrificijs, & holocaustis, CHRISTI aduentum per assumptionem humani corporis, eiusque corpus perfectum, Deo oblatum esse, ipsumque hoc Ecclesiæ suæ nunciat cum gaudio tanquàm ingens mysterium: quod prophetica uoce in capite libri propositum, expressumque sit. Quum ergò huius sacrificij memoriã signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisque item illius, salutarisque sanguinis, ut noui Testamenti institutum habet, acceperimus, rursus à

Psal. 22.

propheta Dauid instruimur ad dicendum: Parasti in conspectu meo mensam, contra eos qui affligunt me: Pinguefecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quàm præstantissimus. Palàm igitur in his mysticam significat unctionem & odorum afferentiam, mensæ Christi sacrificia, quibus operantes, incruentas & rationales, eique suaues uictimas, in tota uita supremo Deo offerre, per eminentissimum omnium ipsius pontificem, edocti sumus. Hoc ipsum quoque propheta Esaias mirabiliter diuino spiritu indicante prouidit, & antequàm fieret prædicauit. dicit igitur sic: Domine Deus meus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles. Et quænam hæ sint res mirabiles, planè deinceps ostendit, dicens: Faciet Dominus Sabaoth conuiuium omnibus gentibus: bibent lætitiam, bibent uinum, ungentur unguento, trade hæc omnia gentibus. Consilium enim hoc in omnes gentes. Huiusmodi sanè erant Esaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragrantiæ, unguentique unctionem, non Israel, sed omnibus gentibus promittebant: ex quo non immeritò propter unguenti unctionẽ Christianorum appellationem consecutæ sunt, sed uini quoque lætitiam gentibus uaticinatur in eo: noui testamenti, quod à CHRISTO conditum est, mysterium subobscurè significans, quod sanè apud omnes gentes in præsenti tẽpore perspicuè celebratur. Et paulò antè cùm de Gentilibus & Iudæis ad CHRISTVM conuersis ageret, Meritò sanè, inquit, quandò illius memoriã, corporisque eiusdem & sanguinis recordationem quotidie celebrant, & ad longè præstantius & sacrificium & munus assumpti sunt, quàm illud antiquius fuerit.

Incruẽtas uictimas in mẽsa Domini offerre edocti sumus à Xpo.
Esaiæ 25.

Mysteriũ noui testamenti apud omnes gẽtes celebratur.

3. CYPRIANVS libro secundo, epistola tertia ad Cæcilium: Si IESVS CHRISTVS Dominus & Deus noster, ipse est summus sacerdos Dei patris, & sacrificium patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utiquè ille sacerdos uice Christi uerè fungitur, qui id quod CHRISTVS fecit, imitatur: & sacrificium uerum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo patri, si sic incipiat offerre secundùm quod ipsum Christum uideat obtulisse. Et paulò pòst: At enim non manè, sed post cœnam mixtum calicem obtulit Dominus. Nunquid ergò Dominicum post cœnam celebrare debemus, ut sic mixtum calicem frequentandis Dominicis offeramus? Christum offerre oportebat circa uesperam diei, ut hora ipsa sacrificij ostenderet occasum & uesperam mundi, sicut in Exodo scriptum est: Et occident illum omne uulgus synagogæ filiorum Israel ad uesperam. Et iterùm in Psalmis: Adleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Nos autẽ resurrectionem Domini manè celebramus. Et quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus, (passio est enim Domini, sacrificiũ quod offerimus) nihil aliud quam quod ille fecit, facere debemus. scriptura enim dicit: Quotiescunq; enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem

Seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui cõmemoratione præcepit.
Cur Christus post cœnã obtulerit hoc sacrificiũ, nos autem manè offeramus.
Exod. 12.
Psal. 140.
1. Cor. 11.

mortem Domini annunciabitis quoadusque ueniat. Quotiescunquè ergò calicem in commemorationē Domini & passionis eius offerimus, id quod constat Dominum fecisse, faciamus.

4. Avgvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite uigesimo: Vndè uerus ille mediator, inquantùm formam serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominum homo Christus Iesus, cùm in forma Dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & unus Deus est, tamen in forma serui sacrificium maluit esse, quàm sumere, nè uel hac occasione quisquam existimaret, cuilibet sacrificandum esse creaturæ. Per hoc & sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum esse uoluit Ecclesiæ sacrificium, cùm ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. Huius ueri sacrificij multiplicia uariaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cùm hoc unum per multa figuraretur, tanquàm uerbis multis res una diceretur, ut sine fastidio multùm commendaretur. Huic summo ueroque sacrificio cuncta sacrificia falsa cesserunt.

1. Tim. 2.

Christus est offerēs & oblatio.

Sacrificium Ecclesiæ.

Figura nostri sacrificij.

Huic summo uero; sacrificio cuncta falsa cesserūt.

5. Idem Augustinus libro uigesimo contra Faustum Manichæum, capite uigesimoprimo, ut suprà, A 6.

6. Et in Psalmum trigesimumtertium concione secunda: Coram regno patris sui mutauit uultum suum, & dimisit eum, & abijt: quia erat ibi sacrificium secundùm ordinem Aaron, & posteà ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundùm ordinem Melchisedech.

Xp̄s de corpore & sanguine suo instituit sacrificiū secundū ordinē Melchise.

Psal. 109.

7. Chrysostomvs homilia octogesimatertia in Matthæum: Hac de causa, desiderio desideraui, inquit Dominus, hoc pascha uobiscum comedere, hoc est, tradere uobis res nouas & pascha dare, quo uos spirituales faciam. Ipse quoquè bibit ex eo, nè auditis uerbis illis dicerent: Quid igitur sanguinem bibimus & carnem comedimus? ac ideò perturbarentur. Nam & quandò priùs de his uerba fecit, multi solummodò propter uerba scandalum passi sunt. Nè igitur tunc id quoquè accideret, primus ipse hoc fecit, ut tranquillo animo ad communicationē mysteriorum induceret. Quid porrò uetus quoquè illud, inquies, facere oportet? Minimè: ideò enim, Hoc facite, dixit, ut ab illo abduceret. Præterea si remissionem hoc peccatorum facit, sicut certè facit, superuacaneum illud omninò est. Sed sicut in ueteri, eodem hic modo in beneficio reliquit, & memoriam mysteriorum colligauit, etiam hinc hæreticorum ora frænando. Nam quandò dicunt, undè patet immolatum Christvm fuisse, præter alia multa hæc etiam mysteria afferentes, ora ipsorum consuimus. Si enim mortuus Iesvs non est, cuius symbolum aut signum hoc sacrificium est? Vides quantum ei studium fuerit, ut semper memoria teneamus pro nobis ipsum mortuum fuisse. Nam quoniam Marcion, Valentinus, Manichęus, eorumque sequaces negaturi erant hanc dispensationem, in memoriam passionis per hoc semper ità reducit mysterium, ut nemo non insanus seduci possit. Ità per sacratissimam istam mensam & soluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium est.

Luc. 22.

Christus bibit sanguinē suū in Cœna.

Dicēs, hoc facite, ueteris agni sacrificium abrogauit.

Per oblationē huius incruenti sacrificii, cruentū cótra quosdā hæreticos defenditur.

8. Idem homilia uigesimaquarta in priorem epistolam ad Corinthios: Et in ueteri quidem testamento, cùm imperfectiores essent, quem idolis offerrent sanguinem, eum ipse accipere uoluit, ut ab idolis eos auerteret. Quod etiam inenarrabilis amoris signum erat. Hic autē multo admirabilius & magnificentius sacrificium præparauit, & quum sacrificium ipsum commu-

Cur Xp̄s sanguinem sumpserit.

Pro brutorũ cæde ſeipſum offerendũ pcepit. Exod.12. Num.9. Fractio Euchariſtiæ. Altare ad cõſecrationẽ reſeruatũ dedicatur.

commutaret, & pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præciperet. Et paulò pòſt: Sed quare addit: quem frangimus? Hoc in Euchariſtia uidere licet, in cruce autem minimè ſed omninò contrà: Os enim eius, inquit, non conteretur. Sed quod in cruce paſſus non eſt, id in oblatione patitur propter te: frangi ſuſtinet, ut omnes ſatiet.

9. MARTIALIS in epiſtola ad Burdegalenſes, capite tertio: Dum altaria dæmonum in puluerem redigerentur, aram ignoti Dei ad conſecrationem reſeruari iuſsimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Iſrael, & ipſius teſtis Stephani, qui pro eo à Iudæis paſſus eſt, non hominis cultum, ſed Dei in ea frequentatis: Stephanus enim non Deus, ſed amicus Dei fuit: qui pro teſtimonio eius, animam ſuam poſuit: cuius ſanguine ipſa menſa eſt decorata, quia ſuo ſanguine IESVS CHRISTVS comprobatus eſt eſſe Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec ſolùm in ara ſanctificata, ſed ubiquè offertur Deo oblatio munda, ſicut teſtatus eſt: cuius corpus & ſanguinem in uitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Ipſe enim corpus habens & immaculatum, & ſine peccato, quia conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, in ara crucis ipſum permiſit immolari. Quòd autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes ſe nomen eius à terra abolere, nos cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, ſcientes hoc ſolo remedio nobis uitam præſtandam, & mortem effugandam: hoc enim ipſe Dominus noſter iuſsit nos agere in ſui commemorationem. Nam de ſacrificijs idolorum notum uobis à me factum eſt, quia ea maximè de cauſa dominabatur uobis diabolus. Et ſicut communio uiui Dei eſt uobis uita, ſic participatio menſæ ſimulacrorum, erat uobis æterna mors, & infirmitates, & corruptiones, & nimiæ tribulationes huius ſeculi.

Sacrificium Deo offertur in ara ſanctificata. Chriſti corpus & ſanguinẽ offerimus. Ioan.4. Hoc remedio uita pſtatur & mors effugatur. Xp̃s iuſſit in ſui memoriã hoc Sacrificium offerri.

10. DIONYSIVS Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio: Hinc iam uenerandus antiſtes diuinis altaribus adſtans, ſancta & diuina laudat IESV opera, quæ ineffabilis prouidentiæ ratione in ſalutem generis noſtri, uoluntate ſanctiſsimi patris in ſpirituſancto (ut eloquia diuina tradunt) conſummauit. Peracta uerò laude, uenerandaque ipſorum & intelligibili ſpeculatione ſpiritualibus inſpecta luminibus, tum uerò ēt ad ſacra myſteria in ſignis celebrāda progreditur, idq; ex ratione diuina. Quocircà reuerenter ſimul & ex pontificali officio, poſt ſacras diuinorum operum laudes, quod hoſtiam ſalutarem (quæ ſupra ipſum eſt) licèt ſe excuſat, ad ipſum primò decenter exclamans, Tu dixiſti: Hoc facite in meam cõmemorationem. Deindè tanto miniſterio ad imitationem DEI inſtituto dignus fieri poſtulat, & ſimilis ipſi CHRISTO pro uiribus euadere, ut & ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat: & qui ad communionem acceſſuri ſunt, dignè participent: ſicque ueneranda myſteria conſummat, & laudata oculis ſubijcit, in ſignis ſanctè propoſitis.

Chriſtus cùm dixit, hoc facite &c. hoſtiã ſalutarẽ litari iuſſit.

1. D. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigeſimo: Vt ſuprà, C.4.

2. IDEM libro ſexto contra Fauſtum Manichæum, capite quinto, de ſacrificijs ueteris teſtamenti loquens: Et ipſa, inquit, figuræ noſtræ fuerunt, & omnia talia multis & uarijs modis unum ſacrificium, cuius nunc memoriã celebramus, ſignificauerunt. Vnde iſto reuelato, & ſuo tempore oblato, illa

Figuræ noſtri ſacrificij.

de agendi celebritate sublata sunt: sed in significandi authoritate manserũt.
1. E. HIPPOLYTVS Episcopus & martyr in oratione de consummatione mundi & Antichristo: Lugebunt etiàm ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus DEO gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ, tugurij instàr erunt: preciosumque corpus & sanguis CHRISTI non extabit in diebus illis: liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur: Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, uæ super uæ. In diebus antichristi auferetur liturgia

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimanona operis imperfecti in Matthæum, in ea uerba, Cùm ergò uideritis abominationem: Et sic prophetæ uerba significant magìs de consummatione mundi: prophetia tamen, sicut docet CHRISTVS, ad utrunque est dicta. Sunt autem uerba illa sic: In dimidio septimi anni auferetur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, usque ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinem. Dan.9. Illic exercitus Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hic autem antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorum animas facturus est desolatas à Deo. Nam antequàm caperent Romani Hierusalem, in dimidio hebdomadis CHRISTVS per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudæorum: Nam dicitur tribus annis & sex mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum, ut illud sacrificium quod iugiter fuerat in usu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis in uoce, & sacrificium iustitiæ in operibus, & sacrificiũ pacis per Eucharistiam. Vsque ad finem autem seculi tumultus est, quia Iudaica consuetudo de sacrificijs offerendis nunquàm est reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc est, tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eum per loca deserta, non erit, qui in Ecclesiam intret, aut oblationem offerat DEO. Sacrificium Christianorũ ab Antichristo tollendũ.

1. F. CYPRIANVS libro secundo, epistola tertia ad Cæcilium: Admonitos nos scias, ut in calice offerendo Dominica traditio seruetur, neq; aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus prior fecerit: ut calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Mixtio uini & aquæ in calice. Nam cùm dicat CHRISTVS, Ego sum uitis uera: sanguis CHRISTI non aqua est utiquè, sed uinum. Ioan.15. Nec potest uideri sanguis eius, quo redempti & uiuificati sumus, esse in calice, quandò uinum desit calici, quo CHRISTI sanguis ostenditur, qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Genesi circa sacramentum Noe hoc idem præcurrisse, & figuram Dominicæ passionis illic extitisse, quòd uinum bibit: &c. Genes.9. Item in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici sacramentum præfiguratum uidemus, secundùm quod scriptura diuina testatur, & dicit: Et Melchisedech rex Salem, protulit panem & uinum. Gen.4 Fuit autem sacerdos Dei summi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchisedech typum CHRISTI portaret, declarat in psalmis spiritussanctus, ex persona patris ad filium dicens: Ante luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Psal. 109. Qui ordo utiquè hic est, de sacrificio illo ueniens & indè descendens, quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & uinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Sacrificium Melchisedec nostri sacrificij typus est. Nam quis magìs sacerdos Dei summi, quàm

quàm Dominus noster IESVS CHRISTVS? qui sacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & uinũ, suum scilicet corpus & sanguinem. Et paulò pòst: Vt ergò in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset ritè celebrari, præcedit antè imago sacrificij CHRISTI, in pane & uino scilicet constituta: quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum uino obtulit: & qui est plenitudo, ueritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit. Sed & per Salomonem spiritussanctus typum Dominici sacrificij añ præmonstrat, immolatæ hostiæ & panis & uini, sed & altaris & Apostolorum faciens mentionem: Sapientia, inquit, ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septem: Mactauit suas hostias, miscuit in cratera uinum suũ, & parauit mensam suam: Et misit seruos suos, conuocans cum excelsa prædicatione ad craterem, &c.

Christus sacrificium obtulit secundũ ordinem Melchisedech in vltima cœna.

Prou. 9.

2. EVSEBIVS libro quinto de demonstratione euangelica, cap. tertio: Et sanè oraculis exitus admirabilis ei qui contempletur, quemadmodùm Saluator noster Iesus, qui est Christus Dei, ipsius Melchisedech ritu, ea quæ ad sacerdotium in hominibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam quemadmodùm ille qui sacerdos gentium erat, nusquàm uidetur sacrificijs corporalibus functus, sed uino solo & pane, dum ipsi Abraham benedicit: ità sanè primus ipse Saluator ac Dominus noster: deindè qui ab ipso profecti sunt, sacerdotes in omnibus gentibus, spirituale secundùm ecclesiasticas sanctiones sacerdotij munus obeuntes, uino ac pane, & corporis illius & salutaris sanguinis mysteria repsentãt, q̃ sanè mysteria Melchisedech tãtò antè spiritu diuino cognouerat, & rerũ futurarum imaginibus usus fuerat, sicut etiam Moysi scriptura testificatur, ubi ait: Et Melchisedech rex Salem, protulit panes & uinum: Erat autem sacerdos Dei altissimi, & benedixit Abraham.

Per ministros suos administratXp̃s sacrificiũ secundùm ord. Melchis.

Figura oblatiōis nostræ.

3. HIERONYMVS in epistola decimaseptima ad Marcellam, sub nomine Paulæ & Eustochij, ut commigret Bethlehem: Recurre ad Genesim, & Melchisedech regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Christi panem & uinum obtulit, & mysterium Christianum in saluatoris sanguine & corpore dedicauit.

Melchised. in typo Christi panẽ & uinum obtulit.

3. IDEM Hieronymus ad Euagrium epistola centesima uigesimasexta: Sic & Melchisedech, eo quòd Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præcessisse sacerdotis filij Dei, de quo dicitur in centesimonono psalmo: Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Ordinem autem eius multis modis interpretantur, quòd solus & rex fuerit & sacerdos, & ante circuncisionem functus sacerdotio: ut non gentes ex Iudæis, sed Iudæi à gentibus sacerdotium acceperint, neque unctus oleo sacerdotali, ut Moysi præcepta constituunt, sed oleo exultationis & fidei puritate: neque carnis & sanguinis uictimas immolauerit, & brutorum animalium sanguinem dextra susceperit, sed pane & uino simplici puroque sacrificio, Christi dedicauerit sacramentum, & multa alia quæ epistolæ breuitas non recipit.

Leuit. 9.

Panis & uini puro sacrificio, Christi sacramentum dedicauit.

5. AVGVSTINVS in psalmum trigesimumtertium concione secunda. Coram regno ergò patris sui mutauit uultum suum, & dimisit eum & abijt: quià erat ibi sacrificium secundùm ordinem Aaron, & posteà ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundùm ordinem Melchisech. Mutauit

Instituit sacrificium de corpore &

tauit ergò uultum suum in sacerdotio, & dimisit gentem Iudæorum, & uenit ad gentes. Quid est ergò, affectabat? Affectu plenus erat. Quid enim tam plenum affectu, quàm misericordia Domini nostri IESV CHRISTI?

sanguine suo secundùm ordinē Melchisedech.

6. EPIPHANIVS hæresi quinquagesimaquinta Melchisedechianorum: Obtulit ipsi Abraham panes & uinum &c. quandoquidem ex ipso ex circuncisione futurum erat sacerdotium, ut omnis altitudo quæ se effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei destrueretur, ad hoc ut nè se iactans circuncisio de sacerdotio, contradicere posit sacerdotio sanctæ ecclesiæ. Abraham enim obtulit ipsi Melchisedech decimam. Qui uerò ab Abrahamo descenderunt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus autem cùm rursùs esset sacerdotium ex circuncisione per Aaron & filios ipsius, consequenter scriptura dicit per Dauidem, post generationes duodecim à generatione Leui, septimam uerò à successione Aaron: natura uisum est, ut in ueteri sacerdotio sacerdotalis dignitas nè constituatur, uerùm ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit secundùm ordinem Melchisedech sacerdotium transferatur: quod sanè nunc in Ecclesia uiget à Christo & hucusque dum non ampliùs semen secundùm successionem eligitur, sed forma iuxta uirtutem quæritur. Primum enim sacerdotium in præputio per Abel perficitur: sed & deincèps per Noe: tertium uerò per Melchisedech. Et paulò pòst: Quandò Abraham fuit annorum octogintaocto aut nonaginta plùs minus, tunc Melchisedech ipsi obuiam uenit, & proposuit ipsi panes & uinum, mysteriorum ænigmata præfigurans & exemplaria: quum Dominus noster dicat: Ego sum panis uiuens: & exemplar sanguinis ipsius, qui ex latere ipsius compuncto fluxit, ad purgationem inquinatorum, & resperſionem ac salutem animarum nostrarum.

Panis & uinū Melchisedec erant mysteriorum exemplaria.
Ioan.6.

7. DAMASCENVS libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimoquarto: Pane & uino suscepit Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam: uelut & sacerdos ille, Christi ueri sacerdotis figuram præ se ferebat & imaginem. Tu es, inquit, sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Hunc panem panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab ortu usque ad occasum ipsi offerri per prophetam Dominus loquitur, corpus uidelicet & sanguis Christi.

Mensa Melchisedech nostram significabat.
Psal. 109.
Leuit.24.
Mala.1.
De nostra hostia incruēta pdixit Malachias.

1. G. AVGVSTINVS libro decimoseptimo de Ciuitate Dei, capite uigesimo, exponens illud, Venite, comedite panem meum, &c. Hic certè agnoscimus Dei sapientiam, hoc est, uerbum Patri coæternum, in utero uirginali domum sibi ædificasse corpus humanum, & huic tanquàm capiti membra Ecclesiam subiunxisse, martyrum uictimas immolasse, mensam in uino & panibus præparasse, ubi apparet etiam sacerdotium secundùm ordinem Melchisedech, insipientes & inopes sensu uocasse: quia sicut dicit Apostolus, Infirma huius mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod sequitur, dicit: Derelinquite insipientiam, ut uiuatis: & quærite prudentiam, ut habeatis uitam. Participem autem fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere uitam. Nam & in alio libro, qui uocatur Ecclesiastes, ubi ait: Non est bonum homini, nisi quod manducabit & bibet: quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationē

Prouerb. 9.
Psal. 109.
1.Cor.1.
Prouer. 9.
Cap.3.

mensæ huius pertinet, quam sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundùm ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium succesſit omnibus illis sacrificijs ueteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, propter quod etiàm uocem illam in psalmo trigesimo & nono eiusdem mediatoris per propheciã loquentis agnoscimus: Sacrificiũ & oblationem noluisti, corpus aũt perfecisti mihi: quia pro illis omnib. sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministrat.

Sacrificium Melchisedechicũ succesſit alijs sacrificijs topicis. Pro omnibus alijs sacrificijs offertur corpus Christi.

2. MARTIALIS Apostolus Galliæ ad Burdegalenses, capite tertio, ut suprà, C. 9.

3. ITEM Iustinus philosophus & martyr aduersùs Iudæos in dialogo cũ Tryphone habito, ut suprà, A. 3.

4. IRENAEVS libro quarto aduersùs hæreses, capite trigesimosecundo, ut suprà, B. 8.

5. ITEM in eodem libro quarto, capite trigesimotertio: Quoniam nomen filij proprium patris est, & in Deo omnipotente per Iesum CHRISTVM offert Ecclesia, benè ait secundùm utraque, & omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum. Incensa autem Ioannes in Apocalypsi, orationes ait esse sanctorum.

Mala. 1. Apoc. 5. & 8.

6. ET capite trigesimoquarto: Igitur Ecclesiæ oblatio, quam Dominus docuit offerri in uniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei, non quòd indigeat à nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Et pòst pauca: Et genus oblationum reprobatum est: oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia. Sed species immutata est tantùm, quippe cùm iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Et pòst: Quoniam igitur cum simplicitate Ecclesia offert, iustè munus eius purum sacrificium apud Deum deputatum est. Oportet n. nos oblationem DEO facere, & in omnib. gratos inueniri fabricatori DEO, in sententia pura & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ sunt eius creaturarũ offerentes: & hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Et pòst pauca, de oblatione quorundam hæreticorum loquens, ait: Quomodo autem constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: & dat primùm quidem fœnum, pòst deinde spicam, deindè plenum triticum in spica? Quomodò autem rursùs dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere uitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergò aut sententiam mutent, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursum confirmat sententiam nostram: Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & unicam prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodùm enim qui est à terra panis percipiens uocationem DEI, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam.

Ecclesiæ oblationẽ Dominus offerri docuit in uniuerso mũdo.

Veritas corporis & sanguinis.

Oblatio Eucharistiæ.

7. CHRI-

7. Chrysostomvs in homilia super psalmum nonagesimumquintum, illud Malachiæ citans, Non est mea uoluntas &c. Vidè quàm luculenter, quàque dilucidè mysticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta hostia. Thymiama uerò purum appellat sacras preces, quæ post hostiam offeruntur. hic enim suffitus Deum refocillat, non is qui à terrenis radicibus sumitur, sed qui à puro corde exhalatur. Vides ut ubique locorum concessum est angelicum illud sacrificium inclarescere? uides nullis finibus circunscriptũ neque altare, neque canticum? In omni loco thimiama offertur nomini meo. Est igitur hostia pura, prima quidem mystica mensa, cæleste summeque uenerandum sacrificium. Est autem & in nobis uaria sacrificiorum differentia, &c. ubi cùm explicasset multa alia esse noui testamenti sacrificia, concludit hoc modo: Habemus igitur primum sacrificium illud salutare donum: secundum, martyrum: tertium, deprecationis: quartum, iubilationis: quintum, iustitiæ: sextum, eleemosynæ: septimum, laudis: octauum compunctionis: nonum, humilitatis: decimum, prædicationis: tametsi quiddam prætermisi, quum animo nouem enumerarim, putaui me tradidisse decem. Quodnam igitur sacrificij genus prætermissum est? Est decimum sacrificium, fructificationis.

Malach. 1. Incructa hostia.

Angelicum sacrificium.

Summè uenerandũ sacrificium.

Varia sacrificiorum genera apud Christianos inter quæ primum est hoc nostrum.

8. Avgvstinvs libro decimonono de ciuitate Dei, capite uigesimotertio: Dei præclarissimum atque optimum sacrificium nos ipsi sumus. Hæc est ciuitas eius, cuius rei mysterium celebramus oblationibus nostris quæ fidelibus notæ sunt. Cessaturas enim uictimas, quas in umbra futuri offerebant Iudæi: & unum sacrificium gentes à solis ortu usque ad occasum, sicut iam fieri cernimus, oblaturas per prophetas Hebræos oracula increpuere diuina.

Malach. 1. A Malachia prædictum.

9. Idem libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite trigesimoquinto: Malachias prophetans Ecclesiam, quam per Christum iam cernimus propagatam, Iudæis apertissimè dicit ex persona Dei: Non est mihi uoluntas in uobis &c. Ab ortu solis &c. Hoc sacrificium per sacerdotium Christi, secundùm ordinem Melchisedech, cùm in omni loco à solis ortu usque ad occasum Deo iam uideamus offerri: sacrificium autem Iudæorum, quibus dictum est: Non est mihi uoluntas in uobis, nec accipiam &c. cessasse negare non possunt: quid adhuc expectant alium Christvm, quum hoc quod prophetatum est legunt, & impletum uident, impleri non potuerit, nisi per ipsum?

Cap. 1.

Sacerdotium Christi secũdùm ordinẽ Melchised. à Malachia p̃dictum.

1. H. Canon tertius Apostolorum. Si quis episcopus, aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac: aut pro uino siceram, aut confecta quædam, aut uolatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

2. Item Canon nonus: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, uel quilibet ex sacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, ueniam consequatur: aut si non dixerit, communione priuetur, tanquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo, qui sacrificauit, quòd rectè non obtulerit.

3. Clemens pontifex & martyr libro sexto constitutionum Apostolicarum, capite uigesimotertio: Christus circuncisionem sustulit, cum eam in se explesset. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem

alio modo mutauit: Pro quotidiano baptiſmo, unum ſolum baptiſmum inſtituit, qui in eius mortem perficitur: Pro una tribu, de qualibet natione pręcepit optimos deligi, nec corporum integritatem ſpectari, ſed religionem ac uitam: Pro ſacrificio cruento, rationale & incruentum, ac myſticum ſacrificium inſtituit, quod in mortem Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur: Pro adoratione locali, ab ortu ſolis uſque ad occaſum, in omni loco imperij ſui nomen ſuum celebrari ſtatuit. Quare non ſuſtulit à nobis legem, ſed uincula.

Inſtituit Chriſtus incruentum & myſticũ ſacrificiũ. Malac. 1.

4. Concilivm primum Nicenum canone decimoquarto: Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, ut hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant.

Offerendi ſacrificij poteſtatem nõ habẽt Diaconi.

5. Concilivm Laodicenum canone decimonono: Quoniam Catechumenorum orationem ſeparatim & priùs poſt tractatum Epiſcoporum oporteat celebrari. Quibus egresſis, orent etiàm hi, qui in pœnitentia ſunt conſtituti, & poſt manus impoſitionem his quoquè abſcedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, una quidem (id eſt prima) per ſilentium, ſecunda uerò & tertia per uocis pronunciationem. Et tunc demum oſculo pacem dari debere. Et poſteaquàm presbyteri Epiſcopo pacem dederint, tunc etiàm laicos dare. Et ſic oblatio offeratur. Solis autem miniſtris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidèm communicare.

6. Et canone quinquageſimooctauo eiuſdem Concilij: Non oportet in domibus oblationes ab Epiſcopis ſiue presbyteris fieri.

7. Concilivm Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, ut ſuprà quæſtione quarta, A. 3.

8. Concilivm Tridentinum ſeſſione vigeſimaſecunda, capite primo: Quoniam ſub priori teſtamẽto, teſte Apoſtolo Paulo, propter Leuitici ſacerdotij imbecillitatem conſummatio non erat: oportuit, Deo patre miſericordiarum ità ordinante, ſacerdotem alium ſecundùm ordinem Melchiſedech ſurgere Dominum noſtrum Iesvm Christvm, qui poſſet omnes, quot quot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noſter etſi ſemel ſeipſum in ara crucis, morte interceden te Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaret: quia tamen per mortem ſacerdotium eius extinguendum non erat: in cœna nouiſsima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ uiſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret ſacrificium, quo cruentum illud ſemel in cruce peragendum, repræſentaretur: eiuſque memoria in finem uſque ſeculi permaneret: atque illius ſalutaris uirtus in remiſsionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum applicaretur: ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & uini Deo patri obtulit: ac ſub earundem rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc noui teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, ut ſumerent tradidit: & eiſdem eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit, per hæc uerba: Hoc facite in meam commemorationem: uti ſemper catholica Eccleſia intellexit, & docuit. nam celebrato ueteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorũ Iſrael immolabat, nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per ſacerdotes ſub ſignis uiſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mũdo ad Patrem, quandò per ſui ſanguinis effuſionem nos redemit, eripuitque de pote-

Doctrina Cõcilij de ſacroſancto Miſſę ſacrificio. Heb. 7. Pſal. 109.

Xps in cœna obtulit tanquã ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Luc. 22. Exod. 13.

de potestate tenebrarum, & in regnũ suũ transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari potest: quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gẽtibus, in omni loco mundã offerendã prædixit, & quã non obscurè innuit Apostolus Paulus Corinthijs scribens, cũ dicit: Nõ posse eos qui participatione Dęmoniorũ polluti sint, mẽsæ Dñi participes fieri: per mẽsam, altare utrobiq; intelligens. Hæc deniq; illa est, quæ per uarias sacrificiorum, naturæ & legis tempore, similitudines figurabatur: utpote, quæ bona omnia, per illa significata, uelut illorum omnium consummatio & perfectio cõplectitur. In eadem sessione canone primo de Sacrificio Missæ: Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo uerum & proprium sacrificium: aut quòd offerri non sit aliud, quàm nobis CHRISTVM ad manducandum dari, anathema sit. Et canone secundo: Si quis dixerit, illis uerbis, Hoc facite in meam commemorationem, CHRISTVM non instituisse Apostolos sacerdotes: aut non ordinasse, ut ipsi, alijque sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.

Colos. 1.
Per Malachiã prædictum. Cap. 1.
1. Cor. 10.
à B. Paulo insinuatum.
Per sacrificia alia significatum.
In Missa offertur uerum & proprium sacrificium.
Per, hoc facite, sacerdotes instituit Apostolos.

9. IACOBVS, Basilius, Chrysostomus in Liturgijs, ut infrà, M. 2 & seq.

1. I. ALEXANDER primus in epistola prima ad omnes orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum quoquè oblationibus, quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, ut eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur, ità ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantùm & uinum aqua permixtum, in sacrificio offerãtur. Non debet enim (ut à patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut uinum solum aut aqua sola offerri, sed utrunque permixtũ, quia utrunque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Ipsa uerò Veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quandò ait: Accepit Iesus panem, & benedixit &c.

Panis & uinũ aqua permixtum offerendum, in sacrificio.
Matth. 26.

2. TELESPHORVS pontifex & martyr in epistola ad omnes Episcopos capite secundo: Nocte uerò sancta Natiuitatis Domini saluatoris Missas celebrent, & hymnum angelicum in eis solenniter decantent, quoniam & eadẽ nocte ab angelo pastoribus nunciatus est, sicut ipsa ueritas testatur, dicens: Pastores erant in &c. Reliquis enim temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super Apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. Ab Episcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco in Missarum solennijs celebrandus est, atque solenniter recitandus.

Missas celebrare.
Luc. 2.
Missarum celebrationes.
Mar. 15.
Acto. 2.
Missarum solennia.

3. FELIX primus pontifex & martyr in epistola secunda ad Episcopos Galliæ: Nos uerò ad supplementum uestrum, fratres, & coepiscopos nostros uocauimus ampliùs quàm septuaginta, cum quibus hæc quæ subter habentur inserta, regulariter tractando decreuimus &c. Et posteà: Quapropter in præfata constituimus synodo, uobisque & omnibus Ecclesijs tenendum & agendum mandamus, ut super memorias martyrum Missæ celebrentur, nè memoriæ eorum à talibus extingui, aut ueneratio possit prohiberi.

Super memorias Martyrũ Missæ celebrentur.

4. HIGINVS Põtifex & Martyr apud Gratianũ de consecratione distinctione prima: Omnes Basilicę cum Missa debent semper consecrari. ubì autem plures sunt &c.

Cum Missa.

5. SOTER pontifex & martyr, apud eundem Gratianum de consecratio-

A Sacerdotibus Missarũ tpe sacra mysteria consecrantur. Missas facere Missarum solennia celebrare.

ne, distinctione prima, capite, ut illud: Censuimus ergò conuenire, ut cùm à sacerdotibus Missarum tempore sacra mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo uel presbytero uel alijs, ut consecrationem expleat officij cœpti. Et post pauca: Nullus post cibum potumque siue quodlibet minimũ sumptũ Missas facere præsumat. Ibidèm: Hoc quoquè statutũ est, ut nullus presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus. &c.

Cum Missa.

6. EVARISTVS pontifex & martyr, apud Iuonem parte tertia, capite quarto, & Burchardũ libro tertio Decretorum, capite vigesimoseptimo: Omne basilicæ cum Missa debent semper consecrari.

In Missa.

7. FABIANVS pontifex & martyr, ut habetur in Codice decretorum sexdecim librorum libro quinto, capite nono: Sacrificium non est accipiendũ de manu sacerdotis, qui orationes uel actiones, & reliquas obseruationes in Missa secundùm ritum implere non potest.

Missæ celebrantur. Missarum actio. Missas celebrare. Missas celebrari.

8. DAMASVS pontifex in pontificali de Alexandro pontifice & martyre loquens in ipsius uita, sic ait: Hic passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quandò Missæ celebrantur. Deindè de Sixto primo: Et constituit, ut Missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEVS Sabaoth, &c. Item de Telesphoro: Hic fecit ut in natali Domini nostri IESV CHRISTI noctù Missæ celebrarentur, cùm omni alio tpe ante horæ tertiæ cursum nullus præsumeret Missas celebrare, quia ea hora Dñs noster ascendit in crucẽ. & ut ante sacrificiũ, hymnus diceret angelicus, hoc est, Gloria in excelsis DEO. Et de Felice primo: Hic cõstituit supra sepulcra aut memorias martyrũ, Missas celebrari.

In Missa.

9. IDEM Damasus epistola quarta de Chorepiscopis: Quòd uerò eis nõ liceat sacerdotes cõsecrare, nec diaconos aut subdiaconos, nec uirgines nec altare erigere, nec ungere aut sacrare, &c. nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentem reconciliare, &c.

In publica Missa.

10. CONCILIVM Carthaginense secundum canone tertio: Ab uniuersis episcopis dictum est: Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiant. Vel reconciliare quenquam in publica Missa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

Missam facere cœpi.

✱ nè cuius.

Ad Missas.

11. AMBROSIVS epistola trigesimatertia ad Marcellinam sororem suam, de tradendis basilicis: Sequenti die (erat autem Dominica) post lectiones atque tractatum, dimissis catechumenis, symbolum aliquibus competentibus in baptisterijs tradebam basilicæ. Illic nunciatum est mihi, comperto quòd ad Portianam basilicam de palatio decanos misissent, & uela suspenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen mansi in munere, Missam facere cœpi. Dum offero, raptum cognoui à populo Castulum quendam quẽ presbyterum dicerent Arriani. Hunc autem in platea offenderant transeuntes. Amarissimè flere, & orare in ipsa oblatione Deum cœpi, ut subueniret, ✱ nec huius sanguis in causa Ecclesiæ fieret, certè ut meus sanguis pro salute non solùm populi, sed etiàm pro ipsis impijs effunderetur. Quid multa: Missis presbyteris & diaconibus, eripui iniuriæ uirum.

12. AVGVSTINVS sermone nonagesimoprimo de tempore. In lectione quæ nobis ad Missas legenda est, fratres charissimi, audituri sumus, quòd filij Israel post transitum maris rubri uenerunt, &c.

13. IDEM

13. IDEM sermone ducentesimo trigesimoseptimo de tempore: Eccè post sermonem fit Missa catechumenis, manebunt fideles, uenietur ad locum orationis. Scitis quò accessuri sumus, quid priùs Deo dicturi sumus? Dimitte nobis debita nostra &c. Fit Missa catechumenis. Matth. 6.

14. IDEM Augustinus in sermone ducentesimo quinquagesimoprimo, agens, de celebranda Dominica die: In die uerò nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque ociosus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus: neque in uenatione se occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagando campos & syluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis uerba ex intimo pectore ad Deum proferens. Adhuc quoquè quod detestabilius est, ad Ecclesiam aliqui uenientes non intrant, non insistunt precibus, non expectant cum silentio sanctarum Missarum celebrationem, sed quandò lectiones diuinæ intùs leguntur, tunc ipsi foris aut causas dicere, aut diuersis student calumnijs impugnare, aut videlicet in alea uel in iocis inutilibus insudare. Missarum celebratio. Sanctarum Missarum celebratio.

15. CONCILIVM Mileuitanum cui Augustinus interfuit, canone duodecimo: Placuit etiam & illud, ut preces uel orationes seu Missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, siue præfationes, siue commendationes, seu manus impositiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omninò dicantur in Ecclesia, nisi quæ à prudentioribus tractatæ uel comprobatæ in synodo fuerint, nè fortè aliquid contra fidem, uel per ignorantiam, uel per minus studium sit compositum. Missæ nō nisi approbatæ celebrentur.

16. CONCILIVM quartum Carthaginense, cui etiàm interfuit Augustinus, canone octogesimoquarto: Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, usq; ad Missam catechumenorum. Missa catechumenorum.

17. LEO Magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum Alexandrinum: Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoquè uolumus custodiri, ut quum solennior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenerit, quam recipere basilica simul una non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur, nè his tantùm admissis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, uideantur hi, qui postmodùm confluxerint, non recepti: cùm plenum pietatis atque rationis sit, ut quotiès Basilicam, in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, totiès sacrificium subsequens offeratur. Necessè est autem, ut quædam pars populi sua deuotione priuetur, si unius tantùm Missæ more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei, parte conuenerint. Studiosè ergò dilectionem tuam & familiariter admonemus, ut quod nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoquè cura non negligat, ut per omnia nobis & fide & actibus congruamus. Sacrificij oblatio iterari præcipitur in eodem die & templo. Vnius Missæ.

IDEM epistola octogesimaoctaua, ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: Nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere Chorepiscopis uel presbyteris licet. Publicè in Missa.

1. K. DE cæremonijs Missæ uide Dionysium Areopagitam libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite tertio, ut suprà A. I. Scripserunt de ijsdem cæremonijs & ritibus quamplurimi alij: atque ij præsertim qui libros edidere de diuinis uel ecclesiasticis officijs, ut Isidorus Hispalensis, Vualafridus abbas S. Galli, Alcuinus, Amalarius Archiepiscopus Treuirensis, Angelomus, Vide Trit. de Script. Eccle. Item Ordinē Rom. cum adiunctis Scri-

ptoribus, per Melchiorem Hittorpiū Colonię editum anno 1568.

mus, Rabanus archiepiſcopus Moguntinus de inſtitutione clericorum, Remigius Altiſiodorenſis, Herigerus abbas Lobienſis, Berno abbas Augienſis de officio Miſſæ, Bernoldus Cōſtantiēſis presbyter, Iuo Carnotenſis in ſermonibus de rebus Eccleſiaſticis, Hildebertus Cenomannenſis, Anſelmus Cantuariēſis, Honorius Auguſtodunenſis, Hugo Victorinus, Rupertus Tuitienſis, Innocentius 3. in libris de officio Miſſæ, Guilielmus Altiſiodorenſis, Ioannes Beleth, Thomas Aquinas opuſculo 66. de expoſitione Miſſæ, & in 3. parte quæſt. 83. Guilhelmus Durandus epiſcopus Mimatenſis, Micrologus, & plures alij.

Cur Eccleſiæ ritus & cæremonias Miſſæ inſtituerit, ex traditiõe Apoſt.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite quinto: Cumque natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem ſuſtolli: propterea pia mater Eccleſia ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſummiſſa uoce, alia uerò elatiore, in Miſſa pronunciarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, ut myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, ueſtes, aliaque id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc uiſibilia religionis & pietatis ſigna ad rerum altiſsimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur. Ibidèm canone ſeptimo: Si quis dixerit, cæremonias, ueſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica utitur, irritabula impietatis eſſe magis, quàm officia pietatis, anathema ſit.

Contemnentes cæremonias & ritus Miſſę, anathemate feriunt.

3. HIERONYMVS in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum ante libros Paſchales: In opere tuo utilitatem ſpectauimus Eccleſiarum, ut diſcāt qui ignorant, eruditi teſtimonijs ſcripturarum, qua debeant ueneratione ſancta ſuſcipere, & altaris Chriſti miniſterio deſeruire, ſacroſque calices & ſancta uelamina, & cætera quę ad cultum Dominicę pertinent paſsionis, non quaſi inania & ſenſu carentia, ſanctimoniam non habere, ſed ex conſortio corporis & ſanguinis Domini, eadem qua corpus eius & ſanguis maieſtate ueneranda.

Reuerenter tractandi ſacri calices &c.

Quæ fiant in dicant in Sacrificio Miſſæ.

CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quinta myſtagogica: Vidiſtis diaconum aquam lauandis manibus porrigentem ſacerdoti &c. Deindè clamat diaconus longè pòſt: Complectimini & oſculemini uos inuicèm: atque tunc mutuo nos oſculo ſalutamus. Poſteà clamat ſacerdos: Surſum corda. Vos deindè reſpondetis: Habemus ad Dominum. Deindè dicit ſacerdos: Gratias agamus Domino. Ad hæc uos ſubijcitis: Dignum & iuſtum eſt. Facimus deindè mentionem cæli & terræ & maris, Solis & lunæ, & ſiderum ac uniuerſæ creaturæ, tam ratione prędıtę, quàm irrationalis: tam iſtius quæ uidetur, quàm illius quæ ſub aſpectum noſtrum non cadit: angelorum, archangelorum, uirtutum, dominationum, principatuum, poteſtatum, thronorum & Cherubim, faciem operientium, quaſi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in ſpiritu ſancto cernebat Eſaias, circunſtantia thronum DEI: ac alis quidem duabus faciem uelantia, atque dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth. Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicā theologiā recitamus, ut in illa cæleſti hymnodia, cū ſupramundana militia communicemus: atq; ſic per eiuſmodi hymnos noſipſos ſanctificantes, Deū benigniſsimum oramus, ut ſuper illa propoſita, ſanctum ſpiritum emittat, ut panem quidem faciat corpus CHRISTI, uinum uerò ſanguinem CHRISTI.

Omnino

Omninò enim quod attigerit spiritussanctus,hoc sanctificatur & transmuta tur.Deindè uerò postquàm confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruētus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum, pro communi Ecclesiarum pace,pro tranquillitate mundi, pro regibus,pro militibus pro socijs,pro ægrotis & afflictis, & in summa pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes. Cùm hoc sacrificium offerimus, posteà facimus mentionem etiam eorum,qui ante nos obdormierunt. Primùm Patriarcharum,Prophetarum,Apostolorum, Martyrum,ut Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deindè pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis. deniquè pro omnibus oramus,qui inter nos uita functi sunt, maximum esse credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificij. Quod exemplo uobis demonstrare uolumus. Scio enim multos dicere: Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamsi in hoc sacrificio mentio illius fiat? An enim si rex aliquis eos a quibus offensus est, in exilium pepulerit, posteà uerò illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his, qui sunt in supplicio,exulibus,eidem offerent,nonne condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eundem modum & nos,pro defunctis precationes adhibentes, quanuis sint peccatores,non quidem coronam plectimus,sed CHRISTVM pro nostris peccatis mactatum offerimus,ut & nobis & illis eum qui est benignissimus,propitium reddamus.Posteà dicitis illam orationem, quam Saluator suis discipulis tradidit,cum pura conscientia patrem nuncupantes DEVM, atque dicentes: Pater noster qui es in cælis &c.Sacerdos autem posteà dicit: Sancta sanctis. Vos deindè respondetis. Vnus sanctus, unus Dominus IESVS CHRISTVS. Audistis deincèps diuina quadam melodia psallentem,atque ad sacrorum mysteriorum communionem uos adhortantem: Gustate & uidete,quòd CHRISTVS est Dominus &c.

Cultus incruentus.

Memoria sanctorū i Missa.

Memoria defunctorum. Maximū animarū iuuamē.

Sacrificiū ꝓpitiatorium.

Psal. 33.

4. CLEMENS Pontifex & martyr epistola secunda ad fratrem Domini: De vasis sanè sacris ità gerendum est: Altaris palla,cathedra, candelabrū, & uelum,si fuerint uetustate consumpta,incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in sanctuario fuerint, malè tractari, sed incendio uniuersa tradantur. Cineres quoquè eorum in baptisterio inferantur, ubi nullus transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, nè introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mortuum credat obuoluendum, aut Diaconus scapulas operire uelit,quæ fuit in altari, aut certè quæ data est in mènsam DOMINI. Qui hæc fecerit, uel leuiter quasi nihil & negligenter habuerit diuina mysteria, Diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico alienus erit altari,graui percussus anathemate. Quòd si clericum presbyter non commonuerit, decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit, propterea quòd de Dominicis sacramentis subiecta sibi non commonuerit ministeria, & posteà cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiæ. Pallas uerò & uela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio,diaconi cum humilibus ministris iuxta sacrarium lauent, non eijcientes foras à sacrario uelamina Dominicæ mensæ, nè fortè puluis Dominici corporis malè decidat à sindone foris abluta, & erit hæc operanti peccatum: idcircò intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè

Quāta in ueneratione habēda ea,quib. utitur Ecclesia in altari.

Puluis Dñici corporis.

pelluis

peluis noua comparetur,& præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis uelis apponatur lauandis,nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinēt, Pallæ altaris solæ in ea lauenẽ & in alia, uela ianuarum. De uelis autem ianuarum,cura sit Ostiarijs ex admonitione Maiorum, nè quis negligens aut ignarus, ad uelum ianuæ domus Domini,manus inconditè tergat: sed statim coercitus,discat omnis homo, quia uelũ atrij domus Domini sanctũ est.

5. Beda lipro primo historiæ Anglicanæ, capite vigesimonono: Prætereà idem Papa Gregorius Augustino Episcopo,quia suggesserat ei multum quidem sibi esse messem,sed operarios paucos, misit cum præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac uerbi ministros: in quibus primi & præcipui erant Mellitus,Iustus,Paulinus,Rufinianus,& per eos generaliter uniuersa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria,uasa uidelicet sacra, & uestimenta altarium: ornamenta quoquè ecclesiarum,& sacerdotalia uel clericalia indumēta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas,in quibus significat se ei pallium direxisse, simul ei insinuat qualiter Episcopos in Britannia constituere debuisset.

Necessaria ad ministeriũ Ecclesiæ mittit in Angliam B.Gregorius. Palliũ Eporũ

1. L. Cyprianus libro primo,epistola nona ad Clerum & plebem Furnitanorum: Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt nè quis frater excedens, ad tutelam uel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset,non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros uoluit auocare. & ideò Victor cùm contra formam nupèr in concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem cõstituere,non est quòd pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur,ut sacerdotum decretum religiosè & necessariè factum,seruetur à nobis: simul & cæteris fratribus detur exemplum,nè quis sacerdotes & ministros Dei, altari eius & Ecclesiæ uacantes,ad seculares molestias deuocet. obseruari enim decæterò poterit, nè ultrà hoc fiat circa personam clericorum,si quod nunc factum est, fuerit uindicatum.

Sacrificiũ altaris pro defunctis.

2. Chrysostomus homilia quadragesimaprima in priorem epistolam ad Corinthios: Abierit mortuus peccator sanè,gaudere docet,peccata impedita esse,& non accumulatum malum, nitique quantum fieri non potest, ut iuuetur non lachrymis,sed prece,supplicationibus,eleemosynis, oblationibus. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro istis agnum illum iacentem,& peccata mundi tollentẽ deprecantes, sed ut his consolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat, pro omnibus in Christo dormientibus,& pro his qui memoriam celebrant illorum. Nam unquàm ista fiant, neque hæc dicantur, si pro illis commemorationes non fierent. Neque enim scena iam ampliùs nostra sunt, sed spiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur his fratres,memoriam pro ipsis faciamus. Nam si Iobi illius liberos patris uictima purgauit: quid dubites, è nobis quoquè,si pro dormientibus offeramus, solatij quiddam illis accessurum? Gratificari Deus propter alios alijs solet, quod Paulus hic ostendit: Vt ex multis,inquit, personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro nobis

Iuuantur oblationibus. Memoria mortuorũ in sacris mysterijs.

Iob 1.

Solatiũ mortuorũ ex oblatione.

2.Cor.1.

pro nobis agantur. Nè defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipsis offerendo: communis totius orbis uictima: preces sunt. Hinc pleni fiducia, pro toto etiam orbe supplicamus, inter martyres, inter confessores, inter sacerdotes mortuos recensemus. Vnum enim corpus omnes sumus, sint membra licèt alia alijs illustriora, undique ueniam ipsis impetrare licet, precibus pro ipsis effusis, muneribus datis, consortio earum, inter quos uelut commune corpus referuntur. Quid ergo doles? quid lachrymaris? cum impetrandæ mortuo ueniæ tot extent rationes?

Cõis totius orbis uictima.

3. IDEM Chrysostomus homilia uigesimaprima in Acta Apostolorum: Non frustrà oblationes pro defunctis fiunt, non frustrà preces, non frustrà eleemosynæ. Hæc omnia spiritus disposuit, uolens ut nos mutuum iuuemus. Vnde ille utilitatè accipiet ille per te, & tu per illum, contemptis opibus inductus es ad faciendum aliquid generosum: & tu illi salutis, & ipse tibi eleemosynæ factus est author. Nè dubita, quia erit aliquis fructus suauis. Non temerè diaconus clamat: Pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his qui illorum memoriam faciunt. Non diaconus est qui talem illam uocem emittit, sed spiritus: non sanctus inquam, sed donum. Quid dicis? In manibus est hostia, & omnia proposita sunt benè ordinata, adsunt angeli, adsunt archangeli, adest filius dei, cum tanto horrore adstant omnes, adstant illi clamantes omnibus silentibus, & putas temerè hæc fieri? Igitur & alia temerè, & quæ pro ecclesia, & quæ pro sacerdotibus offeruntur, & quæ pro plenitudine ac uniuersitate? Absit. Sed omnia cum fide fiunt.

Oblationes, preces & eleemosynæ pro defunctis.

4. IOANNES Damascenus in sermone, Quòd qui in fide hinc migrarunt, sacris operationibus & uiuorum beneficijs multùm iuuentur: Diui autem Apostoli discipuli saluatoris, qui totum mundi circulum uiuum cepere prædicando uerbum, quod suis oculis uiderant, in tremendis & impollutis uitalibusque sacramentis memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter atque adeò sine contradictione obseruat Apostolica & catholica Ecclesia CHRISTI & DEI, à finibus usque ad fines terræ, ab eoque tempore usque in præsens, & in finem mundi usque. Omninò hoc neque uanè, neque absurdè, neque temerè, fortuitove ordinatum est. Quæ enim Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimè uana sunt, sed utilia, Deo placita, salutique nostræ conducibilia plurimùm. Ibidèm posteà: Insupèr & Athanasius in sermone illo undecunque concinno, quem in eos, qui obdormierunt, scripsit, scitè dicit: Si quis diem obierit, licèt in aerem deponatur inhumatus, nè omiseris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulcrum accendere: Accepta enim Deo sunt, plurimamque secum referunt retributionem. Oleum enim & cera, holocaustum est: incruentæ autem hostiæ oblatio, propitiatio est. Quod uerò in pauperes collocatur beneficium, omnis bonæ retributionis augmentum. Itaque pro defuncto oblaturus &c. Apostoli enim Dei prædicatores & magistri sacrificiorum curatores, alijque patres sacro afflati numine, & participes uirtutis animum excedere facientis, secundùm quod fas erat & acceptum Deo, diuino ore annunciarunt, operationes sacras (siue Missarum oblationes) & preces, & psalmos, anniuersariasque defunctorum memorias, & quæcunque usque in hodiernum diem gratia benignissimi DEI augent, incrementúq; accipiũt, ab ortu Solis usq; ad occasum, & à septẽtrione & meridie in gloriam et laudem Dei Dñi Dominorũ, et regis regnantiũ.

Memoria mortuorũ in Missa ab Apostolis ꝑfecta.

Nota.

Athanasij eadem de re testimonium.

5. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed & si nusquàm in scripturis ueteribus omninò legeretur, non parua est uniuersæ ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas: ubì in precibus sacerdotis, quæ Domino DEO ad eius altare funduntur, locum suum habet etiàm cōdemnatio mortuorum.

2. Mach. 12.

Nota.

6. ITEM de uerbis Apostoli, sermone trigesimoquarto, uel secūdùm alios trigesimosecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, uiuorum sunt qualiacūque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus uerò sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritib. erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum uniuersa obseruat ecclesia, ut pro eis qui in corpus & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cùm id ipsum sacrificio loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm uerò eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur?

Sacrificio salutari nō dubitandum adiuuari mortuos.

Nota.

7. ET libro nono Confessionum, capite vndecimo: Et mox ambo omnibus (mihi & fratri meo) Ponite (inquit Monica) hoc corpus ubicunque: nihil uos eius cura conturbet. Tantùm illud uos rogo, ut ad Domini altare memineritis mei, ubì fueritis.

Memoria defuncti ad altare.

8. ITEM capite duodecimo, de eadem matre sua Monica loquens: Cùm eccè corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus quas ibì fudimus, cùm offerretur pro ea sacrificium precij nostri, iā iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquàm deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui, sed toto die grauiter in occulto mœstus eram.

Pro Monica sacrificiū precij nostri oblatum.

9. PRAETEREA capite decimotertio: Non istà mandauit nobis, sed tantummodò memoriam sui ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius rei prętermissione seruierat, undè sciret dispensari uictimam sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo uincimus.

Memoriā sui ad altare fieri petiit.

Colos. 2.

10. EPIPHANIVS contra Aerium, hæresi septuagesimaquinta: Deindè, qua ratione post mortem nominatis (inquit Aerius) nomina mortuorum? Orat enim, inquit, uiuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si uerò omninò preces eorum, qui hic sunt, prosint illis qui isthic sunt, igitur nemo sit piùs, neque boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdā per quem uult modum, aut per pecunias persuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipso, ut nè quid illic patiatur, neque immedicabilia peccata ab ipso perpetrata requirantur. Ad quæ posteà respondens Epiphanius, ità ait: De eo uerò, quòd proferantur nomina uita defunctorum, quid hoc magìs fuerit utile? quid hoc commodius & magìs admiratione dignum? quod credunt præsentes, quòd hi qui decesserunt, uiuunt, & nō sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientissimam prædicationē recenseam, quod spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Prosunt autem & preces pro ipsis scientes, etiamsi totam culpā non

Argumenta Aerii hæretici.

Respōsio Epiphanij.

non abſcindant. Verum enimuerò eo quòd nos ſæpè dum in mundo ſumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum uoluntariè, quo id quod perfectius eſt ſignificetur, & pro iuſtis, & pro peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem miſericordiã Dei implorantes, pro iuſtis uerò & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, martyribus ac confeſſoribus, Epiſcopiſque & Anachoretis, & pro uniuerſo ordine, ut Dominum IESVM CHRISTVM ab hominum ordine ſeparemus, per honorem, quem ipſi exhibemus, & ut adorationem ipſi præſtemus, illud mente uoluentes, quod Dominus non eſt alicui homini adæquatus, etiamſi millies, & ultra, in iuſtitia degat unuſquiſque homo. Et pòſt pauca: Deindè uerò rurſùs ad propoſiti argumenti conſequentiã deueniam, quòd Eccleſia neceſſariò hoc perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere, aut legem patris? uelut Salomon dicit, Audi fili ſermonem patris tui, & nè repudies ſtatuta matris tuæ: oſtẽdens per hoc quod & in ſcripturis & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus, & unigenitus, & ſpiritus ſanctus. Mater aũt noſtra Eccleſia ſtatuta habet in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui non poſſunt. Quum itaque ordinata ſint in eccleſia ſtatuta, & benè ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſùs etiàm hic ſeductor. Sed & hoc relicto, uelut ſcarabæo, aut cantharide, aut bupreſti animalculo, per eccleſiaſticum fundamentum & Dei potentiam cõculcato, ad reliquias conſequenter procedamus, Deũ auxiliariũ inuocantes.

Pro peccatorib. memoria fit in ſacro.

Ex Traditiõe à patribus accepta ꝓ mortuis iſta præſtantur.

1. M. CYPRIANVS in ſermone de cœna Domini: Ex quo à Domino dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus, quotieſcunquè his uerbis & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtãtialis & calix bñdictione ſolẽni ſacratus, ad totius hoĩs uitã ſalutẽque proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum ad ſanandas infirmitates & purgandas iniquitates exiſtens.

Luc.22.

Vtilitas hui' Sacrificij.

2. IACOBVS in ſua Liturgia: Noſtras animas ſanctifica, corporaq; & ſpiritus, necnon cogitationes noſtras ad pietatem conuerte, ut pura conſcientia tibi dona offeramus, munera, fructuum oblationes, ut ea deleantur delicta, quæ admiſimus, & ut toti populo tuo ſis propitius. Ibidèm: Vt tibi grato & diuino oblato ſacrificio, digni abs te habeamur uita æterna. Item: Nè auerſeris nos peccatores, uerendum hoc & incruentum ſacrificium attrectantes. Supplicamus & imploramus bonitatem tuam, nè myſterium hoc quod ad ſalutem nobis diſpenſatum eſt, in condemnationem populo ſit: ſed in abolitionem peccatorum, ac animarum & corporum renouationem, &c. Admitte nos accedentes ad ſanctum tuum altare, ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ, ut digni ſimus, qui offeramus tibi munera, & ſacrificium pro nobis, & pro ijs, quæ populus per ignorantiam admiſit: daque nobis, Domine, ut tibi cum omni metu, ac pura conſcientia hoc ſacrificium ſpiritale atque incruentum offeramus: quod ubi admiſeris in ſanctum, ſupercæleſte, ac intellectuale tuum altare, in odorem ſuauitatis ſpiritalis, uiciſsim mitte nobis gratiam ſpiritus tui ſanctiſsimi. ò Deus, reſpice in nos, & ad noſtrum hoc rationale obſequium intuere, idque accipe, ut Abel dona accepiſti, Noe ſacrificia, Moyſis & Aaronis ſacerdotia, Samuelis pacifica, Dauidis pœnitentiã, Zachariæ incenſum: ut de manu Apoſtolorũ tuorũ uerum hunc cultum accepiſti, ità quoquè è manibus noſtris qui peccatores ſumus, recipe munera hæc propoſita per tuam benignitatem: & fac ut oblatio noſtra

Propitiatoriũ ſacrificiũ pro uiuis.

grata

grata & acceptabilis sit, per spiritum sanctum sanctificata, in propitiationem peccatorum nostrorum, & eorum quæ populus per ignorantiam admisit, & in requiem animarum eorum, qui ante nos dormiunt, ut & nos abiecti, & peccatores, & indigni serui tui, digni habiti, sine dolo ministremus sancto altari tuo, mercedem. accipiamus fidelium & prudentium dispensatorum, gratiamque inueniamus & misericordiam in die illa tremenda retributionis tuæ iustæ & bonæ. Et nonnullis interiectis: Miserere nostri: quandoquidē ueremur ac tremimus, cùm tuum sanctum altare nobis accedendum est, & offerendum sacrificium hoc uerendū & incruentū pro nostris peccatis, & pro ijs quæ populus per ignorantiā admisit.

Pro defunctis.

3. Basilivs Magnus in Liturgia sua: Da Domine & pro omnibus nostris peccatis, & populi tui ignorantia, acceptabile & susceptibile fieri sacrificium nostrum in conspectu tuo. Ibidèm: Suscipe nos appropinquantes sancto altari tuo, secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, ut simus digni offerre tibi rationabile istud, & absque sanguine sacrificium pro nostris peccatis & populi ignorantia.

Propitiatorium pro uiuis.

4. Chrysostomvs in Liturgia sua: Fac nos dignos ut offeramus tibi deprecationes, & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo. Et pòst pauca: Ministrare tibi, magnum ac formidandum etiam supercælestibus uirtutibus. Attamen propter ineffabilem & immensam tuam humanitatem intrepidè & irreuocabiliter factus es homo, & summus Pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanquàm Dominus omnium. Respice ad me peccatorem, ut assistam sanctæ tuæ huic mensæ, consecrem sanctum & immaculatum tuum corpus, & preciosum sanguinem. Tu enim es qui offers, & offerris, & accipiens, & dans, Christe Deus noster. Et nonnullis interiectis: Domine Deus omnipotens, solus sanctus, qui suscipis hostiam laudis ab ijs qui te inuocant in toto corde, suscipe preces nostras, & offer sancto altari tuo: & fac nos dignos offerre tibi dona, & sacrificium spiritale pro nostris peccatis, atque ignorantijs populi: & præsta, ut inueniamus gratiam in conspectu tuo, ut fiat acceptabile sacrificium nostrum, & in habitet spiritus gratiæ tuæ bonus super nos, & super hæc apposita sacramēta, & super omnem populum. Et nonnullis interpositis: Ampliùs obtulimus tibi hanc rationabilem hostiam, pro orbe, pro sancta catholica & apostolica Dei Ecclesia, & ijs qui casta in conuersatione ac sobria degunt. Pro fidelissimis & Deo dilectis Imperatoribus nostris, & toto palatio, & omni exercitu eorum.

Pro quib. offeratur.

5. Martialis in epistola ad Burdegalenses, capite tertio: Quod Iudæi per inuidiam &c. ut suprà, G. 1.

6. Hieronymvs in caput primum epistolæ ad Titum: Quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidiè pro suis populique peccatis, illibatas Deo oblaturus est uictimas?

7. Ambrosivs libro primo Officiorū, capite quadragesimooctauo: Vmbra in lege, imago in Euangelio, ueritas in cælestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur uitulus, nunc Christvs offertur: sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nostra dimittat. Hic in imagine, ibi in ueritate, ubi apud patrem pro nobis quasi aduocatus interuenit. Hic ergò in imagine ambulamus, in imagine

gine uidemus: Illic facie ad faciem, ubì plena perfectio, quia perfectio omnis in ueritate est. Intellige de aliena specie

8. Idem Ambrosius in psalmum trigesimumoctauum: Vidimus principem sacerdotum ad nos uenientem, uidimus & audiuimus offerentem pro nobis sanguinem suum: sequamur, ut possumus, sacerdotes, ut offeramus pro populo sacrificium: etsi infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio: quia etsi nunc Christus non uidetur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur. Immò ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur. Sacerdotũ ẽ pro populo offerre sacrificium. Christi corpus in terris offertur.

9. Alexander primus Pontifex & martyr, in epistola prima ad omnes Orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, &c. ut suprà. I 1. Ac deindè: Crimina atque peccata, oblatis his Domino Sacrificijs delentur. Idcircò & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sæpiùs recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostijs delectabit & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi. Nec ulla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus ueneranda. Et sicut potior est cæteris, ità potiùs excoli & uenerari debet. Matt. 26. Crimina delentur. Placabit Dominus, & peccata ingentia dimittet.

10. Idem epistola secunda ad omnes Episcopos: Quos in ordine Aposto latus constitui uoluit, ipsi pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atque consumunt. Oseæ 4.

11. Gregorius Nazianzenus oratione prima in Iulianum Imperatorẽ: Mox incruenti sacrificij oblatione manus cõmaculat, per quod nos Christo unimur, necnon passionis ac diuinitatis eius participes reddimur, sectionibus & uictimis res stabiliens regias, malis consiliarijs in malo utens principatu.

12. Augustinus sermone quarto de Innocentibus: Quid reuerentius, quid honorabilius dici potest, quàm sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est sacerdos, sicut scriptum est: Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech? Rectè sub altario iustorum animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iusti uindictam sanguinis postulant, ubi etiàm pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Conuenienter igitur, & quasi pro quodam consortio ibì martyribus sepultura decreta est, ubì mors Domini quotidiè celebratur, sicut ipse ait: Quotiescunque hæc feceritis, mortem meam annunciabitis, donèc ueniam, scilicet, ut qui propter mortem eis mortui fuerant, sub sacramenti eius mysterio requiescant. Psal. 109. Pro peccatoribus in altari Christi sanguis effunditur. 1. Cor. 11.

13. Tertium concilium Braccarense, capite primo: Cùm omne crimẽ atq; peccatum, oblatis Deo sacrificijs deleatur, quid decæterò prò delictorum expiatione Domino dabitur, quãdò in ipsa sacrificij oblatione erratur? Omne crimẽ deletur.

14. Gregorius homilia trigesimaseptima in Euangelia: Singulariter nanque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis & benignitate mẽtis sacris altaris hostia suffragatur: quia is qui in se resurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterùm patitur. Nam quotiès ei hostiam suæ passionis offerimus, totiès nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Multos ut arbitror uestrũ, fratres charissimi, Applicatur nobis sacrificiũ cruẽtum.

risſimi, contigit noſſe hoc, quod uolo ad memoriā vrām narrando reuocare. Non longè à noſtris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hoſtibus captus, longè tranſductus eſt. Cumque diù teneretur in uinculis, eum uxor ſua, cùm ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam uelut mortuo hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius totiès uincula ſoluebantur in captiuitate, quotiès ab eius coniuge oblatæ fuiſſent hoſtiæ pro animæ eius abſolutione. Non longo pòſt tempore reuerſus, admirans ualdè, ſuæ indicauit uxori, quòd diebus certis hebdomadibus ſingulis, eius uincula ſoluebantur. Quos uidelicet dies eius uxor atque horas diſcutiens, tunc eum recognouit abſolutum, cùm pro eo ſacrificium meminerat oblatum. Hinc ergò fratres chariſsimi, hinc certa conſideratione colligite, oblata à nobis hoſtia ſacra quantùm in nobis ſoluere ualeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero, potuit in altero ſoluere uincula corporis.

Vide ēt lib. 4. dial. c. 57. Vincula ſoluta per oblationem ſacrificij.

Soluit ligaturam cordis.

15. Concilivm Tridentinum ſeſsione vigeſimaſecunda, capite ſecundo: Et quoniam in diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Christvs cōtinetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit: docet ſancta Synodus, ſacrificium iſtud uerè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut, ſi uero corde & recta fide, cum metu & reuerentia, contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit. una enim eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens ſacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa. Cuius quidem oblationis, cruentæ inquam, fructus per hanc incruentam uberrimè percipiuntur: tantum abeſt ut illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non ſolùm pro fidelium uiuorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & alijs neceſsitatibus, ſed & pro defunctis in Christo nondùm ad plenum purgatis, ritè, iuxta Apoſtolorum traditionem, offertur. Ibidèm, canone tertio: Si quis dixerit, Miſſæ ſacrificium tantùm eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificij in Cruce peracti, non autem propitiatorium, uel ſoli prodeſſe ſumenti: neque pro uiuis & defunctis, pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & alijs neceſsitatibus offerri debere, anathema ſit.

Propitiatorium eſt.

Quō crimina & ingētia peccata deleat.

Fructus hui9 Sacrificij. Propitiatorium.

1. N. Concilivm Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium, ut ſuprà, quæſtione quarta, litera A. 3.

2. Secvnda ſynodus Nicena, actione ſexta, tomo tertio, ut ſuprà ibidèm, A. 4.

3. Avgvstinvs contra Fauſtum libro vigeſimo, capite vigeſimoprimo, ut ſuprà, hac eadem quæſtione, A 6.

4. Evsebivs de demonſtratione euangelica, libro primo, capite decimo, ut ſuprà C 2.

5. Gregorivs Nazianzenus oratione ſecunda contra Iulianum Apoſtatam: Non ampliùs ædes noſtras ſacras ſiniſtrè adſpicient. Non ampliùs ſanguine deteſtando, puriſsimi ac incruenti ſacrificij puriſsima inquinabūt altaria, nec aris ſacrilegis inacceſſa defœdabunt.

Incruentum ſacrificium.

6. Idem in carminibus ad Epiſcopos:

O ſacrificia mittentes incruenta ſacerdotes,

O anima-

O animarum custodes gloriosi, ò magni
Figmentum Dei manibus in uestris ferentes.

8. Idem ad Constantinopolis sacerdotes & ipsam urbem:

O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes,
Et magnæ Vnitatis cultores in Trinitate.

8. Cyrillvs Alexandrinus epistola decima ad Nestorium: Dum unigeniti filij Dei, hoc est, Iesv Christi, mortem secundùm carnem & resurrectionem ex mortuis annunciamus, assumptionemque in cælos confitemur, incruentum in Ecclesijs perficimus cultum, atque ità ad mysticas accedimus benedictiones ac sanctificamur, participes facti sanctæ carnis pręciosique sanguinis seruatoris nostri omnium Iesu Christi, nec ut communem carnem accipimus, &c.

Idem in declaratione anathematismi undecimi: Sanctum ac uiuificum incruentumque in Ecclesijs celebramus sacrificium, non hominis alicuius nobis similis & communis corpus: consimiliter & preciosum sanguinem esse, quod proponitur, credentes, sed magis tanquàm proprium uiuificantis uerbi corpus & sanguinem accipimus. Communis enim caro uiuificare non potest. Et hoc ipse seruator, testatur, dicens: Caro non prodest quicquam, spiritus est qui uiuificat. Quoniam enim uerbi facta est propria, ob eam causam intelligitur, & est uiuifica, sicut seruator dicit: Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, etiàm ille uiuet propter me. Quia uerò Nestorius, & qui cum illo sentiunt, mysterij huius uirtutem temerè dissoluunt, propterea, idque ualdè meritò, constitutus est hic Anathematismus.

Vide I. tom. Concil. incruentū in Ecclesijs sacrificium celebrari, & quale sit illud. Ioan. 6. Ibidem.

9. Hieronymvs in caput uigesimumsextum Matthæi: Postquàm typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat: assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad uerum Paschæ transgreditur sacramentum, ut quomodò in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos, panem & uinum offerens fecerat, ipse quoque ueritatem sui corporis & sanguinis repræsentaret.

Christus secùdùm ordinē Melchisedec, in ultima cœna obtulit. Genes. 4.

10. Oecvmenivs in caput quintum epistolæ diui Pauli ad Hebræos, super uerba, Tu es sacerdos in æternum &c. Neque enim de ea, quæ semel à Deo facta est oblatio & hostia, dixisset, In æternum, sed respiciens ad præsentes sacrificos, per quos medios Christus sacrificat & sacrificatur: qui etiā in mystica cœna modum illis tradidit huiusmodi sacrificij.

Xp̄s per Sacerdotes exercet perpetuò sacerdotium Melchis.

1. O. Chrysostomvs homilia decimaseptima in epistolam ad Hebræos: Imperauit semper offerri, propter infirmitatem, ut & memoria peccatorum fieret: Quid ergò nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et una est hæc hostia, non multæ. Quō una & non multæ? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum: hoc autem sacrificium exemplar est illius: idipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper eundem ipsum. Proindè unum est hoc sacrificium ac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquàm, sed unus ubiquè est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiquè offertur, unum corpus est, & non multa corpo-

Eadē est hostia in hoc sacrificio cū ea quæ in cruce immolata ē.

Vnũ eſt ſacrificiũ idemq; ſemper.

ra: itá etiam & unum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiã mundantem nos obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem, couſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium, ſicut pontifex, ſed id ipſum ſemper facimus: magìs autem recordationem ſacrificij operamur.

Luc. 22.

2. AVGVSTINVS epiſtola vigſimatertia ad Bonifacium Epiſcopum: Non ne ſemel immolatus eſt CHRISTVS in ſeipſo, & tamen in ſacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur: nec utique mentitur qui interrogatus eum reſponderit immolari?

Omni die immolatur.

3. THEOPHYLACTVS in capitis quinti ad Hebræos hæc uerba ſcribens, Tu es ſacerdos in æternum &c. Dicant igitur Iudæi nobis, quiſnam fuerit alius ſacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech præter Chriſtum? Nonne omnes ſub lege fuerunt? nonne omnes ſabbatũ celebrabant, & uictimas offerebant? Manifeſtiſsimè igitur de Chriſto hoc dictum eſt. ſolus enim ille pane & uino ſacrificium conſecrauit, perindè àc Melchiſedech. Qui uerò dixit, In æternum? Quoniam etiamnùm unà cum corpore quod pro nobis immolauit, apud Deum & patrem intercedit &c. Vel quia quæ in ſingulos dies fit & futura eſt in perpetuum oblatio per Dei miniſtros, ipſum habet Pótificem & ſacerdotem Dominum, atque adeò ipſam hoſtiam, qui ſeipſum pro nobis ſanctificat, & frangitur & diſtribuitnr. Quotiès enim hæc fiunt, mors Domini annunciatur.

Gen. 14.

Per miniſtros in ꝑpetuum offert Chriſtus.

1. Cor. 11.

4. IDEM in eiuſdem epiſtolæ capitis ſeptimi illa uerba, Manet ſacerdos in perpetuum: Dicimus Chriſtum cùm æternus ſit & immortalis, reuerà ſemper eſſe ſacerdotem. Nam & nunc quidem ſemper ſeipſum pro nobis offerre creditur per miniſtros ſuos.

5. ITEM in caput decimum ad Hebræos: Suboritur hic quæſtio, Num & nos hoſtias incruentas offeramus? Cui reſpondemus, omninò: cæterùm memoriam facimus mortis Domini, eſtque una ipſa, non multæ, quãdoquidem ſemel oblatus eſt. Nam eundem ſemper offerimus, immò potiùs memoriã illius oblationis facimus, qua ſe ipſe obtulit, ceu iam nunc facta ſit. Proindè unum eſt ſacrificium. Nam quod ad quæſtionem attinet, poſtquam multis in locis offertur, num igitur multi CHRISTI erunt? nequaquàm, ſed unus eſt ubique, & hic plenus, & illic plenus & perfectus, unumque corpus. Quemadmodùm enim in multis locis oblatus CHRISTVS unum corpus eſt, & non multa copora, ſic & unum ſacrificium. Nã illam hoſtiam offerimus, quæ tum eſt oblata. illic autem alius erat qui heri oblatus erat, agnus fortaſsè, à uictima quæ hodiè offertur, nec ueluti commemoratio erat heſternæ oblationis, qui hodiè offerebatur agnus, ſed ipſe per ſeipſum ſacrificium perficiebat.

Nõ repugnat noſtra oblatio unicæ iſti oblatiõi quæ ſemel in cruce peracta é. Vnum eſt ſacrificium.

In ueteri lege erat ſemp alia hoſtia.

6. OECVMENIVS in quintum caput epiſtolæ ad Hebræos, ut ſuprà, N 10.

7. PHOTIVS apud Oecumenium in eundem locum: Quia etiam CHRISTVS ſine ſanguine hoſtiàm obtulit, deindè poſtmodùm ſuum ipſius etiàm corpus: propterea aptè dictum eſt, CHRISTVM eſſe ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech.

Cur ſacerdos ſcdm ordinẽ Melchiſed.

8. IDEM Oecumenius in caput ſeptimum ſuper illa uerba, Manet ſacerdos in perpetuum: Eo modo perpetuitatem accipito, quo & cætera: Aut ꝙ ét modus ſacerdotij Melchiſedech (noſti aũt q̄d dicã) in ꝑpetuũ maneat.

9. ITEM

9. ITEM in eiusdem epistolæ caput decimum: Qui multas, inquit Apostolus, & easdem singulis annis offerunt hostias, perficere nequeunt illos, qui secundùm legem conuersantur. Quid ergò? Anne nos semper offerimus hostias sanguine carentes? Sed unius eiusdemque mortis CHRISTI memoriã facimus, & unum Christi corpus semper edimus. Non enim nunc quidem unius Christi, alias uerò alterius, sed semper eiusdem: Iudæorum uerò hostiæ uarias habebant uictimas, nempe oues, boues, capras: ideò multæ sunt hostiæ: nostræ uerò quanquàm actione multæ sint, unica tamen est potestate.

Nostra hostia eadem.

VIII

Estne sub altera tantum, panis scilicet, an uerò sub utraque panis ac uini specie, sumenda Eucharistia?

A. De Sacerdotibus quidem, seu sacrificantibus constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neque offerre possent Eucharistiam. Cuius rei causam ex sacrificio ipso pendentem reddere, hic iam necesse non est.

B. De alijs uerò fidelibus non sacrificantibus, illud fatendum est, nullo eos Diuino præcepto ad Eucharistiæ Sacramẽtum sub specie vtraque sumendum adstringi, sed ad salutem illis esse satìs, alterius speciei communionem. Igitur si veteris Ecclesiæ statum repetimus, [a] nunc vnam tantùm, nunc vtranque speciem fidelibus dispensatam fuisse comperiemus. Si verò Scripturam sacram consulimus, [b] sic illa de hoc Sacramento differit, vt modò panis & calicis, modò solius quidem panis soleat meminisse. Vbi enim legimus, [c] *Nisì manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis:* legimus etiam, *Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* Et qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam:* dixit etiam, [d] *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi uita.* Et rursùs idem qui affirmauit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo:* affirmauit & illud, [e] *Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum:* vt omittamus quæ [f] Lucas de fractione solùm panis adducit.

C. Neque Christi nobis hic deest exemplum, qui primùm in extrema illa cœna [g] sub vtraque specie hoc instituit ac Apostolis tradidit Sacramentum. Deindè verò in Emaus cũ

a Tertull, lib. 2. ad vxorem. Cypria. ser. 5. de lapsis. Orig. o. 13. in Exo. Basil. ad Cæsa. Hier. apologia pro libro contra Iouinianum.
b 1. Cor. 10. d 11. e Act. 2. g c. Ioan. 6. f Ibidèm.
Conc. Trid. sess 21 c. 1.
d Ibidèm.
e Ibidèm.
f Luc. 24. e Act. 2. & 20. b 27. f Au. epist. 86. ad Casula. & Chrys. ho. 19 operis imperfecti.
g Mat. 26. c Marc. 14. c Luc. 22. b 1. Cor. 11. c

duobus discipulis agens, sub vna solùm specie [h] porrexit illis Eucharistiam, ac posteà statìm illinc sese subduxit, sicut Euangelicum hunc locum Patres interpretantur.

D. Proindè damnandi non sunt siue qui nunc vnica contẽti specie, ab usu calicis abstinẽt, & multis ab hinc seculis [a] abstinuisse leguntur, siue qui olìm cùm ità probaret Ecclesia, utranque speciem in usu publico habuere.

E. Verùm magister rerum usus paulatìm docuit, maiore cũ populi commoditate, ac minore periculo, multisque de causis frugiferè fieri, vt omisso calicis usu, alterius tantùm speciei communio retineatur. Atque ità faciendum iamdiù decreuit Ecclesia, non discedens illa quidem à sponsi sui instituto præceptove (columna enim [b] & firmamentum ueritatis est, & mysteriorum Dei fida [c] dispensatrix) sed potestatem à sponso acceptam in dispensandis mysterijs ad [d] ædificationẽ communemque fidelium vtilitatem conuertens, prout temporum hominumque conditio, quæ nonnulla etiam in sacris immutari cogit, postulare videtur.

F. Nam & Euangelij nobis verba [e] declarant, Christum in cœna cum illis egisse, quibus potestatem fecit non sumendæ modò, sed etiam consecrandæ offerendæque Eucharistiæ, immò [f] & ordinandæ & administrandæ totius Ecclesiæ. Horum iudicio, prudentiæ, & authoritati reliquit, cùm de alijs plerisque ad rem Christianam spectantibus, tum de modo ordineque dispensandæ fidelibus Eucharistiæ, ius in posterum constituendi, atque pro ratione temporum ritè disponendi. Id probat etiam ex [g] Paulo [h] Augustinus, & multis Apostolorũ institutis euinci facilè potest.

G. Nec est cur Laicis iniuria irrogari ulla putetur, si ut in plerisque itidèm [a] alijs, hac in parte non æquantur Sacerdotibus. Nam in confesso est, Christum non esse dissectũ in partes duas secundum duo Sacramenti huius signa, sed tam sub una, quàm sub utraque specie, immò sub unius etiam hostiæ consecratæ [b] particula, Christum totum exhiberi atq; sumi, videlicet, secundùm carnem, animam, sanguinem, diuinitatẽ. Vbi autem Christus totus ac integer sumitur, illic deesse non

potest

h Luc. 24. e & ibid. Theop. & Bed. Chry. in Matt. operis imperfecti ho. 17. & Aug. li. 3. de consensu Euan. c. 25. a Euse. li. 6. eccle. hist. c. 36. Augu. ho. 26. ex homilijs 50. & ser. 252. de tpe. Amb. in Satyrũ Paulinus in uita S. Ambr. Amphiloch. i vita Basilij. Beda Angl. hist. li. 4. cap 14 & 24. Theodo. i Philotheo. vita 26. quæ est Simeonis. Euag. li. 4. ecc. histo. c. 35. & Guiliel. Abb. in uita S. Bernar. li. 1. c. 11. b 1. ad Tim. 3 d c 1. Cor. 4. a d 2. Cor. 10. e 13. d Cõc. Tridẽ. ses. 21. c. 2. e Matth. 26. c Marci. 14. c Luc. 22. b Iust. in Apol. 2. ad Antoni. f Act 20. f 1. Pet. 5. a Luc. 10. c Ephes. 4. c g 1. Cor. 11. g h Ad ianuar. epi. 118. c. 6. a Mat. 18. c Ioan. 20. f 1. Tim. 3. a b c & 4. d ad Titum 1. b b Basi. ad Cæsa. patrit. Cyril. in epist ad Calosyrium, & in Ioã. li. 4. c. 17 Cõ Florẽ. Euseb. Emissenus ho. 5. de pasch. Tridẽ. ses. 13. c. 3. Et de conse. dis.

pót integer quoquè fructus & efficax gratia tanti Sacramēti. Quapropter nulla hic laici utilitate fraudantur, siue rē ipsam in Sacramento contentam, Christum scilicet Deum & hominem, spectes: siue [c] fructum & gratiam, quæ Eucharistiam sumentibus, ad animarum salutem donatur, quæras: sed tantū hi sub altera accipiunt, quantum sub utraque, si liceret, specie essent percepturi.

2.c. qui manducat, & cap. Sing.

c Ioan.6.c f 1.Cor.10.d

H. Qua de re [d] ambigendi, vel disceptandi ampliùs nullus iam relictus est locus, posteaquàm Spiritus sanctus, qui iuxta promissionem [e] Christi docet ac regit Ecclesiam, certam nobis & explicatam sententiam edidit, editamq; semel ac iterū sacrosanctæ [f] Synodi non violanda authoritate confirmauit. Vndè perspicuè colligi potest, hanc sub altera specie communicandi consuetudinem præcepto diuino haud aduersari, Ecclesiæ legitima authoritate fulciri, temporis longæuitate magnoque populorum fidelium consensu comprobari, ratione ac vtilitate certa commendari: ac demùm pro lege, quam sola mutare possit Ecclesia, certò habendam esse.

d Aug. ad Ianuar. epi. 118. cap. 5.
e Luc. 22.c Ioan. 14. bd & 16.b Esa. 50.
f Synod. Constantiēsis sess. 13. Basil. sess. 30. Tridenti. sess. 21.

I. Sed nec aduersarij, quantumuìs hic obstrepant, eiusmodi in communicando ritus initium ullum possunt demonstrare: Vt mirum sit adhuc reperiri, qui priuatæ pietatis specie ducti, aliter sibi persuadeant, & hac in parte cum nouis Ecclesiæ contemptoribus [g] aduersùs venerandam totius Ecclesiæ [h] authoritatem conspirent. His verendum est sanè, nè, dum externa Sacramenti signa tantoperè urgent, & contentioni seruiunt, Sacramenti fructum internum, adeoque Christum totum amittant: ut ab omni usu sacramenti præstet eos penitùs abstinere. Quandoquidem neque [a] Fides, neque Sacramenta ullis, nisi persistentibus in Ecclesiæ unitate, sunt salutaria. Vt hinc Augustinus [b] dixerit, omnia Sacramēta Christi non ad salutem, sed ad iudicium habentur sine charitate unitatis. Ac iterùm, [c] Quid prodest homini uel sana fides, uel sanum fortassè fidei Sacramentum, ubi lethali uulnere Schismatis perempta est sanitas charitatis? Nec dubium sanè, quin grauiter in Christum ipsum peccent, qui hoc unitatis Sanctissimo [d] symbolo ad schismaticæ diuisionis symbolū audent abuti.

g 1.Tim.3.d Matth. 18.c
h Aug. cōtra Crescon. lib. 1.cap.33.
a Au. de vnit. Eccle.cap.4.
b Lib.3. con. literas Petil. cap.40.
c De baptis. cōtra Donat. lib.o.c. 8.
d Aug. 21.dē ciuit. cap.25. Trident. sess. 13.ca. 2. & 8.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios decimo: Calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

Prioris ad Corinthios vndecimo: Quotiescunquè enim manducabitis panem hunc,& calicem bibetis &c. Itaque quicunque manducauerit panem hunc,uel biberit calicem Domini indignè,&c. Probet autem seipsum homo,& sic de pane illo edat,& de calice bibat.

Actorvm secundo: Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum,& communicatione fractionis panis,& orationibus.

Ioannis sexto,ut infrà.

Lvcae vigesimoquarto: Et factũ est, dũ recumberet cum eis,accepit panem,& benedixit,ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum,&c. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in uia::& quomodò cognouerunt eum in fractione panis.

Actorvm vigesimo: Vna autem Sabbati cùm conuenissemus ad frangendum panem,Paulus disputabat cum eis &c.

Et vigesimoseptimo: Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in cõspectu omnium: & cùm fregisset,cœpit manducare. Animæquiores autem facti omnes,& ipsi sumpserunt cibum.

Matthaei vigesimosexto: Cœnantibus autem eis, accepit Iesvs panem,& benedixit,ac fregit, deditque discipulis suis,& ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit,& dedit illis,dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus &c.

Marci decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesvs panem, &c.Et accepto calice,gratias agens dedit eis. & biberunt ex illo omnes &c.

Lvcae vigesimosecundo: Et accepto pane, gratias egit,&c.Similiter & calicem,postquàm cœnauit,dicens:Hic est calix nouum testamentum &c.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Dominus Iesvs in qua nocte tradebatur, accepit panem,&c. Similiter & calicem, &c. ut suprà quæstione secunda.

Prioris ad Timotheum tertio: Ecclesia Dei uiui,columna & firmamẽtum ueritatis.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi,& dispensatores mysteriorum Dei.

Posterioris ad Corinthios decimo: Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem,& non in destructionem uestram,non erubescam.

Et capite decimotertio: Ideò hæc absens scribo,ut non præsens duriùs agam secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

Matthaei vigesimosexto: Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis, &c. Cœnantibus autem eis, accepit Iesvs panem,&c.

Marci decimoquarto: Vespere autẽ facto, uenit cum duodecim, &c. Et manducantibus illis,accepit Iesvs panem,&c.

Lvcae vigesimosecundo: Et cùm facta esset hora, discubuit,& duodecim

cim Apostoli cum eo,&c. Et accepto pane gratias egit.

Actorvm vigesimo: Attendite uobis & uniuerso gregi, in quo uos spiritussanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

Prioris Petri quinto: Pascite, qui in uobis est, gregem Dei, &c.

Lvcae decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit.

Ad Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominũ, in astutia ad circunuentionem erroris.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Cætera autem, cùm uenero, disponam.

Matthaei decimooctauo: Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c.

Ioannis vigesimo: Quorum remiseritis peccata, &c.

Prioris ad Timotheum tertio: Oportet Episcopum irreprænhensibilẽ esse, &c. Diaconos similiter pudicos, &c. Qui enim benè ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent, &c.

Prioris ad Timotheum quarto: Dum uenio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi &c.

Ad Titum primo: Constituas per ciuitates presbyteros.

Ioannis sexto: Ego sum panis uitæ. Patres uestri manducauerunt mãna in deserto: & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducauerit, non moritur. Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Et paulò pòst: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse uiuet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres uestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Lvcae vigesimosecundo: Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos.

Ioannis decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis, quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit. Ibidem: Paracletus autem spiritussanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis.

Ioannis decimosexto: Adhuc multa habeo uobis dicere: sed non potestis portare modò: quum autem uenerit spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Esaiae quinquagesimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus, qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo, non rece

dent de ore tuo,& de ore ſeminis tui,& de ore ſeminis ſeminis tui,dicit Dominus,amodò & uſque in ſempiternum.

Matthaei decimooctauo: Si Eccleſiam nõ audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus

PATRES.

Domi olim ſub ſpecie panis cõmunicabant fideles.

1. B. Tertullianus libro ſecundo ad uxorem: Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibum guſtes. Et ſi ſciuerit panem, non illum credit eſſe qui dicitur. Et hæc ignorans quiſque, rationem ſimpliciter ſuſtinebit, ſine gemitu, ſine ſuſpicione panis an ueneni? Suſtinent quidem,ſed ut inculcent &c.

Miraculũ circa corpus Domini in arca, cõionis cauſa reſeruatũ.

2. Cyprianus ſermone quinto de lapſis: Et cùm quædam arcam ſuam, in qua Domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgente deterrita eſt, nè auderet attingere. Et alius qui & ipſe maculatus de ſacrificio à ſacerdote celebrato,partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit. documento unius oſtenſum eſt,Dominum recedere,cùm negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur,quãdò gratia ſalutaris in cinerem,ſanctitate fugiente,mutetur.

Gratia ſalutaris.

3. Origenes homilia decimatertia in Exodum: Volo uos admonere religionis ueſtræ exemplis: noſtis qui diuinis myſterijs intereſſe conſueſtis, quomodò cùm ſuſcipitis corpus Domini, cum omni cautela & ueneratione ſeruatis,nè ex eo parùm quid decidat,ne conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim uos creditis,& rectè creditis, ſi quid indè per negligentiã decidat. Quòd ſi circa corpus eius conſeruandum tanta utimini cautela, & meritò utimini: quomodò putatis minoris eſſe piaculi uerbum Dei neglexiſſe,quàm corpus eius?

Diligens corporis Dominici cõſeruatio, nè qua particula dilabatur in terram.

Tpe perſecutionis ſolebant fideles ſecũ domum deferre corpus Domini, atq; illic cõicare.

4. Basilius Magnus in epiſtola ad Cæſariam Patritiam (quæ Græcè extat:) Illud autem,in perſecutionis temporibus neceſsitate cogi quempiã, non præſente ſacerdote aut miniſtro (id eſt, Diacono)communionem propria manu ſumere,nequaquàm eſſe graue, ſuperuacaneum eſt demonſtrare. proptereà quòd longa conſuetudine, hoc ipſo rerum uſu confirmatum eſt. Omnes enim in eremis ſolitariam uitam agentes, ubi non eſt ſacerdos,communionem domi ſeruantes,à ſeipſis communicant. In Alexandria uerò & in Aegypto,unuſquiſq, eorum qui ſunt de populo, ut plurimùm habet communionem in domo ſua. Semel enim ſacrificium ſacerdote conſecrante & diſtribuente,meritò participare & ſuſcipere, credere oportet. Etenim & in Eccleſia ſacerdos dat partem,& accipit eã is qui ſuſcipit cum omni libertate,& ipſam admouet ori propria manu. Idem igitur eſt uirtute,ſiue unã partem accipiet quiſquam à ſacerdote,ſiue plures partes ſimul.

Cõio domi ſeruata.

Eiuſdẽ uirtutis ẽ vna pars cum multis.

Quotidiana cõio corporis Xpi Romę.

5. Hieronymus in Apologia ad Pammachium pro libris aduersùs Iouinianum: Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, ut fideles ſemper Christi corpus accipiant,quod nec repræhendo,nec probo. Vnuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundat. Sed ipſorum conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant: & iuxta Perſium,noctem flumine purgant:quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico,alius in domo Christus eſt? Quod in eccleſia non licet,nec domi licet. Nihil Deo clauſum eſt,& tenebræ quoque lucent apud Deum.

Cõio domeſtica Romæ.

6. Conci-

6. CONCILIVM Tridentinum sessione uigesimaprima, capite primo: Sed neque ex sermone illo, apud Ioannem sexto, rectè colligitur, utriusque speciei communionem à Domino præceptam esse, utcunquè iuxta uarias sanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: dixit quoquè, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam: dixit etiàm, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Et deniquè qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominùs, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Ioannis sexto nō minùs approbat cōīō unius speciei, quā utriusq;.

Ioan. 6.

7. AVGVSTINVS epistola octogesimasexta ad Casulanum: Dies resurrectionis Domini, prima sabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus una sabbati dicitur: quem constat eum esse, qui Dominicus posteà appellatus est. Aut ergò post peractum diem sabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ utiquè nox iam ad diem Dominicum, hoc est, ad unam sabbati pertinebat: & ità eadem nocte fracturus panem, sicut frangitur in sacramento corporis CHRISTI, produxit sermonem usque ad medium noctis, ut post sacramenta celebrata, rursùs usque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multùm festinabat, lucescente proficisceretur Dominico die. Aut certè &c.

Matt. 28.
Mar. 16.
Luc. 24.
Ioan. 20.

Dominicus dies.

Fractionē panis, de qua Act. 20. de cōmunione interpretat̄ Augustinus.

8. CHRYSOSTOMVS homilia decimaseptima operis imperfecti in Matthæum: Aliud est sanctificatio, aliud sanctificatum. Sanctificatio enim est, quod alterum sanctificat: sanctificatum autem, alterum sanctificare non pōt, quanuis ipsum sit sanctum: Vtputà signas panem tuum, quem manducas, sicut ait Paulus: Sanctificat̄.n. per uerbum Dei & orōnem: sanctificasti eū, non fecisti sanctificationem. Quod aūt sacerdos de manu sua dat, non solū sanctificatū est, sed ēt sanctificatio est: qm̄ hoc non solū datur, quod ur̄, sed ēt illud quod intelligit̄. De sanctificato ergò pane licet & animalibus iactare & infidelib. dare: quia non sanctificat accipientē. Si aūt tale esset quod de manu sacerdotis accipit̄, quale est quod in mensa manducat̄, oēs de mensa manducarent, & nemo de manu sacerdotis acciperet. Vndè & Dn̄s in uia nō solum benedixit panem, sed de manu sua dedit Cleophæ & socio eius. Et Paulus nauigans non solùm benedixit panē, sed de manu sua porrexit Lucæ & cæteris discipulis suis. Quod autem de manu porrigatur, nec animalib. dandum est, nec infidelibus porrigendum: quia non solùm sanctificatum, sed etiam sanctificatio est, & sanctificat accipientem.

1. Tim. 4.

Luc. 24.
Act. 27.

In Emaus cō municarūt discipuli. Item in naui Paulus, Lucas & discipuli.

1. C. THEOPHYLACTVS in uigesimumquartum caput Lucæ: Insinuatur autem & aliud quiddam, nempe quòd oculi eorum qui benedictum panem assumunt, aperiuntur ut agnoscant illum. Magnam enim & indicibilē uim habet caro Domini.

Communio in Emaus.

2. BEDA in uigesimumquartum caput Lucæ: Certi mysterij causa factum, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, nè quisquam se CHRISTVM agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesiæ, cuius unitatem in sacramento panis commendat Apostolus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi sumus. ut cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum. Aperirentur utiquè ad eius cognitionem, remoto scilicet impedi-

Ex Augustino desumptum.
1. Cor. 10.

impedimento quo tenebantur nè agnoſcerent. Non autem incongruent accipiamus, hoc impedimentum in oculis eorum a ſatana fuiſſe nè agnoſceretur IESVS, ſed tamen à CHRISTO facta eſt permiſsio uſque ad ſacramentum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut CHRISTVS poſsit agnoſci.

3. CHRYSOSTOMVS homilia decimaſexta operis imperfecti in Matthæũ, ut ſupra B 8.

4. AVGVSTINVS libro tertio de conſenſu Euangeliſtarum, capite vigeſimoquinto: Oculis eorum acciderat aliquid, quod ità manere permiſſum eſt uſque ad fractionem panis, certi myſterij cauſa, ut eis in illo alia oſtenderetur effigies, & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, ſicut Luca narrante monſtratur. Pro merito quippe mentis eorum adhuc ignorantis, ꝙ oportebat Chriſtũ mori & reſurgere, ſimile aliquid eorum oculi paſsi ſunt: non ueritate fallente, ſed ipſis ueritatem percipere non ualentibus, & aliud quàm res eſt opinantibus: nè quiſquam ſe CHRISTVM agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſia cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, unum corpus multi ſumus: ut cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & cognoſcerent. Et paulò pòſt: Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à ſatana factum fuiſſe, nè agnoſceretur IESVS, ſed tamen à CHRISTO eſt facta permiſsio uſque ad ſacramentum panis: ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut CHRISTVS poſsit agnoſci. *1.Cor.10.*

1. D. EVSEBIVS Cæſareenſis hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro ſexto, capite trigeſimoſexto, ex epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Fabium Antiochenum, hanc citat hiſtoriam: Erat, inquit, quidam Serapion apud nos fidelis ſenex, qui licèt magnam uitæ partem integrè & incorruptè tranſegiſſet, tempore tamen perſecutionis præ imbecillitate animi lapſus eſt. Hic ſæpenumerò in Eccleſiam denuò recipi ſupplex poſtulabat: ſed nemo, quia idolis ſacrificaſſet, eius poſtulationi aliquandò auſcultauit. Qui in grauem morbum delabens, triduo deincèps mutus & abſque ſenſu uixit: quarto autẽ die paululùm releuatus, nepotem ad ſe accerſit: ſicque alloquitur: Quouſque, fili, me detinetis? properare, obſecro, & me ocyùs dimittite. Aliquem ex presbyteris aduoca ad me. Quæ cùm dixiſſet, iterùm fit mutus. Puer currit ad Presbyterum: nox iam erat. Illè fortè morbo uexatus accedere ad eum nõ poterat: ſed tamen quoniam à me quidem mandatum dabatur, ut qui iam eſſent uita emigraturi, ſanctorum myſteriorum (dummodò peterent, & uel maximè ſi anteà dum integra ualetudine erant ſupplices petiuiſſent) participes fierent, ſicque cum pace dimiſsi, & bona ſpe confirmati ex hac luce decederent, puero exiguam quandam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens ut eam madefactam in os ſenis infunderet: quam puer ſecum adferens, rediјt. Cui iam appropinquanti, priùs quàm cum eo quod geſtabat, intraret ædes, Serapion denuò uoce recuperata dixit: Veniſti fili? Tametſi presbyter non poteſt uenire, tu tamen præſta, quod tibi in mandatis dederit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam apportarat, madefactam in os ſenis infundit. Atque ille, ſimul atquè eam pedetentìm per fauces dimiſerat, illicò extremum ſpiritum edidit.

Mori uri cõmunicabant.

Communicat Serapion ſub una ſpecie.

2. AVGVSTINVS libro quinquaginta homiliarum, homilia uigeſimaſexta:

Quanta

Quanta solicitudine obseruamus, quandò nobis corpus CHRISTI ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat: tanta solicitudine obseruemus, nè uerbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliquid aut cogitamus, aut loquimur de corde nostro pereat: Quia non minùs reus erit, qui uerbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus CHRISTI in terram cadere negligentia sua permiserit.

Solicitudo circa corpus Dominicum, nè quid ex eo in terram decidat.

3. IDEM sermone ducentesimo quinquagesimosecundo de tempore: Mulieres quomodò nitidum exhibēt linteolum ubi corpus CHRISTI accipiāt: sic corpus castum ac cor mundum exhibeant, ut cum bona conscientia CHRISTI sacramenta suscipiant.

Linteolo corpus Christi accipiebant.

4. AMBROSIVS in oratione funebri de excessu fratris sui Satyri: Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prædicem? Qui priusquàm perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus, cùm ea qua ueheretur nauis scopuloso illisa uado, & urgentibus hinc atque indè fluctib. solueretur, non mortem metuens, sed nè uacuus mysterijs exiret è uita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos oculos insereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ità se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaque his se tectum atque munitum satis, credens, alia auxilia non desiderauit. Nec deseruit spes, nec fefellit opinio. Deniquè primus seruatus ex undis, & in portum terrenæ stationis euectus, præsulem suum cui se crediderat, recognouit: statimque ubì etiam cæteros seruulos suos uel ipse liberauit, uel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, Dei ecclesiā requisiuit, ut ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius esse officium.

Corpus Christi, nauigātes Christiani, secū habebant.

5. PAVLINVS in uita sancti Ambrosij: Honoratus sacerdos ecclesiæ Vercellensis, cùm in superiori domo se ad quietem composuisset, tertiò uocem uocantis se audiuit, dicentisq; sibi: Surge, festina: quia modò est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto (Ambrosio) Domini corpus. Quod ubi accepit, emisit spiritum, bonum uiaticum secum ferens, ut in uirtute escæ anima refectior, angelorum nunc consortio, quorum uitam uixit in terris, & Heliæ societate lætetur.

Ambrosius moriturus, corpus Domini, sumpsit tā quā uiaticū.

6. AMPHILOCHIVS Episcopus Iconiensis in uita Basilij Magni: Diuidens (Basilius cùm sacris operaretur) panem in tres partes, unam quidem communicauit timore multo, alteram autem reseruauit consepelire secum: tertiam uerò imponens columbæ aureæ quæ pependit super altare. Et sub finem: Et circa horam nonam stetit magnus pater noster Basilius ad ministerium Missæ in sancta ecclesia simul cum cleri & ciuitatis capitaneis: & iterùm cum ipsis panem sumens, dimisit eos, instruens & osculans eos in osculo sancto, & nouum CHRISTI militem commendans etiam & omnes Domino, atque dispositam sibi consepelire sumpsit tertiam partem, quæ à Domino data fuit ei communionis: & recumbens in lecto, gratias egit extensè Domino & Deo nostro, in peregrinatione à corpore, & fide medici, & adhuc gratiæ cùm essent in ore eius, reddidit Domino spiritum.

Conseruatio corporis Domini.

7. BEDA libro quarto Anglicanæ historiæ, capite decimoquarto, de puero ægrotante loquens: Credidit uerbis pueri presbyter: uocatisque fratribus,

Missas fieri. Cõio sub una specie.

bus, parari prandium, Missas fieri, atque omnes communicare, more solito præcepit, simul & infirmanti puero de eodem sacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus itá gestis, non multò pòst eadem ipsa die puer defunctus est.

Item capite vigesimoquarto: Rogauit ergò Cedmon ministrum suum uespere, incumbente nocte, quia de seculo esset transiturus, ut in ea sibi locũ quiescendi præpararet. Qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquàm adhuc moriturus esse uidebatur, fecit tamen quod dixerat. Cumque ibidèm positi uicissìm aliqua gaudente animo unà cum eo qui ibidèm anteà inerant, loquerentur, ac iocarentur, & iam mediæ noctis tempus esset transcensum, interrogauit, si Eucharistiam intùs haberent. Respondebant: Quid opùs est Eucharistía? Neque enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiscum uelut sospes loqueris. Rursùs ille: Et tamen, ait, afferre mihi Eucharistiam. Qua accepta in manu, interrogauit, si omnes placidum erga se animum, & sine querela controuersiæ ac rancoris haberent. Respondebant omnes, placidissimam se mentem ad illum, & ab omni ira remotam habere: eumque uicissìm rogabant, placidam erga ipsos mentem habere. Qui confestìm respõdit: Placidam ego mentem, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicque se cælesti muniens uiatico, uitæ alterius ingressui parauit, & interrogauit, quàm propè esset hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Respondebant: Non longè est. At ille: Benè, ergò expectemus horam illam. Et signans se signo sanctæ Crucis, reclinauit caput ad ceruical, modicumque obdormiens, itá cum silentio uitam finiuit.

Eucharistiã moriturus afferri iubet, eamq; manu tenẽs, sũpsit.

Simeon 40. dieb. ieiunare decreuit.

9. Theodoretvs Cyri Episcopus in Philotheo, siue in historia sanctorum patrum, in uita vigesimasexta quæ est Simeonis: Moysis & Heliæ diuinorum uirorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quarè Bassum, qui ea tempestate oppidorum presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, ut nulla re intra domunculam relicta, fores ipsas cæmẽtis obstrueret. Qui rei difficultate proposita, ab huiusmodi incepto deterrebat, uiolentamque sibi mortem consciscere quenquam, non esse uirtutem, sed uitium, & primum & maximum admonebat. His acceptis, uir Dei, depone, inquit, ò pater hic decem panes, & aquæ lagenam: nam si corpus cibi indigere sensero, sumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua deposita, fores obstruxit, ut iusserat. Post quadraginta dies reuersus Bassus, dirutis forib. ingreditur, panumque numerum & aquæ lagenam itá, ut reliquerat, certè: at illum exanimem, atque mutum, & immobilem inuenit. Quare accepta spongia labra illius primùm madefacit, mox diuinorum mysteriorum symbola imposuit: quibus ille refectus, surrexit, ac cibi aliquantulum sumpsit, lactucas scilicet, cicoria, aliaque huiusmodi, quas dentibus non admodùm confectas dimittebat in stomachum. Quam rem admiratus Bassus, in proprium gregem se recepit, magnumque hoc miraculum suis enarrauit. quos plusquàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas possidere, neque allatas pecunias accipere, neque monasterij foribus, aut ad res necessarias parandas, aut ad amicos inuisandos egredi, sed intùs manere, & id tantùm, quod Spiritussancti gratia sibi missum fuisset, accipere uolebat.

Cõicat Simeon sub una specie.

10. Evagrivs Scholasticus ecclesiast. hist. libro quarto, capite trigesimo quinto: Epiphanio mortuo in sede Constantinopolitana successit Menas: cuius

cuius temporibus miraculum editum fuit planè memorabile. Vetus fuit consuetudo Constantinopoli, ut si quandò multæ admodum particulæ puri & immaculati corporis CHRISTI Dei nostri superessent, pueri impuberes, qui scholas frequentabant, accersrentur, easque manducarent. Quod cùm factum fuit, filius cuiusdam hominis Hebræi quidem opinione, arte autem uitrarij, unà cum pueris uersatus est: qui quidem parentibus percontantibus ab eo causam moræ, respondit, uti res se habuit, seque cum alijs pueris pariter comedisse. Hebræus bile, furore, & iracundia inflāmatus, in clibanum ardentem, in quo uitrum formare solebat, puerum conijcit. Postquàm uerò mater puerum quæritans, reperire non potuit, passìm per totam urbem ibat, Deum cum gemitu obtestans, & flebilibus lamentis se dedens. Triduo autem pòst, ad ostium officinæ uiri sui consistens, luctu miserabiliter diuexata, nomine puerum compellat. Puer, matris uocem ut agnouit, è clibano responsum dat. Mater, effractis foribus, intrò irrumpit: uidet puerū in medijs carbonibus candentibus consistentem, illæsum ab ignis incendio. Qui cùm rogaretur, quo pacto illæsus manserit, Mulier, inquit, ueste amicta purpurea crebrò ad me uenit, porrexit aquam, qua carbonum flammas corpus ambientes extinguerem: cibum denique dedit, quotiès esuriebam. Qua re ad Iustinianum perlata, puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrem autem pueri, qui recusauit in numerum Christianorum asscribi, in Sycis cruci suffigendum curauit.

Eandē historiā repetit Nicephorus li. 17. hist. Eccl. cap. 25. addēs se reliquias corporis Domini ad eundem modum cū puer esset, edisse frequēter.

Miraculum.

B. virginem intelligit.

II. GVILHELMVS Abbas sancti Theodorici, in uita sancti Bernardi libro primo, capite undecimo: Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis quem pro secreta culpa ab altaris sacri communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimiū præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat Deum, ut de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora traijcere, & diu multumq; conatus cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta denique hora orationis sexta, patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipsam quoquè Eucharistiam ostendebat. Increpans autem eum, confitentem absoluit, & sine difficultate recepit Dominica sacramenta.

Cōicabāt tpe D. Bernardi sub una specie apud altare.

Apto ore Eucharistiā ostēdebat.

E. CONCILIVM Tridentinum, sessione vigesimaprima, capite secundo: Prætereà declarat Sancta Synodus, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret uel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum uenerationi, pro rerum, temporum, & locorum uarietate, magis expedire iudicaret. id autem Apostolus non obscurè uisus est innuisse, cùm ait: Sic nos existimet homo, ut ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei. atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cùm in multis alijs, tum in hoc ipso Sacramento, cùm ordinatis nonnullis circa eius usum, Cætera, inquit, cum uenero, disponam. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia hanc suam administratione Sacramentorum authoritatē, licet ab initio Christianæ religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset: tamen progressu temporis, latissimè iam mutata illa consuetudine, grauibus & iustis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie cōmunicandi

1. Cor. 4. 2. Cor. 6.

1. Cor. 11.

municandi approbauit, & pro lege habendam decreuit: quàm reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ authoritate pro libito mutare non licet. Ibidèm Canone secundo: Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non iustis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiàm Clericos non conficientes sub panis tantummodò specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.

F. IVSTINVS philosophus & martyr in apologia secunda pro Christianis ad Antoninum Pium Imperatorem: Apostoli in commentarijs suis quæ Euãgelia dicuntur, ità sibi CHRISTVM præcepisse tradiderunt, eum accepto pane cùm gratias egisset, dixisse: Hoc facite in memoriam mei, Hoc est corpus meum, dixisse etiàm, accepto poculo, cùm egisset gratias: Hic est sanguis meus, sibique solis dedisse.

Luc. 22. Marci 14. Matt. 26. 1. Corin. 11.

AVGVSTINVS epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, capite sexto: Nanque saluator quo uehementius commẽdaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideò non præcepit, quo deincèps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum.

1. G. BASILIVS ad Cæsariam Patritiam. ut suprà B. 4.

2. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium: Audio, quòd dicant mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquiæ, ad sanctificationem inutilem esse. Sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit CHRISTVS, neque sanctum eius corpus immutabitur: sed uirtus benedictionis & uiuifica gratia manet in illo.

Reliquiæ corporis Dominici ad sanctificationẽ utiles.

3. IDEM Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimo septimo: Sicut parùm (ut Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo CHRISTVS in nobis manet, & nos in CHRISTO. Verè enim totum fermentum in totam massam pertransit.

Paruulæ Eucharistiæ partes quamvim habeant.

4. CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum uerborum uirtute substantia panis in corpus CHRISTI, & substantia uini in sanguinem conuertuntur, ità tamen, quòd totus CHRISTVS continetur sub specie panis, & totus sub specie uini: sub qualibet quoquè parte hostiæ consecratæ, & uini consecrati, separatione facta totus est CHRISTVS.

Sub qualibet parte hostiæ totus Xps cõtinetur.

5. EVSEBIVS Emisenus homilia quinta de Paschate: Eucharistiæ sacra perceptio, non in quantitate, sed in uirtute consistit. Quod corpus sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto: quod cum ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in uniuersis, ità integrum esse probatur in singulis. De quo sensu apostolica sententia deriuata est, dicens: Qui multa, non abundabit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè panes esurientibus apponeremus, non ex toto perueniret ad singulos: quia particulatim & minutatim proportione sua quisque præsumeret. De hoc uerò pane cùm assumitur, nihilo minus habent singuli, quàm uniuersi: totum unus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiunt: quia benedictio huius sacramenti scit distribui, nescit distributione consumi.

Tm̃ est in exiguo, quantũ in toto.

Nihil minus habẽt singuli quã vniuersi.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite tertio: Verissimum est tantundem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri. totus

Tantũ sub alterutra, quan

tus enim & integer Christus sub panis specie,& sub quauis ipsius speciei parte,totus item sub uini specie,& sub eius partibus existit. Ibidèm canone tertio: Si quis negauerit,in uenerabili sacramento Eucharistiæ sub unaquaq; specie,& sub singulis cuiusq; speciei partibus separatione facta, totum CHRISTVM contineri,anathema sit.

tũ sub utraq; specie conti-netur.

Sub singulis partibus to-tus.

7. APVD Gratianum de Consecratione distinctione secunda,capite,Qui manducat. & apud Bedam in caput decimum prioris epistolæ ad Corinthios,ex sermone Augustini de uerbis euangelij: Manducetur Christus. Viuit manducatus,quia resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & norunt fideles quemadmodùm manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam. Vndè & ipsa gratia partes uocantur. Per partes manducatur,& manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem,quandò uenit in uirginem:impleuit illam,nec recessit ab illo. Veniebat in carnem,ut eum homines manducarēt: & manebat integer apud patrem,ut Angelos pasceret.

Per partes mã ducatur, & manet inte-ger totus.

8. APVD eundem Gratianum eadem distinctione ex Hieronymo, in sermone Dominicæ quintæ post Epiphaniam:Singuli autem totum accipiunt Christum Dominum:& in singulis portionibus totus est:nec per singulos minuitur:sed integrum se in singulis præbet. Et apud eundem Gratianum in eadem distinctione, ait Hilarius Papa: Vbi pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini,quæ in manna,quod in eius figura præcessit:de quo dicitur: Qui plus collegerat,non habuit amplius: neque qui minus parauerat,habuit minus: non enim est quantitas uisibilis in hoc æstimanda mysterio,sed uirtus sacramenti spiritualis.

Exod.16. 2.Cor.8.

1. H. AVGVSTINVS in epistola centesima decimaoctaua ad Ianuarium, respondens quibusdam quæstionibus de ieiunio & tempore oblationis: Ad hæc,inquit, ità respondeo, ut quid horum sit faciendum si diuinæ scripturæ præscribit authoritas,non sit dubitandum quin ità facere debeamus ut legimus,ut iam non quomodò faciendum, sed quomodò sacramentum intelligendum sit,disputemus. Similiter etiàm si quid horum tota die per orbem frequentat ecclesia. Nam hoc quin ità faciendum sit,disputare,insolentissimæ insaniæ est.

Insaniæ est disputare, an id sit facien-dũ quod uni uersa obser-uat Ecclesia.

2. SYNODVS Constantiensis sessione decimatertia: Cùm in nonnullis mũdi partibus,quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub utraque panis & uini specie suscipere: & non solùm sub specie panis,sed etiam sub specie uini populum laicum passim communicent,etiam post cœnam uel alias non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam,quam tanquàm sacrilegam damnabiliter reprobare conantur:hinc est,quòd hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in spiritu sancto legitimè congregatum, aduersùs hunc errorem saluti fidelium prouidere satagens, matura plurium Doctorum tam diuini quàm humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit & definit quòd licèt CHRISTVS post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub utraque specie panis & uini hoc uenerabile sacramentum: tamen hoc non obstante, sacrorum canonum authoritas, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ seruauit & seruat,quòd huiusmodi sacramentum non

Cõcilij Cõstã tiẽsis doctri-na de cõione unius speciei Matt.26. Marc.14. Luc.22.

Nõ debet cõ fici hoc sacra-mentum post cænã, aut su-mi à non ie-iunis.

debet

debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi non ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis, à iure uel Ecclesia concesso uel admisso. Et sic hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quòd licèt in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, posteà à conficientibus sub utraque, & à Laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenùs dubitandum, integrum CHRISTI corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie uini ueraciter contineri. Vnde cùm huiusmodi consuetudo ab ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc consuetudinem aut legem obseruare, sit sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquàm hæretici arcendi sunt & grauiter puniendi per diœcesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum aut præsumptum, iuxta Canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, salubriter adinuentas. ITEM ipsa sancta Synodus decernit & declarat super ista materia, reuerendissimis in Christo patribus & Dominis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus uicarijs ubilibet constitutis, processus esse dirigendos, in quibus ijs committatur & mandetur authoritate huius sacri Concilij sub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub utraque specie panis & uini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui uerò ex illis ad pœnitentiam redire non curauerint animo indurato, per censuras ecclesiasticas per eos ut hæretici sunt coercendi, inuocato etiam ad hoc (si opùs fuerit) auxilio brachij secularis.

Integer Christus sub una specie continetur.

Pro lege habẽda cõsuetudo cõicandi sub una specie, nec sine Ecclesiæ authoritate mutanda.

Puniẽdi qui docent cõicãdũ populum sub utraq; specie.

3. CONCILIVM Basileense sessione trigesima: Vt lucidius uideatur pro declaratione Catholicæ ueritatis, quid circa perceptionem sacræ Eucharistiæ tenendum sit, & agendum pro utilitate & salute populi Christiani, post diligentem perscrutationem diuinarum scripturarum sacrorumque canonũ & doctrinarum à sanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac sancta synodo longis temporibus habitam, consideratisque omnibus quæ pro declaratione huius rei consideranda fuerunt, decernit & declarat eadem sancta synodus, quòd fideles Laici siue clerici communicantes, & non conficientes, non adstringuntur ex præcepto Domini ad suscipiendum sub utraque specie, panis scilicet & uini, sacrum Eucharistiæ sacramentum. Sed Ecclesia, quæ regitur spiritu ueritatis secum manente in æternum, & cum qua CHRISTVS manet usque ad consummationem seculi, (sicut ait diuina scriptura) ordinare habet, quomodò ipsis non conficientibus ministretur, prout pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium uiderit expedire. siue autem sub una specie, siue sub duplici quis communicet, secundùm ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ proficit digne communicantibus ad salutẽ. Nec ullatenùs ambigendum est, quòd non sub specie panis caro tãtùm, nec sub specie uini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est integrè totus

Nõ conficientes nõ adstringunt ex Christi pcepto ad cõionem sub utraq; specie. Matth. 28.

CHRISTVS. Laudabilis quoque consuetudo communicandi laicum populum sub una specie, ab Ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introducta, & hactenùs diutissimè obseruata, & à doctoribus diuinæ legis sacrarũ scripturarum atque canonum multam peritiam habentibus, iam à longæuo tempore commendata, pro lege habenda est, nec alicui licitum est eam reprobare, aut sine authoritate Ecclesiæ ipsam immutare.

Totus sub altera specie Christus.

Pro lege habẽda hæc cõsuetudo.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimaprima; Cùm de tremendo & sanctissimo Eucharistiæ Sacramento uaria diuersis in locis errorum monstra nequissimi Dæmonis artibus circunferantur, ob quæ in nonnullis prouincijs multi à Catholicæ Ecclesiæ fide, atque obedientia uideantur discessisse, censuit ea Sacrosancta synodus, quæ ad Communionem sub utraque specie, & paruulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, nè posthàc de ijs aliter uel credere, uel docère, uel prædicare audeant, quam est his decretis explicatum atque definitum. Ibidèm capite primo: Itaque sancta ipsa synodus, à spiritusancto, qui spiritus est sapientiæ & intellectus, spiritus concilij & pietatis, edocta, atque ipsius Ecclesiæ iudicium & consuetudinem secuta, declarat ac docet, nullo diuino præcepto Laicos & clericos non conficientes, obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendũ, neque ullo pacto, salua fide, dubitari posse, quin illius alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in ultima cœna uenerabile hoc sacramentum in panis & uini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio eò tendũt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utranque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo, apud Ioannem sexto, rectè colligitur, utriusque speciei Communionem à Domino præceptam esse, vtcunque iuxta uarias sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur. nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum &c. ut suprà.

Nõ docendũ aut credendũ aliter.
Esai. 11.

Nullo pcepto adstringi nõ cõficiẽtes ad cõionẽ utriusque speciei.
Matth. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.

Ioan. 6.

B. 6. ITEM capite secundo, ut suprà, E. Deindè capite tertio: Insupèr declarat, quanuìs redemptor noster, ut anteà dictum est, in suprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatẽdum esse, etiam sub altera tantum specie totum atque integrũ Christum, uerumque Sacramentum sumi, ac propterea, quòd ad fructum attinet, nulla gratia, necessaria ad salutem, eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt. Ibidèm canone primo: Si quis dixerit, ex Dei præcepto, uel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utranque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit. Canone secundo, ut suprà B. Canone tertio: Si quis negauerit, totum & integrũ Christum, omnium gratiarum fontem & authorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falsò asserunt, non secundùm ipsius CHRISTI constitutionẽ sub utraque specie sumatur, anathema sit.

Matth. 26.
Marci 14.

Sub altera specie totus Xps continetur.
Anathema.

I. I. AVGVSTINVS contra Cresconium Grammaticum, libro primo, capite trigesimotertio: Quanuìs huius rei (scilicet de Baptismo hæreticorum) certè de scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiàm in hac re à nobis tenetur ueritas, cùm hoc facimus quod uniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum com

Scripturã sequitũ quisquis Ecclesiæ sententiam amplectitur.

In difficilib. qõnib Ecclesia consulenda.

mendat authoritas, ut quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

2. IDEM in libro siue epistola contra Petiliani epistolam, de unitate Ecclesiæ, capite quarto: Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei filius, & corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne una. Quicunque de ipso capite à scripturis sanctis dissentiunt, etiam si in omnibus locis inueniantur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursùs, Quicunque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Christum in carne uenisse de virgine Maria ex semine Dauid, quod apertissimè scriptura DEI loquitur, aut non in corpore ipso resurrexisse in quo crucifixus & sepultus est, etiam si per omnes terras inueniantur, per quas est Ecclesia, non utique sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus. Nec in aliqua diuinarum scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis & apertissimis earum testimonijs contradicunt. Item quicunque credunt quidem quòd Christus Iesus, ità ut dictum est, in carne uenerit, & in eadem carne in qua natus & passus est, resurrexit, & ipse sit filius DEI, DEVS apud DEVM & cum patre unum, & incommutabile uerbum patris, per quod facta sunt omnia, sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ità dissentiunt, ut eorum communio non sit cum toto quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in catholica Ecclesia.

Vnitati Ecclesiæ non cõicãtes non sunt in Ecclesia.

Ephes. 5.

Non satis est de Deo & Dei filio rectè sentire, nisi etiã ab Ecclesia nõ dissentiamus.

3. IDEM Augustinus libro tertio contra literas Petiliani Donatistæ, capite quadragesimo: Omnia sacramenta &c. ut in textu.

4. ITEM libro primo de Baptismo contra Donatistas, capite octauo: Quid prodest homini, &c. ut in textu.

5. ITEM libro vigesimoprimo de Ciuitate Dei, capite uigesimoquinto: Hæretici & schismatici ab huius unitate corporis separati, de quo ait Apostolus, Vnus panis, unum corpus multi sumus: possunt idem percipere sacramentum, sed non sibi utile, immò uerò etiam noxium, quo iudicentur grauiùs, quàm uel tardiùs liberentur. Non sunt enim in eo uinculo pacis, quod in illo exprimitur sacramento.

1. Cor. 10.

Ephe. 2.

CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secundo: Pignus præterea hoc Sacramentum esse uoluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis. adeoque symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos, tanquàm membra arctissima, fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse uoluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

1. Cor. 11.
Ephes. 5.
Roma. 12.
1. Cor. 5.

ET capite octauo: Demùm uerò paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per uiscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc unitatis signo, in hoc uinculo charitatis, in hoc concordiæ symbolo iam tandèm aliquandò conueniant, & concordent.

XI

Quem fructum exhibet ritè sumpta Eucharistia?

Plurimum,

Plurimum ſanè maximumque præbet. Hoc enim ſacrum eſt conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria Paſsionis eius, mens impletur [a] gratia, & futuræ gloriç nobis pignus datur: vt præclarè horum fructuum ſenſu experientia que excitata decantat Eccleſia.

B. Hic eſt [b] panis, qui de cælo deſcendit, & dat uitam mundo, noſtroſque animos in uita ſpirituali ſuſtentat atq; confirmat.

C. Hæc ſacra ſynaxis, ſiue communio, [c] quæ fideles tanquàm eiuſdem corporis membra inter ſe iungi, ac ſanctorum piorumque omnium meritis aſſociari ſignificat atque præſtat: tum quod auguſtius eſt, eoſdem capiti ſuo Chriſto [d] arctiſſimè unit, vt in eo illi [e] maneant, & ipſe in illis, atque ità uitam æternam conſequantur.

D. Hoc eſt [f] uiaticum noſtræ peregrinationis, quod in huius uitç deſerto militiaque verſantibus, & hinc ad cæleſtem Hieruſalem contendentibus; ueluti Manna [g] Patribus datũ, affert conſolationem, delectationem, uirtutem & gratiã longè efficaciſſimam.

E. Ac præcipuè quidem duo (ut egregiè docet [h] Bernarnardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, vt & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omninò conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpè modò, non tum acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam uirtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem. Et idem [h] alibì: Hoc corpus Chriſti ægris medicina, peregrinantibus uia: quod debiles confortat ualentes delectat, languorem ſanat. Per hoc homo manſuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

F. Quare nihil mirum à magno Ignatio [a] ſcribi, ut ad Euchariſtiam Deique gloriam, ſicut ille appellat, frequenter & properè accedamus. Quandò enim aſſiduè hoc ipſum agitur, expel-

a Amb. in pſ. 118. ſerm. 15. uerſu 4. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2.
b Ioã. 6 d e f. & ibid. Theophilac. & Cyrillus.
c 1. Cor. 10.
d Cõcil. Flor.
d Chryſoſto. hom. 45 ĩ Io. & 61 ad popu. Hi la. li. 8. de Trini. Leo ſer. 14. de paſ. Domini. Cyril. li. 11. ĩ Io. c. 26. li. 10. ca. 13 & l. 4. cap. 17.
e Ioan. 6. f
f 1. Nice. cõc. cã. 12. 2. Arel. can. 12. 3. Aurel. can. 24. Chryſoſt. 6. d ſacer. Paulin. in vita Amb.
g Exo. 16. d f. Deuter. 8. a Sapien. 16. Ioan. 6.
h Ser. de cœ. Do. lege Cyr. li. 4. in Ioan. cap. 17. & l. 3. cap. 37.
h Citantẽ à B. Thoma opuſculo 59. cap. Vide ẽt Chryſoſt. hom. 24. in 1. Corin. & 51 in Matth.
a Ad Epheſ. Vide Baſi. ad Cæſariã Pat. Amb li. 5. de Sacram. c. 4. Cyp. ſer. 6 de orõne Domi. Hier. ad Luciniũ ep. 28. Cyril. li. 3. in Io. cap. 37.

expelluntur poteſtates Satanæ, qui actus ſuos in ſagittas ad peccatum ignitas conuertit. Medicamentum eſt panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, ſed in Deo per Ieſum Chriſtum uiuendi.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS ſexto: Pater meus dat uobis panem de cælo uerum. Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcendit, & dat uitam mundo: Ego ſum panis uitę. Murmurabant ergò Iudæi de illo quia dixiſſet: Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi. Ego ſum panis uitę. Hic eſt panis de cælo deſcen dens, ut ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis uiuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Qui man ducat me, & ipſe uiuet propter me. Qui manducat hunc panem, uiuet in ęternum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus.

IOANNIS ſexto: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

EXODI decimoſexto: Veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus &c. Manè quoquè ros iacuit per circuitum caſtrorum. Cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem pruinę ſuper terram. Quod cùm uidiſſent filij Iſrael, dixerunt adinuicem, Man hu. (quod ſignificat, Quid eſt hoc?) Ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis quem dedit Dominus uobis ad ueſcendum. Hic eſt ſermo quem pręcepit Dominus: Colligat unuſquiſque ex eo quantum ſufficit ad ueſcendum: gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum ueſtrarum quę habitant
2.Cor.8. in tabernaculo, ſic tolletis. Feceruntque ità filij Iſrael: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et menſi ſunt ad menſuram gomor: nec qui plus col legerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. Et paulò pòſt: Appellauitque domus Iſrael nomen eius Man. quod erat quaſi ſemen coriandri album, guſtuſque eius quaſi ſimilę cum melle. Filij autem Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donèc uenirent in terrã habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſquequò tangerent fines terrę Chaanan. Gomor aũt, decima pars eſt ephi.

DEVTERONOMII octauo: Afflixit te penuria & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut oſtenderet tibi quòd non in ſolo pane uiuat homo, ſed in omni uerbo, quod egreditur de ore Domini.

SAPIENTIAE decimoſexto: Angelorum eſca nutriſti populum tuum, & paratum panem de cęlo pręſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem & omnis ſaporis ſuauitatem. Subſtantiam enim tuam & dulcedinem tuam quam in filios habes, oſtendebas: & deſeruiens uniuſcuiuſq; uoluntati, ad quod quiſque uolebat, conuertebatur.

IOANNIS 6. Patres ueſtri manducauerũt mãna in deſerto: & mortui ſunt. Hic eſt panis de cęlo deſcẽdẽs, ut ſi quis ex ipſo mãducauerit, nõ moriatur.

PATRES.

PATRES.

1. A. AMBROSIVS in Psalmum centesimum decimumoctauum, sermone decimoquinto, uersu quarto: Habes Apostolicum cibum, manduca illū, & non deficies. Illum antè manduca, ut postea uenias ad cibum CHRISTI, ad cibum corporis Dominici, ad epulas sacramenti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus, ut lætitiam induat de remissione peccati, curas seculi huius, metum mortis, solicitudinesque deponat. Hac ergò ebrietate corpus non titubat, sed resurgit: animus non confunditur, sed consecratur. Effectus sacramenti.

CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia: capite secundo: Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris uelut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum: & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annunciare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum ueniat. Sumi autem uoluit sacramentum hoc, tanquàm spiritalem animarum cibum, quo alantur, & confortentur uiuentes in uita illius, qui dixit: Qui manducat me & ipse uiuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus præterea id esse uoluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis. adeoq; symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos, tanquā membra, arctissima fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse uoluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata. Sūmi amoris significatio. Passionis memoria. Cur sumi voluerit. Ioan.6. Pignus futuræ gloriæ. Symbolū unitatis. 1.Cor.11. Rom.12. Ephe.5.

1. B. THEOPHYLACTVS in caput sextum Ioannis: Manifestè nobis hoc loco de mystica communione corporis sui dicit: Nam panis, inquit, quē ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Attende autem quòd panis qui à nobis in mysterijs manducatur, non est tantùm figuratio quædam &c. ut suprà quæst. secunda B.3. Et paucis interpositis, Non nudi hominis caro est quæ manducatur, sed DEI & quæ deificare ualet, utpotè contemperata deitati.

2. CYRILLVS Alexandrinus in caput sextum Ioannis: ut suprà quæst. prima B.9.10. & quæstione quarta, B.5.6.& 7.

1. C. CONCILIVM Florentinum: Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumentis, est adunatio hominis ad CHRISTVM. Et quia per gratiam homo CHRISTO incorporatur, & membris eius unitur, consequens est, quòd per hoc sacramentum in sumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quo ad uitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando, sacramētum hoc quo ad uitam operatur spiritualem: in quo gratam Saluatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad uirtutum & gratiarum proficimus incrementum. Effectus Sacramenti Eucharistiæ.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimaquinta in Ioannem, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum, ut suprà, quæstione prima, B.5.

3. HILARIVS libro octauo de Trinitate, ibidem 14.

4. LEO sermone decimoquarto de Passione Domini: Non aliud agit participatio corporis & sanguinis CHRISTI, quàm ut in id quod sumimus, transeamus: & in quo mortui, & sepulti, & conresuscitati sumus, ipsum per omnia & spiritu & carne gestemus, dicente Apostolo: Mortui enim estis, & ui- In id qđ sumimus, trāsimus. Colos.3.

ta uestra abscondita est cum CHRISTO in Deo. Cùm enim CHRISTVS apparuerit uita uestra, tunc & uos cum CHRISTO apparebitis in gloria.

5. CYRILLVS vndecimo in Ioannem, capite vigesimosexto: Item libro decimo, capite decimotertio. Et libro quarto, capite decimoseptimo: ut suprà quæstione prima, B. authorit. 9. & sequent.

1. D. CONCILIVM Nicenum primum, canone duodecimo: De his uerò qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiàm nunc, ità ut si fortè quis recedat ex corpore, ultimo & necessario uitæ suæ uiatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis, accepta communione superuixerit, fit inter eos qui sola oratione communicant, donèc statutum tempus compleatur. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, & Eucharistiam postulant, in tradenda eis communione cura & probatio sit Episcopi.

Viaticum morientium.

2. CONCILIVM Arelatense secundum, canone duodecimo: De his qui in pœnitentia positi uitam excesserunt, placuit nullum communione uacuum debere dimitti, sed pro eo, quòd honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur.

3. CONCILIVM Aurelianense tertium, canone vigesimoquarto: Si quis pœnitentiæ benedictione suscepta ad secularem habitum militiamque reuerti præsumpserit, uiatico concesso, usque ad exitum excommunicatione plectatur.

4. CHRYSOSTOMVS libro sexto de Sacerdotio: Quidam mihi narrauit, nō ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & uidisset ipse & audijsset, quòd qui de uita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura ac nuda conscientia fuerint participes, spiritū efflaturi, ab angelis, illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc rectà in cælum abducuntur.

PAVLINVS in uita B. Ambrosij, ut suprà in præcedenti quæstione, D. 5.

1. E. BERNARDVS in sermone de cęna Domini: Cecidimus super aceruum lapidum, & in luto: undè non solùm inquinati, sed etiam uulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus, ad sanandum uerò opùs est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ: & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus: atque ità tanquàm sanies inueterati ulceris remouetur, dum tollitur damnatio, & responsum mortis, quod prius indè manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritū ulceris huius ferre queat? Cōfidite quia & in hoc grā subuenit, & ut securi sitis, sacramenti Dominici corporis & sanguinis preciosi inuestituram habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: ut uidelicet & sensum minuat in minimis, &c.

Baptismo sordes peccati abluuntur. Eucharistiæ uirtute cōcupiscētiæ motus minuuntur.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, capite decimoseptimo: Pias quę so cogitationes suscipias, studiosè sanctèque uiuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) nō mortem solum, uerumetiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cùm in nobis maneat CHRISTVS, sæuientem membrorum nostrorum legē, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit. Ibid. Sicut parum fermenti (ut Paulus ait) totam massam fermentat, sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo.

Morbos depellit, cōcupiscētiā sedat, pietatem corroborat &c. 1. Cor. 5.

3. IDEM libro tertio in Ioannem, capite trigesimoseptimo: Sciant baptizati

zati homines,& diuinæ gratiæ participes facti, ſi rariùs in Eccleſiam proficiſcantur,& longo temporum ſpatio propter ſimulatam religionem myſticè communicare Chriſto recuſent,ab æterna ſe uita procul depellere : quippe recuſatio huiuſmodi,quanuìs ex religione proficiſci uideatur,& ſcandalum facit,& laqueos inſtruit: quare oportet omnibus uiribus à peccato mũdari,& rectè uiuendi iactis fundamentis,magna cum fiducia ad ſumendam uitam concurrere. Sed uariæ ſunt diaboli, multiplicesque ad decipiendum inſidiæ. Nam primum ad uiuendum turpiter inducit: deindè cùm malis onerati fuerint,tunc abhorrere a Chriſti gloria perſuadet,qua ſuperata poſſent à turpitudine uoluptatis,quaſi ab ebrietate reuocari. Quare demus operam,oro,ut uinculis eius abrupti,& iugo ſeruitutis peccatorum excuſſo, in timore Domino ſeruiamus. Et ut carnis uoluptate per continentiam ſeparata,ad cæleſtem gratiam accedamus,corporisque Chriſti,participes efficiamur. Sic enim,ſic inquam diabolum fugabimus, & diuinæ naturæ participes,ad uitam & incorruptibilitatem aſcendemus.

Totum hominẽ in ſeipſum attrahit,& ſua gratia replet.

Incõmoda & damna rarò cõicantium.

4. BERNARDVS teſte D. Thoma Aquinate in opuſculo quinquageſimonono, capite uel prædicamento quinto,corpus Chriſti &c.ut in textu.

5. CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaquarta,in priorem epiſtolam ad Corinthios: Quemadmodùm frigida acceſsio periculoſa eſt,ità nulla myſticæ illius cœnę participatio,peſtis eſt & interitus. Ipſa nanque menſa animę noſtræ uis eſt,nerui menti,fiducię uinculum,fundamentum,ſpes,ſalus,lux, uita noſtra. Si hinc hoc ſacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia ſanctum aſcendemus ueſtibulum,tanquàm aureis quibuſdam ueſtibus undique contecti. Et quid futura commemoro? Nam dum in hac uita ſumus, ut terra nobis cęlum ſit, facit hoc myſterium.

Cõionis intermiſſio.

Per dignã cõmunionẽ fit vt terra nobis cęlum ſit.

6. ITEM homilia quinquageſimaprima in Matthæum: Tangamus ergò etiam fimbriam ueſtimenti eius,uel potiùs,ſi uolumus, ipſum totum habemus. non enim ueſtis ſolùm,ſed corpus ipſius nobis propoſitum eſt,ut non tangamus ſolummodò, ſed ut comedamus & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtum ſinguli ęgrotantes magna cum fide. Nam ſi qui fimbriam ueſtimẽti eius tunc tetigerunt, rectè omnes conualuerunt: quanto magìs corroborabimur,ſi totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non eſt ut tantummodò propoſitum corpus recipias, uerumetiam multo magìs,ut mundo corde tãgas,ut ſic adeas quemadmodũ ad ipſum CHRISTVM. Quid enim ſi uocem eius non audis? nonne uides iacentem,immò uerò & loquẽtem per Euangeliſtam ipſum audis? Credite igitur omnes,quia etiam nunc illa cœna celebratur,in qua CHRISTVS ipſe recumbebat. Nihil quippe intereſt inter illam & hanc. Non enim hęc ab homine, illa ab ipſo conficitur: ſed & hanc & illam ipſe efficit.

Adhortatio ad cõionem.

Matt. 14.

Cœna ipſa in qua Chriſtus recumbebat, etiam nõ celebratur.

1. F. BASILIVS ad Cęſariam Patritiam: Communicare per ſingulos dies,& participare de ſacro corpore & ſanguine CHRISTI, pulchrum eſt & ualdè utile,ipſo manifeſtè dicente: Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem,habet uitam ęternam. Quis enim ambigit,quin frequens uitę participatio,nihil aliud ſit,quàm pluribus modis uiuere? Nos idcircò quater in ſingulis hebdomadis communicamus: in die Dominico, in quarto die hebdomadæ,in Paraſceue,& in Sabbato,ac in alijs diebus, ſi qua memoria fuerit ſancti alicuius. Et cętera, ut ſuprà, quæſtione octaua de Euchariſtia,B.4.

Ioan. 6.

Frequẽs cõio quid ſit.

2 AMBROSIVS libro quinto de ſacramentis, capite quarto : Dixi uobis, quod ante uerba CHRISTI, quod offertur, panis dicatur: ubì CHRISTI uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quare ergò in oratione Dominica quæ poſteà ſequitur, ait: Panem noſtrum? Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Non iſte panis eſt qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideò Græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν aduenientem diẽ. Ergò quod Latinus dixit, & quod Græcus, utrunque utile uidetur. Græcus utrunque uno ſermone ſignificauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodùm Græci in Oriente facere conſuerunt? Accipe quotidiè, quod quotidiè tibi proſit. Sic uiue, ut quotidiè, merearis accipere. Qui non meretur quotidiè accipere, non meretur poſt annum accipere: quomodò Iob ſanctus pro filijs ſuis offerebat quotidiè ſacrificium, nè fortè aliquid uel in corde, uel in ſermone peccaſſent. Ergò tu audis quòd quotieſcũ què offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio Domini ſignificetur, & remiſsio peccatorum: & panem iſtum uitæ non quotidianum aſſumis? Qui uulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus. Medicina eſt cæleſte & uenerabile ſacramentum. Panẽ noſtrum quotidianum da nobis hodiè. Quotidiè ſi accipis, quotidiè tibi hodiè ẽ. Si tibi hodiè eſt CHRISTVS, tibi quotidiè reſurgit. Quomodò? Filius meus es tu, ego hodiè genui te.

Panis ſupſtãtialis.

Rara cõio repræhenditur.

Iob. 1.

3. CYRILLVS ſermone ſexto de oratione Dominica: Panem noſtrum uocamus, quia CHRISTVS, noſter (qui corpus eius contingimus) panis eſt. Hũc autem panem dari nobis quotidiè poſtulamus, nè qui in CHRISTO ſumus, & euchariſtiam quotidiè ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & non communicantes à cæleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur, ipſo prædicante & monente: Ego ſum panis uitæ qui de cælo deſcendi. Si quis ederit de meo pane, uiuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea eſt pro ſeculi uita. Quandò ergò dicit in æternum uiuere, ſi quis ederit de eius pane: ut manifeſtum eſt eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ità contrà timendum eſt & orandum, nè, dum quis abſtentus ſeparatur à CHRISTI corpore, procùl remaneat à ſalute comminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. & ideò panẽ noſtrum, id eſt, CHRISTVM dari nobis quotidie petimus, ut qui in CHRISTO manemus & uiuimus, à ſanctificatione eius & corpore non recedamus.

Separari à cõmanione Eucharistię, quã graue.
Ioan. 6.

Ibidèm.

4. HIERONYMVS in epiſtola vigeſimaoctaua ad Lucinium: De ſabbato quod quæris, utrùm ieiunandum ſit: & de euchariſtia, an accipienda quotidiè, quod Romanæ eccleſiæ & Hiſpaniæ obſeruare perhibentur: ſcripſit quidem & Hippolytus uir diſertiſsimus, & carptim diuerſi ſcriptores è uarijs authoribus edidere. Sed egò illud te breuiter admonendum puto, traditiones eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) ità obſeruandas, ut à maioribus traditæ ſunt: Nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubuerti. Atqui utinam omni tempore ieiunare poſsimus, quod in Actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Dominico, Apoſtolum Paulum,

Quotidiana cõio olim in uſu Romæ & in Hiſpaniis fuit.

Act. 3. 20. 27.

Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichææ hæreseos accusandi sunt, cùm carnalis cibus præferri non debuerit spirituali: Eucharistiam quoquè absque condemnatione nostri, & pungente conscientia semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & uidete, quoniam suauis est Dominus: & cum eo canere, Eructauit cor meum uerbum bonum.

Vtinã possimus semp Eucharistiã dignè p.cipere. Psal. 33. & 34.

5. CYRILLVS libro tertio in Ioãnem, capite trigesimoseptimo, ut suprà, hac quæstione, E 3.

X

Quænam ad Eucharistiam dignè sumendam, eiusq; fructus consequendos requiruntur?

A. Expedita est Apostoli responsio: [a] *Probet scipsum homo, & sic de pane illo edat*: quemadmodùm & Augustinus [b] dixit: In Christi corpore uita nostra consistit: mutet ergò uitam, qui uult accipere uitam.

B. Hæc autem probatio sui, & uitæ mutatio in quatuor potissimùm rebus uersatur, uidelicet ut adsit fides, pœnitentia, mentis attentio, & Christiani hominis habitus decens.

C. Fides hoc postulat, nè [c] de his quæ diximus, aliisque similibus ad hoc mysterium pertinentibus, quicquam dubites. Id fiet, si simpliciter quidem in fide atq; sententia [d] Ecclesiæ, vt est sanè necessarium, per omnia acquiescas.

D. Pœnitentia, [e] de qua mox plura dicemus, peccatorum detestationem & explicatam coram Sacerdote confessionẽ, impetratamque absolutionem exigit.

E. Animus deindè [f] præsens accedat opùs est, qui sese per meditationes & precationes [g] pias ad hoc tantum Sacramentum seriò conuertat.

F. Postremò decens habitus & compositio postulat, ad sacram Synaxim neminem, nisì [h] castum, [a] ieiunum, modestum, humilem, [b] supplicem, minimeque sordidum accedere.

G. Qui verò sacram Eucharistiam indignè sumunt, non vitam, sed iudicium sibi sumunt, & [c] rei sunt corporis & sanguinis Domini, Apostolo teste: quales cum Iuda & Iudæis sanguinariis Christi hostibus grauissimè condemnabuntur.

a 1. Cor. 11. f & ibid. Theophy. & Ansel. Itẽ Gre. in 1. Reg. li. 2. c. 1.
b Ser. 1. đ tẽp.
c Basi. q. 172. in regul. breuioribus siue compend. explicatis.
d 1. Tim. 3. d
e Basi. li. 1. de baptis. c. 3. & lib. 2. cap. 3. Cyp. đ lapsis. Concil. Trid. sess. 13. cap. 7. Hesych. in c. 26. Leu. Chrysost. ho. 30. in Genesim, & ho. 10. ĩ Mat.
f Chrysos. ho. 83. in Mat. & Eph 60. & 61. ad po. Antio.
g Amb. in orat. añ Missã.
h Aug. ser. 2. & 252. đ tpe.
a Aug. ad Ianua. epi. 118. cap. 6.
b Orig. ho. 5. in diuer. euãgelij locos.
c 1. Cor. 11. g Chrysost. ho. 45. in Ioã. & 61. ad popu. Ant. Bas. li. 2. de bap. quæs. uel c. 3. Theodor. in 1. Cor. cap. 11.

DE SACRAMENTO SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini. Ideò inter uos multi infirmi & imbecilles,& dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus,non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem,à Domino corripimur,ut non cum hoc mundo damnemur.

Prioris ad Timotheum tertio: Eccleſia Dei uiui,columna & firmamē tum ueritatis.

PATRES.

1.Cor.11.F

Exploranda cōſciētia ante cōionem.

1. A. Theophilactvs in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Non alium tibi iudicem attribuo,uerùm teipſum tibi ipſi commendo. Iudica igitur & explora conſcientiam tuam, & ſic accede, non quandò fuerint feriæ,ſed quandò purum teipſum dignum inueneris.

Probatio q̄ fit ante cōionē q̄ō intelligenda.

2. Anselmvs in eundem locum: Nemo præſumat accedere indignus, ſed homo,id eſt,rationabiliter agens, probet, id eſt, diſcutiat & examinet priùs ſeipſum,qui etiàm ex eo quòd homo eſt, ſine peccato non eſt. Probet anteà ſeipſum,id eſt,uitam ſuam inſpiciat & conſideret,an dignè poſsit accedere, uel non. Raro enim poteſt inueniri quiſquam ità magnus & iuſtus,ut in eo per diſcuſsionem non inueniatur aliquid, quod debeat eum à corpore & ſanguine Domini retardare,niſi confeſſus fuerit illud,& per pœnitentiam deleuerit. Probet ſe,& ſic, id eſt, poſtquàm ſe probauerit,edat de pane illo,& bibat de calice, quia tunc ei proderit. Ideò priùs ſe diſcutiat & purget,quia qui manducat & bibit indignè, id eſt, ſine ſui examinatione, iudicium ſibi manducat & bibit.Indignè manducat & bibit,qui uel aliquod graue peccatum,uel multa leuia commiſit, & non confitetur ea priuſquàm ad communionem accedat.

Confeſſio & pœnitentia.

Indignè quis communicet.

Probatio qualis.

3. Gregorivs libro ſecundo, capite primo in librum primum Regum: Probet ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat & de calice bibat. Quid enim eſt hoc loco ſe probare,niſi euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad Dominicam menſam,& purum exhibere? De repletis etiàm ſubdit: Qui enim manducat & bibit indignè,iudicium ſibi manducat, & bibit. Qui ergò quotidiè delinquimus,quotidiè ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipſa ſola uirtus eſt,quæ euacuat, quod in uentre animæ culpa coadunat. Et tunc uerè famelici ſaturantur,quia quo ſtudioſiùs mundamur lamento pœnitentiæ, eo uberiorem diuinæ gratiæ fructum recipiamus in ſpiritali refectione.

1.Cor.11.

Pœnitentiæ uis.

4. Avgvstinvs ſermone primo de tempore: Quantùm poſſumus cum Dei adiutorio laboramus, ut cum ſyncera & pura conſcientia & mundo corde,& caſto corpore ad altare Domini poſsimus accedere,& corpus & ſanguinem eius non ad iudicium,ſed ad remedium animæ noſtræ mereamur accipere. In Christi enim corpore uita noſtra conſiſtit,ſicut ipſe dixit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Mutet ergò uitam, qui uult accipere uitam. Nam ſi non mutet uitam,ad iudicium accipiet uitam,& magis ex ipſa corrumpitur quàm ſanetur,magis occiditur quàm uiuificetur.

Pura conſciētia accedēdū & caſto corpore.

Ioan 6.

Vitæ mutatio neceſſaria ē.

5. C. BASILIVS Magnus quæstione centesima septuagesimasecunda, ex quæstionibus compendiò explicatis: siue, in regulis breuioribus, interrogatione eadem: Quanto cum timore, qualive cum animi persuasione, affectione ve corpus & sanguinem CHRISTI communicemus? Resp. De timore quidem habemus Apostolum, qui dicit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt uerba Domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur: hoc facite in meam commemorationem: & testimonium etiam Ioannis, qui cùm gloriã uerbi priùs posuisset, pòst confestim modum assumptæ humanitatis adiecit, cum dixit, Verbũ caro factũ est & habitauit in nobis: & uidimus gloriã eius, gloriã qua si unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis. itemque Apostoli, apud quẽ scriptum est, Quòd cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortẽ aũt crucis. Quotiescunquè igitur animus, fide his atque huiusmodi uerbis adhibita, qua quidem in cognitionem uenerit maiestatis tantæ gloriæ, qua uerò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, quòd uidelicet ille talis ac tantus patri obediens, fuerit ad mortem pro uita nostra, prorsùs in eo charitatem arbitror excitari erga Deum patrem, qui proprio filio non pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradiderit: similiterque impelli ad diligendum unigenitum filium, qui obediens fuit usque ad mortem pro redemptione & salute nostra: atque itá assentiri Apostolo potest, qui quidem ijs qui sani sunt, quandam ueluti regulam exponit, eam uidelicet, quæ in his bona est conscientia, cùm ait, Charitas CHRISTI urget nos, æstimãtes, hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergò omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est CHRISTVS, ut qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc modo animo affectus, & paratus esse debet, qui panem & calicem communicat.

1.Cor.11, Luc.22.
Fides de ueritate, corporis Dominici & maiestate ac bonitate eius añ cõionem est in primis necessaria.
Ioan.1.
Philip.2.
Vñ charitas excitetur.
Rom.8.
2. Cor.5.

1. D. BASILIVS Magnus lib. 1. de baptismo, capite tertio: Oportet igitur accedentem ac corpus ac sanguinem Domini, ad rememorationem eius qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, non solùm purum esse à quouis inquinamento carnis ac spiritus, nè ad iudicium edat & bibat, sed & euidenter ostendere & exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus ac resurrexit, in eo, quod & mortificatus est, peccato, mundo, ac sibijpsi, & deo uiuit in Christo IESV Domino nostro.

Purũ esse oportet ab omni inquinamẽto carnis & spiritus.

2. IDEM libro secundo de baptismo, capite tertio: Grauissimum supplicium in lege Deus aduersùm eos decreuit, qui cùm sint immũdi, sancta contingere non uerentur. Typicè nanque illis quidem, nobis uerò admonitionis gratia, scriptum est ad hunc modum: Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Dic Aaroni & filijs eius, Abstineant à sanctis filiorum Israel, nec polluant nomen meum sanctum, quæcunque illi mihi sanctificant. Ego Dominus: Dic illis, in generationibus ipsorum: Quisquis hominum ab omni uestro semine, ad sancta, quæcunq; filij Israel Domino sanctificant, in immunditia sua constitutus, accedit, exterminabitur anima illius à facie mea. Ego Dominus. Si tales minæ aduersùm eos positæ sunt, qui temerè ad sacra accedunt quæ ab hominib. sanctificantur: quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale mysterium temerarius est? Quanto enim maius aliquid is

Immundi q̃ ad sancta accesserũt, qũo a deo puniti sunt.
Leu.21.&22.
Quàm periculosum sit indignè cõmunicare & quã graue peccatum.

est

est templo, secundùm Domini uocem, tanto grauius & terribilius est, in animæ impuritate constitutum, corpus Christi temerè contingere, quàm sit accedere ad arietes uel tauros, dicente Apostolo: Itaque qui edit panẽ aut bibit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: immò uehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimente, cùm dicit: Probet autem quisque seipsum, & sic de pane hoc edat & de poculo bibat. Qui nanque manducat ac bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quòd si in immunditia tantùm constitutus (Immunditiæ uerò proprietatem typicè ex lege discimus) tam terribile iudicium habet, quanto magis, qui cum in peccato sit, corpus Domini contingere audet, grauius sibi accersit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento. (differentia uerò inquinamenti & immunditiæ, sapientibus est manifesta) atque ità ad sancta accedamus, ut iudicium eorum qui Dominum occiderunt, effugiamus: propterea quòd quisquis ederit panem, & biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis ac sanguinis Domini. Habebimus autem uitam æternam, sicut promisit, qui mentiri nequit, Dominus ac Deus noster Iesus Christus, si edentes ac bibentes memores fuerimus eius qui pro nobis est mortuus, & sententiam Apostoli seruauerimus, dicentis: Dilectio nanque Dei nos constringit, iudicantes hoc, quòd si unus pro omnibus mortuus est, omnes itaque mortuos esse. Et pro omnibus mortuum esse, ut qui uiuunt, iam non ampliùs sibijpsis uiuant, sed ei qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, quod & in baptismate professi sumus ac polliciti.

1.Cor.

Iudicium eorum qui Dominum occiderunt, incurritur.

2.Cor.5.

3. CYPRIANVS in sermone de lapsis: Contra euangelij vigorem & DEI legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec ueram de satisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excussa est, grauissimi extremique delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium vulnera: & plaga letalis altis & profundis uisceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quandò occurrat scriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testatur & dicit: Non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini communicare & mensæ dæmoniorum. Idem contumacibus & peruicacibus comminatur & denunciat, dicens: Quicunque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, uis infertur corpori eius & sanguini: & plùs modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini & minantis, pacem putant esse, quam quidam uerbis fallacibus uenditant.

Leuit.22.

1.Cor.10.

1.Cor.11.

Vis infertur corpori & sãguini Domini.

Ante expiata delicta & exomologesim factam criminis.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite septimo: Si

non

non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sanctè: certè, quo magis sanctitas & diuinitas cælestis huius Sacramenti uiro Christiano comperta est, eo diligentiùs cauere ille debet, nè absque magna reuerentia & sanctitate ad id percipiendum accedat, præsertim cùm illa plena formidinis uerba apud Apostolum legamus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quare communicare uolenti reuocandum est in memoriam eius præceptum: Probet seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus uideatur, absque præmissa sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. quod à Christianis omnibus, etiam ab ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modò non desit illis copia confessoris. quòd si, necessitate urgente, sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimùm confiteatur. Ibidèm canone vndecimo: Si quis dixerit, solam fidẽ esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit. Et nè tantum Sacramentum indignè, atque ideò in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunquè etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessariò præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, uel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumpserit, ex eo ipso excommunicatus existat.

Cum reuerẽtia cur accedendum.

1. Corint. 11.

Qualis pbõ necessaria.

Notent sacerdotes.

Sola fides nõ est sufficiens præparatio.

Cõfessio Sacralis cõioni præmittẽda.

5. Hesychius presbyter Hierosolymorum, in caput vigesimumsextum Leuitici: Sanctuarium Domini paueamus, ut nec corpus nostrum polluamus, neque ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio (in ipso enim omnis plenitudo inhabitat diuinitatis) sine subtili dijudicatione nostri, temerè accedamus, sed priùs nosmetipsos probemus, reminiscentes eius qui dixit: Quicunque comederit panem aut biberit calicem Domini indignè &c. Probet autem &c. Qualẽ probationẽ dicit? Id est, ut in corde mundo atque conscientia, & pœnitentiam eorum quæ olim deliquit, intendenti, participetur sanctis, ad ablutionem peccatorum suorum.

1. Cor. 11.

Pœnitẽtia ad probationem pertinet.

6. Chrysostomus homilia trigesima in Genesim: Eccè tandèm ad finẽ sanctæ quadragesimæ uenimus, & ieiunij nauigationem perfecimus, appulimusque Dei gratia in portum. Verùm non ideò negligentes simus, sed hac de causa iterum maius studium, maiorem diligentiam, maioremque uigilantiam exhibeamus. Et paulò pòst: Quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maximè & ieiunij cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendaque diligens & pura peccatorum confessio, & in bonis operibus sedulitas, eleemosyna larga, æquitas, mãsuetudo aliæque uirtutes: ut talibus ornati uirtutibus, ubi in diem Dominicum uenerimus, Domini liberalitate fruamur.

Inter cæteras pparatiões faciẽda pura peccatorũ cõfessio.

7. Item homilia decima in Matthæum: Tempus quidem confessionis æquè & lotis baptismate, & illotis prophanisque incumbit: illis quidem, ut post patentia criminum uulnera pœnitentia interueniẽte curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur: his uerò ut ablutis in baptismo maculis, ad Dominicam mensam munda iam conscientia accedant. Absistamus igitur ab hac fluida dissolutaque uita.

Cur cõfessio peccatorũ sacrã cõionem præcedere debeat.

1. E. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimatertia in Matthæum, & in homilia sexagesima ad populum Antiochenum: Nemo igitur nauseans accedat, nemo remissus, sed excitati, incensi ac feruentes omnes accedant. Nam si Iudæi stantes, calceati, & baculos in manibus habentes cum festinatione comedebant, quantò magis nobis uigilandum est? Nam illi ab Aegypto in Palæstinam erant profecturi, ac ideò uiatoris habitum habebant: tu de terra in cælum ascensurus es. Vigilandum igitur est: non enim paruum supplicium indignè communicantes expectat. Et post pauca: Qua igitur re mundiorem esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est: quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne implet spiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. ea nanq; re nos alimur, quam angeli uidentes tremunt, nec absq; pauore propter fulgorem, qui indè resilit, adspicere possunt, & nos in unam cum illo massam reducimur: Christi corpus unum, & caro una facti sumus. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis pastor unquàm membris suis oues suas nutriuit? Et paucis interiectis: Non uidetis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoquè ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: immò uerò maiore desiderio quasi lactentes pueri, gratiam spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, una mœstitia, si hoc alimento spiritali priuamur.

Animo præsenti ad communionē accedendum, & magno cū desiderio.

Psal. 105.

Similitudo pulchra.

Vnus sit nobis dolor, sacra cõiõe priuari.

Quid cogitandum.

2. IDEM homilia tertia in Epistolam ad Ephesios, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: Quotquot in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus quòd illius corpus & sanguinem gustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè consistit immortali Dei potentiæ. Et quibusdam interpositis: Adstat mensa regia, adsunt angeli mensæ huius ministri, adest rex ipse, & tu oscitabundus adstas? Sordidis indutus es, & nihil curas? Sed uestibus es mundis? Recumbe itaque & communica. Quotidiè uenit, ut discumbentes uideat, omnibus loquitur, & nunc etiam in conscientijs dicit, &c.

3. AMBROSIVS habet in tomo quarto post librum de dignitate sacerdotali duas precationes ad Missam præparantes. Prior sic incipit, Summe Sacerdos & uere Pontifex IESV CHRISTE &c. Altera uerò, Summa & incomprehensibilis natura &c.

1. F. AVGVSTINVS sermone secundo de tempore: Inuitati sumus ad mensam, ubi non inuenitur cibus hominum, sed panis ponitur Angelorum. Et ideò quotiescũquè aut dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates adueniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solùm ab infelici concubinarum consortio, sed etiam à proprijs uxoribus abstinete.

Casto corpore accedēdū.

2. IDEM sermone ducentesimo quinquagesimosecundo de tempore: Qui ad istud altare casto corpore & mundo corde cum munda & secura consciētia uenit, ad illud altare quod in cælis est, felici transmigratione perueniet. Ad extremum, fratres charissimi, non est graue nec laboriosum quod suggero: hoc dico quod uos frequenter facere adspicio. Omnes uiri quandò communicare desiderant, lauant manus suas: & omnes mulieres nitida exhibēt linteamina, ubi corpus Christi accipiant. Non est graue quod dico, fratres: quomodò uiri lauant aqua manus suas, sic eleemosynis lauent conscientias suas.

Casto corpore & mundo corde.

Mūdi ia etiā externa.

suas. Similiter & mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum, ubi corpus Christi accipiant: sic corpus castum & cor mundum exhibeant, ut cũ bona conscientia Christi sacramenta suscipiant. Rogo uos fratres, nunquid est aliquis, qui in arca sordibus plena uelit mittere uestem suam? Et si in arca sordibus plena uestis nón mittitur preciosa, qua fronte in anima quæ peccatorum sordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur?

3. ITEM in epistola centesima decimaoctaua, ad Ianuarium capite sexto: Liquidò apparet, quandò primùm acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est uniuersæ Ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam ideò per uniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad id sacramentum accipiendum cõuehire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Nanque Saluator quo uehementiùs commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideò non præcepit quo deincèps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Nã si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo uariasset.

In vniuersa ecclesia à ieiunis corpus Christi accipitur.

1. Cor. 11. Cur Christus post cœnam corpus & sanguinem Apostolis porrexerit.

Ordinem & modũ cõicandi reliquit Ecclesiæ, & Apostolis.

4. ORIGENES in diuersos euangelij locos, homilia quinta: Quandò sanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quandò uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilia temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicas: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum.

Centurionis ueabis utendũ in cõione. Matt. 8.

1. G. Chrysostomus homilia quadragesimaquinta in Ioannem, & sexagesimaprima ad populum Antiochenum: Si purè accesseris, ad salutem accessisti: si praua conscientia, ad pœnam & supplicium. Qui enim manducat & bibit indignè sanguinem Domini iudicium sibi manducat & bibit. Nã si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs, quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum si qui immunda conscientia Christi corpus accipiunt, idem suppliciũ subeant, quod qui eũ clauis cruci affixerunt? uide quàm formidandam pœnam his minetur Paulus: Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est?

Supplicium idẽ cũ ijs qui cruci Christũ suffixerunt. Heb. 12.

2. BASILIVS Magnus libro secundo de baptismo, quæstione uel capite tertio, ut supra, in hac quæstione. C.

3. THEODORETVS in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Illud autem, Reus erit corporis & sanguinis, hoc significat, quòd quemadmodum tradidit ipsum Iudas, ipsi autem insultarũt, & eum probris & conuicijs affecerunt Iudæi, ità eum ignominia & dedecore afficiunt, qui sanctissimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & incestum os immittunt.

Iudæ & sanguinarijs Iudæis cõparantur indignè cõicantes.

DE POENITENTIAE
SACRAMENTO.

I

Quid est Pœnitentiæ Sacramentum?

Trident. seſ.14.cap. 1.& cā̃.1.& itē seſ.6.c. 14.& can. 29.Florē. & Constant. seſ.15. Berna.in uita Mala. a Trid.seſ. 14.c.6.& can.10. Amb.l.1.de pœn.ca.2.& 7.Itē.l. 2. c. 2. b Ioan.20. f. Ibidē Cyrill. l. 12. c. 56. Gre. ho. 26.in Euā. Chry.ho. 85.in Ioā.

A. EST in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestatus riteque confessus quis fuerit, impenditur.

B. Quam absoluendi potestatem ut in Eeclesia certam haberemus, diuina promiſsio [a] Sacerdotibus facta hæc fuit: [b] *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Tum in alio loco, *Amē dico uobis*, inquit [c] Dominus, *quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

c Mat.18.c Cypria. l.1.epiſt.2.ad Corn. Hil.can. 16.in Mat. Hier.ad Heliod.ep. 1.Aug.li.20.de Ciuita.Dei, c.9.Chryso. homil. 5. de uerbis Esaiæ, uidi Dominū.

C. Ex quibus liquidò cernitur, præstantem & consolationis plenam Sacramenti huius efficaciam esse, ut quo remittantur quæcunq; peccata fœdiſsimè perpetrata, & soluantur indiſcriminatìm, qui coram Deo reas habent conscientias: idque Sacerdotum ministerio ex diuina Christi institutione. Quare Sacerdotum potestas & authoritas nunc longè quàm [d] olim, est excellentior pluriſque facienda, ut quibus non corporis lepram, verum animæ sordes non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est, [e] Chrysostomo teste. Et Augustinus: [f] Quid facit Ecclesia, inquit, cui dictum est, quæ solueritis, soluta erunt? nisì quod ait Dominus ad discipulos: [g] *Soluite illum, & sinite abire?*

d Leui.4.e.f.g 5.b d. 6.a 13.a 14.a Matth.8.a Lucæ 17.d e Chrisoſt.l.3.de Sacerdotio. f Aug. dē uerbis Domini ser. 8. Vide ēt ser.44.& in Ioā.tra. 49.Item hom.27.ex 50.& in Pſalm.101. conc.2. g Ioan.11.f

SCRI-

Ioannis vigesimo: Accipite spiritum sanctum &c.

Matthaei decimooctauo: Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis & cætera.

Levitici quarto: Si peccauerit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & posteà intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetque manum suam super caput eius: cumq; immolauerit eum in loco ubì solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim. Adipem uerò adolebit supra altare, sicut in uictimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd si peccauerit anima per ignorantiam de populo terræ, ut faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam. Ponetque manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eã in loco holocausti. Tolletq; sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de uictimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit uictimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam: ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco ubì solent cæli holocaustorum hostiæ. Sumetque Sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Deinde capite quinto: Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, ut uel malè quid faceret, uel benè, & idipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque posteà intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato eius: sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, uel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti. Qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ità vt collo adhæreat, & non penitùs abrumpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterum uerò in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Et paulò pòst: Anima si præuaricans cæremonias, per errorem in his quæ Domino sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus sanctuarij: ipsumque quod intulit dãni restituet, quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia ne-

ſciens fecerit:& dimittetur ei,quia per errorem deliquit in Domino.

ITEM capite ſexto: Locutus eſt Dominus ad Moyſen,dicens: Anima quę peccauerit,& contempto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum,quod fidei eius creditum fuerat,uel ui aliquid extorſerit,aut calumniam fecerit,ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſupèr peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit,in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem uoluit obtinere,integra,& quintam inſupèr partem Domino cui damnum intulerat Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege,& dabit eum ſacerdoti,iuxta æſtimationẽ menſuramq; delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis,quæ faciendo peccauit.

LEVITICI decimotertio: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron,dicens: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula,aut quaſi lucens quippiam,id eſt, plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, uel ad unum quemlibet filiorum eius. Qui cùm uiderit lepram in cute,& pilos in album mutatos colorem,ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium eius ſeparabitur. Sin autem lucens candor fuerit,& cæt. Et poſt pauca: Quòd ſi rursùm caro uerſa fuerit in alborem,& totum hominem operuerit, conſiderabit eũ ſacerdos,& mundum eſſe decernet. Iterùm: Porrò ſi ſteterit macula,& capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronunciet mundum.

ITEM capite decimoquarto: Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hic eſt ritus leproſi quandò mundandus eſt: Adducetur ad ſacerdotem, qui egreſſus de caſtris cùm uiderit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos ueſci licitum eſt,& lignum cedrinum,uermiculumque & hyſſopum. & unum ex paſſeribus immolari iubebit in uaſe fictili ſuper aquas uiuentes: alium autem uiuũ cum ligno cedrino & cocco hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo adſperget illum qui mundandus eſt,ſeptiès,ut iure purgetur: & dimittet paſſerem viuum,vt in ægrum auolet,&c. Rogabitque pro eo ſacerdos coram Domino, & faciet ſacrificium pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur,& cæte.

MATTHAEI octauo: Vade,oſtende te ſacerdoti,& offer munus quod pręcepit Moyſes,in teſtimonium illis.

LVCAE decimoſeptimo: Ite,oſtend te uos ſacerdotibus: Et factum eſt, dum irent,mundati ſunt.

PATRES.

Cur inſtitutũ ſit pœnitẽtiæ Sacramentũ.

1. A. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento pœnitentiæ,capite quarto: Si ea regeneratis omnibus gratitudo erga Deum eſſet, ut iuſtitiam in Baptiſmo ipſius beneficio & gratia ſuſceptam, conſtanter tuerentur,non fuiſſet opus, aliud ab Baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſsionem eſſe inſtitutum. Quoniam aũt Deus, diues in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum, illis etiam uitæ remedium contulit, qui ſeſe poſteà in peccati ſeruitutem, & Dæmonis poteſtatem tradidiſſent, Sacramentum uidelicet Pœnitentiæ, quo lapſis poſt

baptiſ-

baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicatur. Fuit quidem Pœnitentia uniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria, illis etiam qui Baptiſmi Sacramento ablui petiuiſſent, ut peruerſitate abiecta & emendata, tantam DEI offenſionem cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur. unde Propheta ait: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et princeps Apoſtolorum Petrus peccatoribus baptiſmo initiandis, pœnitentiam commendans, dicebat: Penitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum.

Pœnitentia ſemper fuit neceſſaria ad gratiam aſſequendam.

Ezech. 18. Luc. 13.

Act. 2.

Porrò nec ante aduentum CHRISTI Pœnitentia erat Sacramentum, nec eſt poſt aduentum illius cuiquam ante baptiſmum. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè inſtituit, cùm à mortuis excitatus, inſufflauit in diſcipulos ſuos, dicens: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Quo tã inſigni facto, & uerbis tam perſpicuis, poteſtatem remittendi & retinẽdi peccata, ad reconciliandos fideles, poſt baptiſmum lapſos, Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, uniuerſorum patrum conſenſus ſemper intellexit. Et Nouatianos, remittendi poteſtatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica, tanquàm hæreticos exploſit atque condemnauit. Quare ueriſsimum hunc illorum uerborum Domini ſenſum ſancta hæc Synodus probans & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui uerba illa ad poteſtatem prædicandi uerbũ Dei, & CHRISTI Euangelium annunciandi, contra huiuſmodi ſacramẽti inſtitutionem falsò retorquent.

Qñ Sacramentum inſtitutũ. Ioan. 20.

2. ET canone primo: Si quis dixerit, in catholica eccleſia Pœnitentiam non eſſe uerè & propriè Sacramentum, pro fidelibus, quotiès poſt baptiſmũ in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à CHRISTO Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.

Verè et ꝓpriè ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

3. IDEM Concilium Tridentinum ſeſsione ſexta, capite decimoquarto: Qui uero ab accepta iuſtificationis gratia peccatum exciderunt, rursùs iuſtificari poterunt, cùm excitante Deo per pœnitentiæ Sacramẽtum, meritò CHRISTI amiſſam gratiam recuperare curauerint. hic enim iuſtificationis modus eſt lapſi reparatio, quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam ſancti Patres aptè nuncuparunt. Etenim pro ijs qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, CHRISTUS IESUS ſacramentum inſtituit Pœnitentiæ, cùm dixit: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Vndè docendum eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum, multò aliam eſſe à baptiſmali, eaque contineri non modò ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem, aut cor contritum & humiliatum, uerumetiam eorundem ſacramentalẽ confeſsionẽ ſaltem in uoto, & ſuo tempore faciẽdam, & ſacerdotalem abſolutionem, itemque ſatisfactionem per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis uitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ uel ſacramento, uel ſacramenti uoto unà cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporali: quæ, ut ſacræ literæ docent, non tota ſemper, ut in baptiſmo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt ingrati, ſpiritumſanctũ contriſtauerunt, & templum Dei uiolare non ſunt ueriti. De qua ſcriptum

Secunda poſt naufragiũ tabula.

Inſtitutũ à Chriſto ſacramentum. Ioan. 20.

Pœnitẽtia ante baptiſmum differt ab ea quæ poſt baptiſmũ requiritur.

Satisfactio fit pro pœna tẽporali.

Num. 14.
1 Re. 12. et 24
Ephe. 4.
1. Cor. 3.

est: Memor esto undè excideris: age pœnitentiam, & prima opera fac: Et
Apoc.2. 2.Cor.7. Matth.3.& 4. Luc.3.
iterùm: Quæ secundùm DEVM tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et rursùs: Pœnitentiam agite,& facite fructus dignos pœnitentiæ.

Sine sacramẽto Pœnitẽtiæ non recuperatur amissa iustitia.

4. ITEM canone vigesimonono: Si quis dixerit,eum qui post baptismum lapsus est,non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem,sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento Pœnitentiæ,prout sancta Romana & uniuersalis Ecclesia,à CHRISTO Domino & eius Apostolis edocta,hucusquè professa est,seruauit,& docuit,anathema sit.

5. CONCILIVM Florentinum: Quartum sacramentum est Pœnitentia,cuius quasi Materia,&c.

6. CONCILIVM Constãtiense sessione decimatertia,damnat octauũ articulum Ioannis Huss,qui ità habet,Sacerdotes quomodolibet criminosè uiuẽtes infideliter sentiunt de septem sacramentis Ecclesiæ.

Triũ sacramẽtorũ usum restituit in Hybernia Malachias.

7. BERNARDVS in uita sancti Malachiæ episcopi Hyberniæ: Vsum saluberrimum confessionis,sacramentum Cõfirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de nouo instituit.

Minister huius sacramẽti quis sit.

6. B. CONCILIVM Tridentinum,sessione decimaquarta in doctrina de sacramento Pœnitentiæ,capite sexto: Circa Ministrum autem huius sacramenti,declarat sancta synodus,falsas esse & à ueritate Euãgelij penitùs alienas doctrinas omnes,quæ ad alios quosuis homines,præter Episcopos & sacerdotes,Clauium ministerium perniciosè extẽdunt,putantes uerba illa Domini: Quæcunque alligaueritis super terram, erunt alligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram,erunt soluta & in cælo, & quorum remiseritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes CHRISTI fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius sacramenti,ità fuisse dicta,ut quiuis potestatem habeat remittendi peccata,publica quidem per correptionem,si correptus acquieuerit, secreta uerò per spontaneam confessionem, cuicunque factam. Docet quoquè, etiam sacerdotes,qui peccato mortali tenentur,per uirtutem spiritussancti,in ordinatione collatam,tanquàm CHRISTI ministros,functionem remittendi peccata exercere,eosque prauè sentire,qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quanuis autem Absolutio sacerdotis,alieni beneficij sit dispensatio, tamen non est solùm nudum ministerium,uel annunciandi euangelium,uel declarandi remissa esse peccata,sed ad instar actus iudicialis,quo ab ipso uelut à iudice sententia pronunciatur,atque ideò non debet pœnitens adeò sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiamsi nulla illi adsit contritio,aut sacerdoti animus seriò agendi,& uerè absoluendi,desit,putet tamen se,propter suam solam fidem, uerè & coram Deo esse absolutum. nec enim fides sine pœnitentia remissionem ullam peccatorum præstaret: nec is esset,nisi salutis suæ negligentissimus, qui sacerdotem ioco se absoluẽtem cognosceret,& non alium seriò agentem,sedulò requireret.

Mat.18. Ioan.20. Etiam mali sacerdotes habent ministeriũ Clauium. Actus iudicialis instar.

2. IBIDEM canone decimo: Si quis dixerit,sacerdotes qui in peccato mortali sunt,potestatem ligandi & soluendi non habere,aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus & singulis CHRISTI fidelibus esse dictum: Quæcunque ligaueritis super terram,erunt ligata & in cælo:& quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quorum re-

Matt.18. Ioan.20.

miseritis

miſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis,retenta ſunt:quorum uerborum uirtute quilibet abſoluere poſsit peccata, publica quidem per correptionem duntaxàt,ſi correptus acquieuerit, ſecreta uerò per ſpontaneam confeſsionem,anathema ſit.

3. AMBROSIVS libro primo de pœnitentia, capite ſecundo: Sed aiunt ſe Domino deferre reuerentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatē reſeruent. Immò nulli maiorem iniuriam faciunt,quàm qui eius uolunt mādata reſcindere,commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Euangelio ſuo dixerit Dominus Ieſus: Accipite ſpiritumſanctum: quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis,detenta erunt:quis eſt ergò qui magis honorat,utrùm qui mandatis obtemperat,an qui reſiſtit?Eccleſia in utroque ſeruat obedientiam,ut peccatum & alliget,& relaxet.Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, uult ligare quod non reſoluat, non uult ſoluere quod ligauit,in quo ſe ſuamque ſententiam ſua damnat ſententia.Dominus enim par ius & ſoluendi eſſe uoluit & ligandi, qui utrunq; pari conditione permiſit. Ergò qui ſoluendi ius non habet,nec ligandi habet. Sicut enim ſecundùm Dominicam ſententiam, qui ligandi ius habet, & ſoluendi habet:ità iſtorum aſſertio ſeipſam ſtrangulat, ut quia ſoluendi ſibi ius negant,negare debeant & ligandi. Quomodò igitur poteſt alterum licere,alterum non licere? Quibus donatum eſt utrunque, aut utrunq; licere manifeſtum eſt, aut vtrunque non licere certum eſt: Eccleſiæ aūt utrunque licet,hæreſi utrunque non licet. Ius enim hoc ſolis permiſſum ſacerdotibus eſt. Rectè igitur hoc Eccleſia uindicat, quæ ueros Sacerdotes habet: hæreſis uindicare non poteſt, quæ ſacerdotes Dei non habet. Non uindicando autem ipſa de ſe pronunciat,quòd cùm Sacerdotes non habeat,ius ſibi uindicare non debeat ſacerdotale: Ità in impudenti contumacia pudentem cernimus confeſsionem.Spectat etiam illud,quòniam qui ſpiritumſanctum accepit,& ſoluendi peccati poteſtatem, & ligandi accepit. Sic enim ſcriptum eſt: Accipite ſpiritumſanctum:quorum remiſeritis peccata,remittuntur:& quorum retinueritis,detenta erunt: Ergò qui ſoluere non poteſt peccatum,non habet ſpiritumſanctum. Munus enim ſpirituſſancti eſt officium ſacerdotis: ius autem ſpirituſſancti in ſoluendis ligandiſque criminibus eſt: Quomodò igitur munus eius uindicant,de cuius diffidunt iure & poteſtate? Quid,quòd inſolentiores ſunt? Nam cùm ad miſericordiam promptior,quàm ad ſeueritatem ſit ſpiritus Dei,quod ait ſe uelle,id nolunt:quod nolle,hoc agunt.cùm uindicare iudicis ſit,remittere miſericordis. Tolerabilius igitur Nouatiane remitteres, quàm ligares. Aliud enim quaſi delinquendi † parcus uſurpares, aliud quaſi ærumnæ compaſſus ignoſceres. Sed aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus, relaxare ueniam leuioribus. Non hoc quidem author ueſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit, ea ſcilicet contemplatione, ut quod ipſe non poſſet ſoluere,non ligaret,nè ligando ſperari à ſe faceret ſolutionem.In eo igitur patrem ueſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis,quæ ſoluenda à uobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini. Sed DEVS diſtinctionem non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione conceſsit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret & pœnitentiam. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ità nec No-

Nouatianorū hęreſim quę ſacerdotibus adimebat poteſtatē remittendi crimina, impugnat.

Ioan.20.

Par ius ligandi & ſoluendi ſacerdotib. à Chriſto conceſſum.

Ioan.20.

† aliàs,parte.

Maiora crimina maioribus fletib. abluũtur.

uatianus probatur, qui ueniam interclusit omnibus: nec nos eius discipuli, imitatores eiusdem & condemnatores, qui ibi minuitis studia pœnitentię, ubi augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus substẽntanda fulcris docuit CHRISTI misericordia. Quæ autem ista peruersitas est, ut uobis uindicetis possibilia concessu, Deo (ut ipsis dicitis) impossibilia reseruetis? hoc est, sibi eligere causas ignoscendi, DEO materiam sæuiendi relinquere. Et ubi est illud? Sit autem Deus uerax, omnis homo mendax, sicut scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris? Vt cognoscamus igitur Deum misericordiæ magis indulgentem esse quàm seueritatis tenacem, ipse ait: Misericordiam malo, quàm sacrificium.

Rom.3. Psal.50. Oseæ 6.

4. ET capite septimo: Vult Dominus plurimùm posse discipulos suos, uult à seruulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Deniquè ait: Et maiora his facietis. Dedit ut mortuos suscitarent. Et cùm ipse Saulo reddere posset usum uidendi, eum tamen ad Ananiam discipulũ suum misit, ut eius benedictione Saulo refunderetur oculi quos amiserat. Petrum, quoquè secum in mari iussit ambulare: & quia titubauit, repræhendit ilicò, eo quòd dona gratiarum fidei pauxillitate minuisset. Dedit etiam discipulis ut lux mundi essent ꝑ gratiã, qui erat ipse lux mundi. Et quia descensurus esset è cælo & in cælum ascensurus, Eliam ad cælum leuauit, indè eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoquè in spiritu sancto & igni, per Ioannem baptismatis sacramenta præmisit. Omnia deniquè donauit discipulis suis, & de quibus ait: In nomine meo dæmonia eijcient &c. Omnia ergò dedit: sed nulla in his hominis potestas est, ubi diuini muneris gratia uiget. Cur ergò manus imponitis, & benedictionis opus ereditis, si quis fortè reualuerit ægrotus? Cur præsumitis aliquos à colluuione diaboli per uos mudari posse? Cur baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo utiquè remissio peccatorum omnium est. Quid interest, utrùm per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes uindicent? unum in utroque ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in pœnitentia? nonnè Dei nomen operatur? Quid ergò? ubi uultis uindicatis uobis Dei gratiam, ubi uultis repudiatis? Sed hoc insolentis arrogantiæ, non sancti timoris est, ut fastidio uobis sint qui uolunt agere pœnitentiam. Perpeti uidelicet flentium lachrimas non potestis. Non ferunt oculi uestri uilia uestimentorum, illuuiem sordidatorum.

Suã potestatẽ Deus hominibus cõicauit. Ioan.14. Actor.9. Mat.14. Matt.5. Ioan.8. 4.Reg.2. Matt.3. Mar.16. Cõtra Nouatianos. Idem ius sacerdotibus in sacramẽto Baptismi & pœnitentiæ.

5. IDEM libro secundo de pœnitentia, capite secundo: Possem quidem etiam illud dicere ei, qui hoc quod scribitur ad Hebræos, de pœnitentia dictum putat, quia quæ impossibilia sunt homini, possibilia sunt apud Deum: & potens est Deus quandò uult donare nobis peccata, etiam quæ putamus non posse concedi. Et ideo quod nobis impossibile impetratu uidetur, Deo donare possibile est. Nam & impossibile uidebatur, ut peccatum ablueret aqua. Deniquè Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse nõ credidit. Sed quod impossibile erat, fecit Deus possibile esse, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter impossibile uidebatur per pœnitentiam peccata dimitti. Concessit hoc CHRISTVS Apostolis suis, quod ab Apostolis ad sacerdotum officia transmissum est. Factum est igitur possibile, quod impossibile uidebatur.

Heb.6. 4.Reg.5. Ab Apostolis ad sacerdotũ officia transmissa potestas remittendi peccata.

6. CYRILLVS Alexandrinus libro duodecimo in Ioannem, capite quinquage-

quagesimosexto: Quomodò igitur (dicet quispiam) si tunc aberat Thomas, quandò CHRISTVS sufflans dixit, Accipite spiritumsanctum, spiritus ipse particeps factus est? Dicimus igitur uirtutem spiritus ex intentione dantis CHRISTI, in omnes discipulos pertransisse: non enim quibusdam, sed omnibus discipulis dedit. Quare libertate dantis, non solùm præsentes, sed etiam absentes Apostoli spiritumsanctum acceperunt. Quòd autem non uiolenta, sed tuta ueraque ista ratio sit, authoritate sanctæ scripturæ monstra uimus. Iussit Deus quondàm Moysi septuaginta seniores Iudæorum eligere. Dixit autem de spiritu, qui erat in Moyse ablaturum se atque impositurum in illis. Quum uerò duo Heldad & Medad de septuaginta, &c. Et quibusdam interiectis: Qua igitur ratione, diuinæ naturæ dignitatem ac potestatem discipulis suis saluator largitus est? quia certè absurdum non est peccata remitti posse ab illis, qui spiritumsanctum in seipsis habeant. Nam cũ si remittunt aut detinent, spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, ut arbitror, modis, primùm baptismo deinde pœnitentia. Nam aut credentes, & uitæ sanctimonia probatos homines, ad baptismum inducunt, & indignos indè diligenter expellunt, aut ecclesiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, ut spiritus eius saluaretur: recepitque rursus, nè maiore submergeretur dolore. Quum igitur spiritus CHRISTI habitans in hominibus, ueri Dei operationem efficiat, quomodò non erit natura Deus, qui naturaliter potestatem diuinæ naturæ ac dignitatem possidet, quum in diuinam legem eximiam habeat authoritatem?

An B. Thomas ẽt absens accepit spiritum sanctum & potestatẽ remittẽdi peccata.

Num. 11.

Sacerdotes p sacrũ baptismi & pœnitẽtiæ peccata condonant.

1. Cor. 5.

7. GREGORIVS hom. vigesimasexta in euãgelia, in ea uerba, Quorum remiseritis peccata &c. Eccè non solùm de semetipsis securi fiunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relationis accipiunt: principatumque superni iudicij sortiuntur: ut uice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo debet erigi, qui tantum pro Deo consenserant humiliari. Eccè qui districtũ Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant uel liberant, qui semetipsos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi authoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est, ut qui nescit tenere moderamina uitæ suæ, iudex uitæ fiat alienæ.

Principatus superni iudicij.

Animarũ iudices apostoli & Episcopi constituti.

8. CHRYSOSTOMVS homilia octogesimaquinta in Ioannem: Non dixit, Accepistis: sed, Accipite Spiritum sanctum. Non tamen quispiam erraret, si tunc Apostolos potestatem quandam & gratiam spiritalem accepisse diceret, non tamen ut mortuos suscitarent, & uirtutes ostenderent, sed ut peccata dimitterent: differentes enim sunt gratiæ spiritus: quare addidit, Quorumcunque remiseritis peccata, remissa sunt: ostendens quod uirtutis genus largiatur. Post quinquaginta autem dies, signorum operationem acceperunt, ideò inquit: Accipietis uirtutem uenientis in uos Spiritus sancti, & eritis mihi testes: Per signa scilicet. Est enim inenarrabilis spiritus gratia, & multiplex donum.

Ioan. 20.

Potestas & gratia spiritalis ad remittẽda peccata Apostolis donata est.

Acto. 1.

9. CYPRIANVS libro primo, epistola secunda ad Cornelium: Ipse legem dedit ut ligata in terris etiam in cælis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hic priùs in Ecclesia soluerentur.

10. HILARIVS canone decimosexto in Matthæum: O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æternis aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præiudicata authoritas sit in cælo, ut quæ in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in cælo.

Iudiciũ terrestre præcedit cælestem sententiam.

11. HIERONYMVS epistola prima ad Heliodorum: Absit ut de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos & nos Christiani sumus. Qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant: qui sponsam Domini sobria castitate conseruant.

Sacerdotes ante iudicij diẽ quodammodò iudicant.

12. AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei, capite nonò, ea uerba Apocalypsis exponens, Et uidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datũ est: Non hoc putandum est de ultimo iudicio dici, sed sedes præpositorum, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum uidetur, quàm id quod dictum est: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cęlo. Vnde Apostolus: Quid enim mihi est, inquit, de his qui foris sunt iudicare? Nõne de his qui intùs sunt, uos iudicatis?

Apocal. 20. Iudicium in Ecclesia.

Matt. 18.

1. Cor. 5.

13. CHRYSOSTOMVS homilia quinta de uerbis Esaiæ, Vidi Dominum: Quanquàm nobis admirandus uidetur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen rerum terrenarum administrationẽ sortitus est, nec ultra potestatem hanc prætereà quidquam habet authoritatis. Verùm sacerdoti thronus in cęlis collocatus est, & de cælestibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipse cęlorum rex: Quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlis: & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlis. Quid cum hoc honore conferri possit? A terra iudicandi principalem authoritatem sumit cęlum. Nam iudex sedet in terra, Dominus sequitur seruũ, & quidquid hic in inferiorib. iudicarit, hoc ille in supernis comprobat.

De cælestib. pronunciãdi authoritas. Matth. 18.

Cælum iudicandi authoritatẽ sumit à terra.

1. C. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Corporis lepram purgare, seu uerius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudęorum sacerdotibus solis licebat: neque nescis quanta cum ambitione, quãto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At uerò nostris sacerdotibus non corporis lepram, uerùm animę sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est: quare iudicio quidem meo, qui istos despiciunt contemnuntque, multo sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quã fuerit Dathan unà cum suis oib.

Nõ tam probant purgatã animæ leprã Sacerdotes, q̃ purgant.

2. AVGVSTINVS de uerbis Domini sermone octauo: Quis peccatorem mortuum in peccatis resuscitabit, nisi qui remoto lapide, clamauit, dicens: Lazare, prodi foràs? Quid est autem foràs prodire, nisi quod occultum erat foràs prodere? Qui confitetur, foràs prodit. Foràs prodire non posset nisi uiueret. Viuere non posset, nisi resuscitatus esset. Ergò in confessione sui accusatio, DEI laudatio est. Dicit ergò aliquis: Quid prodest Ecclesia, si iam confessor uoce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitenti, cui Dominus ait, Quę solueritis in terra, soluta erunt & in cęlo? Ipsum Lazarum attende, Cum uinculis prodit, iam uiuebat confitendo, sed nondùm liber ambulabat uinculis irretitus. Quid ergò facit Ecclesia cui dictum est, Quę solueritis, soluta erunt, nisi quod ait Dominus continuò ad discipulos, soluite illum & sinite abire?

Ioan. 11. Cõparat peccator pœnitens cum Lazaro resuscitato, & Ecclesiã cũ Apostolis eum soluẽtibus.

Mat. 18.

3. ITEM

3. ITEM de uerbis Domini, ſermone quadrageſimoquarto: Opùs eſt ergò ut qui reuixit ſoluatur, & ire permittatur. Hoc officium diſcipulis dedit, quibus ait: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta ſunt & in cælo.

Matt. 18.

4. IDEM tractatu quadrageſimonono in Ioannem: Quid eſt procedere, niſi ab occultis uelut exeundo te manifeſtare? Sed ut confitearis, Deus facit magna uoce clamando, id eſt, magna gratia uocando: ideò cùm proceſsiſſet mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus, ut ſoluerentur peccata eius, miniſtris hoc dixit Dominus, Soluite illum & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo.

Mat. 18.

5. RVRSVM in libro quinquaginta homiliarum, homilia uigeſimaſeptima: Eleuatus eſt Lazarus, proceſsit tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt in confeſsione peccati agentes pœnitentiam. Iam proceſſerunt à morte. Nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri, ab occulto & tenebroſo procedere eſt. Sed quid Dominus eccleſiæ ſuæ inquit? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cælis. Proindè Lazaro procedente, quia impleuit Dominus miſericordiæ ſuæ bonum, perducere ad confeſsionē mortuorum latentem, putentem, iam cætera implet Eccleſiæ myſteria, Soluite illum & ſinite abire.

Ioan. 11.
Mat. 18.

6. IDEM Auguſtinus in pſalmum centeſimumprimum concione ſecunda: Quid prodeſſet Lazaro, quia proceſsit de monumento niſi diceretur, Soluite eum & ſinite abire? Ipſe quidem uoce de ſepulcro ſuſcitauit, ipſe clamando animam reddidit, ipſe terrenam molem terreno ſepulcro impoſitam uicit, & proceſsit ille uinctus. Non ergò pedibus proprijs, ſed uirtute producentis ſit hoc in corde pœnitentis. Cùm audis hominem pœnitere peccatorum ſuorum, iam reuixit: cùm audis hominem confitendo proferre conſcientiam, iam de ſepulchro eductus eſt, ſed nondùm ſolutus eſt. Qn̄ ſoluit? A quibus ſoluitur? Quæ ſolueritis, inquit, in terra, erūt ſoluta & in cælo. Meritò per Eccleſiam dari ſolutio peccatorum poteſt, ſuſcitari autem ipſe mortuus non niſi intùs clamante Dn̄o poteſt. Hæc .n. Dens interiùs agit.

Ioan. 11.
Vide & Ambroſium lib. 2. de pœnitentia, c. 7.
Matt. 18.

II

Cur opùs pœnitentiæ Sacramento?

A. Vt homo poſt baptiſmum relapſus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remiſsione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo uiuus, ex impioque iuſtus efficiatur.

Ambr. lib. de pœnitentia 1. & 2. Aug. lib. 1. de adult. con. ca. 28. & li. 2. cap. 16. Conci. Latera. can. 1. Trident. cap. 2. seſſ. 24. Item Flor. Hiero. li. 2. aduersùs Pelag.

B. Vndè patres [a] pœnitentiam non temerè ſecundam poſt naufragium Tabulam uocant, qua ſcilicet ex vortice mortalis peccati tanquàm è naufragio ſubuehi, & in gratiam amicitiamque Dei transferri unuſquiſque poſsit, quantumlibèt multis magniſque criminibus prægrauatus.

a Pacian. epi. 1. & 2. ad Sympr. Hier. in c. 3. Eſā- & ad Demetriad. de ſeruan. virg. Amb. ad virg. lapſam c. 8. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. can. 2. Tertul. de pœnit. Ezechiæ 18. g & 33. ¶

SCRIPTVRAE.

Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proijcite à uobis omnes præuaricationes uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & uiuite.

Et apud eundem trigesimotertio: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed ut conuertatur impius à uia sua, & uiuat. Conuertimini à uijs uestris pessimis, & quare moriemini domus Israel? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua, & iustus non poterit uiuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quòd uita uiuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: uita uiuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei iudicium & iustitiam fecit, uita uiuet.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs scripsit duos integros libros de pęnitentia, de quibus ità loquitur in psalmum trigesimumseptimum scribens, in præfatione: De pęnitentia duos iamdudùm scripsi libellos: & iterum scribendum arbitror. Primùm, quia utile est uel quotidiè ueniam delictorum precari: deinde quoniam in illis duobus libellis, adhortatio pęnitentiæ uel profectus est, si geratur: nunc autem quemadmodùm agi pęnitentia debeat, exprimendũ est. Nihil enim prodest agere, nisi ità agatur ut oportet.

Nihil prodest agere pœnitẽtiam, nisi ità agat ut oportet.

2. Avgvstinvs libro primo de adulterinis coniugijs, capite uigesimooctauo: Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pęnitentiam finiendæ uitæ periculum præoccupauerit. Nec ipsos enim ex hac uita sine arra suæ pacis exire uelle debet mater ecclesia.

Vt non regeneratis, baptismus, ità lapsis hoc sacramentũ necessarium est.

3. Idem libro secundo, capite decimosexto: Si autem accusando adulteram occiderit, hoc peccatum quoniam transactum est, & in eo non permanetur, & si à catechumeno factum est, baptismate abluitur: & si à baptizato pęnitentia & reconciliatione sanatur.

Homicidiũ à baptizato cõmissum, recõciliatione sanatur, sicut à nõ baptizato per baptismũ abluitur.

4. Concilivm Lateranense magnum capite primo: Si post susceptionẽ baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per ueram pęnitẽtiam semper potest reparari.

5. Concilivm Tridentinum capite secundo, sessione decimaquarta: Cæterùm hoc sacramentum multis rationibus à baptismo differre dignoscitur, nam præterquàm quòd materia & forma, quibus sacramenti essentia perficitur, longissimè dissidet: constat certè, baptismi ministrum iudicem

Pœnitẽtiæ sacramentum à baptismo q̃d differat.

iudicem esse non oportere: cùm ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non priùs in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de ijs, qui foris sunt iudicare? Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lauacro baptismi sui corporis membra semel effecit. nam hos si se posteà crimine aliquo contaminauerint, non iam repetito baptismo ablui, cum id ecclesia catholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal tanquàm reos sisti uoluit, ut per sacerdotum sententiam non semel, sed quotiès ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari. Alius est prætereà baptismi, & alius pœnitentiæ fructus. per baptismum enim Christum induentes, noua prorsùs in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen nouitatem & integritatem, per sacramentum pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, diuina id exigente iustitia, peruenire nequaquàm possumus: ut meritò pœnitentia, laboriosus quidam baptismus à sanctis patribus dictus fuerit: Est autem hoc sacramentum pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus.

Prima' differentia. Secunda. 1.Cor.5. Tertia, ex parte effectus. Laboriosus baptismus pœnitentia. Lapsis hoc sacramentũ necessarium ad salutẽ, ut non regeneratis baptismus.

6. CONCILIVM Florentinum: Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis.

7. HIERONYMVS libro secundo aduersùs Pelagianos: Adfert multa scripturæ testimonia, quibus pœnitentia ab effectu suo commendatur.

1. B. PACIANVS epistola prima ad Sempronianum Nouatianum: Pigeat sanè peccare, sed pœnitere non pigeat: pudeat periclitari, sed non pudeat liberari. quis naufrago tabulam, nè euadat, eripiet? quis sanandis uulneribus inuidebit?

Pœnitẽtia cõparatur tabulæ quam naufragus amplectitur.

2. HIERONYMVS in cap.3. Esaiæ: Secunda enim post naufragium tabula, pœnitentia est: & consolatio miseriarum, impietatem suam abscondere.

Pœnitẽtia est secunda post naufragiũ tabula.

3. IDEM epistola octaua ad Demetriadem de seruanda uirginitate: Pœnitentia quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in uirgine, integra seruetur nauis.

Secunda tabula.

4. AMBROSIVS ad uirginem lapsam capite octauo: Pœnitudo necessaria est, sicut uulneratis sunt necessaria medicamina. Sed quanta putas & qualis necessaria pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat? Pœnitentia non uerbis agenda est, sed & actu. Cùm animo conceperis, non aliud remedium constitutum esse post baptismum quàm pœnitentiæ solatium, quantumuis afflictionem, quantumuis laborem & indecorem subire esto contenta: dummodò ab æternalibus pœnis libereris. Et pòst pauca: Sed tu quæ iam ingressa es agonem pœnitentiæ, insiste misera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, sperans per ipsam te de profundo criminum liberari.

Inhærẽdũ pœnitẽtiæ ut naufragus tabulæ.

5. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta capite decimoquarto: Lapsi reparationem secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti patres aptè nuncuparunt. Item sessione decimaquarta, canone secundo: Si quis sacramenta confundens, ipsum baptismum pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideò pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulã appellari, anathema sit.

Tabula secunda deperditæ gratiæ post naufragium

6. TERTVL-

Nō ideò peccandū, quia Deus ad ignoſcē dum pœnitētibus facilis eſt.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitentia: Nemo idcircò deterior ſit, quia Deus melior eſt, totiès delinquendo quotiès ignoſcitur. Cæterum finem utique euadendi habebit, cum offendendi non habebit. Euaſimus ſemèl, hactenùs periculoſis noſmetipſos inferamus, & ſi iterùm cum euaſuri uidemur. Plerique naufragio liberati, exindè repudium & naui & mari dicunt, & Dei beneficium, ſalutem ſuam ſcilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo uerecundiam, nolunt iterum diuinæ miſericordiæ oneri eſſe; formidant uideri inculcare, quod conſecuti ſunt: bona certè ſolicitudine iterum experiri, uitant, quod ſemèl didicerunt timore. Ità modus temeritatis, teſtatio eſt timoris. Timor autem hominis, Dei honor eſt. Sed enim peruicaciſsimus hoſtis ille, nunquàm malitiæ ſuæ ocium facit. Atqui tunc maximè ſæuit, cùm honorem plenè ſentit liberatum: tunc plurimum accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiſcat neceſſè eſt uenia peccatorum permiſſa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò ſuę eraſos. Dolet quòd ipſum & angelos eius, Chriſti ſeruus ille peccator iudicaturus eſt. Itaque obſeruat, oppugnat, obſidet, ſi qua poſsit aut oculos concupiſcentia carnali ferire, aut animum illecebris ſecularibus irretire, aut fidem terrenæ poteſtatis formidine euertere, aut à uia certa peruerſis traditionibus detorquere: non ſcandalis, non tentationibus deficit. Hæc igitur uenena eius prouidens Deus, clauſa licèt ignoſcentiæ ianua & intinctionis ſera obſtructa, aliquid adhuc permiſit patere. Collocauit in ueſtibulo pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat: ſed iam ſemel, quia iam ſecundò: ſed ampliùs nunquàm, quia proximè fruſtrà. Non enim & hoc ſemel ſatìs eſt. Habes quod iam non merebaris, amiſiſti enim quod acceperas. Si tibi indulgentia Domini accommodat undè reſtituas quod amiſeras, iterato beneficio gratus eſto, nedùm ampliato: maius eſt enim reſtituere, quàm dare, quoniam miſerius eſt perdidiſſe, quàm omninò non accepiſſe. Verum non ſtatim ſuccidendus ac ſubruendus eſt animus deſperatione, ſi ſecundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat ſanè peccare rursùs, ſed rursùs pœnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, ſed non iterùm liberari. Neminem pudeat: Iteratæ ualetudinis iteranda eo medicina: gratus in Dominum extiteris, ſi quod tibi Dominus offert, non recuſaueris; offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes.

Poſt baptiſmū ſupereſt pœnitētiæ remediū tanq̄ altera ianua ad indulgentiam.

III

Quandò hoc ſacramentum ritè accipitur & efficaciter operatur?

Concil. Flor. & Tridē. ſeſſ. 14. cap. 3. & cap. 4.
a Sermone de pœnitentia.
1. Reg. 16. c
Pſ 50. d a 6. b 37. b d 101. a b
2. Reg. 12. d 24. b
3. Reg. 21. g
Ionæ 3. d

A. Cùm is, qui remiſsionem peccatorum implorat, tres illas partes ſeu actiones adhibet, Contritionem, Confeſsionē & Satisfactionem, quæ totam hominis ad Deum conuerſionem, pœnitentis officium & renouationem complectuntur. De quibus ità Chryſoſtomus: Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre: in corde eius contritio, in ore confeſsio, in opere tota humilitas. Hanc eſſe frugiferam pœnitentiam

nitentiam Chryſoſtomus aſſerit, ut quibus modis Deum offendimus, offendimus autem corde, ore, ac opere, iiſdem reconciliemur Deo, corde quidem per contritionem, ore per confeſſionem, ac opere per ſatisfactionem. b Pſal. 50. d

B. Ad Contritionem pertinet illud, [b] *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* c Act. 19. d Num. 5. a

C. Confeſſionem his uerbis Lucas indicat: [c] Multi credentium ueniebant, confitentes & annunciantes actus ſuos. Et [d] Iacobus Apoſtolus docet: *Confitemini alterutrùm peccata ueſtra.* d Iacob 5. d & ibid. Beda.

D. Ad Satisfactionem porrò ſpectant digni [e] pœnitentiæ fructus, quos Ioannes Baptiſta poſtulat, inter quos & eleemoſynæ. De his autem Daniel propheta: [f] Peccata tua, inquit, *Eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* Grande ſcelus grandem habet neceſſariam Satisfactionem, ait [g] Ambroſius. e Mat. 3. b Luc. 3. b Act. 26. f — f Dan. 4. e — g Am. ad vir. lapſam cap. 8.

E. Atque eò referendum etiam, quod Paulus ait [h] de Corìnthiis deplorandis, quandoquidem ſuper immunditia, fornicatione, & impudicitia quam geſſerant, pœnitentiam necdùm egiſſent. h 2. Cor. 12. g

SCRIPTVRAE.

Secvndi Regum decimoſexto: Venit ergò rex Dauid uſque Bahurim: & eccè egrediebatur indè uir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera: procedebatque egrediens, & maledicebat. Mittebatque lapides contra Dauid, & contra ſeruos uniuerſos regis Dauid: omnis autem populus & uniuerſi bellatores à dextro & ſiniſtro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere uir ſanguinum & uir Belial. Reddidit tibi Dominus uniuerſum ſanguinem domus Saul &c. Et paulò pòſt: Dimitte eum, ait rex, ut maledicat iuxta præceptũ Domini, ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaque Dauid & ſocij eius per uiam cum eo: Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduerſùm eum, terramque ſpargens.

Psalmo quinquageſimo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Ibidèm: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: ut iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris, &c.

Et Pſalmo ſexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Et

Et Psalmo trigesimoseptimo: Miser factus sum & curuatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea. & cæt. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam annunciabo,& cogitabo pro peccato meo.

Item psalmo centesimoprimo: Ossa mea sicut cremium aruerunt. Percussus sum ut fœnum,&c. Quia cinerem tanquàm panem manducabam,& potum meum cum fletu miscebam.

Secundi Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè transtulit peccatum tuum: Non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter uerbum hoc, filius qui natus est, tibi, morte morietur.

Et capite vigesimoquarto: Percussit autem cor Dauid eum, postquàm numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui ualdè in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dominus, Trium tibi datur optio: elige unum quod uolueris ex his, ut faciam tibi. Cumque uenisset Gad ac Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septē annis ueniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos,& illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergò delibera,& uide quem respondeā ei, qui me misit, sermonē.

Tertii Regum vigesimoprimo: Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui uenundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: cōcitauit enim eum Iezabel uxor sua,& abominabilis factus est intantùm, ut sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos cōsumpsit Dominus à facie filiorum Israel. Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit uestimenta sua,& operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque & dormiuit in sacco,& ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Nonne uidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

Ionae tertio capite: Et clamauit & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines,& iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam: nec pascantur,& aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta,& clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur uir à uia sua mala,& ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur,& ignoscat Deus: & reuertatur à furore irę suę, & non peribimus? Et uidit Deus opera eorū, quia conuersi sunt de uia sua mala:& misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat ut faceret eis,& non fecit.

Actorum decimonono: Multi credentium &c. ut in textu.

Numerorum quinto: Vir siue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quę solent hominibus accidere,& p negligentiā trangressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint: confitebuntur peccatum suum,& reddēt ipsum caput, quintamque partem desupèr ei in quem peccauerint.

Iacobi quinto: Confitemini alterutrùm &c. ut in textu.

Matthaei tertio: Pęnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum.

LVCAE tertio: Facite ergò fructus dignos pęnitentię.

ACTORVM vigesimosexto inquit Paulus: Sed his qui sunt Damasci primùm & Hierosolymis, & in omnem regionem Iudęæ, & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, aliqua pęnitentię opera facientes.

DANIELIS quarto: Peccata tua eleemosynis &c ut in textu.

SECVNDAE ad Corinthios duodecimo: Timeo nè iterùm cùm uenero, humiliter me Deus apud uos & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quartum Sacramentum est Pęnitentia, cuius quasi materia sunt actus Pęnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cętero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundùm arbitrium sacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, ieiunium & eleemosynam. Forma huius sacramenti sunt uerba absolutionis, quæ sacerdos profert, cùm dicit: Ego te absoluo &c. *Materia huius Sacramenti.* *Forma.*

2. CONCILIVM Tridentinum capite tertio, sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento Pœnitentiæ: Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio. Qui quatenus in pęnitente, ad integritatem sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pęnitentiæ partes dicuntur. Et ibidèm: Docet præterea sancta Synodus, sacramenti Pęnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius uis sita est, in illis ministri uerbis positam esse, Ego te absoluo, &c. Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adiunguntur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquàm spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ. *Materia.* *Forma.*

3. IN sessione canone quarto: Si quis negauerit, ad integram & perfectã peccatorum remissionem requiri tres actus in pęnitente, quasi materiam Sacramenti pęnitentiæ, uidelicet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactio nem, quæ tres pęnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantùm esse pęnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, uel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit. *Tres actus in pœnitente requiruntur.*

4. CHRYSOSTOMVS in sermone de Pęnitentia: Perfecta pęnitentia cogit &c. ut in textu, & infrà quæst. decima, A 3.

1. C. BEDA in caput quintum epistolæ D. Iacobi: Grauioris lepræ immunditiam iuxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iusserit, purificari curemus.

2. AMBROSIVS in libro ad uirginem lapsam capite octauo, ut infrà quæst. octaua, D 3.

IIII

Quid est Contritio?

Triden. ca.4. ses.14. Floren. Augu. ser.3. in natali Domini & c.3. de pœniten. medicina, seu ho.50. ex 50. Ibidèm cap.15 a Chrysos. in Ps. 50. & de cōpū. cord. lib. 1. & 2. Aug. de pœniten. medic. c.9. Ambros. c 8. ad Virg. lapsam. Triden. ses.14. can.5.

A. Est animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio, cū proposito uitæ in melius cōmutandæ coniūcta.

B. Hæc Contritio [a] paratur, si quis peccatorum suorum fœditatem, magnitudinē ac multitudinem sedulò intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterisque donis amissis solicitè cogitet: si mortis incertæ ineluctabilem [b] necessitatem, futuri iudicij horrendam seueritatem, ac paratas etiā peccatoribus pęnas sempiternas expendat atq; pertimescat.

b Heb.9.g Sophon.1.d Matth.25.d Marci 9.f g

c Esaiæ 38.c

d Psal.118.p Psalm.37.b Ibidèm.d

C. Huc pertinet illud Ezechiæ: [c] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Et illud Dauidis, *A iudicijs tuis timui*. [d] Et quod idē gemens orat, *Afflictus sum, & humiliatus sum: rugiebam à gemitu cordis mei*. Nec multò pòst: *Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

e Apocal.2.b 2. ad Cor.12.g & 7.c f Luc.12.a Matt.10.d

D. Quin & manifesta Dei uox est ad peccatorem: [e] *Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque undè excideris, & age Pœnitentiam.* [f] Sed & CHRISTVS in Euangelio, *Timete eum*, inquit, *qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ità dico uobis, hunc timete*. Iam uerò Contritionis hic dolor ità demùm ad remissionem peccatorum nos præparat, si cum [g] fiducia diuinæ misericordiæ, uotoque præstandi ea, quæ ad [h] Pœnitentiæ Sacramentum spectant, coniungatur.

g Amb. lib.1. de pœnit. cap.1.

h Aug. de pœn. med. c.11, & in Enchir. c. 65. Amb. in Ps. 37. & c.8. ad Virg. lapsam.

SCRIPTVRAE.

AD Hebræos nono capite: Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.

SOPHONIAE primo capite: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos.

MATTHAEI

MATTHAEI vigesimoquinto: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius.

MARCI nono: Bonum est tibi debilem introire in uitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi uermis eorũ non moritur, & ignis non extinguitur.

POSTERIORIS ad Corinthios duodecimo: Timeo, nè iterum cùm uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex ijs, qui antè peccauerunt, & non egerunt pęnitentiam super immunditia & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pęnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pęnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

MATTHAEI decimo: Timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite quarto: Contritio, quæ primum locum inter dictos pęnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam ueniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius, & in homine post Baptismum lapso ità demùm præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ & uoto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus hanc Contritionem, non solùm cessationem à peccato, & uitæ nouæ propositum & inchoationem, sed ueteris etiam odium cõtinere, iuxta illud: Proijcite à uobis omnes iniquitates uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Et certè qui illos Sanctorum clamores considerauerit: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: & alios huiusmodi generis: facilè intelliget, eos ex uehementi quodam anteactæ uitæ odio, & ingẽti peccatorum detestatione manasse. Docet præterea, etsi Contritionem hanc aliquandò charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquàm hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominùs reconciliationem ipsi contritioni siue Sacramenti uoto, quod in illa includitur, nõ esse adscribendam. Illam uerò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam uel ex turpitudinis peccati consideratione, uel ex gehennæ & pœnarũ metu communiter concipitur, si uoluntatem peccandi excludat, cum spe ueniæ, declarat, non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, uerùm etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis, quo pęnitẽs adiutus uiam sibi ad iustitiam parat. Et quanuis sine Sacramento Pęnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pęnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Niniuitę, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus,

Contritio generalis quid sit.

Vt est pars huius Sacramenti, quid requirat.

Ezech. 18.

Psal. 50.
Psal. 6.
Esaiæ 38.

Votũ Sacramenti in Cõtritione icludatur.

Attritio donum Dei est, disponens ad gratiam suscipiendã in Sacramento.

Ionæ 3.

bus,

Mat.12. Lucæ 11.

bus, pęnitentiā egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramentum pęnitentiæ, absque bono motu suscipientium, gratiam cōferre: quod nunquàm Ecclesia Dei docuit, nec sensit: sed & falsò docent, Contritionem esse extortam & coactam, non liberam & uoluntariam.

Ad Contritionē quæ pertineant.

2. Concilium Florentinum: Ad cordis contritionem pertinet, ut doleat pęnitens de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cętero.

Psal. 50.

3. Augustinus sermone tertio in Natali Domini, qui est septimus de tēpore: Pęnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei. Quādò sic pęnites, ut tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in uita, & quod te priùs oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente: iam tunc benè ingemiscis ad Deum, & dicis, Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Benè, tibi soli peccaui, quia nullus hominum sine peccato: & ideò tibi soli peccaui, quia nullus est sine peccato. Da Domine misericordiam misero, qui tam diu pepercisti criminoso. Inclinet ad remedium humilitas pęnitentis, quem permouere non potuit diuturnitas peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Adspice ad infelicem pietas immensa, respice crudelem misericordia publica. Desperatus ad omnipotentem uenio, uulneratus ad medicum curro: serua pietatem mansuetudinis, qui tam diù suspendisti gladiū ultionis: dele numerositatem criminum multitudine misericordiarum. Ista est, filioli, uera pęnitentia, quandò sic conuertitur quis, ut non reuertatur: quandò sic pęnitet, ut non repetat. Et paulò pòst: Aperiant aures suas ad præcepta Christi, quæ fortasse patuerunt hucusq; ad audienda ludibria. Aperiant oculos suos ad nitorem, qui hucusq; ad ignominiam patuerunt. Cōpungat pęnitentia criminum, quos hucusq; transpunxit delectatio uoluptatum. Erigat adiuncta uirtus, quem uitia prostrauerunt. Aperiant medicamento nares suas, quibus illis fęteat consuetudo peccati.

Pœnitētia veteris uitæ necessaria.

4. Idem Augustinus in libro de pęnitentiæ medicina, capite tertio, siue in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite tertio: Omnis qui iam arbiter uoluntatis suæ constitutus est, cū accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pęniteat uitæ ueteris, nouam non potest inchoare.

Psal. 50.

Ad uerā pœnitentiā quæ requirantur. Matt. 5. Eccles. 21. Matt. 26. Actor. 8.

5. Ibidem capite decimoquinto: Quid autem Dauid obtulit Domino, undè illum propitiaret sibi? Quoniam si uoluisses sacrificium dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Non solū ergò deuotè obtulit, sed etiam ista dicendo, quid offerri oporteret, ostendit. Non enim sufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere, nisi ēt de his quę facta sunt, satisfiat Deo per pęnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitū, per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Non enim dictum est, ut tantùm abstineatis à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Christo & alios baptizauerat. Intuere ergò Petrum præsumentem accusatum, timentem uulneratum, flentem sanatum. Iam etiam post aduentum de cælo Spiritus sancti, quidam Simon pecunia uoluit eundem Spiritum sanctum emere, sceleratissimum & impium mercimonium cogitans, iam baptizatus in Christo: & tamen pœnitentiæ consilium ab ipso Petro correptus accepit. Dicit etiam

Apo-

Apostolus Paulus, qui utique fidelibus mittebat epistolas, Nè iterùm cum ue nero ad uos, humiliet me Deus, ut lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & luxuria & fornicatione, quam gesserunt. Circunstant ergò nos & præcepta rectè faciendi, & exempla non tantùm rectè facientium, sed etiam ad recipiendam salutem pœnitentium, quæ fuerat amissa peccando. 2.Cor.12.

1. B. CHRYSOSTOMVS in Psalmum quinquagesimum duas habet homilias, in quarum posteriore sic ait: Habeto codicem, conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Quandò accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequàm ueniat tibi somnus, profer in medium codicem conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in uerbo, seu in facto, uel in cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compungimini. Et post pauca: Dicito in corde tuo & in anima tua: Expendimus diem ò anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cætero nè facias. Et rursùs paulò pòst: Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei lecturæ ictū non habentem dolorem. Iudicium facito tibimetipsi terribile, leuiorem præpara confessionem cogitatuum tuorum, ut non in futuro die ignauior sis ad perscrutanda peccata. Examen conscientiæ uespertinum. Psal.4.

2. IDEM in libro primo de Compunctione cordis, sub finem: Quid, dic mihi, corporis uiribus opùs est, cùm cor conterere debeamus? Hoc solum est, quod exposcitur à nobis, ut semper recordemur & ad animum reuocemus mala nostra, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, ut pro his supplicemus Deo, ut gehennam ponamus in conspectibus nostris, & angelos, qui in die iudicij ubique discurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi sunt in gehennam ac supplicijs tradendi Ponamus etiam & illud ante oculos, quanti doloris est excludi ac proijci à regno cælorum, quod ut mihi uidetur, grauius est ipsa gehenna. Nā & si ignis ille non arderet, & immortalis illa pœna non esset parata, hoc solùm quòd alieni efficimur à Christo, & excludimur à bonis æternis, nonne omni pœna cruciabilius diceretur? Quòd si non sufficiunt hæc ad erigendas animas, & incitandas ad spem: illud saltem ad memoriam reuocemus exemplum, quod de uirginibus refertur, quæ exclusæ à thalamo sponsi sunt propter olei defectum. Ponamus nosmetipsos in illis, quæ excluduntur, & uideamus qui dolor, & quæ pœna sit, si cogitemus eadem posse & nos pati, si negligimus. Gehenna ob oculos ponēda. A regno cælorū separari quàm luctuo sum.

3. ET libro secundo circa finem: Tantum boni confert meminisse frequentiùs hominem peccati sui, ut etiàm Paulum Apostolum uideamus, ea quæ abolita iam fuerant & deleta, adducere tamen in medium: & cum culpam de præsentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorū, & luctum gemitumq; sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia baptismi & confessio fidei aboleuerat. Et post pauca: Oportet ergò recordari nos priora delicta, etiam ea pro quibus ueniam consecuti sumus, ut intuentes quàm ingentem modum debiti remisit nobis Deus, & ampliùs eum diligere possimus, & uerecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungi: considerantes, quòd nisi miseratio ipsius subuenisset, tantum illud peccatorum pondus sine dubio in imis nos inferni pœnis supplicijsque pressisset. Paulus etiam illa meminerat, Peccatorum memor ac uti fructuosū sit. 1.Tim.1.

quæ peremerat indulgentia: nos uerò nec iſta recordamur, quæ poſt baptiſmum commiſimus, in quibus utiquè periculum nobis ſaluum eſt, & reos nos atque in uinculis poſitos tenet. Quòd ſi aliquandò ad recordationem uenerimus, & uiſi fuerimus paululū indè cogitare & eſſe ſoliciti, ſtatim effugit cogitatio, & tranſimus ad alia: & nec integra quidem hora patimur animā noſtram afflictione mçroris huius adſtringi. Hæc igitur cauſa eſt, quòd malis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro cōſcientia delicti. Hinc eſt, undè nec ad confeſsionē accedimus. Quomodò enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et ſic conſuetudine contemnendi, dum de præteritis dolor nullus eſt, faciliùs ſuperuenientibus malis locum damus. Quòd ſi omnis ex anima ſtimulus auferatur, & cuncta ei ſecuritatis frçna laxentur: quis eam poſt hæc tenebit, aut quis eam de præcipitijs reuocabit? Quid prohibet ubì nihil metuitur, ubì nihil uerecundiæ, nihil pudoris admittitur, ut non in omnes perditionis foueas demergatur?

Contra eos qui peccatorū fœditatem & damna animæ nolūt expendere.

Tribunal mētis aſcendendū ad comparandam compūctionem. 2.Cor.5. Pſal.49.

4. Avgvstinvs libro de Pçnitentiæ medicina, capite nono, uel eodem capite in homilia quinquageſima ex quinquaginta: Aſcendat homo aduerſùm ſe tribunal mentis ſuæ, ſi timet illud, quòd oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illud recipiat unuſquiſque quod per corpus geſsit, ſiue bonum ſiue malum: conſtituat ſe ante faciem ſuam, nè hoc ei poſteà fiat. Nā minatur hoc Deus peccatori, dicens: Arguam te, & ſtatuam te ante faciem tuam. Atque ità conſtituto in corde iudicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Indè quidem ſanguis animæ confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo iudicet participatione corporis & ſanguinis Domini: Vt qui ſeparari à regno cælorum timet per ultimam ſententiam ſummi iudicis, per eccleſiaſticam diſciplinam à ſacramento cæleſtis panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri iudicij, ut cū alij accedunt ad altare Dei, quò ipſe non accedit, cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pçna, qua percipientibus alijs uitam æternam, alij in mortem præcipitentur æternam.

Accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.

Matth.25.

Quarū rerum cogitatiōe cōtritio comparatur. Matt.8. Nō aliud remedium poſt baptiſmū, q̃ pçnitētiæ ſolatium.

5. Ambrosivs ad uirginem lapſam, capite octauo: Pçnitentia ergò non uerbis agenda eſt, ſed & actu. Hæc autem ſic agitur: Si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro uitæ nomen tuum deletum ſit, & ſi te iam credas propè ipſas poſitam tenebras exteriores, ubì erit fletus oculorum & ſtridor dentium ſine fine. Cùm hæc certa fide, ſicut eſt, animo conceperis, quia neceſsè eſt præuaricatricem animam tartareis pçnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium conſtitutum eſſe poſt baptiſmum, quàm pçnitentiæ ſolatium, quantàuis afflictionem, quantùuis laborem & indecorem ſubire eſto contenta, dummodò ab æternalibus pçnis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprij facti tu ipſa iudex eſto crudelior. In primis omnis cura uitæ huius interimenda tibi eſt, & quaſi mortuam te exiſtimans, ſicut es, quomodo poſsis reuiuiſcere cogita. Deindè lugubris tibi accipienda eſt ueſtis, & mens ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Reliqua uide infra, quæſtione octaua, D.3.

Cōtritio quō paratur. Eſa.38.

6. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta canone quinto: Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per diſcuſsionem, collectionē, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem, multitudinem, feſti-

fœditatem, amiſsionem æternę beatitudinis, & ęternę damnationis incurſum, cum propoſito melioris uitæ, non eſſe uerum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam & magis peccatorem, demum, illam eſſe dolorem coactum, & non liberum ac uoluntarium, anathema ſit.

1. D. AMBROSIVS libro primo de pęnitentia, capite primo: Nemo poteſt benè agere pęnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam. Spes ueniæ.

2. AVGVSTINVS in libro de pęnitentiæ medicina, capite vndecimo, uel eodem capite in homilia quinquageſima ex quinquaginta: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis uoluntate dum poteſt, & mores conuertat in meliùs, nè cùm iam non poterit, etiam præter uoluntatem à Domino iudicetur. Et cũ in ſe protulerit ſeuerißimæ medicinæ ſententiam, ueniat ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claues miniſtrantur, & tanquàm bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, a præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum, ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati deuotus & ſupplex, id tamen agat, quod non ſolùm illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum: Vt ſi peccatum eius non ſolùm in graui eius malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ uidetur antiſtiti, in notitia multorum, uel etiam totius plebis agere pęnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non letali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit tamen ſemper, quòd ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quid eſt enim infelicius, quid peruerſius, quàm de ipſo uulnere quod latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura illius erubeſcere?

Ad claues eccleſiæ poſt cõtritionẽ confugiẽdum, & ſatisfactionis modus accipiendus.

Iacob. 4. 1 Pet. 5.

Infelices qui de ligatura erubeſcunt, & non de uulnere.

3. IDEM Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, capite ſexageſimoquinto: Sed neque de ipſis criminibus quàlibèt magnis remittendis in ſancta eccleſia, Dei deſperanda eſt miſericordia agentibus pęnitentiam ſecundùm modum ſui cuiuſque peccati. In actione autem pęnitentiæ, ubi tale crimen commiſſum eſt, ut is qui commiſit, à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Verùm, quia plerunque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per uerba uel quæcunque alia ſigna procedit, cũ ſit coram illo cui dicitur, Gemitus meus à te non eſt abſconditus: rectè conſtituuntur ab ijs qui Eccleſiæ præſunt, tempora pęnitentiæ ut fiat etiam ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipſa nanque propriè ſpiritum ſanctũ pignus accepit, ſine quo nõ remittuntur ulla peccata, ità ut quibus dimittuntur, conſequantur uitam æternam.

Pſal. 50.

Pſal. 37.

Præſides eccleſię tempora pœnitentiæ conſtituunt.

4. AMBROSIVS in Pſamum trigeſimumſeptimum: Qui pœnitentiam agit, offerre ſe debet ad pœnam, ut hic puniatur à Domino, non ad ſupplicia æterna ſeruetur. Ibidèm: Plurimùm ſuffragatur reo uerecunda confeſsio, & pęnam quam defenſione euitare non poſſumus, pudore ſubleuamus. Et ſub finem: Vt febres in alto ſitæ non queunt mitigari: cum foràs eruperint, ſpem adferunt definiendi: ità peccatorũ morbus dum tegitur, inardeſcit: ſi confeſsionibus proditur, euaporat.

5. IDEM ad uirginem lapſam, capite octauo, ut ſuprà B. 5. & infra quæſt. octaua, D. 3.

V

Est'ne confessio necessaria?

A. Est utique: non solùm autem, vt quidam falsò autumant, interior illa quæ coram Deo [a] quotidiè facienda est Dauidis exemplo, qui ait: [b] *Dixi, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino:* Verùm etiàm hęc exterior, quæ apud [c] sacerdotem de criminibus peragitur omnibus, quæ post examinatam sedulò conscientiam in mentē homini ueniunt.

B. Ità de hominibus ecclesiæ primitiuæ scriptum est: [d] *Multi credentium ueniebant confitentes & annunciantes actus suos.*

C. Quam confitendi rationem esse necessariam, non ecclesiæ [e] modò sacra iura & patrum [f] veneranda scripta confirmant, sed etiam Christi diuina uerba concludunt, declarantque cum ait: [g] *Quorum remiseritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, retenta sunt* Atqui remittere uel retinere peccata (cum iudicis hæc sint officia) nullus rectè potest Sacerdos, nisi peccantis causam, de qua iudicandum est, probè anteà cognitam habuerit atque perspectam. Quæ causæ cognitio priùs haberi non potest, quàm is, qui expendendum se sacerdoti, ut [h] Iudici ac [a] medico suo, absoluendumque tradit, spontanea confessione vulnera sua sigillatim detegat, atque ità aperiat, ut Sacerdos, ubì peccata soluenda & ubì liganda sint, explicatè cognoscere queat.

a Chrysost. hom. 42. in Matt.
b Psal. 31. b
c Orig. in psal. 37. homil. 1. Chry. lib. 3. de sacer. Cyril. lib. 2. in Leuiticum.
d Actor. 19.
e Concil. Lateran. can. 21. Florent. & Trident. sess. 14. cap. 5.
f Clemens epi. 1. ad fratrem Dom. Dionys. epi. 8. ad Demoph. Tertull. de pœnit. Orig. in psal. 37. ho. 2. Cyp. de lapsis. Pacianus in paręnesi ad pœnitent. Cyril. lib. 2. in Leuit. Hiero. in cap. 10. Ecclesiastis. Chrysost. homil. 30. in Gen. & 10. in Matt.
g Ioan. 20. c
h August. lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 9. Gre. ho. 26. in Euang. Chrysost. lib. 3. de Sacerd. & ho. 5. de uerb. Esaiæ. Hiero. ad Heliod.
a Concil. Lateran. cap. 21. Vuormatien. cap. 25. Orig. homil. 1. & 2. in psalm. 37.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM decimonono: & IOANNIS vigesimo, ut in textu.

PATRES.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimasecunda in Matthæum:

Tu ipse tibi iustus sis iudex, exige à teipso rationem & correctionem, largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes compunctionis gemitus redde, humilimus sis, laboribus ac uigilijs teipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non paruus est hic cruciatus animæ, nec quantus sit, ab alio cognoscitur, nisi ab eo qui compunctus est, qui non ignorat hac re animam in hac uita maximè torqueri: nec est nescius, quantus dolor ex memoria peccatorum nascatur. Quas ob res iustitiam Deus huic pęnitentiæ in præmiũ proposuit, dicens: Dic tu priùs peccata tua, ut iustificeris. Non est profectò, nõ est insufficiens ad emendandum uia, si cùm omnia secundùm speciem in unũ peccata collegeris, assiduè animo deindè ipsa uerses, ac de ipsis continuè meditėris & cogites.

Peccata p spec ies singulas recolenda.

Esaiæ 43. secũdùm lxx.

Omnia peccata secundũ speciẽ in vnũ colligere.

2. ORIGENES homilia prima in psalmum trigesimumseptimum: Christus quidem erat archiatros, qui posset curare omnem languorem & omnẽ infirmitatem: Discipuli uerò eius Petrus uel Paulus, sed & prophetæ medici sunt, & hi omnes qui post Apostolos in Ecclesia positi sunt, quibusque curandorum uulnerum disciplina commissa est, quos uoluit Deus in ecclesia sua esse medicos animarum, quia non uult Deus noster mortem peccatoris, sed pęnitentiam & orationem eius expectat.

Medici animarum in Ecclesia.

3. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, ut suprà, quæstioue prima, C 1.

4. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ sint remissiones peccatorum. In Euangelio est ista prima &c. Est adhuc & septima, licèt dura & laboriosa, per pęnitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte: cùm nõ erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, secũdùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduersũ me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei.

Laboriosa p pęnitentiam remissio.

Nõ erubescit Sacerdoti indicare peccatũ & quærere medicinam. Psal. 31.

1. C. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, capite vigesimoprimo: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & iniunctam sibi pęnitentiam studeat pro uiribus adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi fortè de consilio proprij Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum: alioquin & uiuẽs ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vndè hoc salutare statutum frequenter in Ecclesijs publicetur, nè quisquam ignorantię cæcitate uelamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti uoluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter ille ipsum non possit soluere uel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici super infundat uinum & oleum uulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale ille consilium debeat exhibere, & cuiusmodi remediũ adhibere, diuersis experimẽtis utendo ad sanandum ægrotum. Caueat autem omninò, nè uerbo uel signo uel alio quouis modo prodat aliquatenùs peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pęnitẽtiali iudicio sibi detectum præsumpse

Confessio annua.

Alienus Sacerdos nõ põt soluere aut ligare.

Inquisitio circunstantiarũ peccati & peccatoris.

Sigillum cõfessionis.

rit reuelare, non solùm à sacerdotali officio deponendum decernimus, uerumetiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

Pœna reuelantis Cõfessionem.

Non quiuis Sacerdos huius Sacramẽti minister est.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ad oris Confessionem pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet suo sacerdoti confiteatur integraliter, &c. Minister huius Sacramenti est Sacerdos habens authoritatem absoluendi uel ordinariam, uel ex commissione superioris.

Integra peccatorum confessio à Christo instituta & ad salutem lapsis necessaria.

In specie, & sigillatim peccata cõfitenda.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite quinto: Ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ iam explicata, uniuersa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post baptismum lapsis iure diuino necessariam existere: quia Dominus noster Iesus Christus, è terris ascensurus ad cælos, sacerdotes sui ipsius uicarios reliquit, tanquàm præsides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clauium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronũcient. Constat enim, sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere nõ potuisse, nec æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere duntaxat, & non potiùs in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in cõfessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, & tantum aduersùs duo ultima decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquàm animum grauiùs sauciant & periculosiora sunt, ijs quæ in manifesto admittuntur. Nam uenialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quanquàm rectè & utiliter citraque omnem præsumptionem in confessione dicãtur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque alijs remedijs expiari possunt. Verùm cùm uniuersa mortalia peccata etiam cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant, necessum est omnium etiam ueniam cum aperta & uerecunda confessione à Deo quærere. Itaque dum omnia quæ memoriæ occurrunt peccata Christi fideles cõfiteri student, procul dubio omnia diuinæ misericordiæ agnoscenda exponunt. Qui uerò secùs faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus uulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat: Colligitur prætereà etiàm eas circunstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quòd sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innotescant, & fieri nequeat, ut de grauitate criminũ rectè censere possint, & pœnam quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Vndè alienum à ratione est, docere circunstantias has ab hominibus ociosis excogitatas fuisse, aut unam tantũ circunstantiam confitendam esse, nempe peccasse in fratrem. Sed & impium est, Confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare. Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigi, quàm ut postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras explorauerit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in uniuersum, eadem Confessione

Vniuersa mortalia peccata quæ memoriæ post diligens examẽ occurrũt, confitenda necessariò.

Circũstãtiarũ confessio.

Confessio sacralis non est impossibilis aut carnificina conscientiæ.

Psal. 18.

sione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine. Ipsa uerò huiusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi uerecundia grauis quidem uideri posset, ni sì tot tantisque commodis & consolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus, per Absolutionem certissimè conferuntur. Cæterum quo ad modum confitendi secretò apud solum sacerdotem, etsi Christus non uetuerit, quin aliquis in uindictam suorum scelerum & sui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta suà publicè confiteri possit: non est tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec satis consultò humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Vndè cùm à sanctissimis & antiquissimis Patribus, magno unanimique consensu, secreta Confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modò etiam utitur, fuerit semper commendata: manifestè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum esse atque à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis, initium habuisse docere non uerentur. neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod iure diuino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptũ Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis peruenissent, impleretur. unde iam in uniuersa Ecclesia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obseruatur mos ille salutaris confitendi sacro illo & maximè acceptabili tempore Quadragesimæ: quem morem hæc sancta Synodus maximè probat & amplectitur, tanquàm pium & meritò retinendum.

Confessio aliquãdò publica esse pôt.

Secreta Confessione Sacramentali vsa est ab initio Ecclesia.

De annua cõfessione præceptũ Ecclesiæ renouatur.

4. CLEMENS epistola prima ad fratrem Domini: Quòd si fortè alicuius cor uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malum ex his quæ superiùs memorauimus, latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, ut ab ipso per uerbum Dei & consilium salubre curetur, quo possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ uitæ præmia peruenire. Et infrà: Instruebat B. Petrus actus suæ uitæ omni hora custodire, & omni loco Deum respicere: firmiter scire, cogitationes malas, cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.

Nõ erubescat confiteri peccator huic q̃ præest.
Sacerdotibus cogitationes malas patefaciẽdas docuit D. Petrus.

5. DIONYSIVS Areopagita epistola octaua ad Demophilum: Tu uerò procidentem sacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem nescio quo pacto contra disciplinæ ordinem adstans calce abiecisti ac repulisti. Cùm ille qui dem uerecundè (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remedia quærenda uenisse: neque exhorruisti insupèr & sacerdotem lacerare conuicijs, miserabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium iustificasset.

Consuetudo ut peccatores sacerdoti procide rent sua peccata confessuri.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitentia: Tantum releuat cõfessio delictum, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim, satisfactionis consiliũ est, dissimulatio cõtumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ secundæ & unius, quanto in arcto tanto negociũ est, tanto operosior probatio, ut non sola conscientia præferatur, sed etiam aliquo actu administretur. Is actus, qui magis Græco uocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictũ Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenùs satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi & humilificandi hominis

De utilitate Confessionis & satisfactionis.

Satisfactiōis opera. nis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoquè habitu atque uictu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit, tristi tractatione mutare: cæterum, pastum & potum pura nosse, non uentris scilicet, sed animæ causa: plerunque uerò ieiunijs preces alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magìs releuat: cùm squalidum facit, magìs mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm condemnat, absoluit: Inquantum non peperceris tibi, intantum tibi Deus, crede, parcet. Plerosque tamen hoc opus ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: uelut illi, qui in partibus uerecundioribus corporis contracta uexatione, conscientiam medentium uitant, & ità cum erubescentia sua pereunt. Intolerandum scilicet pudori, Domino offenso satisfacere, saluti prodactæ reformari. Næ tu uerecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum uerò subducens. Ego rubori locum non facio, cùm plus de detrimento eius acquiro, cùm ipse hominem quodammodò exhortatur: Nè me respexeris, dicens pro te mihi melius est perire. Certè periculum eius tunc si fortè onerosum est, cùm penès insultaturos in risiloquio consistit, ubi de alterius ruina alter attollitur, ubi prostrato superscenditur. Cæterùm inter fratres atque conseruos, ubi communis spes, metus, gaudium, dolor, passio (quia communis spiritus de communi Domino & patre) quid tuos aliud, quàm te opinaris? Quid consortes casuum tuorum, ut plausores fugis? Non potest corpus de unius membri uexatione lætum agere: condoleat uniuersum & ad remedium conlaboret, necessè est. In uno & altero Ecclesia est, Ecclesia uerò Christus. Ergo cùm te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras. Aequè illi cum super te lachrymas agunt, Christus patitur, Christus Patrem deprecatur. Facilè impetratur semper, quod filius postulat. Grande planè emolumentum uerecundiæ, occultatio delicti pollicetur. Videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proindè & Deum celabimus. Adeone existimatio hominum & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quàm palàm absolui? Miserum est sic ad exomologesin peruenire. Et posteà: Si de exomologesi retractas, gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguit: & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedij adeptione nō dubites. Iterum post pauca: Igitur cum scias aduersus gehennam post prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, esse adhuc in exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? Mutæ quidem animæ & irrationales, medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt. Ceruus sagitta transfixus, ut ferrum & irreuocabiles moras eius de uulnere expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua chelidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesin

Presbyteris aduolui.

Contra eos q ob pudorē & verecundiam fugiunt cōfiteri peccata & satisfacere.

Exomologesis gehēnam extinguit.

Post baptismū in exomologesi sūt secunda subsidia.

A Domino instituta exomologesis.

logesin sciens, præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna restituit? Diu enim pęnitentiam Domino immolarat, septenni squalore exomologesin operatus, unguiũ leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferente. Proh malæ tractationis: Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contrà autem Aegyptius imperator, qui populum Dei aliquandò afflictum diù Domino suo denegatum persecutus, in prælium irruit, post tot documenta plagarum, discidio maris, quod soli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pęnitẽtiam.n.& ministerium eius exomologesin abiecerat. Quid ego ultrà de istis duabus humanæ salutis qua si Pharis, styli potiùs negocium, quàm officium conscientiæ meæ curans? Peccator enim omnium notarum cum sim, nec ulli rei nisi pęnitentiæ natus, non facilè possum super illa tacere, quam ipse quoque & stirpis humanæ & offensæ in Dominum princeps Adam, exomologesi restitutus in paradisum suum, non tacet. Exodi 14.

7. ORIGENES homilia secunda in Psalmum trigesimumseptimum: Omnibus igitur flagellis emendari, uerberarique paratus sum, & nihil horum recuso, tantùm ut supplicia æterni ignis effugiam. Ego in flagella paratus sum, & dolor meus coram me est semper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, ut futuros pęnarum dolores, præsentibus possim doloribus cõpensare. Quoniam iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id est, confessionem peccati, frequentiùs diximus. Vide ergò quid edocet nos scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecùs. Fortassis enim sicut ij, qui habẽt intùs inclusam escã indigestam, aut humoris uel phlegmatis stomachò grauiter & molestè imminentia, si uomuerint, releuantur: ità etiàm hi qui peccauerunt, si quidem occultant & retinent intrà se peccatum, intrinsecùs urgẽtur, & propemodùm suffocantur à plegmate uel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum, & cõfitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodò circunspice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiẽdi nouerit disciplinam: ut ità demùm si quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit, & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris: si intellexerit, & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est. Psal. 37. Confessionis peccatorũ necessitas. Egregia similitudo. Qualis Confessarius quærendus sit. Confessionẽ aliquãdo publicã esse cõuenit.

8. CYPRIANVS in tractatu uel sermone de lapsis: Denique quanto & fide maiores, & timore meliores sunt, qui quanuis nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes DEI dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin cõscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: DEVS non deridetur. Iterùm paulò pòst: Confiteantur singuli, quæso uos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per Sacerdotes, apud Dominum grata est. Conuertamur ad Dominũ mẽte tota, & pœnitentiã criminis Confessio apud Sacerdotes. Galat. 6. Remissio p Sacerdotes fit in hac uita.

ueris

ueris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur.

Contra eos q confiteri erubescunt.

9. PACIANVS in paraenesi ad pęnitentiam, siue in libello de pęnitentia & confessione. Vos primùm appello fratres, qui criminibus admissis, pœnitentiam recusatis, uos inquam post impudentiam timidos, post peccata uerecundos: qui peccare non erubescitis, & erubescitis confiteri. Et paulò pòst: Ecce iterùm Apostolus ad Sacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu qui decipis Sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum scientem probandi difficultate confundis? Rogo ergò uos, fratres, etiam pro periculo meo per illum Dominum, quem occulta non fallunt, desinite uulneratam tegere conscientiam. prudenter ægri medicos non uerentur, ne in occultis quidem corporum partibus etiam secaturos, etiam perusturos. Meminimus quosdam, remota etiã & uerecunda membrorum non erubescentes, in ferro & cauterio, & grauissima illa pulueris mordacitate durasse, & quantum est illud, quod homines præstiterunt? peccator timebit? peccator erubescet perpetuam uitam præsenti pudore mercari? & offerenti manus Domino uulnera male tecta subducet? & habet aliquid, quod in illo erubescat, qui Dominum læsit? An sic illi melius est perire, ne tu, pudore timidus, sine pudore moriaris, non faciens pudori locum, plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius est perire? Quòd si fratrum oculos erubescitis, consortes casuum uestrorum timere nolite. Nullum corpus membrorum suorum uexatione lætatur, immò pariter dolet, & ad remedium conlaborat: In uno & altero Ecclesia est, Ecclesia uerò Christus, atque ideò qui fratribus peccata sua non tacet, Ecclesiæ lachrymis adiutus Christi precibus absoluitur. Nunc ad eos sermo fit qui benè ac sapienter uulnera sua pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid sit pęnitentia, nec quæ uulnerum medicina, nouerunt: similesque sunt illis, qui plagas quidem aperiunt ac tumores, medicisque etiam adsidentibus confitentur: sed admoniti, quæ imponenda sunt, negligunt, & quæ bibenda, fastidiunt.

1. Tim. 5.

In eos qui fictè aut nõ integrè confitẽtur Sacerdoti.

Simile.

Contra eos q rectè quidem cõfitẽtur, sed satisfactionẽ impositã refugiũt aut Sacerdotis cõsilia negligũt.

10. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum, ut suprà, A. 4.

Eccens 10.

11. HIERONYMVS in caput decimum Ecclesiastis super ea uerba, Si momorderit serpens in silentio: Si quem serpens Diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati ueneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit pęnitentiam, nec uulnus suum fratri & magistro uoluerit confiteri: magister qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus uulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.

Peccati uenenum per confessionẽ euomendum. Quod ignorat medicina non curat.

12. CHRYSOSTOMVS homilia trigesima in Genesim, & homilia decima in Matthæum, ut suprà, quæst. decima de Eucharistia. D. 6. & 7.

13. AVGVSTINVS libro uigesimo de Ciuitate Dei, capite nono, ut suprà, quæstione prima, B. 12.

14. GREGORIVS homilia uigesimasexta in Euangelia, ut suprà, Ibidèm. B. 7.

15. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, & homilia quinta de uerbis Esaiæ, Ibidem, B. 11.

16. HIERONYMVS ad Heliodorum, Ibidèm. B. 9.

17. CONCILIVM Lateranense capite uigesimoprimo, ut suprà, hac eadem quæstione. C. 1.

18. CONCILIVM Vuormatiense canone uigesimoquinto: Pęnitentibus, secun

secundùm differentiam peccatorum, sacerdotis arbitrio pęnitentiæ decernuntur. Debet itaque Sacerdos in pęnitentia danda singulorum causas singulatim considerare, originem quoque, modumque culparum, & affectus gemitusque delinquentium diligenter examinare, manifesteque cognoscere: temporum etiàm & personarum, locorum quoquè & ætatum qualitates inspicere, ut etiàm pro consideratione locorum, ætatum uel temporum, seu pro qualitate delictorum atque gemitum uniuscuiusque delinquentis, à sacris regulis oculos non reflectat. Confessarij officium.

19. ORIGENES homilia prima & secunda in Psalmum trigesimumseptimum, ut suprà, A. 2. & C. 7.

VI

Quomodò Patres de confessione scribunt?

A. Hi certè non modò confitendi vtilitatem & vsum, qui semper in Ecclesia fuit, sed ius etiam atque necessitatem nobis magno consensu commendant comprobantq;.

B. Vt verò è plurimis paucos & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis Magnus ille Basilius: [a] Necessarium uidetur his quibus dispensatio Mysteriorum Dei commissa est, confitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud sanctos confessi esse peccata sua.

a Quæst. 288 in regul. breuiorib. Vid ēt quæst. 229 & in epist. 3. canonica ad Amphilochium, can. 73.

C. Tum Cyprianus, [b] Confiteantur, inquit, singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit, in seculo est, dum admitti eius confessio potest, dum Satisfactio cuiusque & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.

b De lapsis. Vide eundem lib. 3. epist. 14. & lib. 1. epist. 3. ad Cornelium.

D. Accedit his Augustini sententia, qui docet in hunc modum: Agite pœnitentiam qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro uobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultè ago, apud Deũ ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergò sine causa dictum est: *Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo?* Ergò sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Euangelium Dei, Frustramus uerba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nonne uos decipimus? Tum alibì, [d] sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubescunt siue dedignantur se ostendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram [e] & lepram discernere per legislatorem consti-

Homil. 49. ex 50. Itē hom. 41. & 50.

Mat. 18. Ioan. 20. c

d Lib. 2. de uisit. infir. ca. 4.

e Leuit. 13. & 14. a Luc. 17. d Matth. 8. a

constituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenùs confundaris confiteri coram Domini Vicario, uel tabescens prę rubore, uel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius similiter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium.

f Epist. 91 ad Theodorum Foroiuliensẽ Epis.

g Vide eundẽ ep. 80. ad Episcopos Campaniæ. g 1. Ti. 2. b

E. Nec minùs est euidens, quod Leo ille Magnus scriptum reliquit: f Multiplex misericordia Dei ità lapsibus subuenit humanis, vt non solùm per baptismi gratiam, sed etiàm per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum uiolassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinę bonitatis præsidijs ordinatis, vt indulgentia Dei, nisì supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim g Dei & hominum homo Christus Iesus, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus Satisfactionẽ pœnitentiæ darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorũ per ianuam reconciliationis admitterent.

Scripturae, ut suprà quæstione prima.

PATRES.

1. B. Basilius in regulis breuioribus, siue quæstionibus compendiò explicatis, quæstione centesima octogesimaoctaua: Necessarium uidetur &c. ut in textu.

Non quibusuis confitendum.

Rom. 15.

2. Idem quæstione ducentesima vigesimanona compendiò explicata: Interrogatio. Nunquid flagitiosè facta, abiecta omni uerecundia, enunciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? & si hoc, apud quos, & cuiusmodi? Responsio: Omninò in peccatorum confessione eadem ratiō est, quæ etiam in apertione uitiorum corporis. Vt igitur uitia corporis nequaquàm quibusuis temerè homines aperiunt, sed ijs tantummodo, qui rationẽ, qua ea curanda sunt, teneant: eodem modo etiam peccatorum confessio fieri debet, apud eos uidelicet, qui ea possint curare: consentaneum in modum illi, quod scriptum est, Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmiorum portate, hoc est, tollite diligentia & cura uestra.

Confesio.

Matt. 18. Ioan. 20.

3. Idem in epistola tertia canonica ad Amphilochium, canone septuagesimotertio: Sin autem unusquisque eorum qui in prædictis pecatis fuere, cõfessus bonus euaserit, & is cui à Dei benignitate ligandi & soluendi credita est potestas, si sit clementior, uidens summam eius, qui peccauit confessionem ad diminuendum pœnarum tempus, non est dignus damnatione, cùm quæ est in scripturis, nobis historia significet, quòd qui cum maiori labore cõfitentur, Dei misericordiam celeriter apprehendant.

1. C

1. C. Cyprianus in tractatu uel sermone de lapsis: Confiteantur singuli &c.ut in textu.& supra,quæst.quinta, C. 8.

2. Idem libro tertio,epistola decimaquarta ad Presbyteros & Diaconos: Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros,ut qui possunt agentes pœnitentiam ueram Deo patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere,seducantur,ut magis pereant,& qui erigere se possent,plus cadant.Nã cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore,& secundùm disciplinæ ordinem ad exomologesim ueniant,& per manus impositionem Episcopi & cleri,ius communicationis accipiant, nunc crudo tẽpore persecutione adhuc perseuerante,nondùm restituta Ecclesiæ ipsius pace,ad communicationem admittuntur,& offertur nomen eorum,& nõdùm pœnitentia acta, nondùm exomologesi facta, nondùm manu eis ab Episcopo & clero imposita,eucharistia illis datur, cùm scriptum sit: Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.

Precib.& operib.satisfacere.

Exomologesis.

1. Cor.11.

3. Idem libro primo epistolarum, epistola tertia ad Cornelium: Honor ergò datur Deo,quandò sic Dei maiestas & censura contemnitur, ut se ille indignari & irasci sacrificantibus dicat, ut cum pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur,proponatur sacrilegis atque dicatur,ne ira cogitetur Dei,nè timeatur iudicium Domini,nè pulsetur ad Ecclesiam Christi,sed sublata pœnitentia,nec ulla exomologesi criminis facta, despectis Episcopis atque calcatis,pax à presbyteris uerbis fallacibus prædicetur,& nè lapsi surgant,aut foris positi ad Ecclesiam redeant,communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiã non satis fuit ab euangelio recessisse,spem lapsis sasisfactionis & pęnitentiæ sustulisse,fraudibus inuolutos,uel adulterijs commaculatos,uel sacrificiorum funesta contagione pollutos,nè Deum rogarent,nè in Ecclesia exomologesin criminum facerent, ab omni & sensu & fructu pœnitentiæ remouisse,nisi foris sibi extra Ecclesiam,& contra Ecclesiam constituisset conuenticulum perditæ factionis,cũ malè sibi consciorum & Deum rogare ac satisfacere nolentium caterua conflueret.

Criminis exomologesis.

In ecclesia exomologesim criminũ facere.

Satisfacere nolentiũ caterua.

1. D. Avgvstinvs homilia quadragesimanona ex libro quinquaginta homiliarum: Agite pęnitentiam &c.ut in textu.

2. Idem homilia quadragesimaprima ex libro quinquaginta homiliarũ: Non solũ post pęnitentiam ab istis uitijs se homo seruare debet, sed & ante pœnitentiam,dum sanus est: quia si ad ultimum uitæ steterit,nescit si ipsam pęnitentiam accipere,ac Deo & sacerdoti peccata sua confiteri poterit.

Eadem verba habet Ambr. in exhortatione ad pœnitentiam.

3. Idem homilia quinquagesima ex libro eodem, capite decimo: uel in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimo: Quisquis post baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, usqueadeò sibi inimicus est,ut adhuc dubitet uitã mutare, dũ tps est, cùm ità peccat,& uiuit. Nam utiquè quòd ità perseuerans peccat,thesaurizat sibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Quòd autem adhuc uiuit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus ergò tam mortiferis uinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claues ecclesiæ, quibus soluatur in terra,ut sit solutus in cælo: & audet sibi post hanc uitam, quia tantùm Christianus dicitur,salutem aliquam polliceri?

Deo ac sacerdoti peccata confiteri.

Rom.2.

Peccatorum uinculis implicatus, ad claues Ecclesiæ cõfugere debet.

Matth. 16.

4. Ibidem capite vndecimo: Iudicet ergò seipsum homo in istis uoluntate dum potest,& mores conuertat in melius,nè cũ iam non poterit,etiam

præter uoluntatem à Domino iudicetur, &c. ut suprà, quæstione quarta de pœnitentia D.2.

5. Et capite decimosexto: Sed fac incertum esse, utrùm ignoscat Deus. Quid perdit cũ supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitauerit, cũ offenderet Deum? Quis enim certus est, quòd etiam Imperator ignoscat? Et tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè ut mors uitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deindè per homines homini, sine dubitatione fiunt ista, quum sit dubium quo fine proueniant, & tamen certiores sunt claues Ecclesiæ, quàm corda regia. Quibus
Matt. 16. clauibus quodcunque in terra soluitur, etiam in cælo solutum esse promittitur. Et multo est honestior humilitas, qua se quisque humiliat ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna uitatur.

6. Praeterea in libro secundo de uisitatione infirmorum, capite quarto: Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, &c. Et quibusdam interpositis: Ergò ad te uenire roges sacerdotem, & fac ipsum
Nõ soli Deo, sed & sacerdoti confitẽdum. conscientiarum tuarum penitus participem. Non seducat te somniantium illa superstitio quæ in uisitando confirmat, quia saluat sacerdote inconsulto ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus, quin sit ad
Psal. 136. Deum frequenter referenda confessio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit & allidet paruulos uel maximos suos ad petram, Petra autem Christus
1. Cor. 10. est. Sed testamur, & testatur illud sana doctrina, nè tibi applaudentium fa-
Luc. 17. ueas auribus, quoniam prius eges sacerdotis, qui mediator fit ad Deum tuũ,
Iacob. 5. salubri iudicio: alioquin & sub lege, & sub gratia: Ite, & ostendite uos sacerdotibus, responsum diuinum quomodò consummaretur? Confitemini alterutrum peccata uestra, quomodò compleretur? Ergò cicatricum tua-
Malac. 2. rum arbiter Dei uice, Dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei uias tuas,
Modus confitendi. & ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Deindè capite quinto ità subiungit: Adstantem coram te sacerdotem angelum Dei existima. Labia quidem sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Angelus enim Domini exercituum est. Et cum qua & Deum & angelum eius decet reuerentia, Dei ministrum affare: Aperi ei penetralium tuorum abditissima latibula, conscientiarum uerecundarum penitiora reuela repagula. Non te pudeat coram uno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis & cum multis facere: nam humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, diabolicum est perseuerare. Ergò quæ mentem grauiùs exacerbant facinora, Dei angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens, nullis circumitionibus quod uerum est operiens. Designanda etiam sunt in quibus peccasti loca, si recordaris & tempora, cum quibus peccasti personis, non nomina ipsarum, etiam ut à peccato desistant secretò corrigenda familiaritas, in qua peccasti labilis ætas, quo gradu iam Ecclesiæ inseruiebas, utrùm semel an ex consuetudine, utrum necessitate, an ex uoluptate cecidisti. His enim omnibus sua instant iudicia & cæt. Hæc autem omnia si taceantur, uel dicta callidè pallientur, animam iugulant. Si denudentur, cum pœnitentia euanescunt. In nihilum redigenda ordine competenti prosequere, sine circunlocutione edissere peccata pro uiribus, immò uiriliter extirpare contende. Heu cur erubescis confiteri quod facere nequaquàm erubuisti? Melius est coram uno aliquantulũ

ruboris

ruboris tolerare, quàm in die iudicij coram tot millibus hominum graui re pulsa denotatum rabescere. Confitere igitur chare mi nominetenus quæ te remordent flagitia, detege specialiter quæ scis specialia: quotidiana de qui bus non fuisti mundus, saltem cogitatione in collecta generali appone, sicq; ex indulgentia confide.

1. E. Leo epistola nonagesimaprima ad Theodorum Foroiuliensem Episcopum: Sed ut quoquo modo instruatur ambiguitas consulentis, quid de pœnitentium statu Ecclesiastica habeat regula, non tacebo. Multiplex misericordia Dei, & cætera, ut in textu, per ianuam reconciliationis admit terent. Cui vtiquè operi ipse Saluator interuenit, nec unquàm ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit, dicens: Eccè ego uobiscum sum om nibus diebus usque ad consummationem seculi: ut si quid per seruitutem no stram bono ordine & gratulando impletur affectu, non ambigamus per spi ritum sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocunque interceptis obstaculo, à munere indul gentiæ præsentis exciderit, & priusquàm ad constituta remedia perueniat, temporalem uitam humana conditione finierit, quod manens in corpore nō receperit, consequi exutus carne, non poterit. Nec necessè est nobis, eo rum, qui sic obierint, merita actusque discutere, cùm Dominus Deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium imple re non potuit, suæ iustitiæ reseruauerit: ità potestatem suam timeri uolens, vt hic terror omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis aut negligentibus ac cidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac necessarium est, ut peccato rum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione soluatur. His au tem qui in tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia, præsidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicen da est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur ueniæ mo ras uera conuersio, dicente spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuersus in gemueris, tunc saluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, ut iustifi ceris. Et iterùm: Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque Dei donis non debemus esse diffi ciles, nec accusantium se lachrymas, gemitusque negligere, cùm ipsam † pœ nitentiam ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Nè fortè det illis Deus pœnitentiam, ut resipiscant à diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius uoluntatem. Vndè oportet unumquenque Christianum conscientiæ suæ habere iudicium, nè conuerti ad Deum de die in diem dif ferat: nè cùm satisfactionis sibi tempus in fine uitæ suæ constituit, quia peri culosè hac se conditione fragilitas & ignorantia humana concludit, ad pau carum horarum se reseruet incertum: & cum possit pleniore satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo uix inueniat spatium aut confessio pœnitentis, uel reconciliatio sacerdotis. Verum (ut di xi) etiàm talium necessitati ità auxiliandum est, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam, etiam amisso uocis officio per in dicium integri sensus quærere comprobentur. Quòd si aliqua ui ægritudi nis ità fuerint aggrauati, ut quod pauloantè poscebant, sub præsentia sacer dotis significare non ualeant: testimonia eis fidelium circunstantium pro desse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium con

O sequantur,

Matth.28.

Quàm periculosum, mori sine absolutione sacramentali.

Satisfactio.

Ezec.33.
Esa.43.

Psal.129.

†pœnitēdi affectionem.
2.Tim.2.
Non differenda conuersio & satisfactio.

Recōciliatio sacerdotis.

ſequantur, ſeruata tamen regula canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum, à fide diſcedendo, peccarunt.

2. IDEM epiſtola octogeſima ad Epiſcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum conſtitutos, capite ſecundo: Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nupèr agnoui à quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri; (de pęnitentia uidelicet, quæ ità à fidelibus poſtulatur) nè de ſingulorum peccatorum genere, libellis ſcripta profeſsio publicè recitetur, cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſsione ſecreta. Quanuis enim plenitudo fidei uideatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non ueretur, tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, ut ea, quæ pęnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo, nè multi a pęnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſent legũ conſtitutione percelli. Sufficit enim illa confeſsio, quæ primùm Deo offertur, tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pęnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

Confeſsio ſecreta apud ſacerdotes ſufficit, nec expedit publicã facere.

VII

Quid porrò de Satisfactione ſentiendum eſt?

Gregorius in cap. 9. libri 1. Regum. Baſilius quæſt. 12. in regulis breuioribus.

A. Id uidelicet, quod Chriſti Redemptoris propria, alia fidelium pœnitentium communis ſit ſatisfactio. Illa ſemel [a] in corpore, Chriſti crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit, peracta eſt, ut qui natura ſunt [b] irę filij, Deo reconcilientur: Hæc verò quæ ad pœnitentes pertinet, à Chriſti membris in Eccleſia quotidiè peragitur, cùm pęnitentes poſt Confeſsionem ea quæ Sacerdos abſoluens iniunxit, perficimus, aut cùm ultrò quidem dignos pęnitentiæ fructus edimus, quibus anteactæ vitæ errata ſiue commiſſa aliqua ſaltem ex parte compenſemus.

a Hebræorum 9. g Epheſ. 5. a f 4. g 1. Ioan. 2. a Ioan. 1. d b Ephe. 2. a 2. Cor. 5. d Cyprianus li. 3. epiſt. 8. & 14. Tertul. de pœnitentia. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. de ſacramento pœnitentiæ.

B. Hæc uindicatoria ſimul & emendatoria quędam eſt Satisfactio, & Redemptoris Chriſti beneficium atque Satisfactionem adeò non obſcurat, vt magìs etiam commendet, illuſtretque. Illa enim præeunte, ac præcipuè [c] cooperantę, iuxta diuinam ſcripturam iudi-

c Chryſoſt. homil. 80. ad pop. Eſa. 56.

cium [d] facimus & iuſtitiam, delicta noſtra contra noſipſos vindicantes, & reſiduas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Deique gratiam nobis pleniorem conciliantes atque promerentes: deniquè hac ratione teſtantes, nos Chriſti Crucem libenter amplecti, [e] abnegare nos ipſos, mortificare carnem, ueteris nos hominis odio commotos ad perfectiora conniti, dum aduersùs deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus.

a Ezec. 18. e f Hiere. 22. a 2. Cor. 7. c Pſal. 50. a & Chryſ. ibid. & in 3. cap. Mat.

e Luc. 9. c Mat. 26. d Rom. 6. a Ephe. 4. e Coloſ. 3. a

C Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant [f] Dauid, Niniuitæ, & alij, quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu, ieiunijs, alijsq; afflictionib. pœnituiſſe conſtat, qui & hinc Deo grati & approbati fuiſſe leguntur. Quam pœnitentiæ partem Scriptura confirmans, nobisque commendans clamat: [g] *Conuertimini ad me in toto corde ueſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu*. Et alibì: [h] *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas*. Et quidem Paulus [a] docet, triſtitiam quæ ſecūdùm Deum eſt, operari uindictam: & generatìm admonet: [b] *Si noſipſos dijudicaremus, non utiquè dijudicaremur à Domino*.

f 2. Reg. 12. d 1. Paral. 21. e pſalm. 34. b 68. b Ion. 3. b 3 Reg. 21. g 1. Mac. 2. b 3. f 2. Mach. 3. d Matth. 11. c Luc. 10. Iudith 4. b c d 8. a 7. a 9. a. Ioel. 2. c Daniel 9. a Iob 42. b Hiere. 6 g 4. c 25. g 48. f 40. a Ezech. 7. e Thren. 2. c

g Ioel. 2. c

h Ezech. 18. g

a 2. Cor. 7. e

b 1 Cor. 11. g

D. Eapropter non eſt, cur de Satisfactionis nomine, quod certè patribus eſt perquàm familiare, diſceptemus, cùm in Scripturis res ipſa perſpicuè proponatur.

SCRIPTVRAE.

A. Ad Hebræos nono: Neque ut ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodùm pontifex intrat in ſancta, per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit: Et quemadmodùm ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Christvs ſemel oblatus eſt ad multorum exhauriēda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

Ad Epheſios quinto: Christvs dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro

nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ibidèm: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro &c.

Ad Ephesios quarto: Donantes inuicèm, sicut & Deus in Christo donauit uobis.

Primae Ioannis secundo: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

Ioannis primo: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

Ad Ephesios secundo: Eramus natura filij iræ sicut & cæteri: Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesv.

Posterioris ad Corinthios quinto: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christvm: & dedit nobis ministerium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis uerbum reconciliationis. Pro Christo ergò legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

B. Esaiae quinquagesimosexto: Hæc dicit Dominus. Custodite iudicium & facite iustitiam: quia iuxtà est salus mea ut ueniat, & iustitia mea ut reueletur.

Ezechielis decimooctauo: Si autem impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Ibidèm: Et cùm auerterit se impius ab impietate sua quã operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam uiuificabit.

Hieremiae uigesimosecundo: Hæc dicit Dominus, Facite iudicium & iustitiam, &c.

Posterioris ad Corinthios septimo: Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pęnitẽtiã. Contristati enim estis secundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pęnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur. Eccè enim hoc ipsum, secundùm Deum contristari uos, quantã in uobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed uindictam. in omnibus exhibuistis uos, incontaminatos esse negocio.

Psalmo quinquagesimo: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam. Et secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatũ meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris, &c.

Lvcae nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidiè, & sequatur me.

Matthaei

Matthaei decimosexto: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum,& tollat crucem suam,& sequatur me.

Ad Romanos sexto: Qui enim mortui sumus peccato, quomodò adhuc uiuemus in illo? Et paulò pòst: Vetus homo noster, simul crucifixus est,ut destruatur corpus peccati, ut ultrà non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est,iustificatus est à peccato.

Ad Ephesios quarto: Deponite uos, secundùm pristinam conseruationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ: & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est &c.

Ad Colossenses tertio: Nolite mentiri inuicèm, expoliantes uos ueterē hominem cum actibus suis,& induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem secundùm imaginem eius qui creauit illum,&c.

C. Secundi Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoquè transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini: propter uerbum hoc,filius qui natus est tibi,mortè morietur. Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoquè Dominus paruulum, quam pepererat uxor Vriæ Dauid,& desperatus est. Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsùm,iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum,ut surgeret de terra: qui noluit,nec comedit cum eis cibum.

Primi Paralipomenon vigesimoprimo: Leuansque Dauid oculos suos, uidit angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & uersum contra Hierusalem: & ceciderunt tam ipse quàm maiores natu uestiti cilicijs proni in terram,&c.

Psalmo trigesimoquarto: Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximum & quasi fratrem nostrum,sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

Psalmo sexagesimooctauo: Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi. Et posui uestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

Ionae tertio: Et crediderunt uiri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & uestiti sunt saccis à maiore usque ad minorem. Et peruenit uerbum ad regem Niniuæ: & surrexit de solio suo, & abiecit uestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit,& dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta,& boues,& pecora non gustent quicquam,nec pascantur,& aquam non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta,& clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur uir à uia sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus,& reuertatur à furore iræ suæ,& non peribimus? Et uidit Deus opera eorum, quia cōuersi sunt de uia sua mala: & misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat ut faceret eis,& non fecit.

Tertii Regum vigesimoprimo: Itaque cùm audisset Achab sermones istos,scidit uestimenta sua,& operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque,& dormiuit in sacco,& ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domi-

ni ad Heliam Thesbiten, dicens: Nonne uidisti humiliatum Achab corā me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducā malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

Primi Machabæorum secundo: Postquàm Mathathias deplorasset cū filijs suis desolationem Hierusalem, sic de eo dicitur: Et scidit uestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se cilicijs, & planxerunt ualdè.

Eodem libro, capite tertio: Et congregati sunt (Iudæi cùm aduersùs eos missus esset exercitus à Lysia) & uenerunt in Masspha contra Hierusalem: quia locus orationis erat in Masspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die & induerunt se cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt uestimenta sua, & cæt.

Secundi Machabæorum capite tertio: Accinctæque mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant.

Matthaei capite undecimo: Væ tibi Corozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Veruntamen dico uobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm uobis.

Lucae decimo: Væ tibi Corozain, uæ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

Iudith quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs & orationibus ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostrauerunt cōtra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Israel unanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminiū, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces uestras, si manētes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec confidentem in uirtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit: sic erunt uniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ità ut etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut uisitaret populum suū Israel.

Item capite septimo: Filij autem Israel, ut uiderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

Capite octauo: Et in superioribus domus suæ (uidua Iudith) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habēs super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus uitæ suæ, præter Sabbata, & neomenias, & festa domus Israel.

Et nonnullis interiectis: Sed quia patiens Dominus est, (inquit Iudith ad presbyteros Chabri & Charmi) in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam

eius fusis lachrymis postulemus. Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideò humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruiẽtes illi dicamus flentes Domino, ut secundum uoluntatem suam sic faciat nobiscũ cũ misericordiam suam.

Ivdith nono: Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum.

Ioelis secundo: Magnus dies Domini & terribilis ualdè: & quis sustinebit eum? Nunc ergò, dicit Dominus, conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda uestra, & non uestimenta uestra, & conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Quis scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat pòst se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, uocate cœtum. Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos, & sugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Inter uestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.

Danielis nono: Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare, & deprecari in ieiunijs, sacco, & cinere.

Iob quadragesimosecundo: Idcircò ipse me repræhendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

Hieremiae sexto: Fili populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.

Item capite quarto: Accingite uos cilicijs, plangite & ululate: quia non est auersa ira furoris Domini à uobis.

Et capite vigesimoquinto: Vlulate pastores & clamate: & aspergite uos cinere optimates gregis.

Hieremiae quadragesimooctauo: Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit, in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

Item quadragesimonono: Accingite uos cilicijs, plangite.

Ezechielis septimo: Accingent se cilicijs, & operiet eos formido.

Threnorvm secundo: Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicijs, abiecerunt in terram capita sua uirgines Hierusalem.

Ezechielis decimooctauo: Conuertimini, & agite pęnitẽtiam &c. proijcite a uobis omnes præuaricationes uestras in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spiritũ nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini & uiuite.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Si nosipsos &c. ut in textu.

PATRES.

3. A. Gregorivs in caput nonum libri primi Regum in illa uerba, dixit Samuel coco &c. Non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem qui- Præter Christi satisfactio

nem necessaria est etiam nostra satisfactio &c. 2.Tim.2. 1.Pet.2. Col.1.

dem suam omnes redemit,sed remansit,ut qui redimi & regnare cum eo nititur,crucifigatur.Hoc profectò residuum uiderat,qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quasi dicat,quod expleuit Christus, non ualet,nisi ei,qui id quod remansit,adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum,ut sequamini uestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in corpore meo.

Deus quantũ in ipso est nobis omnia cõdonauit. sed tamen pœnitentia nostra opus est. Psalm.100.

2. BASILIVS quæstione duodecima in regulis breuioribus seu compendiò explicatis quæstionibus: Deus pro remissione peccatorum nostrorum demisso unigenito filio suo,quantum in ipso est,ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem misericordiam & iudicium sanctus uir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustum,necesse est, ut quæ & à prophetis, & ab apostolis,suis locis de pęnitentia dicta sunt,ea à nobis præstentur,ut appareant iudicia iustitiæ Dei,& misericordia eius consummetur ad condonationem peccatorum.

Deo facienda satisfactio.

3. CYPRIANVS libro tertio,epistola octaua,ad Fidum presbyterum: Legimus literas tuas,frater charissime,quibus significasti de Victore quodam presbytero:quòd ei antequàm pęnitentiam plenam egisset,& Domino Deo, in quem deliquerat,satisfecisset, temerè Therapius collega noster immaturo tẽpore,& præpropera festinatione pacem dederit.Quæ res nos satis mouit,recessum esse à decreti nostri authoritate, ut ante legitimum & plenum tempus satisfactionis,& sine petitu & conscientia plebis,nulla infirmitate urgente,ac necessitate cogente,pax ei concederetur.

Precibus & operib. Deo satisfacere.

4. IDEM libro tertio,epistola decimaquarta ad Clerum: Agentes pęnitentiam ueram, possunt Deo Patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere.

Satisfacere Domino.

5. TERTVLLIANVS libro de Pęnitentia: Ità qui per delictorum penitentiam instituerat Domino satisfacere,&c. Et aliquibus interiectis: Non statim succidendus ac subruendus est animus desperatione,si secundæ quis pęnitentiæ debitor fuerit: pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pęnitere non pigeat: pigeat iterùm periclitari, sed non iterùm liberari. Neminem pudeat. Iteratæ ualetudinis,iteranda medicina est: gratus in Dominum extiteris, si quod tibi Dominus offert,non recusaueris: offendisti, sed reconciliari adhuc potes. Habes cui satisfacias,& quidem uolentem: id si dubitas, euolue quæ spiritus ecclesijs dicat: Desertam dilectionem Ephesijs imputat,stuprum & idolothytorum esum Thyatirenis exprobrat,Sardios non plènorum operum incusat,Pergamenos docentes peruersa reprændit,Laodicenos fidentes diuitijs obiurgat: & tamen omnes ad pęnitentiam commonet,sub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pęniten ti,si non ignosceret pęnitenti. Ibidèm: Satisfactio confessione disponitur, confessione pęnitentia nascitur,pęnitentia Deus mitigatur. Vide plura suprà,quæstione quinta de pęnitentia,C.6.

Satisfactio. Apoca.1.&2. Satisfactio cõfessione disponitur. Pęnitentia Deus mitigatur.

Satisfactio hodiè maximè impugnatur.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite octauo de Pęnitentiæ Sacramento: Demùm,quo ad satisfactionem,quæ ex omnibus pęnitentiæ partibus,quemadmodùm à Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata,ità una maximè nostra ætate, summo pietatis prætextu,impugnatur ab ijs,qui speciem pietatis habent, uirtutem autem eius abnegarunt: sancta Synodus declarat, falsum omninò esse, & à

uerbo

uerbo Dei alienum, culpam à Domino nunquàm remitti, quin uniuerſa etiã pœna condonetur. perſpicua enim & illuſtria in ſacris literis exempla reperiuntur, quibus, præter diuinam traditionem, hic error quàm manifeſtiſſimè reuincitur. Sanè & diuinæ iuſtitiæ ratio exigere uidetur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui antè Baptiſmum per ignorantiam deliquerint: aliter uerò, qui ſemel à peccati & Dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, ſciẽtes templũ Dei uiolare, & Spiritum ſanctum cõtriſtare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, nè ità nobis abſque ulla Satisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta, peccata leuiora putantes, uelut iniurij & contumelioſi Spiritui ſancto, in grauiora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. proculdubiò enim magnoperè à peccato reuocant, & quaſi, fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioresq; & uigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoquè peccatorum reliquijs, & uitioſos habitus, malè uiuendo comparatos, cõtrarijs uirtutum actionibus tollunt. Neque uerò ſecurior ulla uis in Eccleſia Dei unquàm exiſtimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines cum uero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quòd dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, CHRISTO IESV, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſsimam quoquè indè arrham habentes, quòd ſi compatimur, & conglorificabimur. Neque uerò ità noſtra eſt Satisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exoluimus, ut non ſit per CHRISTVM IESVM. nam qui ex nobis, tanquàm ex nobis, nihil poſſumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia poſſumus: ità non habet homo, undè glorietur: ſed omnis gloriatio noſtra in CHRISTO eſt: in quo uiuimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus: facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo uim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Debent ergò ſacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere: nè, ſi fortè peccatis conniueant, & indulgentiùs cùm pœnitentibus agant, leuiſsima quædam opera pro grauiſsimis delictis iniũgendo, alienorum peccatorum participes efficiãtur. Habeant autem præ oculis, ut Satisfactio, quàm imponunt, non ſit tantùm ad nouæ uitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum uindictam & caſtigationem. nam Claues ſacerdotum non ad ſoluendum duntaxàt, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. nec propterea exiſtimarunt, Sacramentũ Pœnitentiæ eſſe forum iræ uel pœnarum, ſicut nemo unquàm Catholicus ſenſit, ex huiuſmodi noſtris ſatisfactionibus uim meriti & ſatisfactionis Domini noſtri IESV CHRISTI uel obſcurari, uel aliqua ex parte imminui: quod dum Nouatores intelligere nolunt, ità optimam Pœnitentiam nouam uitam eſſe docent, ut omnem Satisfactionis uim & uſum tollant.

Culpa remittitur aliquandò ſine uniuerſæ pœnæ cõdonatiõe.

Num.14. 1.Re.11.&24. 1.Par.21. 1.Cor.3. Epheſ.4. Rom.2.

Satisfactoriarum pœnarũ vtilitas.

2.Cor.3. Rom.8. 2. Timoth.2. Philip.4. 1.Cor.10. 2.Cor.10. Luc.3.

Quales ſatiſfactiones iniungendæ.

Claues Sacerdotum etiam ad ligandum valent.

Noſtra ſatiſfactio nõ minuit Chriſti ſatisfactionẽ.

7. ITEM capite nono: Docet prætereà, tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, ut non ſolùm pœnis ſpontè à nobis pro uindicando peccato ſuſceptis, aut ſacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam, quod maximum amoris argumentum eſt, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per CHRISTVM IESVM ſatisfacere ualeamus.

Pœnæ diuinitùs inflictæ, quandò vim ſatisfaciendi habeant.

1. B. Chrysostomvs homilia octogesima ad populum Antiochenũ: Totam uitam in peccatis absũpsi, & si pœnitentiam egero, saluabor? & maximè. Vndè constat? Ex Domini clementia. Nè tuæ confidas pœnitentiæ: Tua nanque pœnitentia tanta nequit peccata delere. Si sola foret pœnitentia, iure timeres? sed postquàm cum pœnitentia commiscetur Dei misericordia, confide, quoniam tuam uincit nequitiam: multùm enim est misericors Deus, & tantùm clemens, ut neque filio pepercerit, ut ingratos seruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimiùm peccaui, & quomodò possum saluari? Tu non potes, tuus potest Dominus: & ità delet peccata, ut nec eorum remaneat uestigium. In corporibus quidem hoc non licet, quin etiamsi millies medicus elaboret, & imponat uulneri remedia, uulnus quidem tollit, cicatrix uerò permanet, uulneris circunferens argumentum, ad spectus deformitatem. Et licèt in infinitum medicus contendat, non tamen cicatricem delere potest. Ipsa nanque naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotentia, uilitasque medicamentorum. Deus autem cùm delet peccata, neque cicatricem relinquit, neque permittit remanere uestigium, sed cum sanitate pulchritudinem quoquè restituit: cum liberatione à pœna, dat & iustitiam, & præuaricatum non præuaricato similem reddit. Si nanque uel infinita quis habens uulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, sic ea Deus delet, ut neque cicatricem, neque uestigium, neque peccatorum ostendat indicium.

Pœnitentia nostra Dei misericordia nititur.

Ità penitùs deleantur peccata, ut nę uestigium quidē remaneat.

2. Idem in Psalmum quinquagesimum, multa habet de pęnitentia Dauid.

3. Item in caput Matthæi tertium scribens, homilia decima sic ait: Agamus pœnitentiam, etiamsi indulgentiæ modum peccata excedere uideãtur, & non modò uenia peccatorum, uerumetiam præmiorum gloria perfruemur. Pœnitentiam uerò dico, non solùm ut à malis prioribus desistamus, uerumetiam ut bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentia. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utiquè peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoquè usu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sæpiùs paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam uel opere cuiquam, uel sermone fecisti? refer benedictionis uerba conuicijs: & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neque enim uulnerato sufficit ad salutem, tantummodò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere uulneribus. Delicijs antè & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu utrunque compensa: cura, ut detrimentum, quod ex anteactis accepisti, abigas. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? fœminam iam omninò nè uideas, maiore tactus cautione, quo tutior post uulnera.

Matt. 3.

Egregia similitudo.

VIII

Profer aliquot Patrum de satisfactione sententias.

A. Cyprianus ille, sanctissimus Martyr & testis grauissimus, in hunc modum docet: [a] Deus quantùm patris pietate indulgens est, tantum iudicis maiestate metuendus est.

a De lapsis. Idē li. 1. ep. 3. ad Corneliũ. & li. 3. ep. 14. ad Clerum.

Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit: orare oportet impensiùs, diem luctu transigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis occupare lamentationibus, stratos solo adhærere cineri, in cilicio uolutari & sordibus. Idemque rursus:[b] Rogandus est Deus, & satisfactione nostra placandus, delicta nostra reputanda, actus nostri & animi secreta voluenda, conscientiæ merita ponderanda. Nec multò pòst: Pœnitentiæ iter quod ostendit antistes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de scripturis cælestibus ille depromit, assumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponentes apud eum conscientiæ nostræ pondus, salutarem medicinam exquiramus: nec cessemus in agenda pęnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, nè quod minus esse in qualitate delicti uidetur, in neglecta satisfactione cumuletur.

b De lapsis. Vide eũdem de eleemosy.

B. Et [c] Augustinus clarissimè dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

C. Tum apud Hieronymum [d] legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis uacauit delicijs: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda.

D. Eodèm spectans Ambrosius: [e] Qui agit pœnitentiam, inquit, non solùm diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire & tegere delicta superiora, ut ei non imputetur peccatum. Atque idem alibì: [f] Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem. Ità demùm Gregorius: [g] Cogitandum est summoperè, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenùs per hoc conditori suo satisfaciat.

c Homil. 50. ex homilijs 50. c. 15. Vide èt in enchiridio, cap. 70. 71. & 65.
d In epitaph. Paulæ ad Eustoc. ep. 27. & Chrysost. ho. 10. in Mat.
e Lib. 2. d̃ pęniteñ. c. 5. Itẽ lib. 1. ca. 16.
f Ad virginẽ lapsam, ca. 8. Similiter li. 1. de pęn. c. 2.
g Hom. 34. in euãgelia. Vid. Emise. ad monachos, ho. v. & 10. Item Theodoretũ in epitome diuinorũ decr. c. de pœni. & 4. hæreticarũ fabularũ de Audianis.

PATRES.

1. A. Cyprianvs in sermone uel tractatu quinto de lapsis: Deus quantùm patris pietate indulgens est &c. ut in textu.

2. Idem

2. Idem libro primo epistolarum, epistola tertia ad Cornelium loquens de hæreticis: Super hæc non indignabor? dicit Dominus. Et intercedunt, nè rogetur Deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedunt, nè exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus: concilio frequenter acto, non consensione tantum nostra, sed & comminatione decreuimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam nō agentibus nemo temerè pacem darèt. Et illi contra Deum sacrilegi, contra sacerdotes Dei impio furore temerarij, de Ecclesia recedentes, & contra Ecclesiam parricidalia arma tollentes, elaborant (ut opus suum diaboli malitia consumment) nè uulneratos diuina clementia in ecclesia sua curet: miserorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, nè Deo indignanti satisfiat, nè Christum Dominum suum, qui Christianus esse uel erubuit antè, uel timuit, postmodùm quærat: nè ad Ecclesiam, qui de Ecclesia recesserat, redeat: Datur opera, nè satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, nè uulnera lachrymis abluantur. Pax uera falsæ pacis mendacio tollitur: salutaris sinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, nè de pectore atque ore lapsorum fletus & gemitus audiatur.

Precibus & satisfactionibus exoratur Christus.

Hæretici dāt operam, nè Deo indignāti satisfiat. Nè satisfactionibus delicta redimant.

3. Idem libro tertio, epistola decimaquarta ad Clerum, ut in superiori quæstione, A. 4.

4. Rursus in sermone seu tractatu de lapsis: Dominus orandus est, Dominus nostra satisfactione placandus est. Delicta nostra reputemus, actus nostros & animi secreta reuoluentes, conscientiæ merita ponderemus. Redeat in cor nostrum, non ambulasse nos in uijs Domini, & abiecisse legem Dei. Tumens animus & superbus nec quia uictus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris uulneratus minatur: & quod non statìm Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atque ò tuam nimiam furiose dementiam. Irasceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini misericordiam deprecatur, qui uulnus tuum sentit, quod ipse non sentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forsitan ipse non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas, & cùm sis ipse implacabilis ad Antistites & sacerdotes Dei, putas circa te Dominum posse placari? Accipe potiùs & admitte quæ loquimur. Quid surdæ aures salutaria præcepta non audiunt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non uident, quod ostendimus? Quid perculsa & alienata mens remedia uitalia non percipit, quæ de scripturis cælestibus & discimus & docemus? Et post quædam: Quàm multi quotidiè pœnitentiam non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immundis spiritibus adimplentur: quàm multi usq; ad insaniam mentis excordes, dementiæ furore quatiunt? Quanto & fide maiores, & timore meliores sunt, qui quanuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licèt & modicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non deridetur. Et paulò pòst: Nec cesset in agenda pœnitentia, atque in Domini misericordia deprecanda, nè quod minus esse in qualitate delicti uidetur, in neglecta satisfactione cumuletur.

Nostra satisfactione placandus Dominus.

Gal. 6.

Satisfactio neglecta, cumulat peccata.

Eleemosynis purgant peccata.

5. Idem Cyprianus in sermone uel tractatu de opere & Eleemosynis, mo

net ut peccata nostra eleemosynis redimamus: atq; inter cætera hos loquendi modos usurpat: Sordes quascunque contrahimus, eleemosynis abluamus. Sicut lauacro aquæ salutaris, gehennæ ignis extinguitur, ità eleemosynis atque operibus iustis delictorum flamma sopitur. Emendandis purgandisque peccatis nostris, medelis spiritualibus uulnera nostra curemus. Dedit Dominus curandis sanandisque uulneribus remedia salutaria, Satisfacere pro delictis. Quid deberent facere peccantes, magisteria diuina docuerunt: operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiæ meritis peccata purgari. Pro delictis satisfacere.

1. B. AVGVSTINVS homilia quinquagesima in libro quinquaginta homiliarum, capite decimoquinto: Vel, in libro de pœnitentiæ medicina, capite decimoquinto: Non sufficit mores in melius commutare, &c. ut in textu.

2. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimo: Sanè cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnũ Dei non possidebunt, quotidiè perpetranda, & eleemosynis quotidiè redimenda. In melius quippe est uita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò, ut ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur. Gal.5. 1.Cor.6. Eccle.15. Si non negligatur cõgrua satisfactio.

3. EODEM libro, capite septuagesimoprimo: De quotidianis autem breuibus leuibusque peccatis, sine quibus hæc uita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in cælis: qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritusancto. Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus uita fidelium, sceleratè enim gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit: si quemadmodùm ueraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra, quoniã non desunt quæ dimittantur: ita ueraciter dicatur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, si fiat quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, ueniam petenti homini ignoscere. Satisfactio ꝑ leuibus peccatis & pœnis dimissa culpa restantibus.

4. EODEM libro, capite sexagesimoquinto: Sed neque de ipsis criminibus quamlibèt magnis remittendis in sancta Ecclesia, DEI desperanda est misericordia agentibus pœnitentiam secundum modum sui cuiusque peccati. In actione autem pęnitentiæ, ubi tale crimen commissum est, ut is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verùm quia plerunquè dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per uerba uel quæcunque alia signa procedit, cùm sit coram illo cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus: rectè constituũtur ab ijs, qui Ecclesiæ præsunt, tempore pęnitentiæ, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque propriè Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur ulla peccata, ità ut quibus dimittuntur, consequantur uitam æternam. Psal.50. Psal.37.

C. HIERONYMVS in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, epistola 27. Affligendum corpus, quod multis uacauit delicijs, &c. ut in textu.

CHRYSOSTOMVS homilia decima in Matthæum: ut in superiori quæstione, B. 2.

1. D. AMBROSIVS libro secundo de pœnitentia, capite quinto: Qui agit pœnitentiam, &c. ut in textu.

Pœnitentiæ opera.

2. IDEM libro primo de pœnitentia, capite decimosexto: Volo ueniam reus speret: petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus: ut ignoscatur, obsecret: & cùm secundò & tertiò fuerit dilata eius cõmunio, credat remissiùs se supplicasse. fletus augeat miserabilior, postea reuertatur, teneat pedes brachijs, osculetur osculis, lauet fletibus, nec dimittat, ut de ipso dicat Dominus IESVS: Remissa sunt peccata eius multa, quoniam dilexit multùm. Cognoui quosdam in pœnitentia sulcasse uultum lachrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno ore semper & pallido, mortis speciem spiranti in corpore prætulisse.

Luc. 7.

3. IDEM ad uirginem lapsam capite octauo: Lugubris tibi accipienda est uestis, & mens ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per uanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non adspexerunt. Pallescat facies, quæ quondã uiruit impudicè. Deniq; totũ corpus incuria maceretur: cinere adspersum & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit. Cor uerò fit liquescens sicut cera ieiunijs, inquietans seipsum, & cogitationibus uentilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam crucietur, quia in membra corporis cùm haberet dominationem, malo cessit imperio. Talis uita, talis actio pœnitentiæ si fuerit perseuerans, audebit sperare etsi non gloriam, certè pœnæ uacuationem. Dicit enim Deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad uos. Conuertimini ex toto corde uestro, in ieiunio & fletu, in planctu: dirumpite corda uestra, & non uestimentum, quoniam pius & misericors sum. Sic conuersus magnus ille Dauid, iustificatus est. Sic Niniue peccatrix illa ciuitas incumbentem sibi euasit interitum. Peccator ergò si sibijpsi non pepercit, à Deo illi parcitur. Et si futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo uitæ spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Nam non est dubium, leuius esse crimen, ubi peccatum suum ultrò homo confitetur, & pęnitet. At ubi celans mala sua, inuitus detegitur, & nolens publicatur, illud grauius scelus est, quod tibi utiquè prouenisse negare non poteris. Et ideò fortiùs est dolendum, quia peccatum est fortius. Si mente cernerent homines peccatores, quale iudicium imminet mundo, sensus humanus non dispergeretur uanitate seculari, si non infidelitate grauaretur. Quantumuis & qualemuis cruciatum longior uita duceret optarent, dummodò in illas pęnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingressa es agonem pęnitentiæ, insiste misera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, sperãs per ipsam te de profundo criminum liberari. Inhære pęnitentiæ usque ad extremum uitæ.

Opera pœnitentiæ.

Psal. 118.

Zacha. 1. Ioelis 2. 2. Reg. 12. Ionæ 3.

Compensare pœnas perpetuas.

Grandior satisfactio quãdò adhibẽda.

Inhære pœnitentię tanquã naufragus tabulæ.

4. ITEM libro primo de pœnitentia, capite secundo: Qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pęnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

5. GREGORIVS homilia trigesimaquarta in Euangelia: Cogitandum est summoperè &c. ut in textu.

6. EVSEBIVS Emisenus homilia quinta ad Monachos: Non putemus tam facil

facilè remitti posse inusta semel crimina,& profundo uulnere in animæ ipsius impressa uisceribus. Multò opùs est fletu,multo gemitu,multo dolore cordis ad sanandos ipsius cordis dolores. Tota incumbendum est spiritus contritione,ut uetusta mala tanquàm sagittæ quædam de conscientia debellentur. Non sufficit summis labijs dicere: Peccaui,parce,remitte. Et Saul dicebat,Peccaui: sed non obtinuit illam ueniam,quam Dauid una pœnitentiæ uoce promeruit.& hoc quare? Quia confessionem illam nuda magis uerba,quàm ueri gemitus,exprimebant: Quia non compensabat magnitudinē criminis,lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, ut debita illa redimantur,quibus mors æterna debetur: nec transitoria opùs est satisfactione pro malis illis,propter quæ paratus est ignis æternus.

Pœnitētia uera quemadmodū agitur.

1.Reg.15.

2.Reg.12.

7. IDEM homilia decima ad monachos: Hæc itaque principalia mala ingenti rugitu,gemitu,& fonte indigent lachrimarum,eique pòst lachrymandum est cum propheta: Rugiebam à gemitu cordis mei, lauabo per singulas noctes lectum meum. & iterùm: Ego autem cinerem sicut panem manducabam,& potum meum cum fletu miscebam. Nemo despiciat hanc humilitatem. Summus rex erat, qui ista dicebat: summus rex erat,qui ista faciebat. Oportet itaque sicut supra mortuum conclamatum, ità magnos supra extinctam animam dare planctus: & quomodò solet mater orba super amissione unici sui fracto pectore lamentari,ità conuenit super unicam suā, sed cum spe reparationis,affligi. De qua unica sermo propheticus dicit: Eripe à framea animam meam,& de manu canis unicam meam. Quare unicam dixit? Siue quia tanquàm unica diligenda est,siue quia ipsa sola & singula ante tribunal cæleste rationem,remotis omnibus solatijs,redditura est: ità inquam necessè est super hanc unicam criminum mucrone confossam totum pondus doloris effundi,si fortè possit lachrymarum uiuificata fontibus,calore fidei suscitari. Ac condenda est compunctio,corroborandæ sunt preces futuri recordatione iudicij,misericordiarum operibus adiuuandæ. Audienda est prophetæ sententia,sed audienda obedientiæ aure, dicentis: Accipe(inquit)ò rex consilium meum,& peccata tua eleemosynis redime.

Psal.37.
Psal.6.
Psal.101.

Psal.21.

Dan.4.

8. THEODORETUS in Epitome diuinorum decretorum, capite de Pœnitentia: Sunt ergò medicabilia,etiam quæ post baptismum fiunt uulnera: medicabilia autem,non ut olìm per solam fidem data remissione,sed per multas lachrymas,& fletus, & luctus,& ieiunium,& orationem,& laborem facti peccati quantitati commoderatum. Qui enim non sic affecti sunt,eos nec admittere quidem didicimus,nec diuina sunt eis manu impertiēda: Nolite, inquit,dare sanctum canibus, nec margaritas porcis. Has habet ecclesia leges de pœnitentia.

Remissio post baptismum laborio sior.

Pœnitentia quātitati peccati commoderata.

Mat.7.

9. IDEM libro quarto hæreticarum fabularum,de Audianis: Hi se iactant peccata remittere. Postquàm enim sacros libros unà cum adulterinis bipertitò diuiserint,eos enim mirandum in modum arcanos & mysticos existimant,& hinc & illinc per uersus posuerunt, iubent unumquenque inter eos transire,& quæ à se peccata sunt,confiteri. Deindè confessis donant remissionem,non tempus ad pœnitentiam,ut iubent leges ecclesiæ,præscribentes, sed sua potestate condonantes. Scientes autem, qui transeunt,id quod agitur ludum esse,uera quidem peccata celant,quædam autem parua & ridicula dicunt,quæ etiam dicere uereretur aliquis, nisi eadem qua ipsi, amentia laboraret.

Audiani hæretici remittunt peccata sine imposita satisfactione.

Nota.

Estne

IX

Est'ne etiam Satisfactioni post mortem locus?

A. Ad hoc explicandum, uaria morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, uitæque innocentiam ad finem usq; conseruant. Ad quos pertinet Manassis [a] dictum, Iustis & ijs qui non peccauerunt, ut Abraham, Isaac. & Iacob, pęnitentiam non esse positam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum sordes dignis pęnitentiæ fructibus in hac uita expiarũt: ut [b] Dauid, [c] Ezechias, [d] Petrus, [e] Magdalena. Vtrunq; hoc genus nulla post mortem eget satisfactione, sed ab ea prorsùs est liberum.

B. At longè plures sunt homines medij generis morientes, nec ualdè mali, ut [f] Augustinus indicat, qui peccatorum suorum pęnitentiam in uita perfectam non præstiterunt: ideóque per ignem [g] saluandi, ut quod satisfactioni pro hac uita conuenienti defuit, in altero seculo iustitiæ diuinæ persoluatur. [h] Nihil enim *coinquinatum intrabit in sanctam illam ciuitatem.*

C. Huiusmodi ergò defunctis, ut ad quæstionem propositam respondeamus, subeunda est quædam, & grauis illa profectò post mortem satisfactio. Quam interìm Deus pro ingenti clementia sua relaxare [a] cõsueuit, pietate uiuorum intercedente, ut defuncti, suorum in ecclesia fratrum, adeoque membrorum adiuti suffragijs, à peccatis, horrendisque peccatorum pęnis releuentur. Et huc spectat, quod sacræ scripturæ tradit authoritas, [b] *Sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur.* Vndè laudatus est Iudas ille Machabæus, quòd singulari religione ductus, pro mortuorum pec-

catis,

a In oratione Manassis pœnitentis.

b 2. Reg. 12. d Psal. 6. b
c Esa. 58. c
d Matt. 26. g
e Luc. 7. f

f In Enchir. ca. 110. Beda in cap. 11. Prouerb.
g 1. Cor. 3. c Sic interpretatur eum locũ idem Augustinus in psal. 37. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 26. de fide & oper. c. 16. & in psal. 80 Orig. homi. 12. & 13. in Hier. 25. in Num. & 6. in Exo. Greg. li. 4. dial. c. 39. Beda in 3. caput Lucæ.
h Apoc. 21. g Psal. 14. a & 23. a
a Aug. ut suprà. & li. 21. de ciu. c. 24. ho. 16. ex 50. & ser. 41. d sanctis. Gre. 4. dial. c. 39. Bern. de obitu Humberti. Damasc. in ser. de defunctis. Cõci. Flor. Trid. sess. 6. can. 30. & sess. 25. par. 1.
b 2. Mac. 12. g Vide ẽt 1. Re. 31. d. & ibid. Bedã. Itẽ 2. Reg. 1. b 3. f g Tob. 4. c Eccl. 7. d 17. c 38. c Hiere. 16. b 2. Timo. 1. d 1. Ioan. 5. d

catis, non preces modò, ſed etiam Sacrificium [c] offerri ſolicitè atque ſumptuosè curarit.

c Ibidèm.

D. In hanc ſententiam concedunt ueneran dæ [a] Synodi & Patres, qui veram Eccleſiæ doctrinam tradiderunt. Ex quibus vt vnus pro multis, idemque fide digniſſimus teſtis [b] Auguſtinus proferatur: In Machabæorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquàm omninò in ſcripturis veteribus legeretur, non parua eſt uniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas, vbì in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et rurſus alibi: [c] Purgatorias pœnas nullas futuras opinandum eſt, niſi ante illud vltimum tremendumque iudicium. Et quid illis uerbis luculentius? [d] Orationibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum (defunctorum) ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordiùs agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia. Sic Auguſtinus ante MCC. annos, vt interìm eo vetuſtiores etiam, [e] Cyprianum, [f] Origenem, [g] Dionyſium, [h] Clementem, in hac doctrina maximè conſentientes, prætermittamus.

a Concil. 4. Cartag. can. 79. & 95. Tole. 11. can. 12. Tribur. can. 31. Braccarē. 1. can. 34. Flor. Tridē. ſeſſ. 25. & ſeſ. 22. c. 2. & can. 3.

b Lib. de cura pro mortuis gerenda, capi. 1.

c De ciuitate Dei, li. 21. c. 16. Vide Mat. 12. c. 5. d Malac. 3. a Philip. 2. b Apoc. 5. a d

d Aug. de uerb. Apoſto. ſer. 34. Similiter Iſidorus lib. 1. de officijs eccle. cap. 18. Rabanus lib. 2. de inſtitutione Cler. cap. 44.

e Lib. 4. epiſto. 2. & lib. 1. epi. 9.

g De Eccleſ. Hierar. c. 7.

h Epiſto. 1. & lib. 6. Conſtitut. Apoſto, cap. 30.

E. Quocirca [a] Chryſoſtomus palàm hortatur, ut pro uiribus & ipſi defunctos iuuemus, & alios qui pro ipſis orent, commonere faciamus. Non enim temerè ab Apoſtolis hęc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis indè multum contingere lucrum, vtilitatem

a Homil. 3. in epiſt. ad Philip. & 41. in 1. Cor. & 69 ad pop. Damaſc. in orat. de defunctis. Athanaſius & Nyſſenus apud Damaſcenum.

tem multam. Ità Chryſoſtomus.

F. Hoc eſt demùm, quod aduersùs [b] Aerianos Eccleſia fida Scripturæ interpres uſquè docuit, ignem [c] eſſe quendam purgatorium ſeu emendatorium, vt Auguſtinus [d] appellat, eóque pœnas peccatorum, quas hìc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in Chriſto fidelibus luendas & expiandas eſſe, nisi, prout Auguſtinus [e] loquitur, viuentium ſuorum pietate illi releuentur.

b Epiph. hæreſi 75. & Augu. hęreſi 53. Item Damaſc. de hęreſibus.
c Triden. ſeſſ. 25. & 6. Vide & conciliũ Florentinum.
d In Pſal. 37. & lib. 2. de gen. contra Manich. c. 20. Greg. in 3. pſal. pœnitential. & lib. 4. dial. ca. 39. Bernard. ſerm. 66. in Cantica.
e In Euch. c. 110. Et de cura pro mortuis gerenda, c. 1. 4. & 18.

SCRIPTVRAE.

A. Manasses rex Iuda in oratione cùm captus teneretur in Babylone: Tu igitur Domine Deus iuſtorum: non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, Iſaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem.

Secvndi Regum duodecimo: Et dixit Dauid (repræhenſus à Nathan ob commiſſum homicidium & adulterium) ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoquè tranſtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini: propter uerbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſsit quoquè Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt. Deprecatuſque eſt Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm, iacuit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domus eius, cogentes eum, ut ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

Psalmo ſexto: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo, &c.

Esaiae trigeſimooctauo: Recogitabo tibi (inquit Ezechias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

Matthaei vigeſimoſexto: Tùnc cœpit deteſtari & iurare, quia non nouiſſet hominem. Et continuò gallus cantauit. Et recordatus eſt Petrus uerbi Ieſu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foràs, fleuit amarè.

Lvcae ſeptimo: Et eccè mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quòd accubuiſſet in domo phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti: & ſtans retrò ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem Phariſæus, qui uocauerat eum, ait intrà ſe, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret utiquè quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Et reſpondens Ieſus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere, &c. Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti: hæc

autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: hæc autē unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minùs diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se. Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit, uade in pace.

B. Prioris ad Corinthios tertio: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est: quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Apocalypsis vigesimoprimo, in fine: Non intrabit in eam (ciuitatem cæelestem) aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendaciū, nisi qui scripti sunt in libro uitæ Agni.

Psalmo decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam, &c.

Psalmo vigesimotertio: Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in uano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

C. Secundi Machabæorum duodecimo: At uerò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis uidentes quæ facta sunt, pro peccatis eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans. (nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum uideretur & uanum orare pro mortuis) & quia considerabat, quòd hi qui cum pietate dormitionē acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergò & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur.

Primi Regum capite trigesimoprimo, eoque ultimo: Cùm audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philistijm Saul, surrexerunt omnes uiri fortissimi, et ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethsan: ueneruntque Iabes Galaad & combusserunt ea ibi igni: & tulerunt ossa eorum & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

Secundi Regum primo: Appræhendens autem Dauid uestimenta sua scidit, omnesque uiri qui erant cum eo: & planxerunt, & fleuerunt & ieiunauerunt usque ad uesperam super Saul & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israel, eò quod corruissent gladio.

Et capite tertio: Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite uestimenta uestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid sequebatur feretrum. Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus. Plangensque rex & lugēs

al.† es Abner, ait: Nequaquàm ut mori solent ignaui, mortuus † est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus fleuit super eum. Cumque uenisset uniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem uel aliud quidquam. Omnisque populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

Tobiae quarto: Panem tuum & uinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

† dati Ecclesiastici septimo: Gratia † datus in conspectu omnis uiuẽtis & mortuo non prohibeas gratiam.

Et capite decimoseptimo: Eleemosyna uiri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: & posteà resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

Item capite trigesimooctauo: In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiritus sui.

Hieremiae decimosexto: Hæc enim dicit Dominus, Nè ingrediaris domum conuiuij, neque uadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstulisti pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. Et morientur grandes & parui in terra ista: non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque caluitium fiet pro ijs. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

Posterioris ad Timotheum primo: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. sed cùm Romam uenisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die.

Primae Ioannis quinto: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita, peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est: & est peccatum ad mortem.

D. Matthaei duodecimo: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

Et capite quinto: Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in uia cũ eo, nè fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies indè, donèc reddas nouissimum quadrantem.

Malachiae tertio: Eccè uenit (Dominator,) dicit Dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad uidendum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

Ad Philippenses secundo: Vt in nomine Iesv omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesvs Christus in gloria est Dei patris.

Apocalypsis quinto: Nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Ibid. Et omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quę sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicẽtes, Sedenti in throno, & Agno benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum.

PATRES.

1. B. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimodecimo: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum uiuentiũ releuari, cùm pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cùm uiuerent, ut hæc sibi posteà prodesse possent, meruerunt. Est enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem: nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est uerò talis in bono, ut ista non requirat: & est rursùs talis in malo, ut nec his ualeat, cùm hæc uita transierit, adiuuari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc uitam releuari quispiam, uel grauari. Nemo autem se speret quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deũ promereri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est, Omnes enim adstabimus &c. quia etiam hoc meritum sibi quisque cùm in corpore uiueret, comparauit, ut ei possent ista prodesse. Non enim omnibus prosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam uitæ, quam quisque gessit in corpore? Cùm ergò sacrificia, siue altaris, siue quarumcunq; eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro ualdè bonis gratiarum actiones sunt: pro non ualdè malis propitiationes sunt: pro ualdè malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque uiuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certè tolerabilior fiat ipsa damnatio. Hæc ibi. Eadem etiàm hęc uerba omnia & eodem modo citat, & hinc se ea desumpsisse affirmat, libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione secunda. Habet similia libro uigesimoprimo de ciuitate Dei, capite uigesimoquarto.

[Margin: Aiẽ defunctorũ sacrificio mediatoris & eleemosynis iuuantur. Triplex meritũ genus. — 1. Cor. 5.]

2. Beda presbyter in caput vndecimum Prouerbiorum: Notandum autem, quod etsi impijs post mortem spes ueniæ non est: sunt tamen qui de leuioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolui: uel pœnis uidelicet castigati, uel suorum precibus, eleemosynis, Missarum celebrationibus absoluti: sed hæc quibuscunque fiunt, & ante iudicium, & de leuioribus fiunt erratis.

[Margin: Suorũ ꝑcib. eleemosynis, & Missarum celebrationibus absoluuntur.]

3. Avgvstinvs in Psalmũ trigesimumseptimum: Domine, nè in indignatione tua arguas me &c. Non sim inter illos, quibus dicturus es, Ite in ignem æternum. Neque in ira tua emendes me, ut in hac uita purges me, & talem me reddas, cui emendatorio igne non opus sit, proptes illos, qui salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Quare, nisi quia hic ædificant supra fundamentũ ligna, fœnum, stipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides preciosos: & de utroque igne securi essent, non solùm de illo æterno, qui

[Margin: Mat. 25. — Ignis emẽdatorius. — 1. Cor. 3.]

in æternum cruciaturus est impios: sed etiàm de illo, qui emendabit eos, qui per ignem salui erunt. Dicitur enim, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Et quia dicitur, saluus erit, contemnitur ille ignis. Ità planè quanuis salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quicquid potest homo pati in hac uita. Et nostis, quanta hic passi sunt mali, & quanta possunt pati, tamen tanta passi sunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit martyr in confessione CHRISTI? Ista ergò quæ hic sunt mala, multo faciliora sunt, & tamen uidete quemadmodùm ea homines nè patiantur, quicquid iusseris faciunt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, nè illa grauiora patiantur?

Grauitas ignis purgatorij.

4. IDEM libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite vigesimosexto: Verùm qui has necessitudines (uxorem, patrem, filios, &c.) sic amat carnaliter, ut tamen eas CHRITO Domino non præponat, malitque ipsis carere, quàm CHRISTO, si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem saluus erit, qui ex earum amissione tantum necesse est urat dolor, quantum hæserat amor.

Tm̃ vrit dolor, quantum hæserat tẽporalium rerũ amor.

5. IDEM Augustinus libro de fide & operibus, capite decimosexto, exponens illum locum, Fundamẽtum aliud &c. Ecce ille qui quæsiuit à magistro bono, quid boni faceret, ut haberet uitam æternam, & audiuit, si ad uitam uenire uellet, seruanda sibi esse mandata. Et cùm quæreret, Quæ mandata? dictum est ei, Non occides &c. &, Diliges proximum tuum tanquàm te ipsum: ut hæc faciens, fidem CHRISTI teneret, & proculdubiò fidem, quæ per dilectionem operatur. Porrò si faceret etiam, quod Dominus addidit, dicens, Si uis perfectus esse &c. ædificaret super illud fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos: non enim cogitaret, nisi quæ sunt DEI, quomodò placeret Deo: & hæ cogitationes sunt, quantùm existimo, aurum, argentũ, lapides preciosi. Porrò si circa diuitias suas quodam carnali teneretur affectu, quanuis ex eis multas eleemosynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæque moliretur, aut earum minuendarum uel admittendarum metu in aliquod facinus flagitiumve laberetur, alioquin iam se isto modo ab illius fundamenti stabilitate subtraheret: sed propter carnalem, ut dixi, quẽ in ijs habebat affectum, talibus bonis sine dolore carere non posset, ædificaret super fundamentum illud fœnum, ligna, stipulam, maximè si & uxorem sic haberet, ut etiam propter ipsam cogitaret ea quæ sunt mundi, quomodò placeret uxori: Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali, non sine dolore amittuntur, propterea qui sic ea habent, cùm habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic ista ulla ratione uel cupiditate præponant, in eorum amissione passi detrimentum, per ignem quendam doloris perueniunt ad salutem. A quo dolore atque detrimento tanto est quisque securior, quanto ea uel minus amauerit, uel tanquàm non habens habuerit. Hæc ibi, quæ eadem ex hoc loco petit repetit de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione prima.

1. Cor. 3. Mat. 19. Gal. 5. Quid sit ædificare aurũ &c. 1. Cor. 7. 1. Cor. 3. Aedificantes fœnum, stipulam. 1. Cor. 7.

6. IDEM in Psalmum octogesimum: Nemo super fundamentum hoc ædificans adulteria, blasphemias, sacrilegia, idololatrias, periuria, putet se saluum futurum per ignem, quasi ista sint ligna, fœnum, stipula, sed qui ædificat amorem terrenorum super fundamentum regni cælorum, id est, super Christum,

stum,ardebit amor rerum temporalium,& ipse saluus erit per idoneum fundamentum. ardebit amor temporaliū.

7. Origenes homilia duodecima in Hieremiam: Et uide si non uera sit ratio. Quis enim peccata non recipit? Nempe ille,qui post credulitatē aut baptismum audierit Dominum dicentem, dimissa sunt tibi peccata,nec ultrà peccauerit. Si autem post lauacrum & ueniam delictorum, rursùs ad pristinas sordes fuerimus reuersi,& adhuc imperfecto sensu ab Apostolorū uestigijs recedētes,aut iniusta gesserimus aliqua,aut certè in ipsa iustitia sint aliqua nata peccata,quid nobis fiat consideremus: utrumne egredientes de præsenti seculo si habuerimus uitia uel uirtutes, recipiemus pro uirtutibus præmia,& dimittentur nobis ea,quæ sciētes peccauimus: an plectemur pro delictis,neque recipiemus præmia pro uirtutibus. Sed neutrum hoc uerum est,quia & pro peccatis torquebimur,& pro iustitia recipiemus præmia quę meremur. Si enim post fundamentum Iesu Christi non solùm in tuo corde aurum,& argentum,& lapidem preciosum (si tamen habes aliquid auri uel argenti) superædificaueris,uerùm & ligna, fœnum, & stipulam,quid tibi uis fieri,cum anima seiuncta fuerit à corpore: utrumnam ingredi uis in sancta cum lignis tuis,cum fœno & stipula, & polluas regnum Dei? an propter lignum,fœnum,& stipulam foris residere,& pro auro,argento,& lapide precioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur,nisi ut primùm propter ligna ignis tibi detur,qui consumat fœnum,lignum,uel stipulam? &c. Et paucis interiectis: Primùm quippe propter iniustitias tormenta perpetimur: deindè propter iustitiā coronamur.

Et ꝑ peccatis torquebimur & pro iustitia recipiemus præmia. 1.Cor.3.

Cū lignis, fœno & stipula non intrabūt in regnū cælorum.

8. Idem homilia decimatertia in Hieremiam: Si quis seruauerit lauacrū Spiritus sancti,iste in resurrectionis primæ parte communicat. Si quis uerò in secunda resurrectione seruatur,iste peccator est,qui ignis indiget baptismo,qui combustione purgatur,ut quicquid habuerit lignorum,fœni & stipulæ,ignis consumat. Quamobrem cùm talia post mortem nobis residere uideamus,scripturas diligenter simul recitantes, reponamus eas in cordibus nostris, & iuxta earum uiuere præcepta nitamur,ut ante excessionis diem, si fieri potest,peccatorum sordibus emundati, cum sanctis ualeamus assumi. Apoc.20. 1.Cor.3.

9. Idem Origenes homilia vigesimaquinta in Numeros: Tempus igitur belli nobis est in hoc mundo,pugna aduersùs Madianitas est,siue aduersùm uitia carnis nostræ,siue aduersùm contrarias potestates. Spectat nos angelorum chorus,uirtutum cælestium pia erga nos pendet expectatio, quandò uel quomodo de hoc prælio reuertamur, quid unusquisque nostrum manubiarum reportet: & intuentē curiosiùs ac solicitiùs perscrutantur, quis nostrum auri hinc amplius ferat,quis etiam argenti illud pondus exhibeat,quis ve lapides deferat preciosos. Requirunt etiam, si quis æs deferat, aut ferrum,aut plumbum,sed & uas ligneum si fortè aliquis, aut fictile, aut aliud huiusmodi magnæ domus usibus necessarium. In magna enim domo non sunt tantummodo uasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia. Requiritur ergò diligenter,cùm abierimus illuc,quid unusquisque nostrum deferat: & secundùm ea quæ detulerit,secundùm quod labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur,etiam mansionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc: quæ per ignem,per ignem: quę per aquam,per aquā. Vniuscuiusque enim opus,quale sit,ignis probabit. Propterea ergò ait:Hęc est iustificatio legis, quam constituit Dominus Moysi: præter aurum,& ar- 1.Cor.3. 2.Tim.2.

gentum,& æramentum,& ferrum, & plumbum, & stannum, & omnis res quæ transit per ignem,traducite per ignem, & mundabitur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quæcunque non transeunt per ignẽ, transibunt per aquam,& lauabitis uestimenta uestra die septima, & mundi eritis,& post hæc introibitis in castra. Vides quomodò purificatione indiget omnis qui exierit de prælio uitæ huius? &c.

1.Cor.3. 10. IDEM homilia sexta in Exodum: Triplex est benè agendi uia: nihilo minùs enim uel opere,uel cogitatione,uel uerbo boni aliquid agitur. Hoc enim significat & Apostolus,cùm dicit: Qui autem ædificat super fudamentum hoc aurum,argentum, lapides preciosos: triplicem bonorum indicās uiam. Subiungit nihilominùs triplicem etiam malorum, cùm dicit, ligna, fœnum,stipulam. Et paulò pòst: Idcircò igitur qui saluus fit,per ignem sal
Ecci.27. uus fit,ut si quid fortè de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat & resoluat, ut efficiantur omnes aurum bonum. Quia aurum terræ illius bonum esse dicitur,quam habituri sunt sancti, & sicut fornax probat
Mala.3. aurum,sic homines iustos tentatio. Veniendum est ergò omnibus ad ignẽ, veniendum est ad conflatorium. Sedet enim Dominus & conflat, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cùm uenitur,si quis multa opera bona,& parùm aliquid iniquitatis attulerit,illud parùm tanquàm plumbum, igne resoluitur ac purgatur,& totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit,plùs exuritur,ut ampliùs decoquatur,ut etsi parum aliquid sit auri,purgatum tamen resideat. Quòd si aliquis illic totus plumbeus uenerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundum tanquàm plũbum in aqua ualidissimum.

11. GREGORIVS libro quarto dialogorum,capite trigesimonono,respondens ad quæstionem,An post mortem purgatorius ignis sit: sic ait, In Euā-
Ioan.12. gelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetā quoq;
Esa.59. ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Pau-
2.Cor.6. lus Apostolus exponens,dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc
Ecci.9. dies salutis. Salomon quoque ait: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit
Psal.117. apud inferos quò tu properas. Dauid quoquè ait: Quoniam in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirùm sententijs constat,quia qualis hinc quis-
Probat B. Greg. Purgatorium esse. que egreditur,talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est,pro eo quod
Mat.12. ueritas dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam dixerit,neque in hoc seculo remittetur ei,neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo,quasdam uerò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur,consequens intellectus patet,quia de quibusdam conceditur. Sed tamen ut prædixi,hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, uel peccatum curæ rei familiaris,quæ uix sine culpa uel ab ipsis agitur,qui culpam qualiter declinare debeāt,sciunt: aut in nõ grauibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac uita positis
1.Cor.3. minime fuerint relaxata. Nam cùm Paulus dicat, Christum esse fundamentum,atque subiungat: Si quis superædificauerit &c. ipse autem saluus erit,sic tamen quasi per ignem. Quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis

accipiat,

accipiat, pensandum solicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs uel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcircò duriora, atque tunc iam insolubilia: sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minuta atque leuissima, quæ ignis facilè cõ sumat. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat, promereatur. Ligna, fœni, stipulæ.

12. BEDA in tertium caput Lucæ in ea uerba: Ipse uos baptizabit in spiritusancto & igni. Sunt qui ità exponunt, quòd in præsenti in spiritu, & in futuro baptizemur in igni. Vt uidelicet sicut nunc in remissione omnium peccatorum, ex aqua & spiritu renascimur, ità & tunc de leuibus quibusdam peccatis, quæ hinc nobis euntibus adhæserint, Purgatorij ignis ante ultimum iudicium baptismate permundemur, dicente Apostolo: Si quis superædificauerit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam: uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quod quanuis & de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicitè est, quia illum dixit, posse per ignem saluari, non qui super fundamentum Christi, ferrum, æs, uel plumbum ædificat, id est, peccata maiora & duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minima atque leuissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sciendum est, quòd illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat, promereatur. Purgatorij ignis baptisma. 1. Cor. 3. Ex Gregor.

1. C. AVGVSTINVS libro uigesimoprimo de ciuitate Dei, capite uigesimoquarto: Nam pro defunctis quibusdam, uel ut dicitur pro mortuis, uel ecclesiæ, uel quorundam piorum exaudiri orationem eius, licèt qui in Christo renati non adeò ità malè uixerint in corpore, ut tali misericordia habeantur indigni: nec ijdem sic benè: ut inueniantur tali misericordia non egere. Tales etiam constat ante iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, receptis corporibus, æterni ignis supplicijs non tradendos. Ibidèm: Ipsius quippe Ecclesiæ, uel quorundam piorum exauditur oratio, sed pro his quorum in Christo regeneratorũ nec usque adeò uita in corpore malè gesta est, ut tali misericordia iudicentur digni nõ esse: nec usqueadeò benè, ut talem misercordiã reperiantur necessariã non habere. Sicut etiã facta resurrectione mortuorũ non deerũt, quibus post pęnas, quas patiũtur spiritus mortuorũ, impertiatur misericorda, ut in ignẽ nõ mittatur æternũ. Neq; enim de quibusdam ueraciter diceretur, quòd non eis remittatur neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro. Quib. defunctis prosint orationes uiuentium. Spiritus patiuntur pœnas temporales. Mat. 12.

4. IDEM homilia decimasexta in libro quinquaginta homiliarũ: Hi uerò qui tpalibus pœnis digna gesserũt, de quibus Apostolus dicit, Si cuius opus arserit, detrimentũ patietur: ipse aũt saluus erit, sic tñ quasi per ignẽ: per fluuium igneũ, de quo Propheticus sermo cõmemorat. Et fluuius igneus currebat ante eum: per fluuium igneum & uada feruentibus globis horrenda trãsibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora. Quantum 1. Cor. 3. Dan. 7. Quanta pertrãseũdi mora.

tum exegerit culpa,tantum ſibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis diſciplina.Et quantum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantum ſapiẽs pœna deſæuiet.Et quia ſermo diuinus quodam loco æneæ ollæ animam peccatricem comparat,dicens:Pone illam ſuper prunas uacuam, donèc concaleſcat æs eius,& oẽ § ſtagnum eius defluat:illic ſermones ocioſi,& cogitationes iniquæ vel ſordidæ, illic multitudo leuium peccatorum , quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exundabunt:illic ſtagnum uel plumbũ diuerſorũ ſubrepentium delictorum,quæ diuinam imaginem obſcurauerant, conſumẽtur:quæ omnia hic ab anima ſeparari per eleemoſynas & lachrymas compẽdioſa tranſactione potuiſſent. Eccè ſic exigere habet ab homine rationẽ,qui ſeipſum pro homine dedit,& confixus clauis,legi mortis ſe iunxit.

Ezech.24. for.§ ſtannũ.

Peccata ueni alia illic expiabuntur.

3. Avgvstinvs ſermone quadrageſimoprimo de ſanctis, qui eſt ſermo quartus de animabus defunctorum: Fundamentum enim aliud &c. Multi ſunt,qui lectionem iſtam malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur, dũ credunt, quòd ſi ſuprà fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſsint purgari, & ipſi poſteà ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iſte, fratres chariſsimi, corrigendus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignẽ: non capitalia,ſed minuta peccata purgantur. Quicunque aliqua de capitalibus peccatis in ſe dominari cognouerit,niſi dignè ſe emendauerit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit, & à peccatis ipſis abſtinuerit, illo tranſitorio igne de quo dixit Apoſtolus,purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabit. Ità peccata ipſa in hoc ſeculo purgantur, vt in futuro illo ignis purgatorius non inueniat, aut certè parùm inueniat, quod exurat. Sin autem nec in tribulatione Deo gratias agimus,nec bonis operibus peccata redimimus,ipſi tandiù in illo purgatorio igne moras habebimus, quàm diu ſupradicta peccata minuta tanquàm ligna,fœnum,ſtipula,conſumantur. Sed dicit aliquis:Non pertinet ad me,quandiù moras habeam,ſi tamen ad vitam æternã perrexero. Nemo hoc dicat,fratres chariſsimi,quia ille purgatorius ignis durior erit,(vt & ſuprà in pſalmum trigeſimumſeptimum)quàm quid poteſt in hoc ſeculo pœnarum videri, aut cogitari, aut ſentiri. Et cùm de die Iudicij ſcriptum ſit,quòd erit dies unus tanquàm mille anni, & mille anni tanquàm dies vnus,vndè ſcit vnuſquiſque vtrùm diebus, an menſibus,an fortè etiam & annis per illum ignem ſit tranſiturus? Et quibuſdam interpoſitis,Et ideò quotiès in lectione apoſtolica audieritis: Si quis ſupra fundamentum Chriſti ſuperædificat aurum,argentũ, lapides precioſos, de ſanctis hoc & perfectis Chriſtianis accipite, qui uelut aurum purgatum merebuntur ad æterna præmia peruenire. Illi verò,qui ſuperædificant ligna,fœnũ,& ſtipulam,de bonis Chriſtianis,ſed negligentibus minuta peccata purgare,intelligite: quæ peccata ſi nec diuina iuſtitia multis tribulationibus purgauerit,nec unuſquiſque eleemoſynarum largitate redemerit, non ſine grandi dolore in illis implebitur illud quod dicit Apoſtolus:Si cuius opus arſerit,detrimentum patietur:ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem.

Qualia peccata illic expiabunt,qualia non item: & quã graui pœna.

Pſal.89.

4. Gregorivm habes ſuprà in hac quæſtione,B. 11.

5. Bernardvs in ſermone de obitu Humberti monachi:Illud ſcitote,quæ poſt hanc uitam in purgabilibus lociscentupliciter , quæ fuerint hic neglecta,

Neglecta centupliciter

&c̄a,redduntur usque ad nouissimum quadrantem.

6. Damascenvm in sermone de defunctis, siue in sermone, Quòd qui hinc migrarūt, sacris operationibus & uiuorū beneficijs multùm iuuentur: habes suprà in tractatu de Sacramento Eucharistiæ, quæstione septima, L.4.

redduntur in locis purgabilibus.

7. Concilivm Florentinum in literis unionis: Item definimus, si uerè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatorijs post mortem purgari. Et ut à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium uiuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri cōsueuerunt, secundū Ecclesiæ instituta: illorūq; animas, qui post baptisma susceptū nullam omninò peccati maculā incurrerūt, illas ēt quæ post contractam peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eisdem exutæ corporibus (prout superiùs dictum est) sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unū, sicuti est, pro meritorū tamen diuersiate alium alio perfectiùs. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedūt, mox in infernū descēdere, pœnis tamen disparibus puniēdas.

Propter neglectā satisfactionem in hac vita, purgatoriæ pœnæ sustinentur. Modi quibus releuantur.

quorū animæ statim ad cælum euolent, aut in infernum descendant.

8. Concilivm Tridentinū sessione sexta, canone trigesimo: Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori pęnitenti itá culpam remitti, & reatum æternæ pęnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pęnæ tp̄alis exoluendæ uel in hoc seculo, uel in futuro in Purgatorio, antequā ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.

pœna nonnūquàm restat exoluenda in purgatorio.

9. Idem Concilium Tridentinum sessione vigesimaquinta, parte prima, in decreto de Purgatorio: Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris literis & antiqua Patrū traditione, in sacris Cōcilijs, & nouissimè in hac œcumenica synodo docuerit, Purgatoriū esse, animásq; ibì detētas, fideliū suffragijs, potissimū uerò acceptabili altaris sacrificio iuuari: præcipit sancta Synodus episcopis, ut sanā de Purgatorio doctrinā, à sanctis Patribus & sacris Concilijs traditā, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari, diligēter studeāt. Apud rudē uerò plebē difficiliores ac subtiliores qōnes, quæq; ad ædificationē nō faciūt, & ex quibus plerūq; nulla fit pietatis accessio, à popularibus cōcionibus secludātur. Incerta itē, uel quæ specie falsi laborāt, euulgari ac tractari nō permittāt. Ea uerò quæ ad curiositatē quādā, aut superstitionē spectāt, uel turpe lucrū sapiūt, tāquàm scandala & fideliū offendicula ꝓhibeāt. Curēt aūt Epi, ut fideliū uiuorū suffragia, Missarū scilicet sacrificia, orōnes, eleemosynæ, aliaq; pietatis opera, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri consueuerūt, secundum Ecclesiæ instituta, pie & deuotè fiāt, & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, uel alia ratione debentur, nō perfunctoriè, sed à sacerdotibus & ecclesiæ ministris & alijs, qui hoc præstare tenētur, diligenter & accuratè persoluantur.

Doctrina Ecclesiæ Catholicæ đ purgatorio & suffragijs uiuorum.

Opera quib. animæ iuuantur.

10. Beda expositionū allegoricarū in Samuelē lib.4.cap.10.in ea uerba ultimi capitis libri primi Regū: Et ieiunauerūt septē diebus: Rectè, inquit, & ad literā pro mortuis, ut ad requiē peruenire ualeāt, septē diebus ieiunatur.

1. D. Concilivm quartum Cathaginense (cui interfuit D.August.) canone septuagesimonono: Pœnitentes, qui attentè leges pęnitentiæ exequūtur, si casu in itinere uel in mari mortui fuerint, ubì eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Orationes & oblationes ꝓ mortuis.

2. Item canone nonagesimoquinto: Qui oblationes defunctorum aut negant

Egentiū necatores. gant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquàm egentium necatores excommunicentur.

Oblatio pro mortuorum delicto. 3. CONCILIVM Toletanum vndecimum, canone duodecimo: De his autem, qui accepta pœnitentia, antequàm reconcilientur, ab hac uita recesserint, placuit nobis, ut & memoria talium in ecclesijs commendetur, & oblatio pro eorum delicto à Presbyteris recipiatur.

4. TRIBVRIENSE, canone trigesimoprimo: Si quis inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare: & eleemosyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum ueniat, sed execrabilis sordescat.

5. CONCILIVM Braccarense primum, canone trigesimoquarto: Placuit, vt qui aut per ferrum, aut per uenenum, aut per præcipitium, aut suspendiū, aut quolibet modo violentam sibijpsis inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam usurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

6. CONCILIVM Florentinum in literis unionis, vt suprà, hac quæstione, C. 8.

7. CONCILIVM Tridentinum sesione vigesimasexta, ut suprà, hac quæstione, C. 9.

8. IDEM sesione uigesimasecunda, capite secundo, & canone tertio, ut suprà, quæstione septima de Eucharistia, M. 15.

9. AVGVSTINVS libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo, uolés respondere ad quæstionem, utrùm profit cuique quòd post mortem corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliatur: Dicis (inquit) videri tibi, nō esse inanes motus animorum religiosorum atque fidelium pro suis ista curantium. Adiungis etiam uacare non posse, quòd vniuersa pro defunctis Ecclesia supplicare consueuit: vt hinc & illud coniici posit, homini prodesse post mortem, si fide suorum humando eius corpori talis prouideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam isto modo quæsita sanctorum. Sed cùm hęc

2.Cor.5. ità sint, quomodò huic opinioni contrarium non sit, quod dicit Apostolus, Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque secundùm ea quæ per corpus gesit, siue bonum, siue malum: non te satis uidere significas. Hæc quidem Apostolica sententia, ante mortem admonet fieri, quod posit prodesse post mortem: non tunc quando iam recipiendum est, quod quisque gesserit ante mortem. Verùm hæc ità soluitur quæstio, quoniam quodam uitæ genere acquiritur, dum in hoc corpore viuitur, ut aliquid adiuuent ista defunctos: ac per hoc secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, eis quæ post corpus religiosè pro illis facta fuerint, adiuuantur. Sunt

Varia morientium genera, ex quib. unū est cui prosunt uiuorū opera. enim quos nihil omninò adiuuant ista: siue pro eis fiant, quorum tam mala sunt merita, vt neque talibus digni sint adiuuari: siue pro eis, quorum tam bona, vt talibus non indigeant adiumentis. Genere igitur vitæ quod gesit quisque per corpus efficitur vt prosint vel non prosint, quæcunque pro illo piè fiunt, cùm reliquerit corpus. Nam meritum per quod ista prosint, si nullum comparatum est in hac vita, frustrà quæritur post hanc vitam. Ità fit, vt neque inaniter Ecclesia, uel suorum cura pro defunctis, quod potuerit religionis impendat: & tamen ferat vnusquisque secundùm ea, quæ per corpus gesit.

pus gessit. Vt enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea uita acquisitum est, quam gessit in corpore. (Hucusquè hæc citat in libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione secunda.) Poterat inquisitioni tuæ sufficere mea breuis ista responsio: sed quia alia mouent, quibus respondendum existimo, parumpèr attende. In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquàm in scripturis veteribus omninò legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret authoritas: ubì in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Hæc ibi. De conditione sepulturæ, & ijs quorum corpora apud memoriam sanctorũ sepeliuntur, capitibus sequentibus differit. 2.Mach.12. Vniuersæ Ecclesiæ authoritas.

10. IDEM Augustinus libro vigesimoprimo de ciuitate Dei, capite decimosexto: Tanta est Dei misericordia in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam, vt etiam prima hominis ætas, id est, infantia, quæ sine ullo renisu subiacet carni, &c. & secunda, quæ pueritia nuncupatur, ubì nondum ratio suscepit hanc pugnam, & ferè sub omnibus vitiosis delectationibus iacet, &c. Si sacramenta mediatoris acceperit, etiam si hanc in eis annis vitam finiat, non solùm pœnis non præparetur æternis, sed ne ulla quidê post mortem purgatoria tormenta patiatur. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, nè post mortem obsit, quod carnalis generatio cum morte contraxit, &c. Quisquis igitur cupit pœnas euadere sempiternas, non solùm baptizetur, uerùm etiam iustificetur in Christo, ac sic verè transeat à diabolo ad Christum. Purgatorias autem pœnas nullas futurus opinetur, nisi ante illud ultimum tremendumque iudicium. Rom.9. Pueri baptizati ante rationis usum mortui, sine purgatorio saluantur.

11. AVGVSTINVS de uerbis Apostoli, sermone trigesimoquarto, uel secundùm alios trigesimosecundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, uiuorũ sunt qualiacunque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus uerò sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordiùs agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum uniuersa obseruat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cùm ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoquè id offerri commemoretur. Cùm verò eorum commendandorum causa opera misericordiæ celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omninò ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ità vixerint ante mortem, vt possint eis hæc utilia esse post mortem. Nam qui sine fide quæ per dilectionem operatur, eiusque sacramentis de corporibus exierunt, frustrà illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia &c. Non ergò mortuis noua merita comparantur, cùm pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim dictum est nisi cum hic uiuerent, vt eos hæc aliquid adiuuarent, cùm hic uiuere destitissent. Et ideò istam finiens quisque uitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam. Permittantur itaque pia corda charorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles, quandò moriuntur, paululùm à nobis abire, Quibus operib. certò iuuentur mortui. Quibus prosint. Gal.5.

Cura sepulcra construendi.

& ad meliora transire &c. Sit pro uiribus cura sepeliendi & sepulcrá construendi, quia & hæc in scriptis sanctis inter bona opera deputata sunt. Nec solùm in corporibus Patriarcharum aliorumque sanctorum, & humanis cadaueribus quorumque iacentium, uerùm etiàm in ipsius Domini corpore prædicati atque collaudati sunt, qui ista fecerunt. Impleant ergò hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimenta mæroris. Verùm illa quæ adiuuent spiritus defunctorum oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obseruantiùs, instantiùs, abundantiùs impendát, qui suos carne, non spiritu mortuos, non solùm carnaliter, sed etiam spiritaliter amant.

Ioan. 19.

Spiritus defunctorum vt iuuandi.

Traditio Apostolica, orare & sacrificare pro mortuis.

12. ISIDORVS libro primo de officijs ecclesiasticis, capite decimooctauo: Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, uel pro eis orare, quia per totum hoc orbem custoditur, credimus quòd ab ipsis Apostolis traditũ sit. Hoc enim ubique Catholica tenet Ecclesia, quæ nisi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus uel eleemosynam faceret, uel Deo sacrificium offerret. Nam & cùm Dominus dicit, Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro: demonstrat, quibusdam illic dimittenda peccata, & quodam purgatorio igne purganda. Ergò in quodam loco à sancto Augustino dictum est, Defunctorum animas sine dubio pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium offertur, uel eleemosynæ fiunt, si tamen aliquod sibi quisque meritum præparauit, dum adhuc in corpore uiueret, pro quo ista prosint, quæcunque pro illo fiunt. Nam non omnibus prosunt. Et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam uitæ, quam quisque gessit in corpore? Ná pro ualdè bonis gratiarum actiones sunt, pro nõ ualdè malis propitiationes sunt: pro ualdè malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque consolationes uiuorum sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio peccatorum: aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

Matt. 12. purgatorius ignis.

In enchiridio ad Laurent. cap. 110.

Apostolica traditio.

13. RABANVS Maurus libro secundo de Institutione Clericorum, capite quadragesimoquarto: Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, uel pro eis orare, quia per totum orbem hoc custoditur, credimus quòd ab ipsis Apostolis traditum sit. Hoc enim ubique Catholica tenet Ecclesia: quæ nisi crederet, fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus uel eleemosynam faceret, uel sacrificium Deo offerret. Nam & cùm dicit, Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei in hoc seculo, neque in futuro: demonstrat, quibusdam illic dimittenda peccata, & quodá purgatorio igne purganda. Ergò ut in libris dialogi sanctus Gregorius narrat, & Beda magister in gestis Anglorum, frequenter exemplo ostensum, seu uisione reuelatum est, animabus defunctorum multum prodesse oblata pro eis sacrificia. Et in quodam loco dictum est à sancto Augustino, defunctorum animas sine dubio pietate suorum uiuentium releuari, &c. ut ex eodem refert Isidorus.

Matth. 12.

Lib 4. dial. c. 55. & sequentib. Lib. 5. Angl. hist. ca. 13.

14. CYPRIANVS libro quarto epistolarum, epistola secunda, ad Antonianum scribens: Floret Ecclesia tot uirginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ seruat: nec quia adultero pœnitentia & uenia laxatur, continentiæ uigor frangitur: Aliud est ad ueniam stare, aliud ad gloriá peruenire: aliud, missum in carcerem non exire indè, donec soluat nouissimum quadrantem: aliud, statim fidei & uirtutis accipere mercedem: aliud,

Matth. 5. Nonnulli nõ exeũt carcerẽ

pro

pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari, & purgari diù igne: aliud, peccata omnia passione purgasse: aliud deniquè, pendere in die iudicij ad sententiam Domini: aliud, statim à Domino coronari.

donèc soluerint nouissimũ quadrantem. 1.Cor.3.

15. IDEM libro primo epistolarum, epistola nona ad plebem & Clerum Furnitanorum: Quod Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt, nè quis frater excedēs, ad tutelam uel curam Clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros uoluit auocare. Et ideò Victor cum contra formam nupèr in Concilio à sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est quòd pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequẽtetur, ut sacerdotum decretum religiosè & necessariè factum, seruetur à nobis.

Sacrificij celebratio pro dormitiõe fidelium.

16. ORIGENEM habes suprà in hac quæstione, B.7.

17. DIONYSIUS Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite septimo: Coacto sancto cętu, uenerandus antistes (si quidem sacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit) ante sanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat & gratiarum actionem. Si autem aut honestissimis monachis, aut sanctæ plebi insertus erat, ad uenerandum sacrarium ipsum ante sacerdotum reclinat ingressum, deindè precem cum gratiarum actione peragit Præsul. Deincèps uerò ministri diuinis inserta eloquijs, uerissima de nostra resurrectione promissa recitantes, consentanea, tantundemque ualentia canunt psalmorum cantica: deindè ministrorum primus dimittit Catechumenos, sanctosque iam defunctos concelebrat, cum quibus & nupèr uita functum pari laudatione prosequitur: hortaturque omnes, ut sibijpsis idẽtidèm postulent beatam in CHRISTO consummationem. Posteà accedens uenerabilis Præsul, precem super eo sacratissimam peragit: & post orationem ipse quoquè Pontifex defunctum salutat, & post illum qui adstant omnes. Vbi uerò cuncti consalutauerunt, super defuncto fundit oleum Pontifex, & oratione pro omnibus facta, honesto in loco ponit corpus cũ æqualibus alijs corporibus sanctis. Posteà uerò explicans Dionysius precationem Antistitis, inquit: Precatur oratio illa diuinam clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto: eumque in luce statuat, & regione uiuorum, in finibus Abrahæ, Isaac & Iacob, in loco undè aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Et paulò pòst: Ac fortassè inquies, ista quidem rectè à nobis dici, uerùm ambigere, cuius rei gratia Præsul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum ueniam postulans, & æqualem sanctis ac lucidissimam sortem. Si enim eorum quæ in uita gessit, bonorum aut malorum à diuina iustitia percipiet præmia: perfecit autem actiones suas in uita ista defunctus, quę nam hunc oratio Præsulis ad aliam (præter illam quam meruit uitæ hic actæ respondentem) transferet requiẽ? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, singulis reddendam pro meritis sortem. Quòd autem & iustorum preces etiam in uita ista, & nedùm post mortem, (nedum, id est, quanto magis, teste Damasceno in sermone de defunctis) ijs solis prosint qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacrosancta traditio. Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio &c. Itaque scripturæ sacræ acquiescens, utiles in hac uita esse dixerim sanctorum preces, hoc

Ritus sepeliẽdi, Dionysij & Apostolorum tẽpore.

Oratio pro defunctis.

Orat põtifex ꝓ peccatorũ remissione, & pro quiete æterna.

Obiectionis solutio.

hoc modo scilicet, si quis sanctorum munerum desiderio incensus, ad eaque percipienda piè affectus, paruitatis tamen propriæ conscius, quempiam sanctorum uirorum adeat, oretque sibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omninò utilitatem commoda cuncta excedentem, &c. Hanc si quis spernat sacrosanctam disciplinam, atque infelici elatione seductus, dignum se diuina arbitretur familiaritate, sanctosque despiciat: hic certè si petitiones indignas Deo, neque sacras postularit, intentoque careat diuinorum desiderio, sibique ipsi consentaneo, imperita postulatione per seipsum nunquàm potietur. Quæ nam uerò de huiusmodi prece, quam super defuncto peragit Præsul, ex diuinis ducibus nostris traditio peruenit ad nos, operæprecium est ut dicamus: Didicit igitur de scripturis diuinitùs traditis, ut his qui piè uixerunt, lucidissima diuinaque uita pro merito ab æquissimis lancibus redditur, non recordante diuina bonitate per summam clementiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt. Nullus enim (inquit) est mundus à labe. Ista quidem nouit Pontifex promissa à sanctis eloquijs: petit autem ea fieri, donarique eis qui piè uixerunt, præmia sacra & cętera. Neque enim unquàm peteret Pontifex diuinæ iustificationis prædicator, quæ Deo sciret non esse gratissima, & quæ largiturum se ille nequaquàm promisisset. Quocirca prophanis uita functis nō ista imprecatur. Et paulò pòst: Cæteras uerò ità pontificibus oportet animum intendere, quæcunque illi gesserint, tanquàm à Deo agitatis. Qui enim (inquit) uos spernit, me spernit.

Apostolos intelligit.

Hiere.25.
Mat.16.
Summa rationis quam pro mortuo facit præsul.
Iob 40.a, iuxta 70.

Luc.10.

18. Clemens epistola prima, ad Iacobum fratrem Domini scribens: Instruebat D. Petrus, actus suæ uitæ omni hora custodire, &c. mortuos sepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro eisque orare, & eleemosynas dare.

B. Petrus docuit orādum esse pro defunctis, & eleemosynas dandas.

19. Idem libro sexto Constitutionum Apostolicarum, capite trigesimo: Sine ulla exceptione conuenite in cęmeteria, sacros libros in ijs legentes, & psallentes pro ijs, qui dormierunt, Martyribus, atque omnibus sanctis qui à seculo fuerunt, (in eorum honorem scilicet) proque fratribus nostris qui in Domino obierunt: Et antitypum regalis corporis Christi, acceptabilemque Eucharistiam offerre in Ecclesijs & cęmeterijs uestris. Atque in exitu mortuorum psallentes, eos deducite, si fideles fuerint in Domino. Preciosa enim in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterùm: Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Dicit enim Dominus Sadducæis de resurrectione mortuorum: Non legistis quod scriptum est, Quoniam ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed uiuorum: omnes enim in ipso uiuunt. Igitur eorum qui in Deo uiuunt, nec reliquiæ sine honore manent. nam Helisæus Propheta post discessum è uita, mortuum quendam excitauit interfectum à piratis Syrię, attigit enim corpus eius Helisæi ossa, atque excitatus uixit, quod factum non esset, nisi Helisęi corpus sanctum fuisset.

Eucharistia pro defunctis offerenda.
Psal.115.
Psal.114.

Marc. 12.

4.Reg.14.

1. E. Chrysostomus homilia tertia in epistolam ad Philippenses: Lugeamus peccatores non solùm mortuos, sed & uiuentes. Gaudeamus propter iustos, non solùm uiuentes, sed & mortuos. Iterùm posteà: Deplorato eos, qui in diuitijs mortui sunt, & nihil consolationis suis ipsorum animabus ex diuitijs suis procurarunt: eos qui cùm potestatem abluendorum pec

catorum habuissent, noluerunt. Hos inquam non unum aut alterum deploremus diem, sed omnem nostram uitam. Nō sunt absurdi affectus hæ lachrymæ, sed magni amoris. Defleamus istos, iuuemus istos pro uiribus: procuremus illis aliquid auxilij, modici quidem, attamen iuuemus eos. Quomodò, quave ratione? Precantes. Adhortemur & alios, ut pro illis orent: pauperibusque indesinenter pro illis eleemosynas demus. Habet res ista nonnihil consolationis. Audi quippe, quid Deus dicat: Protegam ciuitatem istā propter me, & propter Dauid seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantum ualuit, quandò & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustrà ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione uenerādorum mysteriorum memoria fiat eorum qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multū utilitatis. Stante siquidem uniuerso populo, manus in cælos extendentes, cœtu item sacerdotali, uerendoq; posito sacrificio, quomodò Deum non placaremus pro istis orantes? Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abscesserunt: Catechumenos uerò neque isto solatio dignamur, sed omni huiu modi destituti sunt auxilio, uno quodam dempto. Quonam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet, undè illis nonnihil refrigerij accedit. Nam ità uult Deus, ut nos inuicem mutuò iuuemus.

Precibus et eleemosynis iuuandi defuncti.

4. Reg. 19.

Ab Apostolis instituta est commemoratio mortuorū sub missa sacrificio.

2. Idem homilia quadragesima prima in priorē epistolam ad Corinthios: Abierit peccator sanè, gaudere decet peccata impedita esse, & non accumulatum malum, nitique quantum fieri potest, ut iuuetur, non lachrymis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis, oblationibus. Non est temerè hoc excogitatum, nec frustrà memoriam mortuorū inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro istis agnum illum iacentem & peccata mundi tollentem deprecantes, sed ut his consolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè qui altari assistit &c. Vide reliqua in tractatu de Sacramento eucharistiæ, quæstione septima, L. 2.

Prece, eleemosynis, oblationibus iuuandi.

Memoria mortuorū in celebratione Mysterii altaris.

3. Idem homilia sexagesimanona ad populum Antiochenum habet eadē quæ paulò antè ex homilia tertia in epistola ad Philippenses allata sunt.

4. Damascenum in oratione de defunctis, siue, Quòd qui in fide hic migrarunt &c. habes in septima quæstione de sacramento eucharistiæ, L. 4.

5. Athanasium habes ibidèm, à Damasceno citatum.

6. Gregorius Nissenus, teste Damasceno in eadem oratione: Nihil, inquit, absque ratione & utilitate à prædicatoribus & discipulis Christi traditum, & in omnibus Ecclesijs Dei prædicatum. Res autem modis omnibus utilis & Deo in primis grata, in diuinis præclarisq; sacris operationibus eorum qui in recta fide decesserunt, facere memoriam.

A Christi discipulis traditum, et ubiq; prædicatum.

1. F. Epiphanius contra hæreses, hæresi septuagesimaquinta, ut suprà, quæstione de sacramento Eucharistiæ, L. 10.

2. Augustinus libro de hæresibus ad Quod uult deum, hæresi quinquagesimatertia: Fertur Aerius propria quoque dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare uel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solenniter celebranda esse ieiunia.

Aerii hæresis.

3. Damascenus in libro de hæresibus, de Aerio scribens sic inquit: Cūque sibi Episcopatum denegatum uideret, multa contra Ecclesiam docere instituit, Arianorum nulli secundus. Adiecit autem quædam de suo. Negat enim quicquam offerendum pro mortuis.

4. CONCILIVM Tridentinum seßione sexta, & uigesimaquinta, ut suprà in hac quæstione. C. 8. 9.

5. FLORENTINVM uide ibidèm. C. 7.

6. AVGVSTINVM in Psalmum trigesimumseptimum, uide suprà in hac quæstione, B. 3.

Ignis purgationis. Gen. 3.

7. IDEM Augustinus libro secundo, de Genesi, contra Manichæos, capite vigesimo: Qui coluerit agrum suum interiùs, & ad panem suum quanuis cũ labore peruenerit, potest usque ad finem uitæ huius hunc laborem pati: post hanc autem uitam non est neceßè ut patiatur. Sed qui fortè agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac uita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis, & post hanc uitam habebit uel ignem purgationis, uel pœnam æternam. Ità nemo euadit istam sententiam, quæ prolata est in Adamum, Maledicta terra &c. Sed agendum est, ut saltem in hac tantùm uita sentiatur.

Psal. 6. 37. Flãmis purgatoriis nonnulli expiantur. Acerbitas pęnarum purgatorii. Catholicos irrident hæretici q pro mortuis orent.

8. GREGORIVS in tertium psalmum pœnitentialem, super primum uersum, Dñe nè in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quasi dicat: Scio futurum esse, ut post huius uitæ exitum alij flammis expiẽtur purgatorijs alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solũ in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari.

9. EVNDEM in libro quarto dialogorum, capite trigesimonono habes hac quæstione, B. 11.

Vide episto. Petri uenerabilis Abbatis Cluniacensis contra Petrobrusianos hæreticos. purgatorium post mortem restare nõ credebãt antiqui hæretici. Mat. 12.

10. BERNARDVS sermone sexagesimosexto super Cantica Canticorum: Videte detractores, uidete canes. Irridẽt nos quia baptizamus infantes, quòd òramus pro mortuis, quòd sanctorum suffragia postulamus. In omni genere hominum atque in utroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis, in uiuis & mortuis, & cæt. Mortuos uiuentium fraudantes auxilijs: uiuentes nihilominùs sanctorum qui decesserunt, suffragijs spoliantes. Et paulò pòst: Non credunt autem ignem Purgatorium restare post mortem, sed statìm animam solutam à corpore uel ad requiem transire, uel ad damnationem. Quærant ergò ab eo qui dixit quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remitteretur: cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remißio purgatiove peccati?

11. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite centesimodecimo. Neque negãdum est, defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cùm pro illis sacrificium mediatoris offertur, & cæt. Reliqua posita sunt initio huius quæstionis, B. 1.

12. IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: Nam dicis uideri tibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fideliũ pro suis ista curantium. Ibidèm: Ità fit, ut neque inaniter Ecclesia uel suorum cura pro defunctis quod potuerit religionis impendat. &c. Totum hunc locum habes suprà, hac quæstione, D. 9.

13. IN eodem libro, capite quarto: Prouisus sepeliẽdis corporibus apud memoriam sanctorũ locus, bonæ affectionis humanæ est erga funera suorũ: quoniam si nonnulla religio est, ut sepeliantur, non potest nulla esse, quandò ubi sepeliantur attenditur. Sed cum talia uiuorum solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non uideo quæ sunt adiumenta mortuo-

mortuorum: nisi ad hoc, ut dum recolunt, ubi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illos tanquam patronis susceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere possent, etiam si talibus locis eos humare non possent. Deinde explicans, quare sepulcra vocentur monumenta, (quod nimirum mentem moneant) subiungit: Cum itaque recolit animus vbi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cum defunctis à fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est ijs, qui cum in corpore viuerent, talia sibi post hanc uitam prodesse meruerunt. Verum etsi aliqua necessitas vel humari corpora, uel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorunque sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: vt quibus ad ista desunt parentes aut filij, aut quicunque cognati uel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi. Si autem deessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodesset spiritibus eorum, quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

Sanctis tanquam patronis mortui commendantur.

Commendant animam Martyri.

Supplicandum pro spiritib. mortuorum.

14. Et capite decimooctauo eiusdem libri: Quæ cum ita sint, non existimemus ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire, nisi quod pro eis siue altaris, siue orationum, siue eleemosynarum sacrificijs solenniter supplicamus: quanuis non pro quibus fiunt, omnibus prosint, sed ijs tantum, quibus, dum uiuunt, comparatur vt prosint. Sed quia non discernimus, qui sint: oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint aut debeant peruenire. Melius.n. supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quam eis deerunt, quibus prosunt. Diligentius tamen facit hæc quisque pro necessarijs suis, quod pro illo fiat similiter a suis.

Sacrificiũ altaris, orationum & eleemosynarũ p defunctis.

Regeneratis oĩbus hęc beneficia cur pstanda sunt.

X

Quæ commendatio ac dignitas est Pœnitentiæ?

A. Hæc est Euangelicæ prædicationis exordium, Angelorum in cælis gaudium, uia in terris arcta, & angusta porta, per quam fideles ad vitam contendunt, & uiolenti rapiunt regnũ cælorum. [a] Hæc lapsos erigit, saucios curat, imbecilles roborat, mortuos uiuificat, perditos restituit: omnia denium quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium, nostrique contemptum & omnem submissionem testamur: hac ipsa duce lugentes [b] consolationem, saucij curationem, humiles uero exaltationem reportamus.

B. Hæc est, qua dæmones & uitiorum pestes superamus: qua meritas [c] pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

Mat.3.b 4.c Marci 1.a b Lucæ 15.b Matt.7.b Matt.11.b a Lib. de uera & falsa pœnit.c.1. Basil. in homilia de pœnitentia. Chrysosto. in homilijs & sermone de pœnitentia. b Matth.5.c c Hier. 18. Ezech. 18.e f g & 33. c d. Ionæ 3.b Matth.3.b 2.Cor.7.c Actor.11.c

d Mat. 4. c
e Luc. 5. f
f Luc. 13. a
Cyprian. lib. 3. epi. 18.

C. Hinc illæ Christi uoces in Euangelio: [d] *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* [e] *Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.* [f] *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* At is demùm ueram pœnitentiam agit, vt Cypriani uerbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis præceptis obediens, & obsequiis suis & operibus iustis Dominum promeretur.

SCRIPTVRAE.

Matthaei tertio: In diebus autem illis uenit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Hic est enim, qui dictus est per Esaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto, parate uiam Domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat uestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. Tunc exibat ad eum Hierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Videns autem multos Pharisæorum & Sadducæorum, uenientes ad baptismũ suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis demonstrauit fugere à uẽtura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

Matthaei quarto: Exindè cœpit Iesvs prædicare & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.

Marci primo: Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Ibidèm: Venit Iesvs in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.

Lvcae decimoquinto: Dico uobis (inquit Saluator ad Pharisæos & Scribas) quòd ità gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unã, non ne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter, donèc inueniat eam? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ità, dico uobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

Matthaei septimo: Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa uia est, quæ ducit ad perditionem. & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta uia est, quæ ducit ad uitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

Matthaei vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptistæ usq; nunc, regnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. (inquit Saluator ad turbas.)

Matthaei quinto: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Hieremiae decimooctauo: Ait Dominus, Eccè sicut lutum in manu figuli,

figuli, sic uos in manu mea, domus Israel. Repentè loquar aduersùm gentē & aduersùs regnum: ut eradicem & destruam & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersùs eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui ut facerem ei: Et subitò loquar de gente & regno, ut ædificem & plantem illud.

Ezechielis decimooctauo: Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia pręcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatū eius quas operatus est, nō recordabor: in iustitia sua quā operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à uijs suis, & uiuat? Et paulò pòst: Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iniustitia quam operatus est, morietur. Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam uiuificabit. Considerans enim, & auertēs se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, uita uiuet & non morietur. Iterùm ibidèm: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proiicite à uobis omnes iniquitates uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, & uiuite.

Et capite trigesimotertio: Tu ergò fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodò ergò uiuere poterimus? Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij, sed ut conuertatur impius à uia sua, & uiuat. Conuertimini, conuertimini à uijs uestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Et iustus non poterit uiuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto quòd uita uiuat, & confisus in iustitia sua, fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiā, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: uita uiuet, & non morietur: Omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Iudicium & iustitiam fecit, uita uiuet.

Ionae tertio, ut suprà quæstione septima de pœnitentia.

Matthaei tertio: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

Posterioris ad Corinthios septimo: Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi aūt tristitia mortem operatur.

Actorvm vndecimo: Glorificauerunt Deum, dicentes: Ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad uitam.

Matthaei quarto, & Lucæ quarto, ut in textu.

Lvcae decimotertio: Aderant autem quidam ipso in tempore, nunciā-

tes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorū. Et respondens IESVS dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis, Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non dico uobis: sed si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis: Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua: & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo uenio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergò illam: ut quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

PATRES.

Pœnitentiæ uirtus.

1. A. AVGVSTINVS in libro de uera & falsa pœnitentia, capite primo: Quantùm sit appetenda gratia pœnitentiæ, omnis authoritas declarat, omnis bonorum uita conatur ostendere: languores enim sanat, leprosos curat, mortuos suscitat, uitia fugat, uirtutes exornat, mentem munit & roborat, omnia satiat, omnia redintegrat, omnia lætificat, sanitatem auget, quam conseruat. Claudis gressum, aridis copiam, cæcis restituit uisum. Temperat successus, constringit impetus, moderatur excessus. Ignorans se, per hanc se recognoscit: quærens se, per hanc se inuenit. Hæc est, quæ homines ad angelos ducit, & creaturam reddit creatori. Ista ouem perditam monstrauit quærenti, & decimam drachmam obtulit anxianti. Hæc dissipatorem filiū ad patrem reduxit, & uulneratum a latronibus custodi curandum reseruauit. In hac omne bonum inuenitur, per hanc omne bonum conseruatur: fugat tenebras, inducit lucem, excoquit omnia ipsa ignis consumens.

Luc. 15. Ibidem. Luc. 10.

2. BASILIVS scripsit homiliam unam de pœnitentia, quæ est ultima inter homilias uariorum argumentorum ad populum.

Ex sermone de pœnitētia tomo 5.

3. CHRISOSTOMVS scripsit decem homilias admodùm egregias de pœnitentia, quæ habentur in tomo quinto: post quas sequitur sermo de pœnitentia, ubi sic habet: O pœnitentia quæ peccatum miserante Deo remittis, & paradisum reseras: quæ contritum sanas hominem, & tristem exhilaras: uitam de interitu reuocas, statum restauras: honorem renouas, fiduciam das: & reformas uires, gratiamque abundantiorem refundis. O pęnitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta reseras, omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O pœnitentia rutilantior auro, splendidior sole, quā non uincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libēter sufferre, si uiolentus quærat quæ habet, non uetat: si uestem dirimat, non refragatur: percutienti maxillam præbet alteram. Iam angariatus ultro adijcit, castigatus gratias agit, prouocatus tacet, exasperatus blanditur: superiori supplex est, inferiori

Pœnitentiæ uis.

inferiori subiacet: in corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & fructifera pœnitudo. Sic pęnitenti præstò est Deus, esurienti nutritor, sitienti potator. Sapienti quod stultum putatur, sapit: quod triste est, placet: quod molle est, displicet: quod fluxũ est, horret. O pęnitentia misericordiæ mater, & magistra uirtutum, magna opera tua, quibus reos resoluis, ac reficis delinquẽtes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis CHRISTVS regnum cęlorum appropriatum designat, dicens: Pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum. Ità & Baptista clamat: Facite fructus dignos pęnitentię, quoniam eccè adest regnum Dei. Per te subitò rapuit latronem CHRISTVS ad regnum: per te Dauid post flagitiũ fœlix iterùm recipit spiritumsanctum: per te Manasses post cruenta facinora eccè meruit fieri acceptabilis: per te Petro Apostolo, postquàm ter negauit, data est indulgentię dextera: per te filius prodigus regressus ad patrem, non solùm amplexum osculumque paternum, sed etiam epulum uituli saginati, uestemque insignem promeruit adipisci: per te mulier fornicaria uberes stillauit lachrymas, fonteque sui baptismi protinùs lauit pedes Christi, crineque detersit: per te Niniue ciuitas magna, populusque integer barbarorum subitò Deum sapuit, uirtutem tuam sensit, odorem tuum accepit, saporem tuum strinxit, dulcedinem tuam gustauit, ciliciũ contraxit, cinerem tuum comedit, ieiunium tuum protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitum tuũ suspiriumque persensit, fructusque ubertatis tuę abũdanter exhibuit: & sic per opera tua non solùm decretę mortis discrimen euasit, sed etiam uitę incognitę coronam accepit. Cuius similitudini pœnitentiam comparemus? Sic est quo modo ager fructifer, aut uinea fęcunda, aut etiam arbor fructifera: fructus eius edit peccator famelicus, proficit in fiducia DEI, acceptaque remissione pinguescit in uita.

Matth. 4. Matth. 3. Luc. 23. Mar. 14. Mat. 26. Ioan. 21. Luc. 15. Luc. 7.

C. CYPRIANVS libro tertio, epistola decimaoctaua ad Clerum: Pœnitentiam autem ille agit, qui diuinis pręceptis mitis & patiens, & sacerdotibus Dei obtemperãs obsequijs suis & operibus iustis Dominũ promeretur.

Operib. Deũ promeremur.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

I

Quid de Sacramento extremæ Vnctionis credendum est?

IDipsum nempe, quod Catholica [a] Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in consecrato oleo institutum, vt per illud cælestis virtus ad salutem, non animæ solùm, sed & corporis, applicetur ægrotis ex diuina institutione.

B. CVI Sacramento testimonium longè clarissimum præbet Iacobus Apostolus, cùm in hæc verba scribit:

a Côc. Cõstantien. sess. 15. & Florẽ. & Trident. sess. 14. Innocẽtius 1. epi. ad Decẽtium Eugub. c. 8. Petrus Damia. ser. 1. in Dedicatione ecclesiæ. Ber. in vita Mala. episcopi Côcil. Vuorma. cap. 72. Iacob 5. & ib. d. Beda.

Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.

PATRES.

Septem Sacramenta.

1. A. Concilium Constātiense sessione decimaquinta damnat articulum octauum Ioannis Hus: Sacerdotes criminose uiuentes, infideliter sentiunt de septem sacramentis Ecclesię.

Sacramentū quintum. Materia. Qui sint ingēdi, et in q. bus partibus.

2. Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis. Quintum sacramentum est extrema Vnctio, cuius Materia est oleum oliuę post Episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis ungendus est: in oculis propter uisum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustū uel locutionem: in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidèm uigentem. Forma huius sacramēti est hęc: Per istam unctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid peccasti per uisum &c. Et similiter in alijs mēbris: Minister huius sacramenti est sacerdos: Effectus uerò est mentis sanatio: inquantùm autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit beatus Iacobus Apostolus: Infirmatur quis in uobis? &c.

Forma.

Effectus.

3. Concilium Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremę unctionis. Visum est autem sanctæ Synodo, pręcedenti doctrinę de pęnitentia adiungere ea quę sequuntur de Sacramento extremę Vnctionis: quod non modò pęnitētię, sed & totius Christianę uitę, quę perpetua pęnitentia esse debet, cōsummatiuum existimatum est à Patribus. Primùm itaque circa illius institutionem, declarat & docet, quòd clementissimus Redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore uoluit de salutaribus remedijs aduersùs omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramentis alijs pręparauit, quibus Christiani conseruare se integros dum uiuerent, ab omni grauiore Spiritus incommodo posśint: ità extremę Vnctionis sacramento finem uitę tanquàm firmissimo quodam præsidio muniuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem uitam quærat & captet, ut deuorare animos nostras quoquo modo posśit: nullum tamen tempus est, quo uehementiùs ille omnes suæ uersutiæ neruos intendat ad perdendos uos pœnitùs, & à fiducia etiam, si posśit, diuinæ misericordiæ deturbandos, quàm cum impendere nobis exitum uitæ perspicit.

Cur institutū sit hoc Sacramentum.

Caput primum: Instituta est autem sacra hæc Vnctio infirmorum tanquàm uerè & propriè Sacramentum Noui testamenti, à Christo Domino nostro apud Marcum quidem insinuatum, per Iacobum autem Apostolū ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in uobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus uerbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, & effectum huius salutaris sacramenti.

Mar. 6. Apud Marcū insinuatū, et à Iacobo fidelibus commēdatum et promulgatū: sed à Christo institutum. Iacob. 5.

Materia.

Intellexit

Intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum. nam Forma.
unctio aptiſsimè ſpiritusſancti gratiam, qua inuiſibiliter anima ægrotantis
inungitur, repræſentat; Formā deindè eſſe illa uerba, Per iſtā unctionē, &c. Effectus.

Capvt ſecundum: Res porrò & effectus huius ſacramenti illis uerbis
explicatur: Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: &
ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia eſt ſpiritusſancti, cu
ius unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit,
& ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericor-
diæ fiduciam excitando: qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda,
ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo inſidiantis fa- Gen. 3.
cilius reſiſtit, & ſanitatem corporis interdùm, ubi ſaluti animæ expedierit,
conſequitur.

Capvt tertium: Iam uerò quòd attinet ad præſcriptionem eorum, qui
& ſuſcipere & miniſtrare hoc ſacramentum debent, haud obſcurè fuit illud
etiam in uerbis prædictis traditum. nam & oſtenditur illic proprios huius Miniſter.
ſacramenti miniſtros eſſe eccleſiæ presbyteros. quo nomine eo loco nō æta
te ſeniores aut primores in populo intelligendi ueniunt, ſed aut epiſcopi,
aut ſacerdotes ab ipſis ritè ordinati per impoſitionem manuum presbyteri. 1. Tim. 4.
Declaratur etiam eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam, illis uerò præ- Qui inūgēdi.
ſertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu uitæ conſtituti uideantur:
undè & ſacramentum exeuntium nuncupatur. Quòd ſi infirmi poſt ſuſce- Repetitio
ptam hanc unctionem conualuerint, iterum huius ſacramenti ſubſidio iuua huius ſacra-
ri poterunt, cum in aliud ſimile uitæ diſcrimen inciderint. Quare nulla ra- menti.
tione audiendi ſunt, qui contra tàm apertam & dilucidam Apoſtoli Iacobi Hæreſes de
ſententiam, docent hanc unctionem, uel figmētum eſſe humanum, uel ritum hoc ſacramē-
à patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promiſsionem gratiæ haben- to.
tem, & qui illam iam ceſſaſſe aſſerunt, quaſi ad gratiam curationum dunta-
xàt in primitiua eccleſia referenda eſſet: & qui dicunt ritum & uſum, quem
ſancta Romana Eccleſia in huius ſacramenti adminiſtratione obſeruat, Ia-
cobi Apoſtoli ſententiæ repugnare, atque ideò in alium commutandum eſ-
ſe, & deniquè qui hanc extremam Vnctionem à fidelibus ſine peccato con-
temni poſſe affirmant. Hęc enim omnia manifeſtiſsimè pugnant cum per-
ſpicuis tanti Apoſtoli uerbis. Nec profectò Eccleſia Romana aliarum om- Nō contem-
nium mater & magiſtra, aliud in hac adminiſtranda Vnctione, quantùm ad nitur hoc Sa-
ea quæ huius ſacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruat, quàm quod bea- cramentū ſi-
tus Iacobus præſcripſit. Nec uerò tanti ſacramenti contemptus abſque in- ne ſpiritusſan
genti ſcelere, & ipſius ſpiritusſancti iniuria eſſe poſſet. Hæc ſunt quæ de pœ cti iniuria.
nitentiæ & extremæ unctionis ſacramentis hæc ſancta œcumenica ſynodus
profitetur & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda & tenen-
da proponit. Sequentes autem Canones inuiolabiliter ſeruandos eſſe tra-
dit, & aſſerentes contrarium, perpetuò damnat & anathematizat.

In eadem ſeſsione canon primus de extrema Vnctione: Si quis dixerit, Inſtitutum à
extremam unctionem non eſſe uerè & propriè ſacramentum à Christo Do Chriſto
mino noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritū
tantùm acceptum à Patribus, ac figmentum humanum, anathema ſit.

Canon ſecundus: Si quis dixerit ſacram infirmorum Vnctionem non cō Gratiam con
ferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, ſed iam ceſſaſſe, fert.
quaſi olim tantùm fuerit gratia curationum, anathema ſit.

Canon

Minister. CANON tertius: Si quis dixerit extremæ Vnctionis ritũ & usum, quẽ obseruat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Iacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque à Christianis absque peccato contemni, anathema sit.

CANON quartus: Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quauis communitate, ob idque proprium extremæ Vnctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.

4. INNOCENTIVS primus epistola prima ad Decentium Eugubinum episcopum, capite octauo: Sanè quoniam de hoc sicuti de cæteris consulere uoluit dilectio tua, adiecit etiam filius meus Cęlestinus diaconus in epistola sua, esse à tua dilectione positum illud, quod in beati Apostoli Iacobi epistola conscriptum est: Si infirmus aliquis in uobis est, uocet presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit laborantem, & suscitabit illum Dominus: si peccata fecit, remittet ei. Quod non est dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi uel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt, quo ab episcopo confecto, non solùm sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. Cæterùm illud superfluum uidemus adiectum, ut de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcircò de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterùm si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se uisitandum & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodò unum genus putatur posse concedi?

Iacob. 5.

Exponit locum Apostoli Iacobi de hoc Sacramento. Materia. Qui inungi possunt. Minister.

Genus Sacramẽti est hæc infirmorũ unctio.

5. PETRVS Damianus in sermone primo in Dedicatione Ecclesiæ: Tertium sacramentum est unctio infirmorum. Infirmantibus nobis & usque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, spiritus pietatis assistit, & recordatus est quoniam puluis sumus. Ait enim Diuus Iacobus: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis est, dimittentur ei. Solennis unctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Videsne qualiter sacerdotalis manus infirmantis corpus alleuiet, & illecebrosam sensuum motionem sacratissima mitiget unctione? Vndè & sancti patres hanc unctionem sacramentum esse sanxerunt.

Iacob. 5.

Effectus extremæ unctionis.

Sacramentũ.

6. BERNARDVS in uita sancti Malachiæ Episcopi: Habitabat uir nobilis in uicinia Benchorensis Monasterij. Cuius uxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias ut descenderet priusquàm moreretur, infirmam uncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo uiso exultat illa, spe animata salutis. Et cùm pararet ungere eam, uisum est omnibus differendum potius usque manè. Erat enim uespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægrã, exiuit cum his qui secum erant. At uerò post modicum subitò clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domũ, siquidem insonuit quòd mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito: & secuti sunt eũ discipuli eius. Et accedens ad lectũ, ut certò cõperit,

expiraſſe,conſternatus eſt aīo, ſibi imputãs,ꝙ fraudata gratia ſacri obierit. Et eleuatis in cælum manibus,Obſecro Domine(inquit)inſipienter egi,ego peccaui qui diſtuli,non iſta,quæ uoluit. Hæc dicens, conteſtatus eſt in audientia omnium,nullam ſe recepturum conſolationem,nullam daturum requiē ſpiritui ſuo,niſi quam tulerat,liceret reſtituere,gratiam. Et ſtans ſuper eam,tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto,largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, uicem illi unctionis,quam poterat,exhibebat. Ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in pſalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et manè facto,exaudiuit Dominus ſanctum ſuum, quia ſpiritus Domini erat poſtulans pro eo,qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilib. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua,& ut ſolent, qui de graui ſomno euigilant,fricans ſibi manibus frontem & tempora, ſuper lectum ſe erigit,& agnito Malachia,inclinans deuotè ſalutat eum.Et uerſo luctu in gaudium, ſtupor appræhendit omnes,& qui uiderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens,benedixit Dominum. Et unxit eam nihilominùs, ſciens in hoc ſacramento remitti peccata,& quòd oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hæc abijt ille,& illa conualuit,& uiuens incolumis tempore aliquanto,ut gloria Domini manifeſtaretur in ea,peracta pœnitentia quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona Confeſsione iterùm obdormiuit,& migrauit ad Dominũ.

Luget Malachias, ꝙ mulier fraudata gratia Sacramenti huius expirarit.

Miraculum.

Hoc Sacramēto remittunt peccata.

Tandem deſcribens mortem Malachiæ, ſic ait: Nec longè aberat dies ipſa,cùm talia loqueretur Malachias.Intereà iubet ſe ſacro oleo ungi.Exeũte conuentu fratrum ut ſolenniter fieret, non ſuſtinuit ut ad ſe aſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario,domo ſuperiori. Vngitur,& ſumpto uiatico,fratrum ſe orationib.& fratres commendans Deo,ad lectum reuertitur.

Malachias ſe ſacro oleo inungi iubet.

7. Concilivm Vuormatienſe Canone ſeptuageſimoſecundo: Infirmatur quis in uobis? & cæte. Quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi uel intelligi debere &c. Pœnitentibus iſtud fundi non poteſt,quia genus eſt Sacramenti.nam quibus reliqua ſacramenta negantur,quomodò unũ genus putatur concedi?

Ex Innocentio.

Sacramentū eſt.

8. Beda in caput quintum Iacobi, Vngentes eum oleo &c.Hoc & Apoſtolos feciſſe in euangelio legimus,& nunc eccleſiæ conſuetudo tenet,ut infirmi oleo conſecrato ungantur à presbyteris,& oratione comitante ſanentur. Nec ſolum presbyteris,ſed ut Innocentius papa ſcribit,etiam omnibus Chriſtianis ut licet eodē oleo in ſua aut ſuorum neceſsitate ungendo. Quod tamen oleum non niſi ab epiſcopis licet confici. Nam quod ait,oleo in nomine Domini,ſignificat oleum conſecratum in nomine Domini: Vel certè, quia etiam cùm ungunt infirmum, nomen Domini ſuper eum inuocare debent. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta,infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis.Vnde Apoſtolus Corinthijs,qui corpus Domini percipere indignè ſoliti erant, ait: Ideò inter uos multi & infirmi & imbecilles ſunt, & dormiunt multi. Si ergò infirmi in peccatis ſint,& hæc presbyteris eccleſiæ confeſsi fuerint,ac perfecto corde ea relinquere atque emendare ſatagerint, dimittentur eis.Neque enim ſine confeſsione emendationis peccata queunt dimitti.

Infirmi ēt Bedæ tpe oleo ſacro inungebantur.

Oleum conſecratum.

Peccata remittuntur.
1.Cor. 11.

II

Quid his uerbis docet Apostolus?

a In c.6. Mar. & in 8. Luc.& c.5. Iacob. Innocē.1.ut sup.cōcil. Meldē.cā. 1.apud Burchard. li. 4.c.75.Et Iuone part. 1. ca. 269.
b Theophyl. in c.6. Marci.
c Chrysost. i. 3.de sacerdo. & Cyril. li.2. in Leuiticū.
d Marc. 6.b & ibid.Theo. et Beda.

A. Primùm Sacramenti huius ostendit elementum, seu materiam oleum esse Pontificali benedictione, (vt rectè ait [a] Beda) consecratum. Significat autem [b] hilaritatem animi & cōfirmationem internam, quæ per Dei gratiam Sacramenti huius uirtute ab ægroto percipitur.

B. Deindè per Apostolum designatur Sacramenti minister proprius, nimirum [c] Sacerdos, qui sacram hanc unctionem cum orationibus decenter exerceat. Nec frustrà de Apostolis est scriptum: [d] *Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur.*

C. Prætereà qui suscipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti sunt infirmi: quoniã, ut ecclesiæ mos est, in grauibus & periculosis infirmitatibus tãtum sacra isthæc unctio celebratur.

PATRES.

Apud Marcū insinuatū fuit hoc Sacramentum.

1. A. Beda in caput sextum Marci super ea uerba, Dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægrotos, & sanabantur: Dicit Apostolus Iacobus, Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent sũper ipsum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Vndè patet, ab ipsis Apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut energumeni uel alij quilibet ægroti ungantur oleo, pontificali benedictione consecrato.

Salis benedicti uis.

Oleū ꝓ infirmis consecratum, & eius uirtus.

2. Idem in caput octauum Lucę: Quidam uicinus mihi presbyter retulit, se quandam sanctimonialem fœminam à dęmonio curare cœpisse, sed quandiù res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cęterisque quę oportebat purificationum generibus effugasse, & eiusdem fęminę corpus ab ulceribus quę dęmonis tactu contraxerat, medicinali studio, adiuncto sale benedicto curasse. Sed dum unum de ulceribus, quod altiùs lateri infixum repererat, nullatenus posset quin continuò panderetur obducere, ab eadem ipsa quam sanare uolebat, consilium quo sanaretur, accepisse. Si (inquit) oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento adsperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam uidi quondàm per spiritum in quadam longiùs posita ciuitate, quam nunquàm corporalibus oculis uidi, puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à Sacerdote curatam. Fecit ut illa suggesserat, statimque uolens remedium, quod antè ulcus respuerat, accipere consensit.

Et in caput quintum Iacobi, ut suprà quęstione pręcedenti, B.

Chrisma, oleum catechumenorum, &

3. Concilivm Meldense canone primo, teste Burchardo libro quarto, capite septuagesimoquinto, & Iuone parte prima, capite ducentesimo sexagesimonono: Presbyter in Cœna Domini ampullas tres secum deferat, unam ad chri-

ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam Apostolicam, ut quandò quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ &c. oleũ infirmorũ cõsecratur in die cœnæ Domini.

4. THEOPHYLACTVS in caput sextum euangelij secũdum Marcum: Quod unxerint oleo Apostoli, solus Marcus narrat, quod & frater Domini Iacobus in catholica epistola dicit: Infirmatur quis inter uos? aduocet presbyteros ecclesiæ, & orent super illum, ungentes eum oleo. Est igitur oleum & ad labores utile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significatque misericordiam Dei, & gratiam spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem, ac gaudium, hilaritatemque spiritalem accipimus. Iacob. 5. Olei significatio mystica.

1. B. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio: Sacerdotes non solùm, quum nos regenerant, sed posteà etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur, inquit, inter uos aliquis? accersat presbyteros eclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo &c. Sacerdotes sunt hui⁹ Vnctionis ministri. Iacob. 5.

2. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audi nũc quantæ sint remissiones peccatorum. In euangelio est ista prima, qui baptizamur in remissionem peccatorum: secunda remissio est in passione martyrij, &c. Est adhuc & septima, licèt dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrimæ suæ panes die ac nocte: quum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam, secundùm eum qui ait: Dixi, pronunciabo aduersùm me iniustitiam meam; & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Iacobus Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, uocet presbyteros Ecclesiæ, &c. Psal. 6. Psal. 41. Psal. 31.

3. IBIDEM Theophylactus & Beda, ut suprà.

III

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

A. Confert primùm ad remissionem [a] peccatorum, quæ quidem ab ægroto Pęnitentiæ remedijs non sunt expurgata: ut decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo in primis leuetur. a Bernard⁹ in uita S. Malac. episcop. Cõcil. Trid. ut suprà.

B. Deindè prodest ad corporalem infirmitatem uel [b] depellendam, uel alleuiandam, quatenùs expedit eam ægroto recuperare. b Ibid. Berna.

C. Postremò ad consolationem & fiduciam subministrandam ualet, quam sanè in supremo illo agone, exituque animę opùs est maximè, quandò & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis dæmonibus [c] morituro est grauissimè confligendum. Vndè licèt salus corporis ęgroto non restituatur, vt qui post acceptam hanc vnctionem moritur sæpè, tamen gratia in hoc sacramento peculiaris præbetur ad morbi uim, mole- c Cyril. Alex. in ore de exitu aię. Gregor. li. 24. mora. c. 17. & 18. hõ. 39. ĩ Euã. Climacus gradu. 7. Euseb. Emisen. hom. 1. ad monach.

cob.5.

molestiasq; constantiùs perferendas, & ad mortem ipsam faciliùs excipiendam. Atque hoc est, quod per Apostolum suũ Deus promisit: *Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

d In c.6.Mat.

D. Ad quos quidem designandos effectus, etiam olei natura, seu datiua uis pulchrè congruit, ut explicat [d] Theophylactus. Quocirca retinendum est prorsùs quod saluberrimè monet [e] Augustinus: Quotiès aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem CHRISTI ille qui ęgrotat accipiat, & indè corpusculum suũ ungat, ut illud qđ scriptum est, impleatur in eo: [f] *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eũ Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

e Serm.215.đ tēp. Vide etiā de rect. cath. conuer. Et de uisita. īfirmorũ lib.2. ca.4. itē ī speculo.

f Iacob.5.d

PATRES.

1. A. BERNARDVS in uita Malachiæ episcopi, ut suprà quæst. prima, A.6.

2. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de hoc sacramento, capite secundo & canone secundo, ut suprà quæst. prima, A.3.

1. C. CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum, ut cui nimium insit caloris. Paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum uermem, quoniam est perennis. Vereor angelos in iudicio, quoniam sunt immisericordes. Terreor mente, concipiens illius diei rigidum & immotum iudicium, horrendum tribunal, iudicem seuerum.

Dan.7.

Consternit me fluuius igneus ante forum illud incitatus, flammisque furentibus crepitans & cæte. Et post interiecta quædam: Quis terror, quis tremor, quod certamen, quæ uis animam manet à corpore secedentem? Quandoquidem nos adeunt cælestes exercitus & potestates, ex aduersis uerò copijs tenebrarum rectores, nequitiæ Domini, te onarchæ exigendis tributis præfecti, logothetę, rationum cond tores, atque actionum calculatores, in aere agentes, nec non homicida diabolus ille princeps improbitatis, cuius lingua perindè quasi acuta nouacula, de quo propheta: Sagittę, inquit, potentis acutę cum carbonibus desolatorijs, insidiatur tanquàm leo in spelunca sua, draco magnus, apostata, orcus os suum expandens, imperator noctis, damnator mortis, & ut uindex animam coercens, conferens, supputansque cunctos actus meos, rebus, uerbis, scientia, ignorantia, commissos reatus ac flagitia ab adolescentia in eam usque diem, qua sum compręhensus. Exindè quanta formidine & tremore arbitraris animam die illa percelli horribiles intuentem, atroces, impios, & aduersos dęmones, ęquè atque Aethiopes caliginosos adstantes, ità ut forma ipsa quouis tormento sit grauior. Quos nimirum adspiciens anima subsultat, conturbatur, affligitur, exterretur, contrahitur, ad cælestes angelos confugiens, à quibus excepta subit aerem, & sublime petēs, telonia offendit, cōscendētes animas obseruantia & remorantia.

Tremor & certamen animæ à corpore recedētis.

Psal.119.
Psal.9.

Aspectus dæmonum horrendùs.

Reddēda est ratio.

Siquidem

Siquidem unumquodque telonium peculiaria quædam crimina profert. Primum quidem loquacitatis, quæcunque per os & linguam ex mendacio, iure iurando, periurio, ociosos item sermones, nugaces, uanos, gulæ ingluuies, abusus uini, profusiores crapulas, immodicos pariter risus atque dedecentes, cum suauijs impudicis, & fœdis ac meretricijs cantionibus. Contra uerò sacrosancti angeli animam unà deducentes, proponunt & ipsi quęnam bona ore & lingua sumus locuti, orationes, gratiarum actiones, psalmos, odas, hymnos, & cantus spirituales, scripturarumque lectiones, & quæcunque bona anteacto tempore ad Deum ore linguaque fudimus. Alterum telonium quę cunque uisu commisimus exigit, adspectus indecoros, superuacaneos, infrænes, & nutus dolosos. Tertium auditus, & quæcunq; per huiusmodi sensum spiritus immundos introducunt. Quartum est olfactus, suaueolentiæ unguentorum, tetrique odoratus, quibus mulierculæ, mimæ & meretrices gaudent. Quintum coarguit quæcunque noxia tactu manuum improbarum sunt perpetrata. Sunt & alia uitiorum telonia, liuoris, æmulationis, nimiæ gloriæ, inanis fastus, crudelitatis, excandescentiæ, iracundiæ, furoris, scortationis, adulterij, mollitiei, inuidentiæ, ueneficij, cæterarumq; detestabilium ac Deo inuisarum actionum. Breuiter unumquodque uitium & scelus suos ità deincèps telonas obtinet, id est, publicanos ac portitores. Hæc ergò atque his maiora & plura spectans anima, quibus terriculamentis, quanta trepidatione corripi censenda, quoad lato iudicio libera euadat? Illa est hora dolorosa, periculosa, luctuosa, inconsolabilis, donèc ei pateat exitus: Stant nāq; ex aduerso malorum spirituum, diuinæ potestates, actus ipsius animæ studiosos ac meritorios depromentes, facta, dicta, cogitationes, & conceptus hauriunt. Itaque in medio stans anima meticulosa & trepidans, quousquè ob actiones, dicta, factaque sua, uel damnata in uincula conijciatur, uel iustificata liberetur. Suorum enim quisque peccatorum catenis adstringetur, &c.

Animæ terror & trepidatio.

Prouc. 5.

2. GREGORIVS libro uigesimoquarto Moralium, capite decimoseptimo: Sæpè ergò electis etiam nolentibus in cogitatione surripitur, quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt, & cū de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc uehementer metuunt, cum ad soluendum humanæ conditionis debitum ueniē tes, districto iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna uicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tūc transuolat de phantasmate cogitationis: quia subductis è medio omnibus, se & illum tantummodò considerant cui appropinquant. Crescit pauor uicina retributione iustitiæ, & urgente solutione carnis, quanto magìs districtum iudicium iamiamque quasi tangitur, tanto uehementiùs formidatur. Et si ea quæ sciunt, nunquàm se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt: quia uidelicet semetipsos dijudicare & comprehendere omninò non possunt, atque urgente exitu, subtiliore terrentur metu. Vndè redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruās speciem, factus in agonia, cœpit prolixiùs orare. Quid enim pro se ille cùm in agonia esset, peteret, qui in terra positus, cælestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mortis in se certamen expressit, qui uim quandam terroris ac formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immeritò terret, qū post pusillū hoc inuenit, quod in æternū mutare nō possit.

In hora mortis qūo etiā iusti metuāt.

Luc. 22.

3. Et capite decimooctauo: Consideramus quippè, quòd uiam uitæ præsentis nequaquàm sine culpa transire potuimus: considerámus etiam, quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrum uitam præcedentium patrum ualeat, uel superare, uel assequi? Et tamen Dauid dicit: Nè intres in iudiciũ cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Paulus cùm diceret. Nihil mihi conscius sum: cautè subiunxit, Sed non in hoc iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus omnes. Ioannes dicit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid ergò facient tabulæ, si tremunt columnæ? Aut quomodò uirgulta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergò carnis appropinquans, nonnunquàm terrore uindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac uita sapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, ut iurè dici debeat: Abominabilis fit ei panis in uita sua, & animæ eius cibus antè desiderabilis. Vel certe propter pauoris pœnam hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis.

Psal. 142. 1. Cor. 4. Iacobi 3. 1. Ioan. 1. Etiã iusti anima in morte turbatur. Iob. 33.

4. Idem Gregorius homilia trigesimanona in Euangelia: Cogitandum ualdè est, quantum nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ felicitatis, quæ formido & consideratio iudicis. Tunc maligni spiritus, egrediente anima, sua opera requirunt. Tunc mala quæ suaserunt, replicant, ut sociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruersa solummodò anima dicimus, cùm ad electos quoquè egredientes ueniant, & suum in illis, si præualeant, aliquid requirant. Vnus autem in hominibus extitit, qui antè passionem suam libera uoce dixit: Iam non multa loquar uobiscum: uenit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem uidit suum in illo mundi princeps aliquid inuenire posse credidit. Et paulò pòst: Vndè curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quàm rabidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exitus princeps huius mundi ueniat, si etiam ad Deum carne morientem uenit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium & solida spes, quia unum cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi, & suum aliquid requisiuit, & inuenire minimè potuit? Sed quid prodest quòd eidem redemptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribus disiungamur? Ipse enim dicit: Non omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Recta ergò opera, rectæ fidei iungenda sunt.

Pauor in hora mortis. Dæmonũ importunitas. Ioan. 14. Matth. 7.

5. Ioannes Climacus, in libro de triginta gradibus, gradu septimo: Stephanus quidem hoc in loco habitans, solitariam & quietam uitam adamauerat. Hic cùm annos plurimos in monastico certamine egisset, ieiunijsque maximè & lachrymis esset ornatus, alijsque præterea uirtutum priuilegijs floreret, cellulam ad radicem montis, in quo sacram illam, diuinamque uisionem speculatus olìm fuerat Helias, sibi construxerat. Hic igitur tam uenerandus moribus, intentione maioris laboriosiorisque pœnitentiæ, profectus est ad Anachoretarùm locum, cui Fides nomen erat. Quo in loco quum annos

annos aliquot arctissimo uitę instituto peregisset,(erat enim hic locus ab oī consolatione mortali penitus remotus,omnibusque ferè hominibus inuius: septuaginta enim ferè millibus passuum, ab omni humana habitatione disiunctus erat)rursùs extremo uitæ tēpore redijt, cupiens in cellula sua priore sancti illius montis habitare. Erant autem ibi duo ex Palæstina discipuli admodùm religiosi,qui etiā priùs obseruabant cellulam senis.In qua cū paucos egisset dies,languorē incurrit,ex quo & mortuus est. Igitur ante unum exitus sui diem repentè animo obstupuit,apertisque oculis ad dexteram atque ad sinistram partem lectuli circunspiciebat, & quasi rationem quidā à se exigerēt,cunctis qui adstabant audientibus,aiebat,aliquandò quidem:Ita sanè:Sic reuera est,sed pro hoc tot annis ieiunaui. Aliquandò uerò,Nō certè,sed mentimini,hoc non feci.Deindè rursus:Ita uerè est:Hoc ità est:sed fleui,sed ministraui. Ac rursus: Verè me accusatis.In quibusdā ēt aliqñ aiebat: Ità sanè,& quidē ad hæc quid dicam,non habeo,ideò misericordia opùs est. Et erat profectò spectaculum horrendum ac terrificum, inuisibile illud,sæuissimumq; iudicium,in quo etiam (quod terribilius est) & quod non fecerat,illi obijciebant(me miserum)quietis ac solitudinis sectatori. In nonnullis uero peccatorum suorum,quid ad ea respondere posset, se nō habere dicebat,qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat,& lachrymarū gratiam habuerat. Quidam uerò mihi ueraciter affirmauerunt, quòd hic dū esset in eremo,leopardum quoq; ex manu sua nutriebat.Hic ipse tamen,cùm adeò infestè ratio à se exigeretur,carne solutus est.

Ab eremita Stephano iā iam moritu-ro rationem accuratam re poscunt.

Obijciūt dæmōes ea quæ nō perpetrauimus.

6. Evsebivs Emisenus hom.1.ad Monachos: Paratos nos inueniat extrema necessitas,quæ sæpè præuenit imparatos.Certam nobis imponat solicitudinem incerta conditio:quotidianus sit illius periculi metus,cuius nescit incursus.Quā tardè misera anima malorū suorū pœnitebit,cùm die ultimo superueniente,separari se à corpore suo uiderit, cùm sibi in fine claudēti oculos nigrescere & horrescere sempiterna nox cœperit: cùm iacere añ se uacuū salutis ac lucis infelicē cōmilitonē suū uiderit incentorē pariter ac deceptorē,cū quo de arena mundi huius per flagitiū suū uicta discessit:Cū cœperit ab eodē iā diuulsa immanes & inanes dare sup eū planctus, & dicere: Vbi sunt animositates & cupiditates tuæ,quibus hucusq; impatienter arsisti, & arsura iugiter cōgregasti? Eccè transierūt illa oīa tanquàm umbra,abierūt oblectamēta,& sola in ppetuū opprobria & crimina remanserūt. Vę mi hi ò anima,àd tā perditū uas,uelim nolim,reditura sum, & pp fugitiuas uoluptates nunquàm effugiēdis cū eo uaporib.cōcremanda. Quid inter hæc, cū eā cœperit ad definitā sñiam & immobili lege defixā,importunus depositi exactor abstrahere, & hincindè insultare & insistere infernaliū diræ facies ministrorū? Quid erit,cùm ab apparitoribus mortis per hūc uastū aerē separari,& p semitas tenebrarū abduci trās diē cęperit,& nequaq̄ remeabile iter agere p fines illos ubi ipsa lux deficit,cū pegrina ubiq; aīa, comitāte malorū suorū tristi agmine,uiderit se p extremas mūdi oras in illud inane ac uacuū cadere de mūdo,atq; illud magnū chaos,qđ uitæ mortisq; regionē discernit,intrare,& uitales auras naturæ ipsi⁹ exul amittere.Cū rebus humanis Vale ultimum dicens,mortem autem ante se habens, & uitam,post se relinquens, in illud horrendum & uix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuersis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quantum perdidit precium,tantum exceptura supplicium?

Anima alloq̄tur corpus.

Diræ facies infernalium ministrorū.

Martinus ui-det aſſiſtentē dæmonem.

7. Severus Sulpitius de tranſitu S. Martini: Hæc locutus, diabolum uidit propè aſsiſtere. Quid hic, inquit, adſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſte reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò uoce, fatigatum Diuinis operibus ſpiritum cælo reddidit.

Olei natiuus & ſignificatio.

1. D. Theophy. in ca. 6. Marci: Eſt igiť oleū & ad labores utile, & lucis ſomētū, & hilaritatis effectiuū, ſignificatq; miſericordiā Dei, & grām ſpiritus, ꝑ quā à labore liberamur, & lucē ac gaudiū hilaritatēq; ſpiritalē accipimus.

Aegroti inūgendi poſt cōionē ſacrā. Iacob. 5.

2. Avgvstinvs ſer. 215. de tempore: Quotiès aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat, & indè (ſiue deindè) corpuſculum ſuum vngat, ut illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat presbyteros &c. Videte fratres quia qui in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere.

Aegroti quid agere debeāt.

Matt. 21.

Iacob. 5.

3. In tract. de rectitudine Cathol. conuerſationis: Quotiès aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quærantur præcantatores, non diuini, non ſortilegi, non carcarij, neq; per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exerceanť, ſed qui ægrotat, in ſola Dei miſericordia confidat, & Euchariſtiam cum fide & deuotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, undè corpus ſuum ungatur, & ſecundùm Apoſtolum, Oratio fidei ſaluabit infirmū, & alleuiabit eum Dominus: non ſolùm corporis, ſed & aīæ ſanitatē accipiet. cōplebitq; in illo, quod Dn̄s in euangelio promiſit, dicens: Omnia quæcunque petieritis patrem in noīe meo in oratione, credētes accipietis.

4. Item in lib. 2. de uiſitatione infir. cap. 4. Nec prætermittendū eſt illud Apoſtoli Iacobi præceptum: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes eum oleo ſancto in nomine Ieſu: & oratio fidei ſaluabit infirmum. Ergò ſic roges de te & pro te fieri, ſicut dixit Apoſtolus Iacobus, immò per apoſtolum ſuum Dominus: ipſa uidelicet olei ſacrati delibutio, intelligitur Spiritusſancti typicalis unctio. Illud etiā uiuificum Dominici corporis ſupplementum, ſuſcipere fili mi non renuas. uiaticum tibi erit ſaluberrimum.

Vtrū oīa quæ in ſacris literis vtriuſq; teſtamenti cōtinentur, ad Chriſtianos, & quo modo pertineant.

Iacobi Apoſtoli præceptū de infirmorum inunctione, ex Auguſt. ſentē. ad Chriſtianos oēs pertinet.

5. Idem Auguſtinus in Speculo in præfatione: Quis ignorat, in ſcripturis ſanctis, id eſt, legitimis, Propheticis, Euangelicis, & Apoſtolicis, authoritate canonica præditis, quædam ſic eſſe poſita, ut tantùm ſcirentur & crederentur: quædam uerò ſic eſſe iuſſa, ut obſeruarentur & fierent, uel prohibita ne fierent? Horum autem quæ iubendo & uetando ſcripta ſunt, alia ſunt Sacramentorum uelata myſterijs, quæ multa ueteris teſtamenti populo illi facienda mandata ſunt: neque à populo Chriſtiano nunc fiunt, ſed tantummodò intelligēda requirunť atq; tractanť. Alia uerò ēt nunc facienda ſunt, ſi facienda præcepta ſunt: nec facienda, ſi prohibita. De his igiť quæ ità ſunt poſita in literis ſacris, uel iubendo, uel uetando, uel ſinendo, ut etiam nunc. i. ꝑ pe mouit. tamen ad uitam piam exercendam moreſque pertineant, hoc opus quod in manus ſumpſi, componere aggreſſus ſum, ut quantum me Deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligam, atq; ut facilè inſpici poſsint, in unum tanquam in ſpeculum congeram. Cum itaque Auguſtinus paulò ante finem ſpeculi ſui ſententias adfert ex B. Iacobi epiſtola, inter cæteras ponit illam. Infirmatur quis in uobis. inducat presbyteros Eccleſiæ, &c.

DE

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I

Quid est Ordinis Sacramentum?

A EST, quo singularis gratia ac potestas spiritualis quibusdam traditur, vt munus in Ecclesia ex professo gerant.

B. Hoc est, Sacramentum per quod, velut ostium, necessariò intrant legitimi dispensatores [a] mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri Christi & Ecclesiæ, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demùm in Ecclesiasticis munijs obeundis ritè & cum authoritate uersantur.

C. [b] Nemo enim, vt scriptura testatur, sibi sumit aut sumere debet honorem, exercendorum videlicet ministeriorum Ecclesiæ, nisi qui uocatur à Deo, tanquàm Aaron: hoc est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, & ab Episcopo legitimè ordinatus, missusque fuerit ad opus certi ministerij, quod in Ecclesia pro suo statu gerat iuxta leges diuinæ & Apostolicæ Traditionis.

August. lib. 2. contra epi. Parm. c. 13. & de bono coniu. c. 24. & li. 1. cōt. Donatist. c. 1. Leo ep. 81. ad Dioscor. Gre. in cap. 10. li. 1. Reg. Cōc. Flor. Trid. ses. 23. Ambr. in 12. c. 1. ad Corin. Theophylac. in ca. 19. Lucæ.

a 1. Cor. 4. a Malac. 2. b 1. Tim. 3. a b 5. c Ephe. 4 c. 1. Corint. 14. a b d & 12. d

c Heb. 5. b Acto. 1. d Cypria. lib. 4. epi. 2. Tertul. de præscrip. Hæreti.

c Mat. 10. a Luc. 9. a Mar. ult. d 10. 20. f 17. c Acto. 13. a Titi 1. b

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

Malachiae secundo: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legē requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

Prioris ad Timotheum tertio: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim Episcopum irrepræhensibilem esse, & Diaconos similiter pudicos &c.

Et capite quinto: Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in uerbo & doctrina.

Ad Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uerò Euangelistas, alios autem Pastores & docto-

res ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis CHRISTI: donèc occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis CHRISTI? ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunuentionem erroris &c.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationē, & exhortationem, & consolationem, &c. Et paulò pòst: Sed in ecclesia uolo quinque uerba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quàm decem millia uerborum in lingua. Ibidèm: Mulieres in ecclesijs taceant.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primum Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè uirtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquìd omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquìd omnes Doctores? &c. Nunquìd omnes interpretantur?

AD Hebræos quinto. Nec quisquam sumit sibi honorem: sed quo uocatur à Deo tanquàm Aaron.

ACTORVM primo: Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerij huius & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam. & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

MATTHAEI decimo: Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, &c. Hos duodecim misit IESVS, præcipiēs eis, dicens: In uiam gentium nè abieritis, & in ciuitates Samaritanorum nè intraueritis, sed potiùs ite ad oues, quæ perierunt, domus Israel. Euntes autem prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate &c.

LVCAE nono: Conuocatis autem IESVS duodecim Apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

MARCI ultimo: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

IOANNIS vigesimo: Sicut misit me pater, & ego mitto uos.

ET capite decimoseptimo: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

ACTORVM decimotertio: Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunātibus, dixit Spiritussanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum.

AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Si quis sine crimine est, & cæt.

PA

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Nam illud quod quidam eorum ueritate conuicti dicere cœperant, Baptismum quidem non amittit qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustrà & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui ipsum baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrunque enim sacramentum est, & quadam consecratione utrunque homini datur: illud cùm baptizatur, istud cùm ordinatur: ideoque in Catholica utrunque non licet iterari. Nam si quandò ex ipsa parte uenientes etiam præpositi, pro bono pacis correcto schismatis errore, suscepti sunt: etsi uisum est opus esse ut eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursùs ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ità Ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat uitium, quod unitatis pace correctum est, non in sacramentis quæ ubicunque sunt, ipsa uera sunt. Et cùm expedire hoc uideatur Ecclesiæ, ut præpositi eorum uenientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrent: non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, nè non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. Et si quandò ignoranter fit, nec animosè defenditur factum, sed corrigitur cognitum, uenia faciliùs impetratur. Deus enim noster, non est dissensionis Deus, sed pacis: nec Ecclesiæ eius Sacramenta in eis qui ab Ecclesia recesserunt, sed ipsi qui recesserunt, inimici. Sicut autem habent in baptismo quod per eos dari possit: sic in ordinatione ius dandi, utrunque quidem ad perniciem suam, quandiù charitatem non habent unitatis. Sed tamen aliud est prorsùs non habere, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Et paulò pòst: Sed si nos malè facimus, ipsi explicent, quomodò sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramentum ordinati possit amitti: quoniã dicunt, recedens ab Ecclesia, baptismum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim utrunque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur: Neutri sacramento iniuria facienda est.

> Ordo est Sacram, quemadmodùm & Baptismus: & utrunque iterare non licet.
>
> Ordinationis Sacramentũ.
>
> 1. Cor. 14.
>
> Sacramẽtum ordinati, & baptizati.
>
> Vtrunq; Sacramentum esse nemo dubitat.

2. IDEM Augustinus in libro de bono coniugali, capite uigesimoquarto: Quemadmodùm si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramẽtum ordinationis: & si aliqua culpa quisquam ab officio remoueatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quanuìs ad iudiciũ permanẽte.

> In Ordinatis manet Sacramentũ ordinationis.

3. IDEM libro primo de baptismo contra Donatistas, capite primo: Sacramentum baptismi est, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptismi est, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento iniuria facienda est: si discedit, à malis utrunque discedit: si permanet, in malis utrunque permanet. Sicut ergò acceptatur baptismus quem non potuit amittere, qui ab unitate discesserat: sic acceptandus est baptismus quem dedit ille, qui sacramentum dandi cùm discederet, non amiserat. Nam sicut redeuntes qui priusquàm recederent, baptizati sunt, non rebaptizantur: ità redeuntes qui priusquàm recederent, ordinati sunt, non utique rursùs ordinantur: sed aut administrant quod administrabant, si hoc Eccle-

> Sacramẽtum dandi baptismũ siue ordinationis non amittitur, ut nec Baptismi Sacramentũ.

fiæ utilitas postulat: aut si non administrant, sacramentum ordinationis suæ tamen gerunt, & ideò eis manus inter laicos non imponitur. Nam neque sacramentum baptismi, neque sacramentum dandi baptismi, quando ab eis cum Maximiniano discessit, Felicianus amisit. Nunc enim eum secum habent, cum eisipsis, quod cùm foris esset, in Maximiniani schismate baptizauit.

4. LEO Magnus epistola octogesimaprima ad Dioscorum Alexandrinũ: Quod ergò à Patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à uobis quoquè uolumus custodiri, ut non passim diebus omnibus sacerdotalis uel leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eius noctis, quæ in prima sabbati lucescit, exordia deligantur, hoc est, sub lege Diuini officij substituant, in quibus his, q. consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantiæ erit, si manè ipso Domini nico die, continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam præter anthoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus uenire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quòd cùm Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritussancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus, ut intelligamus quanta & dantiũ & accipientium deuotione curandum sit, nè tantæ benedictionis sacramentum negligenter uideatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis, si hàc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus præesse te uoluit, etiam ipse seruaueris, ut his qui consecrandi sunt, nunquàm benedictiones, nisi in die resurrectionis Dominicæ tribuantur, cui à uespera sabbati initium constat ascribi, & tantis diuinarum dispositionum mysterijs est consecrata, ut quicquid est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & uita accepit initium. In hac & Apostoli à Domino prædicandi omnibus gentibus euangelij tubam sumunt, & inferendum uniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur, cõgregatis in unum discipulis, ianuis clausis, quum ad eos Dominus introijsset, insufflauit & dixit: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac deniq; promissus à Domino Apostolis spiritussanctus, aduenit: ut cælesti quadam regula insinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria sacerdotalium benedictionum, in quo collata sunt omnia dona gratiarum.

5. GREGORIVS in caput decimũ, libri primi Regum: Samuel Saul in principem unxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia sacrorum Ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorũ uirtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Virtus uerò sacramenti, gratia est spiritus septiformis. Quam certè gratiam qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia sua sanctus spiritus roborat, esse eos facit protinùs quod non erant.

6. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sextum sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur Ordo,

Ordinatio sacerdotalis & leuitica fieri nõ debet quouis tempore. Ieiuni consecrandi.

Actor. 13.

Sacramẽtum benedictiõis sacerdotalis.

Ioan. 20.

Io. 14. & 16.

1. Reg. 10. Sacrorũ Ordinum Sacramenta. Virtus Sacramẽti ordinis.

Sacramẽtum Ordinis, & eius materia.

Ordo,ſicut presbyteratus traditur per calicis cum uino,& patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus uerò per libri Euangeliorum dationem: Subdiaconatus,per calicis uacui cum patena uacua ſuperpoſita traditionem: Et ſimiliter de alijs per rerum ad miniſteria ſua pertinentium aſsignationem. Forma ſacerdotij,talis eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro uiuis & mortuis,in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. & ſic de aliorum Ordinum formis. Ordinarius miniſter huius ſacramenti, eſt epiſcopus.

Forma Sacerdotij.

Miniſter.

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia, capite primo: Sacrificium & ſacerdotium ità Dei ordinatione coniuncta ſunt,ut utrunque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo teſtamento ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium uiſibile ex Domini inſtitutione catholica Eccleſia acceperit,fateri etiam oportet,in ea nouum eſſe uiſibile & externum ſacerdotium,in quod uetus translatum eſt. Hoc autem ab eodem Domino Saluatore noſtro inſtitutum eſſe,atque Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus in ſacerdotio,poteſtatem traditam conſecrandi,offerendi,& miniſtrandi corpus & ſanguinē eius, necnon & peccata dimittendi,& retinendi,ſacræ literæ oſtendunt,& Catholicæ Eccleſiæ traditio ſemper docuit. Capite ſecundo: Cum autem diuina res ſit tam ſancti ſacerdotij miniſterium,conſentaneum fuit, quo digniùs & maiori cum ueneratione exerceri poſſet, ut in eccleſiæ ordinatiſsima diſpoſitione plures & diuerſi eſſent miniſtrorum ordines,qui ſacerdotio ex officio deſeruirent,ità diſtributi,ut,qui iam clericali tonſura inſigniti eſſent,per minores ad maiores aſcenderent. Nam non ſolùm de ſacerdotibus,ſed & de Diaconis ſacræ literæ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in illorum Ordinatione attendenda ſunt,grauiſsimis uerbis docēt: & ab ipſo Eccleſiæ initio ſequentium ordinum nomina,atque uniuſcuiuſque eorum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet,Acolyti,Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarij in uſu fuiſſe cognoſcuntur,quamuis non pari gradu. Nam Subdiaconatus ad maiores ordines à Patribus,& ſacris concilijs refertur, in quibus & de alijs inferioribus frequentiſsimè legimus. Capite tertio: Cum ſcripturæ teſtimonio, Apoſtolica traditione,& Patrum unanimi conſenſu peſpicuum ſit, per ſacram Ordinationem,quæ uerbis & ſignis exterioribus perficitur,gratiam conferri: dubitare nemo debet, Ordinem eſſe uerè,& propriè unum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ ſacramentis. inquit enim Apoſtolus: Admoneo te,ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris,ſed uirtutis,& dilectionis,& ſobrietatis. Capite quarto: Quoniam uerò in Sacramento Ordinis, ſicut & in Baptiſmo & Confirmatione,character imprimitur,qui nec deleri,nec auferri poteſt,meritò ſancta Synodus damnat eorum ſententiam,qui aſſerunt noui Teſtamenti ſacerdotes temporariam tantummodò poteſtatem habere, & ſemèl ritè ordinatos,iterùm Laicos effici poſſe,ſi uerbi Dei miniſterium non exerceant. Quòd ſi quis omnes Chriſtianos promiſcuè noui Teſtamēti ſacerdotes eſſe,aut omnes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos affirmet,nihil aliud facere uidetur,quàm Eccleſiaſticam hierarchiam, quæ eſt ut caſtrorum acies ordinata,confundere,perindè ac ſi contra beati Pauli doctrinam,omnes Apoſtoli,omnes Prophetæ, omnes Euangeliſtæ,omnes Paſtores,omnes ſint Doctores. Proindè ſacroſancta Synodus declarat,præter cæteros Eccleſiaſticos gradus,Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt,

Sacerdotium externū noui teſtamēti. Luc.22.

Ioan. 20.

Diuerſi miniſtrorum Ordines. 1. Timot.3. Actor.6.

Minores Ordines.

1.Tim.4.

Ordo vnū eſt ex VII.Sacramentis. 2.Tim.1.

Characterem imprimit: & idcircò repeti ſacramentū nō poteſt.

Nō oēs Xp̄iani ſunt ſacerdotes.

1. Cor.12. Epheſ.4.

Ep̄i p̄sbyteris ſuperiores in

ceſſerunt,

hierarchia ecclesiastica.
Acto.20.

cesserunt, ad hunc hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, à Spiritu sancto, regere Ecclesiam Dei, eosque presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet insupèr Sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum nec populi, nec cuiusuis secularis potestatis & magistratus consensum, siue uocationem siue authoritatem ità requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio: quin potiùs decernit, eos qui tantummodò à populo, aut seculari potestate ac magistratu uocati & instituti, ad hæc ministeria exercẽda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones per ostium nõ ingressos, habendos esse. Hæc sunt quæ generatìm sacræ Synodo uisum est, Christi fideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria certis & proprijs canonibus in hunc, qui sequitur, modum damnare constituit, ut omnes adiuuante Christo, fidei regula utentes, in tot errorum tenebris Catholicam ueritatem faciliùs agnoscere & tenere possent.

A seculari potestate aut à populo ordinati, fures & latrones habendi.
Ioan.10.

Sacèrdotium externum & visibile noui testamenti.

CANON primus: Si quis dixerit, non esse in nouo testamento sacerdotiũ uisibile & externum: uel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi uerum corpus & sanguinem Domini, & peccata remittendi & retinẽdi: sed officium tantùm & nudum ministerium prędicandi Euangelium: uel eos qui non prædicant, prorsùs non esse sacerdotes, anathema sit.

Ordinum distinctio & gradus diuersi.

CANON secundus: Si quis dixerit, præter sacerdotium non esse in ecclesia Catholica alios ordines & maiores & minores, per quos, uelut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.

Propriè Sacramentũ est ordinatio sacra
Effectus.

CANON tertius: Si quis dixerit, Ordinem siue sacram Ordinationem, nõ esse uerè & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutam, uel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à uiris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantùm ritum quẽdam eligendi ministros uerbi Dei & Sacramentum, anathema sit.

Character.

CANON quartus: Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari spiritum sanctum, ac proindè frustrà Episcopos dicere, Accipite Spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterem: uel eum, qui Sacerdos semel fuerit, Laicum rursus fieri posse, anathema sit.

Vnctio sacra quæ in hoc sacramẽto adhibetur.
Cæremoniæ.

CANON quintus: Si quis dixerit sacram unctionẽ, qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantùm non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis cæremonias, anathema sit.

Hierarchia Ecclesiastica.

CANON sextus: Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, presbyteris, & ministris, anathema sit.

Epi pbyteris superiores.
Missi à seculari potestate.

CANON septimus: Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores, uel non habere potestatem Confirmandi & Ordinandi: uel eam quã habent, illis esse cum presbyteris communem: uel Ordines ab ipsis collatos sine populi uel potestatis secularis consensu aut uocatione, irritos esse: aut eos, qui nec ab ecclesiastica & canonica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliundè ueniunt, legitimos esse uerbi & Sacramentorum ministros, anathema sit.

CANON octauus: Si quis dixerit Episcopos qui authoritate Romani Ponti-

Pontificis assumuntur, non esse legitimos & ueros Episcopos, sed figmentũ humanum, anathema sit.

8. Ambrosius in duodecimum caput prioris ad Corinthios, super ea uerba, Diuisiones gratiarum sunt: an loco Ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualiscunque sit, non utique propriam, sed Ordinis per efficaciam spiritus sancti. Gratia ordinatorum.

9. Theophylactus in caput decimumnonum Lucæ: Dominus dedit seruis decem minas. Serui autem illi sunt hi, quibus in Ecclesia ministerium concreditum est, decemuirique dicuntur esse, propter perfectionem Ecclesiasticæ præsidentiæ. Ordo enim in Ecclesia perfectam præsidentium dispositionem habet, & neque plures oportebat esse, neque pauciores: ut exempli gratia: Tria hæc uidemus esse in ecclesia, purgationem, illuminationem, & perfectionẽ. Operationes enim illas tres sortiti sunt Ordines. Diaconi purgant per instructionem & doctrinam, presbyteri illuminant per baptismũ, episcopi sacerdotales Ordines constituunt & perficiunt, hoc est, ordinant. Vides Ordines cum operationibus, & neque plures, neque pauciores præsidentium Ordines. Illis igitur seruis distribuit decem minas, hoc est, dona, quæ unicuique data sunt in utilitatem. Omnis enim cuicunque concredita est prę sidentia, etiamsi indignus fuerit, donum habet ex unctione sua, id quod magnum diuinæ misericordiæ sacramentum est.

Hierarchia ordinis ecclesiastici tribus potissimis gradibus cõstat. Vide Diony. Areopag. in Ecclesia. hierar. c. 5. & 6.

Donum ex unctione.

1. C. Cyprianus libro quarto, epistola secunda ad Antonianum. Vide infrà quæstione quinta, D.

2. Tertullianus de præscriptionibus hæreticorum, ut infrà quæstione septima, C.

II

Nonne omnes Christiani ex æquo sunt Sacerdotes?

A. Dici quidem [a] ità possunt hactenùs, quòd sicut Sacerdotes externa quædam sacrificia & ministeria sacra exercere solent, sic quotquot Christo renati, spiritualia quædam [b] Sacrificia, nimirùm orationes, laudes, gratiarum actiones, carnis mortificationem, & id genus alia quotidiè possint ac debeant offerre, seduloque exercitare: Vt hinc spirituales corã Deo Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in scriptura dicantur.

B. Verùm si propriè nomen hoc sacerdotij accipimus, non sunt promiscuè Sacerdotes omnes, sed hi duntaxàt, quibus authoritas ecclesiæ, ut sacramentorum [c] proprij sint ministri, demandauit, atque ad consecrandum, offerendum,

a Apo. 1. b 5. c 1. Pet. 2. b

b 1. Pet. 2. a b. Rom. 12. a Psal. 48. d Psa. 50. d Philip. 4. d Hebr. 13. c Vide Basil. li. 2. de Bapt. c. 8. August. 20. de ciu. c. 10. Leo. ser. 3. in anniuer. Põtificatus. Ambro. lib. 4. de Sacramen. c. 1.

c Ignat. ad Heronẽ. Chryso. li. 3. & 6. de sacer. & hom. 60. ad pop. Hier. ad Helio-

dorum, & aduersùs Luciferianos. Idē ad Euagriū. Victor li.2. de p̄ecutione Vuandalica. Cyp.lib.1.epist.2.

dum, dispensandumq́ue sacram Eucharistiam, & ad peccata hominum tum remittenda, tum retinenda ius contulit.

C. Ac de his quidem nouæ legis sacerdotibus seu presbyteris ità Paulus: *Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in uerbo & doctrina.* Id quòd certè congruere non potest mulieribus, [d] quas in Ecclesia idem Apostolus docere vetat, ac tacere iubet: neque omninò [e] plebeijs conuenit, quorum est ouium more pasci, non [g] pascere: regi, non regere: nec se præferre, sed subijcere & subiacere præpositis, & quæcunque hi, siue boni, siue mali, in Cathedra sedentes dixerint, audire, seruare & facere, vt uerbo Dei præceptum legimus.

d 1.Tim.2.c 1. Cor. 14.f Tertul.de præscrip. Epiphan. hæresi 42. & 49.
e Leo epi.62. ad Maximum Antiochenum.
f Ioā. 10.b c 21.c 1. Pet.5 a & 2 c d. Hebr.13.c Roma. 13 a Mat.23.a Luc. 10. c 1. Ioan.4 b

D. Quapropter sicut in Ecclesia triumphante Angeli sunt [g] Ordine ac ptāte differentes, qui iniuncta sibi munia decenti quadam obseruata dispositione obeunt, ac fideliter exequunt̄: sic militans ēt Ecclesia, [h] quæ domus Dei, & velut castrorū acies quædam ordinata est, ministros habet sibi peculiares, à reliquis christianis seiūctos & pulchro ordine inter se dispositos ad publica cōia Ecclesiæ ministeria in terris pagēda: nimirùm ut pro Christiano populo in his, [a] q̄ ad Deum salutemq́; animarum spectant, suas illi operas ex professo ac pro dignitate præstent.

g Eph.1.d Colo.1.c Dan.7.c Dionys. de cælest. hierar. c.10.
h Tim 3.d Cant.6.c Anacl. epi. 1.2. & 3. Isid. li.2. de Eccl. of. c.1. & sequentib.
a Heb.5.a 8.a & 13.c 2.Corin.5.d

SCRIPTVRAE.

Apocalypsis primo: Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo.

Et capite quinto: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram.

Prioris Petri secundo: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.

Ibidem: Et ipsi tanquàm lapides uiui superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spiritales hostias, acceptabiles Deo per Iesvm Christvm.

Ad Romanos duodecimo: Obsecro itaque uos fratres per misericordiā Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentē, rationabile obsequium uestrum.

Psalmo quadragesimono: Sacrificium laudis honorificabit me.

Psalmo quinquagesimo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Ad Philippenses quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

Ad Hebræos decimotertio: Per ipsum ergò offeramus hostiam laudis semper Deo id est, fructum labiorum confitentium nomini eius. Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.

Prioris ad Timotheum quinto: Qui benè præsunt, &c. ut in textu.

Et capite secundo: Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri nō permitto, neque dominari in uirum, sed esse in silētio.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Mulieres in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem uolunt discere, domi uiros suos interrogent. Turpe est enim mulieri, loqui in ecclesia. An à uobis uerbum Dei processit? aut in uos solos peruenit?

Ioannis decimo: Ego sum Pastor bonus: Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis. Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum Ouile & unus Pastor.

Ioannis vigesimoprimo: Pasce agnos meos. Pasce oues meas.

Prioris Petri quinto capite: Pascite qui in uobis est gregem Dei, &c. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Prioris Petri secundo: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellēti, siue ducibus tanquam ab eo missis, &c. Omnes honorate, fraternitatem diligite, &c. Serui, subditi estote in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Et post pauca: Eratis enim sicut oues errantes, sed cōuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum uestrarum.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

Ad Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Et post pauca: Ideò necessitate subditi estote: non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Matthaei vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, seruate & facite: secū dùm opera uerò eorum nolite facere.

Lvcae decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

Primae Ioannis quarto: Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritũ ueritatis, & spiritũ erroris.

Ad Ephesios primo: Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & uirtutem & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.

Ad Colossenses primo: Quoniam in ipso condita sunt uniuersa in cælis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates: Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.

Danielis septimo: Millia millium ministrabant ei, & deciès milliès centena millia assistebant ei: in iudiciũ sedit, & libri aperti sunt. Et paulò antè: Adspiciebam donèc throni positi sunt, & antiquus dierum sedit.

Prioris ad Timotheum tertio: Vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei uiui, columna & firmamentum ueritatis.

Canticorum sexto: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

Ad Hebræos quinto: Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.

Et capite octauo: Omnis enim pontifex, ad offerendum munera & hostias constituitur.

Item capite decimotertio: Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris redditurj.

Secundae ad Corinthios quinto: Pro Christo legatione fungimur tanquàm Deo exhortante per nos. Et paulò antè: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum, & dedit nobis ministerium recõciliationis.

PATRES.

1.Tim.2. Ioan.4. Nõ quiuis locus orõni accõmodatus ẽ. Malach.1. Esaiæ 61. Non oẽs sumus Sacerdotes ꝓprij nominis. Rom.12.

1. A. Basilius libro secundo de baptismo, capite octauo: Si uerò quisquam obijciat, Quid igitur est quod Apostolus dixit, Volo uiros precari in quouis loco, ob id, quod Dominus ipse potestatem dedit adorandi Deum in omni loco, ubi dixit: Neque Hierosolymis posthàc, neque in monte isto adorabitur pater? Hoc dicendum est, quòd illud, in omni loco, non comprændit eos locos, qui humanis usibus, rebusque immundis & prophanis deputati sunt: sed dilatat ac diducit adorationem Dei ab arcto Hierosolymæ ambitu in omnem totius orbis locum. Et secundùm prophetiam hostiæ, eum qui diligenter ac studiosè ad sacerdotium gloriosi mysterij obeũdum propensus est, Deo dicare oportet. Nam etiamsi audiamus prophetam dicentem, Vos autem omnes sacerdotes Dei uocabimini: neque tamen omnes mox huiusce sacerdotij ac ministerij potestatem usurpamus, neque alius alij datam gratiam licitè potest ad se rapere, sed quisquis fidelium proprijs doni Dei terminis contentus manet, docente nos Apostolo, dum ad omnes quidem dicit: Obsecro autem uos fratres per miserationes Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, &c. Et per mutuam illam membrorum corporis rectam dispositionem, quam inter se ad decentem uenustatem pariter & securitatem necessariam habent, normam nobis præscribit, quàm commodò

modè ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei, in dilectione Christi Iesu & chrismatum differentia dispositi esse debeamus.

2. AVGVSTINVS libro uigesimo de ciuitate Dei, capite decimo, exponens illud Apocalypsis: Sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis: non utique de Episcopis & presbyteris dictum est, qui propriè iam uocantur in ecclesia sacerdotes: sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma: sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt unius sacerdotis De quibus Apostolus Petrus: Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium. Apocal. 20. Non eadē significatione dicuntur Episcopi & presbyteri sacerdotes qua oēs Christiani. 1.Pet.2.

3. LEO Papa sermone tertio in anniuersario die assumptionis suæ ad Pōtificatum: Licèt uniuersa ecclesia Dei distinctis ordinata sit gradibus, ut ex diuersis membris sacrati corporis subsistat integritas: nos tamen omnes, sicut ait Apostolus, in Christo Iesu unum sumus, nec quisquam ab alteriùs ità est diuisus officio, ut non ad connexionem pertineat capitis, cuiuslibet humilitas portionis. In unitate igitur fidei atque baptismatis, indiscreta nobis societas, dilectissimi, & generalis est dignitas, secundum illud beatissimi Petri Apostoli, sacratissima uoce dicentis: Et ipsi tanquàm lapides uiui superædificamini in domos spiritales, sacerdotium sanctum, offerentes spiritales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Et infrà: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Omnes enim in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges: sancti uerò spiritus unctio consecrat sacerdotes, ut præter istam specialem nostri ministerij seruitutem, uniuersi spiritales & rationabiles Christiani agnoscant, se regij generis & Sacerdotalis officij esse consortes. Quid enim tam regium, quàm subditum Deo animum, corporis sui esse rectorem? Et quid tam sacerdotale, quā uouere Domino conscientiam puram, & immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre? Quod cùm omnibus per DEI gratiam commune sit factum, religiosum tamen nobis atque laudabile est, de die prouectionis nostræ quasi de proprio honore gaudere, ut unum celebretur in toto ecclesiæ corpore Pontificij sacramentum, quod effuso benedictionis unguento, copiosiùs quidem in superiora profluxit, sed non parcè etiam in inferiora descendit. 1.Cor.12. 1.Pet.2. Oēs Christiani sunt quadā ratione reges et sacerdotes. In quo consistat Sacerdotiū Christianorum. Psal. 132.

3. AMBROSIVS libro quarto de sacramentis, capite primo: Sed fortè dicas: Quid hoc ad populum, si uirga Sacerdotis aruerat & refloruit? Populus ipse qui est nisi sacerdotalis? Quibus dictum est: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, ut ait Apostolus Petrus. Vnusquisque ungitur in sacerdotium, ungitur in regnum. Sed spiritale regnum est, & sacerdotium spiritale. In secundo quoquè tabernaculo est thymiamaterium. Thymiamaterium est quod bonum odorem fragrare consueuit. Ità & uos iam bonus odor Christi estis, iam nullæ in uobis sordes delictorum, nullus odor grauioris erroris. Num.17. 1.Pet.2. Spiritualeest regnū & sacerdotiū Christianorum. 2.Cor.2.

1. B. IGNATIVS in epistola ad Heronem ecclesiæ Antiochenæ diaconum: Sine episcopis nihil agas. sacerdotes enim sunt, tu uerò minister sacerdotum. illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt: tu uerò eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo & cæteris presbyteris in Hierosolymis.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio, ut inferiùs, quæstione quinta, A.1.

3. Item libro sexto de Sacerdotio: Eum qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? immò uerò pro uniuerso terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque est apud Deum, ut hominum omnium, non uiuentium modò, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat: qualem quæso esse oportet? &c. Quum autem ille & Spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiumq; illud horrore ac reuerentia plenissimum perfecerit, communi omnium Domino manibus assiduè pertractato: quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autẽ ab eo integritatem exigemus? quantam religionem? cõsidera enim, quales manus illas administrantes esse oporteat: qualem linguã, quæ uerba illa effundat: qua denique re non puriorem sanctioremve esse cõueniat animam, quæ tantum illum, tamque dignum spiritum receperit. Per id tempus & angeli sacerdoti assident, & cœlestium potestatum uniuersus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abundè licet, uel ex tanto illo sacrificio quod tum peragitur, &c. ut superius quæstione septima de Eucharistia, C.3.

Sacerdos ꝓ mortuorum peccatis orat.

Sacrificiũ angelis tremendum administrat.

4. Idem homilia sexagesima ad populum Antiochenum, & octogesimatertia in Matthæum: Non sunt humanæ uirtutis opera proposita: qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoque facit. Nos ministrorum tenemus locum: qui uerò sanctificat ea & immutat, ipse est. Nullus itaque Iudas assistat, nullus auarus, &c. Hæc ad communicantes dico, & ad uos ministrantes. Nam & ad uos sermonem conuertere necessarium est, ut multo cũ studio hæc dona distribuatis. Et paulò pòst: Verùm & tu laice (quæ etiam habet homilia quinquagesimaprima in Matthæum) cùm sacerdotem uideris offerentem, nè ut sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Sicut enim cùm baptizaris, ipse te non baptizat, sed Deus est, qui tuum caput inuisibili potentia continet: & nec angelus, nec archangelus, nec ullus alius accedere & tangere audet: ità nunc quoque cũ Deus regenerat ipsius est solius donum.

Sacerdotes sunt ministri cõsecrationis & cõionis: Christus uerò ꝓcipua omniũ causa est.

Sacerdotes offerũt tanq̃ ministri, & baptizant ut ministri.

5. Hieronymus in epistola prima ad Heliodorum: Absit ut de his quicquam sinistrum loquar: qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant.

Christi corpus sacro ore conficiunt. Mat.16.& 18.

6. Idem in dialogo contra Luciferianos: Hilarius cùm diaconus de ecclesia recesserit, solusque ut putat, turba sit mundi, neque Eucharistiam conficere potest, episcopos & presbyteros non habens, neque baptisma sine Eucharistia tradere. Et cùm iam homo mortuus sit, cum homine pariter interijt & secta: quia post se nullum clericum diaconus potuit ordinare. Ecclesia autem non est, quæ non habet sacerdotes. Sed omissis paucis homunculis, qui ipsi sibi & laici sunt & Episcopi, ausculta quid de omni Ecclesia sentiendum sit &c.

Diaconus eucharistiã cõficere non potest, nec ordinariè baptisma tradere, aut ordinare clericos.

7. Idem in epistola octogesimaquinta ad Euagrium: Quis patiatur, mensarum & uiduarum minister ut suprà eos se tumidus efferat, ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur?

Ad sacerdotũ preces Christi corpus & sanguis conficitur.

8. Victor Aphricanus libro secundo de persecutione Vuandalica: Quãtæ tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad uisendos Dei Martyres occurrerint populorum, testantur uiæ uel semitæ: quæ cum agmina uiuentium nequaquàm caperent, per uertices montium & uallium concurrens

currens

currens turba fidelium inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes: suosque infantulos uestigijs martyrum proijcientes, ita uoce clamabant. Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum uinculis soluturi? quia uobis dictum est, Quæcunque solueritis super terrã, erunt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? uobiscum & nos licebat pergere, si liceret ut tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret.

Presbyteri & sacerdotes sunt ministri Sacramentorum.
Matt. 18.

9. CYPRIANVS libro primo, epistola secunda ad Cornelium: Episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & uictimas præparemus.

Sacerdotes sacrificia DEI quotidie celebrant.

1. C. TERTVLLIANVS de præscriptionibus aduersùs hæreticos, ut infrà quæstione septima, in textu.

2. EPIPHANIVS hæresi quadragesimasecunda contra Marcionistas: Dat (Marcion) permissionem mulieribus, ut baptismum dent. Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud, quàm etiam mysteria coram his qui instituuntur atque initiantur in sacris, perficere audeant.

Mulieres apud Marcionistas baptizant.

3. ITEM hæresi quadragesimanona, contra Pepuzianos: Episcopi quoquè apud ipsos sunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Christo enim Iesu neque masculus, neque fœmina.

Apud hæreticos Pepuzianos obeunt mulieres episcoporum & presbyterorũ munia.
Gal. 3.

4. LEO epistola sexagesimasecunda ad Maximum episcopum Antiochenũ: Illud quoque dilectionem tuam conuenit præcauere, ut præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat uendicare, siue sit ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientiæ nomine glorietur. Quia etsi optandum est, ut omnes Ecclesiæ filij, quæ recta & sana sunt, sapiãt: non tamen permittendum est, ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat, quum in ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat ut in uno Christi corpore & excellentiora mẽbra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resultent.

Officium docendi & prædicandi quibus commissum sit.
1. Cor. 14.

1. D. DIONYSIVS Areopagita, de cælesti hierarchia capite decimo: Sũt autem & angeli omnes ità instituti, ut inferiores superioribus obaudiant, eorumque nutus enuncient: ac primi illi quidem ut summi Dei se monentis, consilia & uoces exponant: reliqui uerò proportione debita, eorum qui à Deo monentur, exprimant uoces. Intantum enim summa illa omnium & supereminens congruentia, quorumlibet rationalium ac spiritalium sacro decori & ordinatissimo instituto, prospexit, ut ipsis quoque distinctionibus sacris ordines decentissimos poneret. Deniquè hierarchiam omnem cernimus in primas & medias, extremasque uirtutes distributam, immò & ipsas quoque singulas (ut propriè dixerim) distinctiones ità discreuit, ut in eadẽ conuenientiæ pulchritudo seruetur. Quocirca & ipsa sacratissima Seraphim, alterum ad alterum clamasse Theologi aiunt, apertissimè per hoc (ut reor) indicantes, quòd diuinarum rerum notiones prima sequentibus tradunt.

Hierarchia angelorũ in cælo.

2. ANACLETVS pontifex & martyr in epistola prima ad omnes episcopos & omnes fideles: Nam (ut ait B. Clemens antecessor noster) similis est omnis Ecclesiæ status naui magnæ, quæ per undosum pelagus diuersis è locis & re-

Epistola 1. ad fratrem Domini.

Ecclesia naui comparat & eius ministri ministris nauticis.

& regionibus uiros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergò nauis author huius, Dominus ipse omnipotens Deus: gubernator uerò sit CHRISTVS: tum deindè proretæ officium Episcopus impleat: Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoquè mare hic mundus habeatur.

Sediū epaliū in ecclesia distinctio vndè profecta sit.

2. IDEM epistola secunda ad uniuersos episcopos in Italia constitutos, capite quarto: Prouinciæ autem multo ante CHRISTI aduentum tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & posteà ab Apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum, ubi dudùm primates legis seculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quandò eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris uel regum confugere non poterant, uel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus uel iniustitijs suis: ipsosque appellabant, quotiès opùs erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsis quoque in ciuitatibus uel locis nostris, Patriarchas uel Primates, qui unam formam tenent, licèt diuersa sint nomina, leges diuinæ & Ecclesiasticæ poni & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosque appellarent, & ipsi Primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ uerò Metropolitanæ ciuitates quæ minores iudices habebant, (licèt maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis †iustè obedirent Primatibus, sicut & in legibus seculi olìm ordinatum erat, qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licèt singulæ Metropoles ciuitates suas prouincias habeant, & suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos, sicut priùs Metropolitanos iudices habebant seculares, Primates tamen (ut præfixum est) & tunc, & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negocia conueniant, ut ibidem quibus necesse fuerit, releuentur & iustè restituantur, & hi qui iniustè opprimuntur, iustè reformentur atque fulciantur, Episcoporumque causæ, & summorum negociorum iudicia (Apostolicæ Sedis authoritate) iustissimè terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, uobisque (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda ac cunctis fidelibus tradēda mandamus.

Patriarchę uel Primates.

Metropolitani seu Archiepiscopi.

† iure

Sedes Apostolica.

Ab Apostolis accepta.

Primates vel Patriarchę instituti ab Apostolis ordinante Domino.

4. ITEM epistola tertia ad omnes Episcopos ac reliquos Christi sacerdotes, capite tertio: Episcoporum uerò ordo unus est, licèt sint primates illi qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis Patriarchæ à nonnullis uocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apostolo ordinante Domino, & à prædecessore nostro prædicto sancto Clemente, seu à nobis constituti sunt, non omnes primates uel Patriarchæ esse possunt, sed illæ urbes quæ præfatis & priscis temporibus primatum tenuere, Patriarcharū aut primatum nomine fruantur: reliquæ uerò Metropoles, Archiepiscoporum aut Metropolitanorum & non Patriarcharum aut primatum utantur nominibus: quia hæc eadem & leges seculi in suis continent principibus: aliæ autem primæ ciuitates, quas uobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc uerò sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia, nō ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obtinuit, &c.

Metropolitani seu Archiepiscopi.

&c. vt ſuprà parte prima, quæſtione nona de præceptis Eccleſiæ, E. authoritate 10.

5. ISIDORVS Hiſpalenſis Epiſcopus libro ſecundo de eccleſiaſticis officijs, capite quinto: Veniamus nunc ad ſacratiſsimos ordines clericorum, eorumque originem ſingulariter demonſtremus, quod eſt ſacerdotij fundamẽtum, uel quo authore Pontificalis ordo adoleuit in ſeculo. Initium quidẽ ſacerdotij Aaron fuit, quanquàm & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificiũ, & poſt hunc Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed iſti ſpontanea uoluntate, non ſacerdotali authoritate iſta fecerũt: Cæterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusque pontificali ſtola indutus, uictimas obtulit, iubente Domino ac loquente ad Moyſen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij: cumq; laueris patrem cum filijs, indues Aaron ueſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & pones tiaram, & oleum unctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoquè illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque Sacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, Epiſcopum fuiſſe. Nam filios eius, presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filij Aaron, & ipſi ſacerdotes, quibus meritò adſtare debuiſſent Leuitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Sed hoc fuit inter ſummum ſacerdotem Aaron, & filios eiuſdem Aaron, qui & ipſi ſacerdotes fuerunt, quòd Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam ſanctam, coronam auream, mitrã, & zonam auream, & ſuperhumerale, & cætera quæ ſuprà memorata ſunt. Filij autem Aaron ſuper tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati ità adſtabant ſacrificio DEI. Sed forſan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyſes? Si enim filij Aaron presbyterorũ figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt, Epiſcopi, Moyſes cuius? indubitanter CHRISTI. Et uerè per omnia Chriſti, quoniam ſimilitudo fuit mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem IESVS CHRISTVS, qui eſt dux populorum, uerus princeps ſacerdotum, & Dominus Pontificum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Hactenùs de primordijs ſacerdotalibus in ueteri teſtamẽto. In nouo autem teſtamento poſt CHRISTVM Sacerdotalis ordo à Petro Apoſtolo cœpit, ipſi enim primus datus eſt pontificatus in Eccleſia CHRISTI. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi ſoluendique poteſtatem primus accepit, primusque ad fidem populum uirtute ſuæ prædicationis adduxit: ſiquidem & cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangelium prædicauerunt, quibusque decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum: qui non iam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut priùs, ſecundùm ordinem Aaron, ſed pro uniuſcuiuſque uita meritoque, quomodò in eum DEI gratia contulerit, ſicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hęc dicit Dominus Deus Iſrael: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me uſque in æternum: & nunc dicit Dominus: Nequaquàm, ſed glorificantes me

Sacerdotium vndè cœperit
Gen. 14. 22. 26. & 35.
Exod. 29.
Aarõ Epi formam referebat.
Filij Aaronis, pſbyterorũ.
Moyſes Chriſti figurã geſſit.
1. Tim. 2.
Petrus primus põtifex & ſummus ſacerdos noui teſtamenti.
Mat. 16.
Apoſtolis Epi ſucceſſerunt.
1. Reg. 2.

glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Quatuor autem genera sunt Apostolorum: Vnum à Deo tantùm, ut Moyses: alterum per hominem & DEVM, ut Iosue: tertium tantùm per hominem, sicut his temporibus fauore populi & potestatum in sacerdotium subrogantur. Quartum autem genus ex se est, sicut pseudoprophetæ & pseudoapostoli. Quid sit autem nomen Apostolorum, Apostoli in Latina lingua missi interpretantur, quia ipsos misit CHRISTVS euangelizare ad illuminationem omnium populorum. Episcopatus autem, ut quidam prudentium ait, nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque indè ductum uocabulum, quòd ille qui superefficitur, superintendit, curam scilicet subditorum gerens. Scopus quidem intentio est. Ergò episcopos Latinè superintendentes possumus dicere, ut intelligat, non se esse Episcopum, qui non prodesse, sed præesse dilexerit. Quòd uerò per manus impositionem à præcessoribus Dei sacerdotibus Episcopi ordinantur, antiqua institutio est. Isaac enim patriarcha sanctus, ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei: similiter & Iacob filijs suis, sed & Moyses super caput Iosue manum suam imponens, dedit ei spiritum uirtutis & ducatus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & prophetarum, Dominus noster IESVS CHRISTVS, per manus impositionem Apostolis suis benedixit, sicut in Euangelio Lucæ scriptum est, Et perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus super eos, & benedixit eos. Et in actibus Apostolorum ex præcepto spiritussancti Paulo & Barnabæ ab Apostolis manus imposita est in Episcopatum, & sic missi sunt ad euangelizandum.

Manus impositio.

Gen. 27. 49.
Num. 27.

Lucæ vltimo.
Act. 13.

6. CAPITE autem sexto agit de Chorepiscopis: septimo, de presbyteris: octauo, de Diaconibus: nono, de custodibus sacrorum: decimo, de Subdiaconibus: vndecimo, de lectoribus; duodecimo, de Psalmistis: decimotertio, de Exorcistis: & decimoquarto capite, de Ostiarijs. Vide horum nonnulla inferiùs, in quæstione quarta, D. E.

III

Quo loco scriptura testimonium huic Sacramento præbet?

A. Illic scilicet, ubì de Apostolis docet, quòd in Ecclesię ministris deligendis, instituendis atque ordinandis, usi sunt [a] manuum impositione. Hoc enim ueluti Symbolo certo & efficaci præsentis gratiæ, quæ in Ordinum collatione exhibetur & [b] accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum.

Tit. 1. b
a Act. 6. c & 13. a
1. Timoth. 4. d 5. d
2. Timoth. 1. b

b Amb. li. de digni. sacer. ca. 5. Niceph. lib. 12. c. 14.

B. Quare Paulus ad Timotheum à se creatū Episcopum scribens, & acceptæ in hoc Sacramento gratiæ illum admonens: [c] *Noli*, inquit, *negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij*. Et rursùs

c 1. Timo. 4. & ibidē Theoph. & Haymo.

sùs ad eundem: [d] *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearũ.*

d 2.Tim. 1. b & ibidèm Theophylact.

C. Quoniam uerò permagni [e] refert, quales in Ecclesia quibuscunque munijs præficiantur, & ecclesiasticam potestatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: [f] *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

e Leo in epis. 87. ad Epos Mauritaniæ. Synod. Ro. sub Syluestro, can. 11. Triden. sessio. 23. c. 7. & 12. Reformationis.

f 1. Tim 5. d

SCRIPTVRAE.

Ad Titum primo Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

Actorvm sexto: Et elegerunt Stephanum, &c. Hos statuerunt ante cõspectum Apostolorum: & orantes, imposuerunt eis manus.

Item decimotertio: Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi (Saulus & Barnabas) à spiritusancto, abierunt Seleuciam.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

Et capite quinto: Manus citò nemini imposueris.

Posterioris ad Timotheum primo: Admoneo te &c. ut in textu.

PATRES.

1. A. Ambrosivs libro de dignitate sacerdotali, capite quinto: Quis dat, frater, episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes, sine dubio, Deus: sed tamen per hominem dat Deus: Homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit supplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Episcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem.

Gratia confertur p impositionẽ manuum in ordinatione.

2. Nicephorvs libro duodecimo Ecclesiasticæ historiæ, capite decimo quarto: Martyrius porrò: At tu uir beate, ait (ad Nectarium) nupèr admodùm per baptismum omnem labem abluisti, cùm etiam episcopalem dignitatem es consequutus. Vtrunque uerò & sacrum lauacrum & munus episcopale, delictorum esse remedium & expiationem ex sacris nouimus constitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre uideris à recèns genito infante. Ego uerò iamdudùm diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem uitæ cursum tenere perseueraui. His dictis, sacerdotij non subijt iugum.

In ordinatione Episcopali confertur remissio peccatorum.

1. B. Theophylactvs in prioris epistolæ ad Timotheum capitis quarti illa uerba, Nè negligas donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam: Doctrinæ donum hic intelligit, quod accepit Episcopus factus per prophetiam, hoc est, imperante spiritu, ut suprà commemoratum est. Cum impositione manuum presbyterij: Hoc est, Episcoporum. non enim presbyteri Episcopum Ordinabant. Vide autem horrendum, quantum possit impositio sacerdotalium manuum.

Impositio manuũ Epalium in ordinatione quid efficiat.

Effectus sacramenti Ordinis.

2. HAYMO episcopus Halberstattensis in eadem uerba: Noli negligere gratiam &c. Gratiam appellat hic fidem, & sapientiam, atque remissionem peccatorum, & gratiam episcopatus, quæ per prophetiam data est illi, quia prophetiæ spiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum esse episcopali honore.

Gratia spiritussancti in ordinatione accepta.

3. THEOPHYLACTVS in posterioris epistolæ ad Timotheum caput primũ: ea uerba exponens, Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei: Quia, inquit Apostolus, noui te non simulatam habere fidem, excito te, ut gratiam spiritus quam accepisti ad præfecturam ecclesiæ, ad signorum operationem, & simpliciter ad omnem quæ episcopum deceat uirtutem, ut hanc semper exuscites, ac uirentem & floridam facias. Quemadmodùm enim ignis lignis indiget, hunc ad modum gratia spiritus opus habet promptitudine, & attentione, & sobria mente, ut semper ferueat. nam nisi hæc præstò sint, extinguitur. quemadmodùm & alio in loco dicit, Spiritum nolite extinguere. Quę in te est per impositionem manuum mearũ: In te quidem habitat ipsa gratia, quam accepisti cùm imponerem ego tibi manus, quandò episcopum te seligebam & consecrabam. Atqui ignem istum uehementiorem & maiorem effice: quod accepisti uerbum, fiducia libertateque imple ac fortitudine, staque ingenuè.

Manus citò imponere quid sit.

1. C. LEO Magnus in epistola octogesimaseptima ad Episcopos Aphricanos per Mauritaniam Cæsareensem constitutos, capite primo: Quid est citò manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorẽ tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici Ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo sacerdote iudicium: ità graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus cõtinetur, nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit de præuaricatione collatus. Et paulò pòst: Merito beatorum patrum uenerabiles sanctiones, cùm de sacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordijs usque ad prouectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset, ut unicuique testimonium prior uita præberet: nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant: quã diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cælestium dignitatũ, nè in aliquo Apostolica & canonica decreta uiolẽtur?

Quales ordinandi.

Olim quãdiù in minorib. Ordinib. probabantur.

2. SYNODVS Romana sub Syluestro, capite vndecimo: Et nullus ex laica persona ad honorem acolyti usque ad Episcopatum subleuaretur, nisi priùs fuisset lector annis triginta, deindè uno die exorcista, & posteà caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine acolyti annos decem: ut acciperet onus subdiaconi, & in subdiaconatu esset annos quinque. Deindè ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examẽ, ut esset subdiaconus cardinalis: quia à prima sede erat constitutum, ut serui-

ret annos ſeptem. Hoc enim quòd ſi quis deſideraret Ordinem presbyterij, ità exigeretur, ut in ſeptem annis à cuncto clero Romano probaretur doctrinæ, natiuitatis, generoſitatis, & conſilij non expetens prædam à quoquam opinione clara, firmarent omnes presbyteri, declararent & firmarent, & ſic ad Ordinem presbyterij accederet, & faceret in eodem ordine annos tres.

3. Concilium Tridentinum ſeſsione vigeſimatertia, capite ſeptimo reformationis: Quandò epiſcopus ordinationem facere diſpoſuerit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere uoluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem, uel quandò Epiſcopo uidebitur, ad ciuitatem euocentur. Epiſcopus autem ſacerdotibus, & alijs prudentibus uiris, peritis diuinæ legis, ac in eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatis, ſibi aſcitis, ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inueſtiget & examinet. Examen ordinandorum.

4. Item capite duodecimo: Nullus in poſterum ad ſubdiaconatus ordinem ante vigeſimumſecundum, ad diaconatus ante vigeſimumtertium, ad presbyteratus ante vigeſimumquintum ætatis ſuæ annũ promoueatur. Sciãt tamen epiſcopi non ſingulos, in ea ætate conſtitutos debere ad hos ordines aſſumi, ſed dignos duntaxàt, & quorum probata uita ſenectus ſit. Regulares quoquè nec in minori ætate, nec ſine diligenti epiſcopi examine ordinentur: priuilegijs quibuſcunque, quo ad hoc, penitùs excluſis. Aetas ordinandorum & qualitas.

III

Quot gradus in ſe continet hoc Sacramentum?

A. Generatìm quidem minores Ordines, maioresque continet: minores ſcilicet [a] quatuor, Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum, & Acolytorum: maiores uerò tres, nempe Subdiaconorum, diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porrò alij maiores, alij minores à [b] Chriſto inſtituti inueniuntur.

a Conc. Carthag. 4. Item Laod. & Trid. Ign. ad Antioc. Diony. ecc. hierar. ca. 3. Euſeb. hiſ. li. 6. c. 35. ex epi. Cornelij ad Fabium.

q Luc. 9 a 10. a & ibidem. Beda. Clemens epiſt. 1. Anacle. epiſto. 2. et 3.

B. Maiores enim presbyteri, Apoſtoli ſunt, eorumque ſucceſſores [c] Epiſcopi, magna ſanè poteſtate & reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nam horum eſt, [d] (Scriptura teſte) attendere ſibi & uniuerſo gregi, quem à Spiritu ſancto curandum paſcendumque acciplunt, regere Eccleſiam, ea quæ deſunt corrigere, per ciuitates item presbyteros conſtituere

c Hier. ad Marcellã epi. 54. Cyp. li. 4. ep. 9. et l. 3. ep. 9. Ignat. ad Phila. Au. in Pſ. 44.

d Act. 20. f 1. Pet. 5. a Hebr. 13. c ad Ti. 1. b Acto. 14 d

C. Minores uerò presbyteri ſub epiſcopis, ſicut ſeptuagintaduo [e] illi diſcipuli ſub Apoſtolis, e Luc. 10. a Leo ep.

ſtolis, in eccleſiæ miniſterio deſeruiunt, dona ac ſacrificia [f] pro peccatis offerunt, atque in curanda Dominica meſſe, tanquàm [g] operarij, ſecundùm illos exiſtunt.

88. ad Epiſc. Gall. & Ger. Inno. 3. li. 1. de myſt. . . li. a. c. 6.
f Hebr. 5. a 8 a
g Mat 9. d Luc. 10. a

D. Ac minorum quidem quatuor ordinum clerici hoc proprium habeant [h] munus, vt ſacerdotibus & epiſcopis multis in rebus prȩſtò ſint, vt ad ſacra conuenientem populum ordinent, vtque paulatìm ipſi velut quibuſdam gradibus ad maiora munia in eccleſia obeunda ritè inſtituantur atque prȩparentur.

b 4. Cartha. can. 6 & ſeq. Iſidor. lib. 2. de off. eccleſ. c. 11. & ſequen. Raban. li. 1. de inſtit cler. c 9. & ſequen. Conc. Aquiſgra. 1. ſub Ludouico Pio, cap. 2. & ſequē. Rom. ſub Syluest. c. 1. 3. 7. & 9.

E. Cæteri uerò maiores [c] tres ordines cùm in alijs, tum in ſacris Euchariſtiæ myſterijs maiorem conferunt poteſtatem. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis iam myſterijs tanquàm adminiſtri adeſſe, ipſiſque ſacerdotibus proximi eſſe poſſunt. Et quanquàm quòd ad Ordinis Sacramentum ac ſacrificandi authoritatem attinet, diſcrimen inter Epiſcopos & Sacerdotes non ſit, [d] tamen ſunt illi ſacerdotib. multo excellentiores, ſi eccleſiæ gubernandȩ, ſi paſcendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi, & Clericos ordinandi poteſtatem cō ſideremus.

c 4. arth. c. 3. & ſeq. Iſido. li. 2 de off ecc. c. 7. & ſeq. Rab. li. 1. c. 6. & ſeq. Aquiſgra. c. 6. & ſequent.

d Damaſus epiſt. 4. Iſido. li. 2. de off. ec. c. 7. Hier contra Luciferianos Leo epi. 88. ad epiſc. Galliæ & Germaniæ Cō. Hirpa. 2. c. 7. Epiph. hæreſ. 75. Aerianor.

F. Verùm præſentis inſtituti non eſt, quæ ſingulis Ordinibus functiones & leges præſcriptæ ſint, enucleare. Illud ſanè conſtat, magno in pcio cunctos Ordines habendos, ac ſedulò retinendos eſſe. Firmum enim teſtimonium illi præbet ſacra Traditionis Apoſtolicæ, [e] Eccleſiaſticæq; obſeruationis diſciplina, quæ ad nos vſque tranſmiſſa perdurat.

e Amb. in c. 4. epiſt. ad Epheſ.

SCRIPTVRAE.

LVCAE nono: Conuocatis autem IESVS duodecim Apoſtolis, dedit illis uirtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos.

LVCAE

Lvcae decimo: Post hæc autem designauit Dominus & alios septuagintaduos: Et misit illos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse uenturus.

Actorvm uigesimo: Attendite uobis & uniuerso gregi, in quo uos Spiritussanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

Prioris epistolæ Petri quinto: Seniores ergò qui in uobis sunt, obsecro &c. Pascite qui in uobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed uoluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparuerit princeps psstorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri: ut cũ gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

Actorvm decimoquarto: Et cum constituissent illic (Paulus & Barnabas) per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, cõmendauerunt eos Domino.

Lvcae decimo, ut suprà.

Ad Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.

Et capite octauo: Omnis Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur.

Matthaei nono, & Lucæ decimo: Mesis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergò Dominum mesis, ut mittat operarios in messem suam.

PATRES.

1. A. Concilivm Carthaginense quartum, cui beatus Augustinus interfuit, canone sexto: Acolytus quum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum uacuum, ad suggerendum uinum in Eucharistiam sanguinis Christi. *Acolytus quô ordinatur.*

Et canone septimo: Exorcista quum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, siue baptizatum siue catechumenum. *Exorcista quô ordinat.*

Canon octauus sic habet: Lector quum ordinatur, faciat de illo uerbũ Episcopus ad plebem, indicans eius fidem ac uitam atque ingenium. Post hæc spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, & esto lector uerbi Dei, habiturus si fideliter & utiliter impleueris officium, partem cum eis qui uerbum Dei ministrauerunt. *Lector.*

Canon nonus: Ostiarius quum ordinatur, postquàm ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcopus claues Ecclesiæ de altario, dicens: Sic age, *Ostiarij Ordinatij.*

quasi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur.

2. LAODICENUM Concilium canone uigesimoquarto: Quòd non oportet sacratum à presbytero usque ad Diaconum,& deincèps quemlibet Ecclesiastici ordinis usque ad ministros,uel lectores, uel cantores,uel exorcistas, uel ostiarios,uel exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.

Lectores, Exorcistæ, Ostiarij.

3. CONCILIUM Tridentinum sessione vigesimatertia,capite & canone secundo,ut suprà,quæstione prima, A. 7.

Ordines Minores tẽpore Ignatij.

4. IGNATIUS in epistola ad Antiochenses: Saluto Subdiaconos, Lectores,Cantores,Ostiarios,Laborantes,Exorcistas,atque Confessores.

Cleri distinctio Dionysij ætate.

5. DIONYSIUS Areopagita libro Ecclesiasticæ Hierarchiæ, capite tertio: Porrò ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstant,alij proprij aliquid muneris agunt. Qui uerò ipsius Ordinis præcipui sunt,unà cum sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem sacrosanctis altaribus imponunt, cùm antè præcesserit ab omni clero uniuersalis laus atque Confessio.

Ecclesiæ Ro. p̃sbyteri, Diaconi, Subdiaconi,& minorũ ordinum clerici tempore Cornelij & Cypriani.

6. CORNELIUS Pontifex & Martyr in epistola ad Fabium Antiochenum Episcopum,teste Eusebio libro sexto,historiæ ecclesiasticæ capite trigesimo quinto: Istum igitur lepidum Euangelij patronum,Nouatum, omnino præterijt,scilicet unum solum Episcopum oportere esse in hac Ecclesia catholica: in qua tamen non ignorabat (quo modo enim poterat?) Presbyteros esse quadragintasex,Diaconos septem.Subdiaconos septem,Acolytos quadragintaduos,Exorcistas & Lectores unà cum Ostiarijs quinquagintaduos, uiduas & alios morbo atque egestate afflictatos mille & quingentos: quos omnes Domini gratia & benignitatis abundè sustentat.

Ep̃i locũ tenent Apostolorũ, & Presbyteri 72. discipulorum.

7. BEDA in caput decimum Luc. Sicut duodecim: Apostolos formam episcoporum exhibere simul & præmõstrare nemo est qui dubitet,sic & hos septuagesimosecundo,figuram presbyterorum, id est,secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. Tametsi primis ecclesiæ temporibus,ut Apostolica scriptura testis est,utrique presbyteri, utrique uocabantur Episcopi. Quorum unum sapientiæ maturitatem, alterum industriam curæ pastoralis significat.

Christus teste D. Petro idẽ docuit.

8. CLEMENS Pontifex & Martyr,epistola prima,ad fratrem Domini: Episcopos uicem Apostolorum gerere, S. Petrus Dominum docuisse dicebat, reliquorum discipulorum uicem tenere presbyteros debere insinuabat.

9. ANACLETUS Pontifex & Martyr epistola secunda, ad uniuersos Episcopos Italiæ,capite secundo: In nouo testamento, post Christum Dominũ à Petro sacerdotalis cœpit ordo,quia ipsi primo Põtificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum: Tu es (inquit) Petrus,& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam,& portæ inferi non præualebunt aduersùs eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi atque soluẽdi potestatem primus accepit à Domino,primusque ad fidem populum uirtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri uerò Apostoli cum eodem pari cõsortio honorem & potestatem acceperunt, ipsumque principem eorum esse uoluerunt. Qui etiam,iubente Domino, in toto orbe dispersi euangelium prædicauerunt: Ipsis quoque decedentibus, in locum eorum successerunt Episcopi,quorum ordinatio prætacto fieri debet ordine & modo: quos qui recipit & uerba eorum,Deum recipit: qui autem eos spernit,eum à quo missi sunt,& cuius funguntur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur à Do-

Matt 16.

Mat. 10. Marci ulti. Ep̃i apostolis successere. Luc. 10.

à Domino. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, ut mitteret operarios in messem suam. Indè electi sunt ab eis septuagintaduo discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia. Mat.9. Luc.10. Septuagintaduorū discipulorū locū tenēt pbyteri.

IDEM Anacletus pontifex epistola tertia ad omnes Episcopos & Sacerdotes capite primo: Sacerdotum ordo bipartitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apostolos esse electos & constitutos, & posteà per diuersas prouincias ad prædicandū dispersos. Cùm uerò messis cœpisset crescere, uidens paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuagintaduos eligi præcepit discipulos. Episcopi uerò, Domini Apostolorum: Presbyteri quoquè, septuagintaduorum discipulorum locum tenent. Bipartitus ordo Sacerdotum. Luc.10.

1. B. HIERONYMVS in epistola quinquagesimaquarta ad Marcellam aduersùs Montanum: Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent: apud eos Episcopus tertius est. Apostolorū locum Epi tenent.

2. CYPRIANVS libro quarto, epistola nona ad Florentium seu Puppianum: Christus dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis uicaria ordinatione succedunt: Qui uos audit, me audit & cæt. Indè enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui unus est, superba quorundam præsumptione contemnitur &c. Luc.10: Apostolis uicaria ordinatione succedunt Epi.

3. IDEM libro tertio, epistola nona ad Rogatianum: Meminisse Diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit: diaconos autem post ascensum Domini in cælos, Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra DEVM possumus, qui Episcopos facit: possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt. Epi in Apostolis electi. Act.6.

4. IGNATIVS in epistola ad Philadelphienses: Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, Diaconi presbyteris, ut sacrorum administratoribus. Presbyteri uerò & diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo, & militibus atque principibus, sed & Cæsares, obediant episcopo. Episcopus uerò Christo, sicut Patri Christus: & ità unitas per omnia seruatur. Epo omnes obediant.

5. AVGVSTINVS in psalmum quadragesimumquartum: Quid est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodiè enim Episcopi qui sunt per totum mundum, undè nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergò te putes desertam, quia non uides Petrum, quia non uides Paulum, quia non uides illos per quos nata es: De prole tua tibi creuit paternitas: Pro patribus nati sunt tibi filij. Pro apostolis constituti sunt Epi.

1. C. LEO epistola octogesimaoctaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, enumeratis officijs Episcoporum: Hæc, inquit, omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur, uel presbyteris qui eandem gestant figuram: quoniam quanquàm consecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia solis deberi summis pontificibus authoritate canonum præcipitur, ut per hoc & discretio graduū, & dignitatis fastigiū summi Pōtificis demōstretur. Psal.44. Presbyteri formā habēt 70. discipulorum.

2. INNOCENTIVS tertius libro primo de mysterio altaris siue de mysterijs Euangelicæ legis ac sacramenti Eucharistiæ, capite sexto: In nouo testa-

Maiorũ & minorum Sacerdotũ institutio.

testamento Christus ipse maiores & minores sacerdotes instituit, scilicet duodecim Apostolos, & septuaginta duo discipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse uenturus. Sicut enim Pontifices summos Moyses regendis populis in lege præfecit, sed ad eorum societatis & operis adiutorium, sequentis ordinis uiros & secundæ dignitatis elegit. (Nam in Eleazaro & Ithamar filijs Aaron paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, ut ad hostias salutares & frequentioris officij sacramenta, ministerium sufficeret sacerdotum. Et in eremo per septuaginta uirorum prudentium mentes Moysi spiritum propagauit. Quibus ille usus in populo, innumerabiles multitudines facilè gubernaret. Sic & Christus Apostolis suis discipulos addidit, quibus illi suis prædicationibus totum orbem impleuerunt. Apostolorum itaque uices, maiores obtinent sacerdotes, id est, Episcopi: Discipulorum uerò, minores, id est, Presbyteri.

Exo.28.& 29.

Num. 11.

1. D. Concilivm Carthaginense quartum, canone sexto & sequentibus, ut suprà, hac quæstione, A. 1.

2. Isidorvs Hispalensis libro secundo de Officijs Ecclesiasticis, capite vndecimo: Lectorum Ordo formam & initium à Prophetis accepit. Sunt lectores qui uerbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè cesses: quasi tuba exalta uocem tuam. Isti quippe dum ordinantur, primum de eorum cõuersatione Episcopus uerbum facit ad populum. Denique coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum ad Dei uerbum annunciandum. Qui autem ad huiusmodi promouetur gradum, iste erit doctrina & libris imbutus, sensuumque ac uerborum scientia ornatus, ità ut in distinctionibus sententiarum intelligat ubi finiatur iunctura, ubi adhuc pendeat oratio, ubi sententia extrema claudatur &c.

Lectores.

Esaiæ 58.

Ibidem capite decimotertio: In primo ordine & ministerio Ecclesiæ esse Exorcistas secundum officia, quæ in templo Salomonis erant dispositaque posteriùs sunt ab Esdra dispartita, inuenimus: eosque quos Esdras actores memorat templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei &c. Hi cùm ordinantur, sicut ait Canon, accipiunt de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos siue catechumenos.

Exorcistæ.

1.Esdræ 2.

4.Carth.cã.7

Item capite decimoquarto: Ostiarij sunt, qui in ueteri testamento ianitores templi uocabantur, qui præerant portis templi Hierusalem, quique ordinati per uices suas omnia interiora templi uel exteriora custodiebant. Hi deniquè inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantùm in Ecclesia, qui sunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum nisi per eos nõ possumus: habent enim in potestate tam bonos recipiendi, quàm reijciendi indignos.

Ostiarij.

1.Paral.23 & 2.Par.8 & 23.

Idem libro septimo Etymologiarum, capite duodecimo: Acolyti Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quandò legendum est euangelium aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eo tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in euangelio legitur. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

Acolyti.

Ioan.1.

3. Rabanvs Maurus Archiepiscopus Moguntinus libro primo de institutione Clericorum, cap.9. ἀκόλυτοι Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à de

Acolyti.

à deportandis cereis &c.ut Isidorus: Quorum typum præferebant illi, qui Domini mandato in tabernaculo lucernas quotidiè accendebant super candelabrum positas. Leui.24.

Idem capite decimo: ἐξορκίσαι, ex Græco in Latinum, Adiurantes seu increpantes uocantur. Inuocant super Catechumenos, uel super eos qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesv, adiurantes per eum ut egrediatur ab eis. Refert Iosephus regem Salomonem excogitasse, suãque gentem docuisse modos exorcismi, id est, adiurationis, quibus immundi spiritus expulsi ab homine, ulteriùs reuerti non sunt ausi. Testatur & de eis liber Actus Apostolorum, ità dicens: Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare nomen Domini Iesv, & cætera, ut Isidorus. Exorcistæ. Lib.8. antiq. Iudaicarum, c.2 Act.19.

Item capite vndecimo: Lectores à legendo, Psalmistæ à psalmis canendis uocati. Illi prædicant populis quid sequantur: isti canunt, ut excitent ad compunctiones animos audientium. Et paulò pòst: Lectorum ordo formam & initium à Prophetis sumpsit. Sunt ergò lectores qui uerbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, nè cesses, &c. ut Isidorus. Lectores. Esaiæ 58.

Et capite duodecimo: Ostiarij sunt, qui & æditui & Ianitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, quique ordinati, per uices suas omnia interiora templi uel exteriora custodiebant, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Ostiarij, quòd præsint ostijs templi: ipsi enim tenentes clauem, omnia intùs ex utraque parte custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles. Ostiarij. 2.Paral.8.

4. Concilivm Aquisgranense primum sub Ludouico Pio, capite secundo: Ostiarij sunt, & cætera, ut Isidorus capite decimoquarto, ut suprà hac quæstione, D.

Capite tertio: Lectorum ordo, & cætera, ut Isidorus capite vndecimo:

Capite quarto: de exorcistis, ut Isidorus capite decimotertio.

Capite quinto: Acolyti Græcè, ut Isidorus libro septimo etymologiarum, capite duodecimo, ut suprà.

5. Concilivm Romanum sub Syluestro, capite primo: Syluester episcopus Vrbis Romæ, congregans fratres compresbyteros & Coepiscopos uel Diaconos suos ciues Romanos, collegit in gremio sedis suæ ducentos octogintaquatuor episcopos, quibus Augustus Constantinus uehicula & annonas præstari præcepit, & alij quinquagintaseptem episcopi partis Rinocoruris, quorum chirographus in eorum concilio declaratur, centum quadragintaduo Presbyteri Vrbis Romæ, & diacones sex, Subdiacones sex, Acolyti eius concilio facti quadragintaquinque, Exorcistæ uigintiduo, Lectores urbis Romæ nonaginta, quorũ psentes patẽtes audiebãt. Notarij ecclesiæ quatuordecim, qui gesta diuersorũ martyrum suscipientes, ordinatè narrabant. Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectores.

6. Capite tertio: Posteà autem fecit gradus in medio synodi, ut non Presbyter aduersùs episcopum, non Diaconus aduersùs Presbyterum, non Subdiaconus aduersùs Diaconum, non Acolytus aduersùs Subdiaconum, non exorcista aduersùs Acolytum, non Lector aduersùs exorcistam, non Ostiarius aduersùs Lectorem, non Laicus det accusationem aliquam. Et paulò pòst: Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, nisi &c. Ostiarius reliquis annumeratur.

7. Deinde capite septimo: Ità tamen Syluester clara uoce dicebat ad coepisco-

Diaconus cardinalis vrbis Romæ. Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectores. Lector, Ostiarius, Acolytus.

coepiſcopos,ut à Subdiacono uſque ad Lectorem,omnes ſubditi eſſent Diacono Cardinali urbis Romæ, in Eccleſia repræſentantes tantùm: Pontifici uerò presbyteri,Diaconi,Subdiacones,Acolyti, Exorciſtæ,Lectores in omni loco repræſentantes obſequium, ſiue in publico,ſiue in gremio Eccleſiæ tantùm Pontifici.

8. Capite nono: Nullus lector uel Oſtiarius uaſa ſacrata contingeret, nullus acolytus rem ſacratam à presbytero iam alio porrigeret, niſi tantũ ſupportaret,quod ei ſacerdos imponeret ſuo ore benedictum.

Presbyteri ordinatio qũo fiebat ætate Augustini.

1. E. Concilivm quartum Carthaginenſe canone tertio: Presbyter quum ordinatur,eum benedicente,& manum ſuper caput eius tenente,etiã omnes presbyteri,qui præſentes ſunt,manus ſuas iuxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant.

Diaconus qũò ordinat.

Qvarto: Diaconus quum ordinatur,ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit,manum ſuper caput illius ponat:quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

Subdiaconus

Qvinto: Subdiaconus quum ordinatur, quia manus impoſitionem non accipit, patenam de Epiſcopi manu accipiat uacuam, & calicem uacuum. De manu uerò Archidiaconi, vrceolum cum aqua & mantile & manutergium.

p̃sbyterorum ordo & officium.

2. Isidorvs libro ſecundo de Officijs eccleſiaſticis,capite ſeptimo: Presbyterorum Ordo exordium ſumpſit a filijs Aaron, ut dictum eſt: qui enim ſacerdotes uocabantur in ueteri teſtamento, hi ſunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes ſacerdotum, nunc Epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate, Græci presbyteros uocant. His enim ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſiis Chriſti, & in confectione diuina corporis & ſanguinis,conſortes cum Epiſcopis ſunt,ſimiliter & in doctrina populorum,& in officio prædicandi. Sed ſola propter authoritatem ſummo Sacerdoti Clericorum Ordinatio & Conſecratio reſeruata eſt, nè à multis eccleſiæ diſciplina uendicata,concordiam ſolueret,ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros ut uerè Sacerdotes,ſub nomine Epiſcoporum ità aſſeuerat,loquens ad Titum: Huius rei(inquit)gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros,quẽadmodũ ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris uir,filios habens fideles,non in accuſatione luxuriæ aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit presbyterum etiam ſub Epiſcopi nomine taxari. Vndè & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi ſcribens, de presbyteris omninò tacuit, quia eos in Epiſcopi nomine compræhendit. Secundus enim & penè coniunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes epiſcopis & Diaconibus ſcribit, cum una ciuitas plures Epiſcopos habere non poſsit. Et in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ,Hieroſolymam iturus,congregauit,quibus inter cætera. Videte, inquit, gregem in quo uos ſpiritus ſanctus Epiſcopos ordinauit. Vndè etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſcopos,& Apoſtolus ad Titum loquitur,& canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dicit,non ætate. Nam & Moyſi præcepit Deus, ut eligat presbyteros. Vndè & in Prouerbijs dicitur: Gloria ſenum canicies. Quæ eſt hæc canicies? haud dubiè quin Sapientia,de qua ſcriptũ eſt: Canicies

Qũo cũ Epis conueniãt, & qũò ab ijs differant.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Philip. 1.

Acto. 20.

p̃sbyteri uocabulum.

Num. 11.

Prouer. 20.

Sapien. 4.

Canicies hominum prudentia est: Cumque nongentos & ampliùs annos ab Adam usq; ad Abraham uixisse homines legerimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est, senior, nisi Abraham: qui multo paucioribus annis uixisse conuincitur. Non ergò propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Quod si ità est, miror cur insipientes constituantur. Et capite octauo: Diaconorum ordo à Leui tribu ac cepit exordium. præcepit enim Dominus Moysi, ut post ordinationem Aaron sacerdotis, & filiorum eius, rursus Leui tribus in diuini cultus ministerijs ordinarentur & consecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & seruirent pro Israel coram Aaron & filijs eius in tabernaculo Domini, excubantes in templo die ac nocte, ipsique gestarent arcam & tabernaculum & omnia uasa eius, & in circuitu tabernaculi castra ipsi constituerent, & in promouendo tabernaculo ipsi deponerent, rursùs ipsi componerent. A uigintiquinque annis & suprà, in tabernaculo seruire mandatum est: quam regulam constituerunt sancti Patres & in nouo testamento. In Euangelio autem primordia eorum in Actibus Apostolorum ità leguntur: Conuocantes autem duodecim Apostoli multitudinem discipulorum, dixerunt: Non placet, nos relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis, &c. Ex hinc iam decreuerunt Apostoli, uel successores Apostolorum, ut per omnes Ecclesias septē Diaconi, qui sublimiore gradu essent cæteris, circa aram Christi, quasi colūnæ altaris assisterent, & non sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hi sunt enim, quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli tubis canentes: hi sunt septem candelabra aurea: hi uoces tonitruorum. Ipsi enim clara uoce in modum præconis admonent cunctos, siue in orando, siue in flectendo genua, siue in psallendo, siue in lectionibus audiendis: ipsi etiàm ut aures habeamus ad Dominum, clamant: ipsi quoque euangelizant: sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in Sacerdote consecratio, ità in ministro dispensatio Sacramenti est: illi orare, huic psallere mandatur: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus sit à Diacono. Leuitæ inferunt oblationes in altari, Leuitæ componūt mensam Domini, Leuitæ operiunt arcam testamenti. Non enim omnes uident alta mysteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, nè uideant qui uere non debent, & sumant qui seruare non possunt: quique proptereà altari albis induti assistunt, ut cælestem uitam habeant, candidique ad hostias immaculati accedant, mundi scilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo corrumpantur contagio, sed potiùs eminentia castitatis splendeant. Quales enim Diaconi ordinentur, Apostolus Paulus plenissimè scribit ad Timotheum. Nam cùm præmisisset de Sacerdotum electione, continuò subiunxit: Diaconi similiter irrepræhensibiles, hoc est, sine macula, sicut Episcopi, pudici utique, id est, à libidine continentes: non bilingues, scilicet, nè conturbent habentes pacem: non multo uino dediti, quia ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor: non turpe lucrum sectantes, nè de cælesti ministerio lucra terrena sectentur. Est quoque turpis lucri appetitio, plusquàm de æternis, de præsentibus cogitare. Post hæc autem subiecit. Hi autem probentur primùm, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Hi utique sicut Episcopi ante ordinationem probari debent, si digni sunt, & sic ministrare. Capite decimo: Subdiaconi qui apud Græ-

cos

Ordo Diaconorum.

Num. 3. & 8

Cõci. 3. Atel. can. 1.

Acto. 6.

Diaconi altari assistunt. Apoc. 1. & 8.

Officia reliqua Diaconi

Habitus indicat quales esse debeant, casti scilicet & cæt.

1. Tim. 3.

Subdiaconi & eorum officium.

.Esd.8. cos Hypodiaconi uocantur, in Esdra inueniunt, appellanturq; ibi Nathinnæi, id est, in humilitate Deo seruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione commonitus, Saluatorem meruit confiteri: quique etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, protestante Domino ac dicente: Ecce uerè Israelita, in quo dolus non est. Deniq; isti oblationes in tẽplo Domini suscipiũt à populis, isti obediũt officijs Leuitarum, isti quoq; uasa corporis & sanguinis Christi, Diaconibus ad altariũ offerũt. De quibus quidẽ placuit Patribus, ut quia sacra mysteria contrectant, casti sint, & continentes ab uxoribus, & ab omni carnali immunditia sint liberi, iuxta quod illis, Propheta dicente, iubetur: Mundamini qui fertis uasa Domini. Hi igitur cùm ordinantur, sicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impositionem non suscipiunt, sed patenam tantùm & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono scyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt.

Ioan. 1.

Continentia Subdiaconorum.

Esaiæ 52.

4. Carthag. can. 5.

3. Rabanvs cap. VI. libri primi de insti. Clericorum: Presbyterorum ordo exordium sumpsit à filijs Aaron &c. ut suprà Isidorus libro. 2. ca. 7.

Et capite septimo: Leuitæ ex nomine authoris uocati, de nomine Leui Leuitæ exorti sunt, a quibus in templo Dei mystici sacramenti mysteria explebantur. Præcepit enim Dominus &c. ut Isidorus.

Capite octauo: Hypodiacones Græcè, quos nos subdiacones dicimus, qui ideò sic appellantur, quia subiacent præceptis & officijs Leuitarũ: Oblationes in templo Dei a fidelibus ipsi suscipiunt, & Leuitis supponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnæi uocantur, ut liber Paralipomenon & Esdræ testatur: quod interpretatur, In humilitate Domino seruientes &c. ut Isidorus.

Exod 29.

4. Concilivm Aquisgranense capite sexto: Subdiaconi qui apud Græcos Hypodiaconi uocantur, ut paulò antè Isidorus. Capite septimo: Diaconorum ordo a tribu Leui accepit exordium, ut suprà Isidorus. Capite octauo: Presbyterorum ordo exordium sumpsit, ut idem suprà.

5. Damasvs Pontifex epistola quarta de Chorepiscopis, ubi cùm dixisset Chorepiscopos septuaginta discipulorum uice fungi, ità postmodùm subiũgit: Quòd uerò eis non liceat sacerdotes consecrare, nec Diaconos aut Subdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec ungere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frõtes signare, nec publicè quidem in Missa quenquam pœnitentiam reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante episcopũ in baptisterio aut in sacrario introire, nec præsente Episcopo infantẽ tingere aut signare, nec pœnitẽtẽ sine pceptione Epi sui recõciliare, necnon psente, nisi illo iubẽte, sacrm corporis & sanguinis Xpi cõficere, nec eo corã posito populũ docere aut salutare, nec plebem exhortari: quæ omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus quam ex alijs patrum constitutis, aut sacris canonibus, edocti estis.

Episcoporũ officia alijs Sacerdotibus non cõia.

6. Isidorvs libro secundo de Officijs Ecclesiasticis, cap. VII. Presbyteris Episcopis dispẽsatio mysteriorũ Dei cõmissa est. Præsunt enim Ecclesijs Christi, & in cõfectione diuina corporis & sanguinis cõsortes cũ Episcopis sunt: similiter & in doctrina populorũ, & in officio pdicãdi, &c. ut suprà, E. 2.

7. Hieronymvs in dialogo aduersùs Luciferianos, ut suprà de Confirmatione, quæstione secunda. B. 1.

Leo Magnus epistola octogesimaoctaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, eadem habet quæ Damasus, inter cætera ità scribens: Quanuis cum Episcopis plurima illis (Chorepiscopis & presbyteris) ministeriorum communis sit dispensatio, quædam tamen authoritate ueteris legis, quædam nouellis & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint, sicut Presbyterorum & Diaconorum aut Virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio uel unctio, &c.

9. Concilium Hispalense secundum canone septimo, de Chorepiscopis & presbyteris agens: Quanuis cum Episcopis plurima illis &c. ut suprà, Leo Pontifex.

10. Epiphanius hæresi septuagesimaquinta contra Aerium, hæresim eiusdem exponens: Erat autem ipsi sermo furiosus magis quàm humanæ cõditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: unus enim est ordo, & unus (inquit) honor & una dignitas. Imponit manus Episcopus, ità etiam presbyter. Lauacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit Episcopus, & presbyter similiter. Paulopòst confutans, ità ait: Dicere, ipsum episcopum & presbyterum æqualem esse, quomodò erit possibile? Episcoporum enim ordo patrũ generator est: Patres enim generat ecclesiæ: Presbyterorum uerò non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios ecclesiæ, nõ tamen patres aut Doctores. Et quomodò possibile erat, presbyterũ constituere non habentem manuũ impositionẽ ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse Episcopo? Decepit autem prædictum Aerium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autem ad errorem suum & eorum qui ipsum audiunt, quòd Apostolus scribit presbyteris & Diaconis, & nõ scribit Episcopis. Et ad Episcopũ dicit, Nè neglexeris donũ quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et rursùs in alio loco Episcopis & Diaconis scribit. Quare est, inquit, idem Episcopus & Presbyter. Et non nouit ille qui consequentiæ ueritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quòd cùm recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata, uelut habebat, scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti, scripsit episcopis & Diaconis. Nõ enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere: Presbyteris enim opùs erat & Diaconis. per hos enim duos Ecclesiastica compleri possunt. Vbì uerò non inuentus est quis dignus episcopatu, permansit locus sine Episcopo. Vbì autem opùs fuit, & erant digni Episcopatu, constituti sunt Episcopi. Quum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos qui presbyteri constituerentur, & contenti fuerunt solo Episcopo in loco constituto. Verùm sine Diacono impossibile est esse episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus, ut Diaconi essent episcopo propter ministerium. Sic ecclesia accepit complementa dispensationis, sic illo tempore erant loci. Nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea quæ ad necessariorum perfectionem requiruntur, parabantur, &c.

Presbyterum ab Epo nõ distingui, hæresis est Aerij.

Cõfutatio huius erroris.

Argumenta Aerij refutantur.
1. Tim. 4.
Philip. 1.

Nota.

F. Ambrosius in caput quartum epistolæ ad ephesios, in ea uerba: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. Apostoli episcopi sunt. Prophetæ uerò, explanatores sunt scripturarum, quãuis inter ipsa primordia fuerint Prophetæ, sicut Agabus, & quatuor uirgines prophetantes, sicut continetur in Actis Apostolorum, sed propter rudimenta fidei commendanda: Nũc autẽ interpretes Prophetæ dicuntur. Euãgelistæ, Diaconi sunt, sicut

Accõmodat locum Pauli ad ministros diuersorũ ordinum.
Acto. 21.
Acto. 21.

Acto.6. & 8. Acto.7. Matt.3.

fuit Philippus. Nam quanuis non ſint ſacerdotes,euangelizare tamen poſſunt ſine cathedra, quemadmodùm & Stephanus & Philippus memoratus. Paſtores poſſunt eſſe Lectores, qui lectione ſaginent populum audientem: quia non in pane tantùm uiuit homo, ſed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Magiſtri uerò Exorciſtæ ſunt, quia in Eccleſia ipſi compeſcunt & uerberant inquietos: ſiue ij qui lectionibus imbuendi,infantes ſolebant imbuere,ſicut mos Iudæorum eſt,quorum traditio ad nos tranſitum fecit, quæ per negligentiam obſoleuit. Inter iſtos poſt epiſcopum plus eſſe intelligitur, qui propter reſeratum occultum ſcripturarum ſenſum prophetare dicitur,præſertim quia futuræ ſpei uerba depromit. Qui ordo nunc poteſt eſſe presbyteri. Nam in Epiſcopo omnes ordines ſunt: quia primus ſacerdos eſt,hoc eſt,princeps eſt Sacerdotum, & Propheta & Euangeliſta, & cætera adimplenda officia Eccleſiæ in miniſterio fidelium. Tamen poſtquàm omnibus locis Eccleſiæ ſunt conſtitutæ,& officia ordinata: aliter compoſita res eſt,quàm cœperat. Primùm enim omnes docebant, & omnes baptizabant, quibuſcunque diebus uel temporibus fuiſſet occaſio. Nec enim Philippus tempus quæſiuit aut diem quo eunuchum baptizaret,neque ieiunium interpoſuit. Neque Paulus & Silas tempus diſtulerunt,quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neque Petrus Diaconos habuit, aut diem quæſiuit quandò Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipſe, ſed iuſsit fratribus qui cum illo ierant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc enim præter ſeptem diaconos nullus fuerat ordinatus. Vt ergò creſceret plebs & multiplicaretur,omnibus inter initia conceſſum eſt, & euangelizare, & baptizare,& ſcripturas in Eccleſia explanare. At ubi autem omnia loca circũplexa,conuenticula conſtituta ſunt,& rectores,& cætera officia in Eccleſijs ſunt ordinata,ut nullus de clero auderet,qui ordinatus non eſſet,præſumere officium,quod ſciret non ſibi creditum uel conceſſum: & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari Eccleſia: quia ſi omnes eadem poſſent,irrationabile eſſet,& uulgaris res & uiliſsima uideretur. Hinc ergò eſt, undè nunc neque Diaconi in populo prædicant,neque Clerici uel Laici baptizant,neq; quocunq; die credentes tinguntur,niſi ægri. Ideò non per omnia conueniũt ſcripta Apoſtoli,ordinationi quæ nunc in Eccleſia eſt,quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta.

Differentia naſcentis & iã propagatæ Eccleſiæ. Actor.8. Acto.16. Acto.16.

Nota.

V

Quomodò veteres patres de hoc Sacramento ſcribunt?

A. De hoc Auguſtinus Doctor verè Catholicus, ſuam & Eccleſiæ ſententiam [a] his verbis manifeſtè declarat: Quòd inſufflaſſe in diſcipulos Dominus legitur poſt dies paucos reſurrectionis ſuæ,& dixiſſe, [b] *Accipite Spiritum ſanctum*,Eccleſiaſtica poteſtas collata intelligitur eſſe.Quia enim omnia in Traditione Dominica per Spiritum ſanctum aguntur, idcircò cùm regula eis & forma traditur huius diſciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum ſanctum*. Et quia verè ad ius Eccleſiaſticũ pertinent,

a Lib.q.94.veteris & noui Teſtamẽti. Vide & li.2.cõtra epiſtolã Parmeniani c.13.
b Ioan.20.f

pertinent, ſtatìm ſubiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur:& cuius remiſeritis,remittentur ei. Inſpiratio ergò hęc, gratia quædam eſt, quæ per traditionem infunditur Ordinatis,per quam commendatiores habeantur. Vndè Apoſtolus dicit ad Timotheum:[c] Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyteri. Semel ergò fieri oportuit, vt de cętero Traditio iſta non ſine dono Spiritusſancti eſſe crederetur. Hucuſquè Auguſtinus.

c 1. Tim. 4.d

B. Extant & Apoſtolorum Canones, in quibus hoc modo [d] ſtatuitur: Epiſcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordinetur: Presbyter ab vno Epiſcopo ordinetur: ità Diaconus & reliqui Cleri. Tũ [e] infrà: Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor ſacram Quadrageſimam non ieiunauerit, aut quartam feriam, aut paraſceuen (hanc ſextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetor, niſì fortè infirmitas corporis impediat.

d Dan. 1 et 2.

e Can. 61.

Vide inſignes canones diſtinctione 59. et ſequentib.

C. Caius [f] verò antè annos M. CCC. Pontifex & Martyr illuſtris, hos ipſos gradus & Ordines ſigillatìm recenſet, quũ ait: Si quis Epiſcopus eſſe meruerit, primò Oſtiarius, deindè Lector, pòſt Exorciſta, deindè ſacretur Acolytus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus, & poſteà presbyter: exindè, ſi mereatur, Epiſcopus ordinetur.

f In epiſt. ad Felicẽ. Vide et Damaſum in Pontificali de eod. Caio.

D. Laudat igitur [h] Cyprianus Cornelium Epiſcopum, ac bonis omnib tum in Clero tum in populo eundem laudabili prædicatione commendari ſcribit: quia non ad Epiſcopatum ſubitò peruenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in diuinis adminiſtrationibus, Dominũ ſæpè promeritus, ad Sacerdotij ſublime faſtigiũ cunctis Religionis gradib. aſcendit: tum deindè Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vi inuaſit: ſed quietus, modeſtus, caſtus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

h lib. 4. epiſt. 2. Sozimus epiſt. 1. ad Heſyenium.

E. Quos igitur Ordines vetus & Apoſtolica probauit Eccleſia, ſicut [a] Dionyſij, [b] Anacleti, [c] Ignatijq́ue ſcripta declarant, quos ætas etiàm omnis complexa poſterior, eos præſens Eccleſia non poteſt ſanè non conſeruare atq; defendere.

a De Eccleſ. hierar. cap. 5. et ad Demophilum.
b Epiſtola 2.
c Ad Antiochenſes.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs libro quæstionum ueteris & noui Testamenti, quæstione nonagesimatertia: Quòd insufflasse in discipulos Dominus legitur, &c. ut in textu.

Idem Augustinus libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio, vt suprà quæstione prima, A. 1.

1. B. Canon primus Apostolorum: Episcopus à duobus, &c.

2. Canon secundus: Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

3. Canon sexagesimusoctauus: Si quis episcopus aut presbyter, & cæt. vt in textu.

Quo et q ad ecclesiasticos Ordines promouendi.

4. Apvd Gratianum distinctione quinquagesimanona citatur Vrbanus Papa, qui statuit ut ad sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus approbatus, accedat. Item Gregorius: Nè cuiuslibet meriti laicus ad summũ sacerdotium adspiret. Præterea Cælestinus primus epistola secunda ad Episcopos Galliæ: Vt non adspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non sit imbutus.

Et distinctione sexagesima adducitur Concilium Vrbani Papæ celebratum Aluerniæ: ubi statuitur, ut Archipresbyter, uel decanus, uel Diaconus, aut Archidiaconus non nisi qui diaconus aut Presbyter sit, ordinetur. Deindè citatur Calixtus Papa, à quo decretum est, ut nullus in Præpositum uel Archiepiscopum, uel Archipresbyterum, uel Archidiaconum, nisi presbyter uel Diaconus ordinetur. Vtrunque testimonio Innocentij secundi etiam cõfirmatur. Citatur & Vrbani Papæ decretum, ut non eligatur in episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.

Distinctione sexagesimaprima citatur Gregorius Magnus in epistola ad Brunichildem Reginam Francorum, quæ habetur libro septimo, capite centesimo decimotertio, quo declaratur, Sacerdotes ex laicis subitò non ordinandos.

Item Hormisda in epistola ad Episcopos Hispaniæ: Quales debeant esse qui ordinantur, & quibus gubernacula Ecclesiæ committuntur. Citatur etiam Innocentius primus ex epistola duodecima ad Aurelium, ubi sic ait: Miserum est, eum fieri magistrum qui nunquàm fuit discipulus: eumque summum sacerdotum fieri, qui in nullo gradu unquàm obsequutus fuerit sacerdoti. Item Leo Magnus in epist. ad episcopos Aphricæ, ut supra quæstione tertia, C. 1.

Item Concilium Laodicense canone duodecimo, non esse eligendos ad episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat. Prætereà Cælestinus primus epistola tertia, capite secundo, ad omnes Orthodoxos: Rursùs ex Leone, rudibus & imperitis gubernacula ecclesiæ committenda non esse. Vide ibidèm plura.

Distinctione sexagesimasecunda & sexagesimatertia agitur de electione Ecclesiasticorum: Distinctione uerò sexagesimaquarta, sexagesimaquinta, & sequentibus agitur de eorum ordinatione.

1. C. Caivs Pontifex & Martyr in epistola ad Felicem Episcopum: De Episcoporum uerò & Presbyterorum, Diaconorumque & sequentium clericorum ordinationibus, sanctos Apostolos & successores eorũ, & præci

pue

pué Anacletum & præterea alios, sufficienter statuisse cognoscimus, & idcirco non est necesse, nunc replicari, nisi quod illi non statuerunt. Illud tamē nos statuentes, uobis & omnibus seruare mandamus, ut ad ordines ecclesiasticos sic ascendāt in ecclesia, qui ordinari merentur, id est, si quis episcopus esse meretur, sit primò Ostiarius, deindè lector, &c. ut suprà in textu.

2. Damasus in Pontificali: Caius constituit, ut omnes ordines in Ecclesia sic ascenderent. Si quis Episcopus fieri meretur, &c. ut in textu.

1. D. Cyprianus libro quarto, epistola secunda ad Antonianum, ut in textu.

2. Sozimus Pontifex epistola prima ad Hesychium episcopum Salonitanum: Hoc autem specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nupèr à nobis interdictum constat, nè quis penitus contra patrum præcepta, qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis approbatione diuinis stipendijs eruditus, nequaquàm ad summum ecclesiæ sacerdotium adspirare præsumeret: & non solum in eo ambitio inefficax haberetur, uerumetiam in ordinatores eius, ut carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumendum. Et paulò pòst: Obsistite talibus ordinationibus, obsistite superbiæ & arrogantiæ ueniēti. Tecū faciunt præcepta patrū, tecū Apostolicæ sedis authoritas. Si enim officia secularia principem locum, non uestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tā impudens inuenitur, ut in cælesti militia, quæ propensiùs ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cùm tyro antè non fuerit: & priùs uelit docere, quàm discere? Assuescat in Domini castris, in Lectorum primitùs gradu diuini rudimenta seruitij: nec illi uile sit, Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statutis maiorum ordinatione temporib. Iā uerò ad Presbyterij fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur. Iure indè summi pontificis locum sperare debebit. Et paulò pòst: Hæc autem in singulis gradibus obseruata sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis ministerijs nomen dederit, inter Lectores usque ad uicesimum ætatis annum, continuata obseruatione perduret: Si Maior iam & grandæuus accesserit, ità tamen, ut post baptismum statim se diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter Lectores, siue inter Exorcistas quinquennio teneatur: exinde Acolytus, uel Subdiaconus quatuor annis: & sic ad benedictionem diaconatus (si meretur) accedat: in quo ordine quinq; annis, si inculpatè se gesserit, hærere debebit. Exindè suffragantibus stipendijs per tot gradus datis propriæ fidei documentis, Presbyterij sacerdotium poterit promereri. De quo loco (si eò illum exactior ad bonos mores uita perduxerit) summum pontificatum sperare debebit. Hac tamen lege seruata, ut neque digamus, neque pœnitens, neque uiduæ maritus, ad hos gradus possit admitti. Sanè, ut etiam defensores ecclesiæ qui ex laicis fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus.

Vide et Syricium ep. 1. ad Hymeriū Tarraconēsem, c. 9. et seq.

Paulatim ad latiores gradus ascēdendum.

Ordinum gradus.

Quot annis olim in singulis ordinibus hærebatur.

Bigami aut viduarum mariti, nō sūt promouendi.

1. E. Dionysius Areopagita libro de ecclesiastica hierarchia, capite quinto: Præsul igitur ubi sacrandus offertur, utroque genu posito ante altare, supra caput habet à Deo tradita Euangelia, manumque Pontificis: atque hoc modo consecrante Pontifice castissimis imprecationibus consummatur. Sacerdos uerò coram sancto altari, ponens utrunq; genu, in capite habet

Modus cōsecrandi episcopos, Sacerdotes & reliquos ministros tempore Dionys.

Pontificis dexteram, & in hunc modum à ſacrante præſule ſanctiſsimis inuocationibus conſecratur. At uerò miniſter altero tantùm coram ſanctis altaribus poſito genu, ſacrantis ſe pontificis dexteram in capite præfert, atque ab eo perficitur precationibus ad eam rem accommodatis. Cuilibet autem ipſorum à benedicente Pontifice crucis imprimitur ſignum, & per ſingulos ſacra prædicatio nominis, conſummansque conſalutatio fit, cunctis ſacri ordinis uiris, ipſoque ſacratore pontifice eum ſalutantibus, qui ad aliquem ſacrorum (quos diximus) ordinum ea fuerit conſecratione promotus.

2. IDEM epiſtola octaua ad Demophilum monachum: Neque enim ſancta ſanctorum ſimpliciter omnibus ſunt inacceſſa: uerùm his appropinquat magìs pontificum ſacra diſtinctio, deindè ſacerdotum ordo, quos deincèps & miniſtrorum ſequitur gradus. Porrò ijs qui cultores ſunt ordinati, adytorum portæ ſegregatæ ſunt, iuxta quas & initiantur & adſtant, non ad cuſtodiam, ſed ut ordinem recognoſcant ſuum, ſuntque ipſi populo propinquiores, quàm hi qui ſacra adminiſtrant, & quàm populus ipſis quoquè ſacerdotibus magìs accedentes. Vndè & ſacrorum ſanctus ordo, ſacerq; principatus, eos diuina percipere ſacrè inſtituit: alijs quidem qui intra adytorum ualuas ſunt, ſacrorum adminiſtrationem concedens. Nam hi qui diuinum (ut expreſsiùs dixerim) altare circunſtant, diuina intuentur, atque audiunt apertè ſibi reuelata: procedenteſque benigniſsimè ad exteriora ſacrorum uelamina, ſubiectis cultoribus & ſacro populo, & ijs qui purgentur ordinibus, ſacra myſteria pro meritis pandunt.

Ordines eccleſiaſtici.

3. ANACLETVS Pontifex & martyr epiſtola ſecunda ad omnes Epiſcopos ac reliquos Chriſti ſacerdotes, ſcribit de bipartito ordine ſacerdotum: de ordinatione & conſtitutione Epiſcoporum ac presbyterorum: de diſcretione Epiſcoporum & ciuitatum, quæ aliqua ex parte ſuprà annotata ſunt, quæſt. 2. C.

4. IGNATIVS in epiſtola ad Antiochenos, ut ſuprà quæſtione quarta, A. 4.

VI

Quis eſt ordo in Eccleſia magìs celebratus?

Presbyterorum Ordo, ſiue Sacerdotium: de cuius ingenti ſemperque reuerenda dignitate Chryſoſtomus & Ambroſius libros integros ediderunt. De quo magnus etiam ille Ignatius, [a] ſacerdotium, inquit, ſumma eſt omnium honorũ, qui in hominibus cõſiſtunt: quod ſi quis inhonorauerit, Deũ inhonorat, & Dominum IESVM CHRISTVM primogenitum totius creaturæ, & ſolum natura principem Sacerdotẽ Dei. Sic ille. Quin & dilucidè teſtatur Diuinum oraculum: [b] *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt. Et rursùs:* [c] *Qui ſuperbierit, nolẽs obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cun-*

a Epiſtol. ad Smyrnẽſes Vide & Chryſ. lib. 3. de ſacerdo. item ho. 4. & 5. de uerbis Eſa. Vidi Dominum.
b Malac. 2. b Aggæi. 2. b Gregor. curæ paſt. pa. 2. c. 4.
c Deut. 17 ca. Et Cypr. li. 1. epi. 2. & lib. 3. epiſt. 9. Gre. li. 12. epi, 31. ad Felicem.

ctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Hinc & Apostolus iubet: [d] *Aduersùs presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Idque ad Timotheum Ephesiorum Episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum: [e] *Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in uerbo & doctrina.*

d 1. Tim. 5. n Vide 2 epist. Fabiani.

e 1. Tim. 5. e

SCRIPTVRAE.

Malachiae secundo capite: Labia sacerdotis &c. ut in textu.
Aggaei secundo: Interroga sacerdotes legem.
Deuteron. decimoseptimo, & prioris ad Timoth. quinto, ut in textu.

PATRES.

1. Ignatius in epistola ad Smyrnenses, ut in textu. & suprà de præceptis Eccles. quæst. duodecima, A. 4.

2. Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio: Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum cælestium classem ordinemque referendum est. Atque id perquàm meritò: quippe non mortalis quisquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, sed ipse paraclетus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiamnùm in carne manentibus author fuit, ut angelorum ministerium animo conciperent. Idcircò necessè est Sacerdotem sic esse purum, ut si in ipsis cælis collocatus inter celestes illas uirtutes medius staret. Et paulò pòst: Nam si quis consideret, quantum id sit mysterium, ut is scilicet qui homo ipse sit, carne ac sanguine etiamnùm constans, ijsque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tũ probè itelliget, quãto sacerdotes honore, quãta dignitate spiritussancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant. Etenim qui terram incolunt atque in ea uersantur, ijs commissum est, ut ea quæ in cælis sunt, dispensent: ijs datum est ut potestatem habeat, quam Deus Optim. neque Angelis, neque Archangelis datam esse uoluit: neque enim ad illos dictum est: Quæcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cælo: & quæcunque solueris in terra, erunt soluta & in cælo. Habent quidem & terrestres principes uinculi potestatem, uerùm corporum solùm. Id autẽ quod dico sacerdotum uinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad cælos usque peruadit: usqueadeò, ut quæcunque infernè sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmat. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum cælestium potestatem illis à Deo concessam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quænam, obsecro, potestas hac una maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatem dedit: cæterùm uideo ipsam eandem omnifariam potestatem à Deo filio illis traditam. Nam quasi iam in cælũ translati, ac supra humanam naturam positi, atque nostris ab affectibus exẽ-

Sacerdotij dignitas.

Mat. 16. & 18.

Matt. 28.

pti,sic illi ad principatum istum perducti sunt. Et paulò pòst:Insania enim manifestaria,despicere tantum istum principatum, sine quo neque salutis, neque promissorum bonorum compotes fieri possimus. Nam si non potest quis in regnum cælorum ingredi,nisi per aquam & spiritum regeneratus fuerit,& cæt.& qui nõ manducat carnem Domini & sanguinem eius non bibit,æterna uita priuatur. omnia autem hæc haud aliter quàm per sacrosanctas illas manus perficiuntur,manus, inquam Sacerdotum: qui fiet, ut citra illarũ opẽ aut gehennæ ignem euitare quis possit,aut repositæ in cælo coronæ præmia assequi? Hi enim sunt, hi sunt, inquam, quibus tùm concreditæ sunt spirituales parturigines,tum etiam baptismatis partus à DEO est commissus: per hos ipsos CHRISTVM induimus, unà cum DEI filio sepelimur: beatæ carnis illius membra efficimur: quo nomine sacerdotes meritò non modò plùs uereri debemus,quàm uel Principes uel Reges,uerumetiam maiori honore quàm parentes proprios honestare. Hi enim ex sanguinibus & uoluntate carnis nos genuerunt: illi uerò authores nobis sunt natiuitatis eius quam à DEO habemus,beatæ regenerationis illius,libertatis ueræ,atq; adeò adoptionis eius,qua nos per gratiam filij DEI sumus effecti. Corporis lepram purgare,seu uerius dicam,haud purgare quidẽ,sed purgatos probare,Iudæorum sacerdotibus solis licebat: neque nescis,quanta cum ambitione,quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At uerò nostris sacerdotibus non corporis leprã,uerum animæ sordes,non dico purgatas probare, sed purgare prorsùs concessum est: quare iudicio quidem meo,qui istos despiciunt, contemnuntque,multò sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quàm fuerit Dathan unà cum suis omnibus. Et paucis interiectis: Neque in puniendo solùm,sed & in benè merendo maiorem Deus potestatem sacerdotibus largitus est,quàm naturalibus nostris parentibus: quos inter utrosque tantum est sanè interiectum interuallum,quantum uitam inter præsentem & æternam. Parentes enim nos in præsentem,sacerdotes in uitam æternam generant: &c.

Ioan.6. Ioan.3.

Rom.6.

Sacerdotes magis honorandi q̃ principes aut parentes.

Sacerdotes regibus dignitate præstant.

3. IDEM in homilia quarta de uerbis Esaiæ,Vidi Dominum: Alij sunt termini regni,alij termini sacerdotij: Hoc regnum illo maius est. Neque enim ex his quæ uidentur,hic declaratur rex,neque è gemmis illi affixis,neque ex auro quo amictus est,debet æstimari rex. Ille quidem ea quæ sunt in terris, sortitus erat administranda: cæterùm sacerdotij ius è supernis descendit: Quæcunque ligaueris super terram,erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hic sunt,commissa sunt, mihi cælestia: mihi quum dico, sacerdotem intelligo. Itaque cùm uideris sacerdotem indignum, nè traducas sacerdotium. Non enim oportet damnare res,sed eum qui re bona malè utitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, uerùm non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur nè sacerdotium uituperes, sed sacerdotem malè re bona utentem. Et paulò pòst: Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit,sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit,hic exhortatur. Ille necessitate,hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris,mihi bellum est aduersùs dæmones. Maior hic principatus, propterea rex caput submittit manui sacerdotis: & ubiquè in ueteri scriptura,sacerdotes inungebant Reges.

Matt.16.

Propter malos sacerdotes nõ est traducendũ Sacerdotium.

4. ET homilia quinta: Sacerdotium,principatus est,ipso etiam regno uenerabi-

nerabilius ac maius. Nè mihi narres purpuram, neque diadema, neque ue- stes aureas. umbrę sunt isthæc omnia, uernisque flosculis læuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiam si ipsam gloriam regalem dixeris. Nè, inquam, mihi narres ista, sed si uis uidere discrimen, quantum absit rex à sacerdote, expende modum potestatis utrique traditę. Videbis sacerdotem multo sublimiùs Rege sedentem. Quanquam enim nobis admirandus uide tur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen re rum terrenarum administrationem sortitus est, nec ultra potestatem hanc pręterea quicquam habet authoritatis. Verùm sacerdoti thronus in cęlis collocatus est, & de cælestibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipse cælorum Rex: Quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunq; solueritis super terrã, erũt soluta & in cælis: Quid cum hoc honore conferri possit? A terra iudicandi principalẽ authoritatem sumit cælum. Nam iudex sedit in terra. Dominus sequitur seruum: & quicquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in supernis com- probat. Itaque medius stat sacerdos inter Deum & naturam humanam, il- linc uenientia beneficia ad nos deferens, & nostras petitiones illuc perfe- rens, Dominum iratum reconcilians utrique naturæ, nos qui offendimus, eri piens ex illius manibus. Eoque Deus ipsum regale caput sacerdotis mani- bus subiecit, nos erudiens, quòd hic princeps est illo maior. Siquidem id quod minus est, benedictionem accipit ab eo quod præstantius est.

Sacerdotij principat⁹ regno maior & præstantior. 1. Pet. 1.

Mat. 18.

Hebr. 7.

5. GREGORIVS curæ Pastoralis parte secunda, capite quarto, docens ex sa cris literis quomodò sacerdos & concionator loqui & prædicare debeat cũ discretione, inter cætera sic ait: Præconis officium suscipit, quisquis ad sa- cerdotium accedit.

6. CYPRIANVS libro primo, epistola tertia ad Cornelium: Quo modo possunt censuram Domini ultoris euadere, qui talia ingerunt non solùm fra tribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione concedi- tur, ut quisquis sacerdoti eius, & ad tempus hic iudicanti non obtemperaret, statim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicunque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudi- cem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et quæ fusiùs sequun tur suprà De præceptis Ecclesiæ, quæstione undecima, B. 8.

Sacerdotes honorandi.

Deut. 17.

7. IDEM libro tertio, epistola nona ad Rogatianum: Dominus Deus in Deuteronomio dicit: Et homo quicunque fuerit in superbia, ut non exau- diat Sacerdotem aut Iudicem, quicunque fuerit in diebus illis, morietur ho- mo ille: & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et ut sciamus hanc Dei uocem, cum uera & summa maiestate proces- sisse ad honorandos ac uindicandos sacerdotes suos, cum aduersùs Aaron sa cerdotem tres de ministris Chore, Dathan & Abiron ausi sunt superbisse, & ceruicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ ab- sorpti ac deuorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persoluerunt. Nec soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerũt, prorumpente à Domino igne consumpti sunt: ut probaretur, sacerdotes DEI ab eo qui sacerdotes facit, uindicari. In libro quoquè Regnorum cũ Samuel sacerdos à Iudæorum populo ob senectutem, sicut tu modò, contem

Deut. 17. Sacerdotũ ueneratio Scripturæ testimonijs & exẽplis comprobatur. Num. 16.

Sacerdotum iniuriã uindicat Deus.

neretur: exclamauit iratus Dominus, & dixit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et ut hoc ulcisceretur, excitauit eis Saul regem, qui eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populũ calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione diuina uindicaretur. Sed & Salomon in spiritu sancto constitutus, testatur & docet, quæ sit sacerdotalis authoritas & potestas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & sacerdotes eius sanctifica. Et iterùm: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes eius. Quorum præceptorum memor beatus Apostolus Paulus, secũdùm quod in Actibus Apostolorum legimus, cùm ei diceretur: Sic insilis in sacerdotem Dei maledicendo? respondit, & dixit: Nesciebam fratres quia pontifex est: scriptum est enim, Principem populi tui non maledices. Dominus etiam noster ipse Iesus Christus Rex & Iudex & Deus noster, usque ad passionis diem seruauit honorem pontificib. & sacerdotibus, quanuis illi nec timorem DEI, nec agnitionem Christi seruassent. Nam cùm leprosum emundasset, dixit ei: Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum. Humilitate ea qua nos quoque esse humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cùm alapam accepisset, & ei diceretur: Sic respondes pontifici? nil ille contumeliose locutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tutus est, dicens: Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem benè, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideò facta sunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes ueros legitimè & planè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Et paulò pòst: Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum malè cogitantium, ut sibi placeant, ut Præpositum superbo tumore contemnunt. Sic de Ecclesia receditur, sic altare prophanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur.

1.Reg 8. Eccl.7. Act.23. Exod.26. Math.8. Ioan.18.

8. GREGORIVS libro duodecimo epistolarum, epistola trigesimaprima ad Felicem Episcopum Siciliæ: Si Dauid Regum iustissimus in Saul, quem constabat iam à Domino reprobatum & abiectum esse, manum mittere nõ pręsumpsit: quanto magis cauendum est, nè manum detractionis aut uituperationis, siue indiscretionis aut dehonorationis, quidam mittant in unctum Domini, uel in prędicatores sanctę ecclesię? quia uexatio, siue detractio ad CHRISTVM pertinet, cuius uice in ecclesia legatione funguntur. Vndè summopere cauendum omnibus fidelibus, nè clanculò aut publicè Episcopum suum, id est, unctum Domini detractionibus aut uituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Marię, quia pro eo quòd Moysi famulo DEI propter Aethiopissam detraxit, immunditia lepę mulctata sit, & illud Psalmistę: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui principi non maledices. Vndè ualdè prouidendum est subditis, tam Clericis quàm laicis, nè Episcoporum, nè præpositorum uitam temerè reprehendant, si quid eos fortassè agere reprehensibiliter uident: nè undè mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora merganter. Admonendi sunt etiam, nè cùm culpas pręposi orum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud semetipsos considerent, ut diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentię non recusent, quoniam facta suorum episcoporum

1.Re.24.&26.

Sacerdotum uexatio & detractio ad Christũ pertinet.

Numer.12. Psal.104. Exod.22.

ſcoporum uel prępoſitorum oris gladio non ſunt ferienda, etiam cùm recte repręhendenda uidentur.

9. FABIANVS Pontifex & martyr in epiſtola ſecunda ad epiſcopos Oriẽtales: In omni iudicio quatuor perſonas neceſsè eſt ſemper adeſſe, id eſt, iudices electos, & accuſatores, ac defenſores, atque teſtes. Similiter ſtatuentes, Apoſtolica authoritate iubemus, nè paſtorem ſuum oues, quæ ei commiſſæ fuerant, niſi in fide errauerit, repræhendere audeant: quia facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, neque poteſt eſſe diſcipulus ſuper magiſtrum, dicente ueritatis uoce: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper Dominum ſuum. Et paulò pòſt: Exemplo Cham filij Noe, damnantur qui patrum ſuorum culpas in publicum produnt, aut eos accuſare uel detrahere præſumunt. Si enim à fide deuiauerit Epiſcopus, erit corrigendus priùs ſecretè a ſubditis ſuis. Quòd ſi incorrigibilis) quod abſit) apparuerit, tunc erit accuſandus ad primates ſuos, aut ad ſedem Apoſtolicã. Pro alijs uerò actibus ſuis, magis eſt tolerandus ab ouibus & ſubditis ſuis, quàm accuſandus, aut publicè derogandus: quia quum in eis ſubditis delinquitur, eius ordinationi obuiatur, qui eos eis prætulit, dicente Apoſtolo: Dei ordinationi reſiſtit, qui poteſtati reſiſtit. &c.

Cõtra obtrectatores ſuorũ prælatorũ

Matth. 10.
Luc. 6.
Geneſ. 9.

Rom. 13.

VIDE ſimilia in prima, ſecunda, & tertia epiſtola Anacleti, & in epiſtola Teleſphori ad omnes Epiſcopos.

VII

Quid uerò de malis Sacerdotibus eſt ſentiendum?

A. Diuina iſthæc eſt ordinatio, quæ non poteſt aboleri, vt non boni modò, ſed mali quoque Sacerdotes in eccleſia [a] honorentur. Vult enim in ſuis miniſtris agnoſci, recipi, audiri atque obſeruari ille qui dixit: [b] *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm autem eorum opera nolite facere, dicunt enim, & non faciunt.*

B. Cæterùm inter malos delectus quidam habendus eſt, vt quòd ad munus authoritatemq; docendi ſpectat, illis tantum fidem obedientiamque deberi intelligamus, qui ab Epiſcopis legitimè ordinati ac miſsi, ſanam eccleſiæ doctrinam profitentur: ab alijs verò ut hoſtibus & peſtibus ſedulò caueamus.

a Eccl. 7. d
Mat. 10. d
Luc. 10. c
Ioan. 13. c
Chry. hom. 2. in 2. Tim. & 65. in Geneſ.
Orig. hom. 7. in Ezec. Ber. ſer. 66. in cã.
Aug. epi. 137.
b Matth. 23. a
Aug. ſer. 49. de verbis Domini Chryſo. ho. 85. in Io.

C. Qua de re ſapientiſſimè monet, atque hunc in modum docet antiquiſs. Irenæus: [c] Ijs qui in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, & qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, & qui cum epiſcopatus ſucceſsione chariſma ueritatis acceperunt: Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, uel quaſi hæreticos

c Lib. 4. c. 43. Vide eũdem li. 3. c. 2. & 3.

reticos & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos. Nec
b ca. 44. li. 4. multò [b] pòſt: Ab omnibus talibus abſiſtere oportet: adhærere verò his qui Apoſtolicam, ſicut prædiximus, doctrinam cuſtodiunt, & cum presbyterij Ordine ſermonem ſanum & conuerſationem ſine offenſa præſtant, ad confirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui Sancti Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum Polycarpum præceptorem
c lib. de pſcriptionibus ad uersùs hæreticos. audiuit. Nec aliter Tertullianus [c] docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, & inconſtantes. Nunc Neophytos collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros: vt eos gloria obligent, quia veritate non poſſunt. NVSQVAM faciliùs proficitur, quàm in caſtris rebellium, ubì ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodiè Epiſcopus, cràs alius, hodiè Diaconus, qui cràs lector: hodiè presbyter, qui cràs lai-
c Vide & Epiphan. hæreſ. 42. & 49. cus. Nam & laicis [d] ſacerdotalia officia iniungunt. Hucuſquè Tertullianus, perpulchrè nobis depingens non ſuæ tantùm, ſed huius etiam ætatis præpoſteros mores, & prophanos in turbandis ſacris ordinandiſque miniſtris conatus ſectariorum oſtendens.

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTICI ſeptimo: In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni uirtute tua dilige eum, qui te fecit, & miniſtros eius nè derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honrifica ſacerdotes.

MATTHAEI decimo: Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.

LVCAE decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit, Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

IOANNIS decimotertio: Amen amen dico uobis, qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi &c.

PATRES.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in epiſtolam ſecundam ad Ti-
Heb. 13. motheum: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubditi eſtote illis, ſcientes quoniã
Cõtra eos q obedire Sacerdotibus quã uis malis, recuſant. ipſi uigilant pro animabus ueſtris quaſi rationem reddituri. Nam dic, oro, ipſe tanto periculo tui gratia ſubditus eſt: tu illi obtemperare detrectes in his, quæ tibi utilia ſunt? Etſi enim ille ſua omnia ritè diſponat, quandiù tu minùs rectè uales, angoris uacuus eſſe non poteſt, cùm duplex ab eo ra-

tio sit exigenda. Iam uerò considera, quantùm periculi sit per singulos sub
ditorum discuti, rationemque pro omnibus reddere. Quantumuis illi ho-
noris impendas, quantumlibet obsequij deferas, nihil his periculis referre
par poteris. Nam etsi animam ponas, ipse hoc pro te iugiter fecit: etsi id
minùs hac in uita facit: & si quòd persecutionis non adsit tempus, eam ta-
men periculo æternæ mortis exponit. Tu contrà, neque ad uerba usque il-
li subijci uis. Hoc nempe est malorum omnium causa, quòd uestrorum re
ctorum authoritas perijt, nulla ijs reuerentia habetur, nullus honor, nullus
metus. Obaudite, inquit, præpositis uestris, & subditi estote illis. At nunc
peruersa & confusa sunt omnia. Neq; istud præpositorum gratia dico. Quid
enim illi de nostro honore lucrantur, nisì inquantùm obtemperantes habe-
bunt, idque pro utilitate nostra? Hi enim licèt honorentur, nihil ex eo ho-
nore in futurum lucrantur, maioremq; damnationem indè suscipiunt. Etsi
patiantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirunt: immò &
meritorum illis accedit cumulus, atque defensio. Nostri & deniquè causa cũ
cta illi faciunt. Nam suis honorantur à subditis, & hoc illis fieri iubet, quẽ 1.Reg.2.
admodùm dicebat Heli: Assumpsi te de domo patris tui: Siue iniurijs afficiã
tur, hoc in se Deus ipse perpetitur, sicut ad Samuelem ait: Non te spreuerũt,
sed me. Itaque illis contumelia lucrum, honor uerò onus est: non ergò hæc
illorum gratia, sed uestri causa dico. Qui honorat sacerdotem, Deum quo-
què honorat: qui uerò sacerdotem spernit, ad id sensìm prolabitur, ut in
Deum ipsum aliquandò contumeliosus euadat. Qui uos, inquit, suscipit, me
suscipit, Et sacerdotes, ait, eius in honore habete. Hinc Iudæi Deum sper-
nere didicerunt, qui Moysen contempsere: quia lapidibus illum impetebãt. Num 16.
Nam qui piè sacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deum uerebitur.
Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia il
lum etiam qui dignus honore non est, obsequijs foues, ipseque tibi præmia
exoluet. Si enim qui Prophetam in nomine prophetæ suscipit, mercedem Mat.10.
prophetæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat sacerdoti, mercede
sua non destituetur. Nam si ubi de hospitalitate agitur tantùm, ubi quem
suscipis ignoras, tantùm præmiorum accipis: si ei subijciaris cui imperat
Deus, non multò magis mercede donaberis? super Cathedram, inquit,
Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergò quæcunque dixerint uobis Mat.23.
facere, facite, secundùm autem opera eorum nè faciatis. An ignoras quid
sit sacerdos? Angelus utique Domini est. Non ex seipso loquitur: si de- Malach.2.
spicis, non illum despicis, sed Deum qui illum ordinauit. Sed undè, in-
quies, constat Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nempe nisì tu
hanc habeas opinionem, spes tua inanis facta est. Nam si nihil per illum
operatur Deus, neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es,
neq; bñdictionib frueris. Nõ ergò Xpianus es. quid ergò? Deus oẽs ordinat,
ẽt indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse opera-
tur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per asinæ Num.22.
os, si per Balaam scelestũ hominẽ, populi causa locutus est: multò magìs lo-
quitur per sacerdotẽ, plebis suæ gratia. Quid enim nõ agit Deus salutis no-
stræ causa? quid nõ loquitur? per quẽ nõ operatur? Si enim per Iudã opera-
tus est & per Prophetas, quibus dicturus est, Nõ noui uos, discedite à me qui Psal.6. Mat.7.
operamini iniquitatem, perque illos qui dæmones in nomine suo eiece-
rant: nõ magis per sacerdotes diuino ministerio famulãtes operabitur? Nã
que

que si præpositorum uitas discutere pergimus, ipsi doctores nostros ordinare contendimus, peruersoque ordine naturali, quæ suprà sunt, infrà esse uolumus, ut superius pedes, inferiùs uerò sit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicet, aut ab humano die: & iterùm, Tu quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantò minùs magistrum? Nam si quidem hoc statuit Deus, benè facis, peccasque ni facias: sin uerò contraria præcepit, noli præsumere, neque ea coneris quæ super te sunt. Insurrexerunt aduersùs Aaron post uituli formatam effigiem Chore, Dathan & Abiron. Quid ergo? Nonne illi periere? Quilibet, quæ ad se pertinent, solicitè curet. Nam si quidem fidei dogma peruertat, etiamsi Angelus sit, obaudire noli: sin uerò recta docet, noli uitæ, sed uerbis intendere. Habes Paulum uerbis te operibusque moderantem. Non distribuit pauperibus, inquies, non benè dispensat Ecclesiæ res. Vndè tibi id constat? Noli illum culpare, antequàm discas. Reatum caue. Plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicẽtem: Descendens uidebo, si secundùm clamorem suum consummantur: sin autem, ut sciam. Quod etsi didicisti, & examinasti, & uidisti, iudicem sustine. Noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum. Tu seruus ultimus, non Dominus es. Ouis ipse es, pastorem noli curiosè discutere, nè eius quoquè criminis reus tenearis, quo illum accusare præsumis. Et quo modo inquies, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi ipse dicit: nam si illi obtemperas, mercede priuaris: Christus hæc admonet: Plus aliquid dicam, ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit proprium, si quid humanum, sed Apostolo Christum in se loquentem circunferenti. Non igitur aliena iudicemus, sua quisque discutiat, uitamque dijudicet suam. At debet ille, inquies, melior esse quàm ego. Cur obsecro? Quia sacerdos est. Et quidnam habet ille amplius quàm tu? non labores, nõ angores, non ærumnas? Debet esse te melior? Quid ergò? Nisi sit melior, teipsum perdis ac perimis. Sunt uerba ista plena arrogantiæ. Vndè enim nosti illum te non esse meliorem? Furatur, inquies, & sacrilegus est. Vndè hoc nosti, ò homo? cur teipsum per præcipitia impellis? Nempe si quis dixerit, ille purpuram habet, quanuis id scias, aurem obruis: & si arguere possis, protinus resilis teque scire dissimulas, nolens gratis subire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc uerba. Audi quid dixerit CHRISTVS: Dico autem uobis, quòd omne uerbum quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipsum quouis arbitraris esse meliorem? Cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitando felicem publicanum? Etsi enim melior sis, hac fœda existimatione tua cuncta perdidisti. Melior es? tace, ut persistas esse melior: quod si loquaris, omnia exinanisti. Si te putas esse, desisti: si non putas, multùm sanè profecisti. Si enim qui peccator aduenerat, ubi confessus est, iustificatus descendere meruit: qui peccator non est, & esse se putat, quid (oro) non lucrabitur? quantum ex ea humilitate suis adijciet commodis? Vitam tuam diligentiùs discute. Audi quid dicat admonens Paulus: Opus autem suum probet unusquisque, & tunc in semetipso tantùm habebit gloriam, & non in altero. Nam dic, oro, si saucius proficiscaris ad medicum, num omissa cura uulneris tui, studiosè medicum percontaris, uulnus ille habeat nec ne: An uerò & si ille sit saucius,

uulnus

[Marginal notes: 1. Cor. 4. — Rom. 14. — Si fidei dogma puertãt, nõ audiendi. — Obtrectatorij bus respondent. — Gen. 18. — Mat. 12. — Gal. 6. — Egregia similitudo.]

uulnus tuum idcircò non curas,dicisque sanum illum esse oportuit,medicus cùm sit? Quandò uerò sanus medicus non est, abscedo, uulnus mecum insanabile referens? Nunquid enim si sacerdos malus sit, indè solatium capiet subditus? Nihil minùs. Cæterùm dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Reuereamur diem illam,qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet,etsi mille patiatur incommoda,omnia patris reuerentia conteget. Noli enim,inquit,gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria quàm probrum est. Et si sensum amiserit,ueniam habe: longè hæc magìs in patre spirituali dicenda sunt.Reuerere illum, quod tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit,tui gratia exornat domum,pp te uigilat,propter te uota persoluit,pro te Deum precaturus adstat,tui causa preces exoluit, pro te apud illum religio cultusq; & obsequium est,pro te ista omnia. Reuerere hæc ergò,atque considera, accede ad ea summa cũ reuerentia. At malus ille est,& hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est,ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia ualet,neq; tibi iustus quispiam proderit,nisi ipse fidelis sis:neq; nocebit malus,si fueris ipse fidelis. Per uaccas in arca operatus est Deus,cum populum saluare uellet:num enim sacerdotis uita, num uirtus tantum conferre potuisset? Non possunt quæ Deus ipse largitur,ueluti sacerdotali uirtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ. Huius tantùm munus,aperire os: cæterùm cuncta Deus operatur.symbolum iste tantummodò implet. Intuere quantum inter Ioannem & Iesum interest,& audi dicentem Ioannem:Ego opùs habeo à te baptizari.&, Non sum dignus soluere ipsius corrigiam calceamenti. Sed tamen cùm tantum interest,descendit spiritus, quem non habebat Ioannes. De plenitudine enim,inquit,ipsius nos omnes accepimus. Priùs tamen quàm baptizaretur, non ille descendit,neq; Ioannes illum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodò. Nemo homo tantum distat ab homine,quantum à Christo Ioannes. Descendit tamen spiritus,ut discas Deum omnia operari,Deum omnia facere. Volo quiddã adijcere planè mirabile,& nolite mirari,neq; turbemini. Quid uerò istud est? Sacra ipsa oblatio,siue illam Petrus,siue illam Paulus,siue cuiusuis meriti sacerdos offerat,eadem est,quam dedit Christus ipse discipulis,quãq; sacerdotes modò quoquè conficiunt.Nihil habet ista quàm illa minus.Cur id? Quia nõ hanc sanctificant homines,sed Christus,qui illam antè sacrauerat. Quemadmodùm enim uerba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoquè pronunciant:ità & oblatio eadem est, eademque baptismi ratio est adeò omnia in fide consistunt. Cornelium spiritus repentè repleuit, quia: priùs ipse alacritatem uoluntatis ostenderat,fidemque plenissimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Christi corpus,& illud est: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse,qui nunc etiam adest atque operatur.

Eccl.3. — Deus per malos ẽt operatur. — Nota. — 1.Reg.6. — Matt.3. — Lucæ 3. — Ioan.1. — Ioan.1. — Act.10.

2. IDEM Chrysostomus homilia sexagesimaquinta in Genesim:Hoc mandatum posuit Aegyptijs Ioseph,ut ità tributum penderent Pharaoni,excepta sola Sacerdotum terra. Audiant qui nunc uiuunt,quantam olìm sacerdotum Idolorum curam habuerint,& discant ut uel saltem parem habeant honorem his,quibus† omnium Dei ministerium creditum, & sacerdotio insigniti sunt. Si enim errantes illi, & tantam idolorum curam habentes,quia

Gen.46. — Idololatræ quantũ honorem detulere sacerdotibus suis. — fo.†omne.

quia

quia ex hoc putabant idola magis coli, si ità eorum ministros colerent: quanta nunc condemnatione digni, qui nunc imminuunt quod ad illorum spectat cultum? An nescitis, quòd honor ad Devm ipsum pertinet? Nè igitur respicias eum cui honor confertur. Non enim propter illum debes quod tuum est facere, sed propter illum cuius sacerdos est, ut & ab illo retributiones ubertim accipias. Et paulò pòst: Nè igitur simus deteriores infidelibus, qui propter idolorum errorem adhuc tantum cultum exhibent illorum famulis: sed quantum distat error & ueritas, tantum distant & illorum, & Dei sacerdotes. Tam excellentem igitur & honorem impendere debemus, ut multò plures è supernis nobis retributiones accrescant.

Cur diaboli op̃a tãtoperè impugnentur illi, q̃ alijs p̃sunt & populum docent.

3. Origenes homilia septima in Ezechielem: Plùs hi qui sunt in medio, oppugnantur ab inimico, vt per ruinam unius hominis, quæ celari non potest, omnibus scandalum fiat, & impediatur fides per conuersationem pessimam clericorum. Omnia, ut diximus, Diabolus operatur, & ea quæ videntur esse bona, nec sunt, & ea quæ per naturam suam mala sunt, omnia aduersùm humanam commentatur animam. Vndè qui curam habet uitæ suæ, neque mansuetudine hæreticorum capitur, ad consentiendum doctrinæ eorum, neque meis delictis qui uideor in Ecclesia prædicare, scandalizabitur: sed ipsum dogma considerans, & pertractans Ecclesiæ fidem, à me quidem auersabitur, doctrinam uerò suscipiet secundùm præceptum Domini, qui ait: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia quæcunque uobis dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorum nolite facere: dicunt quippe & non faciunt. Iste sermo de me est, qui bona doceo, & contraria gero, & sum sedens super Cathedram Moysi quasi scriba & pharisæus. Præceptum tibi est, ò popule, si non habueris accusationem doctrinæ pessimæ, & alienorum ab ecclesia dogmatum, conspexeris uerò meam culpabilem vitam, atque peccata, ut non habeas iuxta dicentis uitam tuam instituere, sed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur, & si uolumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus. Descripti sunt Actus Apostolorum, & prophetarum gesta de sacris uoluminibus agnoscimus: illud exemplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Si uerò quærimus nobiles ad æmulandum, ut cum dicamus, ille docet, & his quæ docet, facit ipse contraria aduersùm præceptum Domini facimus, qui mandauit doctrinas magistrorum magis considerari debere, quàm uitas.

Mat.23.

Malæ vitæ doctores audiẽdi, nõ imitãdi sunt, sed Christus & sãcti.

4. Bernardvs sermone sexagesimosexto in Cantica: Iam uerò qui Ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus Ecclesiæ detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta contemnunt, si mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiendis idonei sacramentis. Nunquàm verò duo ista conuenient, Episcopum esse, & peccatorem? Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator, qui in dominum mortis dictabat sententiã? Si neges Episcopum, arguet te testimonium Ioannis, qui eum in testimoniũ sui pontificatus et prophetasse refert. Apostolus erat Iudas, & licèt auarus & sceleratus, electus à Domino. An tu de illius Apostolatu dubitas quem Dominus elegit? Nonne ego, inquit, uos duodecim elegi, & vnus ex uobis diabolus est? Audis eundẽ electum Apostolũ, & extitisse diabolũ, & negas

Epi & presbyteri mali suam authoritatem & dignitatẽ retinent.
Ioan.11.
Act.1.
Ioan.6.

negas posse esse Episcopum qui peccator est? Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, & qui non obedierunt eis tanquàm Episcopis, inobedientiæ rei fuerunt etiam in ipsum Dominum præcipientem & dicentem: Quæ dicunt facite. Patet, quanuis scribæ, quanuis pharisæi, quanuis uidelicet maximi peccatores, propter Cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilominùs pertinere quod item dixit: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit.

Mat. 23.
Luc. 10.

5. AVGVSTINVS epistola centesima trigesimaseptima ad Hipponenses: Ad quid enim aliud sedent isti, & quid aliud captant, nisi ut quisquis Episcopus uel clericus uel monachus uel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, sed non omnes posse manifestari? Et tamen etiam ipsi, cùm aliqua maritata inuenitur adultera, nec proijciunt uxores suas, nec accusant matres suas. Cùm autem de aliquibus qui sanctum nomen profitentur, aliquid criminis uel falsitatis sonuerit, uel ueri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Et post pauca: Hæretici non habendo quod in causa suæ diuisionis defendant, non nisi hominum crimina colligere affectant, & ea ipsa plura falsissimè iactant: ut quia ipsam diuinæ scripturæ ueritatē, qua ubique diffusa Christi Ecclesia commendatur, criminari & obscurare non possunt, homines per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus & fingere quicquid in mentem uenerit, possunt. Vos autem non ità didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in illo docti estis. Ipse quippe fideles suos securos fecit etiam de dispēsatoribus malis, mala sua facientibus, & bona eius loquentibus, ubì ait: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt. Orate quidem pro me, nè fortè alijs prædicans, ipse reprobus inueniar. Veruntamen cùm gloriamini, non in me, sed in Domino gloriemini. Quantumlibèt enim uigilet disciplina domus meę, homo sum, & inter homines uiuo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quàm arca Noe, ubi tamen inter octo homines, reprobus unus inuentus est. Aut melior sit quàm domus Abrahæ, ubì dictum est, Eijce ancillam & filium eius: Aut melior quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: Aut melior sit quàm domus ipsius Iacob, ubi lectum patris filius incestauit: Aut melior sit quàm domus ipsius Dauid, cuius filius cum sorore concubuit, cuius alter filius contra patris tam sanctam consuetudinem rebellauit: Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret quod superiùs commemoraui, Foris pugnæ, intùs timores: nec diceret, cùm de sanctitate & fide Timothei loqueretur: Neminem habeo qui germanè de uobis solicitus sit. Omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Iesu Christi. Aut melior quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua vndecim boni, perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior sit postremò quàm cælum, undè angeli ceciderunt.

Qui al' qui Episcopi, clerici monachi aut sanctimoniales mali sunt, oēs tales esse credi uolunt maleuoli homines.
Nota ueterē Hæreticorū artem diligēter.
Xp̄s suos fecit securos dē malis dispensatoribus.
Mat. 23.
1. Cor. 9.
vbiq; mali cū bonis coniuncti.
Gen. 9.
Gen. 21.
Mala. 1.
Gen. 49.
1. Reg. 13. & 15.
2. Cor. 2.
Philip. 2.
Ioan. 12.
Esaiæ 14.
Apoc. 12.

6. IDEM Augustinus quadragesimonono sermone de uerbis Domini: Diligendus pastor, tolerandus est mercenarius, cauendus est latro. Sunt homines in ecclesia, de quibus dicit Apostolus, qui ex occasione euangelizāt, quæ rentes ab hominibus commoda sua, siue pecuniaria, siue honorum uel laudis humanæ. Quomodolibèt uolentes accipere munera euangelizant, & nō tam salutem eius quærunt cui annunciant, quàm commodum suum. Ille autem qui audit salutem, ab eo, qui non habet salutem, si ei crediderit quem il-

Philip. 1.

le an

le annunciat, neque in illo ſpem poſuerit, per quem illi annunciator ſalus: qui annunciat, habebit detrimentum: cui annunciatur, habebit lucrum. Ha-

Mat. 23.

Cathedram Moyſi qui tenere dicant.

bes Dominum dicentem de pharisæis, Cathedram Moyſi ſedent. Non eos ſolos ſignificabat Dominus quaſi uerò eos qui crederent in Chriſtum, ad Iudæorum ſcholam mitteret, ut ibi diſcerent, quemadmodùm iter ſit ad regnũ cælorum? Nonne ideò Dominus uenit, ut inſtrueret Eccleſiam, ipſoſque Iudæos benè credentes, & benè ſperantes, & benè diligentes ſegregaret, tanquàm frumenta à paleis, & faceret unum parietem circuncisionis, cui coniũgeretur alius paries ex præputio gentium, quibus duobus parietibus de diuerſo uenientibus eſſet ipſe lapis angularis? Et poſt pauca Sed nomine Phariſæorum & ſcribarum ſignificauit quoſdam in eccleſia ſua futuros, qui dicerent, & non facerent. Se autem figurauerat in perſona Moyſi: Etenim perſonam eius gerebat Moyſes. Iterum poſt pauca: Laicus qui uult benè uiue-

Boni laici officium.

re, cùm attenderit clericum malum, quid ſibi dicit? Dominus dixit, Quæ dicunt, facite: quæ faciunt, facere nolite. Ambulabo uiam Domini, nõ ſequar eius mores. Audiam ab illo, non uerba ipſius, ſed Dei. Sequar DEVM, ſequatur ille cupiditatem ſuam. Quia ſi uoluero apud DEVM ſic me defendere, ut dicam: Domine, uidi malè uiuentem illum Clericum tuum, & ideò malè uixi: nonne mihi dicturus eſt, Serue nequam, non à me audieras, Quæ

Mat. 23.

Malorum laicorum conſuetudo.

dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite? Malus autem laicus infidelis, non pertinens ad gregem Chriſti, non pertinens ad frumentum Chriſti, qui tanquàm palea in area toleratur, quid ſibi dicit, quandò cœperit illum arguere uerbum Dei? Exi: quid mihi loqueris? Ipſi Epiſcopi, ipſi Clerici non illud faciunt, & me cogis ut faciam? Quærit ſibi non patronam ad cauſam malam, ſed comitem ad pœnam, nunquàm eum ille defenſurus eſt in die iudicij, quemcunque malum uoluerit imitari. Quomodo enim Diabolus omnes quos ſeducit, non ſeducit cum quibus regnet, ſed cum quibus damnetur: ſic omnes qui ſequuntur malos, comites ſibi ad gehennam quærũt, non patrocinia ad regna cælorum.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaquinta in Ioannem: Magna di-

Ioan. 20.

gnitas Sacerdotum. Quorumcunque remiſeritis, inquit, remiſſa ſunt peccata. Quamobrem Paulus dicebat, Obedite Præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis, ut maximum ipſis habeatis honorem. Tu enim rem tuam curas: quam ſi benè

Heb. 13.

Sacerdotum dignitas cum periculo coniuncta.

ordinaris, nulla tibi alia ſolicitudo impendet. Sacerdos ſi uitam diſpoſuerit, tuam autem non diligenter curauerit, cum impijs in gehennam detruditur: & nonnunquam non proprijs actionibus, ſed noſtris damnatur, niſi omnia quæ ad ſe ſpectant, efficiat. Cùm igitur periculi magnitudinem uideatis, mala eos beneuolentia proſequamini: quod & Paulus ſignificauit, dicens: Ipſi peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris redditur: Idcircò

Ibidèm.

maximè colendi ſunt. Quòd ſi eis inſultabitis, neque ueſtra benè diſponetis.

Matt. 23.

Intellige quid de Iudæis inquit Chriſtus: Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia quæcunque dixerint uobis ut faciatis, facite. Nũc

Super cathedram Chriſti ſedent Sacerdotes & audiendi, quamuis ſint mali.

2. Cor. 5.

non eſt dicendum, ſuper Cathedram Moyſi, ſed ſuper Cathedram Chriſti ſederunt ſacerdotes. Eius enim acceperunt doctrinam. Quare Paulus inquit, pro Chriſto legatione fungimur, tanquàm Chriſto exhortante per nos. Nõne uidetis ſeculi principibus omnes ſubeſſe, & ſæpè genere, uità, & prudentia potioribus deteriores præponi? Nihilominùs principis, qui eos præpoſuit, reuerentia nihil, quales illi ſint, cogitant. Quòd ſi homo aliquem conſtituerit,

ſtituerit, tantus ſubit metus: ſi Deus quem conſtituit, deſpicimus, maledicimus, innumeris afficimus contumelijs: & cùm fratres noſtros iudicare prohibeamur, contra Sacerdotes linguam acuimus. Quanam hæc digna excuſatione, cùm in oculo noſtro trabem non uidemus, feſtucam in proximi oculo acriùs cenſemus? Neſcis grauius te tibi iudicium præſcribere, cùm ità alium iudicas? Hæc dico, non quòd indignos ad Sacerdotium aſſumi probem, ſed miſereſcens, & lachrymans. Non tamen propterea a ſubditis iudicandi ſunt, etiamſi malè & uitioſè uiuant. Tu autem ſi tibi conſules, nihil in his quæ illis à Deo commiſſa ſunt, damni accipies. Nam ſi aſinum loqui fecit, & per uatem benedictiones ſpiritales largitus eſt, & in muto ore, & lingua immunda Balaam, propter offendentes Iudæos operatus eſt: multò magis propter uos fideles, etiam ſi praui ſint ſacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet Spiritum ſanctum.

Mat. 7. Lu. 6.

Numer. 22. & ſequen.

1. C. IRENAEVS contra hæreſes libro quarto, capite quadrageſimotertio: Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris &c. ut in textu.

2. IDEM libro tertio, capite ſecundo: Cum autem ad eam iterùm traditionem quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſsiones presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur, prouocamus eos qui aduerſantur Traditioni, dicent ſe non ſolùm presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſynceram inueniſſe ueritatem.

3. ET capite tertio, ut ſuprà de præceptis eccleſiæ, quæſt. 9. B. 3. E. 1.

4. ITEM libro quarto, capite quadrageſimoquarto: Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet &c. ut in textu.

5. TERTVLLIANVS de præſcriptionibus hæreticorum: Ordinationes eorum &c. in textu.

6. EPIPHANIVS hæreſi quadrageſimaſecunda & quadrageſimanona, ut ſuprà, quæſt. 2. C. 2.

VIII

Quæ uirtus eſt huius Sacramenti, & quis effectus?

A. Eximia certè uirtus eſt, & effectus multiplex. Nam qui ſeptem his Ordinibus, quos diximus, ritè initiantur, Dei conſequuntur gratiam [a] & poteſtatem ſpiritualem, ut quæ ad Ordinum ipſorum functiones proprias pertinent, ſalubriter exequantur, ac inter Deum Deique populum idonei miniſtri ſint conſtituti. Vndè Ambroſius: [b] In loco Ordinis officii eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit, non utiquè propriam, ſed Ordinis per efficaciam Spiritus ſancti.

a Conci. Floren. & Tridē. & Augu. li. 2. contra epiſtolam Parmeniani, c. 13. & Greg. in cap. 10. li. 1. Reg.
b In capu. 12. 1 ad Corinthios.

B. Habent prętereà iidem [c] ordinati certum ex ore & illuſtre teſtimonium, quo ſe miniſteriaque ſua commendent, & comprobent alijs. Ità fit, ut ijs Ordinibus inſigniti, & in miniſterium eccleſiæ ſegregati, rectè cognoſcantur, & ſuo in loco habeantur, meritoque honorentur. Væ autem [d] ijs, quos non

c Act. 6. b c. 13. a 14. d 15. a g 1. Tim. 4. d Tit. 1. b. Cypria. li. 1. epi. 6.
d Num. 16. c Heb. 5. b

1.Par.13.c 2.Reg.6.ab 2.Par.26.cd
Aaronis à Deo vocati exemplum impellit, ſed nouandarum rerum ſtudium ac animi tumor ad inſtar Oziæ Regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunq; occupanda ac arripienda præcipitat. In quos Diuinus ille ſermo rectè competit: [e] *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.*

e Hiere.23.d 14.c27.c29.b

f Ioan.10.a Cant.2.d Acto.20.f Matt.7.c

C. Et hos non Eccleſię miniſtros habendos, ſed vtì f fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauendos eſſe ſcriptura monet: quoniam illi non per oſtium ingrediũtur, ſed aut propria temeritate, aut propter [g] magiſtratus duntaxàt ciuilis vel turbæ [h] popularis fauorẽ, eccleſiaſtica munia ſibi ſumunt, abſq; legitima quidem vocatione & ordinatione in ſacra illa munia inuolantes.* *Quomodò autem prædicabunt, nisì mittantur?* vt [a] ſegregatus ille in miniſterium Paulus inquit.

h Triden. ſeſ. 23.c.4. h Laod.cã.13.

* Rom.10.c a Acto.13.a

h Vide Leonẽ epi.87. ad epiſcopos Aphricanos, & Gregorium li.4. epiſt.2. Dionyſ. in lib. de eccl. Hierar. c Cant.6.a

D. Certè Ordine [b] confuſo, & ſublato Sacerdotio, Eccleſiaſtica corrueret Hierarchia, quæ tum ex Presbyteris & alijs miniſtris, tũ verò ex Epiſcopis rectè ordinatis conſtat. nec eſſet Eccleſia, quod dicit, caſtrorũ acies [c] ordinata, nec veri & legitimi Eccleſiæ miniſtri internoſcerent: Præterea docendi munus & authoritas vileſceret, Sacramentorum diſpenſatio infidè præpoſtereq; curaretur, ac vana etiam foret: functiones demũ Eccleſiaſticæ perturbarentur, atque ſicut res nunc ipſa nimiùm docet, nouæ, falſæque doctrinæ per nouos iſtos falſosque ſponſæ miniſtros gliſcerent: undè grauibus etiam & exitialibus motibus quos experimur, identidèm Eccleſia cõcuteretur. Quapropter Apoſtolus Paulus [d] non modò gradus miniſtrorum in Eccleſia diuerſos poſuerit, uerumetiam quàm ſalutares ac neceſſarij eſſent, adiunxit, ut affirmet [e] diuinitùs eos eſſe datos Eccleſiæ, quemadmodùm anteà dictum fuit, *Ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, & ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris.*

d 1.Cor.12.d

e Ephe.4.c

E. Et eſt profectò illuſtris hæc nota Eccleſiæ, multoque certiſſima, quòd uidemus perpetuam illã, nullaque hactenùs ætate interruptam Epiſcoporum ac legitimorum in ea ordinum

num ſucceſſionem, quos Deus in ea ad huius regni ſui gubernationem integram collocauit. Eoq; magìs miniſtrorum iſthæc inſtitutio, tanquàm nexus firmiſsimus [f] Eccleſiæ, & conſeruandæ unitatis pulcherrimum vinculum, ſedulò retinenda, & in malis etiam Eccleſiæ miniſtris (ut diximus) propter Diuinam ordinationem eſt uſquè honoranda. [g] Quòd Auguſtinus intelligens, In illum, inquit, ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro uſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem Cathedram ſedet, ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret Eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis: quibus DOMINVS prouidens, ait de Præpoſitis malis: [h] *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.* Hæc Auguſtinus.

f Irenæ. lib. 3. cap. 3. & li. 4. c. 43. Optatus lib. 2. contra Dona. Auguſt. epiſt. 165. & 42. Item contra ep. Fundamen. ca. 4. Et in pſal. contra partem Donati. Tertullian. de præſcript. Hæret.

g Epiſto. 165. Vide eundem lib. 2. cõtra literas Petiliani Dona c. 51.

h Matth. 23.

SCRIPTVRAE.

ACTORVM ſexto: Elegerunt Stephanum uirum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiocheuum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes, impoſuerunt eis manus. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum. & eorum qui erant à Cilicia & Aſia, diſputantes cum Stephano. Et non poterant reſiſtere ſapieutiæ & ſpiritui qui loquebatur.

ACTORVM decimotertio: Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunãtibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi qnidem miſsi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum. & cùm ueniſſet Salaminam, prædicabant uerbum Dei in in ſynagogis Iudæorum.

ACTORVM decimoquarto: Reuerſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos diſcipulorum. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunantibus, commendauerunt eos Domino.

ACTORVM decimoquinto: Facta ergò ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduersùs illos, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apoſtolos & Presbyteros in Ieruſalem ſuper hac

quæstione. Ibidèm: Perambulabat autem (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

Prioris ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego dispofui tibi.

Numerorum decimosexto, de seditione Chore loquens: Dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & uniuersa substantia eorum. descenderuntque uiui in infernum, operti humo. & perierunt de medio multitudinis. At uerò omnis Israel quia stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Nè fortè & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta uiros qui offerebant incensum.

Ad Hebræos quinto: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui uocatur à Deo tanquàm Aaron.

Primi Paralipomenon decimotertio: Congregauit Dauid cunctum Israel, à Sihor Aegypt usque dum ingrediaris Emath, ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. Et ascendit Dauid & omnis uir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Iuda, ut afferret indè arcam Domini Dei sedentis super Cherubim. ubi inuocatum est nomen eius. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum nouum, de domo Abinadab. Oza autem & fratres eius minabant plaustrum. Porrò Dauid & uniuersus Israel, ludebant coram Deo omni uirtute, in canticis & citharis, & Psalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cùm autem peruenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suã, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciuiens, paululùm inclinauerat eam, Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quòd tetigisset arcam: & mortuus est ibì coram Domino.

Secundi Regum sexto: Postquàm autem uenerunt ad aream Nachor, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcã Dei.

Secundi Paralipomenon vigesimosexto: Cùm roboratus esset (Ozias) eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere uoluit incensum super altare thymiamatis. statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domini octoginta, uiri fortissimi, restiterunt regi, & dixerunt: Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron. quia consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario: nè contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. Cùmque respexisset eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, uiderunt leprã in fronte eius, & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eo quòd sensisset ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

Ieremiae vigesimotertio, ut in textu: Et capite decimoquarto: Falsò prophetæ uaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: uisionem mendacem, & diuinationem fraudulentã, & seductionem cordis sui prophetant uobis. Rursùm capite vigesimoseptimo: Non misi eos: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eijciant uos, & pereatis tam uos quàm prophetæ qui uaticinantur uobis. Item capite vigesimonono: Falsò ipsi prophetant uobis in nomine meo, & non misi eos, dicit Dominus.

Ioannis decimo: Amen, amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliundè: ille fur est & latro. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet & perdat, Lupus rapit & dispergit oues.

Canticorvm secundo: Capite nobis uulpes paruulas quæ demoliuntur uineas.

Actorvm vigesimo: Ego scio (inquit Paulus ad maiores natu Ecclesiæ Ephesinæ) quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in nos, non parcentes gregi. Et ex uobisipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se.

Matthaei septimo: Attendite uobis à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.

Ad Romanos decimo: Quomodò audient sine prædicante? Quomodò uero prædicabunt, nisi mittantur?

Actorvm decimotertio: Segregate mihi Saulum & Barnabam & cæt.

Canticorvm sexto: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Ierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.

Prioris ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deindè uirtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes uirtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

Ad Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdã autem Prophetas, alios uerò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum, & cæt.

PATRES.

1. A. Concilivm Florentinum: Effectus Sacramenti Ordinis est augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus minister.

2. Concilivm Tridentinum sessione vigesimatertia, capite tertio, & canone tertio, ut suprà quæstione prima, A. 2.

3. Avgvstinvs libro secundo contra epistolam Parmeniani, ut suprà ibidem. I.

4. Gregorivs Magnus in caput decimum libri primi regum. Et Ambrosius in duodecimum caput prioris ad Corinthios, ut suprà, quæstione prima, A. 5. & 8.

B. Cyprianvs libro primo, epistola sexta ad Magnum: Si apud Noua-

tianum est Ecclesia, apud Cornelium non fuit. Si uerò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione succes sit, & quem præter sacerdotij honorem, martyrio quoque Dominus glorificauit, Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ortus est: habere namque aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. Foris enim non esse Ecclesiam, nec scindi aduersù m se, aut diuidi posse, sed inseparabilis atque indiuiduæ domus unitatem tene re manifestat scripturæ diuinæ fides, cùm de sacramento paschæ & agni, qui agnus Christum designabat, scriptum sit: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnē foràs. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoquè typum portabat Ecclesiæ, expressum uidemus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrē tuam & fratres tuos, & totā donū p̄ris tui colliges ad te ipsam in domū tuā, & oīs qui exierit ostium domus tuæ foràs, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur, in unam domum solam, id est, in Ecclesiam, uicturos, & ab interitu mundi euasuros, colligi oportere. Quisquis autem de collectis foràs exierit, id est, si quis quanuìs in Ecclesia gratiam consecutus recesserit, & ab Ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quòd pereat, imputaturum. Quod Apostolus Paulus explanat, docens, & præcipiens hæreticum, uitandum esse, ut peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic est enim qui reus sibi erit, nō ab Episcopo eiectus, sed spontè de Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et idcircò Dominus insinuans nobis unitatem, de Diuina authoritate uenientem, ponit & dicit: Ego & pater unum sumus: ad quam unitatem redigens Ecclesiam suam, denuò dicit: Et erunt unus grex & unus pastor. Si autem grex unus est, quomodò potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodò potest, qui (manente uero pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succidanea præsidente) nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus fit & prophanus, Dominicæ pacis ac diuinæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id est, in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordes atque unanimes habitant? loquente in Psalmis Spiritu sancto & dicente: Deus qui habitare fecit unanimes in domo. Ibidèm: Quòd uerò eundem quem & nos Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum sanctū nosse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum Sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum nouerant, pari lege & religione uiuentes, unum & uerum Deum, qui colendus atque inuocādus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci sui ministerium trangressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentia uindicauerunt, diuinitùs percussi pœnas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia, irreligiosè & illicitè contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoquè ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, nè in usu de cætero essent sacerdotibus, sed potiùs indignationis & ultionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, iussu Domini conflata, atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secū dùm quod loquitur scriptura diuina: Memoriale, inquit, filijs Israel, ut non accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, ut non sit sicut Chore. Et tamen illi schisma non fecerant,

Nemini succedens Nouatus a seipso ortus est.

Exod. 12.

Iosue 2.

Tit. 3.

Ioan. 10.
Ibidèm.

Ordinatio succidanea.

Psal. 67.
Non est satis de Deo idem sentire quod Ecclesia.
Num. 16.

Alieno officio sese immiscentes.

Exo. 28.

rant, nec foràs egresſi contra Dei ſacerdotes imprudenter atque hoſtiliter re bellauerant, quod nunc hi Eccleſiam ſcindentes, & contra pacem atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & priuatum aſſumere, & baptizandi atque offerendi licentiam uendicare conantur. Quo modo perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo poſſunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? &c. atque ut magis intelligi poſſet contra huiuſmodi audaciam, quæ fit cenſura diuina, inuenimus in tali facinore non ſolùm duces & authores, ſed & participes pœnis deſtinari, niſi ſe à communione malorum ſeparauerint, præcipiente per Moyſen Domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſsimorũ, & nolite tangere ab omnibus quæ ſunt eis, nè ſimul pereatis in peccato eorum, & quod cõminatus per Moyſen Dominus fuerat, impleuit, ut quiſquis ſe à Chore & Dathan & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia cõmunione perſolueret. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes religioſa temeritate miſcuerint. Sicut etiam per Oſeę Prophetam Spiritus ſanctus conteſtatur & dicit, Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, contaminabuntur. Docens ſcilicet & oſtendens, omnes omninò cum authoribus ſupplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergò apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia diuinitùs irrogantur?

Num. 16. Oſeæ 9.

1. D. Leo Magnus in epiſtola octogeſimaſeptima ad Epiſcopos Aphricanos, per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos: Quòd ſi in quibuslibet Eccleſiæ gradibus prouidenter ſcienterque curandum eſt, ut in Dei domo nihil ſit inordinatum, nihilque præpoſterum: quanto magis elaborandum eſt, ut in electione eius qui ſupra omnes gradus conſtituitur, non erretur? nã totius familiæ Domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.

2. Gregorius Magnus libro quarto epiſtola quinquageſimaſecunda ad Epiſcopos Galliarum: Ad hoc diuinæ diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent: una concordiæ fieret ex diuerſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum: Neque enim uniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia uerò creatura in una eademque qualitate, gubernari uel uiuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſint Angeli, ſint Archangeli, liquet quòd non æquales ſunt: ſed in poteſtate & ordine, ſicut noſtis, differt unus ab altero.

Hierarchia eccleſiæ.

3. Dionysius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite quinto in initio, ubi de ſacris ordinibus tractationem inſtituit: Tempus iã admonet, poſt diuina iſtiuſmodi munia, ipſos exponere ſacros Ordines, ac diſtributiones, uirtuteſque ipſorum, & actiones atque conſummationes, ſubiectamque illis trinitatem excellentium ordinum, ut oſtendatur ſacerdotij noſtri perfunctio, inordinata omnia & incompoſita atque confuſa ab ſe arcere ſemper atque cohibere: ornatum uerò atque ordinem & grauitatem, in proportionibus ſanctorum ordinum ſuorum exhibere. Et quidem hierarchiam omnem cur in Trinitatis diſtribuerimus numerum, in libro de cæleſti hie-

Inordinata & incompoſita arcet Sacerdotium Chriſtianæ legis.

sti hierarchia congruè satis (reor) exposuimus, dicentes (ut habet sacra nostra traditio) omnem sacrorum ordinum functionem, in sanctissimas teletas diuidi, & in eos qui diuina probè callent, aliosque sacratiùs imbuunt, inque eos qui ab his sanctissimè promouentur.

Et quibusdam interiectis: Ostensum est igitur, Antistitum ordinem perficientem esse, & perfectionis authorem: sacerdotum uerò, illuminantem atque ad lucem promouentem: porrò ministrorum, purgantem atque discernentem. Videlicet Pontificalis ordo non perficere solùm, uerùm & illuminare & purgare nouit. Sacerdotum uerò uirtus, in se cum illuminante habet purgantem quoquè scientiam. Verùm quæ inferiores sunt, ad præstantiora transire nequeunt, propterea quòd fas illis non est, ad istiusmodi prosilire superbiam. Porrò sacratiores uirtures unà cum suis, inferiores quoque sua ipsa perfectione scientias sacras nequaquàm ignorant. Quia tamen diuinarum actionum imagines sunt sacerdotales distinctiones, ornatissimi atque inconfusi diuinarum operationum ordinis insitos sibi fulgores indicantes: in primas, ac medias, & ultimas sanctas actiones atque ordines pontificali discretione distributæ sunt, insinuantes (ut dixi) in seipsis diuinas actiones ordinatas esse atque impermixtas. Quia enim summa illa diuinitas, eos (qui bus se insinuat) spiritus purgat primò, consequenter illuminat, & illuminatos ad diuinam effigiem perficit: meritò sacerdotalis diuinas imagines præ se ferens æmulatio, discretos seipsam in ordines, uirtutesque distribuit, apertè indicans, diuinas actiones in castissimis purissimisque ordinibus constanter atque inconfusè persistere.

Ordinata graduũ in ecclesia distinctio qd designet.

1. E. Irenaevs aduersùs hæreses libro tertio, capite tertio: Sed quoniam ualdè longum est, in hoc tali uolumine omnium ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionẽ, & annunciatam hominibus fidem, per successiones episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo, uel per sui placentiam malam, uel uanam gloriam, uel per cæcitatem & malam sententiam, præterquam oportet colligunt, &c. ut suprà de præceptis ecclesiæ, quæst. 9. B. 3.

2. Idem Irenæus libro quarto, capite quadragesimotertio, ut suprà, quæstione septima, C.

3. Optatvs Mileuitanus libro secundo cõtra Donatistas, ut suprà de pręceptis ecclesiæ, quæst. nona, B. 4.

4. Avgvstinvs epistola 165. ad Generosum, ut ibidèm. B. 5.

5. Idem epistol. 42. ad Madaurenses, ibidèm de præceptis ecclesiæ, B. 6.

6. Item contra epistolam Manichæi quam uocant fundamenti, capite quarto, ut suprà de fide & symbolo, quæstione decimaoctaua, D. 3.

7. Idem Augustinus in psalmo contra partem Donati, ut suprà de præceptis ecclesiæ, quæst. nona, B. 7.

8. Tertvllianvs de præscriptionibus aduersùs hæreticos, ut suprà ibidèm, E. 2.

9. Avgvstinvs epistola centesima sexagesimaquinta: In illum ordinem Episcoporum &c. ut in textu.

10. Idem libro secundo contra literas Petiliani, capite quinquagesimoprimo, ut suprà de præceptis ecclesiæ, quæst. nona, B. 8.

DE MA-

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I

Quid est matrimonium?

ATRIMONIVM est [a] legitima viri fœminæq; coniunctio, ad consuetudinem vitæ indiuiduam inter ipsos coniuges transigendam diuinitùs instituta.

B. Legitima inquam, vt mutuus amborum [b] consensus accedat, & gradus, quos uocant, [c] consanguinitatis & affinitatis, aliaq; id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant.

C. Cuius quidem coniugalis coniunctionis si primarium authorem quæris, [d] Deus est Opt. Max. qui primos coniuges & humani generis parentes in ipso paradiso coniunxit, suaq; benedictione cohonestauit. Sin finem institutionis spectas, est humani generis ad [e] Dei gloriã propagatio, & coniugum inter se familiaris fidusq; [f] conuictus, ac prætereà [g] fornicationis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

a Aug. in li. de fid. & oper. c. 7. & lib. 1. de nup. & concu. ca. 10. & 21. Li. de bono cõiu. c 24. Am. in ca. 5. Eph. Pet. Dam. ser. 1. de dedi. Lucius 3. in 5. decretal. tit. 7. c. 9. Constan. concil. sess. 15. art. 8. Tridẽ. sess. 24. can. 1.
b Gen. 24. g Tob. 7. e d Amb. de inst. virg. cap 6.
c Calixt. 1. epi. 2. Lateranẽ. can. 50. Trid. sess. 24. can. 3. & 4. & de refor. matrimo. c. 2. & seq.
d Gen. 2. d Mat. 19. a 1. Cor. 7. a Ephes. 5.
e Genes. 2. d
f Chrys. in hom. 20. in episto. ad Ephes. in morali exhortat.
g 1. Corin. 7. a Augusti. lib. 9. de Gene. ad lit. cap 7. Ephe. in Psal. 43.

SCRIPTVRAE.

GENESIS vigesimoquarto: Et dixerunt Laban & Bathuel: Vocemus puellam, & quæramus ipsius uoluntatem. Cumque uocata (Rebecca) uenisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait, Vadam.

TOBIAE septimo: Et appræhendens (Raguel) dexteram filiæ suæ (Saræ,) dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob uobiscum sit, & ipse coniungat uos, impleatque benedictionem suam in uobis. Et accepta charta, feccrunt conscriptionem coniugij. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

GENESIS secundo capite: Immisit ergò Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Dens costam quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex ossib. meis,

& caro

& caro de carne mea: hæc uocabitur virago, quoniam de uiro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.

Matthaei decimonono: Accesserunt ad eum Pharisæi, tentantes eũ, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa? Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una: itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quòd ergò Deus cõiunxit, homo non separet: Dicunt illi: Quid ergò Moyses mãdauit dare libellũ repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiã cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: ab initio autem non fuit sic.

Prioris ad Corinthios septimo: Ptopter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat, similiter autem & uxor uiro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir. Similiter autem & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicèm, nisì fortè ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi: & iterùm reuertimini in idipsum, nè tẽtet uos Satanas propter incontinentiam uestram. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium. Et pòst pauca: Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. Et vir uxorem nõ dimittat.

Ad Ephesios quinto: Mulieres uiris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniam uir caput est mulieris, sicut Christvs caput est Ecclesiæ. Ipse, saluator corporis eius. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ità & mulieres uiris suis in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christvs dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Ità & uiri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit: Nemo enim unquàm carnẽ suã odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia mẽbra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem suam: & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacrm̃ hoc magnum est, ego aũt dico in Christo & in Ecclesia. Veruntamen & uos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat uirum suum.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs in libro de fide & operibus, capite septimo: Hoc si semper nesciet, nunquàm ex hoc erit adultera: si autem sciat, iam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno uiro sciens cubauerit sicut in iure prædiorum tã diù quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quàm diù se possidere ignorat alienum: cùm uerò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei perhibebitur, tunc iustè iniustus uocatur. Absit ergò ut sensu non humano, sed planè uano sic doleamus cùm flagitia corriguntur, tanquàm connubia dirimantur, maximè in ciuitate Domini, in monte sancto eius,

cto eius, hoc est, in Ecclesia, ubi nuptiarum non solùm uinculum, uerumetiã sacramentum ità commendatur, ut non liceat uiro uxorem suam alteri tradere: quod in republica tunc Romana, non solùm minimè culpabiliter, uerumetiam laudabiliter Cato fecisse perhibetur.

Vinculũ & sacramentũ nuptiarum.

2. IDEM libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite decimo: Quoniam sanè non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantùm pudicitia, cuius uinculum est fides, uerumetiã quoddã sacramentũ nuptiarũ cõmẽdatur fidelibus coniugatis. Vndè dicit Apostolus: Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiã: huius proculdubiò sacr̃i res est, ut mas & fęmina cõnubio copulati, quãdiù uiuũt, inseparabiliter pseuerent, nec liceat excepta cã fornicationis, à cõiuge cõiugẽ dirimi. Hoc.n.custoditur in Christo & ecclesia, ut uiuẽs cũ uiuente in æternũ nullo diuortio separetur. Cuius sacr̃i tanta obseruatio est in ciuitate Dei nostri, in mõte sancto eius, hoc est, in ecclesia CHRISTI quibusq; fidelibus cõiugatis, qui sine dubio mẽbra sunt Christi, ut cùm filiorũ procreãdorũ causa uel nubãt fœminæ, uel ducantur uxores, nec sterilẽ coniugẽ fas sit relinquere, ut alia fęcũda ducatur. Quod si quisquã fecerit, nõ lege huius seculi, ubi interueniẽte repudio, sine crimine cõcedit̃, cùm alijs alia copulare cõnnubia. Quod ẽt sanctũ Moysen Dñs propter duritiã cordis illorũ Israelitis permisisse testatur, sed lege euãgelij reus est adulterij, sicut etiã illa, si alteri nupserit. Et usqueadeò manẽt inter uiuentes semel inita iura nuptiarum, ut potiùs sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cũ his, quibus alijs adhæserunt. Cũ alijs quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum coniuges permanerẽt. Deniquè mortuo uiro cum quo uerũ connubiũ fuit, fieri uerum connubium non potest, cum quo prius adulterium fuit. Ità inter uiuentes manet quoddam uinculũ coniugale, qđ nec separatio, nec cũ altero copulatio possit auferre. Manet aũt ad noxã criminis, nõ ad uinculũ fęderis: sicut apostata anima uelut de coniugio Xp̃i recedẽs, ẽt fide perdita, sacramentũ fidei nõ amittit, qđ lauacro regenerationis accepit. Redderet̃ enim proculdubiò redeũti, si amisisset abscedẽs. Habet autem hoc qui recesserit, ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij.

Sacramentũ nuptiarum.

Eph.5. Col.3.

Psal.47.

Mat.19.

Lege euãgelij adulterij rei sunt, qui coniuge uiuente contrahũt cũ alia persona.

Vinculũ coniugale [separatio auferre nequit.

Connubij Sacramentum.

3. ITEM cap.XXI. eiusdẽ lib. Rñdebit ẽt cõnubij sacr̃m, De me ante peccatũ dictũ est in paradiso, Relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carne una. Quod magnũ sacr̃m dicit Apostolus in Christo & in ecclesia. Quod ergò est in Christo & in ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque uiris atque uxoribus minimũ, sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum.

Gen.2.

Ephe.5.

Cõiunctionis inseparabile Sacramẽtum.

4. IDEM Augustinus de bono coniugali, cap.24. Bonũ igitur nuptiarũ per oẽs gẽtes atq; oẽs hoĩes, in cã generãdi est & in fide castitatis. Quòd aũt ad populũ Dei pertinet, ẽt in sanctitate sacr̃i, per quã nefas est, ẽt repudio intercedente, alteri nubere dũ uir eius uiuit, nec saltẽ ipsa causa pariendi. Quæ cũ sola sit, qua nuptiæ fiunt, nec ea re nõ subsequẽte pp quã fiũt, soluitur uinculũ nuptiale nisì coniugis morte. Quemadmodũ si fiat ordinatio cleri ad plebẽ congregandam, ẽt si plebis cõgregatio nõ subsequat̃, manet tñ in illis ordinatis sacr̃m ordinatiõis: & si aliqua culpa q̃squã ab officio remoueat̃, Sacr̃o Dñi semèl imposito nõ carebit, q̃uis ad iudiciũ permanente. Generationis itaq; causa fieri nuptias Apostolus ità testis est. Volo, inquit, iuniores nubere. Et quasi ei diceret̃, ut q̃d? cõtinuò subiecit, filios pcreare, mr̃esfamilias esse.

Sanctitas Sacramẽti facit, ut nec interueniẽte repudio, liceat alteri nubere.

Confertur cũ Sacramẽto ordinis.

Proles 1.Tim.5.

Fides 1.Cor.7.

Ad

Ad fidem autem castitatis illud pertinet, uxor non habet potestatem corporis sui, sed uir. Similiter & uir non habet potestatem corporis sui, sed mulier. Ad sacramenti sanctitatem illud, Vxorem à uiro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari: & uir uxorem non dimittat. Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt proles, fides sacramentum. Nec prolem autem carnalem iam hoc in tempore quærere, ac per hoc ab omni tali opere immunitatem quandam perpetuam retinere, atque uni uiro Christo spiritualiter subdi, melius est utiquè & sanctius: si tamen ea uacatione sic utantur homines, quomodò scriptum est, Vt cogitent quæ sunt Dei, quomodò placeant Deo.

Sacramentũ.

Cælibatus matrimonio præstat. 1.Cor.

5. Ambrosius in caput quintum epistolæ ad Ephesios: Mysterij sacramentum grande in unitate uiri & fœminæ esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam causam quæ non discordet a memorato mysterio, flagitat, quã scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est, Ecclesiæ & Saluatoris, ut sicut relictis parentibus, homo uxori suæ adhæret, ità & relicto omni errore, Ecclesia adhæreat & subijciatur capiti suo, quod est Christus.

6. Petrus Damianus in sermone de dedicatione, agens de nuptiarum sacramento, ità ait: Hoc magnum est, ait Apostolus, & Dominus in Euangelio. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quid enim magis unum, quam illi, quibus est una caro, una mensa, unus torus, hæreditas una? Honorabile coniugium (dicit uas electionis) torus immaculatus. Hoc destruuntur incestuosa coniugia, & legitimorum hæredum digna progenies propagatur.

Mat.19.

Heb.3.

7. Lucius tertius libro quinto decretalium Gregorij, titulo septimo de hæreticis, capite nono, Ad abolendam: Vniuersos qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesv Christi, uel de baptismate, seu de peccatorum confesione, Matrimonio, uel reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut docere non metuunt, quàm sacrosancta Romana ecclesia prædicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadem Romana ecclesia uel singuli episcopi per diœceses suas, cum consilio clericorum, uel clerici ipsi sede uacante, cum consilio (si oportuerit) uicinorum Episcoporum hæreticos iudicauerint: uinculo perpetui anathematis innodamus.

Sacro baptismi, Confessionis, & cæteris annumeratur Matrimonij sacramentũ. Ro. Eccl. doctrina de sacramẽtis, amplectenda est.

8. Concilivm Constantiense sessione decimaquinta damnat hunc articulum octauum Ioannis Huss: Sacerdotes criminosè uiuentes, infideliter sentiunt de 7. sacramentis ecclesiæ, &c.

9. Tridentinvm sessione vigesimaquarta, canone primo: Si quis dixerit, Matrimonium non esse uerè & propriè unum ex septem legis euangelicæ sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in * Ecclesia inuentum, neque gratiam conferre, anathema sit.

alias * i ecclesiã, inuẽctũ.

1. B. Ambrosius de institutione uirginis, capite sexto: Cùm initiatur coniugium, tunc coniugij tamen asciscitur. Non enim defloratio uirginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Deniquè cùm iungitur puella, cõiugium est, non cùm uirili admixtione cognoscitur.

Pactio coniugalis facit cõiugium.

2. Calixtvs primus epistola secunda, capite quarto: Coniunctiones consanguineorum fieri prohibentur, quandò has & diuinæ & seculi prohibent leges. Leges ergò diuinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solùm eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges ergò seculi, infames tales uocant & ab hæreditate repellunt. Nos uerò sequentes Patres nostros,

Sanguine iunctorũ coniugia ꝓhibent.

& eorum

& eorum uestigijs inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt adspersi. Nec eos uiros, nec accusationes eorum, quos leges seculi reijciunt, suscipere debemus. Quis enim dubitat leges humanas, rationi & honestati non repugnantes, esse amplectendas, præsertim ubi uel publicæ consulunt utilitati, uel Ecclesiasticæ dignitatis authoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuētur? Eos autē cōsanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorū ac Romanorū atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditatem suscipiunt, nec repellere possunt.

3. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, capite quinquagesimo: Non debet repræhensibile iudicari, si secundùm uarietatem temporum, statuta quandoquè uarientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, uel euidens utilitas id exposcit: quoniā ipse Deus ex his quæ in ueteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cùm igitur prohibitiones de coniugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptijs, cognationi uiri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquandò periculum pariant animarum, ut cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilij reuocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes decætero liberè copulentur. Prohibitio quoquè copulæ coniugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum decætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus, iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius enim numerus benè congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quòd uir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed uir: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cùm ergò iam usque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ità esse uolumus perpetuam, nō obstantibus constitutionibus super hoc dudùm editis, uel ab alijs uel à nobis, ut si qui contra prohibitionem huiusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque grauiora sint crimina, quanto diutiùs infelicem detinent animam alligatam.

Quartū cōsanguinitatis & affinitatis gradū nè excedat ꝓhibitio cōiugalis

4. CONCILIVM Tridentinum sessione uigesimaquarta, canone tertio: Si quis dixerit, eos tantùm consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut cōstituere, ut plures impediant & dirimant, anathema sit.

Leu. 18.

Dispensatio Ecclesiæ circa gradus cōsanguin.

5. ITEM Canone quarto: Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constistituere impedimenta matrimonium dirimentia, uel in ijs constituendis errasse, anathema sit.

Impedimēta matrimoniū dirimentia.

6. IN eadem sessione in decreto de Reformatione Matrimonij, capite secundo: Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multotiès in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia: in quibus uel non sine magno peccato perseueratur, uel ea non sine magno scandalo dirimūtur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo prouidere, & à cognationis spiritalis impedimento incipiens, statuit ut unus tantùm, siue uir siue mulier, iuxta sacrorum canonum instituta, uel ad summum unus & una, baptizatum

Spiritualis cognatio inter quos contrahatur.

zatum de Baptiſmo ſuſcipiant:inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem,& matrem.necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem ac matrem,tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptiſmum conferendum accedat,diligenter ab iis,ad quos ſpectabit,ſciſcitetur,quem uel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant,& eum uel eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat,& in libro eorum nomina deſcribat: doceatque eos, quam cognationem contraxerint, nè ignorantia ulla excuſari ualeant. Quòd ſi alij,ultra deſignatos, baptizatum tetigerint,cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant: conſtitutionibus in contrarium facientibus, non obſtantibus. Si Parochi culpa uel negligentia ſecùs factum fuerit, arbitrio ordinarij puniatur. Ea quoquè cognatio quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiùsque patrem & matrem, & tenentem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.

Sponſalia.

Item cap.3. Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunq; ratione ualida non erunt,ſancta ſynodus prorsus tollit:ubi autem ualida fuerint,primum gradum non excedant:quoniam in ulteriorib. gradibus iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari.

Et capite quarto: Prætereà ſancta ſynodus, ijſdem & alijs grauiſsimis de cauſis adducta,impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur,& matrimonium poſteà factum dirimit:ad eos tantũ, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur, reſtringit. In ulterioribus uerò gradibus ſtatuit, huiuſmodi affinitatem matrimonium poſteà contractũ non dirimere.

Intrà gradus ꝓhibitos cõtrahentes.

Item quinto: Si quis intrà gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat:idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimonium contrahere,ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quòd ſi ignoranter id fecerit,ſi quidem ſolennitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit,eiſdem ſubijciatur pœnis: non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur,cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolennitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur,cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo & gratìs diſpenſari poterit. In cõtrahendis matrimonijs uel nulla õmninò detur diſpenſatio,uel rarò: idque ex cauſa,& gratìs concedatur. In ſecundo gradu nunquàm diſpenſetur,niſi inter magnos principes,& ob publicam cauſam.

1. C. Chrysostomus homilia vigeſima in epiſtolam Pauli ad Epheſios, in morali exhortatione, multa pulchra habet de pacifico coniugum conuictu.

Matrimonii remedium infirmitatis.

2. Avgvstinvs libro nono de Geneſi ad literam,capite ſeptimo: Deniquè utriuſque ſexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honeſtate nuptiarum, ut quod ſanis poſsit eſſe officium, ſit ægrotis remedium. Neque enim quia incontinentia malum eſt, ideò connubium, uel quo incontinentes copulantur, non eſt bonum: immò uerò non propter illud malum culpabile eſt hoc bonum,ſed propter hoc bonum, ueniale eſt illud malum: quoniam id quod bonum habent nuptiæ, & quòd bonæ ſunt nuptiæ,peccatũ eſſe nũquã põt. Hoc aũt tripartitũ eſt,fides,proles,ſacramentum

Tripartitum bonum Matrimonij.

mentum: In fide attenditur, nè præter uinculum coniugale, cum altera uel altero noncumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In sacramento autem, ut coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa nec causa prolis alteri coniungatur. Hęc est tanquã regula nuptiarum, qua uel naturæ decoratur fœcunditas, uel incontinentiæ regit̃ prauitas. Vndè quia satis disseruimus in eo libro, quem de bono coniugali nuper edidimus, ubì & cõtinentiã uidualẽ, & excellentiam virginalem pro suorũ graduum dignitate distinximus, diutiùs hìc noster stylus non est occupãdus.

Fides
Proles
Sacramẽtum.
Coniugij indissolubilis nexus.

2. CHRYSOST. in psalmum 43. Qui Deì opus tanta affecit ignominia, quid tandèm patietur? & maximè quandò qui hæc facit, habet uxorẽ. Nè mihi. n. dixeris naturæ cupiditatem. Propterea enim permissum fuit matrimonium, uè ultra proprios terminos progredereris. Vide enim quãto dignus eris supplicio. Nam Deus tuæ quieti & honori prospexit, ut & naturæ rabiem ꝑ uxorem compesceres, & hoc absque ullo periculo faceres, & ab omni turpitudine & dedecore liberareris. Tu autem eum, qui tantam tui curam gerit ex redundanti quadam & exuberanti copia, iniuria afficis.

Ad euitãdum fornicationẽ ꝑmissum matrimonium.

II

Qua ratione Matrimonium est Sacramentum?

A. Quatenùs [a] ea coniunctio quæ inter uirum & vxorem arctissima intercedit, cõgruum & sacrũ est signum diuinitùs institutũ, quo Christi sponsi & Ecclesię sponsę coniunctio sanctissima firmissimaque designatur.

B. Hoc ipsum signum Christianis coniugibus, quandò Matrimonium ritè [b] auspicantur, ad gratiam Dei prodest accipiendam: Quæ gratia coniugibus naturalem [c] perficit amorem, & indissolubilem vnitatem confirmat, eosq; sanctificat, vt non modò duo sint, [d] maneantq; in carne vna secũdùm suam vocationem, verumetiam vt mutuam inter se fidem, pacem, dilectionem, & consensionem maximam vsq; conseruent. Atque ità in eis efficitur, quod Apostolus docet, [e] *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus.*

C. Proindè Paulus [f] idem, vbì coniunctionis eiusmodi tractat mysterium, perspicuè dixit: SACRAMENTVM HOC MAGNVM EST, *ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Sic & August. Non tãtùm, [g] inquit, fœcũditas, cuius fructus in prole est, nec tantũ pudicitia, cuius vinculũ est fides, verùm etiam quoddam Sacramentũ nuptiarũ commendat̃ fidelib. coniugatis. Vndè dicit Apostolus: [h] *Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et [a] rursùs: In nuptijs plùs valet sanctitas Sacramẽti, quàm fœcunditas vteri.

a Ambr. in c. 5. Ephe. Aug. vt suprà Cõc. Flo. Trid. ses. 24. in doctri. de Sacramento Matrimonij.
b Tob. 3. c 6. e b. b Euaristus epi. 1. Trid. c. 1. reform. matrim.
c Chryso. ho. 20. in epi. ad Eph. Ambr. l. 1. de Abrahã. c. 7.
d Genesi 2. d
e Heb. 13. a
f Eph. 5. Ambro. ibid. Leo epist. 92. ad Rusticum Narbon.
g Li. 1. de nuptiis & concupi. c. 10. & 11.
h Eph. 5. f
a Aug. lib. de bono coniugali, c. 28.

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Tobiae tertio: Tu scis Domine (inquit Sara filia Raguelis) quia nunquàm concupiui uirum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia. Nunquàm cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, non cũ libidine mea, consensi suscipere.

Et capite sexto: Tunc Angelus Raphael dixit Tobiæ: Audi me, & ostẽdam tibi, qui sunt quibus præualere potest dæmonium. Hi nanque qui cõniugium ità suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ità uacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonum super eos. Tu autem cùm acceperis eam, &c. accipies uirginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris.

Tobiae octauo: Dixitque Tobias: Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum.

Geneseos secundo, ut suprà quæstione præcedenti.

Ad Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

Ad Ephesios quinto, ut suprà quæstione præcedenti.

PATRES.

1. A. Ambrosius in caput quintum ad Ephesios, ut suprà quæstione prima, A.4.

2. Avgvstinvs, ut in priore quæstione.

3. Concilivm Florentinum: Septimum est sacramentum Matrimonij, quod est signum coniunctionis Christi & ecclesiæ, secundùm Apostolum dicentem, Sacramentum hoc magnum est &c. Causa efficiens Matrimonij regulariter est mutuus consensus, per uerba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum Matrimonij. Primum, proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam unus coniugum alteri seruare debet. Tertium indiuisibilitas Matrimonij, propter hoc quòd significat indiuisibilem coniunctionem Christi & ecclesiæ.

Causa efficiẽs matrimonij. Triplex Matrimonij bonum: Matrimonij indiuisibilitas.

Concilivm Tridentinum sessione uigesimaquarta in doctrina de sacramento Matrimonij: Matrimonij perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini spiritus instinctu pronũciauit, cùm dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Hoc autem uinculo duos tantummodò copulari & coniungi, Christus Dominus apertiùs docuit, cùm postrema illa uerba, tanquam à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed una caro. statimque eiusdem nexus firmitatem ab Adamo tantò antè pronunciatam, his uerbis cõfirmauit: Quod ergò Deus coniunxit, homo non separet. Gratiam uerò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christvs, uenerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. quod Paulus apostolus innuit, dicens: Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christvs dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens, Sacramentum hoc magnum

Indissolubilis nexus Matrimonij. Matrimoniũ inter duos tãtùm cõtrahitur. Gratia huius sacramenti. Ephe.5.

magnum est: ego autem dico in CHRISTO & in ecclesia: Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica ueteribus connubijs per CHRISTVM gratia præstet, meritò inter nouæ legis sacramenta annumerandum sancti patres nostri Concilia, & uniuersalis ecclesiæ traditio semper docuerunt: aduersùs quam impij homines huius seculi insanientes, non solùm perperam de hoc uenerabili sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Euangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ Catholicæ sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena scripto & uerbo asseruerunt, non sine magna CHRITI fidelium iactura: quorum temeritati sancta & uniuersalis synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses & errores, nè plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorumque errores decernens anathematismos. Inter sacramenta nouæ legis numerandum.

1. B. EVARISTVS pontifex & martyr epistola prima ad omnes Episcopos Aphricanos: Similiter custoditum & traditum habemus ab Apostolis, ut uxor legitimè uiro iungatur. Aliter enim legitimum (ut à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus) non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem uidentur habere, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus aut propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est) cum precibus & oblationibus, à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (ut consuetudo docet) custodita & consociata, a proximis tempore congruo petita, legibus dotetur, & solenniter accipiatur, & biduo uel triduo orationibus uacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur, & Domino in actibus suis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter filij charissimi & merito illustres, fide catholica suffragâte, ità peracta, legitima scitote esse connubia. Quō inchoā dū sit piè matrimonium. Benedictio sacerdotalis.

2. CONCILIVM Tridentinum in decreto de reformatione matrimonij, câpite primo: Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & uera esse matrimonia, quandiù ecclesia ea irrita non fecit: & proindè iure damnandi sunt illi, & eos sancta synodus anathemate damnat, qui ea uera ac rata esse negant, quique falsò affirmant matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata uel irrita facere posse: nihilominùs sancta Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit. Verùm cùm sancta synodus animaduertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse: & grauia peccata perpendat, quæ ex eisdem clādestinis coniugijs ortum habent: præsertim uerò eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cū alia palàm contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio uiuunt. Cui malo cùm ab Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcircò sacri Lateranensis concilij sub Innocentio tertio celebrati uestigijs inhærendo præcipit, ut in posterum, antequàm matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebra- Hactenùs fuerunt Clandestina, vera matrimonia. Cap. 51. Matrimoniū contracturi, denūciari publicè debēt.

Parochi psētia dū matrimonio coniunguntur.

tionem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur: Vbì parochus uiro & mu
liere interrogatis,& eorum mutuo consensu intellecto,uel dicat,Ego uos in
matrimonium coniungo in nomine Patris & Filij & spiritussancti: uel alijs
utatur uerbis,iuxta receptum uniuscuiusque prouinciæ ritum. Quòd si ali-
quandò probabilis fuerit suspicio,matrimoninm malitiosè impediri posse,si
tot præcesserint denunciationes, tunc uel una tantùm denunciatio fiat, uel
saltem parocho,& duobus uel tribus testibus præsentibus matrimonium ce
lebretur: Deindè ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia
fiant,ut si aliqua subsunt impedimenta,faciliùs detegantur: nisì Ordinarius
ipse expedire iudicauerit,ut prædictæ denunciationes remittantur: quod il-

Clandestina matrimonia deincèps irrita facit Conciliū Tridentinum.

lius prudentiæ & iudicio sancta synodus relinquit: Qui aliter quàm præsen
te parocho uel alio sacerdote,de ipsius Parochi seu Ordinarij licētia,& duo
bus uel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt,eos sancta sy-
nodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit: & huiusmodi contra-
ctus irritos & nullos esse decernit,prout eos pręsenti decreto irritos facit &
annullat. Insupèr Parochum,uel alium sacerdotem, qui cum minore testiũ
numero,& testes,qui sine parocho,uel sacerdote huiusmodi contractui in-
terfuerint,necnon ipsos contrahentes grauiter arbitrio ordinarij puniri præ

Benedictio sacerdotalis.

cipit. Prætereà eadem Sancta Synodus hortatur, ut coniuges ante benedi-
ctionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabi
tent. statuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam
nisì ab ipso Parocho,uel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictio
nem faciendam alij sacerdoti concedi posse: quacunque consuetudine, etiã
immemorabili,quæ potiùs corruptela dicenda est,uel priuilegio,non obstan
te. Quòd si quis Parochus,uel alius Sacerdos, siue regularis,siue secularis
sit,etiamsi id sibi ex priuilegio,uel immemorabili consuetudine licere con-
tendat, alterius parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia matrimo-
nio coniungere,aut benedicere ausus fuerit: ipso iure tam diù suspensus ma
neat,quàm diu ab ordinario eius parochi,qui matrimonio interesse debebat,
seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluatur. Habeat parochus librũ,

Confessio & Cōio sacra ante matrimonij contractū præcedāt.
Promulgatio huius noui decreti.

in quo coniugum & testium nomina,diemque & locum contracti matrimo-
nij describat quem diligenter apud se custodiat, Postremò sancta synodus
coniuges hortatur,ut antequam contrahant,uel saltem triduò ante matrimo
nij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimũ
Eucharistiæ sacramentum piè accedant. Si quæ prouinciæ alijs,ultrà prædi-
ctas,laudabilibus consuetudinibus & cæremonijs hac in re utuntur, eas om-
ninò retineri Sancta Synodus uehementer optat. Nè uerò hæc tam salubria
præcepta quęquam lateant,ordinarijs omnibus præcipit, ut cùm primum po
terũt,curent hoc decretum populo publicari, ac explicari in singulis suarum
diœcesum parochialibus Ecclesijs,idq; in primo anno quàm sæpissimè fiat,
deindè uerò quotiès expedire uiderint. Decernit insupèr,ut huiusmodi de-
cretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere inci
piat,à die primæ publicationis,in eadem parochia factæ,numerandos.

3. Chrysostomus homilia vigesima in epistolam ad Ephesios: Reuerà
nanque,reuerà inquam,mysterium est,& magnum mysterium,relicto paren-
te eo qui genuit,eo qui aluit, etiam ea quæ peperit, quæ miserè & cum labo
re parturiuit,illis uidelicet desertis qui tanta beneficia præstiterunt,quibus

Amor coniugum.

cum consuetudo tracta est,adhærere uirum illi, quæ anteà neque uisa sit,ne-
que

que aliquid commercij cum illo habuerit, atque hanc etiam omnibus præferre. Vere mysterium est. Et parentes, etiam cùm ista fiunt, non offenduntur, sed magis offenduntur ac dolent cùm non fiunt, expensis quoquè pecunijs ac sumptu facto lætantur. Magnum reuerà mysterium, & ineffabilem quandam sapientiam habens. Istud suprà præfatus dixit, in Christo & ecclesia. Veruntamen non propter ipsum solum ità dictum est. Sed quid? ut uxorem scilicet tanquàm propriam carnem foueat, quemadmodùm & Christus Ecclesiam, uxor uerò ut reuereatur uirum. Ephe.5.

4. AMBROSIVS libro primo de Abraham, capite septimo: Nulli licet scire mulierem præter uxorem. Ideò coniugij tibi datum est ius, nè in laqueũ incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es uxori? noli quærere solutionem, quia non licet tibi uxore uiuente uxorem ducere: nam & aliã quærere, cùm habeas tuam, crimen est adulterij. Et paulò pòst: Cognoscimus uelut præsulem custodemque coniugij esse Deum, qui non patiatur alienum totum pollui. Et si qui fecerit, peccare eum in Deum, cuius legem uiolet, gratiam soluat. Et ideo quia in Deum peccat, sacramenti cælestis amittit consortium. 1.Cor.7. Mar.6. Præsul custosque cõiugij Deus.

1. C. AMBROSIVS in caput quintum ad Ephesios, ut suprà quæst. præcedenti, A. 5.

2. LEO Magnus epistola nonagesimasecunda ad inquisitiones Rustici episcopi Narbonensis, capite quarto: Non omnis mulier iuncta uiro, uxor est uiri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipsum Domino constituente quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, ubi dicitur Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Vndè quum societas nuptiarum ità ab initio constituta sit, ut præter sexuum coniunctionem haberet in se CHRISTI & Ecclesiæ sacramentum dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse ministerium. Gal.4. Gen.21. Habet in se Christi & ecclesiæ Sacramentum.

3. AVGVSTINVS lib.1. de nuptijs & concupiscentia, capite decimo, & vigesimoprimo, ut in quæstione præcedenti, C. 3.

4. IDEM libro de bono coniugali, ca. decimooctauo, ut in textu, & in quæstio. sequenti, B. 3.

III

An dirimi unquàm potest Matrimonium?

A. Matrimonium dirimi non posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demonstrant, [a] *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quam rem [b] Christus quoquè confirmauit, cũ Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Atque alibi docet, [c] *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimis-*

a Gen. 2.d b Matt.19.a Marc.10.b Orig tract.7. in Matth. c Luc.16.d Marc.10.b Rom.7.a Can.Apo.48. Amb. in cap. 16.Luc.

sam à viro ducit, mœchatur. Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate illustrans, *His*, ait, [d] *qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. Et uir uxorem non dimittat*. Ac posteà [e] subijcit: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit*.

d 1. Cor. 7. b Augustin. de Fal. coniug. lib. 2. ca. 5. & 9. Itẽ homil. 49. ex 50. Cõcil. Mileuit. c. 17.
e Ibidèm g. & Ro. 7. a
f August. de bono cõiug. c. 7. 15. 18. 24. Hier. in Epitaph. Fabiolæ ad Ocea. epi. 30.

B. Etsi igitur nulla etiam speretur [f] proles, & quælibet vitæ incommoda, durissimique casus accedant, tamen contractum semel matrimonium valet, adeoque ratum & firmum est, si præsertim sit consummatum, vt vsq; indissolubile in omni vita perseueret. Vndè non potest alter coniugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquàm inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosæ vitæ * institutũ suscipiat. Vbi verò causæ quædam offerunt sese, ob quas aliquandò coniuges separentur, non idcircò vinculum soluitur, [g] sed tori & cohabitationis communitas, quæ anteà fuit, impeditur.

* decre. li. 3. tit. 32. c. 2. & 14. Trid. sess. 24. c. 6.
g Con. Flor. Trid. sess. 24. can. 7. & 8. Augu. li. 1. de adul. cõiug. c. 11.
h Eph. 5. f g Can. 5. a b c.

C. Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua & inseparabili prorsùs vnione [h] Ecclesiã, sponsam illam vnicam, semperq; charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neq; solùm hæc ipsa, quæ inter virum & vxorem est, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verumetiã omnem indè polygamiam, [a] nè uni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitùs excludit. Quarè Christus, vt Matrimonium & certiùs confirmaret, & ad puriorem primæuumque illum statum reuocaret, significanter dixit: [b] *Erunt duo in carne vna*. Et rursùm: *Iam non sunt duo, sed una caro*.

a Isido. lib. 2. de offi. Eccl. c. 19. Trid. sess. 24. can. 2.
b Gen. 2. d Mat. 19. a Mar. 10. b

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimonono: Non legistis, quia qui fecit ab initio masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc, dimittet homo patrẽ & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non separet.

MARCI decimo: Ab initio autem creaturæ masculum & fœminam fecit eos Deus. Propter hoc, relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam, & erunt duo in carne una. Itaque iã non sunt duo,

ſed una caro. Quod ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Lvcae decimoſexto: Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à uiro ducit, mœchatur.

Marci decimo: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit uirum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.

Ad Romanos ſeptimo: Quæ ſub uiro eſt mulier, uiuente uiro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit uir eius, ſoluta eſt à lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, ſi fuerit cum alio uiro: ſi autem mortuus fuerit uir eius, liberata eſt à lege uiri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio uiro.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Ijs autem qui matrimonio iuncti ſunt, & cæt. ut in textu.

Ad Epheſios quinto, ut ſuprà quæſtione prima.

Canticorvm quinto: Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea &c. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum? qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos?

PATRES.

1. A. Origenes tractatu ſeptimo in Matthæum: Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſijs, extra ſcripturam permiſiſſe aliquã nubere uiro priore uiuente: & contra ſcripturam quidem fecerunt dicẽtem, Mulier ligata eſt quã to tempore uiuit uir eius. Item uiuente uiro adultera uocabitur, ſi fuerit cũ altero uiro. Et nonnullis interiectis: Qua enim ratione adultera eſt mulier, quamuis legitimè uideatur, uiro uiuente: eadem ratione & uir quamuis legitimè accipere uideatur dimiſſam ab aliquo uiro non accipit legitimè ſecundùm ſententiam Chriſti, ſed magis mœchatur, quaſi alienam accipiens.

Scripturæ aduerſatur, contrahere Matrimoniũ uiuẽte cõiuge. Rom. 7.

Non accipit ſecundũ ſententiã Chriſti.

2. Canon Apoſtolorum quadrageſimusoctauus: Si quis Laicus uxorem propriam pellens, alteram uel ab alio dimiſſam duxerit, communione priuetur.

3. Ambrosivs in caput decimumſextum Lucæ: Noli uxorem dimittere, nè Deum tuæ copulæ diffitearis authorem. Etenim ſi alienos, multò magis uxorios debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit uxorem, facit eam mœchari. Etenim cui non licet uiuente uiro mutare coniugium, poteſt obrepere libido peccandi. Itaque qui author erroris, etiam reus culpæ eſt. Quò cum paruulis fœta dimittitur? quò titubanti ueſtigio grandæua detruditur? Durum, ſi excludas parentem, pignora teneas: ut ad contumeliam charitatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius, ſi propter matrem etiam filios ſimùl pellas, cùm magìs redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras? Quàm impium, ſi eius deſtituas ſenectutem, cuius defloraueris iuuentutem: Ergò inhonoratum ſtipendijs, & ueteranũ imperator dimittat inglorium, atque imperij ſui poſſeſsione detrudat, & ruſticum laboris effœtum agro ſuo propulſet agricola? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt? Dimittis ergò uxorem quaſi iure ſine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, ſed diuina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum uerere. Audi legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Luc. 16.

Lex diuina prohibet dimiſſionẽ uxoris. Mat. 19.

ret. Sed non solùm hic cæleste præceptum, sed quoddam etiam opus Dei soluitur. Pateris ne, oro, liberos tuos uiuente te esse sub uitrico? aut incolumi matre, degere sub nouerca? Pone, si repudiata non nubat: & hæc uiuo uiro tibi debuit displicere, cui adultero fidem seruat? Pone, si nubat, necessitas illius tuum crimen est: & coniugium quod putas, adulteriũ est. Quid enim refert, utrùm id aperta criminis confessione, an mariti specie adulter admittat? nisi quòd grauius est legem criminis fecisse, quàm furtum.

Vxoris dimissæ coniugiũ, adulteriũ est.

4. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs libro secundo, capite quinto: Sicut manente in se Sacramento regenerationis, excommunicatur quis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiamsi nunquàm reconcilietur Deo: ità manente in se uinculo fœderis coniugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo uinculo, etiamsi nunquàm reconcilietur uiro: carebit autem, si mortuus fuerit uir eius. Reus uerò excommunicatus ideò nunquàm carebit regenerationis sacramento, etiàm non reconciliatus, quoniam nunquam moritur Deus. Remanet itaque, ut si sapere secundũ Apostolum uolumus: non dicamus uirum adulterum pro mortuo deputandum, & ideò licere uxori eius alteri nubere. Quanuis enim sit mors adulterium, non corporis, sed, quod peius est, animæ: non tamen de ista morte loquebatur Apostolus, cùm dicebat: Quòd si mortuus fuerit uir eius, cui uult nubat: sed de illa sola qua de corpore exitur. Quoniam si per coniugis adulterium coniugale soluitur uinculum, sequitur illa peruersitas, quam cauendam esse monstraui, ut & mulier per impudicitiam soluatur hoc uinculo: quæ si soluitur, libera erit à lege uiri. Et ideò quod insipientissimè dicitur, non erit adultera, si fuerit cum altero uiro, quia per adulterium liberata est à priori uiro. Quod si ità est à ueritate deuium, ut nullus id, non dico Christianus, sed humanus sensus admittat, profectò mulier alligata est, quandiù uir eius uiuit. Quòd ut apertiùs dicam: quandiù uir eius in corpore est. Pari ergò forma & uir alligatus est, quandiù mulier eius in corpore est. Vndè si uult dimittere adulteram, non ducat alteram, nè quod in illa culpat, ipse committat. Similiter & mulier si dimittit adulterum, non sibi copulet alterum: alligata est enim quandiù uir eius uiuit, nec à lege uiri nisi mortui liberatur, ut non sit adultera si fuerit cum alio uiro.

In dimissa uxore propter fornicationẽ manet adhuc vinculũ fœderis coniugalis.

Mores corporis tãtùm dissoluit matrimonij uinculum. 1.Cor.7.

Ei q dimittit adulterã, non licet aliã ducere.

ET capite nono: Et quid ad nos, si nec saltem diuina miseratione mundata, marito reconcilietur à DEO adultera, dum tamen non reconciliatis adulteris, non alia fiant quasi connubia, quæ conuincuntur esse adulteria? Mulier enim alligata est, quandiù uir eius uiuit: Ergò consequenter & uir alligatus est, quandiù mulier eius uiuit. Hæc alligatio facit, ut alijs coniungi sine adulterina copulatione non possint. Vndè necessè est ex duobus coniugibus, quatuor adulteros fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alteram duxerit. Quanuis enim sceleratiùs mœchetur, qui non causa fornicationis uxore dimissa alterã duxerit: quod genus adulterij cõmemorauit Matthæus: tamen non solùm ipse mœchatur, sed sicuti est apud Marcum, Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit uirum suum, & alij nupserit, mœchatur: & sicuti est apud Lucã, Ois qui dimittit uxorẽ suã, & ducit alterã, mœchat: & qui dimissam à uiro duxerit, mœchat. De quib. testimonijs iã satis in li. superiore disserui.

1.Cor.7.

Ex duobus cõiugib⁹ fiũt quatuor adulteri, si cũ alijs contrahant. Matth.15.

Etiã mœchatur q adulterã dimittens, contrahit. Marc.10. Luc.16.

adulterina cõiugia non iure fori, sed cæli.

6. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadragesimanona: Non uobis licet habere uxores, quarum priores mariti uiuunt. Nec uobis,

bis,fœminæ,habere uiros licet,quorum priores uxores uiuunt. Adulterina sunt ista coniugia,non iure fori, sed iure cæli. Nec eam fœminam quæ per repudium discesit à marito,licet uobis ducere,uiuo marito. Solius fornicationis causa licet uxorem adulteram dimittere, sed illa uiuente non licet alteram ducere. Et uobis, fœminæ, nec illos uiros, à quibus per repudium discesserunt uxores eorum, maritos habere conceditur. Non licet: adulteria sunt, non coniugia: Contemnitur Augustinus? timeatur uel CHRISTVS.

Adultera uiuẽte, nõ licet aliã ducere. Matt.5.

7. CONCILIVM Mileuitanum Canone decimoseptimo: Placuit,ut secundùm Euangelicam & Apostolicam disciplinam,neque dimissus ab uxore,neque dimissa à marito,alteri coniũgantur,sed ità maneant,aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint,ad pœnitentiam redigantur. In qua causa legem Imperialem petendam promulgari.

Nec dimissus nec dimissa alteri cõiũgi potest.

1. B. AVGVSTINVS in libro de bono coniugali capite septimo: Vsqueadeò fœdus illud initum nuptiale cuiusdã Sacramẽti res est,ut nec ipsa separatione irritũ fiat:quandoquidem uiuẽte uiro à quo relicta est, mœchatur si alteri nupserit: & ille huius mali causa est qui reliquit. Et paulò pòst: Tantum ualet illud sociale uinculum coniugum, ut cum causa procreandi colligetur,nec ipsa causa procreandi soluatur. Posset enim homo dimittere sterilem uxorem,& ducere de qua filios habeat: & tamen non licet & nostris quidem iam temporibus,ac more Romano nec superducere, ut amplius habeat quàm unam uiuam: & utique relicta adultera,uel relicto adultero possent plures nasci homines, si uel illa alteri nuberet,uel ille alteram duceret. Quod tamen si non licet,sicut diuina regula præscribere uidetur, quem non faciat intentum,quid sibi uelit tanta firmitas uinculi coniugalis? Quod nequaquàm puto tantum ualere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam sacramentum adhiberetur,quod deserentibus hominibus atque id dissoluere cupientibus,inconcussum illis maneret ad pęnam. Siquidem interueniente diuortio,non aboletur illa confœderatio nuptialis: ità ut sibi coniuges sint etiam separati:cum illis autem ad alterum committant,quibus etiam fuerint post suum repudium copulati,uel illa uiro,uel ille mulieri:nec tamen nisi in ciuitate DEI nostri,in monte sancto eius,talis est causa cum uxore.

Nec ipsa quidẽ separatio ne soluit uinculum.

Nec ꝓliũ causa uiuo altero licet contrahere.

Cur hoc uinculũ indissolubile.

Solũ in Ecclesia locum habet.

2. IDEM capite decimoquinto: Semel autem initum connubium in ciuitate Dei nostri,ubi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest nisi alicuius eorum morte dissolui. manet enim uinculum nuptiarum, etiam si proles cuius causa initum est,manifesta sterilitate non subsequatur: ità ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros,separare se tamen uel ipsa causa filiorum,atque alijs copulare,non liceat.

Indissolubile uinculum.

3. IBIDEM capite decimooctauo: Sicut duobus pluribusve seruire, sic à uiro uiuo in alterius transire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquàm licebit. Apostatare quippe ab uno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem, semper est malum. Nec causa ergò numerosioris prolis fecerunt sancti nostri, quod Cato dicitur fecisse Romanus, ut traderet uiuus uxorem etiam alterius domum filijs impleturam. In nostrarum quippe nuptijs, plùs ualet sanctitas Sacramenti, quàm fęcunditas uteri.

Non licet ad secundũ cõiugiũ trãsire superstite coniuge.

Sanctitas Sacramenti.

Et capite vigesimoquarto: Bonũ igitur. Vide suprà quæstione prima, A.4.

Matt.5. 1.Cor.7. Idẽ est de uiro & uxore iudicium in matrimonij negocio. 1. Cor.6. Aliæ leges Christi, aliæ Cæsarum.

4. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum epistola trigesima: Præcepit Dominus uxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis: &, si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid uiris iubetur, hoc consequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & uir mœchus retinendus. Si qui meretrici iungitur, unum corpus facit: ergò & quæ scortatori, impuroque sociatur, unum cum eo corpus efficitur. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus nr̃ præcipit. Apud illos uiris impudicitiæ frœna laxantur: & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur: quasi culpam dignitas faciat, non uoluntas. Apud nos quod non licet fœminis, æquè non licet uiris: & eadẽ seruitus pari conditione censetur.

Fabiola ex ignorantia uigoris Euangelij uiuẽte viro dimisso, alteri nupserat.

Et paulò pòst: Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se uirum iure dimissum: nec Euangelij uigorem nouerat, in quo nubendi uniuersa causatio, uiuentibus uiris, fœminis amputatur: dum multa diaboli uitat uulnera, unum incauta uulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cuius pœnitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, ut post mortem secundi uiri in semetipsam reuersa, quo tempore solent uiduæ negligentes, iugo seruitutis excusso, agere se liberiùs, adire balneas, uolitare per plateas, uultus circunferre meretricis: saccum indueret, ut errorem publicè fateretur: & tota urbe spectante Romana, ante diem Paschæ in basilica quondàm Laterani, qui Cæsareano trũcatus est gladio, staret in ordine pœnitentium, Episcopo, Presbyteris, & omni populo collachrymantibus, sparsum crinem, ora lurida, squalidas manus, sordida colla submitteret?

Publica eiusdem pro eo peccato pœnitentia.

5. In decretalibus Gregorij libro tertio, titulo trigesimosecundo de conuersione coniugatorum, capite secundo: Verùm Alexander tertius Salernitano Archiepiscopo scribens, inquit: Verùm post consensum legitimum de præsenti, licitum est altari, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut quidam sancti de nuptijs uocati fuerunt) dummodò carnalis commistio non interuenerit inter eos: & altari remanenti, si commonitus continentiã seruare noluerit, licitum est ad secunda uota transire. Quia cùm non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere. Vide ibidèm capite septimo: Ex publico, eundem Alexandrum tertio scribentem ad Episcopum Brixiensem.

Ante cõsummatũ matrimoniũ licet Religionem et sine coniugis consensu ingredi. Licet alteri in seculo manẽti rursùm cũ alio contrahere.

6. Ibidem capite decimoquarto, Ex parte tua. Innocentius tertius Lugdunensi Archiepiscopo ità scribit: Etsi possit non inconsultè uideri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas per uerba de præsenti contrahitur, illis uiuentibus in nullo casu possit dissolui, ut uiuente reliquo, alter ad secunda uota transmigret, etiam si unus fidelium, inter quos est ratum coniugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secùs fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, sicut a quibusdam sanctis legitur esse factum: Nos tamen nolentes a prædecessorum nostrorum uestigijs declinare, qui respondere consulti antequàm matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ità quòd reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus obseruandum in articulo prænotato.

Ex diuina reuelatione aliquandò facta discessio post cõsummationem. Ad religionẽ transire vni cõiugũ, alteri uerò rursũ cõtrahere licet ante consummationem.

7. Con-

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, Canone ſexto: Si quis dixerit Matrimonium ratum, non confirmatum, per ſolennem religionis profeſsionem alterius coniugum non dirimi, anathema ſit.

Per ſolēnem Religionis ꝑfeſsionē diri mitur matrimoniū ratū, non conſummatum.

8. CONCILIVM Florentinum: Tertium bonum Matrimonij eſt indiuiſibilitas, propter hoc quòd ſignificat indiuiſibilem coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Quanuis autem ex cauſa fornicationis liceat tori ſeparationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas eſt, cùm matrimonij uinculum legitime contracti perpetuum ſit.

Ex cā fornicatiōis licet tori ſeparōnē facere, ſed nō inire aliud matrimonium.
Vinculū perpetuum.

9. TRIDENTINVM ſeſsione vigeſimaquarta canone ſeptimo: Si quis dixerit Eccleſiam errare cùm docet iuxta Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij uinculum non poſſe diſſolui: & utrunque uel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero coniuge uiuente, aliud matrimonium cōtrahere, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimiſſo adultero, alij nupſerit, anathema ſit.

Vinculū matrimonij diſſolui nequit ét ob fornicationem.

10. CANONE octauo: Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quo ad torum, ſeu quo ad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.

Poſt ſeparationem tori, neutri licet aliud coniugiū contrahere.
Separō quo ad torum & cohabitationem.

11. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs libro primo, capite vndecimo: Reſtat ut Matthæum intelligamus à parte totum ſignificare uoluiſſe: eādem tamen tenuiſſe ſententiam, ut dimittens uxorem, & alteram ducens, non quidem mœchetur, id eſt, qui præter fornicationem dimiſerit: quidam uerò non mœchetur, id eſt, qui propter fornicationem dimiſerit: ſed omnis qui dimittit uxorem ſuam, & ducit alteram, mœchari minimè dubitetur. Nam capite nono eiuſdem libri his uerbis eam difficultatem explicauerat. Cur ergò (inquis) interpoſuit Dominus cauſam fornicationis, & nō potiùs gñaliter ait: Quicūq; dimiſerit uxorē &c. ſi & ille mœchatus eſt, q̃ dimiſſa fornicāte muliere, alterā ducit? Credo q̄a illud qđ maius eſt, hoc Dñs cōmemorare uoluit. maius enim adulteriū eſſe quis negat, uxore nō fornicāte dimiſſa, alterā ducere: q̃ ſi fornicantē quis dimiſerit, & tūc alterā duxerit: nō quia & hoc adulteriū nō eſt, ſed quia minus eſt, ubi fornicante dimiſſa, altera ducit. Nam ſimili locutione uſus eſt ét Iacobus: Sciēti bonū facere, & nō facienti, peccatū ē illi. Nūquid ideò nō peccatū eſt illi qui neſcit bonū facere, & ideò nō facit? utiq; peccatum eſt, ſed hoc grauius, ſi etiam ſciat & non faciat. Nec illud ideò nullum, quia minus.

Chriſti uerba apud Mat. quō intelligēda, quādò cauſam fornicat onis excipit.
Mat. 19.
Iaco. 4.

1. C. ISIDORVS lib. 2. de offic. Eccleſiaſ. cap. XIX. Secundùm ſpirituales nuptias ſicut unus Chriſtus & una Eccleſia, ità & unus uir & una uxor, tam ſcđm generis documentū, q̃ ſecundùm Xp̄i ſacr̃m. Numerus aūt matrimonij à maledicto uiro cępit. Primus Lamech duabus maritatus, tres in unā carnē effecit. Sed dicet aliquis ꝙ & patriarchæ ſimul pluribus uxoribus uſi ſunt: ergò proptereà licebit nobis plures ducere. Sanè licebit, ſed ſi q̄ adhuc typi alicuius futuri ſacr̄i ſuperſunt, quibus plures nuptiæ figurent̄. Secūdas aūt nuptias ꝑꝑ incōtinētiā iubet Ap̄ſus: Melius eſt enim denuò uni uiro nubere, q̃ explēdæ libidinis cā cum pluribus fornicari: Sæpius autem nubendi licētia, iam non eſt religionis, ſed criminis.

Contra Polygamiam.
Gen. 4.
Cur patriarchæ plures ſimul uxores habuerint.
Secundæ nuptię poſt mortem prioris coniugis.
1. Cor. 7.
plures uxores ſimul habere, criminis eſt.

CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vigeſimaquarta, canone ſecundo: Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.

Diuina lege prohibitum, ut Chriſtiani ſimul plures uxores habeant.

IIII

IIII

Est'ne permissum omnibus Matrimonium?

a Epiphan. Hæresi 61. contra Apostolicos.

b Hiero. 1. contra Iouinianum. Basi. de uirginitate, & epist. ad uirg. elapsam.

c In psal. 83. Vide eundem in psal. 75. & de bono uiduit. c. 8. 9. & 11. Oecu. in 1. Cor. 7. Cyp. lib. 1. epi. 11.

A. Minimè. Tradiderũt. n. sancti Apostoli, vt a Epiphanius inquit, peccatũ esse, post decretam votoq; firmatam virginitatẽ, ad nuptias conuerti. Idq; tale ac tantũ esse peccatũ asserit Hieron. b vt dicat, Virgines, q̃ post cõsecrationẽ nupserint, non tã adulteras, quã incestas esse. Et Augu. c ait: Virgo, quæ si nuberet, nõ peccaret, sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabit̃. Respexit enim retrò de loco, quò accesserat.

d 1. Corin. 7. b

e Lib. ad uirg. lapsam, c. 5. Hier. l. 1. in Ioui. Aug. li. 1. de adult. coniug. c. 15. & c. 8. de bono uiduitatis. Oec. in 1. Cor. 7. Isidor. li. 2. de offic. eccle. c. 17. Leo epi. 92. ad Rust. c. 14.

f Sozom. lib. 6. hist. c. 3. & Niceph. lib. 10. c. 19.

g L. Si quis. C. de san. Episcop. & Cler.

B. Proindè quod Apost. habet, d *Melius est nubere quàm uri*, prout e Ambr. disertè pronũciat, ad pollicitam, ad nondũ velatam pertinet. Cæterum q̃ se spopondit Deo, & sanctũ velamẽ accepit, iã nupsit, iã immortali iuncta est viro: & si iam voluerit nubere cõi lege coniugij, adulteriũ perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vnde semper laudatum fuit Iouiniani f Imperatoris Rescriptũ, & à Iustiniano Imperatore in codicẽ relatũ, g quod sic habet: Si quis non dicã rapere, sed attẽtare tãtùm iungẽdi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali poena feriatur.

h Basi. q. 14 diff. expl. Item ser. 14. de inst. Monach. & Cõst. monast. c. 22. & ep. ad monach. lapsũ. Chrysosto. epi. 6. ad Monachos. Leo ep. 92. ad Rust. c. 13. 14. & 15. Aug. in ps. 75. & ser. 1. d̃ cõi uita Cle. Chal. sy. c. 16.

a Epiph. hære. 59 & in compẽ. doctr. Hier. 1. cõt. Ioui. & aduersùs Vigilantiũ. Augu. 2. de adul. coniu. c. 20. Greg. li. 3. epi. 14. Leo epi. 92. ad Rust. c. 3 & epi. 84. c. 4. Bernar. ser. 65. in Cantic. Trid. sess. 24 can. 9.

b 1. Tim. 5 6. c

c 6. decretal. li. 3. tit. 15.

C. Iam de h Monachis, & a sacris ordinib. initiatis eadẽ ratio, idem iudiciũ est prorsùs: damnationem enim habent, si laxatis libidini habenis, primam fidem Deo & Ecclesiæ datam fefellerint, seu (ut Apostolus loquitur) b irritam fecerint. Qui ultrò se abdicarũt cõiugio, dũ seruandum ꝑpetuò Cęlibatũ aut uoto expresse nuncupato firmarũt, aut sacrorum Ordinum susceptione saltẽ tacitè c comprobarunt, atq; testati sunt.

D. Au-

D. Audiant igitur verbum Dei: [d] *si quid uouisti Deo, nè moreris reddere.* Et, [e] *Quodcunque uoueris, redde.* Tum alibi: [f] *Vouete & reddite Domino Deo uestro.* Quin & Christus ipse docet: [g] *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.*

d Eccl.5.a e Ibidem & Deut.23.d f Psal.75.b g Luc.9.g Bern.epist.2. ad Fulconem Anselmus epist.4.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios septimo: Dico autem non nuptis & uiduis; Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant: melius est enim nubere quàm uri. Ijs autem (qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere, &c.

Prioris ad Timotheum quinto: Adolescentiores autem uiduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & ociosæ discunt circuire domos: non solùm ociosæ, sed & uerbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

Ecclesiastis quinto: Si quid uouisti Deo, nè moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque uoueris redde. multoque melius est non uouere, quàm post uotum promissa non reddere.

Deuteronomii vigesimotertio: Cùm uotum uoueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria uoluntate, & ore tuo locutus es.

Psalmo septuagesimoquinto: Vouete &c. ut in textu.

Lucae nono: Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris, Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille aũt dixit: Domine, permitte mihi primùm ire & sepelire patrem meum. Dixitq; ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu aũt uade & annuncia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: sed permitte mihi primùm renunciare his qui domi sũt. Ait ad illũ Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

PATRES.

1. A. Epiphanius hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos: Aliqua in scripturis, aliqua in Traditionibus sancti Apostoli tradiderunt: quemadmodùm dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi uobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi in ecclesijs. Et, si continetis, nisi frustrà credidistis. Tradiderunt itaque sancti Dei apostoli, peccatum esse post decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apost. Si nupserit uirgo, non peccauit. Quomodò igitur hoc cum illo concordat? Immò etiam illam uirginem dicit quæ non est dedicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in Christum credebant, necessariò sic fiebat. Et quòd hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus, dicens; Iuniores uiduas reijce: postquàm enim lasci

2.Cor.11.14. & 15. Peccatum est ad nuptias cõuerti post virginitatem decretam. 1.Cor.7. Paulus uirgini nõ dedicatæ Deo, tantũ permittit nuptias.

uierunt

1.Tim.5. uierunt contra CHRISTVM, nubere uolunt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Si itaque & ea quæ post mundi experientiam uidua fuit, atque Deo dicata, & posteà nupsit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit: quanto magìs quæ citra mundi experiëtiam Deo dicata uirgo fuit & nupsit, contra CHRISTVM lasciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum propositum relaxauit?

Nota argumentum Epiphanij.

Virgines sacræ q̃ nubũt, damnationẽ habent.

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum: Si nupserit uirgo, non peccauit. Non illa uirgo quæ semet Dei cultui dedicauit: harum enim si qua nupserit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Virgines enim quæ post consecrationem nupserint non tam adulteræ sunt, quàm incestæ.

1.Cor.5.

Nõ tã adulteræ q̃ incestæ.

Virginitatem pfessę, stupri scelus honesto coniugij nõe obtegere cupiunt.

3. BASILIVS Magnus in libro de uera uirginitate: Cum uirginitatem Domino professæ sint, carnali postmodum uoluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiusmodi, quanuis ignorantiam simulent: quæ sponsi dexteram & fœdera præuaricata sit, eam nec illius ultra esse, sponsam, quem, nequitiæ dans manus, dereliquit: neque eius uxorem per ullas leges dici posse, cui se deserto sponso, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum constat esse connubium, & secundum diuina iura institutum, cum non uoluptatis affectus legis scita præcesserit, sed adiumenti necessarij, prolisque causa fuerit huiusmodi facta coniunctio. Et paulò pòst: Non se fallat qui à uirginitatis curriculo ad carnis uitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primum quidem, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum uoluptatem iecit, præuaricationisque malum: deindè, quia causa non esset libera: neque enim est mortuus uir eius, ut cui uult nubat, uiuente immortali uiro, meritò censetur adultera, quæ mortalem hominem, ob carnis uitia, Domini thalamis intulit.

Cõiugiũ illis in peccatum reputabitur.

Adultera censetur.

4. IDEM Basilius epistola ad uirginem elapsam, quæ alijs est centesima octogesimaquinta: Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo & Angelis ac hominibus. Reuoca in memoriam uenerandam congregationem, & sacrum uirginum chorum, & consilium Domini, & cæte. Ob hæc quis non luctu commotus dixerit? Quomodò facta est meretrix ciuitas fidelis Sion? Quomodò autem non ipse Dominus ad aliquem ex his, qui nunc in spiritu Hieremiæ obambulant, dixerit? Vidisti quæ fecit mihi uirgo Israel? Ego despondi ipsam mihi ipsi in fide & integritate, in iustitia & in iudicio, & in misericordia ac miserationibus, quemadmodum per Oseam Prophetam ipsi promisi. Ipsa autem dilexit alienos, & uiuente me uiro immortali adultera appellatur, & non timet alteri uiro cõmisceri, &c. Sublatis membris CHRISTI, fecisti membra meretricis, & cæt. Expediret ipsi, ut mola asinaria circa collum ipsius appensa esset, & in mare proiectus esset, potius quàm uirginem uitiasset. Quis seruus contumax ad tantam insaniam deuenit, ut herili cubili seipsum inijceret? Quis prædo ad tantam dementiam perductus est, ut ipsa Dei donaria contingeret, non supellectilem inanimatam, sed corpora uiuentia, & animam inhabitantem habentia, factam ad imaginem DEI? Quis ab æterno auditus est in media ciuitate, & sereno meridie, imagini regiæ formas immundorum porcorum inscribere ausus esse: Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miseratio-

Profeßio uirginitatis facta corãDeo, angelis & hominibus.

Esa.1.

Hier.18.

Oseæ 2.

In corruptione sacræ uirginis.

1.Cor.6.

Matt.18.

nem

nem coram duobus aut tribus testibus moritur: Quanto peiore supplicio dignus censebitur, qui filium Dei conculcauit, & desponsatam ipsi sposam adulterio contaminauit,& spiritum uirginitatis contumelia affecit?

5. AVGVSTINVS in psalmum octogesimumtertium: Vnusquisque autem, fratres charissimi, de loco itineris sui, ad quem proficiendo peruenit,& quem uouit Deo, indè respicit retrò, cùm ipsum dimiserit: uerbi gratia, statuit castitatem coniugalem seruare: indè enim incipit iustitia: recessit à fornicationibus & ab illa illicita immunditia, quandò se ad fornicationes conuerterit, retrò respexit. Alius ex munere Dei maius aliquid uouit, statuit nec nuptias pati, qui non damnaretur si duxisset uxorem: post uotum quod Deo promisit, si duxerit, damnabitur, cùm hoc faciat quod ille qui non promiserat, tamen ille non damnatur, iste damnatur. Quare, nisi quia iste respexit retrò? Iam enim ille antè erat, iste autem illuc nondùm peruenerat. Sic uirgo quæ si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retrò de loco quò accesserat.

Qui dicantur retrò respicere.
Lucæ 9.
Votum castitatis.
Damnabūtur uotifragi.
1. Cor. 7.
Sanctimonialis si nubat, Christi adultera efficitur.

6. IDEM in psalmum septuagesimumquintum, super illud, Vouete & reddite Domino Deo uestro: Quisque quod potest uoueat, & reddat. Non uoueatis,& non reddatis: sed quisque quod potest uoueat, & reddat. Non sitis pigri ad uouendum, non enim uiribus uestris implebitis: deficietis, si de uobis præsumitis: si autem de illo cui uouetis, uouete, securi reddetis. Est quidam modus communis omnibus, furtum non facere: non nubere, castimoniali præcipitur, & nuptæ non præcipitur: adulterium non facere, omnibus præcipitur &c. Hoc totum omnes uouere debemus. Sunt etiam uota propria singulorum, alius uouet Deo castitatem coniugalem, ut præter uxorem suam non nouerit aliam: sic & fœmina, ut præter uirum suum non nouerit alium. Alij etiam uouent,& si experti tale coniugium, ultrà nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere, & ipsi uouerunt aliquid maius quàm illi. Alij uirginitatem ipsam ab ineunte ætate uouent, ut nihil tale uel experiantur, quale illi experti sunt & reliquerunt: & isti uouerunt plurimùm. Alij uouent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum uotum uouent. Alius uouet relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem uitam, in societatem sanctorum, magnum uotum uouit. Vouete & reddite Domino Deo uestro. Quisque quod uouere uoluerit, uoueat: illud attendat, ut quod uouerit, reddat. Vnusquisque Deo quod uouet, si respicit retrorsum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere uoluit. Quid uoluit? Quod & uirgo quælibet. Quid uoluit? quod & mater ipsius. Aliquid mali uoluit? Mali planè. Quare? quia iam uouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus Apostolus Paulus, cùm dicat, Viduas adolescentulas nubere si uelint? Sed tamen ait quodam loco, Beatior autem erit si sic permanserit secundùm meum consilium. Ostendit beatiorem, si sic permanserit: non tamen damnandam, si nubere uoluerit. Quid autem ait de quibusdam quæ uouerunt, & non reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quid est, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt,& non reddiderunt. Nemo ergò positus in monasterio frater, dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouisti,& retrò respexisti. Et post pauca:

Non sitis pigri ad uouendum.
Vota quædā cōia, quædā propria singulorum.
Votū castitatis cōiugalis, & uidualis.
Votum uirginitatis.
Votū paupertatis & religionis.
1. Tim. 5.
1. Cor. 7.
1. Tim. 5.
Primā fidem irritā faciunt uotifragi.
Monachi fugitiui.

Virgines post votũ nubẽtes, comparantur uxori Loth. Luc.17.

Quæ autem respexit ad nuptias, non quia uoluit nubere, damnatur: sed quia iam antè recesserat, & fit uxor Loth respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus appræhendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, ut nõ uoueatis, sed ut uoueatis & reddatis. Iã quia ista tractauimus, fortè uolebas uouere, & modo non uis uouere. Sed quid tibi dixerit Psalmus, attende. Non dixit, nolite uouere: sed, Vouete & reddite. Quia audisti, Reddite, non uis uouere? Ergò uouere uolebas, & non reddere? Immò utrunque fac: unum fit ex professione tua, aliud ex adiutorio Dei perficitur. Adspice eum qui te ducit, & non respicies retrò, undè te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: undè te eduxit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retrò respicientem.

Adhortatio ad vouendũ. Psal.75.

Reddere uotũ, est ex adiutorio Dei.

Nubẽtes post ꝓfessionẽ cõtinentiæ, dãnantur.

7. Idem de bono uiduitatis, capite octauo: Proindè quæ se non continẽt, nubant antequàm continentiam profitentur, antequàm Deo uoueant: quod nisi reddant, iure damnantur.

Adhortatio ad castitatis oblationem.

8. Et capite nono: Quæ potest ergò capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In coniugali quippe uinculo si pudicitia conseruatur, damnatio non timetur. Sed in uiduali & uirginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur. Qua expetita & electa, & uoti debito oblata, iam non solùm non capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere uelle, damnabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus, non ait, cum in delicijs egerint, in Christo nubunt: sed, nubere uolunt: habentes, inquit, damnationem, quoniam primã fidem irritam fecerunt: etsi non nubendo, sed tamen uolendo.

Post voto nũcupatã castitatem nõ tm̃ nubere, sed & uelle nubere, damnabile est. 1.Tim.5.

Adulterijs peior est lapsus à uoto castitatis.

9. Item capite vndecimo: Planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ uouetur Deo, adulterijs esse peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cùm membrum eius fidem non seruat marito: quanto grauiùs offenditur cùm illi ipsi non seruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Et paulò pòst: Post uoti professionem perseueranter frenandum & uincendum est quod libet, quia iam non licet.

10. Oecumenius in septimi capitis prioris ad Corinthios, hæc uerba, Si nupserit uirgo, non peccauit: Virginem hoc loco appellat, nõ eam quæ Deo consecrata est, sed innuptam puellam. Nam quæ Deo consecrata est, si nupserit, Christo reddit adulterum eum cui nubit.

11. Cyprianus libro primo, epistola vndecima ad Pomponium: Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero uideat, nonne indignatur & fremit? Quid? Christus Dominus & iudex noster, cùm uirginem suam sibi dicatam & sanctitati suæ destinatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniũctionibus comminatur? Et paulo pòst: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit depræhensa, agat pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est.

Incestæ coniunctionis.

Christi adultera.

Velatio & cõsecratio virginum quanta solẽnitate fieri soleat.

1. B. Ambrosius in libro ad uirginem lapsam, capite quinto: Non es memorata diei sanctæ Dominicæ Resurrectionis, in quo diuino altari te obtulisti uelandam? In tanto itaque solenni conuentu Ecclesiæ Dei, inter lumina illa splendida, inter candidatos regni cælestis quasi regina regi nuptura processeras. Non es memorata qualis allocutio facta est illa die ad te: Ad

ſpice filia,& intuere,& obliuiſcere populum tuum & domum patris tui,& concupiſcet rex decorem tuum,quia ipſe eſt Dominus Deus tuus? Reminiſcere ergo, quantus ad ſponſi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem, quam ſub tantis teſtibus pollicita es,ſemper cogitare cui uirginitatem ſpoponderis: Facilius te oportuit ſanguinem cum ſpiritu fundere, quàm perdere caſtitatem tuam. His tunc in illo die conſecrationis tuæ dictis,& multis ſupra caſtitatem tuam præconijs,ſacro uelami ne tecta es,ubi omnis populus dotem tuam ſubſcribens, non atramento,ſed ſpiritu,pariter clamauit,Amen. Vincor lachrymis,cùm hæc recordor: cõpungor ſtimulis,cùm hæc exempla conſidero. Nam ſi inter decem teſtes cõfectis ſponſalijs, nuptijs conſummatis, quæuis uiro fęmina coniuncta mortali,non ſine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore,ſi inter innumerabiles teſtes eccleſiæ, coram angelis,exercitibus cæli facta copula ſpiritalis per adulterium ſoluitur? Neſcio an poſsit digna mors, an pęna cogitari. Dicit aliquis: Melius eſt nubere quàm uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet,ad nondùm uelatam. Cæterùm quæ ſe ſpopondit CHRISTO,& ſanctum uelamen accepit: iam nupſit, iam immortali iuncta eſt uiro. Et iam ſi uoluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat,ancilla mortis efficitur. Si hoc ità eſt,quid de illa dicendum eſt, quæ occulta & furtiua turpitudine conſtupratur, & fingit ſe eſſe quod non eſt? Habitu uirgo,facto non uirgo. Bis adultera,& in actu & in adſpectu.

Pſal.44.
Seruãda fides quam ſub tantis teſtib.pollicemur.
Adulterium ſpirituale.
1.Cor.7.
Melius eſt nubere & cæ. ad quã virginem pertineat.

2. HIERONYMVS libro primo aduersùs Iouinianum, ut ſuprà hac quæſtione, A. 2.

3. AVGVSTINVS libro primo de adulterinis coniugijs,capite decimoquinto: Illis qui ſe non continent,utiquè expedit nubere,& quod licet,expedit. Quæ autem uouerint continentiam,nec licet,nec expedit. Porrò diſcedere ab infideli coniuge licet,ſed non expedit.

Poſt votũ nec licet,nec expedit nubere.

4. IDEM in libro de bono uiduitatis,capite octauo,ut ſuprà,A.7.

5. OECVMENIVS in prioris ad Corint.ſeptimum caput,ut ſuprà A.10.

6. ISIDORVS libro ſecundo de officijs eccleſiaſticis, capite decimoſeptimo: Illas dicit Apoſtolus non peccare, ſi nubant, quæ nondùm uouerunt Deo caſtitatem. Cæterum uel quæ in corde ſuo promiſit, ſi aliud fecerit,habet damnationem,quia primam fidem,ſicut ait idem Apoſtolus,irritam fecit. Quod enim erat per naturam licitum, per uotum ſibi fecit illicitum ſicut Ananias & Saphira,quibus de precio poſſeſsionis ſuæ retinere nihil licuit,ob quam cauſam & ſubita morte proſtrati ſunt.

1.Cor.7.
1.Tim.5.
Per votum fit illicitũ, quod antè erat licitum.
Act.5.

7. LEO epiſtola nonageſimaſecunda ad Ruſticum,capite decimoquarto, ut inferius, C. 8.

8. IN Codice Iuſtiniani tit.de Epiſcopis & Clericis,lege quinta,quæ eſt Iouiniani Imperatoris: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodò iungendi cauſa matrimonij ſacratiſsimas uirgines auſus fuerit,capitali pęna feriatur.

Pœna capitis in eos cõſtituta qui matrimonio ſibi iũgere conãtur virgines ſacras.

9. EIVSDEM legis mentionem facit SOZOMENVS libro ſexto hiſtoriæ eccleſiaſticæ, capite tertio. Et NICEPHORVS libro decimo, capite trigeſimonono.

1 C. BASILIVS Magnus quæſtione uel regula decimaquarta fuſius explicata: Cæterum horum unuſquiſque,ſi poſteà quàm intra reliquorum fratrum ſocietatem adſcriptus fuerit, factam iam ab ſe profeſsionem reſciderit,is

Votifragi Religioſi quales habendi.

deritis, perindè adſpici debet,ut qui in Deum peccauerit, quem uidelicet profeſsionis ſuæ teſtem adhibuerit,cuique ſolenni ſe uoto obligarit. Si uerò in DEVM quis peccauerit,inquit, & quis orabit pro eo? Etenim qui ſeipſum DEO ſemel deuouit,hic ſi ad aliud deindè uitæ genus tranſiuerit, ſacrilegij ſe ſcelere obſtrinxit,quippe qui ſeipſum Deo,cui ſe conſecrauerat, ueluti ſubterfuratus ſit. Porrò huiuſcemodi hominibus rationi quidem conſentaneum fuerit,ut nullo modo aperiantur fratrum ianuæ, ne ſi prætereuntes quidem ea re modò,ut tecto recipiantur,ad ipſos diuerterint.

1.Reg.2.
Sacrilegij ſcelus.

2. IDEM Baſilius ſermone primo de Inſtitutionibus monachorum,ſeu ſecundùm alios ſermone quarto exercitamentorum pietatis: Danda omninò nobis ſedulò opera eſt,nè quid quoquo pacto profeſsione noſtra indignum faciamus,nève ſimili atquè Ananias iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananiæ poſſeſsiunculam ſuam Deo non polliceri ac uouere: ſed poſtquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat,per profeſsionem Deo conſecrauit,quo uidelicet egregio iſtiuſmodi facto hominum de ſe admirationem excitaret: de precio autem callidè poſteà neſcio quid interuertit, eiuſmodi aduersùm ſe indignationem Dei prouocauit,cuius Petrus miniſter fuit,ut ne ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit. Quocircà ante religioſæ iſtius uitæ profeſsionem liberum eſt unicuique,quatenùs per Dei indulgentiam leges permittunt,communem cum cæteris uiuendi morem ſequi,ſibique uxorem adiungere. Vbi uerò iam quis ſponte ſua ipſe profeſſus eſt, hic Deo cuſtodire ſeipſum debet, ueluti eorum aliquid,quæ dicata ſunt Deo, nè ſacrilegij iudicium incurrat, cùm uidelicet corpus,quod ſemel Deo conſecrauit, miniſterio rursùm communis uitæ contaminet.

Ananias uotũ paupertatis fecit.
Acto.5.

Poſt ꝓfeſsionẽ & votũ nõ licet uxorem ducere.alioq. ſacrilegiũ cõmittitur.

3. ITEM in conſtitutionibus monaſticis capite vigeſimoſecundo,ſiue in cõſtitutionibus exercitatorijs capite vigeſimoprimo: Quemadmodùm igitur membra corporis naturæ uinculo coniugata, à corpore auelli non poſsint, aut ſi auellãtur,quæ auulſa ſint,ea emortua ſint neceſsè eſt: *item quoque monachus,quotieſcunquè reliquorum fratrum corpori coniunctus eſt,& firmiore,quàm ſit uinculum naturæ,cõpage uinctus teneatur,nempe ex pacto quod is cum ſancto ſpiritu contraxit, nullo modo putandus eſt ab ijs ſe poſſe diuellere,quibus cum copulatus ſit. Alioqui ſi hoc facit,& animæ uitam amittit,& unà cum ea gratiam ſpiritusſancti,utpotè qui initum ipſo authore fœdus uiolauerit. Si uero aliquis dicat, in fratribus aliquos eſſe uitioſos,(neque enim uniuerſos opinor culpabit. Neq; enim propterea ut uitioſi eſſent, ſocietatem illi coierunt,ut unanimiter cuncti improbi) ſed ſi quis improbos quoſdam reperiri inter fratres dicat,eiuſmodi,qui & temerè officia cuncta peruertant,& honeſtatem negligant, & conuenientem ordini illi contemptim imminuant diſciplinam,ac propterea huiuſcemodi hominum ſocietatem relinqui oportere,nequaquàm is idoneam recedendi cauſam commentus eſt. Siquidem neque Petrus,neque Andreas, Ioannesve propter Iudæ improbitatem ſe à reliquorum Apoſtolorum choro ſubmouerunt, neque alius de Apoſtolorum numero quiſpiam hanc ad recedendum anſam arripuit,neque quominus Chriſto obtemperans eſſet, ulla in re illius uitijs retardatus eſt: ſed contra potius relicta illius peruerſitate, Dominicæ diſciplinæ ſeruientes ac morigeri,pietatem uirtutemque magno ipſi ſtudio ſectabantur. Et poſteà: Omnis igitur prætextus excuſandi fuit nimirum ut rationi diſſen-

** ità*
Pactũ cũ ſpiritu cõtractũ, facit ut Religioſo non liceat uitæ ſuæ inſtitutũ deſerere.
Excuſatio ꝓfugorũ Religioſorum.
Reſponſio.

dissentaneus, præcisus ei est & ademptus, qui à spirituali cętu segregare se uelit: demonstratumque, originem istiusmodi consilij, nihil aliud esse, quàm uitiorum intemperantiam, & laborandi fugam, & iudicij corruptelam, instabilitatemque, &c.

Causam aperit, cur à religionis instituto ferè deficiant.

4. Idem epistola priori, quæ est ad monachum elapsum ac profugū, quæ est alijs centesima octogesimatertia. Gaudium & salutem nō præscribimus, quòd in impijs neque gaudium sit, neque salus. Admiror quomodò tanta sapientia absorpta est, quomodò tanta sinceritas dissoluta est, undè tanta cæcitas circunfusa est, quomodò nulla in totum consideratione habita, talem ac tantam animarum perniciem induxisti. Si enim utrum hoc est, tradidisti & animam tuam in profundum, & omnium hanc impietatem audientium robur exoluisti, fidem ignominia affecisti, a certamine bono aberrasti. Quapropter doleo tui gratia. Quis enim sacerdos propter te non lamentabitur? Quis ecclesiasticus non plangit? quis laicus non tristis est? quis pietatis exercitator non luget? ferè etiam sol ipse ob ruinam tuam obscuratus est, & uirtutes cæli ob interitum tuum commotæ sunt. Lachrymas effuderunt etiam lapides sensus expertes ob tuam insaniam. Plorarunt etiam inimici propter excessum iniquitatis tuæ. O ingentem stupiditatem, O uehementem crudelitatem. Non Deum timuisti? Non homines reueritus es? non homines curasti, sed simul omnia naufragio amisisti, omnibus simul spoliatus es, & cæt. Vide igitur nè fortè dum uis pacta aliquorum seruare, transgrediaris pacta erga Deum, quæ professus es coram multis testibus.

deplorat apostatæ monachi lapsum.

Tradidit animam suam in profundum. Fidem ignominia affecit

Insania. Excessus iniquitatis. Stupiditas, crudelitas.

Vota Deo nū cupata, uiolā da non sunt.

5. Idem in epistola altera ad alium monachum elapsum, quæ est ali s cētesima octogesimaprima: Reuoca in memoriam, quot ora sanctorum osculo excepisti, & cæt. Itaque simul etiam periurij perniciosi sponsor fuisti, & corrupto exercitationis charactere, usque ad Apostolos & ipsum Dominum turpitudinem transmisisti. Dedecore affecisti castitatis gloriationem. Vituperasti temperantiæ professionem, facti sumus captiuorum tragędia, & cæt.

Periurij pniciosi spōsor.

6. Chrysostomus epistola sexta ad Theodorum lapsum: Bonum quidem nuptias & ipse confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum: Angelorum enim societati semel iunctum, illam relinquere & uxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere est: quanuis frequenter hoc ipsum nuptias uoces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neque ullus tibi fortè persuaserit, dicens: Nihil de non accipienda uxore Dominus præcepit, Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias uetuit: uerùm in te adulterij nomen accipiet, si uolueris unquàm, quod absit, nuptias cogitare, &c. Atque ut illud repetā, quod in principio posui epistolæ, si militiæ uincula non tenerent, quis tibi desertionis crimen obijceret? Nunc autē nihil in te penitùs tui iuris est, quippe qui tanto imperatori militare cępisti. Nam si mulier proprij corporis nō habet potestatem, sed uir: multò magis hi qui Christo potiùs quàm sibi uiuunt, conditionem corporis sui habere non possunt.

Heb. 13.

Adulterij crimen.

Nuptiæ monachorū adulterio peiores.

Obiectio.

Solutio.

1. Cor. 7.

7. Leo Magnus epistola nonagesimasecunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite decimotertio: Propositum monachi proprio arbitrio aut uoluntate susceptum, deseri non potest absque peccato. Quod

Mōachis an propositū & & institutum suum deserere posfit.

Deu.23. Pſ.49.& 115. Ec.5.Ionæ.2.

enim quis uouit DEO, debet & reddere. Vndè qui relicta ſingularitatis profeſsione, ad militiam uel ad nuptias deuolutus eſt, publicæ pęnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt: quia etſi innocens militia & honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem tamen meliorem deſeruiſſe, tranſgreſsio eſt.

Puellæ uirginitatis propoſitum abijcientes.

8. ET capite decimoquarto: Puellæ, quæ non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio, uirginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperunt, ſi poſteà nuptias eligunt, præuaricantur, etiamſi conſecratio non acceſsit, cuius utiquè non fraudarentur munere, ſi in propoſito permanerent.

crimē magnū admitti, cùm uiolatur conſecrō & propoſitū deſeritur.

9. ITEM decimoquinto: Ambigi uero non poteſt crimen magnum admitti, ubì & propoſitum deſeritur, & conſecratio uiòlatur. Nam ſi humana pacta non poſſunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruperint fędera diuini ſacramenti?

Excuſatio fugitiuorū monachorum.

10. AVGVSTINVS in pſalmum ſeptuageſimumquintum ſuper illud, Vouete & reddite, Quiſque quod poteſt uoueat, & reddat, & cæt. ut ſuperiùs in hac quæſtione, A. 6. Nemo ergò poſitus in monaſterio frater dicat: Recedo de monaſterio, neque enim ſoli qui ſunt in monaſterio, peruenturi ſunt ad regnum cælorum: & illi qui ibì non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouiſti, tu retrò reſpexiſti. De die iudicij cùm Dominus minaretur, quid ait? Mementote uxoris Loth, omnibus dixit: Quid enim facit uxor Loth? Liberata eſt à Sodomis, & in uia poſita retrorsùm reſpexit. Vbì reſpexit, ibì remanſit. Facta eſt autem ſtatua ſalis, ut illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non ſint fatui, non retrò reſpiciant. Obijcimus illis quoſdam qui retrò reſpexerunt: illi fatui ſunt in ſe, ſed alios condiunt, quandò commemorantur, ut illorū exēplum timentes iſti, retrò nè reſpiciant.

Luc.17. Gen.19. Fatui sūt qui reſpiciunt retrò.

Habetur hic ſermo in editio. Pariſiēſi to.10. ſub fin. & ī Cō. Aquiſgranenſi ſub Ludouico celebrato anno 816. c. 112. Act.1.& 4. Deſerētes uitā religioſam & cōmunem. Pſ.75. Eccl.5. Virgini ſacrę nubere nō licet. Clerici religioſi & in cōi uiuentes. Pſal.132.

11. IDEM Auguſtinus ſermone primo de communi uita clericorum: Qui ſocietatem communis uitæ iam ſuſceptam quæ laudatur in Actibus Apoſtolorum, deſerit, à uoto ſuo cadit, & à profeſsione ſancta cadit. Obſeruet iudicem ſcilicet Deum, non me. Ego ſcio quantum mali ſit profiteri ſanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo ueſtro. Et, Melius eſt non uouere, quàm uouere & non reddere. Virgo & ſi nunquàm fuit in monaſterio, & uirgo ſacrata eſt, illi nubere non licet, quanuìs eſſe in monaſterio non compellitur. Si autem cępit eſſe in monaſterio & deſeruit, & tamen uirgo eſt, dimidia ruit. Sic & clericus duas res profeſſus eſt, & ſanctitatem, & clericatum. Profeſſus eſt ſanctitatem, profeſſus eſt communiter uiuendi ſocietatem: & profeſſus eſt quàm bonum & iucundum, habitare fratres in unum. Si ab hoc propoſito cecidit, & extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit.

Nec monachis nec uirginibus Deo dicatis licet nuptijs iūgi.

12. CHALCEDONENSIS ſynodus generalis canone decimoſexto: Si qua uirgo ſe dedicauerit Deo, ſimiliter & monachus, nō licere eis iungi nuptijs. Si uerò inuenti fuerint hoc facientes: maneant excommunicati. Statuimus uerò poſſe eis fieri humanitatem, ſi ita probauerit loci Epiſcopus.

DE CAELIBATV SACERDOTVM ET CLERICORVM.

Reliqua teſtimonia d hoc negocio habes quæſt. ſequenti. Qui ſecundò contraxerūt

13 EPIPHANIVS hæreſi quinquageſimanona contra Catharos: Reuerà nō ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt CHRISTI aduentū eos, qui à nuptijs, mortua ipſorū uxore, ſecūdis nuptijs cōiūcti ſunt, pp excellentē ſacerdotij honorem ac dignitatē. Et hæc certò ſancta Dei Ecclesia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem unius uxoris uirū non ſuſcipit,

ſuſcipit,ſed eum qui ſe ab una continuit, aut in uiduitate uixit, Diaconum &'presbyterum,& epiſcopum,& hypodiaconum: maximè ubi ſinceri ſunt canones eccleſiaſtici. At,dices mihi, omnino in quibuſdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos & hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta canonem,ſed iuxta hominum mentem,quæ per tempus elanguit,& propter multitudinem,quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt,id ſemper eccleſia per ſpiritum ſanctum benè diſpoſita uidens, ſtatuit apparare,ut cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragrentur. Dico autem quòd decorum eſt propter repentina miniſteria ac neceſsitates, ut presbyter & diaconus & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim etiam populo præcipit ſanctus Apoſtolus,dicens: Vt ad tempus uacent orationi: quanto magìs ſacerdoti idem præcipit,ut indiſtractus ſit,inquam,ad uacandum ſecundum Deum ſacerdotio, quod in ſpiritualibus neceſsitatibus ac uſibus perficitur.

matrimoniū, non ſunt ad ſacerdotium promouēdi.
Matrimonio antè cōtracto uiētes, nó ſuſcipiuntur. b eccleſia ad p̄sbyteratum, diaconatum, aut ſubdiaconatum.
Vbi ſynceri ſunt canones.
Non ſecundū canonē eccleſiaſticū agūt, qui matrimonio antè contracto,utunt, in prædictis ordinib. conſtituti.
1.Cor.7.

14. IDEM Epiphanius in Compendiaria uera doctrina fidei Apoſtolicæ & Catholicæ Eccleſiæ: Horum uertex eſt ſanctum ſacerdotium ex uirginibus quidem ut plurimùm procedens: Si uerò non ex uirginibus,at ex ſolitariam uitam degentibus. Si uerò non ſuffecerint ad miniſterium ✻ ad ſolitariam uitam degentibus,de his qui continent à proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem ſeruantibus. Nam eum qui ſecundas nuptias contraxit,non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiamſi is qui ab initio continens uiduus fuerit, poſsit habere locum epiſcopi & presbyteri, & diaconi & ſubdiaconi.

Ad ſacerdotium ferè non niſi uirgines promouētur: aut ut minimū cōtinētes aut cælibes.
for. ✻ ſolitariam uitā degentes,
Bigami nō ordinantur.

15. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum: Non dicit Paulus, Eligatur epiſcopus qui unam ducat uxorem & filios faciat: ſed qui unam habuerit uxorem & filios in omni ſubditos diſciplina. Certè confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum,qui in epiſcopatu filios faciat. Alioquin ſi depræhenſus fuerit,quaſi uir tenebitur,ſed quaſi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum,ſi laicus & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: ſacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia,ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergò ſemper carendum matrimonio.

1.Tim.3.
Eps qui uxoratus ad Ep̄atum uenit, ſi utatur matrimonio, ut adulter dānabitur.
Sacerdoti ſēper carendū matrimonio.

16. IDEM aduersùs Vigilantium: Proh nefas,Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos,niſi priùs uxores duxerint. Nulli cælibi credentes pudicitiam,immò oſtendentes,quàm ſanctè uiuant,qui malè de omnibus ſuſpicantur,& niſi prægnantes uxores uiderint clericorum,infanteſque de ulnis matrum uagientes,CHRISTI ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? quid Aegypti & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut uirgines clericos accipiunt, aut continentes,aut ſi uxores habuerint,mariti eſſe deſiſtunt?

Eccleſię Oriētis, Aegypti, & ſedis Apoſtolicæ clericos, non niſi uirgines,cælibes,aut continentes admittunt.

17. AVGVSTINVS libro ſecundo de adulterinis coniugijs,capite viceſimo: Iſtis qui uirilem excellentiam non putant, niſi peccandi licentiam,quandò terremus nè adulterinis coniugijs hærendo pereant in æternum,ſolemus proponere etiam continentiam Clericorum: qui plerunquè ad eandem ſarcinā ſubeundam capiuntur inuiti,eamque ſuſceptam uſque ad debitum finem,Domino adiuuante,perducunt. Dicimus ergò eis,Quid ſi & uos ad hoc ſubeūdum populorum violentia caperemini? nonne ſuſceptum caſtè cuſtodiretis officium,repentè conuerſi ad impetrandas uires à Domino de quibus nun-

Qui ad Clericatum inuiti rapiebantur, cōtinentiā ēt ſeruabant.

nunquàm anteà cogitastis? Sed illos inquiunt, honor plurimùm consolatur. Respondemus, & uobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repentè atque inopinanter impositum susceperunt, sperantes se illustriùs in CHRISTI hæreditate fulgere: quantò magìs uos, adulteria cauendo, uiuere continenter debetis, metuētes non in regno Dei minùs licere, sed in gehennæ ignibus ardere?

Orōne impetratur donū continentiæ.

18. GREGORIVS libro tertio epistolarum, epistola trigesimaquarta: Multorum relatione comperimus hanc apud uos olim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licitè miscerentur coniugibus. Quod nè denuò quisquam præsumeret, à seruo Dei, sedis nostræ diacono ex authoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, ut eodem tempore ij qui iam uxoribus fuerant copulati, unum è duobus eligerent, id est, à suis uxoribus abstinerent, aut certè nulla ratione ministrare præsumerent. Et pòst pauca. De cætero uerò fraternitas tua sit omninò solicita, & quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, nè si uxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur: sed ad similitudinem sedis Apostolicæ, eos cuncta obseruare sua nihilominùs distinctione constituat.

Subdiaconis interdictus usus cōiugij.

19. LEO Magnus epistola nonagesimasecunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite tertio: Lex continentiæ eadem est ministris altaris, quæ episcopis & presbyteris: qui cùm essent laici siue lectores, licitè & uxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vndè ut de carnali fiat spirituale coniugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.

Ad cōtinētiā adstringunt non minùs diaconi & subdiaconi quā epī & presbyteri.
1. Cor. 7.

20. IDEM in epistola octogesimaquarta ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, capite quarto: Quum extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectę continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, ut & qui habent, sint tanquàm non habentes: & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri: quantò magìs in primo aut secundo tertioque seruandum est, nè aut Leuitico ministerio, aut presbyterali honori, aut Episcopali excellentiæ quisquam idoneus existimetur, qui se à uoluptate uxoria necdùm frenasse detegitur?

Subdiaconorum & superiorum ordinum continētia.
1. Cor. 7.

21. BERNARDVS sermone sexagesimoquinto in cantica, de hæreticis loquens: Mulieres relictis uiris, & item uiri dimissis uxoribus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis ecclesijsque relictis, intonsi & barbati, apud eos inter textores & textrices plerunquè inuenti sunt. Interrogo unūquempiam horum: Heus tu bone uir, quænam hæc mulier, & undè hæc tibi? Vxorne tua? Non, inquit, nam uoto meo istud non conuenit. Filia ergò? Non. Quid? Non soror, non neptis, non aliquo saltem propinquitatis uel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsùs. Et quomodò tuta tibi cum ista continentia tua? Sanè nec licet tibi istud. Cohabitationem (si nescis) uirorum & fœminarum in ijs qui uouere continentiam, Ecclesia uetat. Si non uis scandalizare Ecclesiam, eijce feminam.

Clericis & Sacerdotib. qui uouerunt cōtinētiā, uetat cohabitationem mulierum.

22. CONCILIVM Trident. sessione uigesimaquarta, canone nono: Si quis dixerit, clericos in sacris ordinib. cōstitutos, uel regulares castitatē solenniter pro

Clericorū in sacris cōstitu

professos, posse matrimonium contrahere, contractumque ualidum esse, nõ obstante lege Ecclesiastica, uel uoto: & oppositum nihil aliud esse, quam dãnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam uouerint, habere donum, anathema sit: cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

torum & religiosorũ matrimoniũ utrũ ualidũ sit.

Donũ castitatis undè conquiratur.

23. In sexto decretalium, libro tertio, titulo decimoquinto de Voto & uoti redemptione: Bonifacius octauus Biterensi Episcopo: Nos attendentes quòd uoti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inuenta: matrimonij uerò uinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso & in statu innocentiæ instituente, unionem & indissolubilitatem acceperit: præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum uotum debere dici solenne, quantùm ad pòst contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam uel tacitam factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua verò vota etsi quandoquè matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifestiùs sunt emissa, tanto propter plurium scandalum & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur, non tamen rescindere possunt matrimonia pòst contracta.

Votũ solẽne in quo consistat, & quòd dirimat matrimoniũ cõtrahendum.

Redditur solenne per susceptionẽ ordinis sacri & professionẽ factam in approbata Religione.

1. D. Bernardus epistola secunda ad Fulconem: Cur ergò, inquis, singulariter me repræhendis, cùm & in alijs uideas quod iustiùs forsitan repræhendere posis? Ad quod ego: propter singularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etsi plerique alij perditè uiuunt, etsi inordinati & indisciplinati sunt, nondùm tamen ordinem aut disciplinam professi sunt. Sunt quidem peccatores, sed non præuaricatores. Tu uerò quantumlibèt modestè & honestè uiuas: si caste, si sobriè, si omninò religiosè te habeas: Deo tamen minùs accepta est tua religio, quam deturpat uoti præuaricatio.

Votifragi q̃tumuis benè uiuãt, Deo tamẽ nõ placẽt

2. Anselmus epistola quarta ad quandam Dominam: Si doles, adhuc salutem tuam spero: si autem non doles, quid nisi damnationem tuam expectare queo? Impossibile nanque est te ullo modo posse saluari, nisi ad habitum & propositum abiectum redieris.

Nisi ad habitũ & propositũ abiectũ redeant, nõ saluabuntur.

V

Cogit igitur ad cælibatum quosdam Ecclesia?

A. Non cogit sanè pia prouidaque mater, quæ legem cælibatus nemini imponit: ab ijs uerò qui legem eam, vtì dictum est, vltrò receperunt, exigit, [a] nè soluant religionẽ, neve conuentionem quam cum Christo & eius Ecclesia sanctè iniuerunt, violent atque rescindant.

[a] Bed. li. 3. de taber. & uasis eius c. 9. & in Luc. c. 1. Hie. in c. 1. ad Tit. & in Apol. pro li. cõtra Iouin. Orig ho 23. in Nu. Ambr. epistio. 82. & li. 1 offi. c. 50. Euse. 1. demon. euan. c. 9. Vide Canones dist. 28. & 82.

b 1.Cor.7.g
e Theophy.ibidèm. Hier.li.1 cōt. Ioui. Grego. in c.15.li.1. Reg. Epiph. hæref. 61.
d Ibidèm a
e Mat.19.b
f Esaiæ 56.b & ibidē Hier. Basilius lib. de virgi. Aug. de ſancta virgi. c. 24 & 25.
g Libro 1.ad uxorē.
h 1.Corin.7.f

B. Meritò igitur vrgentur illi ſtare promiſſis, & ſeruare quod ſemel firmiter amplexi ſunt conſilium Euangelicum: de quo Paulus:[b] *Et qui matrimonio iungit uirginem ſuam, benè facit:* (quandiù ſcilicet voto cęlibatus [c] adſtricta non eſt) *& qui non iungit, meliùs facit.* [d] Ac rurſùs: *Bonum eſt homini mulierem non tangere.* Quocircà laudantur à [e] Chriſto, & in Eccleſia ſemper apprimè laudati fuerunt [f] EUNUCHI EUANGELICI, ſiue, uti Tertullianus [g] uocat, ſpadones uoluntarii, qui ſeipſos propter Dei regnum caſtrauerunt, ut ſint ſancti [h] corpore & ſpiritu, Deo in carne ſine carne militantes.

a Hier. in Iouinia. Augu. hæreſi 82.
b Triden. ſeſ. 24.c.10.
c 1.Cor. 7.g
d Aug. lib.6. & 8. Confeſs. cap.11. Orig. Hier. Chry. in Mat.c. 19.
e 1.Cor. 10.
f Auguſti. in pſal.75.
g Epiſt. 45.

C. Vbi duplex error nobis eſt ualdè cauendus: alter eorū, qui cum Iouiniano matrimonium ſic extollunt, ut aut [a] æquent, aut [b] anteponant hunc ſtatum cælibatui ſeu uirginitati, cùm Paulus [c] quidem & patres omnes apertè reclament: alter eorum qui fingunt continentiam & cælibatum ab hominibus Chriſtianis uix poſſe præſtari, ideoque nulli eum facilè ſuſcipiendum, aut ſanctè promittendum eſſe contendunt. Nec intelligunt iſti Euangelicæ gratiæ ubertatem, quæ talis ac tanta per Chriſtum tot ſeculis data eſt, & quotidiè datur credentibus, [d] petentibus, quærentibus, pulſantibus, ut hi iugum Domini ſuaue & continentiæ uiam non minùs ſibi cōmodam, quàm ſalutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus, palàm affirmans: [e] *Fidelis Deus eſt, qui non patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentum.* Quamobrem Auguſtinus, [f] ubì locum illum, Vouete & reddite Domino Deo ueſtro: explicat, ità ſcriptum reliquit: Nō ſitis pigri ad uouendum. Non enim uiribus ueſtris implebitis. Deficietis, ſi de uobis præſumitis: Si autem de illo, cui uouetis, uouete: ſecuri reddetis. Et idem alibì: [g] Felix neceſſitas quæ ad meliora compellit.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo, ut in textu.

MATTHAEI decimonono: Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa hominis

minis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorũ. Qui potest capere, capiat.

Esaiae quinquagesimosexto: Et non dicat Eunuchus, Eccè ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea & elegerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meũ: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

Prioris ad Corinthios septimo: Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat uxori, & diuisus est. Et mulier innupta & uirgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodò placeat uiro. Ibidèm: Qui matrimonio iungit uirginem suam, benè facit: &c. Mulier alligata est legi, quanto tempore uir eius uiuit. Quòd si dormierit uir eius, liberata est: cui uult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium. Puto autem quòd & ego spiritũ Dei habeã.

Prioris ad Corinth. decimo: Fidelis Deus &c. sed faciet etiam cũ tentatione prouentum, ut posſitis sustinere.

PATRES.

DE CAELIBATV SACERDOTVM.

1. A. Beda lib. 3. de tabern. & uasis eius ac uestib. sacerdotũ, c. 9. Sine illa castimoniæ portione, quæ ab appetitu copulæ cõiugalis cohibet, nemo uel sacerdotiũ suscipere, uel ad altaris põt ministerium consecrari. i. si non aut uirgo permanserit, aut contrà uxoriæ coniunctionis fœdera soluerit. Quod uidelicet genus uirtutis nulli per legem Dei necessariò imperatum, sed uoluntaria est deuotione Domino offerendum, dicente ipso de hoc: Non oẽs capiunt uerbũ istud. Ad quã tamẽ benigna mox exhortatione eos qui posſint, inuitat, dicens: Qui põt capere, capiat. Et paulò pòst: eisdẽ qui uel uxorem, uel alios cognatos & implicamenta mũdi huius propter ipsum reliquerint, centuplũ promittit in hac uita præmiũ, & in seculo futuro uitã æternã. Vndè certè gratia distinctionis nõ Moyses hoc indumento uestiri Aaron & filios eius iubet, sicut de priorib. dr̃: Vestiesque his omnibus Aaron fratrẽ tuum, & filios eius cum eo. Sed facies, inquit, feminalia linea, ut operiant carnem. Ipsi, inquit, operiant carnẽ turpitudinis suæ, tu feminalia pontifici & filijs eius facies, tu castitatis regulã docebis, tu abstinendũ ab uxorio cõplexu eis, qui sacerdotio functuri sunt, intimabis. Nulli tamẽ uiolentũ huiusmodi continentiæ iugum impones: sed quicunq; sacerdotes fieri ac ministerio seruire altaris uolunt, ipsi sua sponte uxorum serui esse desistent. Quod ubi perfecerint, & suscepto semel continentiæ proposito ministros se sanctuarij atq; altaris fore consentiunt, aderit lex diuina, quæ uelut cæterum illius habitũ sacerdotib. cõgruũ imponens, quò uiuere uel docere debeant, abundãter instituat, congaudensque spontaneæ ipsorum deuotioni, dignum sacerdotio decus sapientiæ, patientiæ, mansuetudinis, misericordiæ, zeli spiritalis, humilitatis, timoris Domini, cæterorumque huiusmodi ornamentorum superaddat. Alioqui iniquitatis rei moriuntur. Mortem nanque certisſimam incurrit aiæ, si quis luxuriosè uiuens, sacerdotalẽ sibi usurpare gradum præsumit.

Reliqua testimonia habes quæst præcedenti.

Non nisi cælibes aut continentes ad altaris ministerium consecrandi.

Nemo inuitus cog ĩ ad cælibatũ amplectendum. Mat. 19. Ibidèm.

Nulli uiolẽtũ continẽtiæ iugum imponẽdum: sed cùm spontè susceperint, ferre deincèps debent.

Certisſimam animæ mortẽ incurrunt incontinẽtes sacerdotes.

2. IDEM Beda in primum caput Lucæ, in ea uerba, Et factum est ut implerentur dies officij eius, abijt in domum suam: Hoc est quod dixi, quòd uicis suæ tempore pontifices, templi tantùm officijs mancipati, non solùm à complexu uxorum, sed ab ipso quoq; domorum suarum abstinerent ingressu. Vbi nostri temporis sacerdotibus, quibus semper altari seruire iubetur, perpetuò seruandæ castitatis exemplum datur. Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe Aaron successio quærebatur, necessariò tempus substituendæ soboli procurabatur. At quia nunc non carnalis successio, sed perfectio spiritalis inquiritur: consequenter sacerdotibus, ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

Exēplū datur Sacerdotibus nostris perpetuæ castitatis.

Semper castitas obseruanda ꝑcipitur.

1. Cor. 7.

Argumēta B. Hieronymi ꝓ cælibatu ministrorum altaris.

1. Reg. 21.

3. HIERONYMVS in caput primum epistolæ ad Titum: Si Laicis imperatur, ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu: quid de episcopo sentiendum est, qui quotidiè pro suis populique peccatis, illibatas DEO oblaturus est uictimas? Relegamus libros Regum, & inueniemus sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse priùs dare Dauid & pueris eius: nisi interrogaret, utrùm mundi essent pueri à muliere, non utiquè aliena, sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudiustertiùs uacasse ab opere coniugali: nequaquàm panes quos priùs negauerat, concessisset. Tantam interest inter propositionis panes & corpus CHRISTI, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & ueritatem: inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria præfigurabantur. Quomodò itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoquè & benignitas præcipuè esse debent in Episcopo, & inter cunctos laicos eminentia: Sic & castitas propria & (ut ità dixerim) pudicitia sacerdotalis: ut non solùm ab opere se immundo abstineat, sed etiam à iactu oculi & cogitationis errore mens, CHRISTI corpus confectura, sit libera.

Panum ꝓpositiōis & corporis Christi differentia.

1. Tim. 3.
Tit. 1.

Sacerdotalis pudicitia qualis in epo.

4. IDEM in apologia pro libris aduersùs Iouinianum: Eccè perspicuè nuptias diximus concedi in Euangelio, sed tamen easdem in suo officio permanentes, præmia castitatis capere non posse. Quod si indignè accipiunt mariti, non mihi irascantur, sed scripturis sanctis, immò episcopis & presbyteris & diaconis & uniuerso choro sacerdotali & Leuitico, qui se nouerunt hostias offerre non posse, si operi seruiant coniugali. Ibidèm: Apostoli uel uirgines, uel post nuptias continentes: Episcopi, presbyteri, diaconi aut uirgines eliguntur, aut uidui, aut certè pòst sacerdotium in æternum pudici.

Continentia Sacerdotū & ministrorum altaris.

Non eligunt nisi post sacerdotium in æternum pudici.

5. ORIGENES homilia uigesimatertia in librum Numerorum: Si oratio iusti sicut incensum offertur in conspectu Domini, & eleuatio manuum eius sacrificium est uespertinum. Dicit autem Apostolus ijs qui in coniugijs sunt: Nolite fraudare inuicem, nisì forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi, & iterùm in id ipsum sitis: certum est quia impeditur sacrificium indefinens ijs, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt. Vndè uidetur mihi, quòd illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indefienti & perpetuæ se deuouerit castitati.

Psal. 140.

1 Cor. 7.

Castitati ꝑpetuæ se deuouentes, apti sunt ad sacrificandum.

6. AMBROSIVS epistola octogesimasecunda ad Vercellensem Ecclesiam: Vnius uxoris uirum præcipit esse, nō quo exortem excludat coniugij, (nam hoc supra legem præcepti est) sed ut coniugali castimonia seruet ablutiones suæ gratiam, Neque iterùm, ut filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur authoritate. Habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium

1. Tim. 3.

Matrimonio uti in Ep̄atu non licet.

iugium iterare. Quod ideò non prætermisi, quia plerique ità argumentantur, unius uxoris uirum dici post Baptismum habitæ, eo quòd Baptismo uitium sit ablutum, quo adferebatur impedimentum. Et uitia quidem atque peccata diluuntur omnia, ut si quis contaminauerit suum corpus cum plurimis, quas nulla coniugij lege sociauerit, remittantur ei omnia, sed coniugia non resoluuntur si quis iterauerit. Culpa enim lauacro, non lex, soluitur. Nulla enim culpa coniugij, sed lex est. Quod legis est igitur, non remittitur quasi culpa, sed tenetur quasi lex. Ideò Apostolus legem posuit, dicens: Si quis sine crimine est unius uxoris uir. Ergò quia sine crimine est unius uxoris uir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis. Diximus quid legis est: dicamus etiam quid rationis. Sed priùs cognoscamus non solùm hoc Apostolum de episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Niceni tractatus addidisse: Neque clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodò enim potest consolari uiduam, honorare, cohortari ad custodiendam uiduitatem, seruandam marito fidem, quam ipse priori coniugio non reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem, si ijsdem adstringerentur legibus? Debet præponderare uita sacerdotis, sicut præponderat gratia.

Bigamus ad sacerdotium inhabilis.

Tit. 1.

Vita sacerdotis pponderare debet.

7. IDEM Ambrosius libro primo officiorum, capite quinquagesimo, eoq; ultimo, loquens de ministris altaris: Inoffensum autem exhibendum & immaculatum ministerium, nec ullo coniugali coitu uiolandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. Quod eo non præterij, quia in plerisque abditioribus locis cùm ministerium gererent, uel etiam sacerdotium, filios susceperunt, & id tanquàm usu ueteri defendunt, quandò per interualla dierum sacrificium deferebatur, & tamen castificabatur etiam populus per biduum aut per triduum, ut ad sacrificium purus accederet, ut in ueteri testamento legimus: Et lauabant uestimenta sua. Si in figura tanta obseruantia, quanta in ueritate? Disce sacerdos atque Leuita, quid sit lauare uestimenta tua, ut mundum corpus celebrandis exhibeas sacramentis.

Sacerdotibus & ministris altaris q̄ is cōiugatis, seruanda est cōtinentia.

Exo. 19.

8. EVSEBIVS Pamphili libro primo de demonstratione euangelica, capite nono: Meritò aliquis quæsierit, quęnā causa sit, cur prisci in nuptijs & procreatione liberorū plurimùm studij posuerint: nos uerò hāc partem negligamus. Aduersùs hæc talem licet ex ipsis Hebræorum oraculis rationem colligere. Quicunque ante Moysen de laude pietatis nomen adepti sunt, hi tunc initium habentes, tuncque primùm existente uita, fuisse memorantur: quæ uerò ad nos pertinent, tendere ad finem. Quare illos magna cum cura sobolis incrementum quæsiuisse, quum per illud tempus & numerus hominum augesceret, & multiplicaretur, atque indiès robur acciperet genus humanum: nobis uerò non admodùm curæ esse hoc, utpotè cùm res iam interire ac desinere, atque ad extremum finem tendere credantur, quandò planè dicitur, ante uitæ consummationem, Euangelicam in foribus adesse doctrinam, & renouatio ac generatio alterius seculi, quod breui instet futurum, denunciatur. Vna igitur defensio hæc, altera autem erit huiusmodi: Priscis illis qui remissiorem ac liberiorem uitam agebant, nihil erat impedimento, nè domui liberisque præessent, ac pariter diuinæ quoquè rei

Cur in ueteri lege maior habebatur cura nuptiarum & procreationis liberorū quàm in noua lege.

Prima causa.

Secunda.

rei uacarent, quandò unà cum uxoribus, & liberis, & domo, religioni assiduã dare operam poterant, & nusquàm ob ullas res externas à meliore proposito auellebantur. Res uerò nostræ innumerabilia habent, quæ extrinsecùs premant, & quæ in alienas curas undique trahant, & ab earum rerum studio quæ Deo placent, abducant. Hanc igitur causam esse, cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicæ doctrinæ uerbum demonstrat, ubi ait: Hoc autem dico, fratres, tempus breue est: Reliquum est, ut & qui habent uxores, tanquàm non habentes sint: & qui flent, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tã quàm non gaudentes: & qui emunt, tanquàm non posidentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquàm non utentes. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem uos sine solicitudine esse. Qui sine uxore est, solicitus est de ijs quæ Domini sunt, quomodò placeat Domino. Qui autem cum uxore est, solicitus est de ijs quæ sunt mundi, quomodò placeat uxori. & diuisus est. Et mulier innupta, & uirgo cogitat quæ Domini sunt, ut placeat Domino, ut sit sancta & corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodò placeat uiro. Porrò hoc ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis inijciam, sed ad id quod honestum est, & quòd facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi: Palàm igitur in his causam, cur à nuptijs sit abstinendum, proponit, ubi temporum, rerumque extrinsecùs ingruentium stoliditatem repræhendit, quorum nihil priscis illis accidebat. Ad hæc tertia quoquè ratio adiungi potest, propter quam ueteres illi Dei cultores, in procreatione liberorum plurimum studij collocarent. Quum reliqui homines in morum peruersitate maius indiès incrementum accepissent, atque in immanem, & ab omni humanitate alienam, & planè ferinam uitam relapsi essent, & impium prorsùs omnique religioni inimicum morem, facile corruissent: ualdè pauci, & facilè numerabiles, qui supererant, ea sectantes quæ priùs à nobis dicta sunt, à multorum consuetudine, & à communi cum reliquis hominibus uictu, se amouebant. Porrò autem cùm seorsùm ab alijs gentibus, singularique more uiuerent, nouam quandam reip. rationem, uitamque studiosam Sapientiæ, uereque ipsius Dei cultricem, & reliquis hominibus impermiscuam, instituerunt. Vt igitur posteris quoquè illorum propriæ religionis, tanquàm scintilla quædam reparandi ignis, ità aliquod semen seruaretur, neque unà cum ipsorum decessu ipsorum pietas deficeret atque interiret, meritò & generandæ & alendæ sobolis duram introduxere, ut fi. Doctores atque Magistri propriorum liberorum existerent, quippe qui posteris successores pietatis, propriæque uirtutis hæredes relinquere, pulchrum atque honestum iudicarent. Hinc sanè Prophetæ innumerabiles & uiri iusti, quin ipse quoquè Saluator ac Dominus noster, eiusque discipuli atque Apostoli, ab illorum disciplina profecti sunt. Quòd si qui etiam uitiosi ab eisdem prodierunt, quasi paleæ simul cum tritico subnascentes, non ob id tamen culpandi qui genuerint, aut qui enutrierint, quando etiam de discipulis Saluatoris aliquos nouimus libertate uoluntatis auersos, à rectò aberrasse. Causa igitur ob quam uiri sancti priscis temporibus magno cum studio liberos susciperent, reddita est: quæ non ampliùs in nobis locum habere dicenda est, quippe quum, Deo fauente, per Euangelicam Saluatoris nostri doctrinam, innumerabiles gentes & populos, in uiribus & regionibus & agris liceat nobis oculis intueri, eodem animo festinantes, & ad san-

ćta

1.Cor.7.

Tertia, eaque efficacior ratio.

In noua lege iam adductæ causæ locum non habent.

cta Euangelicæ doctrinæ præcepta concurrentes: quibus quidem satis super que sit, si doctores ac prædicatores diuini uerbi omnibus & uitæ uinculis, & solicitudinibus liberati, possint sufficere. His autem ipsis maxime in præsentia, ut melioribus studijs uacent liberiùs, seiunctus à re uxoria uictus ada matur, ueluti ijs qui diuina & incorporea sobole propaganda, occupati teneantur, & non unius, neque duorum liberorum, sed aceruatim innumerabilis multitudinis educationem, sanctamque disciplinam, ac reliquæ instituendæ uitæ curam susceperint. Postremùm omnium si quis priscorum illorum uitas, de quibus nunc loquimur, diligenter exploret, inueniet eos ini tio quidem ætatis, soboli augendæ, coniugioque uacantes, maturè autem abstinentes atque cessantes. Scriptum est enim, quòd placuerit Enoch Deo postquàm genuit Mathusala. Vbi scriptura planè post genitum filium Deo placuisse illum, de quo loquitur, memorat, neque illi posthàc alios genitos filios prodit. Noe quoque uir iustus post susceptionem liberorum, solus cum familia, quum reliqua omnia quæcunque essent in terra perijssent, incolumis conseruatus, plurimis posthàc superfuisse annis inducitur, neque tamen usquam genuisse alios filios. Dicitur & Isaac postquam ex una uxore geminæ prolis pater factus est, desijsse cum illa consuescere. Et Ioseph, quum præsertim apud Aegyptios uersatus sit, non plùs quàm duorum filiorũ pater extitisse inuenitur, quorum matrem unam duntaxàt in matrimonio ha buerit. Ipse etiàm Moyses atque eius frater Aaron, antequàm ipsis Deus ap paruerit, filios genuisse memorantur: postquàm autem diuina oracula acceperunt, non ampliùs genitos ab illis filios inuenias. quid porrò de Melchise dech est dicendum, cuius omninò non filius, non genus, non successio refer tur? neq; itẽ Iesu, qui in Moysi locum successit, neq; plurimorum aliorum prophetarum. Quum autem de Abraham & Iacob quæri soleat, qui multiplicem sobolem propagauerunt, alibì uos ociosiùs huiusce rei rationem reddidimus: ubì de sanctorum ueterum uirorum multiplici coniugio, multiplicique sobole disseruimus. Ad quæ scripta nostra in præsenti studiosos lectores remittimus: hoc unum admonentes, nè noui quidem testamenti legibus, quæ ad susceptionem liberorum pertinent, omninò interdici, sed in hoc quoquè ijs consentanea quæ de priscis illis sanctis uiris memorantur, instituta haberi. Oportet enim, dicit sermo Diuinus, episcopum unius uxoris uirum esse. Veruntamen eos qui sacrati sint, atque in Dei ministerio cultuque occupati, continere deincèps seipsos à commercio uxoris decet: qui autem non ad tantum assumpti sint sacerdotij munus, ijs idem sermo diuinus indulget.

Continentia Patriarcharũ ueteris testamenti.
Enoch. Gen. 5. Eccl. 44.
Noe.
Isaac.
Ioseph.
Moyses & Aaron.
Melchisedech.
Iosue.
1. Tim. 3. Tit. 1.
Eporum continentia.

9. APVD Gratianum distinctione vigesimaoctaua sequentes canones & de creta citantur Gregorij & cæterorum.

Ex Gratiano.

GREGORIVS Magnus in epistola ad Petrum Subdiaconum: Nullum fa cere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se castè uicturum promise rit, quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Habetur lib. 1. epistol. 42. Subdiaconorũ continentia.

INNOCENTIVS secundus: Decernimus ut hi qui in ordine Subdiacona tus & supra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cùm enim ipsi templum & uasa Domini, & sa crarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indignum est eos cubilibus & immunditijs deseruire.

Habes in 4. Tole.can.26. Presbyterorũ & Diaconorũ professio deseruanda cõtinent ia.

Concilivm Toletanum quintum: Quandò Presbyteri & Diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem suo episcopo facere, ut castè & purè uiuant sub timore Dei: ut dum eos talis professio obligat, uitæ sanctæ disciplinam retineant.

Habetur in Conc.2.Tole. can.1.

Concilivm Toletanum secundum: De his quos uoluntas parentum à primis infantiæ annis clericatus officio mancipauerit, id statuimus obseruandum, ut mox detonsi, uel ministerio lectorum traditi, in domo Ecclesię sub Episcopali præsentia à præposito sibi debeant erudiri. At ubi octauumdecimum ætatis suæ compleuerint annum, coram totius cleri plebisq; conspectu uoluntas eorum de expetendo coniugio ab Episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit, & promissionem castimoniæ suæ absq; coniugali necessitate sese spoponderint seruaturos: hi tanquàm appetitores arctissimæ uiæ, leuissimo Domini iugo subdantur: ac primùm Subdiaconi ministerium, habita probatione professionis suæ, à uicesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter ac inoffensè uigintiquinque annos peregerint, ad Diaconi officium (si adimplere id posse ab Episcopo probantur) promoueri debent. Cauendum est tamen his, nè quandò suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus ultrò concurrant. Quod si fortè fecerint, ut sacrilegij rei, ab Ecclesia habeantur extranei. Quibus autem uoluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus: ità ut cùm prouectæ ætatis in coniugio positi renunciaturos se pari consensu operibus carnis spoponderint, ad sacros ordines adspirent.

Castimoniæ ꝓfessio apud clericos ante subdiaconatum.

Sacrilegij rei

1.Cor.7.

Est canon 2. secundi Arelatens. Cõcil. Cõiugati uõ ꝓmouẽdi ad sacerdotiũ nisi promissa continentia. Nec diaconi.

Concilivm Arelatense tertium: Assumi aliquem ad sacerdotium in cõiugij uinculo constitutum non oportet, nisi fuerit promissa conuersio. Ex eodem tertiò citat & hunc canonem. Præstereà placuit, ut deinceps non ordinentur diaconi coniugati, nisi qui priùs conuersionis proposito professi fuerint castitatem.

Ex ep. 1. Siricij Papæ ad Himeriũ Tarraconensem Epm c.7. Excusatio incontinẽtium Sacerdotum. Cõtinẽtia Sacerdotũ ueteris legis.

10. Apvd eundem Gratianum distinctione octogesimasecunda, citatur Siricius Papa: Plurimos sacerdotes Christi atque Leuitas post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quàm etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in ueteri testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinũ, præceptoque uitiorum, si æstimat quòd in lege Moysi passim sacris ordinib. à Domino laxata sunt fræna luxuriæ: cur eos, quibus committebantur sancta sanctorum, præmonet, dicens: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dominus Deus uester? Cur etiàm procùl à suis domibus, anno uicis suæ, in tẽplo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac uidelicet ratione, nè uel cum uxoribus possent carnale exercere commercium, ut conscientię integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deseruitionis suæ tempore, uxorius usus solius successionis causa fuerat relaxatus: quia non ex alia nisi ex tribu Leui, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti. Vndè & Dominus Iesus cùm nos suo illustrasset aduentu, in euangelio protestatur, quia legem uenerit implere, non soluere. Et ideò ecclesiam, cuius sponsus est speciosus forma, castitatis uoluit splendore radiare, ut in die iudicij, cùm rursùs aduenerit, sine macula & ruga eam possit, sicut per Apostolum suum instituit, reperire. Quarum sanctione sacerdotes om-

Leu.20. Luc.1. Cur uxores habebant.

Matt.5. Cant.4. Christus uoluit sacerdotes & Leuitas noui test. esse continentes.

nes

nes atque Leuitæ insolubili lege constringimur, ut à die ordinationis nostræ, societati ac pudicitiæ & corda nostra mancipemus & corpora, dummodò per omnia Deo nostro in his, quæ quotidiè offerimus, sacrificijs placeamus. Qui autem in carne sunt, dicente electionis uase, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in uobis. Et ubi poterit, nisi in corporibus (sicut legimus) sanctis, Dei spiritus habitare? Et quia aliquanti de quibus loquimur, ut tua sanctitas retulit, ignoratione &c. Vide eundem in epistola quarta ad Episcopos Aphricæ, capite nono: Præterea quod dignum & pudicum & honestum est, suademus, ut sacerdotes, & Leuitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in ministerio diuino quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios nanque sic Paulus scribit, dicens: Abstinete uos, ut uacetis orationi. Si ergò laicis abstinentia imperatur, ut possint deprecantes audiri, quantò magis sacerdos utique omni momento paratus esse debet, munditiæ puritate securus, nè aut sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui si contaminatus est carnali cõcupiscẽtia, quid faciet? Excusabit? Quo pudore, qua mẽte usurpabit? Qua cõscientia, quo merito hic exaudiri se credit, quũ dictũ sit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum. Qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest iure etiam gentilitas accusare. * Fortè creditur, quia scriptum est: Vnius uxoris uirum. Non * permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: Vellem autem omnes homines sic esse, sicuti & ego. Et apertiùs declarat, dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu.

Eph.5.
Rom.8.
1.Cor.3.
Ibidèm 6.
2.Cor.6.
Sapien.1.
Ex ep. ad Episcopos Aphricæ, à Gratiano non citata.
Cõtinẽtia Sacerdotum & Leuitarum.
1.Cor.7.
Hæc ijsdẽ verbis ab Innocẽtio 1. repetita sunt in epi. 2. ad Victriciũ Rothomagẽsem.
Tit.1.
1.Tim.1.
Tit.1.
* Sed fortè licere hoc creditur,
* permanẽtẽ.
1.Cor.7.
Rom.8.

In eadẽ dist. octogesimasecunda citatur Innocentius primus, capite primo: Proposuisti, quid de his obseruari debeat, quos in diaconij ministerio, aut in officio presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse, generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina & beatæ recordationis uiri Siricij episcopi monita euidentia commearunt, ut incontinentes, in officijs talibus positi, omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim uetus admodùm sacræ legis authoritas, iam indè ab initio custodita, quòd in templo anno uicis suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, ut seruientes sacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos, sibi uendicent diuina mysteria: neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent uel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dominus Deus uester, Quibus utiquè propter sobolis successionem uxorius usus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quantò magis hi sacerdotes uel Leuitæ pudicitiã ex die ordinationis suæ seruare debẽt, quibus uel sacerdotium uel ministerium sine successione est, nec præterit dies, qua uel à sacrificijs diuinis, uel à baptismatis officio uacent? Nam si beatus Apostolus Paulus ad Corinthios scribit, dicens: Abstinete uos ad tempus, ut uacetis orationi: & hoc utique laicis præcepit: multò magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore uel sacrificare usurpabit, aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, quum dictum

Rursùm ex Gratiano.
Habetur in epi. 3. ad Exuperiũ Tolosanum Episcopum.
Siricij decretũ renouatur.
Lucæ 1.
1. Par. 24.
Leu. 11. & 20.
Num. 18.
Continentia sacerdotum.
1.Cor.7.

Tit. 1. dictum sit, Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est: Vnius uxoris

1. Tim. 3. Tit. 1. 1. Cor. 7. Rom. 8. uirum. Non de permanente in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait: Vellē autem omnes sic esse, sicut & ego. Quod & apertiùs declarat, dicēs: Qui aūt in carne sunt, Deo placere nō possunt. Vos aūt iā non estis in carne, sed in spiritu: & habētē filios, nō generātē, dixit: Sed ea planè dispar & diuersa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ uitæ pariter & disciplinæ, quæ ab Episcopo Siricio ad prouincias commeauit, nō probabitur perueniſſe, his ignorationis uenia remittitur, ità ut de cætero penitùs incipiant abstinere. Et ità gradus, in quibus inuenti fuerint, sic retentēt, ut eis non liceat ad potiora conscendere. Quibus in beneficio esse debet, quòd hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. Si qui autem sciſſe formam uiuendi miſſam à Siricio detegentur, neque statim cupiditates libidinis abieciſſe, illi sunt modis omnibus submouendi: quia post admonitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt uoluptatem.

CONCILIVM Agathense, quod Innocentij & Siricij decretum approbauit, capite nono sic habet: Placuit etiam, ut si Presbyteri uel Diaconi coniugati, ad torum uxorum suarum redire uoluerint, Papæ Innocentij ordinatio, uel Siricij Episcopi authoritas, quæ est his canonibus inserta, seruetur. Quòd si ad aliquos formula illa ecclesiasticæ uitæ pariter & disciplinæ, quæ à Siricio Episcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, eis ignorationis uenia remittitur, ita ut de cætero penitùs incipiant abstinere. Et ità gradus suos, in quibus inuenti fuerint, sic retineant, ut ad potiora eis non liceat ascendere. Quibus in beneficio esse debet, & cæt. ut Innocentius dixit.

Non habet Gratianus.

Siricij & Innocentij decretum renouatur.

1. B. THEOPHYLACTVS in caput septimum prioris ad Corinthios: Honor itaque eius est, seruare filiam uirginem, eamque ob rem laudatur. Benè enim, inquit, facit. Porrò qui elocat nuptum virginem, & ipse benè facit: non enim peccatum est elocare. Omne autem quod non est peccatum, benè fit. Melius uerò est non elocare, uirtus enim est. Et paulò antè: Et si nupserit uirgo, non peccauit. Virginem hic dicit, non eam quæ Deo consecrata sit, (ea enim si nupserit peccauit omninò, utpotè quæ mœchum superinduxerit sponso suo Christo) sed innuptā dum puellam. Ea enim si nupserit, nō peccauit: nec enim res impura est Matrimonium.

1. Cor. 7.

Virgini quæ Deo cōsecrata est, nubere non licet.

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum, ut suprà, quæstione quarta, A. 2.

3. GREGORIVS in caput decimumquintum libri primi Regum: Nonnulli continentiam profeſsi, dum à carnis concupiscentia superantur, in coniugali uita saluari poſſe confidunt. Quidam & dum Apostoli licentiam audiunt, Vnusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum: sine discretione personarum, omnes in hoc præcepto concludi, & sacrorum ordinum uiros coniugali copula uti poſſe fatentur. Huiusmodi enim sensus, Amalechita camelus est: quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem uitam trahit.

Excusationes & argumenta incōtinentiū Religiosorū & Sacerdotū. 1. Cor. 7.

4. EPIPHANIVS hæresi sexagesimaprima contra Apostolicos, agens de ijs uerbis Pauli: Si quis autem turpem se uideri existimat super uirgine sua, quòd sit superadulta, & ità oportet fieri: quod uult faciat, non peccat si nubat.

1. Cor. 7.

nubat. Nunquìd Apoſtolus eam quæ ſemel uirginitatem Deo ſeruare decre uit, à proprio curſu detrahere uolens, hæc præcepit? Non enim de his ſermo eſt, ſed de uirginibus quæ nubendi tempus exceſſerunt, quæ non ob uirgini tatem in uigore permanſerunt, ſed quòd uiros non habuerunt, qui eas ad nu ptias petiuiſſent.

Paulus quib. uirginib. permittat matrimonium.

5. HIERONYMVS in caput quinquageſimumſextum Eſaiæ: In Eunuchis in telligendi ſunt, de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui ſe caſtrauerunt propter regna cælorum: quales erant & Apoſtoli, quibus admirantibus, & pro rei difficultate ducentibus, Quis ergò poteſt ſaluus fieri? Reſpondit Saluator: Qui poteſt capere, capiat. Vndè & Apoſtolus de huiuſmodi Eu nuchis, id eſt, de uirginibus, præceptum Domini ſe non habere teſtatur: ſed dat conſilium, quaſi miſericordiam conſecutus à Domino, uolens omnes eſſe ſicut ſeipſum. Tempus enim, ait, in collecto eſt: ſupereſt, ut qui habent uxores, ſic ſint quaſi non habeant. Qui enim liber uocatus eſt à ſeruitute & officio coniugali, iſte uerus eſt ſeruus Chriſti. Et poſt pauca: Qui ſint Eunuchi, ſuprà diximus, qui ſoliciti ſunt ad ea quæ Dei ſunt; de quibus loquitur & Sapientia, Beata ſterilis immaculata, quæ non cognouit ſtratum in delicto, habebit fructum in uiſitatione animarum. Et Eunuchus qui non eſt operatus manu iniquitatẽ, neque cogitauit contra Dominum mala. Dabitur enim fidei eius electa gratia, & pars in templo Domini delectabilis. Hæc ſterilis uirginitate fœcunda eſt: Hic Eunuchus regno cælorum uim facit, & uiolenter diripit illud. Iſte cuſtos eſt Sabbatorum, ut nunquàm faciat operã nuptiarum. Iſte elegit quæ Dominus uoluit, ut plus offerat quàm præceptũ eſt: ut non indulgentiam Apoſtoli eius, ſed uoluntatem conſideret. Iſte tenet fœdus Domini ſempiternum, ut non ad tempus uacet orationi, & iterùm ad idipſum reuertatur: ſed accepturum eſſe ſe nouerit in domo Domini, quæ eſt Eccleſia eius, locum optimum. Multæ enim manſiones ſunt apud patrem. Et qui Eunuchus fuerit, ac fecerit uniuerſa quæ ſcripta ſunt, habebit in muris eius locum optimum, ut ſcilicet turris Domini efficiatur, & in ſacerdotali conſiſtat gradu: & pro carnis filijs, multos habeat filios ſpirituales. Talem fuiſſe Eunuchum quem Ieſus amauit plurimùm, euangeliſtam Ioannẽ, Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ, qui recubuit ſuper pectus Ieſu, qui Petro tardiùs ambulante, elatus uirginitatis alis cucurrit ad Dominum: qui in ſecreta diuinæ ſe Natiuitatis immergens, auſus eſt dicere, quod cuncta ſecula neſciebant: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum: & Deus erat uerbum: hoc erat in principio apud Deum.

Eunuchi euãgelici cõmendantur.
Matt. 19.
1. Cor. 7.
Sapien. 3.
Plus offerunt quàm præceptum eſt.
1. Cor. 7.
Ioan. 14.
In Sacerdotali gradu conſtituti Eunuchi euangelici filios habẽt ſpirituales.
Ioan. 13. & 21
Ioan. 20.
Ioan. 1.

6. BEATVS Baſilius in libro de uera virginitate: Et ſunt ſpadones, qui ſeipſos abſciderunt propter regnum cælorum: qui etiam cæteris præſtantiores ſunt, quia quum neque naturæ ad caſtitatem tuendam, nitantur auxilio, neque ab hominibus, quorum ſub ditione ſunt, ſpe præmij alliciantur, ipſi ſemet propter regna cælorum ad virginitatis præclarum certamen exercent, coniugiumque & ſimul omne ſeculum eius ſeruandæ cauſa contemnunt, regnumque cæleſte cum ſudore, glorioſiſque laboribus capeſſunt, &c. Qui ſeipſum inſtinctu gratiæ ſpiritalis abſcidit, præcipuumq; ac ſingulare opus per continentiam, & ardens ad cuncta exercitium, munus ſuũ fecit, hic ſuis, non alienis rectè factis, in cæleſti regno honeſtus & clarus eſt. Eodem in loco interpretatur uerba Eſaiæ de iiſdem. Et in principio libri hanc habet ſen tiam: Magnum reuerà quiddam ac præclarum uirginitas eſt: quæ (ut totũ

Matt. 19.
Spadonum euangelicorũ laus.
Eſaiæ 56.
Virginitatis commẽdatio

ſimul

simul explicem) hominem incorruptibili Deo similimum facit. Hæc autem profecto non à corporibus ad animas manat: sed cum incorporalis animæ propria & præcipua sit, eius preciosissima integritate corpora quoquè incorrupta seruantur.

Eunuchi euãgelici. Esaiæ 56.
7. AVGVSTINVS de sancta Virginitate, capite vigesimoquarto: De quibus autem spadonibus loquitur Deus per Esaiam prophetam, quibus se dicit daturum in domo sua & in muro suo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum & filiarum: nisi de ijs, qui seipsos castrant propter regnum cælorum? Nam illis quibus ipsum uirile membrum debilitatur, ut generare non posint, sicut sunt Eunuchi diuitum & regum, sufficit utiquè cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, ut coniuges si posint haberent, cæteris in domo DEI coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudiceq; susceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios suos, ut ponant in Deo spem suam, non autem accipere meliorē locum, quàm est filiorum atque filiarum. Neque enim uxores animi uirtute, sed carnis necessitate non ducunt.

Matt. 19.

Psal. 77. Esaiæ 56.

ET capite vigesimoquinto: Cùm dixisset de spadonibus, Dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum atque filiarum: nè quis nimiùm carnalis existimaret, in his uerbis aliquid temporale sperandum, continuò subiecit: Nomen æternum dabo eis, nec unquàm deerit. Aeternum hoc nomen quicquid illud est, spadonibus DEI, quod utiquè gloriam quandam propriam excellentemque significat, non erit commune cum multis, quanuis in eodem regno & in eadem domo constitutis. Nam ideò fortasis & nomen dictum est, quod eos quibus datur, distinguit à cæteris.

Propter quã nã gloria in cælo promittitur Spadonib. euangelicis.

8. TERTVLLIANVS libro primo ad uxorem: Voluntarijs spadonibus pro cupiditate cælesti, saluo matrimonio, abstinentia toleratur: quantò magis adempto? &c.

Iouinianus æquabat uirginitatem matrimonio.

1. C. HIERONYMVS aduersùs Iouinianum libro primo: Dicit (Iouinianus) uirgines, uiduas, & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent cæteris operibus, eiusdem esse meriti. Quam eius hæresim eodem libro copiosissimè confutat.

Hæresis Iouiniani.

2. AVGVSTINVS de hæresibus ad Quoduultdeum, hæresi octogesimasecunda: A (Iouiniano) quodam monacho ista hæresis Iouinianistarum, orta est ætate nostra cùm adhuc iuuenes essemus. Hic omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse, ieiunia, uel à cibis aliquibus abstinentiam. Virginitatem Mariæ destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam. Virginitatem etiam sanctimonialium & continentiam sexus uirilis in sanctis eligentibus cęlibem uitam, coniugiorum castorum atque fidelium meritis adæquabat: ità ut quædam uirgines sacræ prouectæ iam ætatis in urbe Roma, ubi hæc docebat, eo audito nupsisse dicantur. Non sanè ipse uel habebat, uel habere uolebat uxorem, quod non propter aliquod apud DEVM maius meritum in regno uitæ perpetuæ profuturum, sed propter præsentem prodesse necessitatem, nè homo coniugales patiatur molestias, disputabat. Citò tamen ista hæresis oppressa & extincta est, nec usque ad deceptionem aliquorum sacerdotum potuit peruenire.

Cõtinentiam virginum sacrarum castitati cõiugali æquabat: & idcircò quædã Sanctimoniales nupserunt.

Melius est in uirginitate manere aut in cælibatu, quã matrimonio iungi.

3. CONCILIVM Tridentinum sesione vigesimaquarta, Canone decimo:

Si

Si quis dixerit, statum coniugalem anteponendum esse statui uirginitatis, uel cælibatus, & non esse melius ac beatius manere in uirginitate aut cælibatu, quàm iungi matrimonio, anathema sit.

4. AVGVSTINVS libro sexto Confessionum, capite vndecimo: Putabam me miserum fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus, & medicinam misericordiæ tuæ ad eandem infirmitatem sanandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum uirium credebam esse continentiam, quarũ mihi non eram conscius, cùm tam stultus essem, ut nescirem, sicut scriptum est: Neminem posse esse continentem, nisi tu dederis. Vtiquè dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam.

Sapien. 8.
Donum continentiæ petentibus largitur Deus & in eum sperātibus.

5. ET libro octauo, capite vndecimo: Aperiebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò transire trepidabam, casta dignitas Continentiæ, serena & non dissolutè hilaris, honestè blandiens ut uenirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibì tot pueri & puellæ, ibì iuuentus multa & omnis ætas, & graues uiduæ, & uirgines anus, & in omnibus ipsa Continentia nequaquàm sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istæ? At uerò isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum, noli metuere, non se subtrahet ut cadas. Proijce te securus, excipiet te, & saluabit te.

Castitas inuitans August.
Castitatem seruare possumus, nō tam in nobisipsis, q̄ in Domino Deo nostro.

6. ORIGENES in caput decimumnonum Matthæi tractatu septimo: Non omnes capiunt hoc uerbum, sed quibus datum est. Quoniam autem quidam calumniantur quod Christus ait, Quibus datum est, quasi excusationem habentes, & uolentes quidem esse in castitate, non autem præualentes. Quibus est respondendum. Si quidem accipimus simpliciter, quod dictum est, sed quibus datũ est: non autẽ attendimus quod alibì dicit: Petite, & dabitur uobis: & omnis qui petit, accipit: aut fideles non sumus, aut scientes scripturas. qui enim uult capax esse uerbi, quod de castitate positum est, petat credens dicenti, & accipiet, non dubitans de illo quod dictum est: Omnis qui petit, accipit. Quis est ergò qui petit? qui credit Christo dicenti: Si steteritis orantes, credite quoniam accipietis. Debet autem qui petit, omnia facere quantùm ad se, ut oret spiritu, oret & mente, memor Apostolici uerbi quod ait: Sine intermissione orantes. Vtile est autem scire quid debeat petere quis, ut mereatur accipere. & quod ait: Dico uobis, etsi non dabit ei surgens propterea quòd amicus est eius, tamen propter importunitatẽ eius dabit ei quantos uoluerit. Et addit: Et ego uobis dico: Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enim qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

Contra eos q dicunt, quosdam castitatem seruare non posse.
Matth. 7.
Marc. 11.
Petenda est à Domino castitas ardēter & perseueranter.
Ibidèm.
1. Thess. 5.
Luc. 11.

7. HIERONYMVS in decimumnonum caput Matthæi: Non omnes capiunt uerbum istud. Nemo putet sub hoc uerbo uel fatum, uel fortunam introduci: quòd hi sunt uirgines quibus à Deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est qui petierunt, qui uoluerunt, qui ut acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur. Ibidèm: Quasi hortantis uox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis: Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet.

Quibus detur cōtinētiæ donum
Matth 7.
Luc. 11.

Qui potest capere, capiat, quid significet.

8. CHRYSOSTOMVS homilia LXIII. in caput decimumnonum Matthęi: Qui potest capere, capiat. Ità magis animat atq; incendit, uel quia magnitudinem uirtutis ostendit, uel quia inęstimabili misericordia sua noluit rem in necessitatem legis concludere. Et ad hæc possibile id esse monstrat, ut eligendi cupiditas crescere possit. Sed si electionis opus est id, inquies, quomodò incipiens statìm dixit: Non omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singulare id esse certamen perdiscas, non ut sorte datam necessitatem suspiceris. His enim datum est, qui spontè id eligunt: quod ideò dixit, ut ostenderet superiore nobis auxilio esse opùs, (quod quidem omnibus illud expetentibus paratum est) si uolumus in hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est, quandocunque res ardua proponitur, hoc uti modo dicendi: Vt etiam quandò dicebat, Vobis est datũ nosse mysteria regni cælorum, quod maximè ità esse, præsenti loco approbatur. Nam si supernę solummodò donationis istud est, ac nihil penitùs qui se in perpetua uirginitate conseruant, conferre uidentur: superfluè ipsis regnum cęlorum pollicetur, nec meritò à cæteris ipsos Eunuchis distinguit.

Quibus datũ sit hoc uerbũ

Luc. 8. Matth. 13. Castitatis cõseruatio non est à solo Deo.

9. AVGVSTINVS in Psalmum septuagesimumquintum: Non sitis pigri ad uouendum, & cęte. ut in textu.

10. IDEM in epistola quadragesimaquinta ad Armentarium & Paulinam uxorem eius: Priusquàm esses uoti reus, liberum fuit, quo esses inferior: quã uìs non sat gratulanda libertas, qua fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc uerò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod uouisti, qualis mansisses, si nihil tale uouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantum, quod absit, miserior si fidem Deo fregeris, quanto beatior si persolueris. Nec ideò te uouisse pœniteat, immò gaude iam tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adiuuabit, qui uota tua expetit. Felix est necessitas, quę in meliora compellit.

Ad eos quos pœnitet uouisse.

VI

Quæ est summaria doctrina superiorum?

A. Quæ pro instituta dicta sunt hactenùs breuitate, eò sunt demùm referenda, ut habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse generis inueniuntur. Alia enim ut priora quinq;, singularem uniuscuiusq; fidelis salutem promouent: alia uerò, duo uidelicet posteriora, multiplicando Dei populo, & ecclesiæ propagandæ deseruiunt. Vtrumq; autem illud ex diuina, nobisq; necessaria institutione efficiunt.

a Conci. Florent.

B. Enimuerò Baptismus [b] ad spiritualem uitam, quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio [c] uires porrò ac robur addit regenerato. Eucharistia [d] cibus, potus ac uiaticum est peregrinãti. Pœnitentia [e] præsens aduersùs omnes animi mor-

b Ioan. 3. b Tit. 3. b c Actor. 8. c d Ioan. 6. b Ioan. 20. c f Ezech. 18. g

bos pharmacum, lapſum hominem erigit, curatq; uulneratũ. Succedit extrema [f] Vnctio, quæ in poſtrema cum morte lucta munit atque conſolatur emigrantem. [g] Ordo deindè miniſtros præbet Eccleſiæ, qui ſacris præſint, ac ſuperiora omnia ritè procurent, diſpenſent, conſeruent, & applicent. Deniquè Matrimonium [h] Chriſtianam gentem propagat, & humanæ prouidet incontinentiæ.

f Iaco. 5. d

g Tit. 1. b 1. Cor 4. a

h Ephe. 5. f g. 1. Corin. 7. a

C. Vbì etiam iſtud diſcrimen retinendum eſt, quòd Baptiſmus, Confirmatio & Ordo ſemel collata, nunquam [a] iterentur. Baptiſmus item neceſſariò ſuſcipitur [b] ab omnibus. Euchariſtia à [c] ratione utentibus, & à relapſis [d] Pœnitentia. At eſt arbitrarium ut reliquis, modò nullum cõtemnas, aut cùm ità fert tempus, contra ius & æquum negligas.

D. Hæc ſunt igitur antidota, diuinaque remedia, quæ miſericordia plenus ille [e] Samaritanus inſtituit, & Eccleſiæ præpoſitis diſpenſanda concredidit, nimirùm ad probè curandos ægros, id eſt peccatores omnes, in Eccleſia, quoàd illi, ſi uelint, ueram perfectamq; ſanitatem adipiſcantur. Quæ quidem remedia ritè cognoſcere, ſalubriter accipere, atque fideliter etiam aliis applicare, non artis profectò humanæ, ſed Chriſtianæ eſt Sapientiæ.

a Cõc. Florẽ. Trident. ſeſs. 7. can. 9. de ſacram. in gener. Augu. 2. contra epiſt. Parmẽ. c. 13.
b Ioan. 3. b
c Trident. ſeſs. 21. ca. 4.
d Apoc. 2. b
e Luc. 10. f
1. Cori. 4. a
Ioan. 20. e

De qua cùm ſatìs dictum ſit hactenùs, quemadmodùm præſentis inſtituti ratio tulit, reliquum eſt, ut Chriſto duce ad alteram huius operis partem, quæ *Chriſtianam Iuſtitiam* continet, porrò tranſeamus.

ECCLESIASTICI III.

SAPIENTIA filijs ſuis uitam inſpirat, & ſuſcipit inquirẽtes ſe, & præibit in uia IVSTITIAE: & qui illam diligit, diligit uitam.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

IOANNIS ſexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.

CARO enim mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus, &c.

IOANNIS vigeſimo: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.

EZECHIELIS decimooctauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ueſtris: & non erit uobis in ruinam iniquitas. Faci-

te uobis cor nouum & spiritum nouum, &c.

Iacobi quinto: Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego dispofui tibi.

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Hîc iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur.

Ad Ephesios quinto: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

Prioris ad Corinthios septimo: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum habeat.

Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.

Apocalypsis secundo: Memor esto itaque undè excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem: uenio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

Lucae decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, uenit secus eū: & uidens eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit uulnera eius, infundens oleum & uinum.

Prioris ad Corinthios quarto, & Ioannis uigesimo, ut suprà.

PATRES.

Septem sacramenta in quē finem sint instituta.

A. Concilium Florentinum: Sacramentorum quinque prima, ad spiritualem uniuscuiusque hominis in seipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismū enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: Cenati autem & roborati, nutrimur Diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem: per Ordinem uerò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium corporaliter augetur.

Character q̄d sit, & quot Sacramentis imprimatur.

1. C. Idem Concilium: Inter hæc Sacramenta, tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctiuum, imprimunt in anima indelebile. Vndè in eadem persona non reiterantur. Reliqua uerò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Tria Sacramēta imprimunt Characterem.

2. Tridentinum concilium sessione septima, canone nono, de sacramētis in genere: Si quis dixerit, in tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, undè ea iterari non possunt, anathema sit.

Ordo & Baptismus non repetuntur.

3. Avgvstinvs libro secundo contra Epistolam Parmeniani, capite decimotertio, docet de Sacramento Baptismi & Ordinis, quòd non repetantur. uide suprà de sacramento Ordinis, quæstione prima, A. 1.

4. Idem Concilium sessione uigesimaprima, capite quarto: Denique eadem

dem sancta synodus docet, paruulos, usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem: siquidem per Baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. neque ideò tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquandò seruauit. Vt enim sanctissimi illi patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt: ità certè, eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controuersia credendum est. Paruuli sine communiõe S. Eucharistiæ saluari possunt.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

QVAE IN HAC SECVNDA CATECHISMI PARTE, CONTINENTVR.

Elementum, a, post numeros, denotat primam faciem: b, verò, secundam insinuat.

Actus

Auersanus

Bapti-

 Contri-

quid

Dimittenti

E.

suæ

Hæreti

Inſcru-

quæ

Panem

Perfe-

Pœnitentiam

Purga-

Raiò

Sacer-

Sacra-

Vulneris

INDICIS SECVNDI TOMI, FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC.

Omnes sunt quaterniones, præter CC, duernionem.